LÕUNAVEPSA HÄÄLIK-AJALUGU

LAURI KETTUNEN

I. KONSONANDID — II. VOKAALID

REFERAT:

SÜDWEPSISCHE LAUTGESCHICHTE

I. KONSONANTISMUS — II. VOKALISMUS

TARTU 1922

Acta et Commentationes Universitatis Dorpatensis B II,2, B III,4

LÕUNAVEPSA HÄÄLIK-AJALUGU

LAURI KETTUNEN

I

KONSONANDID

REFERAT:

SÜDWEPSISCHE LAUTGESCHICHTE

I. KONSONANTISMUS

TARTU 1922

Acta et Commentationes Universitatis Dorpatensis B II,2

f

Tartu Riikliku Ülikooli Raamatukogu

779

Soome Kirjanduse Seltsi trükikojas, Helsingis, 1922

Sisukord.

Esisõna VIII
Lühenduste ja märkide seletused X
I. Konsonandid 1
1. Klusiilid 1
A. Sõna algul 1
B. Sõna sees 5
I. Üksikklusiilid 5
a. Silbi algul 5
α. Helilise hääliku järel 5
1. Vokaali järel 5
2. Nasaali järel 6
3. Likvida järel 8
β. Helituma konsonandi järel 11
A. Spirandi (*s*, *h*) järel 11
sk 11
a) Säilinud 11
b) Muutunud 12
st 12
a) Säilinud 12
b) Muutunud 14
hk 15
a) Säilinud 15
b) Muutunud 16
ht 17
a) Säilinud 17
b) Muutunud 18
B. Klusiili järel: *tk* 18
a) Säilinud 18
b) Muutunud 19

Täiendav tagasivaade 21
b. Silbi lõpul 28
I. Kahe konsonandi ühtumad 28
α. Helilise hääliku eel 28
β. Helituma hääliku eel 31
ks 31
a) Esimese ja teise silbi vahel 31
b) Järgsilpides 33
ts 34
a) Esimese ja teise silbi vahel 34
b) Järgsilpides 35
ps 37
II. Kolme konsonandi ühtumad 38
II. Kaksikklusiilid (geminaadad) 38
a) Esimese ja teise silbi rajal 38
b) Järgsilpides 40
Iseäraldusi ja muutusi 40
Kronoloogilisi märkusi 41
C. Sõna lõpul 43
k 43
t 45
Järeldused 48
2. Algsoome *k*, *t*, *p* oletatud nõrgad vasted 49
A. Rõhulise silbi järel 50
a. Velaar-palataal 50
1. Vokaali järel 50
2. Nasaali järel 51
3. Likvida järel 52
4. Spirandi järel 52
b. Dentaal 53
1. Vokaali järel 53
2. Nasaali järel 54
3. Likvida järel 55
4. *h* järel 55
c. Labiaal 56
1. Vokaali järel 56
2. Nasaali järel 57
3. Likvida järel 57
Järeldused 57
B. Rõhutuma silbi täishääliku järel 59
a. Velaar-palataal 59

b. Dentaal 61
c. Labiaal 67
Järeldused 68
3. (Oletatud) affrikaadad 69
A. Sõna algul 70
B. Sõna sees 72
4. Spirandid 73
Spirant *s* 73
I. Sõna algul 73
II. Vokaalide vahel 74
a. Üksik-*s* 74
b. Geminaat-*s* 77
III. Konsonandi kõrval 78
a. Silbi algul 78
b. Silbi lõpul 79
IV. Sõna lõpul 80
Lisa: analoogiasünnitusi 80
ž:i resp. *š*:i vanadus 81
Spirant *h* 82
I. Sõna algul 82
II. Vokaalide vahel 82
a. Esimese silbi lühikese vokaali järel 82
b. Esimese silbi pika vokaali järel 82
c. Esimese silbi diftongi järel 83
d. Järgsilbides 84
III. Konsonandi kõrval 85
a. Silbi algul 85
b. Silbi lõpul 86
Heliga konsonandi eel 86
Helita konsonandi eel 86
IV. Sõna lõpul 87
5. Nasaalid 88
n 88
I. Sõna algul 88
II. Vokaalide vahel 88
a. Üksik-*n* 88
b. Geminaat-*n* 89
III. Konsonandi kõrval 89
ns 89
a. Esimeses silbis 89
b. Järgsilpides 90

rn 91
IV. Sõna lõpul 92
a. Absoluut-lõpul 92
α). Säilinud 92
-m pro *-n* 93
β). Kadunud 93
b. Lausefoneetiline lõpp-*n* 95
α). Säilinud 95
β). Muutunud 96
Järeldused 98
η 99
m 100
I. Sõna algul 100
II. Vokaalide vahel 100
a. Üksik-*m* 100
b. Geminaat-*m* 101
III. Konsonandi kõrval 102
6. Likvidad 102
l 102
I. Sõna algul 102
II. Vokaalide vahel 102
a. Üksik-*l* 102
b. Geminaat-*l* 103
III. Konsonandi kõrval 104
IV. Sõna lõpul 107
r 107
I. Sõna algul 107
II. Sõna sees ja lõpul 107
7. Poolvokaalid 108
i̯ 108
I. Sõna algul 108
II. Sõna sees 108
A. Vokaalide vahel 108
a. Üksik-*i̯* 108
b. Geminaat-*i̯* 109
B. Konsonandi kõrval 110
v 112
I. Sõna algul 112
II. Vokaalide vahel 113
III. Konsonandi järel 114
Lisa: vaheldus *m* ~ *v* 116

Konsonantide palatalisatsioon 117
I. Sõna algul 117
A. Assimileeriv palatalisatsioon 117
B. Taotlev palatalisatsioon 118
II. Sõna sees 119
A. Assimileeriv palatalisatsioon 119
a. Regressiivne 119
i eel 120
į eel 121
b. Progressiivne 122
i järel 122
Teiste esivokaalide järel 123
B. Taotlev palatalisatsioon 124
Palatalisatsiooni vanadus 125

Referat: Südwepsische lautgeschichte 126
1. Die klusile 126
2. Die angenommenen schwachen pendants 130
3. Die (angenommenen) affrikatae 133
4. Die spiranten 133
5. Die nasale 135
6. Die liquidae 136
7. Die halbvokale 137
Die palatalisation der konsonanten 138

Esisõna.

Käesoleva uurimuse sugemed korjati talvel 1917—18, kus mul võimalik oli lõunavepslaste juures (Novgorodi kubermangu Tihvina kreisis, 30—70 versta Jefimova raudteejaamast põhjapoole) umbes 5 kuud Helsingi ülikooli toetusel viibida. Kavatsus oli säält edasi kohe naabruses elavate keskvepslaste ja ikka põhja poole üle venelaste asunduskiilu Äänis-vepslaste juurde liikuda ning viimaks eemal idas vahest veel elavate Isaijeva asunikkude kui ka Aunuse piiril leiduvate poolvepslaste ehk n. n. lüüdide keelt kuulata, kuid olud ei lubanud seda enam. Lohutasin ennast sellega, et neist murdeist ikkagi materjali on juba kogutud ja uuritudki (Lönnrot, Om det nord-tschudiska språket, 1853, Ahlqvist, Anteckningar i Nordtschudiskan, 1861, Acta Soc. Scient. Fenn. VI, Basilier, Vepsäläiset Isaijevan voolostissa, 1890, Suom.-Ugr. Seur. aikakauskirja VIII, Genetz, Vepsän pohjoiset etujoukot, 1873, Kieletär I, Setälä, Yhteissuomalainen äännehistoria[1] 1899, ning Kujola sõnakorjandused Sununsuust, lüüdi murdest[2]). Katsusin aga seda põhjalikumalt lõunapiirkonnas töötada, m. s. ka lauseõpilist materjali kogudes. Oma kõrvaga sain ometi selle võrra põhjapoolse naabrimurde teravat lahkuminevust konstateerida, et see rühm minu arust enam „lõunavepsa" tuttava nimetuse alla ei võinud käia, mille nimetuse ainult siin käsiteldud murrete kohta olen piiranud ja seda juba varem keelenäidete esimeses jaos (Näytteitä etelävepsästä I, Helsinki 1920) tarvitanud[3].

---

[1] See on minu esimeseks allikaks olnud, kui põhjapoolsemaid murdeid on tulnud uurimuses puudutada. Setälä on hiljem, suvel 1916, lühidal teekonnal ka lõunavepsaga tutvunenud ja keele kohta Tietosanakirjas (10, Vepsän kieli) lühidaid teateid annud.

[2] Suomalaisen Kirjallisuuden Seura arhiivis, Helsingis. Lüüdi murdeist esitatud materjal põhjeneb täitsa Kujola kogudel.

[3] Uut jaotust motiveerisin juba oma reisikirjelduses, vt. Virittäjä 1918.

Mul oli lootus, et võiksin mõne aja pärast ikkagi veel jatkata katkestunud korjamistööd ja ühtlasi ka väiksemaid täiendusi ja kontrolleerimisi vahepääl süstematiseeritud materjali kallal ette võtta, aga mitmel põhjusel näikse võimatu olevat uurimuse avaldamist edasi lükata, päälegi ebamäärase ajani. Lahkuminekud isegi kolme päämurde (lõuna-, kesk- ja Äänisvepsa) vahel ei ole kõigest hoolimata kuigi suured, ja et neid allikate ahtruse pääle vaatamata silmas peetakse, siis võib ka käesoleva ühekülgse vepsa uurimuse abil mingisuguse pildi saada kogu sellest huvitavast keelest, mida omal ajal, ja mitte ilma põhjuseta, soomesugu-keelte sanskritisk nimetati. Kahjuks olen aga sunnitud olnud tööd ennast ainult jaokaupa, teiste talituste kõrval, kirjutama ja trükki toimetama, mis ühtluse mõtteski kõige paremat vilja ei kanna. Vähem olulised osad, mida näit. ülikooli sugukeelte õpingutel vepsa keele kohta nii väga tähtsaks ei tahaks pidada, olen katsunud tihedamate reavahedega muust tekstist eraldada. Eesti lugeja tarvis on võrdlusi soomega — harvem mõne teise sugukeelega — ohtrasti, kuigi mitte kavakindlalt, kuna eesti tuttavaid murdekujusid vähem on meelde tuletatud.

Nagu lugeja märkab, olen senise uurimuse väärtusrikaste saavutuste pääle toetades ja neid kasutades ometi sunnitud olnud mitme nähtuse puhul seisukohta võtma, mis mitte ainult vepsa enese häälik-ajaloolisis asjus, vaid kahjuks ka mõnes põhjapaneva tähtsusega küsimuses (nagu n. n. astmevahelduses ja vokaalharmoonias) õigekspeetud arvamistest lahku läheb, arvamistest, millede tundmist ometi igaühelt tuleb nõuda ja mida sellepärast ka siin on võimalust mööda katsutud esile tuua. Jäägu lõpulikud otsused jatkatud uurimustele ja vahest alles tuleviku uurijaile, aga teisel viisil ei ole ma sedakorda üle võinud saada küsimusist, mida vepsa ise ette on veeretanud ja üheaegne töötamine teiste sugukeeltega samas sihis kinnitanud.

Vepsa sõnavaraline külg on uurijatele ja vahest laiemailegi ringkondadele niivõrd huvitav, et teise osa lõppu liidetav i n d e k s vist häämeelega vastu võetakse. Selle vaevarikka kokkuseadmise töö on üliõp. O. Loorits teha võtnud. Tänuga nimetan ühtlasi, et mul võimalik on olnud mitmegi keelelise ja terminoloogilise küsimuse üle — tööpõld, kus veel palju kiva on veeretamata — nõu pidada mag. A. Saareste ja lektor J. Veskiga, kes teose seni ilmunud poognate teise korrektuuri lahkesti läbi on vaadanud, ometi ilma, et nad kohustatud oleksid võimalikkude etteheidete ja eksimuste korral vastutust minuga jagama. Lühikese saksakeelse autoreferaadi kohta (konsonandi ja vokalismi lõpul) on stiililisi parandusi teinud „Actade“ toimetaja, lugupeetud kolleega prof. dr. W. Anderson, kellele niisama

lubatagu siin tänu ütelda. Kõige suurem tänu aga Tartu Ülikoolile, kes trükikulude kandjana võimaldanud on ka selle vähenõudliku katse, millega on tahetud eesti keeles pakkuda vastne palakene rahvuslikumast teadusest ta sõpradele nii Eestis kui ka Soomes, Ungaris ja mujal.

Tartus 30. XII. 1921.

Lauri Kettunen.

Lühenduste ja märkide seletused.[1]

Arsk. = Arskaht.
BFB = Thomsen, Beröringer mellem de finske og de baltiske Sprog.
BFS = Mikkola, Berührungen zwischen den finnischen und slawischen sprachen.
e. = eesti.
eestL = lõunaeesti.
eestP = põhjaeesti.
Fedr. = Fedramägi.
GSI = Thomsen, Den gotiske sprogklasses inflydelse på den finske.
in = isikunimi.
Kantas. pp. dift. = Rapola, Kantasuomalaiset pääpainottomain tavujen i-loppuiset diftongit suomen murteissa (Suomi IV, 17).
KAÄH = Ojansuu, Karjala-aunuksen äännehistoria.
Krl. = Kortlaht.
Maig. = Maigarv.
Lht. = Laht.
lüüd. = lüüdi murre (vepsa-aunuse segamurre).
Maks. = Maksimägi.
murd. = murdeliselt.
Oms. = Omesmägi.
Pjat. = Pjatina (lõunapoolseim eraldatud vepsa küla).
pn. = paiganimi, kohanimi.
s. = soome.
s.Lr. = soome, Lönnroti sõnaraamatu järele.
sn. = sõimunimi.
Sun. = Sununsuu (lüüdi murde küla).

[1] Kohanimed tähendavad Lõunavepsa külasid, kui teisiti ei ole mainitud. Neid on kokku umbes 50, aga ainult mõned tähtsamad tulevad uurimuses korduvalt ette.

Šdj. = Šidjärv.
Tdr. = Tedroo.
Tgl. = Tšaigla.
TSK = Tietosanakirja.
Tšl. = Tšasla.
Tut. = Tutuk.
vast. = vastavalt (= resp.).
Vgr. = Vaugedjärv.
VepsIsai. = Isaijeva voolosti (vist juba surnud) vepsa murre.
vepsK = keskvepsa murded (varem „lõunavepsa“ nimega tuntud).
vepsL = lõunavepsa murded.
vepsÄ = Äänis- (Onega-) järve ranna vepsa murre.
vepsP = põhjavepsa (= vepsÄ, s. o. „keskvepsa“ vastandina, aga laiemas mõttes ülepää lõunavepsast põhjapool asuvad murded).

$>$ või $<$ Terava otsa poolne sõnakuju on arenenud sellest, mis on lahtise otsa pool näha (näit. $\times$*ialka* $>$ *ialg* või *ialg* $<$ $\times$*ialka*).

$>>$ või $<<$ Tahetakse eraldi tähendada, et kahe sõnakuju vahel veel ülesmärkimata arenemisastmeid leidub (näit. $\times$*ialka* $>>$ *iaug*).

$>|$ või $<|$ Tahetakse eraldi tähendada, et kuju ei ole teisest sündinud korraliku häälikuarenemise teel, vaid millegi teise vormi analoogilisel mõjul (näit. eesti *jalgade* $<|$ **jalkaden*).

* Sõna ei ole sel kujul kuskil leida, vaid on ainult oletatud (võib olla ka algsoome kuju, aga mitte vastuvaidlemata niisuguseks tunnustatud, näit. vepsa *andan* $<$ **antan*).

$\times$ Algsoome kuju, mis praegugi (kuskil) niisugusena ette tuleb (näit. $\times$*kala*).

$\times$* Oletamisi rekonstrueeritud algsoome kuju (näit. vepsa *käzi* $<$ $\times$**käti*).

$\times\times$* Oletamisi rekonstrueeritud kuju algsoome kõige vanemalt ajajärgult (mis meie uurimuse lähtekohaks enam ei ole, näit. vepsa *kastet* $<$ $\times$**kastetta* $<$ $\times\times$**kastekta*).

$\sim$ Kõrvalkujud samas keeles või murdes (näit. vepsL *küzüb* $\sim$ *kizib*).

: kahe näituse vahel ilmuv paradigmaatiline vaheldussuhe (näit. eesti jalg : jala, vepsa *taľv* : *tauven*).

I. Konsonandid.

1. Klusiilid.

A. Sõna algul.

1. Kui me peenendus- (muljeerimis-) nähtust arvesse ei võta — sellest allpool eraldi —, siis võime ütelda, et algsoome sõnaalgulised klusiilid lõunavepsas on säilinud. Näit. *kabiʦšẹn* 'kratsin, nühin' (s. kaavin), *kanaŋ_koda* '(kana) tagumine kehaosa', *kukīńe* 'kukekene, kukeline' (adj.), *kändän* 'käänan', *kedmāńe* 'kerge', *kirʲāńe kirʲutet* 'kirjakene kirjutatud', *tahk-kivud* 'käiasarnane (helme-)kivike' (vrd. s. tahko 'käi'), *tuli* 'lõõsk', *ťäďi* 'tädi', *ťö* 'lina', *ťera* 'tera', *ťerv* 'tõrv', *ťin* 'tina', *putuseḍ* 'puust nööbid' (vrd. 'puutuda'), *pä* 'pää', *peled* 'piidad, peeled', *pü* 'püü', *pimed* 'pime'.

Paaril korral on metatees sõnaalgulise klusiili seisukohta muutnud: *pigiń* 'säde' (s. kipinä, eesti murd. 'kibin, kipen'), *pädäräšťi* 'täbarasti'.

Säilinud on klusiil enamasti ka liitsõnus, näit. *koverpä* (*uk*) 'viltu pääga (vanamees)', *paʲnimpu* '(ree jalase) painutuspuu' (s. paininpuu), *keʲťimpu* 'paja vibu. keedupuu' (s. keitinpuu), *sündümpäʲv* sündimispäev' (vrd. s. syntymäpäivä), *käžíťego* 'näputöö' (s. käsityö), *redupaʦsaz* 'must ja närune inimene' (vrd. *redu* 'muda'). Ometi *kukiŋgarand* 'ohakas' (vrd. s. karanko), mille kõrval ka *kukiŋkarand* (Šdj.). Ainult kui pääsõna oma määrussõnaga niivõrd kokku on sulanud, et pääsõna iseseisvus juba oma mõtte ja kuju poolest on kadunud, näikse klusiil alati niisama arenenud olevat kui sõna sees (s. o. heliliseks, vrd. allpool), näit. *tämbā* 'täna', *tombā* (< **tõna päʲvana*) 'hiljuti'.

2. Kuid imelikul viisil esineb sõna algul *k*, *t*, *p* asemel võrdlemisi sagedasti ka heliline klusiil *g*, *d*, *b*. Näit. *gaŕbõ* 'kuremari' (s. karpalo), *gurbiťš* 'korbits, kurp' (s. kurvitsa, kurppa = saks. 'Waldschnepfe'), *daviťš* (~ *tavīńe*, Tgl., s. tavi) '(väike) metspart', *dudāďab* võbiseb' (näit. anum keeva vee käes), *boɹad* (vrd. s. puola) 'marjad', *buťk* (s. putki) 'putk', *buťbuk* 'veeroos' (s. pulpukka, ulpukka), (*iumaɹam_borašk*) *bäkätäb* '(taevakits) määgib'. *buťš* 'paisekene', *bäkälik*

'kukerpall', *buťahtab* 'sulpsatab' (s. pulahtaa), *burbutada* (? < ven. бормотать) 'mõmiseda', *buŋgāťa* 'lasta (raskesti) kukkuda', *bälišta* 'määgida', *bölbötädä* 'plärada', *bölskütädä* 'sulpsutada', *böríšta* 'sumiseda' (s. pöristä), *bigi* (< ?) 'kurttumm' (Krl.).

3. Kuidas seda eelmisest järsult lahkuminevat edustust seletada? Kas võiks vahest oletada, et tähendatud *g, d, b* kuidagi viisi juba algkeelest pärandatud on?[1] Tuleb teda ju kaunis rohkesti ka mõnes teises sugukeeles ette, vepsas, karjala-aunuses ja liivis paaril juhtumusel koguni samas sõnas (veps. *gaŕbō* ~ *gaŕitš* 'kuremari', karj.-aun. *garbaло*, liiv. *gārban*, s. karpalo[2]; *bō* < **bōla* 'mari', karj. *buo̯la*, aun. *buo̯ли*, liiv. *bùolgəz* 'pohlamari', s. puola).

Kui niisuguseid ühiseid *g-, d-, b*-sõnu edaspidistel korjandustel mõningaid peaks kas juurdegi tulema ja kui isegi vadja — kus *g, d, b* niisama tuttav on — neis teiste keeltega ühineks, ei saa me ometi põhimõttele „mis ühine, see algupärane" siinkohal maksvust tunnistada. Peame ju mitmel teiselgi puhul mööndma, et ühised jooned lahus olevais keeltes ka iseseisvalt, rööbastikku võivad areneda. Kõnesoleval korral pidagem kõigepäält meeles, et mainitud keeled võõra mõju all õige suurel mõõdul lainsõnu vastu on võtnud, milledega *g, d, b* ka sõna algul nende foneetikale omaseks on saanud.

Niisuguseid sõnu lõunavepsast: *goľu* 'ikka, alati' (vrd. v. голый), *gomin* 'rehehoone' (v. гумно, vanem гумьно), *gońda* 'ära kihutada; soldatiks võtta' (v. гонять), *goŕāńe* 'mure' (v. горе), *goŕnits* 'tuba' (v. горница), *guľūńe* 'tuikene' (v. голубь), *guľghe* 'jalutama, lõbutsema (minna)' (vrd. v. гулять), *guś* 'hani' (v. гусь), *gurb* 'küür' (v. горб), *daŭt* 'peitel' (v. долото, algslaavi *dolto*, vrd. s. taltta[3]), *dogaďin* 'märkan' (v. догадаться), *duh* 'hais' (v. дух), *dumain* 'mõtlen' (v. думать), *durak* 'rumal' (v. дурак), *davāďa* 'anduda' (v. даваться), *(ahā) duib* '(tuul) puhub' (v. дуть), *babō* 'eit' (v. баба), *balat* 'pori' (v. болото 'soo'), *balūďa* 'vallatult mängida' (v. баловать), *bard* 'habe' (v. борода, vanem борда, s. parta[3]), *bariš* 'kasu' (v. барыш), *babu* 'uba' (v. боб, s. papu[3]), *bask* 'ilus' (v. баскій), *bes* 'kurat' (v. бѣс), *beśedā* 'võõraspidul, võõrsil' (v. бесѣда), *bird* 'kanga suga' (s. pirta, v. бёрдо)[3] (vrd. *pird* 'puusepa joonistusraud'), *(rigi-)bukō* '(rehe) haldjas' (v. бука), *(uńi-) burō* 'unekott' (? v. бурак), *buŕg* 'lumetuisk' (v. буря, s. purku[3]), jne., jne.

Ainult vanemais lainudes, kui veel *g, d, b* väljaütlemine vepslastele võõras oli — nagu ta praegugi veel eestlaste ja soomlaste foneetikale võõras on, — oldi sunnitud originaali helilise klusiili asemele

[1] Nagu Setälä (viimaks TSK 10, lk. 946) oletab.

[2] Algkuju nähtavasti ×**karva-pōla*, vepsa *gaŕitš* <? ×**karvitsa*. Vt. *v* ajalugu.

[3] Vist vepsaski vana lain, millesse heliline klusiil alles uuemal ajal, praeguse vene kuju mõjul, tunginud.

helitu substitueerima, näit. *ke̮jaz* 'oda, pikk puss' (< vana germ. **gaizaz*), *kuu̮d* 'kuld' (vrd. goot. *gulþ*), *taigiń* 'taignanõu' (vrd. goot. *daigs*), *pau̮g* '(herne) kaun' (s. palko, vrd. goot. *balgs*), *pordaz* 'trepp' (vrd. goot. *baurd*), *ťerv* 'tõrv' (vrd. leedu *darvà*), *ta̮ivaz* 'taevas' (vrd. preisi *deiwas*), *tütär* 'tütar' (vrd. leedu *dukter-*), *kaďi̮ad* '(alumised) püksid' (< slaav. **gatja-*)[1], *pa̮jatada* 'laulda' (v. баять), *pa̮jo* 'laul'. Oleks tol ajal *g*, *d*, *b* sõna algul tõesti, kas või „mõnel harval juhtumusel", vepslaste esiisadel keelepärane olnud, siis oleks raske aru saada, miks tema asemele just lainsõnus *k*, *t*, *p* ilmus.

4. Väga õpetlik on meeles pidada, et mõnikord isegi venekeele *k-*, *t-*, *p-* sõna *g-*, *d-*, *b*-algulisena võib ette tulla, näit. karjala *dabakka* 'tubakas' (v. табак), aun. *goáru* 'pruun hobune' (v. карий)[2], vadj. *dovarišša* 'seltsilane' (v. товарищ). Kuigi veel tuleks mõtelda, et näit. ühe kohaliku küla murde omis sõnus *k*, *t*, *p* ei võiks kuidagi *g*, *d*, *b* vastu vahetuda, siis on ainult tarvis tähele panna, et enesele tundmatumaid sõnu alatasa naabrimurdeist lainatakse, ja lainates — see on sagedasti kindlaks tehtud — nii täpipäält juba võõra murde häälikuid edasi ei anta, liiatigi niisugusel korral nagu käesoleval, kus harjumus on märgatav olnud võõrsilt saadud või ülepää iseäraldust äratavat sõna võõrakõlalisemalt välja ütelda. Aga ei ole sugugi arusaamatu, et niisugune muutus ka murde omas sõnastikus sünnib. *g*, *d*, *b* tulevad väga rohkesti keele uussünnitustes (m. s. lastekeeles) tarvitusele, sellest kergesti kaugemalegi lagunedes. Me võime ju tähele panna, et esitatud omad *g-*, *d-*, *b*-sõnad pääasjalikult just meelitus-, deskriptiivilisi (häälega kirjeldavaid) ja onomatopoeetilisi (loodushääli järeleaimavaid) sõnu sisaldavad, järelikult sõnu, milledel juhuslikkuse ja otsitud iseäralduse maik ei puudu.

5. Sääljuures tuleb arvesse võtta ka mõni teine võimalus. Liitsõnast nagu *kukiŋgarand* 'ohakas' võib kergesti *garand* eralduda, samuti nagu *bõ* (< *bõla*) 'mari' liitsõnast *gaŕbõ* 'kuremari', *nabõ* 'pohlamari'. Ja näit. *gurbitš* näibki lüüdimurretes *su̮gurbitš* kujul esinevat. Mitmel juhtumusel on niisugune *g*, *d*, *b* tekkimisviis sõna algule ka teistes sugukeeltes (iseäranis liivis) kergesti näidatav. Teiseks tuleb sõnade nagu *gaŕbõ*, *guŕbitš* seletusel ka teise silbi helilise klusiili assimileerivat mõju silmas pidada. On ju sarnane mõju oma maksvust järjekindlaltki avaldanud m. s. sõnus nagu *babarm* 'vaarmari', *barbaz* 'varvas', *bibu* 'hälli vedrupuu, vibu' (s. vipu), nagu *v* ajaloos lähemalt selgub.

[1] Vt. Mikkola, BFS 60. Germaani ja leedu-läti lainude kohta vt. Thomsen, GSI ja BFB vastavate sõnade alt.

[2] Vt. Ojansuu, K-A ÄH, lk. 1.

6. Niisama võõras nagu g, *d*, *b* on ka kaks konsonanti sõna algul meie keelkonnale vanasti olnud. Näeme praegugi soome kui ka eesti (Viljandi) murdeis, kuidas lainsõnade kahest algkonsonandist eelmine ära on jäänud (näit. s. rovasti 'praost', rouva 'proua', rinkeli 'kringel', Viljandi murde: roua, roska, raav jne.). Vanade lainude kohta maksab see teisteski sugukeeltes (näit. eesti 'rästas', s. rastas, vadj. *rasaz*, liiv. *räštà*, vrd. leedu *strásdaz*; eesti, vadja soome *raja*, vrd. vene край, eesti *raamat*, liivi *rā̆nt̆təz*, vrd. v. грамота). M. s. sellest saamegi järeldada, et algsoomes kaht konsonanti sõna algul ei saadud välja ütelda.

7. Praegu tuleb ometigi *kl*, *kr*, *tl* jne. vepsa keeles — niisama ka karjala-aunuses, vadjas ja liivis, isegi eestis ja jaolt ka soomes — õige sagedasti nähtavale, näit. *kroi̯kō* 'kaaren', *kräkson* 'rukkirääk', (*varišęt‿*)*krau̯skabad* '(varesed) kraaksuvad', *krepsahtada* '(ruttu) pöörata', *truśib* 'pragistab', *truhkahtada* 'prantsahtada', *träkh* 'plaksatus', *рлакutada* 'koputada', *рлокāťa* 'näpsata', *pläskā̆ťä* 'plaksata', *pröngitada* 'pressides, vaeveldes (midagi) teha', jne. Järelikult sõnu, mis eelkäsiteldud *g*-, *d*-, *b*-algulistele sisuliselt õige lähedal seisavad, sõnu, millede vanaduse — ja võib olla ka omapärasuse — kohta küll igakord ei saa midagi kindlamat ütelda.

Muidugi teada tuleb see edustus jälle igatahes kaudse võõra mõju arvele panna. *kr*, *tr*, *pr* jne. on, pääle selle kui vepslaste esiisade keel hakkas vene foneetika nõuetele painduma, esialgu lainsõnus üleüldiseks saanud, näit. *krasō* 'punane lehm' (v. красоха), *kraśta* 'värvida' (v. красить), *krot* 'mutt' (v. крот), *trop* 'teerada' (v. тропа), *träśtä* 'puistata' (v. трясти), *protokoľda* 'kirjutada protokol' (vrd. v. протокол-), *praźnik* 'pidu' (v. праздник), *pleťta* 'punuda' (v. плет-), *plešakaz* 'ilma juusteta inimene' (v. плѣшивый). Pärast on aga, nagu *g*, *d*, *b* juures, sedasama tendentsi ka tähendatud liigi omapäraste sõnade (seekord kõigepäält onomatopoeetiliste) kohta hakanud nähtavale tulema — tendentsi, mis eestis kõige tuttavam on (*krabiseda*, *krõksuda*, *praksuda*, *plaksutada* jne.)[1].

8. Võime ka seekord tähele panna, et klusiil ka niisugustele sõnadele ette tungib, kus ta isegi originaalsõnale võõras on, näit. *dropk* 'argpüks' (v. робкій). Huvitav on ka sõna *krist* 'rist', *kristituлę* 'ini-

[1] Soome keele läänemurdeis, kus rootsi foneetika mõjul kaks konsonanti sõna algul on tuttavaks saanud, on isegi mõned igapäevsemaist sõnadest klusiili oma ette saanud: krisu, kraami, plaaki jne. pro risu, raami, laaki. Jõgever, Eesti keele häälikute ajalugu 94, juhib tähelepanu eesti 'kruut' ja 'trullima' sõnade pääle, millede originaalidest *k* puudub. Vrd. ka 'liim' ~ 'kliim', '(metsa) laasima ~ klaasima'.

mesele', *kristib* 'ristib', mis on juba ilma *k*:ta tarvitusel olnud, nagu tõendaks *vederistim* 'veepühitsemine' (venelaste kirikupühä); *k* on siin nähtavasti uuema vene sõna mõjul tekkinud (sõna on teatavasti vana slaavi lain, vrd. v. крест).

9. Tuleb ka ette, et konsonantide vahele täishäälik on tekkinud, mille läbi hääldamine „hõlpsamaks" on saadud: *kunut* 'piits' (v. кнут); vrd. sellega näit. Vigala murde *kõrstŭs* 'Kristus'[1].

B. Sõna sees.

I. Üksikklusiilid.

a. Silbi algul.

α. Helilise hääliku järel.

1. Vokaali järel.

10. Algsoome üksikklusiilid *k*, *t*, *p* on vepsa keeles vastavaiks helilisteks, *g*, *d*, *b*:ks, muutunud[2], väljaarvatud teatud juhtumused, millede kohta ise printsiip maksev. Vaatame iga klusiili eraldi:

k > *g*, näit. *лoga* 'väike org laanes', (*äi̯k*) *ai̯gad* '(kui palju) aega' (= 'kui palju kell'), *tagamā* '(hobuse) laudil', *suga* 'kamm', *iga* 'iga', *ńägeлob* 'vaatleb', *лagi* 'lagi', *nogi* 'nõgi', *tai̯giń* 'taignaastjas', *higi* 'higi', *hau̯g* 'haug, havi', *mui̯gnob* (< ××*mui̯kẹnẹpi*) 'hapneb', *vaghāńe* 'hiljuti sündinud (laps)', *ägho* (<**äkehella*) 'äkkega', *paghu* (< *pakohon*) 'pakku'.

Pääle üksikute sõnade näeme muutuse ka neis imperatiivi vormides, kus tuleb klusiili algsoomes — ka astmevaheldusteoria seisukohalt — oletada (s. o. rõhuga silbi järel, kui klusiilsilp on lahtine olnud), näit. *sagam* (<**sākama*) 'saagem', *sagat* (pro **sagad*, oletatud ××*sākaδa*) 'saage', (*au̯gat*) *unohtagat* '(ärge) unustage', *sīžutagazẹm* (Krl.) 'seisatagem (ennast), pidagem kinni'.

11. *t* > *d*, näit. *лau̯dāńe* 'väike laud', *rudāńe* 'suur vana (kuivanud) okaspuu', (*kaks*) *sadad* '(kaks) sada', *udarod* 'udarad', *kadoda* 'kaduda', *nado* 'nadu' (= minija mehe õde), *sä-pido* 'lumetuisk, halb ilm', *redu* 'muda, pori', (*suks-*)*лadu* 'sukse jälg lumes' (s. latu), *radʹi̯ašt* 'tööpalka' (part. sg.), *rad* 'töö' (s. raato 'ränk töö'), *pai̯dʹ* 'särk' (s. paita), *rai̯dʹ* 'suur paju' (s. raita), *лau̯d* (*-ruz*) 'laud (-lina)', *edhampā* (< **etahanpäi̯n*) 'kaugelt' (s. etäältä), *kudmāńe* 'kuuvalge' (s. kuu-

[1] Alb. Saaberk, Vigala murde peajooned (Eesti Kirjandus 1917, lk. 7).

[2] Mitte segada eesti kirjakeele *g*, *d*, *b*:ga, mis helitumad meediaklusiilid on.

tamo), *(tšukisę) vedhe* '(sukeldab) vette', *kodhe* (< **kotihen*) 'koju' (s. kotiin).

Kõnesolev klusiil on esinenud ka ainsuse ja mitmuse partitiivis ja tuleb praegugi, *d*:ks muutununa, nähtavale, näit. *mida* 'mida, mis', *sida* 'seda' (s. sitä), *mad* (< ×*māta*) 'maad', *ʌud* 'luud', *päd* 'pääd', *soi̯d* (< ×*soi̯ta*) 'soid', (*vö*:) *vöi̯d* 'vöid', *ťei̯d* 'teid', *sogedad* 'sõgedat', *hämäräd* 'hämarat', *hatrad* (< ×*hattarata*) 'jalanartsu', *hatrōď* part. pl., *räťnäd* 'naise särki', *heledīd'* 'paiseid'.

12. *p* > *b*, näit. *huba* 'halb' (s. hupa 'kergesti kuluv, pillaja'), (*hambhaŋ_*) *kibu* '(hamba) valu', *libuda* 'tõusta', *käbūńe* 'käbikene', *hobed* 'pehme', *rubi* 'kärn', (*końďī*) *käbälīle libū* '(karu) käppade pääle tõusis', *hebo* 'mära', *hab* 'haab', *habha* part. sg., (*kivi*-) *nabha* (< *napahan*) '(käsikivi) auku, kolusse'.

Pääle niisuguste üksikute sõnade on *p* esinenud ka preesensi sing. 3. isikus (oletatakse muidugi ainult rõhuga silbi järel), ja esineb *b*:na praegugi, näit. *sab* (< ×*sāpi*) 'saab', *i̯ob* 'joob', *söb* 'sööb'; *paratab* (*rihman*) 'seab üles (linnupaela)', *hirhitab* (*nagrda*) 'irvitab (naerda)', *magadab* 'magab', (*tik*) *tortotab* ~ *tarāďab* (< **tarai̯tapi*) '(rähn) koputab (puud)'.

13. Klusiilide edustus on aga teistsugune, niipea kui nad sisevokaali kadumise läbi on sattunud kõrvuti helituma kaashäälikuga: *g*, *d*, *b* asemel esineb siis algupärane *k*, *t*, *p*, näit. (*mui̯ged*, aga:) *mui̯ktāńe* 'natuke hapu', (*oi̯ged*, aga:) *oi̯ktāńe* (*bok*) 'õige (külg)', (*näu̯gub*:) *näu̯kta* 'näuguda', (*rai̯gub*:) *rai̯kta* 'ammuda', (*poi̯gisę*:) *poi̯ktazhę* 'poegida', (*ńägīń*:) *ńäkpäd* 'nägid', *ťekpad* 'tegid', (*ʌugen*:) *ʌukta* 'lugeda', (*hau̯don*:) *hau̯tta* 'haududa', (*tänä*-) *votšīš* (*pöu̯hīšpā*) '(selle-) aastaseist (linadest)', (*kabe* < *kābe*:) *kapkīš* 'takkudes', (*ribin*:) *ripta* 'riisuda' (s. riipiä), (*niť*) *ťeptub* '(niit) hargub lahti'.

Tuleb veel tähendada, et sõna lõppvokaali kadu korral seesama nähtus neil lausefoneetilisil juhtumusil kordub, kus järgmine sõna helituma konsonandiga algab, näit. *lint_kokib* 'lind nokib', (*lei̯b*:) *lei̯ppaʌa* '(leiva) pala', (*poi̯g*:) *poi̯k_kundʌop_tanhā* 'poeg kuulatab laudas', (*pai̯ď*:) *pai̯t'_paŋgat* 'särk pange', *i̯op_kai̯ken* 'joob kõik'.

2. Nasaali järel.

14. Nasaali (ninahääliku) järel on algsoome *k*, *t*, *p* niisama nagu vokaali järel arenenud.

k > *g*, näit. *hoŋg* 'mänd' (vrd. s. honka), *paŋgāńe* 'käepidemekene', *haŋg* 'hang' (s. hanko), *kaŋg* 'kang', *heŋg* 'hing', *kaŋghasīńe* (*pai̯ď*) 'kodukoetud (särk)' (s. kankainen).

ŋk on esinenud ka sõna järgsilpides (ka rõhutumas, hoolimata ka selle kinnisest olekust); tuleb vepsa keeles nähtavale, *ŋg*:ks muutununa, mõnes tuletussubstantiivis, näit. *алаŋg* 'orutaoline koht metsas, lohk' (vrd. s. a l a n k o), (*końďī magadab*) *алаŋgō* (< ×*alaŋkolla*) '(karu magab) lohus', *veraŋg*, gen. sg. *veraŋgon* 'raiesmaa tuli, ale tuli' (vrd. s. v i e r t ä ä k a s k e a). — Vrd. ka *kuľiŋg* 'miski sukeldaja veelind' (vrd. v. кулига), *vitiliŋg* (< ?) 'väike korbits'. — Sõnast *kuńigaz* vt. *ŋ*:i ajalugu.

15. *t* > *d*, näit. *kandā* (*lehm*) 'kandja, tiine (lehm)', *kand* 'kand, tald', *küńdi̯aлę* 'kündjale', (*tšoma*) *sõndā́ńe* '(hää) toit', *händ* 'saba, händ', *suŕsünd* 'Kristus' (< **sūrisüntu*), *końďi̯ärv* (kohanimi, „karujärv"), *randhīńe* 'mäekallaku elanik', *andлob* 'annab sagedasti, andleb' (s. a n t e l e e), *lendlī* (*orā*) 'lendleja (orav', s. o. 'tiibadega orav'), *kündлęd* 'silmaveed'.

nd (< *nt*) esineb järgsilpideski (nagu *ŋg*, vrd. 14): *ižand* 'isand', *koręnd* 'veekandepuu, kõrend' (s. k o r e n t o), *kerandęz* '(kõrvadega, käepidemetega) tõrs', *homendęz* 'hommik', *kedmenduz* 'kergendus', *muręnduzhei̯nad* 'rukkililled' (?), *kou̯mandęŋ‿kümńendęn* 'kolmandakümne'. Iseäranis produktiivne on tegevust tähendav substantiivne tuletusliide *-nda*, näit. (*sand* < ×*sānta* 'saamine'), *paštand* 'küpsetamine' (s. p a i s t a n t a), (*hei̯tam‿*) *paštandan* '(jätan) küpsetamise', *imend* 'imemine' (s. i m e n t ä), *ai̯and* 'ajamine,' *voi̯kand* 'nutmine', (*ai̯aŋ‿koi̯ran*) *nutandaлę* '(ajan suusadega koera) haukumisele', (*hei̯tap‿*) *poťkindan* '(jätab) jalaga löömise' (s. p o t k i n n a n), *käu̯лęnd* 'käimine', (*i̯onhet‿*) *situndhassā* '(nad on joonud) kõhu rikkesse', *hämärōt̯šęndas* 'videviku pidamises'.

Tähendame siinkohal ka, et *nd* mõnikord ette tuleb teiste keelte *tt*-tüvede asemel, näit. *opendan* (imperf. *opeñźīń*) 'õpetan' (s. o p e t a n, liivi *oppaťtuв*), *elgendan* 'saan aru, mõistan' („ilgen"?). Nende seletust vt. geminaatade ajaloost.

Tähelepandav on, et ka p a r t i t i i v i d e s nasaali järel päältnäha häälikseaduslik *d* esineb, nii teise silbi algul (olgu esimese silbi sonant lühike või pikk olnud) kui ka järgsilpides. Näit. (*soń*:) *sond* 'soont' (s. s u o n t a), *äńd* 'häält' (s. ä ä n t ä), *seńd* 'kärbseseent', (*niń*:) *nińd* 'niint', (*pai̯men*:) *pai̯mend* 'karjast' (s. p a i m e n t a), *semend* 'seemet' (s. s i e m e n t ä), *avaďimd* (*m* analoogine, pro *n*) 'võtit'. Ainult rajamurdes (Šdj.) ning paaris külas mujal (Kortlaht, Tšasla) kohtame niisugusel korral *nt*, nagu see kesk- ja põhjavepsas (kui ka eestis) järjekindel on: *sont*, *äńt*, *seńt*, *pai̯ment*, *lähtämt*. Teisel puhul selle nähtuse üle pikemalt.

Ainult arvsõnades *kaksküme*, *kou̯mętküme*, *viškümе*, *kaksküme üks* jne. leiame algup. partitiivi lõpu (vrd. s. k ü m m e n t ä) kõige nasaaliga kadunud olevat, mis ilmsesti sellest tuleb, et arvsõna ja päälegi liitsõna loomuliku „kiirtempo" all on saanud kannatada.

16. *p* > *b*, näit. *лambhad* 'lambad', (*лapś*) *kombūžĭ'* (*käuлob*) '(laps) roomakil (käib)', (*pätš*) *lämbiž* '(ahi) küdes', *hambhīd'* 'hambaid', *bemb'ud* 'loogakene' (s. v e m p e l e), *humbrhę* 'uhmrisse'.

Järgsilpides tuleb *mb* (< *mp*) ainult k o m p a r a t i i v i s ja vastavais tuletussõnus nähtavale, näit. *vanhęmb* 'vanem', *vanhęmbad* 'vanemad', *pohiembā* (< **pohiempalla*) 'põhjemal', *enamb* 'enam', *händembāńe* (*oлud*) 'viimaseks (tõrrest) võetav õlu (keetes)', (*panę*) *agiembha* '(pane) enam otsa poole', (*kaįkīt'_*) *piťkemb* '(kõige) pikem', *moлębad* 'mõlemad', *pahęmba* 'enamasti', *ülemba* 'ülemaks', *tänemba* 'enam siia poole', *sinemba* 'enam sinna poole', *norębutāń* 'sest et noorem olen' (s. n u o r e m m u u t t a n i), *įälgembahko* 'natuke hiljem', *kal'hemb* 'kallim', *korhakomb* 'kõbedam', *лaptębha* 'enam kõrvale', *kudambha* (*kädhe*) 'kuhu (käele)'.

17. On klusiil, sisevokaali kadu tagajärjel, k a h e n a s a a l i v a h e l e sattunud, siis on ta ära k a d u n u d, näit. (*tuŋgлob*, aga:) *tuŋmha* 'tõukama', (*kündän*, aga:) *künmhä* 'kündma', *künmätä* 'kündmata', *tunmatō* 'tundmatu', *anmha* 'andma' (analoogiliselt *aŋkat* 'andke', Krl.), (*kandam*:) *kanmad* 'kandmad, sületäied', *känmätä* 'käändmata', (*lendan*:) *lenmha* 'tõstma', *lennūž* 'oleks tõstnud', (*hond*, aga:) *honnęda* 'halvemaks minna, halveneda', *honnob* (< ×**hontonępi*) 'halveneb' (vrd. s. h o n t e l o, h o n t o). — Tuleb kohati (jaolt Arsk.) *p* kadu *ml*:i vahelgi ette: *omlīžĭń* 'ma õmbleksin', *bemľud* 'loogakene'. — Dentaali kadu neilsamul põhjustel vist sõnas *poŕmhāńe* 'nirk' (vrd. s. p o r t i m o).

18. Ühenduses järgmise silbi h e l i t u m a konsonandiga on klusiil, nagu eel 13. mainitud juhtumustel, h e l i t u, näit. (*mäŋgub*:) *mäŋktä* 'karjuda, kisendada' (*лaŋgeta*:) *лaŋktęnd* 'langenud', (*tuŋgob*:) *tunktęs* 'tõugates', (*saŋged*:) *saŋktad* (Krl.) 'jämedad', (*eńďišť*:) *eńtšęd* 'muistsed' („endised"), (*rämbotada*:) (*įauŋgad*) *rämptäbä* (Krl.) '(jalad) libisevad laiali', *sampkud* 'konnakene', (*pätš*) *lämptäb* '(ahi) köeb' (s. l ä m p i ä ä), (*ämbub*:) *ampta* 'lasta (püssi)' (s. a m p u a), (*kombib*:) *kompta* 'roomata'. — Muidugi on lugu niisama ka kadunud lõpptäishääliku eel, kui helitu konsonant järgneb, näit. *läŋkpud* 'rangipuud', *söntkur* (< **sõntakūro*) 'söömatuhing', *kolęntpäiv* 'surmapäev' (s. k u o l e n t a p ä i v ä). Samuti lausetes, näit. (*paŋg*:) *paŋk_polō* 'pang õues', *suŕsünt_küzŭ* 'Kristus küsis', *enamp_tahtōń* 'enam tahan'.

3. Likvida järel.

19. Edustus seesama, mis vokaali ja nasaali järel.

k > *g*, näit. *įauŋ* 'jalg', *pauŋ* '(herne-) kaun' (s. p a l k o), *seuŋ* (< **seлg* < **selko*) 'nooda ülemine köis', *taughōžęd* 'talgud', *külg* 'külje-

kont', *poľg* 'surus, sõtkus jalaga' (s. p o l k i), *i̯äľg* 'jälg', (*niń-*) *sarg* '(niine-) vöödikene, liistakas' (vrd. s. s a r k a 'kraavide vaheline põllutükk'), *karg* 'tants' (setu *kar̄guś*), *aŕg* 'mitte-paastuaeg' (vrd. 'argipäev'), *käŕg* '(suur) rähn' (s. p a l o k ä r k i), *muŕgin* 'hommikusöök' (s. m u r k i n a).

lk esinemise võimalus ei ole ainult esimesse silpi piiratud: frekventatiivverbide imperatiivi mitmuses tuleb ta nähtavale, näit. *ai̯ōgat* (< **ai̯e̯lkata*) 'ajage sagedasti, ajelge', *andōgat* 'andke sagedasti, annelge', *ližadōgat* (< **lisa-e̯lkat-*) 'lisage (sagedasti), lisadelge' (s. l i s ä e l k ä ä).

20. *t* > *d*, näit. *üldüdä* 'vihastada ja uhkeks saada' (s. y l t y ä 'kõveneda, tormilisemaks minna'), *ard* 'teibad nooda (või riiete) kuivatamiseks', *ardho* (*riputabad*) illat. sg., *hildū* 'põles söeks' (s. h i i l t y i), (*südā tšoma a*) *ird* (*hond*) '(sisemine pool hää, aga) välimine pool (halb)', *irdha* 'välja' (vrd. s. i r t i 'lahti'), *merd* 'mõrd', *harďi̯od* 'õlad' (s. h a r t i a t), (*tegob*) *urdman* '(teeb) uurde', *murd* 'prügi, puru' (s. m u r t o), *pird* 'raud, millega ehituspalki joonistatakse' (vrd. s. p i i r t o 'joon').

Järgsilpides ka väga üleüldine, näit. *ombōda* 'õmmelda', *samādan* (< ×**sammaltan*) 'topin samblaga', *viheľďustmu* (*ai̯ō*) 'vilistust (vilistuse häält) mööda (sõitis)', *kumardan* 'kummardan', *ümberduz* 'ümberpiiramine' (s. y m m ä r r y s = 'arusaamine'), *kasardoz* 'võsutud, võsudest puhastatav, laasitav koht metsas', *tuturdan* 'ketran (halvasti)', *koverdōda* 'kõveraks käänelda, kõverdella'. Iseäranis rohkelt ongi frekventatiivverbid (infinitiiv, partitsiip) edustatud, näit. *pidōda* 'pidada sagedasti, pidelda' (s. p i d e l l ä), *pidōd* 'pideldud' (s. p i d e l t y), *sötōdazhe̯* 'ennast toita' (vrd. s. s y ö t e l l ä 'toidelda'), (*andʌe̯n:*) *andōda* 'sagedasti anda, annelda', *i̯ätōda* 'sagedasti jätta, jätelda', *ui̯ōda* 'sagedasti ujuda, ujelda', jne. Siin peab nimetama ka *-lta*-tuletisega m o m e n t a a n-verbide rikkalikku peret, näit. *kut̯sādan* (< ×**kutsaltan*) 'kutsun äkki', „kutsaldan", *pai̯nādab* 'painab, surub äkki' (s. p a i n a l t a a), *imādan* 'imen äkki', „imaldan", *purādan* 'puren äkki', „puraldan", *ʌugāda* 'loe ruttu', jne.

21. Eraldi tuleb, nagu nasaalide järel (15), ka p a r t i t i i v-vorme tähele panna; esineb nimelt teise silbi algul *d* ka esimese silbi pika sonandi järel, kui ka järgsilpides, näit. (*huľ:*) *huʌd* 'huult' (s. h u u l t a), (*hoľ:*) *hou̯d* 'hoolt' (s. h u o l t a), (*peľ:*) *peľd* 'piita, peelt', *keľd* 'keelt', *meľd* 'meelt', (*hiľ:*) *hiľd* 'sütt' (s. h i i l t ä), (*saŕ:*) *sard* 'palgimetsa, laant' (= „saart"), *kord* '(puu-) koort', (*i̯uŕ:*) *i̯urd* 'juurt', (*sei̯n-*) *verdmu* '(seina) veert (mööda)'; *bembeľď* 'looka' (s. v e m m e l t ä, e. „vemmalt"), *peťkeľď* 'uhmrinuia', *kündād* (~ *kündäᵘd*, Arsk.) 'silmapisarat' (s. k y y n e l t ä), *humbard* 'uhmrit', *soñzard* 'kirpu', *si̯zard* 'sõsarat', *tütärd* 'tü-

tart', *pästärd* 'linatolget' (s. päistärtä). Pääle piirikülade (Šdj.) tuleb ainult paaris kohas (Kortlaht, Tšasla) ette *nt*, mis kesk- ja põhjavepsale (ning eestile) niisugusel korral omane: *hou̯t*, *meľt*, *hiľt*, *sart*, *i̯urt*, *vembeľt*, *humbart*, *si̯zart* jne.

22. Aga *lt* on pääle selle ablatiiv-kaasuses esinenud. Vepsa keeles ei tule niisugusel korral sellest *t*:st märkigi nähtavale, vaid ablatiiv on adessiivist lahutatud harilikult ainult *-pā̆* (< *päi̯n*) postpositsiooni läbi, mis ülepää lahkumist tähendava käände (ka elatiivi, vrd. allpool) lõpuks on kujunenud. Näit. *sou̯pā̆* 'soolt', *i̯äu̯pā̆* 'jäält', (*lähtop‿*) *si̯i̯āpā̆* '(läheb) kohalt' (s. sijalta), *tanhāpā̆* 'laudalt', *mägōpā̆* 'mäelt', (*päśťīď hänęη‿*) *käźīľpā̆* ('lasksid ta) kätest ära', *nei̯ʈšīľpā̆* 'neidudelt', *kristitūľpā̆* 'inimestelt', *akaľžīľpā̆* 'naisterahvastelt'. Attribuudil, pääsõna ees, puudub *-pā̆*, näit. *surō teu̯pā̆* (*tuľ*) 'suurelt teelt (tuli)', *tšomā prihāpā̆* 'häält poisilt', (*küzęлob*) *ńetī rebāžō* '(küseleb) selt rebaselt'. Ka muidu võib ablatiiv ilma *-pā̆* lõputa esineda, iseäranis kui juba sõna funktsioonist tema ablatiivne iseloom selgub, näit. *veľľesīľ* (*tat koľ*) 'vennastelt (isa suri)', *tahō tahoлę* (*en mäniške*) 'kohalt kohale (ei ole ma läinud)', (*kuk*) *kanā* (*pakiʈšob*) '(kukk) kanalt (palub)', *edō orāńe*, *keskō kerāńe* 'eest orakene, keskpaigast kerakene' (mõistatus), (*tapōń rughen*) *torhō* '(peksin rukki) toorelt' (< ×**tōręhęlta*) (s. tuoreltaan).

Eelesitatud partitiivi *d* (nii nasaali kui likvida järel), mille asemel, nagu üteldud, ka *t* ette võib tulla (põhjapoolsemais murdeis alati), ning dentaali täielik kadu ablatiividest, näikse mingisuguste sidemetega teineteisega ühenduses olevat. Siia kombineerub veel elatiiv, mille edustus ablatiivi edustusele täiesti kõrvustikune on. Meil on siin hulk küsimusi, mida üksikult on võimata selgitada. Sellepärast lükkame nende käsitluse seni, kui klusiilide edustust kogupildina võime vaadelda.

23. *p* > *b*, näit. *sau̯b* (< ×*salpa*) 'ahjuluuk, aknaluuk' (vrd. s. salpa 'ukse riiv'), *kärbhā̆žī̯ď* 'kärbseid', *koŕb* 'laas' (s. korpi), *korbhīńe* 'kurat', *arboībad* '(nad) kuulutasid ette, ennustasid', *tarb* 'nooda mütt' (s. tarvoin : tarpoimen), *barbōď* 'marja varsi' (vrd. s. varpoja 'võsakesi, varvakesi').

24. Helituma kaashääliku kõrva sattunud klusiil on, nagu ka vokaali ja nasaali järel, alati helitu, näit. *vau̯ktašťi* 'valgesti', (*hau̯geda*:) *hau̯ktob* 'lõhkeb' (s. halkeaa), *pou̯kta* 'jalaga sõtkuda' (s. polkea), *nälktuda* 'näljaseks saada', *seľktāńe* 'selge', (*sülgen*:) *sülktä* 'sülitada' (s. sylkeä), (*oľgńe*:) *oľkšīď* 'õlgedest (tehtuid)' (s. olkisia), (*korged*:) *korktad* 'kõrged', (*särgęn*:) *särktä* 'lõhkuda' (s. särkeä), (*hou̯dun*:) *hou̯tta* 'hoolt kanda', *sirttę* (*лaptęmbha*) 'nihuta, siira ennast (enam kõrvale)', (*kagran*) *heľpked* '(kaera) aganad' (s.

helpeet), (*külbeme*:) *külptäzhę* 'supelda' (s. kylpeä), *turpšībad* '(nad) tursusid' (s. turposivat), (*šilbin*:) *šilpta* 'lahti harutada, sulgi katkuda' (s. silpoa), (*šärbin*:) *šärptä* 'rüüpida' (s. särpiä), (*kirboš*:) *kirptab* 'kukub' (s. kirpoaa). — Niisama sõna lõppvokaali kadu järele, näit. (*haųg*:) *haųkpino* 'puuriit' (s. halkopino), (*oųg*:) *oųkpä* '(hobuse) kehajagu esimeste jalgade kohal' (vrd. s. olkapää), (*kuųd*:) *kuųtkerāńe* 'kuldkerakene' (meelitussõna). Muidugi ka lauseis, näit. *ịäľk_teǵhe* 'jälg tekkis', *irt_se hont_pahōń* 'välispool (see) halb väga', *korp_tšoma* 'laas ilus'.

β. Helituma konsonandi järel.

25. Arusaadavail põhjustel ei ole algsoome *k*, *t*, *p* helitumate häälikute järel üleüldse vähemalt *g*, *d*, *b*:ks saanud muutuda. (Helitumaid konsonante on algsoomes olnud spirandid *s*, *h* ja klusiilid *k*, *t*, *p*). Et niisugusel korral sõnaalguline klusiil sugukeeltes väga laialt muutumata kujul nähtavale tuleb nii lahtises kui kinnises silbis, on ta üleüldise arvamise järele juba algsoomes väljaspool astmevaheldust seisnud. nõnda et näitusi valides ei ole tarvis olnud silbi lahtise või kinnise oleku pääle rõhku panna — kui seda vahet vepsa keelt käsitelles ülepää on tarvis tähele panna.

A. Spirandi (*s*, *h*) järel.

sk.

a) Säilinud.

26. *k* teise silbi algul: *pask* 'pask', *paskandob* 'pasandab', (*aųgat*) *kuskazhęt* '(ärge) kusege', *uskta* 'uskuda', *en usko* (*silēž*) 'ma ei usu (sind)', *resk* (*-maịd*) 'rõõsk (piim)', *kiskotadazhę* 'venitada ennast' (s. kiskotella), *keskhe* 'sekka', *käsken* 'käsin', *käśkīń* 'käskisin', *ʌaskẹn* 'lasen', *kaśk* 'raiesmik, ale' (s. kaski), *ʌaskẹtada* 'võtta lahti rakkest (hobune)', *üskhä* 'sülle' (vrd. s. yskään 'köhasse'), *kośk* 'kosk', *leśk* 'lesk', *lesked* 'lesed', *ruskeń* 'läks punaseks', *säśk* 'sääsk', *säsked* 'sääsed', *vaśkmāńe* 'tundmatu, uus', *kośkitada* 'peksta', *iškta* (< **iskę-*, vt. *s*:i ajalugu) 'virutada', *išken* 'virutan', *ńišk* '(kala) niisk'.

27. Ka järgsilpides tuleb *k* *s*:i (*š*:i) järel nähtavale, kõigepäält *-šken-* tuletusliste sõnade perekas liigis, mis 'tegema hakkamist' tähendavad või aga futuurilise varjundi sisaldavad, näit. (*tuʌẹn*:) *tuʌẹškandẹn* 'hakkan tulema, saan tulema', (*kudmāńe*) *kadoškandob* '(kuu) hakkab kaduma', *ịutiškandob* 'hakkab mürisema', *kibištaškandob* 'hakkab valutama', (*kaʌa*) *torkiʇšẹškandob* '(kala) hakkab õnge võtma'. *sk* esineb pääle selle ka puhas frekventatiivtähenduses nagu soomeski, näit.

möskendẹn 'müün sagedasti' (s. myöskentelen), *puręsketa* 'sagedasti pureda, pureskella', *puręskendob* 'pureskeleb', *ambuskendob* 'laseb püssi sagedasti', *sülgesketa* 'sagedasti sülitada'. Soomele ja eestile tundmatu on *sk* tuletuses *ťeraskōťťa* 'teritada' (s. teroittaa), *ťeduskōťťa* 'järele küsida' (s. tiedustella). Edasi nähakse kõnesolev konsonantühtum niisugustes (deminutiiv-)substantiivides nagu *koriškōńe* 'koorukene', *kekerišk* 'ümmargune, kerataoline asi', *nirvišk'* irvitav (inimene, asi)', *ʌuhišk* 'mädanenud hammas, hamba jätis', *ʌapiškos* (*pideĺ*) 'kokkusurutud olekus (pidas)', kuigi see tuletis vahest vene keelest on pärit. — Ka mineviku funktsiooni väljendajana eitavais lauseis nagu *en nägiške* 'ma ei ole näinud', — ilmsesti identiline setu *näe es*, liivi *nā iz* konstruktsioonile —, *en ʌugiške* 'ma ei ole lugenud', *en oštiške* 'ei ole ostnud', *emā vet periške* 'meie ei ole juba peeretanud'. Seesama *šk* esineb aga ka järgmises liitpartiklis (= soome -pa, pä): *ozutaške* 'näita juba', *ʌugādiške* 'loe juba korraga (ruttu)'. — Muidugi on raske tõeks teha, et *sk* niisugustes ülevalmainitud tuletustes, mis teistes sugukeeltes puuduvad, algsoome ajast pärit oleks, aga sellest hoolimata olgu nad *sk* ajaloos nähtavale toodud.

b) Muutunud.

28. *k* > *g*. Niisugune muutus — helituma klusiili ja isegi eelmise spirandi heliliseks saamine — kohtab meid järjekindlalt, kui klusiil on vokaali kadumise läbi järgneva helilise klusiili või spirandi ette sattunud, mis aga ainult lausefoneetilistel juhtumustel võimalik on olnud. Näit. *tuzg_babaʌę teǵhe* 'igav eidele hakkas', *kaźg_da haųmęz* 'raiesmik ja ale', *käźg_deŕōnha tuųda* 'käskis külasse tulla', (*košk*, aga:) *kožg_goĺu träsmätō* 'loomatoit ikka segamata', *leipkorižg_duplikos* 'leivakooruke on (haavapuust) tõrrekeses'. Nähtus tuleb esile ka *-gi* liite eel, mis ka *-ki* asemele on üldistatud, näit. *kośggi ī edhan* (< **koskikik*) 'Koskki (= Kose külagi) ei kaugel', *kaźggi* (< **kaskikik*) 'raiesmikki' (s. kaskikin).

st.

a) Säilinud.

29. *t* teise silbi algul: *vast* 'viht' (s. vasta[1]), *vastōďazhę* 'vihelda', (*kündlīď*) *astubad* '(silmapisaraid) tuleb (välja)', *rustkāńe*

[1] Sõna peetakse germaani lainuks, aga ta on igatahes kaunis vana (ka karjala-aunuses esinev). Muidu on väga huvitav, et mitmed sugukeelte lõunarühmale võõrad germaani sõnad vepsas einevad, mis viimaste arkeoloogiliste uurimuste resultaate kinnitavad, et Karjalas väga vanu lääne poolt tulnud asundusi on olnud.

'krõmpsluu' (s. r u s t o), *aśťi* 'astja, laev', *sestrik* '(punane) sõstramari', *kaųstaz* '(ree) kaust', *räųstaz* 'räästas' (s. r ä y s t ä s), *ɹastāńe* 'laastukene, kalasi võrgu kudumisel' (= s. 'kalvosin'), *must* 'must', *muśťik* 'mustikas', *ostan* 'ostan', *ośťiń* 'ostsin', *pästän* 'lasen' (s. p ä ä s t ä n), *noųstan* 'äratan üles' (vrd. 'pääsen : päästan'), *vestõda* 'vesta, vestelda' (s. v e s t e l l ä), *ištub* 'istub', *lištta* 'lõikuda nairiste ladvad' (s. l i s t i ä), *muštan* 'mäletan' (s. m u i s t a n, eesti „mõistan"), *paštub* 'küpseb' (s. p a i s t u u), (*hibuseţ⌣päs⌣*) *püštüt* '(juuksed pääs) püsti'. Pääle selle tuleb *t* ka partitiivides ja infinitiivides tüve *s*:i järel ette, näit. (*ɹapś* :) *ɹast* 'last', (*kuś* :) *kust* 'kust', (*mez* :) *mest* 'inimest' (= „meest"), *ịosta* 'joosta', *noųsta* 'tõusta' (s. n o u s t a), (*kuzẹn* :) *kusta* 'kusta', (*pezen* :) *pesta* 'pesta'.

30. J ä r g s i l p i d e s. *t* on *s*:i järel järgsilpides väga üldine, esinedes harilikult nimetatud spirandiga millegi tuletussuffiksi osana. Näit. (sõnarühmas, mis kogu tähendab:) *koịvišť* 'kaasik' (s. k o i v i k k o, k o i v i s t o), *lepištos* 'lepikus', *korthišť* 'kõrkjastik' (s. k o r t t e i k k o, k o r t t e i s t o), *kivišť* 'kivist, kivistik', (spetsiaalselt:) *boɹịšť* (~ *boťišť*, Krl.) 'marjasmaa, marjastik', *naboɹịšť* 'pohlastik', *murmišť* 'soo-murakamaa', *muśťikišť* 'mustikamaa'. *tšịťšikišť* (must-)sõstrastik'; (üksikult:) *keskust* 'maariba kahe soo vahel' (vrd. s. k e s k u s t a 'keskkoht'), *te-keskustā* 'teel kahe küla vahel'; (*s*- tüvelistest noomenitest tuletatud või edasi analoogiliselt sünnitatud verbides:) *ohịastada* '(hobust) juhtida', *putustadazhẹ* 'nööbid enesel kinni panna' (vrd. *putuz* 'puust tikukene nööbi asemel'), *vaųmištada* 'valmistada', *kaťištūbad* 'läksid kallimaks' (s. k a l l i s t u i v a t), *ahtištub* 'saab kitsamaks' (s. ą h d i s t u u), *ravastuda* 'vananeda' (vrd. *ravaz* 'vana'), *vastustadazhẹ* 'vastu seista, vastustada', *koịrustadazhẹ* 'koerust teha', *varastada* 'oodata' (vrd. *varaz* 'vara'), *amuštada* 'vananeda lasta' (vrd. *amu* 'ammu', s. a m m o i n, a m m o i s-), *amuštund* (*säŕbim*) 'vananenud (supitoit)', *möhästuda* 'hiljaks jääda' (s. m y ö h ä s t y ä), *pörästuda* 'eksida'; (millegiga määrida või katta, määrduda või kattuda, millekski muuta või muutuda:) *mudastuda* 'mudaga kokku saada, mudaseks, segaseks saada', *hergestuda* 'sõnnikuga määrduda' (vrd. *herẹ* 'sõnnik'), (*soban*) *tuhkastan* '(riide) määrin tuhaga, lehelisega', *tšakastuda* 'veriseks saada', *nilestuda* 'libedaks saada', *harplištada* 'taignaga määrida', *pilvestuda* 'pilviseks minna', *tuhustada* 'tolmutada', *katškustada* 'suitsutada'. *kurdištuda* 'kurdiks jääda', *melištuda* 'arukamaks saada', *ihastun* 'saan rõõmsaks', *tüništuda* 'vagaseks saada (ilmast)', *ɹapištada* '(kokku) pressida'; (millekski pidada:) *tühịästädä* 'tühjaks hinnata', *odvastada* 'liig odavaks hinnata'; (teisi verbisid:) *anastada* 'omavoliliselt võtta, anastada' (s. a n a s t a a), *kuťištada* 'kuulata', *näpištada* 'näpistada', *kükištuda* 'kükakile minna' (s. k y y k i s-

tyä), *kukištuda* 'komistada', *vahtostada* 'plärada', *haĭkostadazhę* 'haigutada'; (momentaanverbe, mis teistes keeltes jaolt *ht*-listena ette tulevad, mida meie ometi vist ei saa nendega ühendada:) *kakastuda* 'tukastada' (s. nukahtaa, torkahtaa), *äńestada* 'korraga häält teha, häälehtada' (s. äännähtää), *äńestõda* 'korduvalt häält teha, häälehtella', *läkästuda* 'läkastuda' (s. läkähtyä). — Nagu esimese silbi järel, esineb *t* ka siin infinitiivi lõpus: (*mäližęn* :) *mälišta* 'karjuda, mäliseda', *vigišta* 'kääksuda'. Niisama partitiivides: (*suruz* :) *surust* '(elaja) rokka' (s suurusta), (*kana lendab*) *kokotustmu* '(kana lendab) kõõrutades', (*hebõńe* :) *hebošť* 'hobust', *karašť* 'augukest', (*alhāžįď* :) *alhašť* 'all olevat' (vrd. s. alhaista), *paĭdašť* 'sündimiskelmet (näit. varsa ümber', vrd. s. paita 'särk'), *ĺaptahišť* 'kõrvalist (isikut)', (*viletiž* :) *viletišť* '(riide-)lõiget', *raďįašť* 'tööpalka'.

b) Muutunud.

31. Tähelepanu teenivad eesti-soome *-sti* -adverbide vasted vepsas. Harilikult leiame nad küll oodataval kujul: *tšomašťi* 'hästi' (s. somasti 'kenasti'), *harvašťi* 'harva', *koŭmašťi* 'kolm korda' (s. kolmasti), aga selle kõrval väga sagedasti *tšomas*, (*hänen šõtäd*) *väljäs* '(teda toidad) halvasti', *paksus* 'sagedasti'. Niisugusil vormel on, olgugi, et nende lõppvokaal on lausefoneetilistel põhjustel kadunud[1], *st* ajaloos oma tähtsus, nagu varsti märkame.

Äärmistes külades keskvepsa vastu tuleb aga ette *tšomašťši*, *väläšťši*, *kahtištši* (Šdj.). See on ühenduses laiema häälikmuutusega; nimelt on ülepää palataliseeritud *t* eksplosioon *š*:i järel esiteks nõrgemaks iseseisvaks spirandiks, viimaks aga täitsa *š*:i sarnaseks dentipalataalseks sibilandiks arenenud, näit. (*vazǫ́ńe* :) *vazašťš* 'vasikakest', *karašťš* 'augukest'. Muutus on tuttav kogu kesk- ja põhjavepsas (vt. Setälä, ÄH 17).

32. Elatiivi *st* tunnusest puudub vepsas *t*. Terve kaasus väljendatakse harilikult, parallelselt ablatiiviga (vrd. 22), moodustuse läbi, mis väliste tunnismärkide järele inessiivist + postpositsioonist *pä* (< *päĭn* = 'poolt') koos seisab. Näit. *sospä* 'soost', *täspä* 'siit', *kuŭdaspä* 'kullast', *pezaspä* (*lendabad*) 'pesast (lendavad)', *ĺaptaspä* (*nägiń*) 'kõrvalt (nägin)', *radospä* 'tööst', *įondaspä* 'joomisest', *viĺuspä* 'külmast', *surmaspä* 'surmast', *ahavospä* 'tuulest', *oĺudęspä* (*ed humāstu*) 'õllest (ei jää sa

[1] Ei ole tingimata vaja uskuda, et need vormid oleksid ainult adverbidena tarvitatud elatiivid (vrd. Setälä, ÄH 218). Ei ole ju elatiivid näit. eestis laialt tuttav 'ilusast' või soome murd. 'ilosest' jts., vaid vanad rõhutumad kõrvalkujud lõppvokaalidega vormidele.

purju)', *homentsespā* 'hommikust', (*tarbiž meįlgi*) *veńalžīspā* (*eragata*) '(tarvis meilgi) venelastest (lahku minna)', *röų̄nīšpā* 'äärtest' (s. reunoista), *märgänudęspā* 'mädanenust'. Selle kõrval on aga, ehk küll harvemini, ilma *-pā* liiteta lõpud tarvitusel, näit. *koďiš* (~ *koďišpā*) *asttęs nägīń* 'kodust tulles nägin', *ümbri ʌoŋgīš* 'lõuna ümber', *ümbri humaʌakhīš* (*navoďib pörüdä korbhīńe*) 'joobnute ümber (armastab keerelda kurat)', *lendʌob hoŋgas hoŋgha* 'lendleb pedakast pedakasse'; peaaegu üleüldine on *-pā* ärajäämine adjektiiv-attribuutides, mis otsekohe oma pääsõnade ees seisavad, näit. *įügedas radospā* 'rängast tööst', *poʌęspäįväspā* 'lõunast', *muʌõʦšęs ʌugetišęs* (*andõń papiʌę kaks rubľad*) 'mulluse surnupalve eest (andsin papile kaks rubla').

Eel oleme konstateerinud, et *st* ju on säilinud, nõnda et elatiivi edustus, kus päältnäha *st* > *s*(*s*) oleks läbi viidud, meile tõesti raskusi ette veeretab, niisama nagu dentaali kadu ka ablatiivis meile esialgu tumedaks jäi. Ometi ei olnud täitsa tundmatu ka *st* > *s* (*tšomas* < *tšomast*). *t* kadumine, mille üle meil midagi kahtlust ei või olla, on sündinud arvsõnades 11—19: *ükstoš*(*küme*), *kakstoš*(*küme*), *koųmętoš*-(*küme*) jne., ordinaalselt: *ühtęństoš*(*kümńeńź*), *kahtęństoš*(*kümńeńź*) jne. *t* eksplosiooni kokkusulamine *k* implosiooniga on klusiili täielikule kadule sündsa eeltingimuse valmistanud, kuid et *küme*, *kümńeńź* nende arvsõnade külge tingimata ei ole tarvitsenud liituda, on *t* kadumisel siingi teised põhjused võinud olla. Nende üle hiljemini.

33. *t* > *d*. Muutus on täitsa parallelne eel (28) nimetatud arenusele *sk* > *zg* ja sündinud samadel eeldustel; näit. *muzd‿da vaųged* 'must ja valge', *oźď‿buʌkan* 'ostis saia', *korktuzd‿da levedust* 'kõrgust ja laiust', *ʌazdgi* (*en nägend*) 'lastki (ei ma näinud)', *odvaźď‿garboʌad* 'hindas liig odavasti kuremarjad', *keskuzdgi* '(küladevahelise tee) keskkohtki', *mustažď‿da vaųktašť* 'mustakest ja valgekest', *hebožďgi* (*iʌę*) 'hobustki (ei ole)', *boʌ̄žďgi* 'marjadestki'.

Siinkohal mainitagu verb *hizdada* 'sukstega ajada' (= s. hiihtää), prees. *hizdan*, imp. *hižžīń* (Arsk.). Foneetiliste tunnismärkide järele võiks ta vahest lainsõna olla (vrd. näit. *mozgud* 'pääajud', v. мозги), kuid et selle kõrval ka teisi kujusid ette tuleb (*hizodab*, *hižįotab*), on siin vististi niisuguste võrdlemisi hiliste sõnasünnitustega tegu, millede avaldusi sõna algklusiilide ajaloos tähele panime.

hk

a) Säilinud.

34. *k* teise silbi algul: *hahk* 'hall' (lõunaeesti *haĥk*, vadj. *hähka*, jne.), *nahkad* 'nahad', *nahknik* 'nahaparkija', *ʌohkāďa* 'murda, poolitada' (s. lohkaista, vrd. ka 'lõhkuda'), *puhkāďan* 'pistan välja' (s. puh-

k a i s e n), *pahkaspä* 'paisest' (vrd. ka 'pahast', s. p a h k a s t a = 'puukäsnast'), *vihkäš* 'murdis ära (liikme), haavas', *tahktan* 'käian' (s. t a h k o a n), *tuhkvezi* 'tuhkvesi, leheline', *vihkan* (Krl.) 'linnupaela', *pehkon* 'pehkinud puu' (gen.), *pihkospä* 'männist', *rohk* 'kore', (*puzu-*)*ɹahk* 'puupakk (piirgude lõikamiseks)', *uhk* 'lumelörts (jääl)' (s. u h k u), *ahkud* 'pühkmed', *hähk* 'tuhkur', *ťähk* 'rukkipää' (s. t ä h k ä), *pühktä* 'pühkida', *pühkin* 'pühin'.

J ä r g s i l p i d e s. *hk* tuleb järgsilpides ette komparatiivvormides, andes sõnale vähendava tähendusvarjundi, näit. (*hubemb* 'halvem', aga:) *hubembahk* 'natuke halvem', (*ravaz*, *raụhemb*:) *raụhembahk* 'natuke vanem', *ịügedembahk* 'natuke raskem', *levedembahk* 'natuke laiem', *melvembahkõńe* 'natuke targem' (s. m i e l e v ä m m ä h k ö); niisama: *tänepähko* 'natuke siiapoole'.

b) Muutunud.

35. *hk* näikse komparatiivvormidele omane olevat (vrd. aga soome s u u r e h k o 'suure võitu'). Positiivvormides ilmub adjektiividest ja adverbides vastavail kordadel m e t a t e e s nähtavale: *kaịdakhõńe* 'natuke kitsas' (s. k a i d a h k o), *märgäkhon* 'natuke märja', *kovakhon* 'natuke kõva' (gen.), *ɹoịtokhos* 'natuke kaugel' (s. l o i t o h k o l l a), *rištakhon* (*magažīmä*) 'natuke kaua (magasime)', (*kolęnd ịo*) *amukhošti* '(surnud juba) kauema aja eest'.

Päält vaadates paneb imestama, et vepsas koguni suffiks *-koz* leidub, mis sellesama vähendava tähendusvarjundi väljendab, näit. *aịgakoz* (*voụ*) 'natuke vara (veel)', *kovakoz* 'natuke kõva', *märgäkoz* 'natuke märg, niiske', *tšomakoz* 'natuke hää', *ahthakoz* 'natuke kitsas', *hobedakoz* 'natuke pehme', 'pehme võitu' (= s. p e h m e ä h k ö). See on aga kergesti seletatav analoogiamoodustus, mis keeles valitsevate häälikusuhete ja eelmainitud metateesvormide põhjal on sündinud: nagu näit. *karvakhan* 'karvalise, karvaka', *redukhan* 'mudase, porise' — nom. sing. loomulikult *karvakaz*, *redukaz*, nõnda on ka *kovakhon*, *märgakhon* nom. singulaaris *kovakoz*, *märgakoz* annud (pro **kovakh*, **märgäkh*, mis ka foneetilisi raskusi oleksid sünnitanud).

36. Muidu näikse sõnad, kus *hk* järgsilpides esineb, tumedat algupära või võõrsilt pärit olevat, näit. *sti-ɹapahkõžīd* 'rasvatumat paastusuppi', *suɹähk* 'põikpakk rees palkide tarvis' (v. сулáра), *napɹähk* 'mõrrakepikene (mille otsa nöör seotakse', v. наплавок).

37. *k* > *g*. Muutus on kõrvustikune nähtustele, mis juba eel (33) on kõne all olnud. Näit. (*uhk*, aga:) *uhg_da ɹumi* 'lumelörts ja lumi', *hahg_gurbitš* 'hall korbits', (*tarbiš_*)*päťširahg_gońda irdha* '(tarvis) ahjuhaldjas kihutada välja', *tähggi* (< **tähk_gi*) 'rukkipäägi'; *melvembahg_baśen* 'natuke targem jutt', *levedembahg_burak* 'natuke laiem tohtnõu'.

ht.

a) Säilinud.

38. *t* teise silbi algul. Näit. *ahtaz* 'kitsas', *ahtaškandẹn* 'hakkan reht ahtma', *ehtā* 'õhtul', *(pä̮šiŋ_)kohtas* '(ahju) ees', *mahtta* 'osata', *(sampket_)kudobad)* *ɹuhtas* '(konnad kudevad vee-) luhas', *pohtan (taụknad)* '(tuulutades) puhastan (kamajahu)', *vahtar* 'vaher', *puhtaz* 'puhas', *vaht* 'vaht', *tahtõń* 'tahan', *(ī)* *i̮ohtund (melhe)* 'ei tulnud (meelde)', *i̮ohtutõda* 'tuletella', *kohtun (kibištab)* 'kõht (valutab)', *ɹai̮htub* 'jääb lahjaks' (s. laihtuu), *ťehtud* 'lehekene', *(tšak)* *pahtund* '(veri) pahtunud', *nühtän* 'nühin', *ťähtäd* 'tähed', *ühthīńe* 'ühine', *ɹahthīńe (mužik)* 'Laht'i külast pärit olev (mees)', *ťähtkespä* 'allikast' (vrd. lõunaeesti *lättest*, s. lähteestä), *ťähten* 'lähen', *roh'ťin* 'julgen', *poh'ťirobez* '(vilja-) tuulutusnõu (tohust)', *puh'ťa* 'soola puhuda, posida', *puh'ťin* prees., *pihtid* 'tangid, pihid' (s. pihdit).

39. Järgsilpides. a. *ht* verbides, mis kas äkilist või väikest tegevust tähendavad; näit. *(lehm)* *raigahtab* '(lehm) ammub korraga, ammahtab'[1], *(koi̮r)* *hauka'ť* '(koer) haugatas', *(ed)* *heŋgahtāž* '(sa ei) hingahtaks' (s. hengähtäisi), *hüpähtädä* 'korraga üles karata, hüpahtada', *korzahtada* 'krooksahtada', *ɹad'ihtada* 'ruttu seada, seadahtada', *räŋgähtīń* 'karjatasin', *ukahtada* 'kiljatada', *haɹahtada* 'rõkatada', *(radamā:)* *radahtamā* 'teeme natuke tööd', *pai̮nahtan* 'kastan natuke (näit. leiba soola)', *pid'ahtada* 'natuke (aega) pidada', *ɹoi̮šahtada* 'natuke, ruttu palvetada' (vrd. s. loitsea 'nõiasõnu posida'), *(libuda:)* *libutahtta* 'natuke, ruttu tõusta', *humāstuhtta* 'natuke joobuda', (vrd. ka *sõhttä i i̮ohtta* 'natuke süüa ja juua'), *hämarõi̮šehtada* 'videvikku natuke pidada'. Sagedasti on verbile pooldeminutiivne, nõnda ütelda paitav tähendus (vrd lõppu *-āńe*, eesti. *-kene*) arenenud, näit, *tarbiž veraz mes_sõtähtädä i i̮otahtada* 'tarvis võõras inimene ilusasti sööta ja joota'.

b. Eeloleva rühma edasituletusis, (kausatiivverbe:) *(robahtada:)* *robahtõťťa* 'korraga robiseda lasta', *koɹahtõťťa* 'kolatada lasta' (s. kolahduttaa), *hurahtõťťa* 'vuratada lasta' (s. hurahduttaa), *levahtõťan* 'laotan äkki laiali', *pazahtõťan* 'lasen pahvatada', *hudahtõťíń* 'lasksin vuhatada', jne., (kontinuatiivverbe:) *i̮urgehtida* 'möllata', *i̮urgehtiškandẹn* 'hakkan möllama'.

c. Teistes verbides, enamasti *h*-denominaalides, näit. *homehtuda* (Tgl.) 'hallitada' (s. homehtua), *ubeh'ťib* '(mära) tahab täkku' (vrd. *ubeh* 'täkk', Pj.), *upehtuda* 'uppuda', *unohtada* 'unustada' (s. unohtaa), *vai̮ehtada* 'vahetada'.

[1] Tarvitame ka tõlkes viimasel ajal eestiski soovitatud *-hta* kujusid sääl, kus momentaanverbi ei ole harjutud *-ta* tuletisega väljendama.

d. *h*-lõpuliste noomenite ains. osastavas, näit. (*tińeh*:) *tińeht* (Arsk.) 'tiinet', (*orih*:) *oriht* (Krl.) 'täkku', (Pj:) *ćeneht* 'venet', *ńerneht* 'hernest', *robęht* 'tohtnõu'. Mujal aga enamasti *tińest*, *venest*, *hernest*, *robest* jne., mis nähtavasti mitte üheski murdekeses häälikmuutusest ei olene, vaid lihtsalt muganemisest, nagu see *h* ajaloost selgub. Sääl on ka õige koht käsitella teisi juhtumusi, kus *ht* asemel *st* esineb (Jer.: *piśtid* 'pihid', *en rośti* = *en roht'i* 'ei julge', *magadaśt* = *magadaht'* 'magas natuke' jts.).

e. Mõnes üksikus *ht*-sõnas: *śärähtez* 'piirg', (part. plur. *śärähthīd*), *uzuht'in* (~ *užuht'in*, Krl.) 'nohu' (< ?).

b) Muutunud.

40. *t* > *d*. Jällegi näeme, järgmise sõna *g*, *d*, *b* (*z*, *ž*) konsonatidega alates või *-gi* liite eel, *t* klusiili heliliseks arenenuna, näit. *ehd_da ö* 'õhtu ja öö', *alęnū kohdgi* 'alanes kõhtki', *šarahd'_bokalę* 'pransatas (kukkuda) külili', *räŋgähd'gi* 'karjataski'.

B. Klusiili järel: *tk*.

41. Praeguses keeles leiame küll, osalt vokaalkadude tagajärjel, osalt vene lainudes või omis hilissünnitusis, ka teisi klusiilühtumaid, näit. *lepked* 'hõlmad', *kõrktad* 'kõrged', *upta* 'uppuda', *bapko* 'eideke' (vrd. v. бабушка), *topk* (Tgl.) 'porilomp' (v. топка), *stopkāńe* 'klaasikene' (vrd. v. стопка), *epka* (~ *eįka*) 'ega'; tähele panna ka niisugune nagu (*lava*) *bipkab* '(põrand) nõtkub', mis igatahes kaudselt võõra mõju sünnitus on. Ainus algupärane kahe klusiili ühtum on olnud *tk*.

a) Säilinud.

42. Säilinud *k* võib ainult teise silbi algul ette tulla, näit. *katkāťa* (< ×**katkaįťtak*) 'katkestada', *potkāďab* 'lööb jalaga, põtkab' (s. potkaisee), *notkab* 'nõtkub', *tuťkmīď* 'lõnga otsi' (vrd. s. tutkaimia), *utku-järv* [1] (kohanimi, Pj.), *ratkaig* (< *ratko-aįka*) 'puhkeaeg', *veźiratkospā* 'kevadisest teekorratus-ajast' (= s. 'kelirikosta'), vrd. *raťk* 'läbi' [2], *notk* 'orukene' (s. notko), *notkokaz* 'täis orukesi, oruline' (s. notkokas), *sitkō* (kohanimi, Krl.), *piťk* 'pikk' (s. pitkä), *piťkemb* 'pikem', *piťketa* 'pikendada', *butked* 'putked', *buťkīď* 'putki', *peťkeť* 'uhmrinui', *kütk* 'kütke', *kütked* 'kütked', *kütkten* 'kütkestan',

[1] ? < v. утка 'part'.

[2] Vrd. s. ratketa = 'lahti käriseda, otsustatud saada'; vanas keeles ratki = 'päris, täiesti'.

kätked 'kätkid', *kitken* 'kitkun' (s. k i t k e n), *kitkta* 'kitkuda', *raťkištada* 'kaheks tükiks lõigata, üksteisest lahti teha', *poťktazhę* 'jalaga lüüa, põtkuda' (s. p o t k i a), *soťkta* '(tainast) sõtkuda', *sõťkin* 'sõtkun', *nütktä* '(lahti) näppida, kiskuda'.

b) Muutunud.

43. *tk* > *tt* tuleb nähtavale mõnel üksikul juhtumusel: *katteťiž* 'murdunud koht' (selle kõrval aga samas murdes *katkõmaz* 'murdunud koht', lüüd. *katkelmuz*, s. k a t k e l m a), *kattęnd* 'katkenud' (Pj. *kattęnd*, aga *katkętiž*), (*nuźikam‿*) *piťťe* '(lusika) pikkune' (~ *pittäńe* Krl.), (*ühtem‿*) *pittšęd* '(ühe) pikused', (*vaksam‿*) *pittuź* '(vaksa) pikkus'. Tuleb ette ka *kättä* (Jer., ~ *käťkud*) 'kätki', mis aga nähtavasti laste keelest kaugemale ei ulata.

Väga kerge ei ole neid piire tõmmata, millede sees *tk* > *tt* on sooritatud. Vist on siin ainult teatav häälikümbrus (kui mitte *tkt* > *tt*) otsustav olnud, aga paradigmi teised vormid, mis jällegi teise häälikümbruse mõjul *tk* säilitanud, on *tk* kogu paradigmisse tagasi toonud. Siia seltsib see sagedasti konstateeritav nähtus, et häälikmuutus ühes kohalises murdekeses kindlasti läbi viiakse, aga naabrimurde teistsugune edustus segab peagi suhted ära. Ei ole ime, et niisugustel kordadel kergesti „põlise astmevahelduse jälgedest" hakatakse kõnelema, nagu see ka käesoleva häälikühtuma puhul on sündinud [1]. Astmevahelduse jälgede otsimine käesolevaist lõunavepsa vormidest võiks niisama veetlev olla, aga õnneks on vähemalt *tt* kohta kriteerium olemas, mis tema hilise algupära paljastab; oleks ta vana, siis oleks *tt* asemel *t*, nagu me geminaatade ajaloost märkame. Enam kahtlust võiks selles suhtes juba äratada niisugune edustus nagu (*piťk*, *piťkemb*, *piťketa*, *pitkuź* aga:) *piďushe seįtšmen virstad* 'pikkuse poolest seitse versta', *piďustõń* (< **pitustoįn*) 'pikuti'. (Vrd. ka soome 'pitkä' : 'pitempi', 'pituus'). Säälgi aga on nähtavasti ainult tuletusõpilise küsimusega tegu (vrd. Kalevala keele *pitelämpi*, s. p i s i n 'kõige pikem', mis juba algsoome *t*-ollust eeldab, nõnda et *-kä* ise tuletusliide võiks olla).

kuťkutab 'kõditab' verbi kõrval esineb *kuťitab* samas tähenduses. Niisama soomeski 'kutkuttaa' ja 'kutittaa' (vrd. ka eesti 'kõditab' ja lõunaeesti *kusikuťlane* 'sipelgas', < ? *-kutkulaįnen*). Sõna tähendus

[1] Näit. eesti *pikk* ja lõunaseesti *ałma* olla Setälä järele — vt. Über d. finn.-ugr. quantitätswechsel 14 — ainult nõrga astme üldistus; hiljem aga — vt. Über art, umfang und alter d. stufenwechsels 62 — on nõrk aste pööratud tugevaks, ja sama kordub Tietosanakirjas veps. *sikɑõtšęn* puhul, kuid kohaliku häälikmuutuse võimalust ei võeta arvessegi.

on juba niisugune, mis häälikuliste variatsioonide sündimiseks kergesti mahti annab; ka *t* palataliseerumine *kuťkutab* sõnas (kui ka liivi *g* : *gę̆diťtəʀ*) annab sõna erilisest tähendusliigist tunnistust. Veel vähem häälikulist algühendust saab olla niisugustel kaksikvormidel kui *notkab* ~ *nõi̯kab* 'nõtkub'.

44. *tk* > *k*. See muutus esineb sõnas *sikkõǯšę̆n* 'sean üles külvimärgid', < **sitkę̆ʌoi̯tsę̆n*, vrd. s. sitkeloit'sen, subst. sitkain (= 'külvimärk', põhjaeesti *siťke* : *siťkme*, lõunaeesti *hidza* : *hitskme*). Paraku ei ole mitte teisi *tkl*-juhtumusi, mis võiksid häälikseadust valgustada. (Vrd eesti 'kaklen' < **katklen*).

Mis puutub niisugusesse imperatiivvormisse nagu (*ʌoi̯ǯšen*:) *ʌoi̯kat* 'palvetage', *rakamā* 'tehkem tööd' (s. raatakaamme), siis ei ole siin arvatavasti muudkui otsekohese analoogilise uussünnitusega tegu (*valiǯšę̆n* : *valikat* = *ʌoi̯ǯšę̆n* : *ʌoi̯kat* pro' *ʌoi̯tkat*; vt. alpool *tk* > *kk* järgsilpides).

45. *tk* > *tšk*. Lõunavepsa keskkohas, Jeramäe külas, on mainitud häälikmuutus palataliseeritud *t* järel läbi viidud; näit. *raťšk* 'läbi', *poťškise* 'lööb jalaga, põtkub', *buťškīd'* 'putki', *nüťškin* 'näpin lahti', *nüťšktä* inf., *küťšk* 'kütke', (*hobmīńe*) *peťškeť* '(tampimise) nui', *käťškud* 'kätki', *reťšk* (mujal *reťk* ~ *relk*) 'rõigas' (v. рѣдька). Ometi näikse selle kõrval (järjekindlalt?) esinevat *piťkemb*, *piťkha*, mis vahest naabrikülade keele mõju on, nõnda nagu naabrikülades (Tšaiglas, Tedroos ja Omosmäel) omakorda võib *peťškel*, *küťšk* j. t. korraliku *tk* edustuse kõrval kuulda.

46. *tšk* esineb laialt lõunavepsas sõnas *tutškta* 'tampida (millegiga)' (= s. tutkia[1] 'uurida', vrd. s. tutkain = 'terav ots', vepsa *tutkmed* 'lõngaotsad'), *tuťškim* ~ *tutškūńe* (Tgl.) ~ *tutškim* või *tuťšk̆im* (Arsk.) ~ *tutšk*, gen. *tutškun* (Krl.) 'kartulitampimise nui' (viimase asemel ka kohati *toųkušk* ~ *toųťšusk*, vrd. v. толкушка, või *mäťušk*, vrd. *mäťdä* 'tampida'). Kui me tahaksime selles *tšk* ühtumas mingi eelajaloolise edustuse jälgi näha, peaksime neid otsima ka sõnast *mäťškähtädä* 'prantsahtada' (s. mätkähtää), jts., vt. 139. Arvatavasti on *tšk* ainult onomatopoeetne sünnitus, ja on väga kaheldav, kas *tk* vaheline sibilant ka mujal lähemate sugukeelte piirkonnas (näit. lõunaeesti *kaťski*, *kaťsku täht* j. t.) mitte ei ole muud kui hilisema aja toode.

47. Järgsilpides on *tk* sõnatüvedes tundmatu olnud, ta võib ainult vene lainudes ette tulla, näit. *opotk*, gen. *opotkan* 'vana tohtviisk' (v. опотка?), *ʌapatk* 'laba' (v. лопатка), *zavertk* = v. завёртка,

[1] Soome tutkia = 'uurida' on tuletus sõnast **tutka*, mille tähendus on 'terav ots' olnud ('tutkaga torkida' = 'tutkia'). Vrd. e. 'tutk' = 'nukk'.

pabetkõ'ta 'õhtuoodet süüa' (v. пообѣдать). Sellevastu on *tk* *t*-tüvega verbide i m p e r a t i i v i mitmuses esinenud, kus on sündinud muutus: *tk* > *kk* > *k*[1], näit. (*oiget*:) *oigekam* 'läkitagem, saatkem', *pagekat* 'põgenege' (s. p a e t k a a), (*paimendan*:) *augat paimekat* 'ärge paimendage', *valikat* 'valitsege', *harjakat* 'sugege' (s. h a r j a t k a a), *murękat* 'murendage', *augat paskakat* 'ärge pasandage', *augat oksękat* 'ärge oksendage', *kerakat* 'korjake' (s. k e r ä t k ä ä), *лaŋgekat* 'langege', *haravõkat* 'rehitsege'. Tähele panna ka *augat kukerkat* 'ärge kummutage' (vadja *kukęrta-*), mis võib **kukęrtka-* kujust tekkinud olla.

48. Võrreldes seda edustust eelmainitud lainsõnadega, võime kronoloogilise otsuse teha, et need lainsõnad on vastu võetud alles selle järele, kui kõnesolev *tk* > *kk* > *k* on läbi viidud; muidu oleks ju *tk* ka neis sõnus muutusest osa võtnud (näit. **лapak*, **pabekõ'ta*, mitte *лapatk*, *pabetkõ'ta*). — Miks aga *tk* püsinud sõnas *koumętküme* (< ×**kolmętkümmen-*) 'kolmkümmend'? Vahest sellepärast, et *küme* iseseisva sõna r õ h k u omandades mitte samasugustes tingimustes ei ole olnud nagu need sõnad, kus muutus läbi on viidud.

49. *tk* > *dg*, mis lausefoneetilisis ühendusis (kui *tk* on helilise klusiili või helilise spirandi ette sattunud) nähtavale tuleb, näit. *pidg_deŕõn* 'pikk küla', *pidg_žerd* 'pikk ritv', (*лapatk*:) *лapadggi* (*hänõ leved*) 'õlgki (temal lai)'; samati *raďžg_butkes* (Jer.) 'läbi putke'.

Täiendav tagasivaade silbialguliste üksikklusiilide ajaloosse.

50. Suuris joontes vaadates võime ütelda, et helitumad *k*, *t*, *p* on heliliste häälikute (s. o. vokaalide, nasaalide ja likvidate) järel helilisteks *g*, *d*, *b*:ks assimileerunud, kuna nad helitumate konsonantide järel (spirantide *s*:i ja *h* ning *t k* järel) on *k*, *t*, *p*:na säilinud (*haug*, *rand*, *koŕb*, aga *uskon*, *must*, *nahk*, *piťk*). Ainsamaks läbikäivaks piiravaks jooneks on, et *k*, *t*, *p* ka heliliste järel *k*, *t*, *p*:na esinevad, kui nendele vokaalkadu tagajärjel helitu konsonant järgneb (*oiged* : *oiktad*, *mäŋgub* : *mäŋkten*, *karged* : *karktad*, *entšikš* < *entisiksi*, *sõntkur* < **sõntakūro*), kuna jällegi helitu klusiil helilise klusiili (või *z*, *ž*:i) ette sattudes helilisena ilmub (*kozggi*, *muzd_da vauged*, *piďg_žerd*).

Mainitud piiravad jooned õpetavad meile mõndagi. Vaatame esiteks, mis võime järeldada sellest *k*, *t*, *p*:st, mis vokaalkadu korral *k*, *t*, *p* või *s*:i eel mitte *g*, *d*, *b*:ks ei ole muutunud.

Näikse nagu tõsiasjaks kujunenud olevat (Setälä järele, vt. ÄH 112), et just kõnesolev vepsa edustus (*oiged* aga *oiktad* jts.) nagu peaks näitama, et *g*, *d*, *b* helilise hääliku järel *k*, *t*, *p*:st on arenenud:

[1] Setälä (TSK 10, lk. 946) leiab selles *k*:s oma vahelduste t u g e v a astme edustaja!

kui siin vokaalkadu aegu mitte *k, t, p*, vaid *g, d, b* oleksid seisnud, siis tuleksid meil, väidetakse, häälikkujud **oi̯gdad, *mäŋgden, *kargdad* jne. nähtavale. Selle juures minnakse päälegi välja eeldusest, nagu oleks konsonant kolmanda silbi algul (*oi̯ged*) igavesti heliline olnud, eeldusest, mis on vepsa kohta jäänud tõeks tegemata, on paljalt hüpotees, ja sellega kogu kriteerium juba iseeneses väärtusetu. Veel imelikumaks kujuneb ta selle eelarvamise läbi, nagu peaks millestki **oi̯kedan* kujust tõesti ja „tingimata“ *oi̯ktan* välja kujunema. Niisuguse progressiivse assimilatsiooni kohta ei leia me ju mingisuguseid tunnistusi.

51. Aga oletagem korraks sedagi, mida soome-ugri-samojedi astmevaheldusteoria oletab, nimelt et nood kolmanda silbi klusiilid vokaalkadu ajal tõesti helilised häälikud (olgu kas või spirandid *γ, δ, β*) oleksid olnud. Nüüd nägime — ja sellega jõuamegi teist oma „piiravaist joontest“ tarvitama, mis kirjanduses seni tähelepanemata jäetud —, et heliline klusiil resp. spirant on vokaalkadu korral ka eelmise klusiili heliliseks assimileerinud, nagu ka teised lausefoneetilised assimilatsioonid regressiivsed on. Ei saa küll muud otsustada, kui et vormid **oi̯gdad* jne. (ja isegi **sabgan* pro *sapkan* 'saapa', **tahgdan* pro *tahktan* s. tahkoan, **kazdgen* pro *kastken* 'kaste', jne.) oleksidki selle regressiivse assimilatsiooni mõjul just sel korral tekkinud, kui klusiil kolmanda silbi algul tõesti heliline oleks olnud[1]. Et seda aga ei ole sündinud, vaid et *oi̯ktad* tüüp meil valitsemas, on kolmanda silbi algul igatahes veel vokaalkadu aegu *k, t, p* (mitte aga *g, d, b* või *γ, δ, β*) seisnud: **oi̯ketat, *mäŋkuten, *karketat* jne. niisama, nagu me *söntkur* või *leippaла* kujudeks **sõntakūro, *leipapala* kindlasti rekonstrueerime. Järelikult:

[1] Võib muidugi küsida, kas see regressiivne assimilatsioon (kuviteldud võimalus **oi̯kedat* või **oi̯keδat* > **oi̯gdad*) tõesti juba vokaalkadu ajal maksev oleks olnud ja kas *g, d, b* tol ajal vepsas ülepää võimalik oli. Kindlaid kriteeriume puudub selle otsustamiseks, sest näit. *-gi* (*kozggi*) on teadagi alles sekundäärne ja helituma järel päälegi analoogne sünnitus. Kuid juba niisuguse regressiivse assimilatsiooni tendents, mis koguni juhtivaks printsiibiks on kujunenud (ka see, et *g, d, b* asemel *k, t, p*, kui järgmine sõna helituma konsonandina algab, vrd. ka lõpp-*n*:i ja *s*:i ajalugu) õigustab meid tõenäolikkuse järeldusi tegema. Muidu esineb kõnesolev assimilatsioon järjekindlalt ka liivi keeles. See, et teda ka vene keeles tuntakse, ei lükka meie arvamist ümber, sest seadus jääb seaduseks ka siis, kui ta peaks võõral mõjul tekkinud olema; ega ka *k, t, p* > *g, d, b* teise silbi algul ilma võõra mõjuta ei oleks tekkinud, nagu üleval seletatud, mitmest teisest nähtusest rääkimatagi. Ja ega vähemalt teised vastavad nähtused (näit. *pühämpäi̯vän* < *pühänäpäi̯vänä*) võõral mõjul ole sündinud. Vahest võibki kõnesolevail juhtumustel parem millestki alati maksvast „väljaütlemise seadusest“ kui aja poolest piiratud häälikmuutusest rääkida.

väide, et kolmanda silbi praegused klusiilid on vepsas helilistest spirantidest tekkinud, on meelevaldne ümberkäimine keeleliste faktidega. Niisama, kui *s* sõnas *entšikš* (< ×*entisiksi*) ei ole helilisest *z*:ist, vaid helitumast *s*:ist tekkinud (ka vaheldusteoriate järele oleks igatahes algupärane *z h*:ks arenenud), niisama ei ole põhjust siin helita klusiili asemele helilist häälikut oletama minna.

52. Klusiilide laadi kohta teise silbi algul, helilise hääliku järel, ei ole me ikkagi veel selgusele jõudnud. Helituma hääliku eel oleksid isegi *g, d, b*, kui klusiilid vokaalkadu aegu niisugustena esinesid, nähtavasti *k, t, p*:ks muutunud (s. o. ka **oigetan* oleks *oiktan* annud), sellest otsustades, et heliline klusiil ei tohi ega vist ole tohtinud helituma ees esineda (*leib*, aga *leippala*, *andad* aga *andat_koiralę*). Peamegi leppima ainult selle tunnistusega, et soomes, (põhja-) karjalas, vadjas ja eestis vastaval korral helitu klusiil esineb ja et võõras mõju kipub neid kergesti (see nähtus on eestis iseäranis silmatorkav) helilisteks muutma. Meil ei ole põhjust muud oletada, kui et vepsas kõnesolev *g, d, b* on, ja nimelt võõral mõjul, *k, t, p*:st tekkinud[1]. Ja tekkimise aja kohta peab otsustama, et muutus nähtavasti vokaali sisekadust noorem on. Nimelt on praegune *g, d, b* igas seisukohas, kus ta aga *k, t, p*:st on arenenud, arvatavasti ühel ajal arenenud (ka näit. *ižand* < **isanta* ühel ajal kui näit. *haug* < *hauki*), ja kui juba sisekadu ajal näit. **oigedan* oleks üteldud, siis oleks meil vist ikka **oigdan* praegugi ees. Üteldi järelikult **oiketan* (resp. **oikętan*).

53. Varem oleme möödaminnes tähendanud, et niisugused mõnes lõunavepsa murdes (kesk- ja põhjavepsas järjekindlalt) esinevad sing. partitiivid nagu *sont* (×*sõnta*), *kelt* (**kẽlta*), *jurt* (×*jũrta*), *sement* (**sẽmenta*), *tütärt* (**tüťťarta*), ablatiiv *soupä* (×*sõlta-*), *neiťšilpä* jne. ning elatiiv *sospä* (×*sõsta-*), *neiťšišpä* jne. oma iseäralise edustuse suhtes mingisuguses ühenduses üksteisega seisavad. Ühendus on kõigepäält selles, et igas rühmas sama häälik (*t*) samas seisukohas (sõna otsa sattudes) erandiliselt on edustatud ning et see häälik on lõppvokaali kadu järele igas rühmas tähtsa grammatilise funktsiooni ainsaks kandjaks jäänud ja päälegi niisuguse funktsiooni, mis ilma selle häälikuta teistega ära vahetuks.

54. Oodatava nõrgema meedia asemel leiame teenuisklusiili (õieti *tt* edustaja) pääle tähendatud vepsa murrete ka eestist ja osalt liivist, s. o. keeltest, kus lõppvokaal on kadunud. On täitsa kindel, et see edustus igas keeles iseseisvalt pääle vokaali lõppkadu on sündinud.

[1] Pidagu eesti lugeja alati meeles, et teadusliku kirjaviisi *k, t, p* kunagi seda pikkusevääртust ei sisalda kui eesti kirjakeele vokaalidevaheline *k, t, p*, vaid ligikaudu sama kui kirjak. *g, d, b*.

Võiks oletada, et nõrga meedia (*ɒ* või *d*) eksplosioon liig nõrk selleks on olnud (näit. eestis on ju lõpp-*ɒ* ülepää väga nõrk), et esimese pika silbi nasaali ja likvida järel, või eemal sõnas nende konsonantide järel alati, partitiivi funktsiooni kandjat kuuldavaks teha, mille pärast analoogia tarve ilmsiks võis tulla; ja analoogia allikas oligi käepärast (vrd. laant, kõrt, kastet jne.). Aga ütleme kohe, et mitmed asjaolud, mida allpool arutatakse, selle poolt kõnelevad, et see sõna lõppu sattunud dentaal hoopis ära kadus, mille järele alles tähendatud analoogiline lõpp tarvitusele võeti.

Ei saa paljas sattumus olla, et mainitud partitiivi *t* eestis (ja liivis) ainult pikale sonantollusele järgneva nasaali või likvida otsas esineb: soont, keelt aga und, lund, tuld, merd jne. Viimases liigis funktsioonide segimineku kartust ka *d* nõrga kuuldavuse tõttu ei oleks küll olnud (und — uni, aga *soond — soon). Aga alati ei ole seda olnud ka teistes, näit. **leend — leem*. Kõige küsitavamaks aga jääb, et kui nõrga meedia asemele pika silbi nasaali ja likvida järel analoogiline *t* (=*t*) võeti, kas oleksid tõesti partitiivid und, tuld jne. sellest analoogiast vabaks jäänud, hoolimata sellest, et neil „analoogia tarvet" vahest vähem oli kui teistel. Sellepärast on kindlamale põhjale rajatud oletus, et *soond, *keeld, *seemend (= **sõnɒ*, **kēlɒ*, **sēmenɒ*) vormidest dentaal häälikseaduslikult hoopis ära kadus, niisama häälikseaduslikult püsima jäädes vormides und, tuld jne. Seda oletust toetavad veel murdelised partitsiibid *sân*, *tuln*, *oln*, *karan*, *sulan*, milledes *nɒ* (< *-nut*) nii vara on tekkinud, et on jõudnud kõnesoleva kadumisseaduse alla saada. Ja väga võimalik, et isegi komparatiiv *vanem* (< *vanemɒ* < *vanhempi*) selle sama seaduse alla käib.

55. Mis § vepsa partitiividesse puutub (*sond*, *keld*, *semend* või *sont*, *kelt*, *sement*), siis peame esiteks ka siinkohal arvamist avaldama, et dentaal veel vokaali lõppkadu aegu helitu oli, sest helilise klusiili loomukohane kuuldavus oleks niisuguses seisukohas vaevalt mahti annud analoogilise *t* tekkimisele, mis ju vepsa murdeis esines. Neis lõunavepsa murdeis, kus *sond*, *keld*, *semend* üteldakse, võiks (*t* >) *ɒ* > *d* muutus vanem kui mujal olla, kui asi mitte pika täishääliku iseaegsest lühenemisest ise murdeis ei oleneks või kui viimaks *d*:gi lihtsalt analoogiline ei ole. Kalduksime nimelt ikkagi selle arvamise poole, et dentaal häälikseaduslikult ära kadus, mille järele analoogilised partitiivid, üleüldse *part*. *лudęt* (< *×partta*, **lutętta*), lõunas aga enamasti *mad kalad* (< *×māta*, **kalata*) tüübi eeskujul moodustati, kui mitte lausefoneetilisel analoogial (vrt. 57). Kadumist näeme (Krl.) ka partitsiibes nagu *söhtän* (< *söhtänɒ* < **söhtanut*). Vrd. ka sõna *лaųtkun* (< *laųtakunta*) 'lauatäis sööjaid või joojaid, laudkond' (nagu 'kihelkond, perekond, leibkond', s. lautakunta 'kommisjon'), kust dentaal nominatiivist ära kadunud ja — sest et nominatiiv vist kõige üleüldsem oli —, pärast seda *nd* asemele *n* ka teisi kaasustesse üle kanti (*лaųtkun* — *лaųtkunan* pro **лaųtkundan*). Siis peame muidugi otsustama, et *d*

sõnades *poťkind*, *imend*, *nutand* jne. omakorda analoogiline on (*poťkindan*, *poťkindas*, *poťkindaɹę* jne. järele), mis ka teisi allnimetatud tüveüldistusi silmas pidades väga tõenäolik paistab.

56. Kõige parema tunnistuse sellest, et dentaali kadu eelolevail juhtumustel häälikseaduslik on, annab ometi vepsa a b l a t i i v, mis dentaali kadu tagajärjel adessiivi sarnaseks on saanud ja mida pärastpoole enamasti, kuigi mitte alati, *-pǟ* postpositsiooniga hakati adessiivist eraldama (vrd. eel 22). Tuleb küll nii vepsas kui mujal ette, et klusiil teatavate konsonanthäälikute vahele sattudes ära on kadunud, kuid ei ole meil õigust oletada, et siin dentaali kadu oleks alles pärast *-pǟ* tarvitusele võttu (ühtumas *-ltp-*) sündinud. Vaevalt oleks tähendatud postpositsiooni tarvitusele võetudki, kui dentaal e n n e s e d a juba ära ei oleks kadunud, segiminekut adessiiviga sünnitades.

57. Mis puutub eesti ablatiivisse, siis on tema ajalugu siin õige õpetlik. Teatavasti esineb selle lõpuna *lt* (m a a l t, s u u r e l t jne.), ehk küll eelolevate harutuste järele dentaali k a d u ka siinkohal häälikseaduslikuks tuleks pidada; tähendab: ablatiiv oleks adessiivi sarnaseks saanud. Nii selge kui ongi, et ablatiivi *t* analoogiline peab olema (*lɒ* > *lt* muutust ei tohi vist arvessegi võtta, nagu Setälä seda on mõtelnud, vt. ÄH 15), peab ometi tunnistama, et ka analoogiaallikaid mitte kerge ei ole leida. Kas mitte vahest sisemiste kohakäänete vahekord: j a l g a : j a l a s : j a l a s t ei kutsunud ellu vastavat j a l a l e : j a l a l : j a l a l t, pääle selle kui viimase asemele oli *j a l a l tekkinud? Kuigi niisugune kaudne analoogia iseeneses võimatu ei oleks olnud, näikse siiski loomulikum olevat l a u s e f o n e e t i l i s t seletusviisi siia sovitada. Dentaal kadus ju ainult absoluutses lõpus, kuid jäi püsima süntaktilistes ühtumais, kus ablatiivsõnale veel miski teine sõna otsekohe järgnes — niisama, nagu lõpp-*n*:i kadu ja püsimine just lausefoneetilisist teguritest on olenenud (vrd. autori Viron kielen äännehistoria 57). Ja niisama nagu põhjaeesti (ja läänevadja) lõpp-*n* verbide 1. isikus „võeti tagasi“ ka neisse asematesse, kus ta oli jõudnud juba kaduda, nii sündis ka ablatiivi lõpuga. Kuid neist kolmest kujust, milledest igaüks omal kohal häälikseaduslik oli: **m â l* (< ×*mālta*) — *m ā l ɒ ä r a* — *maalt pärit*, *maalt tagas*, *maalt sisse* jne., võitis ja üldistus ainult viimane, kus dentaal vist ka kvantitatiivselt kõige tugevam oli (nagu *rau̯t̀seɒ* < ×**rau̯tai̯sęt*). — Hoolimata sellest, et meil siin kindlakstegemata oletusega tegu on, jääb igatahes väärtusrikkaks lausefoneetilise analoogia printsiip, mida lisategurina arvesse tuleb võtta ka teistel siin käsitlusel olevail juhtumustel[1], olgugi, et neis teiste rühmade otsekohesema analoogia pääle saame toetuda.

58. Jõuame viimaks e l a t i i v i juurde. Vaevalt saab meil siingi kahe kaasuse segiminekust, ilma eelkäivate häälikmuutusteta, juttu olla, nagu seda arvatakse (Setälä, ÄH 17). Siis peaks juba süntaktilisi

[1] Samuti seletub ka liivi ablatiivi dentaal: *pàiǩkalɒ* 'paigalt'.

kokkulangemisi elatiivi ja inessiivi vahel rohkesti leiduma, aga neid võiks põhjaliku otsimise järele õige vähe leida[1]. Tõsi küll, päältnäha on häälikumuutust *st* > *s* raske oletada, aga niisuguseid nagu *vargastab* vastu rääkima tuua on metoodiline eksitus, sest muutust tuleb ikkagi ainult sõna lõpul vaadata. Nägime aga *st* ka sõna lõpul, kuid ainult niisugustes seisukohtades, kus ta hästi ka analoogiline võib olla: (*suruz* :) *surust*, *hebošť* (teiste partitiivvormide dentaali analoogia), *näpišť*, *odvašť* (teiste imperfekti isikute analoogia: *näpištīń* jne.), *koi̯višť*, *lepišť* (teiste kaasuste analoogia: *koivišton* jne.) — täitsa seesama lugu, mis eel *t* kadumise arutusel nähtavale tuli. Kuid seekord ei pruugi ainult teoreetiliste arvamistega esineda. Sellel ainsal juhtumusel, kus *st*:l sõna lõpul kuskilt ei ole olnud võimalust analoogiat otsida, on *t* tõesti ära kadunud, ja nimelt adverbides *tšomas*, *väli̯äs* jne., kus nad vokaalita esinevad (harilikult *tšomašťi* või põhjapool *tšomašťši*). Seletatagu need kujud muidu kuidas tahes, aga *t* kadu *s*:i järel on ilmne.

59. Ei oleks tarvis elatiivi *t* häälikseadusliku kadu kohta enam muid tõendusi otsima minnagi, aga toodagu veel juurde kohanimi *habišmägi* (< **hāpisto*; Pj.) või juba nimetatud arvsõnad *kakstoš(küme)* jne. Neis võiks *t* kadu ometi teatavast konsonantümbrusest tingitud olla. (Liivis ja mujalgi on niisuguseid kadujuhtumisi hulk: *mušk*ə*d* 'mustikad', j.t.). Sellega kõrvustikune oleks muidugi *stp* > *sp*, kuid niisugused elatiivid nagu **sostpā*, **minustpā* enne *t* kadu (×**sōsta* > *sōst* > **sos*) ei oleks tekkinudki (vrd. 56).

60. On ometi paar iselaadi juhtumust, kus *st* nagu vastu ootust sõna lõpul esineks. Esiteks adverbis *möst* (~ *mest*) 'jälle, taas', näit. *sid möst toi̯ńe ku̯tsū* 'siis jälle teine kutsus'. (Häälikuliselt sama sõna kui s. myös 'ka'; sama tüvi elab vepsas ka *mu* ~ *mud* kujul: *tedmu* 'teed mööda', s. tietä myöten, *tütärdmu* 'tütrega', *kokotustmu* 'kõõrutades'). Seletuse pakub vanemate inimeste (Arsk.) tarvitatud parallelvorm *mösten*, millest *möst* oma lõpu *st*:ga lihtsalt hiline lühendus on. Tuletusline vahekord s. myös, veps. *mösten* on sama, mis näit. s. taas, aun. *toasten*[2]. — Teine iseäraldus on postpositsioon, praegu juba kaasuslõpuks kujunenud *ɹost* (~ *lest*, Šdj. *nost*), näit. *iža.ɹost* 'isa juurde' (s. isän luo), *hei̯.ɹost* 'nende juurde', *nei̯t̯šī.ɹost* 'neidude juurde'.

[1] Oma lauseõpilise uurimuse kavandist, kuhu näitused ka kaasuste tarvitamise kohta olen koondanud, leian elatiivi üheksa punkti juures kõigest kaks, kus võiks süntaktilistel põhjustel elatiivi ja inessiivi segiminekut võimalikuks pidada: ajamäärustes, nagu *lehm kandō pedrompühäs* (< *-pühästä*) 'lehm kandis, poegis pedropüha aegu' ja üteluses *sinus ī pida̯jad* 'sinus ei ole, sinust ei saa pidajat'.

[2] Genetz'i järele (Tutkimus aunuksen kielestä 105).

Latiivkaasuse tuttav lõpp on küll *-s* (vrd. näit. s. 'ulos, pois, loitos'), kuid *st*:d oleks võimatu selle abil seletada. Kui aga näeme, et vepsa põhjapoolseis murdeis vastavail kordadel veel *ʌoste* või *noste* näikse esinevat, siis on igatahes sedakorda selge, et *ʌost* on alles pääle oletatavat *st* > *s* muutust tekkinud.

61. Lõpuks vaatame mõnda üksikjuhtumust, kus klusiilide edustus ühel või teisel viisil iseäraldusi näib pakkuvat.

1) Sõnas *hond* 'halb' (s. huono, karj.-aun. 'huono', vadjas lainsõnana *hõno*) esinev *d* võiks mõtte kergesti viia niisuguste analoogiavormide pääle nagu eesti *vanduda* (pro *vannuda*), *salgan* (pro *salan*) ja maksvale arvamisele tuge anda, et vepsaski vaheldus *rand* : *ranna-* kord valitsenud. Kui *hond* tõesti s. 'huono' jne. otsekohene vaste peaks olema, siis võiks parem soome edustus nõrga astme üldistuse tagajärjeks (huonon, huonosti : huono pro **huonto*) olla. Soomeski on ometi *hontalo*, *honto* (Lönnroti tõlge: 'vårdlös, obäklig, oduklig'), mis kõnesolevale vepsa sõnale ka häälikuliselt täiesti vastab.

2) *kündɹęd*, sg. nom. *kündä* (< **küntal*) 'silmapisarad' (s. kyyneleet, kyynel, karj.-aun. *künäle*, *künele*, vadj. *tšüneliä*, liivis aga *kīndələ* või *kīndləə*). Siin on *d* hiljem homorgaansete häälikute vahele arenenud (**künɹęd* > *kündɹęd*, vrd. eesti *pintsel*, *Ants* j.t.), ja *d*-kuju pärast üldistunud, nagu keskvepsa murde edustus: *kündɹęd* : *künoų* (vt. Setälä, ÄH 427) kui ka klusiili puudumine säilinud vokaali eel mainitud astmevahelduse-alustes keeltes tunnistab.

3) *pehu*, gen. *pehun* '(lühikeseks lõigutud) põhk, pekstes jäänud aganad', s. pehku. Siin peab nii eesti kui soome *hk* proportsionaal-analoogia arvele pandama (vrd. eesti tohk pro tohi, vähk pro vähi, puhkma pro puhuma j.t.), sest vepsa *pehu* ei oleks muidu seletatav. Pääle selle esineb ka soomes murdeliselt *pehu*, ja nähtavasti koguni murretes (näit. Raumal ja mujal edelas), kus sõna ei võiks nõrga astme üldistuseks kuidagi seletada, sest et *k* vastavus labiaalvokaali eel sääl kadunud ei ole (*vihko* : *vihvon*, Raumal *tahko* : *tahgon*, vt. Ojansuu, Suomen lounaismurteiden äännehistoria, Konsonantit, lk. 31, 32).

4) *mida* (või *midak*) 'mis' partikli kõrval võib kohati (Fedr.) kuulda *miak*. Siin on kahtlemata ainult „kulunud" sõnaga — kiirendatud kõnetempo puhul sagedamini lauserõhutumasse seisukohta sattunud sõnaga — tegu, mis vastaval korral eestiski (lõunamurde *miä* 'mida') ja koguni liivis nähtavale tuleb.

5) Sõna *udęssā* 'uuesti' (venekeelde tõlgiti sõnaga снова), mis kuju poolest = s. uudestaan, karj. *üveštah*, on omast kohast ainult korralik sünnitus: elatiiv *udęs* (< **üdęst*) + postpositsioon *sā* (< *saį*, = 'saadik').

6) *poŕgmāńe* (Arsk.) 'nirk' (lüüd. *porďimoį*, karj. pordime, porrin, s. portimo). On sündinud miski dissimilatsioon või parem mõni väljaspool igat süsteemi olev häälikkomistus, nagu see haruldasemaid sõnu kuuldes ja lainates harilikuks nähtuseks on; nõnda leiame lõunavepsastki pääle nimetatu veel mitu kuju: *poŕmāńe* ~ *poŕmhāńe*

(Krl.), *poďmhāńe* (Tgl.), *poŕmą̄ńe* ~ *poďmą̄ńe* (Šdj.); vrd. 'hani' sõna vastavusi *h* ajaloos.

7) *ark*, gen. *arkan* 'arg' (s. arka). Sõna on — võib olla lainuna põhja poolt tulles — kuidagi geminaatsõnade hulka sattunud (vrd. geminaatade ajalugu); ka germaani originaalis on teatavasti lühike konsonant esinenud (muinasskandinaavia *argr*).

8) *kurktuda* 'vihastada' (vrd. eesti 'kurb, kurbtuda').

9) *kiŋged*, plur. *kiŋktad* 'ahas, kitsas' (s. kiinteä, vrd. eesti 'kindel'), *kiŋgitada* 'kinnitada' (s. kiinnittää). Teiste *nt*:le vastaks vepsas *ŋk*, kuid see vastavus ja kogu vahekord jääb natuke hämaraks.

10) *rohkāzōťta* ~ *rõhkāzōťta* (Krl.) 'rõhitama ajada' (s. 'röyhtäyttää, röyhkäyttää') — pisike detail, mis ometi näituste hulka, häälikute vahelduvusest seda laadi sõnades, lisaks olgu.

11) *tulivihtrō* ~ *-vihkor*, (Krl.:) *tulivihor* 'tuulispask'. Vrd. v. вихрь; vrd. Mikkola, Berührungen 100.

12) *rozme*, gen. *rozmgen* 'rooste', *rosmestuda* 'roostetada' (s. ruoste, karj. ruostu-, vadj. *rõssa* < **rõsta*, liiv. *rùost*). Põhjamurretes näib juba esinevat ka *rostę*, niisama lüüdis, kuid aunusest teatatakse *ruozmie*. Nasaali ilmumine klusiili asemel — sõna on ju teatavasti vana germaani lain, kus *t* originaaliski esinenud, vrd. saksa ja rootsi 'rost' — on raske seletada, liiatigi, et ta mitte ainult ühes kohalises murdekeses ei esine, kus ta veel juhuslik komistus võiks olla.

b. Silbi lõpul.

1. Kahe konsonandi ühtumad.

α. Helilise hääliku eel.

62. Peame alguses tähendama, et astmevaheldusteoriate järele klusiil esimese silbi lõpul algsoomes klusiilina on esinenud ainult sel korral, kui teine silp lahtine oli, näit. ×*kakla*, illat. ×**kaklahęn*; oli silp kinnine, siis klusiili nõrk vaste, käesoleval korral *k*:le vastav spirantkonsonant *γ*, näit. ×**kaγlan*, elat. ×**kaγlasta*. Ja tõesti on näit. eesti *kaela* või soome *kaulan* vormisid raske mõtelda eeldamata niisugust spirandilist häälikut, mis pärast vokaaliks arenes. Juba häälikfüsioloogilistel põhjustel ongi seda oletatud isegi enne, kui veel teaduse aksioomiks oli saanud suhe ×*kakla* : ×**kaγlan*, ×**kaklahęn* : ×**kaγlasta*, s. o. et *k* tugevas, *γ* nõrgas astmes kõrvuti esines, kuni viimaks vaheldus kadus kas tugeva või nõrga astme üldistuse tagajärjel: *kakla*, *kaklan*, *kaklahan*, *kaklasta*, või mõnes teises murdes jälle **kaγla* (> *kaŋlan* või *kaęlan*), **kaγlan*, **kaγlahęn*, **kaγlasta*.

Ei ole mingit põhjust kahelda, et niisugust vaheldust astmevaheldusele alluvais keeltes ei oleks esinenud: niisama nagu näit. eesti

lagi : *lae* või *muld* : *mulla* vahest juba algsoomest päritud vaheldustesse (*laki* : **laγęn* või *multa* : *?*muldan*) tagasi tuleb viia, võime neis ka varemat suhet *kakla* : **kaγlan* oletada. Kuid kas oli niisugune edustus vähemalt selles v a n e m a s algsoomes, kus veel iseseisvamaid murdeid ei olnud arenenud, tõesti olemas? See küsimus ilmub meie ette silbialguliste klusiilide „nõrkade vastete" ajaloos, ja ühes sellega tuleb põhimõttelikult ka ×**kaγlan* edustuse hüpotees arvustamisele. Praegu esitame kõik silbilõpulised klusiilid eeldusel, et meie lähtekeeles spirante ei olnud, nõnda siis teise silbi lahtisust ja kinnisust näituste juures tähelepanemata.

63. *kl, kr*:

kaga 'kael' (s. k a u l a, vadja *kaga*), *kagaląę* 'kaelakuti', *paga* '(viisu-) pael', *naga* 'nael' (vrd. lõunaeesti *nagla* : *nakla*), *nagaįta* 'naelutada' (s. n a u l i t a), *śega* 'sõel' (s. s e u l a), *śegaõ'a* 'sõeluda', *seglikand* 'tohtkorv (kuhu sõelutakse)', *ńegaąńe* 'nõelakene', *eglē* 'eila', (*humaląakaz*) *ögl'ästęąęsę* '(joobnud) tahab oksendada, oksendeleb', *höglötädä* 'segaselt rääkida'. — *kagr* 'kaer' (s. k a u r a, vadja *kagra*), *nagrda* 'naerda', *nagrhed* 'nairid', *nagriž* 'nairis', *tagr*, dim. *tagrāńe* 'kala pehme seljaliha' (vrd. s. Lr. t a u r u 'mör, mjuk', k a l a o n t a u r u n u t 'färsk och väl kokt', t a k r a r a u t a 'stor metkrok' (? ka 'ahingas'), *mägr*, gen. *mägrän* 'mäger'.

64. *kį*:

agī, gen. *agįan* 'ots, äär', *agįahńe* 'ääres olev', *agįatõ* 'ääretu, lõpmatu'. Huvitav on ka *ńägįāńe* (Pj., Krl.) ~ *nägįāńe* (Tsl.) 'silmatera', ka 'katseks pekstud lina' (*tarbiž ńägįāńe tapta* 'tarvis natuke katseks peksta, et näha, kas katkutud lina juba küllalt on õhu käes seisnud').

Aga leidub ka kuju *ńähįāńe* (Arsk.) 'silmatera' ja isegi järjekindel vahekord *ńägī* (< **näkiįa*) 'nägija', samuti *tegī* 'tegija', aga oblikvakäändeis *hį*: *ńähįän*, *ńähįäd*, *tehįad*, *tehįīd'* jne. Sellele, kes käesoleval puhul vahest tõttab ka vepsast elavat tunnistust astmevahelduse kohta leidma, anname kohe sündsat lisamaterjali: *ńägõda* (< **nägelda*) 'sagedasti näha': *ńähaęn* 'näen sagedasti', *ńählīń* 'nägin sagedasti', *nähmīńe* 'nägemine', (*tegõda* :) *t'ehaęn* 'teen sagedasti', *t'ehmatõ* (*nahk*) 'parkimata („tegemata" nahk'). Võiks arvata, et kellelgi asja ei ole midagi algupärase *γį* järeltulijat enam siin näha, vaid kõige julgemal korral *h* üldistust kujudest *ńähta*, *t'ehta*, *t'eht* jne. (nagu Setälä, AH 150, olet abki); ei ole ju siin sagedasti (näit. *nähmīńe*) algup. konsonanttüvegagi tegemist (isegi *nägįāńe* on sisekadu järele tekkinud, vrd. teise silbi *a* ajalugu). Jätaksime lõpuotsuse vormide kohta edaspidistele vepsa murrete uurimustele, kuid juba siin paistab õige tõenäolik, et sündinud on võrdlemisi hiline m u u t u s *gį* (vaevalt *kį*) > *hį*, *gm* > *hm*, *gl* > *hl*, mis piiratud häälikümbruses (esivok. järel) mõnes vepsa murdes korralikult läbi viidi.

65. (?) *kn* > *nn*.

Niisugune assimilatsioon — vahest juba algsoomes sooritatud — tuleks nähtavale sõnas *ünǟńe*, gen. *ünǟʈšęn* 'terve, kogu' (*ünǟʈšęn peŕťin* 'terve toa'); vrd. ka s. 'y n n ä' < **üknä* (< ?**üktnä*, **üktenä*; vrd. *üksi* < ××**ükti*) — kui me partiklitega nii aste-astmelt opereerida julgeme. 'Näha' ja 'teha' verbibe akt. partitsiipidest tarvitatakse vokaaltüve: *nägend*, *tegend*.

66. *tr*:

adr 'ader', (*kündän*) *adrā* '(künnan) adraga' (s. a u r a l l a), *hodr* 'tupp' (s. h u o t r a), *hudrad* (< *tr*?) 'haprad', *pudrod* '(rukki jahu) putru' (s. p u u r o a), *pedr* 'põhjapõder' (s. p e u r a), *ťedręd* 'tedred'.

67. *tn*:

vadnas, gen. *vadnha* 'adra-, saharaud, vannas', *vodn* 'lambatall, voonakene', *lidn* 'linn', *lidnahńe* 'linnlane'. — Kas *tänävon* 'tänavu' (s. t ä n ä v u o n n a) assimilatsiooni *tn* > *nn* tunnistuseks on, näib väga kahtlane. Tuleb nimelt ette ka *tänä vodęn*, ja vahest on eelmine — olgugi, et ta päältnäha põlise konsonanttüve edustajana paistab — ainult lühendus järgmisest; on ju liitsõnad ülepää (ja vastav sõna eestiski: *t ä n a v u*) tihtigi, rõhuolude sunnil, oma teed arenenud.

tn tuleb muidu niisugusenagi ette vene lainudes, nagu *рлotn* 'tugev, kõva' (v. плотный), *sitnik* 'saia leib' (v. ситник) j.t.

68. *tm*.

Sellest ühtumast on ainult üks näitus: *kedm* 'kerge', *kedmemb* 'kergem'. Selle kõrval aga nähtavasti vanem *kebmaę̇* (Pj.) ~ *kebmā* (Krl.) (vrd. ka eesti 'kebja', s. k e p e ä, k e v y t, aun. k e b j i e), nõnda et *d*-vormid vaevalt üle kohaliste piiride ulatavad.

69. *tį*:

noďį, gen. *noďįon* 'tuli, mille ääres metsas magatakse' (s. n u o t i o). Väliste tunnismärkide järele on siin küll algupärane *tį* ühtum olemas, kuid tuntakse ka *noďī*, mille üle *į* ajaloos. (Soomes *t* intervokaalseks arvatud, vrd. Setälä, FUF II, lk. 229). Edasi esineb *dį* sõnas *baďį*, gen. *baďįon* 'õõnsast puust tehtud suur nõu' (Krl.), ka ülepää suure nõu nimetus (Tgl.: *niŋgōmam‿baďįaŋ‿keįtad* 'nii määratuma nõutäie keedad'), või jällegi ainult mõnitussõnas *nogibaďį* 'kasimata näoga inimene' (lapsile: *oį ťö nogibaďįad*). Vrd. v. бадья.

70. *tv*:

лadv, gen. *лadvan* 'latv', *лadvišť* '(puu-)latvade kogu', *kodvotada* 'heinavaalu laiali rehitseda'. — Siinkohal tähendatagu ka, et vene sõna свадьба ('pulm') esineb vepsas *ďv* kujul: *svaďv*, gen. *svaďvan*. Selle kõrval tuleb aga ette (Krl., Tšasla) *svaŕb*. Ei ole tundmata vene mur-

deis ka *r*-kuju, aga vaheldus *d* ~ *r* on võinud ka vepsas sündida (vrd. *podmą̄ńe* ~ *poŕmą̄ńe*, 61,6) on igatahes õige õpetlik[1].

71. *pl*, *pr*:

kabлaz 'reekodar', *ńübl*, gen. *ńüblän* 'nööp', *höblötäškänded* 'hakkad plärama', *sabr*, gen. *sabran* 'heinakuhi', (*kaži*) *kabrisę* '(kass) kratsib', *kobr* 'pihu, pihk' (s. k o u r a, k o p r a), *kobramuįā* 'käega kobades', *kobrotada* 'käega kobada', *hübrńena* 'torumokk', *kabrō* (rahvalaulus, ? = 'sikk', vrd. s. k a u r i s). — Mainitagu ka *tohkärpūńe* 'tohurullikene', ehk küll sõna vepsas vast kunagi *pr*-sõnade hulka ei ole kuulunud (vahest metatees, vrd. s. k ä p r y, k ä p p y r ä).

72. *pį*:

kabį, gen. *kabįan* 'kabi', *hibį* 'ihu, keha' (s. h i p i ä < *hipįä*), *hibįakaz* 'lihav, rammus'. — Sõnast *kebm* vt. 68.

pį alla aunuses ja karjalas käib ka sõna *tobįa* 'suur' (vrd. v. доблій?). Lõunavepsas aga *-bm-* või koguni *-bn-*: *tobmemb* 'suurem, rohkem', *tobmendan* (~ *tobńendan*) 'suurendan'. (Ka adverb: *tobmaлęñzę* 'hoopis kõik').

β. Helituma hääliku eel.

ks.

a) Esimese ja teise silbi vahel.

73. Üleüldse on *ks* s ä i l i n u d (*i* järel *kš*, vt. *s*:i ajalugu); näit. *vaks* 'vaks', *maksan* 'maksan', *maksta* 'maksta', *maks* 'maks' (elund), *oksakaz* 'oksaline', *peksatōtta* 'peksta lasta', *suksęd*, nom. *suks*, 'suksed', *oksęta* 'oksendada', *üks* (: *ühted*) 'üks', (*virzuŋ‿*) *kaksitīń* '(viisu) punusin kaheltpoolt valmis', *sikš* 'selleks', (*kuʈsubad*) *öks* '(kutsuvad) ööks'.

įoksęn, *įoksmha* kõrval tuleb ette *įosmha*, *įosnūž* ('oleks joosnud'). Muidugi analoogiline *įosta* jts. järele.

Huvitav on kohanimi *pahлaksmägi* (Arsk.), kus *-лaks-* nähtavasti = 'laht', s. l a h t i (kõnesolev mägi asub suure soo, arvastavasti endise järve ääres). Muidu on sõnas alati *ht*: *лaht* (külanimi), *лahthīńe priha* 'Laht'i külast pärit olev poiss', järelikult seesama *-ht*-liste vormide analoogia, mis soomeksi *-ks-* vormid pea täitsa ära on hävitanud

[1] Nagu tuttav, on silbilõpulise *t* nõrk vaste siin ja sääl *r*-kujuline: soome läänemurdeis *latva* asemel *larva*, karjalas veps. *vodna*, suom. 'vuona' asemel *vuorna*. — Ei tuleks vist kellegile meelde väita, et vepsa *svaďv* ~ *svaŕv* sõna keelde tulles oligi veel vana suhe *t* : *δ* valitsemas ja et mainitud kaksikkuju seda peegeldaks. Juba sõna noore ea pääle mõteldes on igaühel selge, et siin ainult „komistusega" on tegu — olgu see kas või vene keeles sündinud.

(lahti pro laksi, haahti pro haaksi jne.), lahtena, lahteen, haahtena analoogia järele.

74. *ks*:i heliliseks muutumine *g*, *d*, *b* või helilise spirandi eel on silbialguliste klusiilide ajaloost meile tuttav nähtus, näit. *kagz_bolašť* 'kaks marjakest', *ügz_garbolāńe* 'üks kuremarjakene', *lägzgi* 'läkski', *ögzgi* 'öökski', *kagž_žeŕdid* 'kaks ritva', *pagž_žir* 'tihe sopipoolne osa mõrras'.

b) Järgsilpides.

75. *ks* > *ss* > *s* (*š*)[1]. Selle muutuse näeme kolmes rühmas:

1. *-ks-* tüvelisis noomeneis, näit. (*kagluz*:) *kaglusęd* 'kaelahelmed', (*ťervaz*:) *ťervasō* 'tõrvasel puul, tõrvaksel', *keįtosęd* (*pāťšis keįhubad*) 'supid (ahjus keevad)', *heįnusęn* 'heinakuuri', *įänišīď* 'jäneseid' (s. jäniksiä), *įändusīď* (*en pakiťšę*) 'jätiseid (ma ei palu)', (*kulīń*) *tarādusęn* '(kuulsin) mürtsatuse', *sįzaręsęd* 'õeksed', *purętišęs* (*puįtōlīń*) 'kõhuvalus (lugesin nõiasõnu)', *koverusīď* 'reekodara-puid', *noųstatišęn* 'pärmi', *šegлōtišęd* 'sõredad jahud, mis sõeludes järele jäävad', *magutišęn* '(elajate) jahujoogi', *hämetišen* '(elajate) roka', *pärmätęsęd* 'palistused', *лogandęsed* 'orukesed', *põlgōtišęd* 'hirmutised', *kandatęsud* '(piima-) koorekene', *perskusęn* '(pükste) tagumiku' (s. persuuksen), *koųmandęsęn* 'kolmandiku' (s. kolmanneksen), *hibusękaz* 'juukseline', *katusękaz* 'kaanega (varustatud)'.

2. Passiivi preesensvormides, näit. *įodas* (< **įōtaksęn*) 'juuakse', *šödäs* 'süüakse', *letas* (< ×**leťtaksęn*) 'tõstetakse', (*końďįad vidas*) *magatas* '(karud tihedas kuusikus) magavad', *oįgetas* 'saadetakse', *koлāťas* 'kolisetakse', *šemetas* (< ×**sēmeťtaksęn*) 'külitakse', *kazvaškatas* 'hakatakse kasvama', *tuлęškatas* 'hakatakse tulema'.

3. Ka aktiivi 3. isiku preesensvormides, pääasjalikult refleksiivretsiproogilistes verbides, näit. (*leįb*) *лopisę* '(leib) lõpeb', (*mets*) *paįnasę* (< ×**paįnaksęn*) '(puu) paindub', *veďasę* 'veab ennast, vedeleb', (*kaįk*) *pidasę* '(kõik) kulub', (*vilu*) *tegesę* '(vilu) hakkab', (*haųgot_*) *šärgesō* '(halud) lähevad lõhki', (*hän*) *tapasę* (<×**taďpaksęn*) 'ta tapab ennast, vaevab ennast surmani', (*hō*) *tapasō* mitm. 3. isik, (*końďī lehmha*) *tabadasę* '(karu lehma) külge hakkab kinni', (*hō*) *ruťšisō* '(nemad) võtavad jalad lahti', *ťervehtęлęsō* 'annavad üksteisele suud', (*bembeľ*) *лasketęлęsę* '(look) annab järele, kisub sirgeks', (*kana*) *sabiťšęsę* (< **sapitsęksęn*) '(kana) savitseb', (*rahvas_*) *tarkiťšęsō* '(inimesed) pühivad oma jalgu, hoiavad oma välimuse puhta'. — Vrd. lõunaeesti preesensvorme *ta sulas* (< ×**sulaksęn*), plur. *sulazę*, (*ta*) *paлas*, *na mõzęzę* jne.

[1] Setälä (TSK 10, lk.946) on see *s* „tugeva astme jatkajaks"!

76. Selle edustuse kõrval näikse imeline, et translatiivis ometigi *ks* nähtavale tuleb; näit. (*лaŋktob*) *ozaks* '(tuleb) hääks, õnneks', *aлhaks* 'alla', *verhaks meheks* 'võõraks meheks', *ńeľampäiväks* 'neljapäevaks', (*baśib*) *bepśaks* '(kõneleb) vepsa keeli', *veńaks* 'vene keeli', (*kaži kabrisę*) *viлuks*, *buŕguks* '(kass kratsib) külma, lumetuisku ette kuulutades', *meʲaľžīkš* 'meie kombel' (s. meikäläisiksi), (*aʲasō eba*) *raffīkš*, *raffaľžīkš* '(talitavad mitte) õige rahva kombel'.

77. Ka järgsilpides tuleb nähtavale *s*:i või *ks*:i muutumine heliliseks, kui talle *g*, *d*, *b*, *z*, *ž* järgneb, näit. *huťaz_dęŋgad* 'peidetakse rahad', *koлāťaz_deŕōnas* 'kolatakse mööda küla', *kaskeń_semeťazgi* 'ale pääle külvataksegi', *leťazgi* 'tõstetaksegi', *aлhagz_butkaĥť* 'alla klopsatas', *veńagz_baśibad* 'vene keeli kõnelevad', *meʲaľžīgž_baśibad* 'meie keeli kõnelevad'.

78. Üleval kirjeldatud algsoome *ks*:i edustus on keeleteaduse põhimõtete seisukohalt kaunis õpetlik. Selle pääle vaadates, et järgsilpide *ks* teistes rühmades mitte ei ole säilinud, peame otsustama, et ta translatiivides analoogiline on. Esimese ja teise silbi vahel oli *ks* häälikseaduslik, nõnda et ühesilbiliste noomenite translatiiv on mitmesilbilistele analoogia allikaks olnud — hoolimata sellest, et ühesilbiliste liik mitmesilbilistega võrreldes üsna tillukene on. Kuid *ks* > *ss* > *s* muutus oleks viinud, või ütleme parem viis translatiivi nii sagedastigi inessiivi ja elatiivi sarnaseks, nõnda et segaduse ärahoidmiseks ka arvu poolest väikene, aga iselaadildasa selge rühm analoogia andjaks ära kulus.

Aga teoreetiliselt vaadates peame siiski ettevaatlikumad oma järeldustes olema. Näeme ju ära, et kõik need teised rühmad, kus *ks* > *ss* > *s* nähtavale tuleb, niisugused on, et neis tähendatud häälik-ühtum niisama rõhutumas kui ka kõrvalrõhulises silbis ette on tulnud, ja võimalus on olemas, et *s* kõrvalrõhulises silbis analoogiline on (pro *ks*); näitab ju arenemine pää- ja kõrvalrõhulises seisukohas ka mujal ülepää ühesuguseks kaldunud olevat, ehk küll analoogia mõju enamasti püüab suhteid tasandada. Nõnda võiks ka translatiivi *ks* nii pää- kui kõrvalrõhulises seisukohas häälikseaduslik olla, kuigi see mitte kõige tõenäolikum ei ole (vrd. 79).

79. Kergesti arusaadav on, et *ks* ühesilbiliste verbide preesensis ei saanud püsida, vaid **ľöksę* asemele tuli *ľösę* ('viskleb'), sest et tung ühesuguste funktsioonide kandjaks ühesugust vormilõppu leida — n. n. süsteemsund — seda nõudis (*tapasę*, *tegesę* järele ka *ľösę*). Ja meie ei eksi vist mitte oletades, et see süsteemsund seekord sellepärast *ks*:i kasuks ei langenud (nagu translatiivide juures), et ka *s*-vormid seekord midagi teiste funktsioonidega segiminekut ei toonud. Otsustav oli lihtsalt *s*-vormide arvuline ülekaal.

Kui statistiline uurimine võiks näidata, et *ks* niisugustes preesensvormides just kõrvalrõhulises seisukohas kõige sagedamini ette on tulnud, oleks õigus juba otsustada, et järgsilpide *s* kõrvalrõhulise silbi järel mitte ei saa analoogiline olla, nagu seda eel (78) võimalikuks arvasime, vaid hääliksеaduslikult *ks*:ist sündinud.

80. Mis kõnesolevate preesensvormide etümoloogilisse iseloomu puutub, siis on nad täitsa parallelsed passiivi preesensiga. Nagu pass. imperfekti (*tuldi* < ×**tult(a)-i-hen*) suudame jaotada osadesse: sõnatüvi, imperfekti tunnus ja kolmanda isiku suffiks (sama, mis vepsas ja soomes isikupronoomenina *hän* ette tuleb), nii suudame ka pass. preesensi (*tullakse* < ×**tulta-k-sen*) vastavaisse osadesse jaotada; kuna imperfektil *i* tunnuseks on, on ta preesensil *k*, mille järele ka pronoomeni *s* ei ole saanud *h*:ks muutuda. Ja näit. *hän tapasę* (soome murretes ka tapaksen 'ta tapab ennast') on lugu seesama, ainult et *-sę* (< *-sen*) selgesti objekti funktsioonis esineb; alati ei ole see 3. isiku pronoomenist tekkinud liide süntaktiliselt nii selge (vahel resiprookiline, vrd. *ťervehtęjęsõ* 'suudlevad üksteist', vahel ebamäärasem, vrd. *kana sabiťšęsę*), kuid juba niisuguste verbide iseloom nii vepsas kui ka lõunaeestis näitab, et liite objektifunktsioon igatahes õige vana on. — Selle kõrval on muidugi nii vepsas kui lõunaeestis ka tuttav labiaaliga moodustatud preesens (veps. *įob*, *andab*, lõunaeesti *andva*), mis teatavasti ühendusse I. partitsiibiga seatakse („tulevad pojad — pojad tulevad").

81. Viimaks tuleb ka *ks* > *ss* > *s* muutuse vanaduse küsimust puudutada. Vahest võiks näitusi nagu *ťervasõ* ('tõrvaksel'), *heįnusen*, *särgesõ* ses suhtes mingisuguseks kriteeriumiks pidada: sisekadu aegu on teine silp veel kinnine olnud (s. o. *ss* või *ks* veel alal). Ometi ei ole täitsa kindel, kas algkinnises silbis, kui ta pärast ka lahtiseks sai, sisekadul (rõhuolude tõttu) vastuvõetavad tingimused olid, kuna juurde tuleb veel võimalus, et praegune teise silbi vokaal ka analoogiline oskaks olla. — Muutus on muidu üldvepsa omadus ja nõnda siis kaunis vana.

ts.

a) Esimese ja teise silbi vahel.

82. Säilinud *ts* (*ts* > *tš* muutusest *i* järel vt. *s*:i ajalugu) üleüldse kõigis rühmades, kus ta on ette tulnud.

1. Üksikuis *-ts*-noomenites ja verbides, näit. *paťsaz*, gen. *patshan* 'ahjusammas', (*mägi-*) *ots* '(mäe-) kallak', *meťsan* 'metsa', *metshäńe* 'puu', *ratshīľ* (< ×**ratsahilla*) 'kaksiratsa, ratsutades', *viťsata*, prees. *vitstan* 'vitsaga siduda', *vatstū* 'sai tiineks', *vaťsaspā* 'vatsast', *neį-*

ʦšukāńe 'tütarlapsekene', *neiʦšęstadazhę* 'neiupõlve elada', (*kut sinuŋ‿*) *kuʦsubad* '(kuidas sind) kutsuvad (= kutsutakse)', *raʦ'sin* 'raatsin', *raʦsta* 'raatsida', *eʦ'sīń* 'otsisin', *eʦsta* 'otsida', *liʦon* 'litsun', *liʦšta* 'litsuda'.

2. Arvsõnas *seiʦšmen* 'seitse', *seiʦšmeńź* 'seitsmes' ning pronoomenis *iʦšę* 'ise', vrd. ka tuletust *itšhīńe* 'langetõbi'.

3. Mõnedes *e*-tüvelistes verbides, millede I infinitiiv *-ta* lõpuga on, näit. (*ɹoiʦa*:) *ɹoiʦšęn* 'palvetan', (*kaiʦazhę*:) *kaiʦšęme* 'kaitsen ennast', *kaiʦšmha* 'kaitsma'.

83. Palataliseeritud *ʦ*:ist on aga (*i* eel) mõnikord tekkinud häälik, mida saab ainult *ʧ*:ga tähendada: (*eʦ'šin* ~) *eʧin*, (*ńeʦsiɹę* 'sellele' ~) *ńeʧiɹę*. Niisama *taʧin* ~ *taʦ'šin* 'viskan, virutan' (aun. Lr. 'tatsita'), *räʧin* ~ *räʦ'šin* 'naisterahva särk' (aun., karj. *rätšinä*, s. Lr. 'rätsi, rätsinä, räässinä'). Siia kuulub vist ka kohanimi *ɹouʧiärv* (~ *ɹouʧšiärv* < *ɹoutseniärvi*). — Verbidest, kus *ʦ*, esineb isegi infinitiiv õige sagedasti kujul: *eʧta* (~ *eʧsta*), *taʧta* (~ *taʧsta*; alati *taʧʧe* 'viska ennast') ja koguni *raʧta* (~ *raʧsta*), ehk küll **raʧin* minu kuuldes kuskil ei esinenud. Ongi küsitav, kas on infinitiivi *ʧt* häälikseaduslik (vrd. *huʧin* 'matan maha' : *huʧta*, mille järele *eʧin* : *eʧta*). — Muidu on *ʧ* ja *ʧs*:i esinemise piirid koha poolest vähe ebamäärased; eelmine siiski enam noorte keeles (Tgl). Kaksikedustusest vist tulebki, et ka *ʧ* rühma sõnu võib *ʧš* kujul kuulda, näit. *läʧik* 'veelomp' (s. lätäkkö, s. Lr. lätäikkö) kõrval ka *läʦ'šik*. Aga palatalisatsiooni asemel tuleb kohati (Krl., Tsl., Šdj.) ette ka *ʦš*, kus affrikaat koguni alveolaarseks kaldub: *taʦšin*, *en raʦšį*, *eʦšin*, *neʦšispä*.

84. Viimaks meile tuttav muutus: *ʦ* > *dz*, näit. *ɹoidz‿bohataɹę mužikaɹę* 'palus rikast meest', *medzgi* 'metski'.

b) Järgsilpides.

85. Säilinud on *ʦ* (*i* järel *ʦš*:ina) üleüldse ka järgsilpides kõigis ettetulnud rühmades:

1. *-ʦ*-tüvelisis substantiivides, näit. *tomitš* 'toome mari', *garitš* 'kuremari' (taime nimena), *kägiʦšud* (millegi taime nimi), *gurbiʦšud* 'kurvitsad', *munańitš* 'kanamunadest, kartulitest v. m. s. valmistatud toit', *koveritš* 'kõveraks kiskunud asi', *koiveritš* 'mitte aus, edvistaja inimene', *kuiveritš* 'kokkukuivanud (inimene, puu)', (*mäŋgäm*) *birbiʦšūhę* '(läki) pajuurbi, pajuoksi korjama', *kämitš* 'käävide tegemise rull', *pezitš* 'pesemisnõu'.

2. Adjektiivides, millede nominatiiv *-ńe*-lõpuline, näit. *amūʦšęd* 'vanad, vananenud' (vrd. 'ammused', s. ammoiset), (*ende-*)*muɹõʦšęd* '(tuna-)mullused', *ezīʦšęd i tagūʦšęd ɹaugad* 'esimesed ja tagumised jalad', *ünäʦšęn* (*samovaran ioimā*) 'kogu (teemasina täie jõime)', *min suruʦšęd* 'kui suured', *mugūʦšęɹę* 'niisugusele', *ehtkõʦšõ* 'õhtul', (*keškmäńe*:) *kešk-*

mäʦšiď 'keskmisi', (*muŕgńäńe:*) *muŕgńäʦšęd* 'pahurpidised', (*oįktäńe, oįktašť:*) *oįktäʦšīď* 'õigeid, sirgeid', (*sigaľńe, sigališť:*) *sigaľtšīď* (~ *sigaľžīď*) 'säälseid', *įälgmäʦšīď* 'viimaseid'. Muidugi teada on nende kõrval ka *-ne-* : *-se-* adjektiive: *raŋdäžęd, rahäžęd, kuŋdäžīď* jne.

3. *e*-tüvelisis verbides, millede I infinitiiv *-ta* lõpuline on, näit. (*pakita:*) *pakiʦšęn* 'palun', (*vaŋmita:*) *vaŋmiʦšęmä* 'valmistame', (*homäťa:*) *homäʦšob* 'märkab' (s. huomaitsee), (*toŋkita:*) *toŋkiʦšęmha* 'lükkima, tõukima', *ľuďitš* 'pühkis luuaga' (vrd. *ľud* 'luud'), (*haravõťa:*) *haravõʦšīń* 'rehitsesin', *kaťiľõʦšob* 'põletab viirukit, puhastab püha suitsuga' (vrd. v. кадúло), *meletõʦšobad* 'hullavad', *muŕgnõʦšęn* 'võtan hommikueinet', *ahavõʦšobad* 'tuule käes kuivavad', *tuhiľõʦšęn* 'tuuseldan', *puťlikõʦšęme* 'ma lipsan, putkan sinna tänna', (*põŋväz*) *heįdiʦšęškandob* '(lina) hakkab õilmitsema', *emagõʦšuz* '(perenaise) toiduküpsetis'.

4. Prolatiivvormides, näit. *röŋnäʦšį* 'äärt möödä' (s. reunatse), *tanhäʦšį* 'lauda kaudu', *sigäʦšį* 'säält kaudu', (*aįõń*) *tutukäʦšį* '(sõitsin) Tutuka küla kaudu', *tagäʦšį* 'tagast mööda', *minus tagäʦšį* 'minu eest, minu pärast'.

5. Mõnedes *-tški* lõpuga resiprookilistes adverbides, näit. *abutški* '(lähme) üksteist aitama', *ľoputški* 'üksteise tööd lõpetama', (*magadabad*) *modotški* (~ *modotę*, Tsl.) '(magavad) näod vastastikku', *selgatški* 'seljad vastastikku', *kohtatški* (~ *kohtatę*, Tsl.) 'üks teise vastu, vastastikku', (*toradabad*) *käžimõhkütški* (~ *-möhkŭń*, Pj., ~ *-möhkŭžīń* Tsl., Šdj.) '(kisklevad) käsitsi, kätega', (*mänomä įo*) *kirffutški* '(hakkame juba) kirvestega taplema', *seįbhutški* 'teivastega (üksteisega) taplema', (*mänobad*) *hibusutški* (~ *hibušitški*) '(lähevad kokku) juukseidpidi', (*habug‿da veźilint‿*) *korvalitški* '(Habuk ja Vesilind) hakkavad üksteisele kõrvakiile andma'. Nähtavasti on terve see rühm vene keele mõjul sündinud (vrd. vene по кулачки jts.).

86. Nagu esimese ja teise silbi vahel, on ka järgsilpides palataliseeritud *ʦ*:i asemel *i* eel häälikut kuulda, mida ainult *ť*:ga tahaks tähendada. Sellest tulebki, et *ťš* omakorda ka *ť* kohale on paigutatud murretes, millede piirkonnas tähendatud vaheldust ette tuleb, näit. (*neľ vot oľ*) *käŋmäťši* (~ *-ťi*) '(neli aastat oli) käimata', *pezęmaťši* (~ *-ťi*) 'pesemata'. Ka *ʦš* tuleb niisugusel korral (Krl.) ette: *tõhŭʦšīń* ~ *toįžŭʦšīń* 'teisiti', *ühtŭʦšīń* 'ühel kombel', mujal *toįžŭťīń, ühtŭťīń*.

87. Viimaks jälle *ʦ* > *dz*, näit. *gurbidž‿gagaramu* 'kurvits (sukeldaja) veelinnuga', *homädž‿волан* 'märkas marja', *ľuďidž‿gomnä kagran* 'pühkis luuaga rehes kaerad ära'.

88. *ʦ*:i edustust vaadates äratab meie tähelepanu see, et intervokaaliline *ʦ* praeguses keeles affrikaadana esineb: nii klusiil *t* kui spirant *s* on mõlemad ühe silbi alghäälikud. Algsoomes ei ole seda ole-

tuse järele olnud — muidu ju meiegi oleksime *ts*:i „affrikaatade“ all käsitelnud — ja kui vahest olnudki, siis igatahes ainult nõrgas astmes, nagu see praegugi vadjas (*kuttsuą* : *kuʦsun*), karjala-aunuses (*meťťšä*: *meʦ'šän*) ja peaaegu ka eestis ja liivis nähtavale tuleb.

Mingit „astmevaheldust“ ei ole vepsa *ts*:i juures olemas, vaid on sündinud ainult *ts*:i lühenemine, nii nagu seda hiljem geminaatades näeme. Lühenemine on sündinud alles pärast sisekadu, sest näit. *kutsmha* ('kutsuma'), *kutsta* ei oleks ju saanud tekkida, kui enne sisekadu kuju **kuʦsuma-* olemas oleks olnud. Seda otsust kinnitavad ka näitused *gurbiʦšud*, *birbiʦšūhę* jts., sest kui teine silp juba sisekadu aegu lahtine oleks olnud, ootaksime vist **gurptšad*, **birptšūhę*.

Ainult adjektiivides nagu *eńtšęd* ('endised'), (*üks-*) *votšęd*, kus ka *ʦ* ette tuli, võiks esitatud näituste põhjal *ʦ*:i hilisemat algupära mõtelda (**entiʦsęt*, **võtiʦsęt*), kuid lõpuks edustavad vist need näitused ainult korralikke ×**entisęt*, ×**võtisęt* kujusid.

Küsimusele, miks lühenemine (affrikaadaks kujunemine) just *ts*:i juures sündis, aga *ks*:i (ning ka *ps*:i, nagu kohe näeme) puutumata jättis, annab vahest ainult see foneetiline asjaolu vastuse, et *ts* homorgaansete häälikute kombinatsiooni edustab, ses suhtes järelikult geminaatadele lähedalt sugulane on.

ps.

89. *ps* on säilinud, vaheldumata kujul, nagu vepsa häälikud ülepää[1] (*ps* > *pš* üle *s*:i ajaloos); näit. *bepšaks* 'vepsaks', *kapsahtĭń* 'lippasin, kapsatasin', *ʌopsahtab* 'lopsatab', *ropsab* 'krapsab', (*silma-*)*ripšud* '(silma-)ripsmed', *häpsäb* 'sibab (käia)', *hõpsäb* 'teeb tuhinal', *lõpshäńe* (Krl.) 'konn', *lüpsäb* 'lüpsab', *lüpstä* 'lüpsta', *lüpsĭń* 'lüpsin', *ʌapsęd* 'lapsed', *ʌapś* 'laps', (*taʌnad*)* *bipšin* '(täiskedratud värtnad) haspeldan, viipsin ära', *käpš* 'käpp, linnu jalg'.

90. *ps* (*pš*) > *bz* (*bž*) pääle helilise klusiili või spirandi ette sattumist: *ʌabzgi* 'lapski', *käbž_gurbiʦšū piń* (Krl.) 'jalg kurvitsal väikene'.

91. Silbilõpulise *t* üle *k* eel oli juba kõne viimase ajaloos. Teisi siiakuuluvaid konsonantühtumaid algsoomes ei ole olnud. Praeguses keeles esineb neid küll, aga lainudena või hilisema aja sünnitustena, näit. *pipkutada* 'napse võtta, napsutada' (vrd. v. пипнуть), *śelktäńe* 'selge', või jälle ebamäärase algupäraga, nagu *lipkõ*, *lipkhäńe* 'liblikas'.

[1] Setälä (TSK, Vepsäläiset 943) leiab koguni ajaloolisi tõendusi vanemate vahelduste kohta: vanade kroonikate *veś*, *visu* olevat = *vessä*, s. o. *vepsä* nime „tugevastmeline kuju“! Kas viimaks ei tule nende allikate *sum* ('soomlane'), *kiriale*, *korela* ('karjala') või muu umbkaudne nimi ka vokaalide vaheldusteoriatele abiks?

II. Kolme konsonandi ühtumad.

str.

92. Sõnades, kus on oletatud algsoome *str* ühtumat, esineb vepsas — nagu ka karjala-aunuses — *zr*. Siia kuuluvad sõnad: *ozr*, gen. *ozran* 'oder' (s. ohra, murd. otra), *izr* '(lamba, sea) rasv' (s. ihra, itra).

Vene lainsõna *astrag*, gen. *astragan* 'ahingas' (v. остроrа), mis näit. soomes algupärase *str*:i kombel on edustatud (ahrain, atrain), on vepsas konsonandid alal hoidnud.

93. Siinkohal esitatagu ka sõna, mis vahest algupäraselt *štr*-sõnade hulka kuulub (arvatakse ka *tšr*-sõnadesse), mis aga vist väga vara eelmiste sarnaseks saanud, ja nimelt *kezr*, dim. *kezrāńe* 'kehr, keder, kettakene värtnarulli otsas', *kezrumāńe* 'pooleldi kedratud värten'; viimase kõrval kohati (Tsl.) *kezurm*, gen. *kezurman* (? metateeliline); igal pool *kezerdan* 'ketran'. Sarnasel korral on konsonantide vahele n. n. švaa- ehk svarabhaktivokaal tekkinud, sest et *z*:ile järgnev ja temast sonoorsem *r* sõna keskel oleks silbikandjaks (vokaalfuntsioonisse) sattunud; sõna lõpul võib seda ette tulla (vrd. *kezr*, enamasti vist *kezr̥*), kuigi ka sarnasel korral sonoorsema konsonandi ette harilikult vahevokaal sigineb (vrd. eesti *ader*, *sõber* j. t.).

Teisi kolme konsonandi ühtumaid, kus klusiil silbi lõpul ette võiks tulla, on õieti ainult *ts-* (*tš-*, *tś-*) sõnade hulgas. Nende üle affrikaatade ajaloos.

II. Kaksikklusiilid (geminaadad).

94. Kaksikklusiilide kohta oletatakse, et algsoomes valitses, vähemalt pää- ja kõrvalrõhulise silbi järel, paradigmaatne vaheldussuhe *kk* : *k̆k*, *tt* : *t̆t*, *pp* : *p̆p*, näit. *vakka* : *vak̆kan*, *i̯ättämä-* : *i̯ät̆tän*, *tappanut*: *tap̆pamme-*, *kirppu* : **kirp̆pun*, **tuntęmattoman* : **tuntęmat̆toi̯n* jne.; eestis tuleb lühikese esimese silbi järel kui ka eemal sõnas niisugune lühike geminaat praegugi nähtavale: vaka, jätan, tapan, tundmatu (= *vak̆kan*, *i̯ät̆tan*, *tap̆pan*, *tuñɒmat̆tu*).

Lõunavepsas on kaksikklusiilide edustus õige lihtne: nad on alati lühenenud, nõnda et *kk*, *tt*, *pp* kui ka selle mõeldava nõrga vaste *k̆k*, *t̆t*, *p̆p* asemel *k*, *t*, *p* esineb — klusiil, mis soome vastava *k*, *t*, *p*:ga igapidi üheväärilіne näib olevat.

a) Esimese ja teise silbi vahel.

kk (?:*k̆k*), näit. *ak* 'naine', *akad* (<* *akkata*) 'naist', *akan* 'naise', *akal'ne* (*i̯au̯g*) 'naiseline, naisterahva (jalg)', *ńokakaz* 'nokaline', *ikun*

'aken', *iknā* 'aknal', *rok* 'rõuge' (s. r o k k o), *kokib* 'nokib', *kokta* 'nokkida', *nikištīme* 'kluksusin', *takiž*, gen. *takhen* 'takjas', *paiḱ* 'päärätik', *hoiḱ* 'õhukene' (s. h o i k k a), *voiḱaz* 'võine', *herk* 'virk, ärgas' (vrd. s. h e r k k ä), *herkhīĺ* 'ärkvel', (*lībad*) *haukūńe* (Krl.) '(leiba) suutäiekene', *kark*, gen. *karkun* 'poti või paja tükikene', *päkäz*, gen. *pähkän* 'üleni täis' (näit. mõõt, vrd. s. p ä ä k ä s), *kaiḱen* 'kõige', *vaiḱištu* 'jää vait'. — Iseäranis tähele panna: (*vändän*:) *augat väkät* (< **väkkät-*) 'ärge mängige', jts.

95. *tt* (?:*ťt*), näit. *katan* 'katan', *hatar* 'jalanarts' (vrd. s. h a t t a r a 'kerge pilv'), *otmha* 'võtma', *otan* 'võtan', *nutand* 'haukumine', *katusō* 'katusel', *iätän* 'jätan', *möt*, pl. *mötüd* '(villased) kindad', *ioton* 'joodan', *kitan* 'kiidan', *naťi*, gen. *naťin* '(nairi-)päälne', *sat-ʌaiǹiž* 'heina kaar' (vrd. 'saat, saadu'), *naiton* 'panen naist võtma', *soiṭõńe* '(karjase) pillikene' (s. s o i t t o), *poutan* 'põletan', *kortęz* 'osi' (s. k o r t e, gen. k o r t t e e n).

tt on ette tulnud ka partitiivides: (*uź*:) *ut* 'uut', (*paŕź*:) *part* 'part', *kut* (< *kutta*) 'kuidas', *mit* 'kuidas, nagu'.

Konsonanttüveline infinitiiv ja passiiv on, nagu tahaks otsustada, tarvitusel näit. sõnas (*hädän*:) *hätä* (< **hättäk*) 'minema kihutada, ära ajada' (s. h ä ä t ä ä), *ioute* 'jõuda', *ī ioute* (*magada*) 'ei jõuta magada', (*keľďan*:) *kelta* 'keelda', (< **kēlťak*, kuna eesti 'keelda' < **kēltaδak*), (*pirdan*:) *pirta* 'joont tõmmata', (*kasken*) *vertęs* '(alet) põletades' (s. v i e r t ä e s s ä). Mõnikord on *nt*- tüvede juures konsonanttüvi kindel: (*kandan*:) *kata* (Tut.) 'kanda', (*lendan*:) *leta* 'tõsta', *letas* 'tõstetakse', (*kändän*:) *kätä* 'käända', (*kündän*) *kütä* 'künda'; kohati ometi ka *känttä* (? ~ *käntä*), *küntä* ja enamasti *kanta* (samuti *anta*, harva ka *antta* 'anda'), aga *kanttazhę* 'ennast kanda' — vormid, mis milgi tingimusel algup. konsonanttüve ei edusta (sest oleks ju põline *ntt* > *tt* siis nähtaval). Tuleb meeles pidada, et praegu esinev *tt* ja sagedasti ka *t* alles hilisemal ajal on tekkinud: (*otan*:) *otta*, *nutta*, *ioťta*, (*keitan*:) *keitta*, *kanta* j. t., mida allpool lähemalt võtame hinnata, samuti nagu vastavat nähtust ka kõrvalrõhulise silbi järel: *panętõťta* 'panna lasta', *radatõťta* 'töötada lasta', jne.

Analoogilise ülemineku (n. n. sarjasiirduma) tagajärjel tekkinud on *kertan* 'keerutan lõnga, korrutan' (s. k i e r r ä n < **kērδän*): nagu näit. infinitiivile *keitta* preesens *keitan* vastab, nõnda ka *kertta* on preesensi *kertan* (pro **kerdan*) saanud.

96. *pp* (?:*ṕp*), näit. *hapań* 'hapnes', *hapata* 'hapneda', *ropak* 'suur, kehakas', *ʌapaǵärv* (Tgl., vrd. s. L a p p a j ä r v i), *kop*, illat. *kopha* '(surnu-) hauda', *kopotada* 'üles tuustida', *upud* 'tohust kingad, säärtega viisud' (Tgl.), *lep* 'lepp', *ap*, gen. *apin* 'äi' (s. a p p i), *riputabad* 'poovad üles', *ʌopin* 'lõpetan', *hüpitada* 'hüpitada', *käpišť* (vana matuskoha

nimetus Arskahtis, vrd. eesti 'kääbas', vadja *tšäppi* 'haua küngas'), *tülpäk* 'tölp, tönts', *harpal'* 'taigen', *karpotada* '(tüdrukutega) jännata'.

b) Järgsilpides.

97. *kk* (?:*k̆k*), näit. (*-kaz-*, *-käz-* lõpuga adjektiivid:) *i̯urękaz*, plur. *i̯urękhad* 'juureline', *kuu̯dakaz*, gen. *kuu̯dakhan* 'kullakarvaline', *händäkäz*, allat. *händäkhäɹę* 'hännaline', (*-k-*, gen. *-kan-*, *-kän* -lõpuga substantiivid:) *māźikhei̯n* 'maasikas', *sestrik* 'punane sõstramari', (*-k-*, gen. *-kon* -lõpuga noomenid:) *i̯ou̯hik*, gen. *i̯ou̯hikon* 'jõhvpael (väikeste lindude püünis)', *ibikod* 'lumehanged'.

98. *tt* (?:*t̆t*), näit. (*-tta-*, *-ttä-*, *-tte-*, *-ttu-*, *-ttü-* verbid:) *ozutada* 'näidata', *ozutōda* (< **osut̆tęlta*) 'näidelda', *hüviteɹęsę* 'meeliteleb', inf. *hüvitōdazhę*, *i̯otatōt'ab* 'janutab', *külmetūmā* 'külmetasime', („contracta"-verbid:) *pau̯kata* 'palgata', *pau̯kat* 'palgatud', *pau̯kat'he* 'palgati', (konsonanttüved ja passiivid:) *korbetun* (gen.) 'kõrvetatud, praetud', (*pińendan*:) *pińeta* 'väiksendada', *pińetud* 'väiksendatud', *nagraškatas* 'hakatakse naerma', *kumartazhę* 'kumardada', *eŋ‿kumartę* 'ma ei kumarda', *kezerta* 'kedrata', (*küherdan*:) *küherta* 'ennast painutada', (*kukerdab*:) *kukertęs* 'ümber kukutades', (*ńena*) *lendet* '(nina) püsti (tõstetud)', (*hämendan*:) *hämet* 'segatud', *kukertūd'* 'ümberkukutatuid', (mitm. isiku lõpud:) *andatā* 'annate', *kezerdatā* 'ketrate', *i̯tšętō* '(teie) enese', (partitiivid:) *ɹudęt* 'lutikast', *heret* 'sitta', *korktut* 'kõrgust', *kou̯mat* 'kolmandat', (*regud*:) *regut* 'kelku', *kivut* 'kivikest', *kegaɹut* 'söekest', (*hibusęd libubat‿*) *püštüt* '(juuksed tõusevad) püsti', *ai̯ahut* 'pääle ajamist, sõitmist', *magahut* 'pääle magamist', (abessiivid:) *sinutāž* 'ilma sinuta', *lüpsmätä* 'ilma lüpsmata', ~ *lüpsmät'i* (~ *lüpsmäti*), *i̯au̯hmat'i* 'jahvatamata', (karitiivadjektiivid:) *akatō* 'naisetu', *heŋgetōmad* 'hingetumad', (üksiksõnad) *külbet'* 'saun', gen. *külbet'in*.

Iseäraldusi ja muutusi.

99. Geminaat tuleb nähtavale sõnades *huttuda* 'õõtsuda', *huttutada* 'õõtsutada' ning (*kägi*) *kukkub* '(kägu) kukub'. Vaevalt on neis geminaat muidu seletatav kui onomatopoeetilisena sünnitusena (vrd. interj. *huttuhuttu* last hällitades). Intransitiivverbides *vettuda*, *vettub*, *vettund* 'vettida' (s. vettyä), *bohattuda*, *bohattub* 'rikastuda' (vrd. *bohat* 'rikas', v. богатый) on *tt* jällegi teiste analoogia järele tekkinud (vrd. allpool).

Oodatava geminaada asemel tuleb mõnikord *nd* resp. *ńź*: *opendan* 'õpetan', *opeñź* 'õpetas', mis kergesti arusaadav analoogiasünnitus on, sest et *tt-* ja *nt*-verbide konsonanttüved on kokku langenud (näit. *semeta*, < ××**sēmenttak*, : *semendan* = *opeta*, < **op̆pet̆tak*, : *opendan*, pro *opetan*). Konsonanttüvi on mitme ise kategooria verbides *tt*-line

olnud ja nõnda põhjust annud üleminekuteks, mis osalt ka väga vara on sündinud. Vrd. ka *elgeta*, prees. *elgendan* 'aru saada, mõista', mis — hoolimata tähenduse lahkuminekust — vist ühendatav on eesti 'ilgema' (või 'ilgenema'), s. iletä : ilkeän (või ilkenen) sõnadega (tähendus mõlemis keeltes: 'es über sich gewinnen etwas zu tun').

100. Viimaks tuleb mainida, et ka kaksikkonsonantidest arenenud *k*, *t*, *p* on vokaalkadu järele *g*, *d*, *b*, *z*, *ž*:iga kokku sattudes heliliseks assimileerunud; näit. *ag_dura i mužig_durak* 'eit rumal ja vanamees rumal', *hoiġ_bumag* 'õhuke paber', *ïle raug_d'eŋgõd'* 'ei ole, vaesekene, rahasid', *ibig_buŕguspä* 'lumehang tuisu poolt', *tülpäg_doub* 'tölp nokk', *sada pard_deŕõnas* 'sada palki külas', *leb_da koiv* 'lep ja kask', *kaiggi* 'kõikki', *lebgi* 'leppki'. Tähele panna ka liitsõnad nagu *sidbukark* 'sitikas', *külbedbaba* 'saunahaldjas'.

Sellevastu näit. *sitnäriž* 'pasknäri'. Ometi tuleb ette ka *sidnäriž* ~ *sidräniž* (Arsk.), kus aga esimene jagu igapäevasema *sidbukark* sõna eeskujul on tekkinud. Nimelt ei ole lõunavepsas assimilatsioon iga helilise hääliku eel sündinud, nagu asjalugu põhjanaabrite keeles (karjala-aunuses) näikse olevat.

Kronoloogilisi märkusi.

101. Vaadates näitusi nagu *ak* (< ×*akka*), *nok* (< ×*nokka*), peame järeldama, et praegune lühike klusiil igatahes vokaali lõppkadu ajal veel lühenenud ei olnud, sest lühikese silbi järel lõppkadu ei oleks sündinud (vrd. *iga*, *sada* j. t.). Samuti on geminaada lühenemine ka sisekadust noorem, sest muidu ootaksime kujude *tapta* (< **tappatak*), *sukaõńe* (s. sukkulainen 'kanga süstik') jts. asemel **tapada*, **sukuõńe*.

Tekib aga kohe küsimus, kuidas tuleb siis seletada geminaat just sisekadu-vormides *otta* (< **ottatak*), *nutta*, *panętõŕta*, *nülkkäm* ('nülgigem')? Kas nende *tt*, *kk* ei tõenda ümberpöördult, et algup. geminaat juba enne sisekadu on lühenenud, kuna see sisekadus sündinud geminaat püsima on jäänud? Või on vahest miski traditsionaalne kaasrõhk seda hilisemat geminaata lühenemise eest kaitsnud, sel korral kui algup. geminaat lühenes?

Eel 95 oli meil infinitiivkujusid nagu *hätä* (s. häätää), *kelta* (s. kieltää), *vertęs* (s. viertäessä), mida vanuks konsonanttüvedeks arvasime ja mis seda ka võivad olla (nagu kindlasti on *leta*, *letes*). Aga nad võivad niisama hästi ka häälikseaduslikku moodustust, lühenenud hilisgeminaata, vokaaltüvedest (*hätä* < **hättä* < **hätätäk* tüüpi) edustada; ja see on koguni kindel vormis nagu *kanta* (< **kantta* < **kantatak*), *anta* või *küntä* (viimase kõrval ka konsonanttüvi *kütä*), milledega võrreldes *kanttazhe*, *känttä* analoogilise *tt* peab sisal-

dama, s. o. infinitiivi loomuomane dentaal (resp. imperatiivi *k*) on ka siin tüvedentaali järele funktsiooni selgendajaks tekkinud. Ja seda muidugi ka sõnus *otta*, *nutta*, *ostta*, *panętõtta* jne. (*tapan* : *tapta* = *otan* : *otta*), kus oodatav **ota*, **nuta*, **osta* hoopis teist funktsiooni (imperatiivi) tähendavad[1]. Samuti seletatav on ka passiivi tüüp *ottud* (pro **otud*) 'võtetud' ning refleksiivne *išťte* 'istu', jts., millede üle kolmanda silbi dentaali ajaloos.

102. Järelikult on lahtise silbi algup. geminaat ikkagi alles sisekadu järele lühenenud, järeldus, millele ka teiste geminaatade ajaloost tuge leiame. Teiseks tuleb nimetada tuttav kriteerium: *akan*, *otan*, *tapan*, aga näit. *ʌagi* (< ×*laki*), *sada* (< *sata*), s. o. geminaatade lühenemine „nõrgas astmes" on noorem kui algup. *k*, *t*, *p* > *g*, *d*, *b*, nõnda siis võrdlemisi noor, sest et juba viimane muutus sisekadust noorem oli (vrt. 52); sama tuleb teadagi ütelda ka „tugeva astme" geminaatade kohta, näit. *hapaṅ* (< ×*happani*, 'hapnes'). Ka järgsilpide geminaatade lühenemise kohta maksab sisekadu kriteerium, ja nimelt nõnda, et kujudes nagu *paųkata* ('palgata', aga näit. *paųkšiṅ* < ×*palkkasin*), *korbeta* (< **korbeťtak*, 'praadida'), geminaat alles pärast sisekadu on lühenenud, sest vastasel korral (s. o. kui teine silp juba sisekadu ajal lühike oleks olnud), ei oleks ka need sõnad sisekadu käest pääsenud (oleks sündinud **paųkta*, **korpta*). See olgu ometi teatava reservatsiooniga üteldud, niikaua kui vanemad rõhuolud (vahest rõhu takistav mõju algkinnises silbis) küllalt hästi teada ei ole

103. Aga kas meil on tarvis geminaatade varemast „tugevast" ja „nõrgast" astmest rääkida? Lõunavepsa sellest küll mingisuguseid tunnistusi ei anna. Et teisteski konsonantides ainult „tugev aste" keele omadustesse kuulub, nii kaugele kui neid suudetakse jälgida, siis oleks loomulik juba oletus, et ka geminaatades astmevaheldust ei olnud (nõnda ka kinnise silbi eel *kk*, *tt*, *pp*: **akkan*, **ottan*, **tappan*, **palkkatta* jne.). Astmevaheldus näikse puuduvat ka kesk- ja põhjavepsa geminaatadest. Siiski tulevat sääl pea üksikklusiile, pea geminaatu ette, „kuid olud ise murretes on nii lahkuminevad ja pääle selle niivõrd keerulised, et raske on üles leida neid seiku, milledest vaheldused olenevad" (Setälä, ÄH 50, 52). Muidugi on niisugune olukord kõige soodsam „astmeüldistuste" oletamisele, kuhu ka jõutakse. Omalt poolt tahaksime küsimuse seni lahtiseks jätta, kuni tähendatud murded läbi on uuritud.

[1] Seda selguse tendentsi väljendas mu keelejuht Arskahtis *kütä* kuju puhul ütelusega, et *täuź vaʒez* ('täis sõna') olevat *küntä*. Need keeletarvitajad, kelledelt pärast märkisin ka *antta* jts., pidasid *tt*-kujusid instinktiivselt veel „täiemateks".

C. Sõna lõpul.

k.

104. Lõpp-*k* on kadunud jälge jätmata, niisama nagu näit. eestis. Järgmised rühmad tulevad arvesse võtta.

1. *e*-, *ę*-lõpulised substantiivid, näit. *purtę* (:*purtken*) 'lahtine koht metsas', *rozme* (:*rozmges*) 'rooste', *liťšę* (< ×**litsęk*) 'katuselatt õlgede pääl', *helbe* 'kaera agan, kest', *paižę* 'paise', *ušťę* 'vedel, lant' (s. uistin, uiste), *vatę* 'villane riie' (s. vaate), *ʌastę* 'pirg, pird', *säuŋę* 'säinas' (s. säyne). — Sedasama tüüpi edustab ka pronoomen *iťšę* (< ×**itsęk*) 'ise'. Mainitagu siin ka sõna *samba* 'konn' (s. sammakko), kust niisama *k* ära on kadunud (vrd. gen. *sampken*).

Täieline kadu tuleb ka lauseis, järgmisest häälikust hoolimata, kui ka liitsõnus nähtavale, näit. *iťšę ťedan* 'ise tean', *kastęheiŋ* 'kastehein', *perzekoda* 'jämesoolikas', *heręteleg* 'sõnnikuvanker', *karbeluk* 'puusambla tuustikene', *hereperzę* (sõimusõna), *kastęheiŋ* 'kastehein', *heiŋžęvats* 'kõhuussidega inimene', *sambaiŋärv* (kohanimi, Arsk.).

Kujudest *ʌudęgi*, *kudęgi*, *sädegi* hiljem.

2. I infinitiiv, näit. *sada* 'saada', *seista* 'seista', *kohtęta* 'parandada', *ʌuʌutada* 'lällutada', *viritada* 'sütitada', *tarbiš_seťgitada voiaśťī* 'tarvis puhastada võinõu', *ńähta ńägob* 'ta (küll) näeb', *tegetada ńi kut īvō* 'ruunata kuidagi ei või'.

3. Imperatiivi ains. 2. isik, jaatav ja eitav, näit. *śö* 'söö', *anda* 'anna', *ala io* 'ära joo', *ala paiguta* 'ära klopsi', *ala muhoťōdę* 'ära muhele', *tuʌę tarbiž* (vastuseks 'бог помочь' soovile), *mäńe ťeda* 'mine tea', *häkerda hot häkeriťšūď* 'sega toiduks kas või jahuvedelikku', *vala ʌatkha* 'kalla kruusi sisse'.

4. Eitav preesens, näit. *en śö* (< ×**sōk*) 'ma ei söö', *ed iätä* 'sa ei jäta', *ī katkōďe* 'ta ei vaeva ennast (surmani)', *emā paiata* 'me ei laula', *ebad elgenda* 'nad ei saa aru', *ī uplazōťa ťämbā suksīť* '(lumi) ei vaju täna suuskade all', *etā ťedaškandę puid* 'te ei hakka vedama puid', *ī ńägu ńi mida* 'ei ole näha midagi', *hebošť ī piťa aid* 'hobust ei pea kinni aid'.

5. Abessiiv, näit. *(en vaiehta) liža* (< **lisaťtak*) '(ma ei vaheta ilma) kasuta', *(kümńe) viťeta* '(kümne ilma) viieta' (= viis puudub kümnest); *ńeťseń_verdāžęta kahtsan* 'selle võrra puudub kaheksast', *rihmata vihkad et_parata* (Krl.) 'ilma paelata linnupüünist ei sea sa üles', *iga eťamata vō* 'iga elamata veel', *tarbiš_toradamata ouda* 'tarvis riidlemata olla'.

Kuid *-ťa* lõpu kõrval tuleb, kohati (Jer.) järjekindlalt, ette ka *-ti*, näit. *tomaťi* 'toomata', *iauhmaťi* (~ *iauhmati*, Arsk.) 'jahvatamata',

lüpsmäťi 'lüpsmata'; *kutsmaťi tulīń i gońmaťi lähtęn* 'kutsumata tulin ja väljaajamata lähen ära', *лau̯t‿pezmaťi i si̯ja litśmaťi* 'laud pesemata ja õled voodisse panemata', *ühtsäñ‿лast ukoťi kazvatętud* 'üheksa last ilma vanameheta kasvatatud'. Vaevalt peitub selles lõpus muud midagi kui *-ťi-* lõpuliste adverbide analoogia: *mui̯ťi* 'muidu', *oi̯kťi* 'õieti', *hui̯kťi toľko baśiba* (Jer.) 'häbematumalt ainult räägivad'. Ja selle lõpul on arvatavasti *-n*, mitte aga *-k* olnud.

6. Ains. 3. isiku (possessiiv- ja refleksiiv-)suffiks *-zę*, näit. *üksnäñzę* '(tema) üksi', (*baśib*)] *i̯ťšęksęñzę* '(kõneleb) oma keeli' (vrd. s. itseksensä, eesti 'üksnes'), *i̯oi̯ da ī mušta itštañzę* 'jõi ennast purju täis', *kai̯k kohtasañzę* 'kõik oma kohal', *mäń koďheñzę* 'läks oma koju'. Sama suffiks tuleb ka teatud verbides nähtavale, näit. *taptañzę* 'tappa ennast', (*hebōńe paha*) *poťkmañzę* '(hobune paha) põtkuma' (s. murd. *potkimāse*), *nägä kuna hei̯tmañzę mäń* 'näe, kuhu riidest laḥti võtma läks', *keŋgnuñzę* 'pannud saapad jalga'. See suffiks näikse kaunis laialt ka *n-* lõpuline olnud olevat, nagu *-n* varemaks lõpphäälikuks vist on olnud eelmistega kõrvuti esinevais *taptazhę*, *poťkmazhę*, *keŋgnuzhę*, kus nähtavasti kaks suffiksit analoogiliselt on verbi otsa liitunud.

7. Ains. 1. ja 2. isiku (refleksiiv-)suffiks *-me* ja *-te*, näit. *pezeme* 'pesen ennast', *peźīme* 'pesin ennast', *külbeme* 'suplen', *külbīme* 'suplesin', *vastoīťe* 'sa vihtlesid', *ruťšime* 'võtan saapad jalast', *išttę* 'istu'.

8. Latiivpartiklid, *a-*, *ä-*lõpulised, näit. *sina* 'sinna', *kuna* 'kuhu', *taga* 'taha', *möhä* (?< **mȫhäk*, vrd. s. myöhä) 'hilja', *ühtä* 'ikka' (s. yhä), *sega läks kai̯k* 'segi läks kõik', *mei̯a* 'meie koju, meie poole', *tei̯a* 'teie poole'. Selle tüübi komparatiivid on üleüldised: *tagemba* 'enam tahapoole' (s. taamma), *aлęmba* 'enam allapoole' (s. alemma), *edemba* 'enam ettepoole', *pigemba* 'rutem', *paksumba* 'sagedamini', *heredemba* 'kiiremini'.

9. Terminatiivse partikli jäänused, *-ni*-lõpulised: *sińi* 'siia saadik, seni', *kuńi* 'kuni'.

10. Prolatiiv, *-ťši̯*-lõpuline, näit. *ni pälīťši̯ ni aлūťši̯* 'ei päält ega altpoolt' (s. päällitse, alitse), *netīťši̯* 'nende kaudu', *kui̯ťši̯* 'kust kaudu', *sirīťši̯* 'mööda'. Lisanäitusi vt. 85.

11. *-li*-lõpulised partiklid (millede tähendus võib ka prolatiivne olla), näit. *sigaľi* 'säält kaudu', *ťägäľi* 'siit kaudu', *aлhaľi* 'madalalt', *piťkaľi* (*ńit astub*) 'kaugele (niit ulatab)', *lähäteľi* (Krl.) 'ligistikku', *levedaľi* 'laialt'; *päi̯vō i̯o ülhäľi* (~ *üľütte*, Krl.) *käu̯лob* 'päike juba kõrgelt käib'.

12. Liitpartikel *-gi*, näit. *mägi* 'minagi', *hägi* 'temagi', *toźigi* 'tõepoolest' (s. todellakin), *ťehtagi* 'tehagi', *pardgi* 'partki', *akamugi* 'naisegagi', *mugagi hüvä* 'ka nõnda hää', *magadelīmāgi kegos* 'magasimegi sagedasti heinakuhjas'.

Pääle selle on veel hulk partikleid, kus võiks varem *-k* peituda (*ümbri* 'ümber', s. ympäri, *harvašti* 'harva', *siŕete* 'kõrvu' j.t.). Niisugustes näikse ometi ka lõpp-*n*:i kadu võimalik olevat, nõnda et meil on juhust veel nasaalide ajaloos ka neid puudutada.

105. *-k* lõpuliku kadu eelkäijaks on vististi miski larüngaalne klusiil olnud, nagu praegu Võru murdes, või vähemalt miski „järsult lõppev" vokaal (umbes nagu soome n. n. aspiratsioon). Vokaalide lõppkadu aegu on *-k* resp. tema aselarüngaal sõna otsas seisnud, sest muidu oleks *pai̯žę*, *viritada*, *en elgenda* jne. asemel **pai̯ž*, **viritad*, **en elgend*.

t.

106. Lõpp-*t*:d edustab ülepää heliline *d*. Ainult lausefoneetiliselt võib esineda ka *t*, ja nimelt järgmise sõna alates helituma konsonandiga.

1. Noomenite mitmuse nominatiivid, näit. *öd* 'ööd', *kaʌad* 'kalad', *päľžęd* 'kangateljed' (?), *pälǟžęd* 'raamid', *karkoťid* (Krl.) 'köharögad', *karvatōmad* 'karvatumad'; *satusęd ańi tšomad oľďhe* 'teenistused väga hääd olid', *ʌapsęd ui̯ďībad* 'lapsed põgenesid', *tarbiš‿hiled moŕda* 'tarvis söed ära kustutada', *suręt‿kotad* 'suured (saapa) kotad', *rindhat‿kibištab* 'rinnad valutavad', *ʌambhāžęt‿pästiške irdha* 'lambakesed päästa juba välja', *sapožnikā hambhat‿paganad* 'kingsepal hambad roojased'.

Dentaali puudumine, ja võib olla ka häälikseaduslik, tuleb ometi mõnikord nähtavale: *ota sormęnę suspǟ* (Tut.) 'võta sõrmed suust ära', < **sormęt ne*[1], *murękatā aśťi̯anę* 'rikkuge astjad'. Üleüldsemalt ometi *sormednę*, *aśťi̯adnę*, nagu ka *huʌędnę*, *i̯ärvędnę*, *ohi̯asędnę* jne.; vist *d* üldistus, sest kaduvormidel puuduks ikka pluraalile omane tunnismärk. See konstruktsioon ei või teadagi nii vana olla, et mainitud *sormęnę* tüüp saaks midagi vana *tn* > *nn* > *n* assimilatsiooni edustada (vrd. *pau̯gand* < *pau̯ganud* < ×**palk̆kannut* < ××**palkkatnut*), ja on koguni küsitav, kas ta assimilatsiooni läbi ülepää on sündinud.

2. Ains. 2. isik, näit. *tod* 'tood', *tuʌęd* 'tuled', *andōď* 'andsid', *nägīď* 'nägid', *pezeškandęd* 'hakkad pesema', *oľīžīď* 'oleksid', *i̯oi̯žīď da sihe kukištūžīď* 'jooksid ja sinna langeksid', *andāžīť‿ka tšoma uk oľīžīď* 'kui annaksid, siis hää (vana-)mees oleksid', *hei̯tnūžīď vinan i̯ondan* 'oleksid jätnud viina joomise maha'.

3. Mitmuse 3. isik, näit. *tobad* 'toovad', *i̯äťībad* '(nad) jätsid', *magadabad* 'magavad', *kastūbad* '(nad) said märjaks', *igas ebad olīž*

[1] *-se* ja *-ne*, mis algult iseseisev demonstratiivpronoomen olnud, on praeguses vepsas nagu millegi määrava artikli (saks. *der*, *die*, *das*) vastavuseks kujunenud: *soŕmsę* '(see) sorm', *korvsę* '(see) korv', *i̯aʌadnę* '(need) jalad'; õieti 'sorm, millest eel kõneldud, mis kuidagi tuttav'. — Vrd. muidu mordva *kudo* 'Haus', *kudoś* 'das Haus'.

'iialgi nad ei oleks', *kaĺk nogestunūšpad* 'kõik oleksid nõgiseks saanud', *ebat_sidotud oŋnūšpat_silmad* 'kui silmad ei oleks olnud seotud', *ambubad ńetha* 'lasevad märki', *boŋnuhnikad ukutabad edhan* 'seenekorjajad hõiskavad kaugel', *лopotabad лavā* '(raskesti) tantsivad põrandal', *saĺībat_kevadō* '(nad harilikult) said kevadel'.

Põhjapoolses osas (Šdj.), jaolt ka idas (Krl.) ja nooremate isegi murde südakohtades (Jer., Tgl.) esinevad aga need vormid ilma *-d*:ta, nagu see kesk- ja põhjavepsas üsna järjekindlalt näikse viisiks olevat, näit. *sōbä* 'söövad', *i̯oba* 'joovad', *tulība da toĺko haid'ižeba* 'tulid ja ainult haisevad', *kukid лaŋлaba, udęd veśt'id linoba* 'kuked laulavad, uued sõnumed saavad tulema', *meį̄ā'žęd niŋgōmad mašinat_tegīšpa ka eba heĺtnūš i̯ondad* 'kui meie omad niisugused masinad teeksid, siis nad ei oleks jätnud joomist maha'.

On võimalik, et niisugused *d*:tumad vormid, mis — otsustades Lönnrot'i ja Ahlqvist'i keeleproovidest — kesk- ja põhjavepsas üleüldised on, lainudena lõuna poole on tunginud. Kuid *t* kadu ei peaks põhjamurdeiski hääliкseaduslik olema, nimelt selle pääle vaadates, et mitmes teises rühmas *t* nähtavale tuleb. Kaduvormide üle lähemalt veel allpool.

4. *-ud-*, *-üd*-lõpuliste deminutiivide ains. nimetav, näit. *haŋgud* 'hangukene', *sarvud* 'sarvekene', *vardud* 'varrekene', *oŋgud* 'õngekene, konksukene', *unud* 'unekene', *kädud* 'käekene', *tihud* 'kihukene, sääsekene', (*täi̯* :) *täi̯ud* 'täikene', (*voĺške* :) *voĺškud* 'rasvarätik (blinapanni tarvis)', *lepakasthkāžud* 'rohutirts', (*robez* :) *robhud* 'toht-torbikukene', *karthud* ~ *kerthud* 'kilekord piima pääl', *lipkōhud* 'liblekene', *tšį̄tškōhud* 'õekene', *лuhud* 'luukene', *pähud* 'pääkene', *kodipühüd* „kodupüükene" (= siidisaba?, põldpüü?). Ka teisis keeltes laialt tuttav on (*kät'k*:) *kätkud* 'kätkikene' (vrd. eesti 'kätki', s. kätkyt, vadja *tšäčšüv*) ja *kütküd* 'kütke' (s. kytkyt).

Murde põhja piiril (Šdj.) leiame aga vastaval korral *d* asemel *t*, mis kesk- ja põhjavepsale omane näikse olevat: *sarvut, kädut, pähut* jne., s. o. päält näha sõnade partitiiv ka nominatiivis. Ongi seletatud (Setälä, ÄH 221), et see *t* pro *d* nimelt partitiivi analoogia on, kuid see seletus ei paista küllalt ustav; päälegi on väide, et niisuguste sõnade nominatiivkääne esineda „ainult mõnel harval juhtumisel", põhjendamata. Vist on meil siingi parem lausefoneetilise sünnitusega tegu, mis hääliкseaduslik oli ainult helituma hääliku ees. Kuid et ta pärast igale poole üldistus, näitab, et ka hääliкseaduslikke kaduvorme pidi leiduma, sest *-d*:t oleks ta vaevalt suutnud kõrvale tõrjuda (vrd. eesti ablatiivi seletust 57).

5. Aktiivi II. partitsiibi nominitiivvormid. Eraldame kolm liiki.

a) Puhas verbaalselt (perfekti ja pluskvamperfektiga) tarvitatud partitsiip on harilikult *-nd* (< *-nut*, *-nüt*) lõpuga, näit. *hän vend varhindon* 'ta on viinud ära päitsed', *рολολę lähtend da ī tuлę* 'õue läinud ja ei tule', *oľ i̯änd nei̯ʈšukāžęлę mamāzę lehmāńe* 'oli jäänud neiule oma ema lehmake', *eglē oľ panęnd ibikon рολολę* 'eila oli tuisanud lumehange õue', *ebad voi̯nd händ ńi kuna ou̯gotada* 'nad ei saanud teda kuhugile saata', *ebad hau̯got‿kastund, ťändō samuťhe* 'ei saanud halud niiskeks, muidu kustusid', *en küzünd* 'ma ei küsinud', *nin ühted babarmod en löü̯dänd* 'ainukestki vaarmarja ei ma leidnud', *ī i̯ou̯dand i ńägehtada* 'ei jõudnud vaadatagi', *sigā ńi ken ostand ī* 'sääl keegi ei ostnud'.

b) Paaris kohas (Krl., Šdj.) on *nd* asemel *n*, näit. (Krl.) *en tuлęn* 'ma ei tulnud', *en otan* 'ma ei võtnud', *ī pühkin* 'ei pühkinud', *söhtän emā* 'meie ei söönud', (Šdj.) *mä embǭlen ľōta* 'ma ei võinud leida', *en kuлęn* 'ma ei kuulnud'. — Niisugusel korral tahaks vokaalkadu *n-t* vahel oletada, mille järele *nt* (> *nɒ*) > *n* võimalikuks sai, ühel ajal selle muutusega, mis ka ablatiivi dentaali ära kaotas (vrd. 56). *nd* esinemist muis külis ei tarvitse mitte kronoloogiliste, vaid lausefoneetiliste seikadega põhjendada.

c) Enam adjektiivselt tarvitatud partitsiip on *-nu*, *-nü* lõpuga, näit. *muręnu soba* 'katki läinud riie', *hapanu muna* 'mädanenud muna', *märgänu metshāńe* 'mädanenud puu', *korbenu liha* 'küpsenud liha', *nai̯лęnu priha* 'naise võtnud poiss', *a mä i̯änu oľīń, sabuťīń* 'aga ma jäänud olin, jõudsin järele', *hän eskā kurktunu* 'tema aina vihastanud', *virzūď edvō i̯au̯gōšpā̆ rutšta muga i̯o šuštunu* 'viiske ei saa sa jalgadest ära võtta, nõnda juba väsinud'. Ometi võivad verbaalsemad ja adjektiivsemad kategooriad ka segi minna, mis juba nende raja ebamäärsusestki oleneb (näit. *ńevest ai̯anu drugumu ventsaлę* 'pruut sõitnud armukesega laulatusele', aga *rozmgestunt‿kura* 'roostetanud püssikukk').

Ei ole kahtlust, et *-t* ka kõnesolevas rühmas mitte algupärane ei oleks. Tuleb ju tüveski dentaal nähtavale: *muręnudęt‿sobad* 'katkiläinud riided', *märgänudęs metshāžęspā̆* 'mädanenud puust'. Tuleb küll nähtavale ka *h*, näit. *eńtšęd rahvaz i̯o märgnenhed* 'muistne rahvas (s. o. surnukehad) juba mädanenud', *tukud ańi suręd i̯änhed* (pro *i̯änudęd*) *hari̯azhe* 'väga suured (lina-) tordikesed jäänud (lina-) harja külge', kuid see on ainult hilisem *-hed* suffiksi tungimine *-dęd* lõpu asemele, nagu dentaali ajaloost näeme. Vepsa kohta ei ole õigust ka otsustada, et siin millegi *-k* ja *-t* lausefoneetiline segiminek oleks sündinud ja *-k* pärastpoole kadunud, sest nende lõppklusiilide edustus ei paku (vähemalt praeguses keeles) kokkuliitumispunkte. Ei anna *-d* puudumisele kõnesoleval korral rahuldavat seletust ka vastavate p a s s i i v-vormide võimalik analoogia. Viimaseis ei ole vist küll lõpp-*t*:d

kunagi olnud (näit. ×*sātu*), vaid ta on näit. põhjaeestis aktiivvormide analoogial tekkinud ('saadud, joodud' pro 'saad, jood' — lõunaeestilised kujud); isegi lõunavepsas tuleb niisugust mõju ette: *om koťī pandud* 'on saan pandud', *oľ tšapetut‿pūd'* 'oli raiutud puid', kuigi ainult juhuslikult. Nimelt esineb passiivis harilikult lõppvokaali häälikseaduslik kadu (*sad, ťeht, pand, semet* jne.), ja kui aktiivi *-d* passiivi mõjul puuduks, siis ei oleks aktiivis *u*:dki enam.

Nõnda lepime siin ainult konstateerimisega, et ka partitsiip osalt *-t* > *0* juhtumuste piirkonda kuulub.

6. Üksikud sõnad: *lühüd* 'lühike', *oлud* 'õlu'; tähele panna ka *nügüd* (~ *nügüdẹn*) 'nüüd' (s. n y t).

107. Dentaali k a d u tuleb nähtavale arvsõnas *tuha* 'tuhat', gen. sg. *tuhan* (näit. *tuhaŋ‿kerdad*), part. sg. *tuhad* (näit. *kaks tuhad*). Niisama *koumẹ* (< ×**kolmẹt*), aga ometi veel *koumẹtküme* 'kolmkümmend'. Siia kuulub vahest ka sõna *veńa* 'vene keel, Vene' (vrd. s. v e n ä t).

Huvitav on *kevaź* 'kevade', mis algsoomes nähtavasti *-t*:ga ette tulnud (s. k e v ä t). Ta on vepsas analoogiline: *käden, kät* : *käźi* = *kevadẹn, kevat* : *kevaź*(*i*), kusjuures vahelüliks ka mitm. vormid on võinud olla: *kevaźīd', kevaźīš* jne. (*käźīd', käźīš*). Aga kas ei ole vahest siingi kõrvale tõrjutud kuju **keva* (: *kevadẹn*) olnud? Vahekord **kevad* : *kevadẹn* oleks vahest jõudnud *d*:d paremini kinni hoida[1].

Järeldused.

108. Kui me *-t* edustust tagantjärele vaatleme, siis torkab silma *-d* kõrval võrdlemisi sagedane dentaali k a d u, millele loomulikku seletust analoogiast või segiminekutest ei leitud. See annab maad arvamisele, et dentaali kadu teatavais piirides h ä ä l i k s e a d u s l i k on.

Aga missuguseis piirides? Vahest mõnel juhtumusel lausefoneetiliselt teise sõna alghääliku ees, kuid vist on enamasti sarnasel korral (vähemalt vokaali, *s*:i ja *h* eel) lõppdentaali p ü s i m i n e just häälikseaduslik. Üksinda resp. absoluutses lõpus võiks dentaali kadu vahest igas rühmas oodata, kui mitte rõhulise, siis vähemalt rõhutuma silbi järel. Et aga sama sõna niimoodi pea dentaalita, pea dentaaliga esines (näit. **sūrẹt kaлa*, **sä anda, hö saba*, **boranan sarvu, oľin ionu*, aga **kaлad oľībat surẹ*, **sä andat hebõžẹлẹ*, **hö sabad eľada, sarvud oľ murẹnud eskā* jts.), siis oli ju loomulik, et peagi t a s a n d u s sündis, ja nimelt enamasti *-d-* kujude kasuks, vähemalt kus sel häälikul põline funktsioon oli kanda.

[1] Aga miks mitte ka **lühüź* pro *lühüd*? Kõige mõjuvamaks teguriks *kevaź* sõna *ź*:i tekkimisel on arvatavasti sama tähendusperekonna sõna *sügüz*, juba lihtsalt sellepärast, et mõlemad sõnad nii tihti kõrvuti nimetatakse (vrd. eesti 'kask' ja 'kuusk').

Vaadates lähemalt eri rühmi, märkame esiteks, et noomenite mitm. nominatiivis ja verbide prees. 2. isikus on alati *-d*. Ilma selleta oleksidki nad, eelmine väga sagedasti ains. nominatiivi, järgmine alati imperatiivi ains. 2. isiku sarnane, nõnda et *-d* analoogilise tasanduse tootena loomulik on, kuna tasandust kadu hääks oleks niisugusel korral raske mõtelda. Teisiti mitm. 3. isikus. Sääl ei olnud selguse momendil suuremat otsustada, ja selle teguri erapooletuks jäädes võis sündida, et mõnes murdes *saba, parandaba* tüüp tasanduse juures võidule jäi. Partitsiipide juures on asi keerulisem. Praegu leiame ju selle verbaalsena *i̯änd, pühkind*, adjektiivsena jälle *i̯änu, murẹnu* kujul ees. Võib olla, tuleb meil *nd-* tüüp, mis lauserõhu-oludel oma täishäälikuga varakult kaotas, lahus hoida, kuna teine (ütleme adjektiivsemalt tarvitatud) tüüp *-nud* ja *-nu* kujul esialgu elutses, kuni tasanduse sündides viimane, vist rõhutuma silbi edustaja, võitjaks jäi. Funktsioonidele segadust ju *-d* puudumine ei toonud.

Järel oleks ainult deminutiivide rühm (*robhud, sarvud*), kus ka *d*:tumate vormide (**sarvu*) kasuks sündinud tasandus funktsioonide segiminekut ei oleks tekitanud. Võib olla, et võidu otsustas teistes käänetes esinev *d* (*sarvudẹn, sarvudẹspä* jne.) oma analoogiaga. Samuti võib tüve dentaali analoogiat oletada ka *lühüd* ja *oʌud* sõnus (näit. *pimedan* : *pimed* = *lühüdẹn, oʌudẹn* : *lühüd, oʌud*, pro *lühü, oʌu*), kuna ka *nügüd* sõna kõrval *nügüdẹn* esineb. Aga niisugustki analoogiat ei ole sõnades *tuha* ja *koumẹ*: kadu oleks häälikseaduslik.

Kõigest hoolimata tuleb meil aga lõpulik otsustamine tuleviku uurimusele jätta. Ei ole siin võimalik ka teiste keelte vastavaid suhteid selgitama põigata, aga selle võrra annab kõik eel-esitatu õigust arvata, et *-t* häälikseadusliku kadumise võimalus (rõhutumas silbis?) meie täielist tähelepanu nii vepsa kui ka teiste keelte „erandlikkude" vormide (näit. eesti 'õlu', 'neitsi', 'kätki', 'lühi', soome murd. neitsy jne.) seletusel teenib.

2. Algsoome *k, t, p* oletatud nõrgad vasted.

109. N. n. astmevaheldus, mis näit. eestile ja soomele väga omane on (*lugema* : *loen* j. t.) ja mida juba varem möödaminnes puudutatud, oletatakse meie keelkonna igaveseks päranduseks. Nõnda olla algsoomeski silbialguline *k, t, p* rõhulise silbi järel ainult sel tingimusel esinenud, et järgmine silp lahtine (= lühikese täishäälikuga lõppev) oli; oli ta kinnine, siis *k, t, p* asemel helilised spirandid *γ, δ, β* (vast. *g, d, b* nasaalide järel) (näit. ×*i̯akama-* : ××*i̯ayan*, ×*multa* : ××*muldan*, kuid ×*antama-* : ×*andan*). See maksis ka silbilõpuliste klusiilide kohta, kuigi vaheldus juba algsoomes olla tasanduma hakanud (*kakla* : *kaklan* või **kayla* : **kaylan* pro ×*kakla* : ××*kaylan*), ja muidugi ka geminaatade kohta, kus *kk* : *k̆k*, *tt* : *t̆t*, *pp* : *p̆p* vaheldelesid. — Rõhutuma (= teise) silbi vokaalile ei saanud sugugi *k, t, p* järgneda, vaid ainult *γ, δ, β* (mitte näit. ××*pimetä*, vaid ××*pimeδä*, ning ka ××*pi-*

meδän), kuna nasaali ja likvida järel niisuguses seisukohas siiski muutumatult *k*, *t*, *p* esines (näit. ×*parantan*, ×*kumartan*); geminaatade kohta teise ja kolmanda silbi vahel näikse teoria esialgu veel enam-vähem lahtine olevat.

110. Silbilõpuliste klusiilide juures oleme juba näinud, et kõik näitused ainult varema klusiilkuju juurde — nagu julgesime otsustada — ennast juhatada lasevad, ja nende ajalukku ei ole enam midagi muud tuua, kui põhimõttelikke arutusi üleüldiste järelduste puhul. Isegi geminaatade juures astmevaheldust ei olnud näha, üks *k*, *t*, *p* ainult nii kinnises kui lahtises silbis. Võisime küll järeldada, et *kk*, *tt*, *pp* ja teataval ajajärgul ka *ǩk*, *ǩt*, *ǩp* on olnud, nende paradigmaatiliste vahelduste kohta aga mitte midagi; koguni „nõrga astme" geminaat võis varemast *kk*, *tt*, *pp*:st sündinud olla, samuti kui lõunavepsas teisedki pikad geminaadad on — muidugi lühikeste vaheastme läbi — üksikkonsonantideks muutunud, nagu seda hiljem saame näha.

Silbialgulise *k*, *t*, *p* ajaloos oleme möödaminnes juba ka nende oletatud nõrku vasteid selle võrra puudutanud, et astmevahelduse varem olemasolu nendegi kohta tükati küsitavaks on saanud (vrd. näit. 51). Kuid on veel enneaegne otsustada, et „nõrku vasteid" vepslaste esiisade keeles kunagi ei ole olnud, ja sellepärast, kui ka asja spetsiaalsema käsitluse tõttu, tahame neid häälikuid vanas traditsionaalses järjekorras vaadelda.

A. Rõhulise silbi järel.

a. Velaar-palataal.

1. Vokaali järel.

111. Praegu tuleb nähtavale ainult seesama h e l i l i n e velaar-palataal (*g* taga- ja esivokaali ees), mis lahtiseski silbis esines. Näit. (*a* eel:) (*magadan*:) *magata* 'magada' (lõunaeesti *mâda*, s. m a a t a), *ʝagarta* (*hibuseđ*) 'kahele poole kammida (juuksed', vrd. s. j a k a u s), *sagarv* 'saarmas' (s. s a a r v a), (*ʌoga*:) *ʌogakaz* 'madal, oru taoline', (*oghad*:) *ogaz* 'okas' (s. o a s), *ʌugādan* (< **ʌugaʌdan*) 'loen kähku', *sugaseđ* 'harjased', *pigā* 'pea, ruttu' (s. p i a n), *poiɣāpā* 'poja käest'; (*o* eel:) *ʌagos* 'maha langenud, laos' (näit. rukis, s. l a o s s a), *veźitegotiž* 'veest tekkinud tõbi', *ligotada* 'leotada' (s. l i o t t a a); (*u* eel:) *magutada* 'maitsvamaks teha' (näit. lehma jooki jahuga, s. m a u s t a a), (*kandan-*) *taguz* '(jala-) kand', (*prihōđen*) *tagut* 'poiste pärast' (s. p o i k i e n t a u t t a); (*ę* eel:) (*ʌagi*:) *ʌagempāpā* 'pööningult', *pageta* 'põgeneda' (s. p a e t a), (*sagenob*:) *sageta* 'paksemaks minna' (s. s a e t a), *tagemba*

'enam tahapoole' (s. taemma), *tagendõdazhę* 'taganeda', *nogestuda* 'nõgeneda' (s. noestua), *ǯoges* 'jões', *sogeta* 'sõgeneda' (s. soeta), *ʌugen* 'loen', *pugetada* '(läbi) põimida' (vrd. 'pugeda, poetada'), *tugeta* 'uks lukku panna' (vast. 'pöör kinni keerata'), *tugetązhe* 'seisma jääda'; (*ä* eel:[1]) *tägä* 'siin, tääl' (s. täällä), *tegądan* (< **tegaʌdan*) 'teen kähku', (*ī ʌaŋktę*) *igas* '(ei lange) iialgi', *sigä* 'sääl' (s. siellä < **siγällä*), *oiget* 'saadetud' (s. „ojettu"); (*e* eel:) *kägeta* (Krl.) 'lubada, tõotada' (s. käetä), *ägestada* 'äestada', *rägend* (~ vepsK *ragend*) 'lüpsik' (s. rainta), *mäges* 'mäes', *nägehtada* 'vaadahtada', *vägetõ* 'väetu', *vägõ* (< **vägeʌ*) 'väega', *regen* 'ree', (*hämär*) *tegeškañžhe* '(hämar) hakkas tulema', *tegetada* 'kohitseda', *higestuda* 'higistuda', (*tuʌę*) *pigemba* '(tule) rutem, ruttu'; (*i* eel:) *ragiž* 'rahe' (s. rae), *rugiž* 'rukis' (s. ruis), *säįgiž* 'peksmiselade rehes' (vrd. s. säie), *rügiž* 'köha' (vrd. s. rykiä 'köhida'); (*ü* eel:) *nügüd* 'nüüd' (s. nyt).

112. Üks ainus näitus leidub, kus palataal kadunud on, ja nimelt *ńähta* 'näha' verbi interjektsionaalselt või muidu partikli funktsioonis tarvitatud vormid: *näške kaik i mozgud läksība* (Krl.) 'vaat kõik pääajugi läks välja', *ī nād varasta* (Tgl.) 'ei juba oota' (s. näet). See on täitsa kõrvustikune näit. eesti 'vaat', 'vat'[2] (*vâťta* < *valaťta* < ××*valvattak*) või soome kas (< *katso* 'vaata') moodustusega, kus kiirendatud tempo ja selle tagajärjel ka sagedane rõhutu seisukoht sõna erakorraliselt „ära kulutab". Aga isegi interjektsionaalselt on käesoleval korral klusiil kõige üldisemalt säilinud: *näge*, *näged* või kõige harilikumalt *ńägä*.

Tõenäolik on edasi, et ka demonstratiivse pronoomeni taoline *ńeťsę* 'see', gen. *ńeťsęn*, allat. *ńeťsiʌę* ~ *ńeťiʌę* koos seisab osadest *näget* (vast. **näket*) + *sen*, allat. *näget* + *sille*. Niisama ju vadjaski *kase* 'see', < *katso* + *se*.

Muidugi ei saa tõsiselt võtta mõtetki, et niisuguses lahk-edustuses midagi astmevahelduse jälgi peegelduks.[3]

2. Nasaali järel.

113. Seesama *ŋg*, mis lahtiseski silbis. Näit. (*a* eel:) (*paŋg*:) *paŋgad* 'sangad', *tuŋgādan* (< **-altan*) 'lükkan järsku', *kaŋgaz* 'kangas'; (*o* eel:) (*kivi*-) *roŋgod* 'kivikangrud', (*silmad*) *riŋgotada* '(silmad) ümmargusteks

[1] Oletades, et esivokaale on algsoomes järgsilpides esinenud, mille kohta hiljem kahtlust avaldame.

[2] Eestis seganenud mõnikord ka vene *vot* sõnaga.

[3] Vrd. soome Savo murde *niątse* ('vaata, vaat, vaat ikka') < **näyet se-*.

TRÜ Raamatukogu

ajada'; (*u* eel:) *haŋgud* 'hangukene'; (*ę* eel:) *haŋgen* '(lume-) hange', *oŋged* 'õnged'; (*ä* eel:) *mäŋgähtädä* 'röögatada'; (*e* eel:) *heŋgetō* 'hingetu', *śängōpā̆* (< **-elta*) 'kõrrelt'; (*i* eel:) *oŋgitada* 'õngitseda', *hoŋgišť* 'männimets', *śäŋgišť* 'kõrrestik', *keŋgitōda* 'saabastega varustada'; (*ü* eel:) *ŕäŋguškandob* 'hakkab röökima'.

Huvitav on kohati (Arsk., Šdj.) ette tulev *ońďirag* 'õngevibu' (s. o n g e n v a p a, o n k i v a p a). Mujal ootust vastavalt *oŋgirag* (Krl.), *oŋgerag* (Tgl., Tšl.) või *oŋgivaŕź* (Pjat.). Kui midagi korrakindlamat muutust *ǵ* > *ď* põhjapoolseis murdeis ei ole sündinud ja kõnesolev *ď* vahest nende mõjul seletatav, siis peab siin arvatavasti niisuguse häälikuvahetusega tegu olema, mida iseäranis laste keeles sagedasti ette tuleb. On paljudki esialgu ainult lastekeeles esinevaist sõnust viimati üleüldiseks saanud. Samasugune häälikuvahetus on sündinud õige noores lainsõnas *ańďiл* 'ingel' (v. ангел) — kui ta vahest juba vene keeles ei ole sündinud.

3. Likvida järel.

114. Likvida järel seesama *g*, mis lahtiseski silbis; ainult likvidas eneses on muutusi märgata (*l* > *л* > *u̯*), nagu sellest lähemalt asjaomases kohas. Näit. (*a* eel:) (*i̯au̯g*:) *i̯au̯gas* 'jalas', *vau̯gaśťībad* (*veden*) 'kallasid maha (vee)', *ou̯gad* 'õlad', *vargastada* 'varastada'; (*o* eel:) *ou̯gotada* 'läkitada, saata', *au̯goťība* (*miлā meľńiʈsas havadod*, Krl.) 'alustasid (veskis minu kotid', s. a l o t t i v a t), *kurgōľe* 'kurekesele'; (*u* eel:) (*pań pahmazhe tšomad*) *au̯gud* '(pani kaerajahusse hääd) alustused' (s. a l u t), *karguspā̆* 'tantsist'; (*ę* eel:) *ou̯gestada* 'reht pekstes õled puhtaks raputada' (liivis *vᵘoľktə*), *pou̯gen* 'sõtkun jalaga' (s. p o l j e n), *hau̯getiž* 'lõhki läinud koht' (s. h a l k e a m a), *en argestuške* 'ma ei ole paastu ajal mitte-paastutoitu söönud'; (*ä* eel:) *nälgäs* 'näljas', *pölgästōťta* 'kohutada' (s. p e l ä s t y t t ä ä), *hülgā̆ťä* 'maha jätta' (s. h y l ä t ä), *märgätä* 'mädaneda' (s. m ä r ä t ä), *härgän* 'härja'; (*e* eel:) (*i̯äi̯*) *i̯älgeлę* '(jäi) järele', (*käu̯лobad*) *i̯älgeten* '(sammuvad) järestikku', *i̯älges* 'viimaks, lõpuks', *elgendan* 'saan aru', *külged* 'küljekondid', *sülgeskandęn* 'sülitelen', (*säŕg*:) *säŕgid* 'särjed', *särgen* (*särähtest*) 'lõhun noaga (pirge)', *märgembad* 'märjemad'; (*i* eel:) *nälgidazhę* 'nälgida', *selgitada* 'puhastada', *hau̯gišť* 'halutegemise koht, halumets', *vau̯gištada* 'kumada', (*pou̯gen*:) *poľgīń* 'sõtkusin jalaga' (s. p o l j i n); (*ü* eel:) *i̯älgud* 'jäljekene'.

4. Spirandi (*s*, *h*) järel.

115. Õieti oleksime pidanud ka *s*, *h* järel esinenud kinnise silbi *k*, *t*, *p* „nõrkade vastete" ajalukku jätma, järjekindluse pärast, sest astme-

vahelduskeelte suhet *laisk* : *laisad*, *nahk* : *nahad* ei ole kuigi kerge teistest vaheldustest lahutada ja analoogiliseks, vaheldustesse muganemiseks arvata. — Vepsas muidugi ka niisugusel korral ainult *k*, näit. *ɹasketada*, *keskes*, *koškitab*, *hahkad*, *tuhkakaz*, *hähkäd*, *pühkin* jne.

b. Dentaal.

1. Vokaali järel.

116. Esineb seesama *d*, mis lahtiseski silbis.

1. Dentaal sõnatüvedes. Näit. (*a* eel:) *radaškata* 'hakata töötama', (*rod*:) *rodakaz* '(kala-) luine, roodudega', *vodatiž* 'rehepõrandale laotatud õlelade' (vrd. s. v u o d a t t a a 'valada lasta'), *mudakaz* 'mudane', *raụdad* '(lamba-) rauad', *ɹaụdā* 'laual', *sidāžīń* (< *-alsin*) 'sidusin kähku', *aịdaspā* 'aiast', *voịdamā* 'võiame'; (*o* eel:) *kadotan* 'kaotan', *modokaz* 'jumekas, ilus' (vrd. s. m u o d o k a s), *sädōkaz* 'hästi riides, piduülikonnas'; (*u* eel:) *rodukaz* 'perekas, lapserikas', *ịoụdutada* 'tühjendada', *haụdutada* 'hautada', (*кала*) *kudū* '(kala on) kudemas' (s. k u d u l l a), *ťedustada* ~ (Krl.) *ťeduskōťta* 'teada saada', *redukhad* 'sopased, mustad', *kuịdukaz* 'kiuline' (s. k u i d u k a s); (*ę* eel:) *udęd* 'uued', *kudęndęn* 'kuuenda', *kaịďeta* 'õhendada' (s. k a i d e n t a a); (*ä* eel:) (*ťäžub*) *hädäs* '(magab) taudis', (*tütrīd'*) *sädätädä* '(tütreid) kaasavara-riietega varustada', *vedādan* (< **-altan*) 'tõmban kähku', *piďatiž* 'piirunäpits'; (*e* eel:) *kädetō* 'käetu', (*meźi*:) *meden* 'mee', (*koń'ịaŋ‿*) *kedespā* '(karu) nahast', (*eźi*:) *eded* 'eed (lõikuspõllul)', *edes-tagaz* 'edasitagasi' (s. e d e s - t a k a i s i n), *vedekaz* 'vesine, märg', *viďendęn* 'viienda', *täụdęspā* 'täiest', *edō* (< **-elta*) 'esmalt', *löụdōda* (< **-eltak*) 'leidiskella'; (*i* eel[1]:) *koďiš* 'kodus' (s. k o d i s s a), *ɹuďita* 'luuaga pühkida', *poụdišťuda* 'sadamast lakata, põuale minna', *neịďižлaps* 'tütarlaps', *heịďiťšob* 'õitseb'; (*ü* eel:) *püdüz* 'püünis' (s. p y y d y s), *kedud* 'nahakene', *mäduz* 'suusa jalarihm' (s. murd. m ä y s < **mäðüs*). Viimase kõrval tähendasin kord (Tgl.) ka *mätuz*, mis juhuslik komistuskuju võis olla.

Huvitav on dentaali k a d u *ťedab* 'teab' sõna rõhutumalt esinedes üteluses *tšorťteąb* (Krl.) 'kurat teab' (näit. *tšorťteąp‿kehe sä läksīd' öụgotō* 'kurat teab kelle sarnane sinust sai, kõlvatu'). Aga isegi niisuguses adverbfunktsioonis on teistes külades *ťedab* üleüldine, samuti kui ka näit. adverbitaolises *hän ťedaŋ‿koďiš* 'tema vist kodu'.

2. Mitm. genetiivis, näit. *maịďen* 'maade', *ɹuịďen* 'luude', *meịďen* 'meie', *heịďen* 'nende'. — Siin tuleb aga dentaali ka k õ r v a l r õ h u-

[1] Niivõrd kui *d* analoogiline ei ole, pro *z*.

lise silbi järel tähele panna: *ʲauɣasīd'en* 'jalaste' (s. jalaksien), *rindhīd'eŋ_kibus* 'rindade valus', *armhīd'en* 'armaste', *aśt'ʲōd'en* 'astjate' (s. astioiden).

3. I. ja II. infinitiivis, näit. *ʌoda* 'luua', *ʲoda* 'juua', *śödä* 'süüa', *mödä* 'müüa'. Aga ka kõrvalrõhulise silbi järel, näit. *pakutada* 'välja raiuda', *tuhkastada* 'leelisega määrida', *panętada* '(magama) panna', *heretada* 'väetada (maad)', *huťitada* 'ära peita', *poľištada* 'poolitada', *humāstuda* 'joobuda', *kukotadazhę* 'kaela välja sirutada', *unohtadazhę* 'ennast unustada'[1], jne.

Pääle selle tuleb dentaal ainult kõrvalrõhulise ja rõhutuma silbi järel mitmes rühmas ette. Praktilistel põhjustel tahame mõlemad rühmad hiljem üheskoos esitada.

2. Nasaali järel.

117. 1. Dentaal sõnatüvedes. Näit. (*a* eel:) (*rand*:) *randas* 'mäe all', *kandatada* (Šdj.) 'täis tuisata', *kandatęz* '(piima) koor', *ī lenda* 'ei tõsta', (*kindhad*:) *kindaz* 'kinnas', *pindakaz* 'pinnaline', *rindazʌu* 'rinnaluu', *rindā* 'kõrval' (s. rinnalla); (*o* eel:) *kandod* 'kännud', *andōń* 'andsin'; (*u* eel:) *ümbrikondus* (kohanimi, = s. -konnussa), *tundustada* 'ära tunda', *lindud* 'linnud', *rinduz* 'rinnusti', *rindustada* 'rinnusti kinni tõmmata'; (*ę* eel:) *ondękaz* (~ *ońź*) 'õõnes', *kundōda* 'sõna kuulda' (vrd. s. kuunnella); (*ä* eel:) (*oksęndoʌę*) *kändätōťab* '(oksele) ajab, käänab', *vändutada* 'ära petta, veedelda' (vrd. s. väännyttää), *kündätiž* 'küntud maa, künd'; (*e* eel:) *ende* 'vanasti' (= s. ennen, vrd. eesti 'enne'), *künded* 'küüned' (s. kynnet); (*i* eel:) *kańďiţšob* 'kannab edasi-tagasi, kandleb', *häńďikaz* 'hunt', *so-mäńdik* (Krl.) 'soomännik'; (*ü* eel:) *kündüz* 'künnispakk' (s. kynnys), *sündütädä* (Krl$_2$) 'sünnitada', *ʲänduz* 'ülejääk' (s. jäännös),[1] *vendutada* 'jahutada ahju'.

2. I. ja II. infinitiivis, näit. *panda* 'panna', *mändä* 'minna'.

3. *-nda*-tuletuslistes tegemist tähendavais substantiivides, näit. *ʲondan* 'joomise' (s. juonnin), *ʲondaspā* 'joomisest', *śöndän* 'söömise', *pakiţšęndan* 'palumise', *pühäpäʲväţšęndaʌę* 'pühapäeva viitmisele', *vatstundan* 'raskejalgseks saamise'.

118. On üks sõna, kus on oletatud vana vepsa põhiedustus ilmuvat: *kanambrusʌ* 'kaelkook, veekandmise puu' (vt. Setälä, TSK 947; sääl kuju *kanambruz*). Kui sarnase liitsõna algosa peaks tõesti *kanda-* verbiga ühenduses seisma, siis ei oleks ta kaugelt ainus liitsõna, kus osad tundmatuseni on kulunud. Ilmsesti ei ole ta aga muud midagi,

[1] Kahes viimases on dentaal vist ikkagi rõhutumale silbile järgnenud.

kui vene lainsõna: vrd. коромысло, kohalikus vene murdes кономбрусло (vrd. *валат* < v. болото), kui mitte v. коноб (Dali sõnar. järele miski 'veenõu') + брусло või брус 'tahuline puu'.

3. Likvida järel.

119. 1. Dentaal sõnatüvedes. Näit. (*a* eel:) *vau̯dan* '(meele-) valla', *pordaz* 'trepp' (s. porras), *kerdā* 'kaasas' („korral"), *kerdaлę* 'kaasa', (s. keralle), *irdas* 'väljas' (vrd. s. irti), *sirdādan* 'siiran ruttu' (s. siirrällän); (*o* eel:) *pordon* 'hulga aega', *pirdon* 'joonistamisraua (palki raiudes)'; (*u* eel:) *ebad hou̯du* 'nad ei kanna hoolt'; (*ę* eel:) (*paŕź*:) *pardęd* 'õrred', *vardęs* 'varres'; (*e* eel:) *pirdōda* 'joont tõmmata' (s. piirrellä); (*i* eel:) *kurdiž* 'kurt', *kurdištuda* 'kurdiks saada'; (*ü* eel:) *küldütädä* 'ära tüütada', *pördütädä* 'lasta tagasi pöörata'.

Sarjaülemineku tagajärjel on seletatav **pau̯tę* (pro *pau̯dę*), näit. 'raiesmaa äär, serv' = s. palle, gen. palteen[1]; põhjapoolseis vepsa murdeis *påu̯dę*. Ülemineku vahelüliks on olnud häälikseaduslik *pau̯tken*, *pau̯tkes* jne. (näit. *vatken* : *vatę* = *pau̯tken* : *pau̯tę* pro *pau̯dę*). Nimetatagu ka *karpe*, gen. *karpken* (~ *karbe* : *karpken*) 'karbe, kuusesammal'.

2. I. ja II. infinitiivis, näit. *ou̯da* 'olla', *tuu̯da* 'tulla' (s. tulla), *kuu̯da* 'kuulda' (s. kuulla), *purda* 'purra', *perda* 'peeretada' (s. pierrä). Kõrvalrõhulise silbi järel on *ld* väga üldine ja nimelt frekventatiivverbides, näit. (*magatel'*:) *magadōda* 'alati magada, magadella', *nägehtōda* 'vaadelda', *azętōda* 'seadelda' (s. asetella), *ihastōdazhe* '(sagedasti) rõõmsaks saada' (vrd. s. ihastella), *kiŋgitōdęn* 'kinnitelles', *pau̯ktōdęn* '(sagedasti) palgates'.

3. Eelmiste *l*-, *r*-tüveliste verbide passiivi preesensis: *ou̯das* 'ollakse', *tuu̯das* 'tullakse', *perdas* 'peeretatakse', *magadōdas* 'magadellakse', jne.

4. *h* järel.

20. *ht* oletatud astmevahelduse kohta maksab seesama, mis eel *hk* puhul seletatud (115), ainult et me siinkohal enam oleme kohustatud ka kinnise silbi edustust üksikasjaliselt vaatama, sest et just sääl on arvatud vepsaski astmevahelduse jälgi leiduvat. — Võetagu järgmised näitused: (*a* eel:) *tahtaz* 'tainas' (s. tahdas), *eŋ‿kehtand* 'ma ei viitsinud', *ehtatada* '(kedagi) saata'; (*o* eel:) *vahtokaz* 'vahuline, vahuga', *rohkotada* 'koredaks teha, välja tuustida'; (*u* eel:) *лai̯htutada* 'lahjendada, kõhnemaks teha', *i̯au̯htutada* 'ära hangutada'; (*ę* eel:) *kahtęn*

[1] Siia kuulub ka Liivimaa surnud Salatsi-murde *pāld* 'Berg', *pālde* 'bergig', mis tähendusliseltki vepsa-soome sõnna ühendub.

'kahekesi', *ʌahtęs* 'Lahe külas', *ʌahtō* 'Lahe külas' [1], *kohtęta* 'parandada, paigata', *kohtęnduz* 'parandus'; (*ä* eel:) *nähtä* 'näha', *ťehta* 'teha', *ühtä* 'ikka edasi' (s. yhä); (*e* eel:) *ühten* 'ühe', *lähtä* 'kaev', *lähtęndāžīl* 'äraminekul'; (*i* eel:) *ahtištuda* 'kitsamaks minna' (vrd. 'ahastada'), *rohtištada* '(esimest korda) linad ära harjata', *ehtitiž* 'mõtlemise läbi tehtud haigus'; (*ü* eel:) *vihtutōda* '(last) vaigistella' (s. viihdytellä).

121. Eraldi pandagu tähele arvsõnad *kahtsan* 'kaheksa' ja *ühtsän* 'üheksa', kus ainult vokalismis — niisugustele sõnadele omase kiirtempo-arenemise tõttu — erakorralist edustust ilmsiks tuleb. Selle vastu *tuha* 'tuhat' (*kaks tuhad*, *tuhaŋ⌣kerdad*), kus originaalsõna silmas pidades (vrd. leedu *túkstandis*, vt. Thomsen, BFB lk. 76) *ht*:d on harjutud oletama. Dentaalist ei tule aga kuskil jälgegi nähtavale, aga kui selles sõnas *ht* algsoomes olnud, siis on klusiil niisama oma erakorralist arenemisteed kadunud, nagu soomeski. Kuid viimaks näikse ka originaali *t* oletamine küsitav, kui mitte otsekohe ekslik olevat (vt. Rob. Gauthiot, Finois: *tuhat*, Suom.-Ugr. Seur. Aikakausk. XXIII). „Nõrga astme rudimenti" ei saa järelikult siin ka kõige parema tahtmisega kindlaks teha. Veel vähem aga põhjamurdeis (kuid häälikseaduslikult ka karjalas) esinevate *kaĥesa*, *üĥesa* puhul (nagu Setälä, ÄH 115 ja viimaks TSK 10, lk. 947 teeb). Missugused „rudimendid" oleksid siis *kahtsan*, *ühtsän*, *kohtęndan* — kust leitaks neile analoogia andja *t*?

c. Labiaal.

1. Vokaali järel.

122. 1. Labiaal sõnatüvedes. Näit. (*a* eel:) *tabatō* 'halbade kommetega' (vrd. s. tavaton), *babarmheįn* 'vaarmari', (*oʌudęn*) *raban* '(õlle) raba', *sebampä* '(naiste) särgi kaeluse koht', *libādan* 'tõusen järsku', *leįbakhāńe* 'leivane'; (*o* eel:) *tabōťōda* 'tabadella' (s. tavoitella, vrd. e. 'taotada, taotella'); (*u* eel:) *sabuťīń* 'jõudsin järele, sain kinni', *abutada* 'aidata', *kabuta* 'kaelustada', *habuk* 'kull' (s. havukka, lõunaeesti *haugas*), *hibusęd* 'juuksed' (s. hivukset); (*ę* eel:) *robez* 'tohtnõu, torbik' (s. rove), *hubendan* 'kahandan', *rubekaz* 'kärnane' (s. ruvekas), *ubehtītā* '(teie) ajasite inda (olite nagu mära täku juures)' (vrd. s. uve, gen. upeen 'täkk'); (*e* eel:) *ťebet* '(kuue) hõlma' (s. lievettä), *libōda* 'sagedasti tõusta, kerkida'; (*i* eel:) *habišť* 'haavik', *so-*

[1] Viimane, juba venestunud küla Arskahtist lõuna poole; selle kohta tarvitatakse adessiivi (*ʌahtō* < **lahtęlla*), kuna eelmist (lõunavepsa kirdepoolses osas) ainult inessiivis on kuulda. Vist geograafilisest isesugususest olenev vahe.

bitažhę 'ennast riidesse panna', *käbištada* 'punaseks värvida', *kibištada* 'valutada' (s. kivistää).

2. Verbide mitm. 3. isiku lõpus, näit. *sabad* 'saavad', *ǫobad* 'joovad', *šöbäd* 'söövad'. Ka kõrvalrõhulises silbis: *ližadabad* 'lisavad', *potkāďabad* 'löövad jalaga, põtkavad', *paďdabad* 'löövad nuiaga', jne.

2. Nasaali järel.

123. 1. Labiaal sõnatüvedes. Näit. (*a* eel:) *ʌambaz* 'lammas', *hambastada* 'hammustada', *samba* 'konn' (s. sammakko); (*u* eel:) *ambun* 'lasen (püssi)'; (*ę* eel:) *ombōda* 'õmmelda', *kombōda* 'roomaskella'; (*ä* eel:) *ümbäŕšpäd* 'ümber haarasid', *lämbähtōda* 'nõtkuda, painuskella'; (*i* eel:) *kombištuda* (Tgl.) 'põlvili langeda,' *rambitā* (*mužik*) 'lonkav, lonkaja (mees)', *lämbitada* 'kütta' (s. lämmittää).

Sõnus *läm*, gen. *lämän* 'soe, lämmi' ning *lämō* 'tuli' näeb Setälä (TSK 10. lk. 947, esitades ka murdelise *ľämboi* kuju) teadagi ühe „väikese jäänuse" muidu tasandunud astmevaheldusest — mõtlemata, miks need jäänused tujukalt ilmumata jäävad just sääl, kus neid ootaks, nagu alati-kinnissilbilises *lämbitan*. Vt. *mm*:i ajalugu.

2. Komparatiiv- (vast. superlatiiv-) vormides (näitusi ainult kõrvalrõhulise silbi järel), näit. *hobedembad* 'pehmemad', *ǫäredemban* 'jämedama, tugevama', *ʌaptembas* 'enam kõrval', *seľktembad* 'selgemad'.

3. Likvida järel.

124. Tuleb ette ainult sõnatüvedes. Näit. (*a* eel:) *saubata* 'riiv kinni panna' (s. salvata), *barbad* '(puu) raokesed' (s. varvat), *barbaz* 'varvas', (*embō*) *birbāťa* '(ma ei saa) liigahtada'; (*o* eel:) (*końďi miлāń*) *arbōťet* '(karu pesa minul) märgiga üles tähendatud', *turbotada* 'üles paistetada' (s. turvottaa), *kirbotada* 'kukutada'; (*ę* eel:) *korbęta* 'kõrvetada, praadida', *turbęz* 'turvas'; (*e* eel:) *külbetada* '(supeldes) pesta', *külbeť* 'saun'; (*i* eel:) *baŕbik* '(sega-) mets', *birbitada* 'vibutada'.

tarbiž 'tarvis' kõrval kohati (Šdj.) *tariž* — algupäraselt kiirtempo vorm (isegi *tarž* tuleb ette), mis normaalvormi kõrvale on tõrjunud; ega *v* kadu keegi ei võiks milleski „nõrgas astmes" oletada.

Järeldused.

125. Enne kui klusiilide oletatud nõrkade vastete ajaloo teise järku üle läheme, on tarvis enesele selgeks teha, kuidas peame aru saama sellest täielisest astmevahelduse puudusest, mis rõhulise silbi järele ilma kahtlemata konstateeritav oli.

Astmevaheldusteoria tähtsam ülesseadja E. N. Setälä on, nagu eel mööda minnes juba mainitud, ikka selles arvamises, et vepsa praegune vaheldumatus astmeüldistuse tagajärjeks olla, s. o. nii nagu näit. eestis üksikuil juhtumustel (*higi* : *higist*, *tegema* : *tegin*, *häda* : *hädast*, *taban* : *tabatud* j. t.) tugeva astme klusiil on analoogiliselt ka nõrga astme koha enesele vallanud, nõnda olla vepsas j'ärjekindlalt sündinud.

Niisuguse arvamise vastu kõnelevad tõsiasjad selget keelt. Oleks meil käepärast ainult näitusi, kus tugev ja nõrk aste on mahti saanud vahelduses nähtavale tulla, nagu *ʒogi* : *ʒogen*, *ʌugemha* : *ʌugen* j. t., siis võiks veel kahevahele jääda. Raskem on juba mõtelda, et (*käźi*:) *käden*, (*meźi*:) *me en*, (*keźi*:) *kedespā*, (*viďez*:) *viďendẹn*, *künded*, *pardẹd* j. t., kus tugev aste ainult ainsuse illatiivis on võinudki ette tulla, tõesti oleksid lasknud selle ühe käände mõjul tasanduse klusiil-astme kasuks sündida. Veel raskem on midagi järjekindlamat tasandust uskuda sõnades nagu *pigā*, *tägā*, *sigā*, *ehtatada*, *kohtẹndada* j. t., või *sugaz*, *vargastab*, *ʒälgeten*, *rodakaz*, *külbeď*, kus teine silp muutumatumalt kinnine ja analoogia ainult samade sõnaperekondade teiste liikmẹte poolt (*tägäďńe*, *suga* j. t.) oleks võinud tulla. Aga päris võimatu on oletatud tasandust uskuda niisugusel korral, kus teine silp püsivalt kinnine ja sõna vepsas teatavasti üksildane, ilma pereta on, näit. *sagarv*, *oụgotada*, *elgendan*, *mäduz*, *kahtsan*, *ühtsän*, *babarm*, *habuk*, või ainult aimlemisi mõne tuttava sõnatüvega vahest ühendatav, näit. *kündüz* (s. kynnys, vrd. *küńź* 'küüs', s.-kynsi), *hibuseḍ* 'juuksed' (s. hivukset, vrd. *hibi*, s. hipiä).

Mis puutub klusiilita sõnadesse (mõni üksikjuhtumus, nagu *kahesa* ~ *kahtsan*, *kanambrusʌ*), siis oleme nende sekundäärsuse küllalt selgesti näidanud, ja seda ilmsem on ta viimaks esitatud klusiilkujude kõrval, mis ainult häälikseaduslikud saavad olla. Oleme järelikult sunnitud loobuma mõttestki, et vepsa vaheldumatus oleks võinud astmeüldistuse tagajärjel tekkida.

126. Kui me aga tingimata peame algsoome astmevaheldust tema nõrga astme spirantidega vast. *g*, *d*, *b*:ga (nasaalide järel) oletama, siis ei jää muud üle kui järeldus, et spirandid on *g*, *d*, *b*:ks (vast. *k*:ks ja *t*:ks *s*:i ja *h* järel) arenenud, nagu ka lahtise silbi *k*, *t*, *p* > *g*, *d*, *b* (vast. *k* ja *t* püsinud *s*:i ja *h* järel), kuna nasaalijäreline kinnise silbi *g*, *d*, *b* otse algpärandus oleks. Aga selle isegi imeliku oletuse teeb veel imelikumaks see tõsiasi, et kõnesolevas küsimuses ühel järjel on ka liivi keel, jaolt ka eesti (Kodavere murre dentaali suhtes) ja jaolt vadja. Nendegi kohta ei saaks muud kui sedasama „spirantidest klusiilideks" seletust tarvitada. Sarnane seletus on aga kriitilisele

vaatlejale kaunis ebaloomulik ja kunstlik, ja vahest ei eksi meie oletades, et nimelt selle kunstlikkuse pärast on mainitud astmeüldistuse seletus pääseteeks välja pigistatudki. Aga nagu nägime, peaks astmeüldistus-seletuse tee lõpulikult kinni olema, ja kui nüüd see teine alternatiiv oma kunstlikkuse pärast ei rahulda, siis — peab miski kolmas tee leitama. Teoriate tagavarast ju ikka jatkub, aga seda oletust, mis ikka kõige loomulikum ja mida juba n. n. vana kool omal ajal aimles, ja nimelt et vepsas astmevaheldust rõhulise silbi järel pole olnudki, seda oletust vist oodata ei ole. Astmevaheldus on ju soome-ugri-samojedi ühisaja pärandus — nagu seda praegu toonitatakse — ja kuhu võis ta algsoome lävel ära kaduda?

Meie asi ei ole oma piiridest üle minna, kuigi kahtlust avaldama peame, et pääliskaudselt uuritud kaugemad sugukeeled edaspidi veel midagi kindlat ei lase ehitada kõnesolevas küsimuses. Lepime siin ainult järeldustega, mis lähemate sugukeelte kitsast, aga seda selgemast vaatepiirist võimalikud on.

127. On aga aeg juba ka küsida, kui palju oletatud ×*kakla* : ×**kaγlan* jts. vaheldused (vt. 62—72) vepsa seisukohast vastuvõetavad võiksid olla. Nägime, et vepsas siingi heliline klusiil esines (*kaga*, *agi̯an*, *adr* jne.). Ei ole põhjust uskuda, et see *g*, *d*, *b* ka siin millestki muust oleks arenenud kui *k*, *t*, *p*:st või et klusiili ja spirandi vaheldust vepsas kunagi oleks olnud. Jäägu see vaheldus maksma ainult nende keelte kohta, kes ülepää vahelduse piirkonda kuuluvad. Märgiksime isegi selle üldise arvamise, et *lidn* 'linn' millegi „nõrga astme" legaalne edustaja on, astmevaheldus-fiktsioonide kirja. See, et vepsas loomulikku muutust (*ktn* >) *kn* > *nn* sääljuures oletada võiks (*ünäńe*), ei tee *tn*:i kohta midagi nõrka astet tarvilikuks. Häälikute muutumiste ja püsimiste tingimused on ju väga mitmesuguste asjaharude ja -harukestega seotud, ja nende sagedasti rasket arusaamist raskendab veel eelarvamine, et asi millegi ebamäärase teoria abil nagu juba ette otsustatud on.

B. Rõhutuma silbi (resp. järgsilpide) täishääliku järel.

a. Velaar-palataal.

128. Oletatud velaar-palataalse spirandi paigal tuleb nähtavale heliline klusiil *g* või helitu *k*, viimane üksnes siis, kui kõnesolev konsonant on silbi kadumise korral helituma hääliku ette sattunud, kas sõna sees (*sapag* : *sapkad*) või lausefoneetiliselt sõna otsas (*sapak‿suŕ*, nagu ka näit. *put‿surẹd*). — Järgmisis rühmis tuleb velaar-palataal nähtavale:

1. Üksikuis *a-*, *ä-*, *o-*, *u-*, *ü*-tüvelisis sõnus: *harag*, gen. sg. *haragan* 'harakas', *vatag*, gen. sg. *vatagan* 'parv' (s. v a t a k k a, = v. ватага), *sapag*, nom. pl. *sapkad* 'saapad' (= v. сапог), *astrag*, gen. sg. *astragan* 'ahingas' (= v. острога), *maįgaŕv* (< **maįagįärv*) (küla ja järve nimi, v. боброзеро; vrd. s. m a j a v a), *piŕagvärtin* 'piruka tegemise rull' (vrd. v. пирог), *kiu̯dug* ~ *kivdug*, allat. sg. *kiu̯dugaлę* ~ *kivdugaлę* 'sauna keris' (s. k i u k a a), *emag*, gen. sg. *emagan* 'perenaine' („emand"), *emagōʈšob* 'talitab perenaisena', *emagusęd* 'küpsetised ja supid', *käźimuįagō* 'käega katsudes', *ehtkōńe* 'õhtu', (*paлab eskā*) *lemgō* '(põleb aina) lõõmuga'.

2. Algsoome *-ęk*, (*-ek*) lõpuga noomenite vokaaltüvelistes vormides ja nende tuletustes. Neis eraldame aga kaks lahkuminevat rühma:

a) Kui esimene silp p i k k, siis tuleb *g* vast. *k* korrapäraselt, ja nimelt paradigmi vokaaltüvelisis käändeis, nähtavale, näit. (*rozme* :) *rozmgen* 'rooste', *rozmgestuda* (~ *rozmestuda*) 'roostetada', (*лastę* :) *лastked* 'piirud', *лastkud* 'piirukene', (*vatę* :) *vatken* '(villase) riide', *kastkem‿pań* 'kaste langes', *kastkhāńe* 'rohutirts', (*uštę* :) *uštkō* 'vedelõngega' (s. u i s t e e l l a), *ruŋged* '(rukki) aganad', (*paįžę* :) *paįškekaz* 'paiseline', (*voįžę* :) *voįškō* 'võinartsuga', (*orā mäń*) *puįtkheлę* '(orav läks) puid mööda kargama' (s. p u i t t a m a a n), (*heįžę* :) *heįšked* 'kõhu-ussid', (*mäń*) *ripkhe* '(läks) ennast üles pooma', (*säu̯nę*, part. sg. *säu̯nęt* :) *säu̯ŋgīd'* 'säinaid', *kapkīńe* 'takune', (*perzę* :) *perskes* 'perses', *perskuz* '(pükste) tagumik' (s. p e r s u u s), (*herę* :) *hergespā̄* (< **hē̯re-*) 'sõnnikust', (*ľebe* :) *ľepked* 'hõlmad' (s. l i e p e e t), (*rebō mänop‿*) *sötkhüdęлę* '(rebane läheb) süüa otsima'.

b) Kui esimene silp l ü h i k e, siis ilmub ains. nominatiivis imelikul viisil *-gi*, näit. *azęgi* 'pikk, jäme palk', (*лudęt* :) *лudęgi*, gen. sg. *лudęgen* 'lutikas', *kudęgi*, nom. pl. *kudęged* 'koe' (s. k u d e : k u t e e t), *poręgi* 'madal koht jões' (v. пороr), *sädegi*, part. pl. *sädegīd'* '(puu-)kild', *päräged* 'laastud' (s. p ä r e e t), *sid'egi* 'side', (*on*) *id'eges* '(on) idanemas', (*otan*) *pid'eghe* '(võtan) pidamisele', *kadoges* 'kaotsis'; (ilmade kohta:) *sumegi* 'udune ilm', *kidegi* 'pakane külm (kus regi ei jookse)', *hüdegi* 'härmatist sünnitav ilm' (vrd. *hüd'ädä* 'märga lund jäätada', s. h ü ü t ä ä).

-gi-lõpulise ains. nominatiivi asemel ootaks muidugi *azę*, *лudę*[1], *kudę*, *sädę* jne., missuguseid põhjapoolsemais vepsa murdeis leidubki. Siin peab millegi analoogilise sünnitusega tegu olema, mis vahest *regen* : *regi* tüübi eeskujul on tekkinud.

Pääle selle on lõunavepsas veel mõned sõnad, mis mujal *a*-tüvelistena esinevad, kõnesolevate sõnadega ühesugused: *kadagi* (põhjamur-

[1] *лudę* esinebki veel rahvaluulest: „*лudę лuźikat‿pezob*".

deis *kadag*), gen. sg. *kadagen* 'kadakas', *kaʒiagi*, nom. pl. *kaʒiaged* 'kajakas', *kavagi*, gen. sg. *kavagen* 'okaspuu oks' (= s. 'havu'). Ometi *kadaboлad* (~ *kadagiboлad*) 'kadaka marjad', mis vahest võib oodatavast **kadagboлad* tekkinud olla, kui ta mitte haploloogiline lühendus ei ole.

3. Paaris *a*-tüvelises substantiivis, mis *лastę* : *лastke* tüübi sarnane: (*samba* :) *sampken* 'konna', (*лoцna* :) *лoŋgeлę* 'lõunale'. Viimane näikse ometi juba vara ka dentaaltüvelisena esinenud olevat (näit. vadja *leцnad*).

Oma moodustust, ilma algup. velaarita, edustab *pühlăm*, plur. *pühlămed* (< **pihlaʒmet*) 'pihlakad'; ta on edasituletus sõnast *pihla*, mis aunuses veel näha (*pihľa*, *pihľu*), kuna teistes keeltes näikse *g*-tuletusline kuju ette tulevat (vrd. vadja *pihлagaв* 'pihlaka marjad', liivi *pī'ləg* 'pihlak').

4. *-gata-*, *-gōťta*-lõpulised (n. n inkoatiivsed) verbid, mis tähendavad harilikult algamist, näit. *ʒudęgata*, prees. *ʒudęgandob* 'hakata mürama', *budęgata* 'hakata möllama', *koлęgōťta* 'hakata kolama', *huręgaй* 'vurahtas põlema', *helegata* 'hakata helisema' (vrd. *heľāda* 'heliseda'), (*oлut‿*) *kobegandop‿kädä* '(õlu) hakkab porisedes käärima', (*kobegōťta* ka = 'müra sünnitada'), *hözegōťta* 'hakata tolmutama' (vrd. *hözötädä* 'tolmutada'), (*nügüd möst*) *elegandomā* '(nüüd jälle) hakkame elama'. Mõnikord võib 'algamise' tähendus ka puududa, näit. *viлugata* 'jahtuda', *viлugōťta* 'jahutada', *eragata* 'lahkuda', *eragōťta* 'lahutada', (*priha sę*) *muʒiegōť* (*haʒun*) '(poiss) tundis ära (haisu)', *robegōťab* (*лavaлę kusta*) 'robistab (põrandale kusta)'.

5. Imperatiivi mitmuse vormides, näit. *sugigat* 'harjake', *sugigam* 'harjakem', *sobigazhęm* 'sobigem isekeskis', *eťskam* 'otsigem', *eťskat* 'otsige', *ostkat* 'ostke', *küńskäm* 'küünistagem', *aцgam küńskäm* 'ärgem küünistagem', *pühkkät* 'pühkige', *käskkät* 'käskige', (*rikon* :) *rikkat* 'tapke', *aцgat heitkazhęt* 'ärge võtke riideid maha', *aцgam keŋkkazhęm* 'ärgem võtkem saapaid jalast ära', *ľebāzuhtkam* 'puhakem natuke'.

b. Dentaal.

129. Algsoome oletatud spirant esineb ka seekord *d* või (helituma hääliku ette sattununa) *t* kujul. Klusiil tuleb järgmisis rühmis nähtavale:

1. Üksikuis sõnus, näit. *havadod* 'kotid', *лabidod* 'labidad', *oлudęn* 'õlle', *kevadō* 'kevadel', *nügüdeks* 'nüüdseks korraks, praeguseks ajaks'.

Sõna *veńa* 'Venemaa', *veńa keľ* 'vene keel', *veńaks* 'vene keeli' on küll kord dentaaltüveline olnud (vrd. s. venäjän kieli, vadja *venäʒ tšēli*), kuid vahest ains. nominatiivis (nagu ka eesti *vene*) dentaal-

lõpu kaotanud (vrd. 107), mille järele sõna kahesilbiliste deklinatsioonkategooriasse üle läks (näit. *veńaks* pro **veńadęks*)[1]. — Sõna *neįťšęd* 'tüdrukud, neitsid' ei kuulu vepsas siia rühma, vaid vist < **neįtišęt*, vrd. nom. sg. *neįžńe*, part. sg. *neįdišť*, ning näit. *eńtšęd* : *eńzńe* : *eńdišt* (vt. 88). Kui mitte dissimilatsioon **neįťštęd* > *neįťšęd* (vrd. *neįťšukāńe* < **neįtsutkaįnen*).

2. *-ed*-lõpulistes adjektiivides (ning substantiivides) ja nende tuletustes, näit. *ʌaged* 'ühetasane, lage', *maged i ʌahed nagriž* 'magus ja mure nairis', *sogedad* 'sõgedad', *hobed* 'pehme', *hobedāńe* 'pehmekene', *libedašťi* 'libedalt', *niľed* 'nilbe', *leved* 'lai' (s. l e v e ä), *heled* 'valus', *heredašťi* 'kärmesti', *pimedīď* 'pimedaid', *tihed* 'tihe', *käbedmod* (*mužik*) 'ilusa näoga (mees)', *käbetkubūńe* 'punase rinnaga lind' (s. 'punatulkku'), *įäręt_paŕź* 'jäme palk', *vaugedįärv* (järve ja küla nimi, = 'valgejärv'), *vaugetpä* (*lehm*) 'valge pääga (lehm)', *vauktašťi* 'puhtalt', *huiged* 'häbi' (s. „h u i k e a"), *huįket_tegesę* 'häbi hakkab', *huįktaľžęt_sarnad* 'ropud muinasjutud', *rusked* 'punane, priske' : *rusktad* nom. pl., *ruskluz* 'punasus, priskus', *leveduz* 'laius', *ʌageduz* 'tasane, lage maakoht' (s. l a k e u s), *ʌaptas* (< **lappętassa*) 'kõrval'.

3. *-ud*-deminutiivides, näit. (*sanud*) *vaįhudęn* '(ütled) sõnakese', *mahudęʌę* 'vatsakesele', *sohudō* 'sookesel', *panob ʌumudęn* 'sajab lund', *kivudęd* 'kivikesed', *kündüdęd* 'küünekesed', *kadotišudęn* 'kaotuse', *paštatišudęn* (*saįn įauhod*) 'ühe korra küpsetamiseks (sain jahu)'. — Õige harilik on dentaal ka k õ r v a l r õ h u l i s e silbi järel, näit. *moŕźmudęspä* 'naisukesest', *nagrhudęd* 'nairikesed', *ťervhudęn* 'tervikese', (*täį sitū*) *saįrudęn* '(täi sittus) saerde', *pakāžudęn* 'pakase külma', *piťkaks igōhudęks* 'pikaks eakeseks', *väŕōžudęn* 'uksekese', *pilvisudęs* 'varjus'.

4. Ains. ja mitm. partitiivis, näit. (*īʌę*) *hamad* '(ei ole) aru', *kanad* 'kana', *kaʌad* 'kala', *sobad* 'riiet', *ʌahnad* 'latikad', *ʌaŋgad* 'lõnga', (*ī*) *ristad* '(ei) kaua', *itštāń* (< **itsetani*) 'mind ennast', *uktāž* 'sinu vanameest', *radod* 'tööd', *ťämōď* 'tuld', *kirįōď* 'kirju', *kaʌud* 'kaigast', *sormęd* 'sõrme', *ťerad* 'tera', (*īʌę*) *ńälgäd* '(ei ole) nälga', *äįäďik* 'kui palju', *vävud* 'väimeest'; *kanōď* 'kanu', *ʌahnōď* 'latikaid', *radōď* 'töid', *venōd* 'aeglasi' (vrd. s. v i e n o j a), *hübōď* 'öökulle', *kaʌūď* 'kaikaid', *ʌopūď* 'lõppusid', *soŕmīď* 'sõrmi', *šärīď* 'sääri', *ťerīď* 'terasid', *šeľgīď* 'selgi', *vävūď* 'väisid'.

Partitiiv peitub ka adverbis *ištud* 'istudes', *seižud* 'seistes', mis ka soomes ette tuleb (i s t u a-l l a) ega eestiski täitsa tundmatu ole (Kodaveres *iśso* < **istuda* 'istudes', lõunaeestis *saįzu* 'seistes'). Kuid

[1] Setälä konstateerib lühidalt (ÄH 107), et sõna „ei kuulu siia (s. o. dentaal-kategooriasse), vaid vastab ainult soome venäjä sõna alg-osale venä-". Et tüves vokaal lühike, siis ei avane muidugi võimalust midagi vokaalidevahelist dentaali kadu aimelda.

d asemel tuleb ette paiguti ka *t* (Krl.: *ištut*, *sīžut*), mis kas lausefoneetilistel põhjustel või geminaat-partitiivi analoogial tekkinud.

Koguni kadunud on partitiivi dentaal *-mu* liite eel, näit. *ʌavamu* 'põrandat mööda', *kaʌamu* 'kalaga', *vaʦsamu* (*moŕźä*) 'raskejalgne (naine)', *voi̯kumu* 'nutuga, nuttes', (*andan viʦsä*) *kodamu* '(annan vitsaga) mööda taguotsa', *koi̯rīmu* 'koertega', *lehmīmu* 'lehmadega', *i̯ärvīmu* 'järvi mööda'. Selle vastu küll *tedmu* 'teed mööda', *mei̯ďmu* 'meiega'. — Meil tuleb siin vist dentaali häälikseadusliku kaduga rehkendada, mis rõhutuma silbi nasaali (ja likvida, vt. järgm. punkti) järel sündinud, samuti kui *sormęnę* < *sormęd ne* (vt. 106).

5. Mitmuse genetiivis, näit. *kanōďen* 'kanade', *koi̯ŕīďen* 'koerte', *sobīďen* 'riiete', *ukōďen* 'vanaisade, vanameeste', *kaʌūďen* 'kaigaste', *ʌapsīďen* 'laste', *lehmīďen* 'lehmade', *mehīďen* 'meeste' (s. miehien), *säŕgīďen* 'särgede', *koďīďen* 'majade'. Tuleb tähele panna dentaal ka kõrvalrõhulise silbi järel: *rindhīďen* 'rindade', *i̯augasīďen* 'jalaste' (s. jalaksien), *sogedīďen* 'sõgedate', *hui̯ktaľžīďen* 'häbematumate'. *-ʌon* (< *lōna*), *-ʌost* liite eel on mitm. gen. ilma dentaalita: *lehmīʌon* 'lehmade juures' (s. lehmien luona), *mehīʌost* 'meeste juurest', jne. Vist on meil tegu siin samasuguse *d* kaduga, nagu eelmainitud tüübis *kaʌamu*.[1]

6. I. ja II. infinitiivis, näit. *ai̯ada* 'ajada', *piďadęn* 'pidades', *vanuda* 'venida' (s. vanua), *punodazhę* 'ennast keerata, punuda', *päľdä* '(millegi) üle tõmmata', *käŕdä* 'käärida', (*norištub*) *nägudęn* '(läheb nooremaks) nähes, nähtavalt', (*pai̯nan* :) *pai̯nda* 'kasta (näit. leiba soola sisse)', *pärmdä* 'palistada' (s. päärmää), *hauĝōďa* 'lõhkuda', *vastōďa* 'vihelda', *i̯otta* (< **i̯ōttatak*) 'juua lasta', *täutta* 'täita', *i̯ättä* 'jätta', *ištta* 'istuda', *kutsta* 'kutsuda', *ripta* 'rippuda', *upta* 'uppuda', *i̯auhta* 'jahvatada', *poutta* 'põletada', *bipšta* 'viipsida' (s. viipsiä), *ehtta* 'ehtida', *huťtazhę* 'ennast peita', *puskta* 'pusk(i)da, läbi torgata, tappa' (vrd. 'puselda'), *heľskta* 'heliseda' (s. helskyä), *asttęn* 'astudes' (s. astuen), *ištteś* 'istudes' (s. istuessa), (*końďi̯an*) *riktęś* '(karu) tappes' (= „rikkudes"), (*kaskęn*) *huťtęś* '(kütismaad) põletades, kütist luues', (*hergen*) *makstęś* '(sõnnikut) hanguga loopides'.

Eraldi pandagu tähele dentaal rõhutuma silbi järel ka eemal sõnas: *baśitōťta* 'juttu puhuda (lasta)', *radatōťta* 'teha lasta', *i̯oksętōťta* 'joosta lasta', *panętōťta* 'panna lasta', *kiskotōťtes* '(keha) ringutama ajades' (s. kiskoituttaessa). Geminaat muidugi ka siin hilisem, vt. 101.

Aga dentaal esineb ka kõrvalrõhulise silbi järel, näit. *kui̯dahtada* 'natuke kuivada', *kaľištada* 'kallimaks teha' (s. kallistaa),

[1] Sel kadul näikse ühetaolsust olevat ka mujal, vrd. eesti *tai̯nas* < *tai̯ɛnas* < **taikina*.

kaugestadęn 'valjusti ümberkäies', *ripitada* '(silmi) pilgutada', *koľmitadęn* 'kolmat punutist nööri ümber põimides', *argęstudęs* 'mitte-paastutoitu paastu ajal süües'. Ootuse vastu leiame aga vähemalt ühes külas (Krl.) *d* asemel geminaada: *lämbitta* 'kütta', *kirjutta* 'kirjutada', *unutta* 'ulatada', *unohtta* 'unustada' (mujal *lämbitada*, *kirjutada* jne.). Siin on meil jälle, sest et geminaat algupärane ega ka sisekadu puhul sündinud ei saa olla, analoogilise sünnitusega tegu (*radatõťan* : *radatõťta* = *kirjutan* : *kirjutta* pro *kirjutada*).

7. Verbides, mis teiste keelte n. n. kokkutõmmatuile (verba contracta) vastavad, kui ka nende tuletustes. Näit. a) (*magata* :) *magadan* 'magan', *tabadan* 'võtan kinni, taban', *kalaadamā* 'kalastame' (s. murd. kalaamme), *kuvadan* (*virzun*) 'punun (viisku)', (*suлaź* :) *suлadab* 'sulatab' (s. murd. sulata : sulaan), *kogodamha* 'koguma' (s. kokoamaan), *kirodan* 'kirun' (s. kiroan), *pinodan* 'laon pinnu', *kägedan* 'luban' (s. käkeän), *ṕeradab* 'tüürib', (*rahvast*) *keradasę* '(rahvast) kogub kokku' (s. keräytyy), *veńadabad* (*jo pahō*) 'hakkavad venekeeli kõnelema (juba väga)'; b) (*kohtāťa* :) *kohtāďab* 'rabab (haigusega)', *potkāďan* (s. potkaisen, murd. potkajan) 'löön jalaga', *kokādā* '(halb) taguja, nokitseja'; c) (*лaiпata* :) *лaiпdan* 'neelan alla' (s. murd. lainaan), *uiпdan* 'uinun', *soľmdamha* 'sõlmima' (s. solmiamaan), *silmdan* 'silman', (*kämita* :) *kämdäb* 'teeb kääve' (s. käämiää); d) *jatktan* (: *jatkata*) 'jatkan', *vasttan* 'lähen vastu', *paukktan* 'palkan', *paiktamha* 'paikama', *vitstabad* 'seovad vitsadega', (*metsata* :) *metstan* 'metsastan', (*riškota* :) *rišktab* 'laguneb lahti', *paukktęлęb* 'katsub palgata'; (*īлę*) *magadust* '(pole) magamist', *tugeduz* 'takistus' (vrd. *tugeta* : *tugedan* 'takistada'), *sebadęлuz* 'kaelustelemine', *лoukskāďuz* 'loksatus', *kargāďus-kur* 'tantsutuju', *kohtāďuz* 'äkiline haigus', *vihkāďuz* 'vigastus', *toukkāďišęs* 'põrutusest tekkinud haiguses', *umbāďiž* 'suursöömar', *paraďiž* 'linnu püünise vibukene, mille pääle lind astub', *kirodiž* 'needus', *keradiž* 'külakoosolek' (anal. *ńevodiž* 'nõuandmine, nõu').

8. Passiivi vormides (tunnuse lühike dentaal, mille asemele näit. eestis ja soomes analoogiline geminaat alati on astunud, näit. 'võetakse', s. otetaan, vrd. aga vadja *ottās* < **ottaδaksęn*). Vepsas tuleb häälikseaduslik edustus nähtavale passiivi II. partitsiibi (sisekadu-)vormides. näit. (*munad jo*) *muńdud* '(munad juba) munetud', *segлōďun* (*jaukhon*) 'sõelutud (jahu)', (*kartohkat‿*) *keittud* '(kartulid) keedetud', (*poigad jo*) *naittud* '(pojad juba) abielusse pandud', (*kaikutušt' si‿jat‿päšhe*) *hutťud* (part. sg) '(kõiksugust kraami ahju) peidetud', (*kaik*) *ottud* '(kõik) võetud', (*mi*) *ottud* (*om*) '(mis) võetud (on)' (s. otettua), *ottūd'* 'võetuid', *anttud* 'antud', (*emagusęd jo*) *pašttud* (*da i šödüdgi*) '(küpsetised juba) küpsetatud (ja ka söödudki)', (*rikon*:) *riktun*

(*riput*) 'tapetud inimese (poos üles)', (*īliške*) *tšaptūd'* '(ei olnud) raiutuid'. Nende kõrval esineb ometi ka — puhas verbaalselt pea alati — ka *andęt*, *otęt*, *maksęt*, *elet*, *lö̤ṳ̈det*, *rikot*, *paštętū*, *kei̯tetū* (< *-ťtulla*), *ottud da i̯agetud*, *punotun noran* jne. — Ka passiivi preesensis ei näi algup. lühida dentaaliga moodustus puuduvat: *ī roh́tta* 'ei juleta', kuid enamasti tüüp *ai̯etas* 'aetakse', nagu ka pass. imperfektid: *oteťhe* (pro **oťhe*), *ai̯eťhe* jne. Arusaadavalt on kolmanda silbi dentaal, mis sisekadu on võimaldanud, alglühike olnud. Praegune geminaat seletub analoogiliseks, alles sisekadu järele tekkinuks, nagu teised sarnased, milledest varem (101) on olnud kõnet (näit. *rikon*, *rikta* : *riktud* = *otan*, *otta* : *ottud* pro **otud*).

Dentaali asemel ilmub aga *h* partitsiibilises lühendus-konstruktsioonis: *ai̯ahut* 'pärast, pääle ajamist, sõitmist' (s. ajettua), *i̯agahut* (*kaks kerdad pašīmā*) 'pärast jagamist (kaks korda harisime)', (*uk koľ tüdrīďen*) *andhut* '(vanamees suri) pääle (tütarde) andmist', *kandhut* 'pärast, pääle poegimist', *išthut* 'pärast istumist' (s. istuttua), *rikhut* (*tobat‿końďi̯aŋ‿*) *koďhe* 'pärast tapmist (toovad karu koju)'. *h* esineb niisugusel korral ka sääl, kus partitsiibis igatahes dentaal peaks nähtavale tulema, näit. *magahut* 'pääle magamist' (s. maattua), *päi̯vän tuu̯hut* 'pääle päeva tulemist' (s. päivän tultua), (*homentsō*) *nou̯zhut* '(hommikul) pärast üles tõusmist' (s. noustua), (*лapsęn*) *ťehhut* (*ańi i̯ou̯dā vats*) 'pärast lapse sünnitamist (väga tühi kõht)', (*vedeň‿*) *sahut* 'pärast vee saamist' (s. saatua < **sā-tu-δa*). Nende vormide üle kohe allpool.

9. Aktiivi II. partitsiibi vormides, näit. *männudęd* (*oľďhō rugezhę*) '(nad) läinud (olid rukkisse)'. — Kõrvalrõhulise silbi järel: (*viž mińdi̯ad ottud da ühtüvü̯ťšęt‿*) *putnudęd* '(viis minijat võetud ja ühesugused) juhtunud', (*poi̯gad*) *nai̯ľenudęd* '(pojad) abielus', *rebinudęd da murę̄nudęd* 'katki läinud', *märgänudęd* (:*märgänuźīď*) 'mädanenud', (*śöb*) *viliktunudęn* (*lei̯ban*) '(sööb) hallitanud (leiba)'.

Aga dentaali kõrval esineb mitm. 3. isikus, verbaalses tarvituses, nii rõhutuma kui rõhulise silbi järel *h*, näit. (*oľbad*) *i̯änhed* '(olid) jäänud' (s. jääneet), (*omat‿*) *kou̯nhed* '(nad on) surnud', (*kartohkad i̯o*) *kei̯nhed* '(kartulid juba) ära keenud', (*hei̯le ďeŋgad i̯o*) *tuu̯nhed* '(nendele rahad juba) tulnud' (s. tulleet), (*orhāžęd omad*) *iďanhed* '(orased on) idanenud', (*лamp samund* : *лamput‿*) *samunhed* '(lambid) kustunud', (*i̯ärvęd i̯o*) *suлanhed* '(järved juba) sulanud'.

Mis nende *h*-kujude seletusse puutub, siis ei näiks 3. isiku partitsiibid kuigi suuri raskusi pakkuvat. Nimelt on siin kerge verbide otsa liituvat 3. isiku suffiksit oletada, vrd. näit. *ühted akad oľďhe koďiš* 'ainult naised olid kodus', *hö pańdhe*, *tapeťhe* 'nad panid, tapsid', *hau̯got‿samuťhe* 'halud kustusid', jne. Selle järele ka: *hau̯got‿samunhed*,

pro *samunudẹd*. Kuid moodustus *-hut*, mille kõrval dentaalset kuju — kui siin tõesti algup. dentaaliga tegu on — sugugi ei esine, jääb tumedaks, ja selle seletus jäägu ootama põhjapoolsemate murrete uurimist. On nimelt lähedane võimalus, et siin karjala lainuga tegemist on (karj. *ottahuǫ*, *kiškohuǫ*, *etšihüǫ* 'pärast võtmist, kiskumist, otsimist'; *h* häälikseaduslikult dentaalist arenenud, nagu Ojansuu, KAÄH lk. 33 arvab).

10. *-du-*, *-tu-*tuletisega moodustatud intransitiivverbides, näit. *ɹahoduda* (~ *ɹahozuda*) 'pehkida', *kärnduda* (~ *kärnuda*) 'krobeliseks kuivada', *sobaduda* 'ennast riietega varustada', *väľduda* 'nõrkeda, lõtvuda' (vrd. *väliäs* 'nõrgasti'), *hibďuda* 'rammusamaks saada', *ľeptuda* (~ *soduda*) 'lahti arguda (näit. lõng)', *vatstuda* 'raskejalgseks saada', *leskŧuda* 'leseks jääda', (*venez*) *rämptub* '(vene) laguneb'.

Veel üldisem on niisuguseis verbides aga *z*: *rebizuda* 'rebeneda', *vägizuda* 'tugevneda', *ịärizuda* 'jämeneda' (vrd. *ịärẹd*, s. järeä), *kovizuda* 'kõveneda', (*soba*) *käbizub* '(riie) saab punaseks', *noịazuda* 'najatada' (s. nojautua), *ligozuda* 'liguneda' (s. likoutua), jne.; vrd. ka *humāzuda* (Tgl.) 'joobuda' (s. humaltua), *koverzuda* 'kõveraks minna', *puzẹrzuda* (~ *puzẹrdazhẹ*) 'kokku pressitud saada' (s. pusertua). Et *-du*, *-zu* kõrval ka intransitiivne *-nu* või õieti *-u* tuletis leidub, on näha niisugustest verbides nagu *ližanuda* 'lisaneda', *süvenuda* 'süveneda', *ülenuškandob* 'hakkab ülenema'. Vahekord nagu *süvendab* 'süvendab' : *süvenub* 'süveneb' võiks vahest seletada ka verbid nagu (**kovištada*:) *kovizuda*, (*käbištada*:) *käbizuda* jne., milledest *z* oleks ka teisi sõnadesse tunginud. Vt. ometi *s*:i ajalugu.

11. Refleksiivilises lõpus *-de*, *-te*, näit. *sobidẹ* 'pane ennast riidesse', *ī piďadẹ* 'ei püsi', *en ottẹ oɣda* 'ma ei võta olla', *eŋ_katkōďe* 'ma ei vaeva ennast katki', *aɹa keŋkte* 'ära tõmba saapaid jalga', *aɹa litšte* 'ära tungi, litsu ennast', *ištte* 'istu (maha)', *ī koịrustadẹ* 'ei tee koerust', *aɹa muhotōďe* 'ära naeratele, muhele'. Analoogilise *tt* kohta (*ottẹ*, *ištte* pro **otẹ*, **ištẹ*) vt. 101.

12. Mõnel üksikul juhtumusel, näit. *uịndeľīń* '(sagedasti, natuke) magasin' (s. uinaelin) (*d* ometi vist infinitiivist pärit: *uịndōda* < **uịnatẹltak*), *lüpstüz* 'lüps' (s. murd. lypsyys), *ezmāḑšẹs lüpstüsespä* 'esimesest lüpsist'. Tähele panna ka *metshudẹɹẹ* 'jahile', *mehtshudō* 'jahil', *varghudẹɹẹ* 'vargile' (s. varkaudelle), *koť tuľ ịurghudōpä* 'kass tuli jooksust'.

130. Lõpuks tähendatagu veel imperatiivi mitm. 2. isiku pääle, kus võiks *d*:d oodata, kus aga *t* esineb, näit. *ịogat* 'jooge' (eesti 'jooge' < **ịōkaðẹ-*), *sagat* 'saage', jne. Vist on üleüldine preesensi mitm. 2. isiku häälikseaduslik *t* (< *tt* < *kt*) siin oma mõju maksma pannud.

c. Labiaal.

131. Algsoome oletatud labiaalspirandi kohal esineb, nagu ka velaar-palataali ja dentaali edustust meeles pidades oodatagi, *b* või (ühenduses helituma häälikuga) *p*. Järgmised rühmad tuleb arvesse võtta:

1. Preesensi ains. ja mitm. 3. isik, näit. *poutab* 'põletab', *poutabad* 'põletavad', (*tik*) *tortotab* '(rähn) põristab (puud)', (*baśib mi*) *kuлub* '(kõneleb et) kuulub, on kuulda', *apjap‿kodhe* 'sõidab koju', *käu(лo)p‿protokoľmha* 'käib protokolle tegemas', *mänob karghu* 'läheb tantsu', *mänobad* 'lähevad', *huťibad* 'matavad', jne. — Ka kõrvalrõhulise silbi järel (nõrka vastet muidugi ainult mitmuses oletatud): *kohtendabad* 'parandavad', *oksendabad* 'oksendavad', jne.

Tähendatagu siinkohal, et lõpp *-bad* on preesensist ka imperfekti ning konditsionaali vormidesse üle läinud, näit. *oľbad* '(nad) olid', *tulbad* '(nad) tulid', *hutībad* '(nad) matsid', *toradeľbad* '(nad) sõdisid' (vrd. s. torailivat), *tulīšpad* '(nad) tuleksid', *tuunūšpad* '(nad) oleksid tulnud' — järelikult sama analoogia, mis laialt ka eestis (hiljuti ka üleüldiselt kirjakeeles) ning soomes nähtavale tuleb.

2. Tuletustes, mis etümoloogiliselt II. partitsiibi vormid on, näit. *palabaлe* (*tahoлe*) 'palavale, kuumale (kohale)', *eľabāńe* 'elus', *tutap‿taho* 'tuttav koht', *tutpad* 'tuttavad', *tutpīď* 'tuttavaid', *minum‿muštpā* 'minu mäletades' (~ Krl.: *muštvā*[1]), (*końďī miлāń on*) *tetpą* '(karu minul on) teada' (s. tiettyvillä), *tetpāńe* 'teatavasti'.

132. Eelolevaga võrreldes paistab väga imelik, et adjektiivides, kus niisama labiaali võiks oodata, esineb *-ba-* lõpu asemel *-va-*, näit. *kiriā* (< *kiriava*) 'kirju', *kiriavad* 'kirjud', *huлā* 'kuum', *huuvad* (< **hūlavat*) 'kuumad', *ozā* 'õnnelik', *ozavan* 'õnneliku', *soлā* 'soolane', *sorā* 'sõre', *soravad* 'sõredad', *terā* 'terav', *vägō* (< **väkeva*) 'vägev', *meľō* 'tark', *meľvad* 'targad' (s. mielevät). Selle kujulised on ka substantiivid *harā* 'reha', *haravad* 'rehad' (s. haravat), *orā* 'orav', *oravad* 'oravad', *oravīď* 'oravaid'.

Setälä on (ÄH 109) selle *v*-edustuse muidugi oletatud nõrga astme rudimendiks registreerinud, isegi seda võimalust arvesse võtmata, et geograafiliselt praegugi peaaegu ühtlases karjala-aunuse ja vepsa keelkonnas nii mõnigi erandlik nähtus kergesti lainuna seletub. See kord peame aga kahtlema, kas tähendatud adjektiivide rühmas, millede hulka etümoloogiselt ka *harā* ja *orā* nähtavasti kuuluvad (? eda-

[1] Et *muštvā* Kortlahteski täitsa üksikuks „erandiks" jääb, võib ta kas komistusvorm olla, mida haruldasemate sõnade puhul ette tuleb, või ehk nende elanikkude oma, kes kaugemalt põhjapoolsemaist küladest pärit — kui *v* sääl häälikseaduslik peaks olema.

situletused sõnadest *hara* ja *ora*), bilabiaalist klusiili (Setälä spiranti) kunagi on olnud, vaid ainult *v* (resp. *u̯*) — vahest sama, mis vene adjektiivides (näit. счастлива = veps. *ozā* < *osava*) ja laiemaltki indogermaania keeltes näib esinevat. Liivi keeles on küll *kērabi* 'kirju' ning *v*^{u}*orabəz* 'orav', kuid muganemine — kui me mitte muutusest *v* > *b* ei räägi — partitsiipidest tekkinud *b*-adjektiivide sarnaseks on selles keeles õige kergesti oletatav; imelikumaidki analoogilisi ümberkujunemisi on liivis rohkesti märgata.

Järeldused.

133. Oleme varem konstateerinud, et rõhuga silbi järel ei lase vepsa keel mingisugust algsoome astmevaheldust oletada. Ka rõhuta silbi vokaali järel on, nagu eelmisest selgunud, juhtivaks printsiibiks ikka tugeva astme konsonandi esinemine olnud. Kui me tuletame meelde näitusi nagu *mai̯garv* (< **mai̯akai̯ärvi*), *säu̯ngīd'* (< **säu̯nekita*), *kudeged*, *oлudęn*, *pimed* (< **pimeta*), *korktat* (< **korkętat*) jne., siis ei jää muud otsust üle, kui et klusiil saab neis — väljaspool igast süsteemsunnist olevais vormides — ainult hääliksеaduslik olla. Pääle sisemise tõenäolikkuse on meil see kord ka mõjuvad asjalikud põhjused (vt. eel 50, 51) oletada, et siin mitte helilisest spirandist, vaid helitumast klusiilist tuleb välja minna, nagu seda ka julenud oleme üksikute vormide rekonstrueerimisel tähendada.

Kõige selle pääle vaadates võib ainult metoodi nõrkusest või paljast tendentsist oleneda väide, et need paar juhtumust, kus klusiili „nõrka vastet" võimalik on oletada, (*ai̯ahut* ja iseäranis *kiri̯ā*, *orā*) ainsad hääliksеaduslise moodustuse edustajad oleksid. Teaduslikult motiveerida võiks veel väidet, et „spirant" isesuguste tingimuste mõjul arenes ühes kohas klusiiliks, teises aga *h*:ks või *v*:ks, kuid sedagi seletust ei ole olnud kuulda. Ja seda ei ole meile tarviski, sest et „erandid" ka teisel teel seletuse leiavad.

134. Klusiil esineb kõnesoleval korral teatavasti osalt ka eestis (*pimedad*), vadjas (*emagad*) ja liivis (*lä'bdi*, *pi'mdə* j. t.). Et kadu, sääl kus ta ette tuleb, tingimata algupärast spiranti peaks eeldama, on õieti ainult põhjendamata eelarvamine. Näeme ju, et näit. lauserõhutuma sõna klusiilgi, ja võrdlemisi hilja, kaduda võib (vrd. eesti murd. *mea* 'mida', jts.). On ise küsimus, ja siinkohal teise järgu tähtsusega, kas klusiilist spirandi läbi või otsekohe näit. eesti või soome keele „nõrga astmeni" on jõutud; enamasti vist küll spirandi läbi, kuigi viimane — ja see on pääasi — rõhuseaduste mõjul nähtavasti ainult sest samast klusiilist *k*, *t*, *p*:st on arenenud, mis veelgi

„tugevas astmes“ esineb[1]. Selle läbi seletub kõige paremini ka see mitte väga haruldane nähtus, et oodatava spirandi edustaja asemel keeltes, kus astmevaheldus ka rõhutuma silbi geminaatadesse üle läks (kõige päält soomes, vrd. s. kurikan : kurikka, ja varem vahest ka vähemalt põhjaeestis), sagedasti ka algup. „spirant“ geminaadana esineb: veps. *harag*, vadj. *araga*, liiv. *aràgəz* 'harakas', s. harakka, s. kajava, liiv. *kaį̯àgəz*, eesti 'kajakas', s. kataja, eesti 'kadakas' (lõunaeesti *kat̆taį̯* < **kataγa* < ×**kataka*) jts. Oleks siin tõesti miski heliline spirant algupärane, siis jääks üleminek *k* : *kk* resp. *k̆k* : *kk* kategooriasse raskemaks motiveerida, kuna sellevastu teenuisklusiil juba lühikese geminaadaga lähemale sattus. Lainsõnade *g* asemele substitueeriti *k*, mis omakorda ×*k* arenemise kaasa tegi või geminaatade kategooriasse üle läks, sellest olenedes, kui vana on lain ja mis arenemisstaadiumis vastuvõtja murre seisis.

3. (Oletatud) affrikaadad.

135. Üks sugukeelte häälikajaloo raskemaist küsimusist on, kui laialt algkeeles n. n. affrikaatu — spirandi ja klusiili ühtumaid ühes silbis — on esinenud. Võiks isegi küsida, kas neid algsoomes ülepää on esinenud, sest affrikaadad on nõnda ütelda külgehakkavad niisama, nagu sõnaalguline *g*, *d*, *b* või *kl*, *kr*, *tr* jne., ja pärast keele foneetikasse kodunemist avaldavad nad niisamuti tungi teatava jao omastki sõnavarast oma alla matta. Kuid ruttame kõigepäält lõunavepsa affrikaada — ainult *tš* oma palataalsemas või alveolaarsemas varjundis, harvem ka *ts*, võib küsimusse tulla — esinemist kirjeldama.

[1] Spetsiaalsemalt olen käsitelnud seda ainet kirjutuses Astevaihtelusta länsisuomalaisissa kielissä (Virittäjä 1919). Lisan ainult lk. 51 esitatud tõendusele juurde, et näit. sõnas *mansikka* oleksime sunnitud helilise *d* muutumist *s*:iks oletama! — On trööstiv näha, et vähemalt üks soomeugri keelte uurija ja nimelt prof. K. B. Wiklund sellesama põhimõtte poole („mitmekesisus arenemise tagajärg“) astmevahelduse suhtes hoiab. Selgel sõnal avaldab ta (Le Monde Oriental 1919, lk. 90) arvamist, et astmevaheldus ainult klusiilastme (resp. tugeva astme) „nõrgenemisprodukt“ peab olema. Kuid Wiklund viib astmevahelduse tekkimise uraali ajani, seades läänesoome, lapi ja samojedi vaheldusnähtused (nagu ka Paasonen ja Setälä) geneetilisse ühendusse üksteisega. Nagu eel selgunud, on meil esialgu raske selle teoriaga ühineda, ehk küll juba tähendatud teadusmeeste autoriteet meid teadagi sunnib küsimuses ootavale seisukohale asuma. Tähendaksin ainult ka siin kohal, et paralleelse arenemise võimalust, mis ju lähemaiski sugukeelis nii sagedasti käega katsutav on, mainitud uurijad paraku arvesse ei ole võtnud.

136. Peame esiteks konstateerima, et affrikaat muidugi vene lainudes kõige üleüldisem on. Näit. *tšaį* 'tee' (чай), *tšasud* 'kell' (часы), *šolombiťįad* (~ *tšolomiťįad*) 'tervised' (v. челобитная, -битье), *tšokta* 'tõukida' (v. чокать), *tšoksāťa* '(tugevasti) musutada' (vrd. чокнемся = поцѣлуемся да побратаемся, Даль, словарь), *tšumbūńe* 'tohust joomanõukene (vrd. v. чум, чумичка), *tšura* (чур) 'serv, äär', *tšuratę* 'serviti', *tšurk* (чурка) 'pakk', *tšuhonskē* (*voį*) 'sulatamatu (või)' (vrd. чухонскій), *tšudōńe* 'ime' (чудо), *tšerod* 'kord' (очередь), *tširgutada* 'kraapida' (чиркать), *tšįhkta* 'nutta' (зачихкать), jne. Vrd. ka *tšep* 'koot' (v. цѣп). Ka *ts* tuleb ette: *tsaŕ* 'keiser' (царь), *tsįp* 'kanapoeg' (цап) j. t. Niisama eemal sõnas: *naʦšaľda* 'kamandada' (началить), *kuʦšęr* 'kutsar' (кучер), *luʦšalę* 'tulega ahingupüügile' (= s. 'tuulaalle', v. на лучом), (*kapust-*)*koʦšęn* 'kapsapää' (кочан), jne. Vene mõjul vist ka *tšapatada* 'kipitada' (v. щепать).

On koguni kaunis suur rühm adverbe, retsiproogiliste tüüp *kulakotški* 'rusikavõitluses, -võitlusesse', mis nähtavasti otsekohe vene eeskujul on sünnitatud (vt. 85,5). Ainult harva tuleb neis adverbides enam omapäraseid lõppe nähtavalegi: *käžimöhkŭń* (Pj.), *-möhkŭžiń* (TšI.), *modetę*, *kohtatę* (TšI.). Oletada võiks niisugusel korral ka prolatiivilist *tš*-lõppu, aga seda ei ole näha.

Sõna sees on, nagu *ts*:i ajaloos nähtud, *tš* korraliku arenemise teelgi (*i* eel) tekkinud, nõnda et see nii eesti kui soome foneetika seisukohalt võõrapärane kombinatsioon on igatahes praeguses vepsas üleüldine. Aga nende arvurikaste omapäraste sõnade vaatlemine, kus *tš* esineb, ongi meile siin kõige tähtsam.

A. Sõna algul.

137. Kõige valdavam jagu sõnust, kus *tš* ette tuleb, on onomatopoeetse või deskriptiivse iseloomuga või jälle mingisuguste meelitus-sõnade liigist. Siis, kui neil sõnul vasteid teistes sugukeeltes leidub, on nimetatud affrikaat (aunus-karjala välja arvatud, kus *tš*) teiste keelte *s*:i, harvem ka *t* asemel. Näitusi: *tšapta* 'raiuda' (vepsIsai. *tšäpta*, vrd. s. säpäleiksi 'puruks'), *tšohahtōťta* 'virutada' (s. suhauttaa), *tšopāďan* 'torkan', *tšopįāńe* 'väike parmakene', *tšorhotūdazę* (Krl.) 'ennast sirgu ajada', *tšorksta* 'pritsida', *tšudab* 'tõstab hanguga (heina)' (vepsIsai. *tšüdab*, s. syytää), *tšukta* 'musutada' (lastekeeles, vrd. s. suukkia, aga parem eel 136: *tšoksāťa*), *tšuktazhę* '(veel alla) sukeldada' (s. sukeltaa), *tšumbištada* 'kokku, kinni tõmmata', *tšähišta* 'sosiseda' (s. sähistä), *tšäįktä* 'kriiksuda', *tšiďada* 'peenikest vihma sadada, udutada' (vrd. v. ситный дождь?), *tšihišta* 'sihiseda' (s. sihistä), *tšihotada* 'laiali laotada', *tširāťa* 'siriseda' (s. siristä), *tšitškō* 'sõsarekene' (s. sisko), niisama *ťšoťšō* (meesterahva meelitusnimi). — *t* vasteks võiks affrikaata pidada järgmistes: *tšeįāńe* (linnukese nimi = e. 'tihane', s. tiainen), *tšonkta* 'maad (kärsaga) kaeva, songida' (s. tonkia, eestL *tsoŋgi*').

Kuna eelmised kaunis hästi lasevad ennast mainitud tähenduskategooriasse paigutada, on see raskem niisuguste sõnadega nagu *tšak* 'veri' (?vrd. e. 'sagu', s. sakka 'paks põhivedelik'), *tšoma* 'ilus, hää' (vrd. s. soma), *tšuhu* 'lagi' (< ven?). Eelmistele siiski lähedal on *tšaksorm* 'väike sõrm' (s. sakarisormi), *tšugūńe* 'põrsas', *tšugu* 'siga' (vepsIsai. *ziga*, eestL *tsiga* — kahtlemata interjektsionaalsest tarvitamisest tekkinud *tš*, *ts*, *z*; vepsL *siga* veel ainult sõimusõnana esinev), *tšup* 'sopp, sopikene, nooda pära' (s. suppu), *tširu* 'vorst' (< ?), *tšiťšik* 'sõstra mari', *tšidō* 'lendaja orav' (? vrd. s. Lr. siitova 'paha vaim', ning nime Siitonen).

138. Nagu näidete kogu juba otsustada laseb, ei saa siin millestki „põlisest affrikaadast" juttu olla; need harvavõitu juhtumused, kus sõna tõesti laseb ennast sugukeelte vastavate sõnadega võrrelda, ei luba ka tõsiseid järeldusi teha. Ja see maksab ka karjala-aunuse ning lõunaeesti kohta, kus kirju hulk affrikaatu, enamasti niisamasugustes onomatopoeetilis-deskriptiivilis-deminutiivilistes sõnades esineb (vrd. näit. lõunaeesti 'tsagama, tsaskama, tsäksahtama, tsiga' tsong, tsilkma, tsirk, tsirp, tsiugutama, tsomp, tsoor, tsõõru, tsuskama j. t.). Ei ole muidugi väga imeks panna, et sarnasel korral siin ja sääl, kus see alguses võõrapärase iseäraldusena tuntud joon keelele omaseks ja loovas keeletegevuses maksma on saanud ning teatava hulga endisi sõnu oma alla painutanud (taotlev analoogia), ühed ja samad sõnad on lahusolevais keeltes niisuguse kuju omandanud — just nagu seda ka *g*, *d*, *b* ja isegi *kl*, *tr*, *pr* jne. kohta eel tähendasime.

Õige õpetlikud on sõnad nagu lõunaeesti (ja liivi) *tsirp* 'sirp', karjala-aunuse *tširp*, või lõunaeesti *tsaht* (Wied.) 'mahl, saft'[1] — kus sõnade originaalidki lihtsa *s*:iga algavad (vrd. v. cepu, saksa *saft*). Need näitavad ainult, et affrikaat hilissündinud on. Nad on varem muidugi võinud juba *s*-kujul keeles esineda (*tsirp*-, *tširp*-puhul on see koguni tõenäolik), kuid tuttav on ka, et kui sõna kas või ühest murdest teise lainuna üle kantakse, siis näib niisuguste häälikute nagu *s*, *š*, *ts*, *tš* vahetumine kõige harilikumaks nähtuseks olevat; järelikult: kui näit. oletame, et karjala *šoma* (< *soma*) lõuna poole ilmus (kus *š* oli päälegi pääasjalikult ainult võõraste sõnade päralt), siis võis ta kõige kergemini *tšoma* kujul nähtavale tulla ja säält edasi kuni vepsa lõuna piirini tungida, koguni uue tähendusvarjundi ('hää') omandades. — Muidu saab meil ka *s*:i ajalugu oma hilissündinud *š*:iga aitama ka affrikaada esinemist eel esitatud sihis hinnata[2].

[1] Või et Valga tuttav „Säde" Helme eidele *tsävè* kujul on kandunud (mag. A. Saareste teadaanne).

[2] Teatavasti oletavad uraali keelte uurijad, et algkeeles koguni kaks *tš*-varjundit esinenud, üks kakuminaalsem, teine palataalsem. Karjala-aunuse ja vepsa ning lõunaeesti affrikaat olevat teataval määral veel tolle-vana

B. Sõna sees.

139. Silbi lõpul leiame affrikaada harva: *puťškutab* 'pritsib' (s. purskuttaa), *putškahtab* (mitte *ťš*!) 'läheb ruttu lahti, turtsatab' (s. putkahtaa või pusahtaa, v. пучить?), *nätškotada* (~ *näľmotada*) 'laisalt süüa, nätsutada' (vrd. eesti 'nätske'), *лotšk* 'plartsatus', (*pimedāńe*) *pitškaḣť* '(pime) tuli järsku', *mutškūńe* (~ *muṭšūńe*) 'väikene'. Vähe enam huvitust pakuvad juba *katšk* 'suits' (vrd. s. katku, ~ kitku, aun. tsihva, eestL katsk), *kotšk* 'nurk' (s. kotkas ~ kotka 'naela painutatud ots', ? > linnu nimeks: „kotkanokka", vrd. Ojansuu, KAÄH 52; muidu vrd. *tšop* pro *sop*), jts., vt. *tk* ajalugu 46.

140. Silbi algul satume õieti ainult *ts*:i ajalukku, sest et niisugused nagu *meṭsan*, *pakiṭšęn*, *munanitš* (vt. 85) ajalooliselt affrikaatade hulka ei kuulu. Olgu ainult mõned täiendused siin lubatud.

Niisugused nagu *taṭšutada* 'klappida' (s. taputtaa), *möṭšęrdame* ~ *köṭšęrdame* 'tõmban ennast kerra', *käṭšęrta* 'kokku käärida', *käṭšūńe* 'kokku rullitud asi' (s. käpry), *kiṭši-kaṭši* (interj.) oma enam-vähem juhuslise kuju tõttu suurt tähelepanu ei teeni. Vahest tähtsamad on *rutšta* : *ruṭšin* 'riietest, saabastest lahti võtta' (? v. выручить), *haṭšūńe* 'veeroosikene' (~ *hartak*), *koṭšak* 'puusa-koht', *kaṭšęrg* 'jala õndla-auk (? v. кочерга 'konks'). Edasi ilmub *tš* (pro *ts*) sõnus nagu *kuhmatš*, gen. sg. *kuhmaṭšun* 'nudipää', *möhätš* 'hiljaksjääja', *varatš* 'tugiteivas aias', *hapatš* 'mädanenud asi' (= s. 'märännös'), *paskatš* (Šdj.) 'varblane', *heretš* 'kollane (varblase taoline) linnuke' (= s. 'keltasirkku', e. 'kadakalind'), *ematš* 'emane lind', *koi̯natš* '(feminiiniline) nilbustelija', *hämätš* 'ämblik', *lepatš* 'lepaseen', j. t.[1]

---

aja pärandus. Nende järele läheb Ojansuu (Karjala-aunuksen äännehistoria lk. 48) nii kaugele, et ka isegi algsoomes kahesugust *tš*:i oletab. Selle materjali ja niisuguste võrdluste pääle, mida Setälä, Wichmann, Ojansuu j. t. esitavad, ei saa meie arvates ometi midagi tõsist ehitada. Olgu soome-ugri alg-affrikaadaga kuidas on, aga selle olemasolu algsoomes, sõna algul vähemalt, ei saa me esialgu muud kui eitada, ehk küll ei ole tahtnud talle oma deskensiivses esituses kohta keelata.

[1] Eel 135 nimetati, et *tš* võib ette tulla „palataalsemas või alveolaarsemas varjundis". Seda vahet ei ole järjekindlalt ära tähendatud ja nimelt selle pärast, et on lõpulikult ära otsustamata — oli ju lootus, et enne uurimuse valmimist üht ja teist viimistelemist võimalik oleks koha pääl olnud ette võtta — kui võrd vahekord *tš* või koguni *ṭš* ja *ťš* viimaks individuaalseist hääldamisiseäraldustest oleneb. Samalt keelejuhilt olen ometi üles märkinud näit. *kaṭšk*, *ha̧ṭšūńe*, *koṭšk* ('nurk'), *ka̧ṭšergod* ('õndla-augud'), *лau̯ṭš* ('pink'), *muṭškūńe*, *puṭškahtada* jne., kuid *puťškutada*, *möť šerdame* ('käkerdan ennast kokku'), *nať šaľda* (aga *kataṭš* 'rull', — niisama vene lain, vrd. катать), *käť šūńe* jne. Mõnel tundusid kõik *tš*-sõnad palataalsematena. Võib olla, et siin miski murdekese iseäraldus peegeldub, mis loodetavasti jatkatud uurimistel selgub.

4. Spirandid.

Spirant s.

I. Sõna algul.

Säilinud *s*.

141. Kui me vepsale omast palataliseerumist, mis esivokaalide eel kohati laiemalt, kohati kitsamalt esineb, arvesse ei võta, siis võimegi algsoome *s*:i ülepää säilinuks tähendada. Näit. *sadazhę* 'pääseda, saada', *sarak* 'kahe haruga puu', *sobitada* 'riidesse panna', *sogeta* 'sõgeneda', *koi̯ra-su* (nimi, „koera suu"), *sula* 'sula', *säru* (~ *śäru*) 'värin', *säsk* (~ *śäsk*) 'sääsk', *sön* (~ *śön*) 'söön', *seme* (~ *śeme*) 'seeme', *sebata* (~ *śebata*) 'kaelustada', *süďä* 'sisemine pool', *süvä* 'sügav', *sid* 'sääl', *silmäńe* 'vullikene'.

s konsonandi ees.

142. See omadus on muidugi keele hilisjoonte hulka arvata ja tulebki pääasjalikult lainsõnades ette, näit. *skabi* 'käepide uksel' (скоба), (*kuʦsuťhe*) *skophu* '(kutsuti) külakoosolekule' (скоп), *skokiškañź* 'hakkas hüppima' (скокнуть), *skird* '(kaera-)kuhi' (скирда), *staų̯ťś* 'puukauss' (ставец), *sta̯uhagod* 'kangateljed' (vrd. ставать), *sto̯ų̯* 'laud' (стол), *stirāďa* 'pesu pesta' (стирать), *sti* 'lihasupp' (щи), *spasampühä* 'kirikupüha' (спась), *slinad* 'tatt' (слюна), *srazu* 'korraga' (сразу), *ala stramdę* 'ära ennast häbista' (страмиться), *sträpikōďazhę* 'toite teha' (стряпать).

Mõnikord on *s* isegi niisuguste vene lainude ette paigutatud, kus teda originaalsõnas ei tuntud, näit. *strepta* 'lõugutada' (трепать), *strepim* 'lõuguti' (трепло), *(rahvast) smuťta* '(rahvast) petta' (мутить).

143. Nähtavasti taotleva analoogia arvele panna on niisugused sünnitused nagu *skribišē* (*metshäńe*) 'kiunuja (puu)', *skribō* 'peenike, kergesti katkiminev asi, olevus', *stragāťa* 'pragiseda', (*лahn händä*) *sträbähtōťab* '(latikas sabaga) lööb plartsatades', *spri̯ŋgahtada* 'viuksatada, lennatada'.

Aga kõige huvitavam jällegi, et *s* tuleb ette (Krl.) ka sõnus *skabлaz*, gen. *skabлhan* 'ree kodar' (s. kaplas), *skau̯staz*, gen. *skau̯sthan* 'ree kaust' (s. kausta). *s*:i „tekkimise" lugu on seekord seda huvitavam, et sõnad vaevalt on naabrimurdestki lainatud (mujal *kabлaz*, *kau̯staz*), sest et lainamiseks vist tarvidust ei ole olnud.

š:i esinemine.

144. Ka seekord tuleb esiteks rohkearvulisist vene lainudest mõned nimetada, näit. *šai̯k* 'kapp' (шайка), *šapag* 'müts' (шапка), *šumda* 'mürada' (шумѣть), *šu̯kūńe* 'siidine' (шёлковый), *šenel* 'sinel' (шинель),

šetinad '(koera) kaelakarvad' (щетина), *šil* 'pragu' (щель). Ka teise konsonandi ees, näit. *špilk* 'saapatalla nõelake' (шпилка).

145. Aga siis tuleb jällegi taotleva analoogia jagu, kõigepäält rohkearvuliste onomatopoeetilis-deskriptiivis-deminutiivsete hulk, näit. *šahāťa* 'sosistada', *šabāďab* 'kahiseb', (*pän*) *šabahtōť* (*tšurkha*) '(pää) virutas lüüa (vastu pakku)', (*peŕtiš toľko*) *šakšad* '(toas ainult) tasahiljukesi talitad', *šargahtada* '(korraga, näit. läbi jää) kukkuda', *šorotab* (*kusta*) 'soristab (kusta)', *šuhni* (*hänlę*) 'sosista (talle)', *šurāžōť* (*įauhta*) 'vuratas (ruttu jahvatada)', *širāťa* 'siriseda', *šlöpötädä* 'pehmelt (näit. viltsaabastes) käia', *šmätkähtädä* 'pehmelt kukkuda' (s. mätkähtää), *švikutada* '(pritsides) sülitada'. Edasi: *šilpta* (*paųgōď*) 'lahti koorida (hernelestasid', s. silpoa), *šuštuda* 'väsida' (? s. „suistua“,? v. устать), *šuįgi* (*alāžęm‿pań*) 'pahupidi (kinda pani)' (? v. шуй 'pahem, vasak'), *šoro* 'härja soor' (s. suoro, kuid vadjas *šōro*), *šiźlik* 'sisalik' (s. sisilisko), *šüžäl* 'põu' (vrd. 'sise-').

Näitusist selgub järelikult seesama nähtus, mille ka sõnaalgulise affrikaada juures konstateerisime: vene foneetikaga ja lainsõnadega tuttavaks saanud *š* on omakorda ka keele omal põhjal sündinud sõnades aset leidnud, jaolt ka vanema *s*:i selle põliselt kohalt ära tõrjudes.

z-, *ž*-i esinemine.

146. Ka heliline sibilant on lainsõnadega tuttavaks saanud, näit. *zavertk* 'aisa haak' (завертка), *zavoťta* 'alata' (заводить), *zastāda* 'oma asemele panna' (заставить), *zaklad* 'kihlavedu' (заклад), *zaįm* 'lain' (заём), *zaįmda* 'lainata', *zolotē* 'kuldraha' (золотой), *zoŕa zorisę* 'koit punetab' (заря, зарятся), *žar* 'palav' (жарко), *žid* 'näru, jõle' (жид 'juut'), *živo* 'kohe' (живо), *ženih* 'peigmees' (жених), *žäľ* 'halemeel, kahju' (жалко).

Tuleb ka ette, et *z* teise konsonandi eest ära on jäänud: *noįďa* 'valutada (hambast)' (nooremail: *znoįďa*) (знонть). Ka võib originaali *ž*:ile *š* vastata: *šagrad* 'lõpused' (жагра). Sarnased substitutsioonid ei oleks päris nooris lainudes tarvilikud olnud.

II. Vokaalide vahel.

a. Üksik-*s*.

147. Korrapärane edustus on järgmine:

1) Algsoome *s* on heliliseks, s. o. *z*:iks, assimileerunud. Näit. (kahesilbilised *s*-tüved:) *vaza* 'vasikas', (*verk*) *azuda* '(võrgule) äärpaelad kududa' (= s. 'ainoittaa'), *kuzhāńe* (< *kūsahaįnen*) 'kuusekene', *puzu* 'vakk', *puźik* 'vakakene', *azętada* 'seada' (s. asettaa), *pezętada* 'pesta (kedagi)', *luźik* 'lusikas', („kokkutõmmatud verbid“:) *kerażīń* 'korjasin', *magaźīń* 'magasin', jne. Iseäranis tähele panna dentaaltüveliste korra-

pärane mitmus: (*oлudęd* :) *oлuźīď* 'õllesid', (*vaįhud* :) *vaįhuźīď* 'sõnakesi', (*kaįkuʦšīl'*) *särbnuźīl'* (*sötlõb*) '(kõiksuguste) rammusate toidukestega (söödab)', *alāžuźīď* '(villaseid) kindakesi', (*oį meįd*) *raųkōhuźīď* '(oi meid) vaesekesi'; niisama: (*äį om*) *įänuźīď* '(palju on) jäänuid', *koлęnuźīle* 'surnuile', *paлanuźīš* 'põlenuist', *märgänuźīšpä* 'mädanenuist'; tähele panna ka (*om*) *metshuźīl'* '(on) jahil', *metshuźīle* 'jahile' (vrd. sing. *metshudęлę*). Ootusele vastavad täiesti ka vormid *venezhe* (< *venesehen*) 'venesse', *taįvazhe* 'taevasse', *raffazhe* 'rahvasse', *rugezhe* 'rukkisse', *pahmazhe* 'kaerajahussé', *särähtęzhe* 'piirgu', jts. (ka *veneshe*, *taįvashe* jne. tulevad ette), kus *s* on *h*-silbi eel *h*:ks m u u t u m a t a jäänud[1]. Nimetatagu viimaks ka kausatiivtuletuste *-zōʦa* (< *-zoįʦa*) ja intransitiivtuletuste *-zuda* lõpud, millede algupära kohta täit selgust ei ole (vt. dentaali ajalugu): *kävuzōʦa* 'käia lasta' (s. k ä y t t ä ä), *vedazōʦab* 'laseb vedada, kisub', *ī magazōʦa* 'ei tule uni, ei taha magada', *lüpsäzōʦamā* 'paneme lüpsma', *koplizōʦa* 'nõgiseks suitsutada', *situzōʦa* 'tarvet sittumise järele tunda', *kuvazuda* 'muganeda', *kiлazuda* 'soolikaviga saada', *ligozuda* 'liguneda'. (Kas *z*, pro *d*, vene vastavate refleksiiviste *ся*-verbide mõjul?).

2) *i* e e l on *s* > *š* > *ž* muutus sündinud. Näit. *iža-lind* 'isane lind', *ižandōʦšęn* 'talitan peremehena' (s. i s ä n n ö i t s e n), *nižūńe* 'nisupirukas', *ližata* 'lisada', *niža* 'nisa', *nіž* '(kanga) niis', *vižįāńe* 'viieline', *aįžaz* 'ais', *paįžę* 'paistetus'; (*-nen*-noomenid): *maįžęd* 'maised', *toįžęn* 'teise', *sömžīď da įomžīď* (< **sōmisita*, **įōmisita*) 'toite ja jooke', *kagrāžęd* 'kaerased, kaerakesed', *hebōžō* 'hobusega', (*netī*) *aįgāžō* '(sel) ajakesel', *koįvhāžud* 'kasekene', *tägäľžīkš* 'siinseiks, siinsete kombel'; (*-ise*-verbid): (*samba*) *kurižob* '(konn) krooksub', *kirižęn* 'virisen, kiunun', *värižīń* 'värisesin', *uлižob* 'ulub' (s. u l i s e e), (*korvīš*) *hogižob* '(kõrvad) huugavad'; (dentaaltüveliste imperfekt): *haųgāď an* : *haųgāžīń* 'tegin lõhki' (s. h a l k a i s i n), (*kana munad*) *hülgāž* '(kana munad) jättis maha'. (*potkāď an* :) *potkāžīń* 'lõin jalaga', *soľmžīń* (< *×solmisin*) 'sõlmitsesin'; (konditsionaal:) *andāžīń* 'annaksin', *tulīž* 'tuleks', *nogestunūž* 'oleks nõgiseks saanud', j.t.

3) Kui sibilant on h e l i t a k o n s o n a n d i ette sattunud, siis ei ole *z*, *š*, vaid *s*, *š*, näit. (*suлaź* :) *suлaśpad* '(nad) sulatasid', (*riškoź* :) *riškośpad* '(nad) argusid lahti', (*kuź* :) *kuśsadad* 'kuussada', *kuś‿kazvab* 'kuusk kasvab', (*paįžę* :) *paįškęd* 'paised', (*heįžę* :) *heįšked* 'kõhu-ussid',

[1] Astmevaheldus-teoria järele peab rõhutuma silbi järel teadagi *z*:ist kõneldama: *kirves* : **kirvezen* ja niisama illat. **kirvezehen* < *×*kirvezezen*. Selle järele olekski meil vepsa *kirvezhe* vormis põlise *z*:iga tegu. Aga niisama vähe kui *g*, *d*, *b* kohta, usume seda ka *z*:i kohta, mida ainult *s*:i otsekoheseks järeltulijaks peame.

lämpšībad '(nad) soojenesid' (s. lämpisivät), (*ńevõž* :) *ńevõšpad* '(nad) annaksid nõu', *naį̯tāšpad* '(nad) paneksin mehele', *nulāšpad* '(nad) hauguksid', (*hänлę*) *mülüš_kiskha* '(temale) mahuks soolikasse', (*viž* :) *višküme* 'viiskümmend'.

Ometi ka *päzdä* 'ennast lasta, laskuda', kuid selle kõrval ka *päzuda*, millest eelmine vist õige hiliselt tekkinud (vrd. *vaų̯ged* 'valge' : *vaų̯gdį̯arvihńe* 'Vaugedjärve elanik'). Võiks ka nimetada niisuguseid lainusid nagu (*tužib* :) *tužda* 'tusane olla', *brižda* 'pritsida', *dokažda* 'ära tunda' (= v. доказать) j.t.

4) Korralikeks loeksime edasi niisugused sünnitused kui a) *vissadad* (mitte **višsadad*) 'viissada', (*hän*) *andās_silēž* (mitte **andāš_silēž*) '(ta) annaks sulle'. Nimelt avaldab järgmise sõna *s* niisamasugust regressiivselt assimileerivat mõju, mis teisel kujul klusiilide ajaloost meile juba tuttav (näit. *ug_da ak*, mitte **uk da ak*) ja millega ka *s*:i edustuses veel allpool saame tegemist teha. b) (*kuźńe* :) *kuššęd* (ometi pro **kušęd*, vrd. 101) 'kuusised' (vrd. ka *vaśkńe*: *vaškšęs* < *vaskisessa* 'vaskses'), kus järgmine *š* ka *s*:i oma sarnaseks assimileerinud.

148. Eba-korrapärane näib, vähemalt esimesel silmapilgul, vokaalide vahelise sibilandi edustus olevat järgmisil juhtumustel:

1) Oodatava *ž*, *š*:i asemel *z*, *s*; a) üksikuis sõnus: *sįzar* 'sõsar', *izo*, *izõńe* 'kullakene' (vrd. s. iso 'suur' või 'isa' meelitusnimena), *rizahtõť* (*kaď̯ad*) 'ruttu võttis maha (püksid)', *rizud* 'nartsud', *ristuk* (< *risutuk*) 'nartsudes inimene', *vizuda* '(linu) ropsida'; b) *-zõťta*-verbides, näit. *arbõzõťta* (< *arpoį̯-*) 'lasta ette kuulutada', (*tarbiž neį̯tšit_*) *kargāzõťta* '(peab neidusid) tantsitama'; c) *-zuda*-verbides, näit. *virizuda* 'süttida' (s. viritä), *į̯ärizuda* 'jämeneda', *į̯ügizuda* 'raskejalgseks saada', *pimizuda* 'pimeneda', *kovizub* 'kõveneb', *avāzuda* (< *avaį̯-*) 'avaneda', *lebāzuhtta* (< **lepaį̯-*) 'natuke puhata' (s. levähtää).

Mis *b*- ja *c*-kohtadesse puutub, siis võiks neis *-zõťta* ja *-zuda* lõppu analoogiliseks seletada (vrd. eel häälikseaduslikku *z*:i näitustes *kävuzõťta*, *vedazõťta*, *tabazõťta*, *tabazuda*, *kiлazuda*, *noį̯azuda*, *humāzuda*, *koverzuda* jne. — niivõrd kui kogu *z* häälikseaduslik on). Raskem on juba *a*-koha üksikute juhtumuste üle — kus ometi deskript. jts. sõnade värv ei puudu — seletust leida; hiljem tulevad mõned samasugused nähtused veel ette.

2) Oodatava *z*, *s*:i asemel *ž*, *š*, ja nimelt n. n. contracta-verbide imperfektis eelmise silbi vokaali kadumise korral, näit. (*magazīń*, *magaź*, aga:) *лaįnžīń* (<*laįnasin*) 'lainasin', (*meлaź* :) *meų̯žīń* 'sõudsin', *soлata*, *soлaź* :) *soų̯žīmā* 'soolasime', (*ťervata* :) *ťeržīń* 'tõrvasin', (*palį̯ata* :) *paľžīń* 'lõin nuiaga', (*hän uįnož* :) *uįnžīď* '(sa) uinusid', (*į̯atkata* :) *į̯atkšīń* 'jatkasin', *paį̯kšīmā* 'paikasime', *pau̯kšīń* 'palkasin', (*sau̯bata*, *sau̯baź* :) *sau̯pšīmā* 'sulgusime' (s. salpasimme), *vaštšīń* 'vastasin', (*meʦsata* :)

metššĭń 'metsastasin', *upšĭń* 'uppusin' (s. u p p o s i n), (*лаŋgeź* :) *лаŋkšĭń* 'langesin', *kütkšĭń* 'kütkesin'.

Kas võib *ž*, *š*:i siin a n a l o o g i l i s e k s pidada? Esines ta ju, nagu nägime, korrapäraselt ka vastavais *i*-t ü ü v e d e g a verbides, näit. (*lämbiž* :) *lämpšībad* '(nad) said soojaks', *soľmžĭń* 'sõlmitsesin' (s. s o l m i s i n), (*selgiž* :) *selkšīď* 'selgisid', rääkimatagi tüübist *kargāžĭń*. Peab tunnustama, et siin analoogiline seletusviis kohane ei ole; siis ootaksime ju ka **лаiнаž*, **мелаž* jne. Kas mitte parem tüübist *лаiнaź* aga **лаiнižin* (*a* assimilatsioon *i* mõjul?) välja minna? Loodetavasti selgub asi vepsa teiste murrete uurimisel.

Korralik ei ole ka sõna *kaži* 'kass' (karj. ootaks *kaźi* — nõnda et vahest *ž* lainuna vepsa edasi jõudnud), ega *mäžotada* 'puruks lüüa' (vrd. s. m ä s ä), *kožähtōťta* 'virutada', jts.

149. (*s* >) *š* > *h*.

Ühe küla (Krl.) keeles võib vanemate inimeste kõnes vokaalide vahelise *ž*:i asemel häälikut kuulda, kus sibilandi dentaalne artikulatsioon hoopis puudub, nõnda et konsonant nagu madalal artikuleeritud *h* — ikkagi heliline — välja kõlab. Näit. *toiḫęd* (või *tōḫęd*) 'teised', *hebōḫęd* 'hobused', *rebāḫęd* 'rebasekesed', *koiვhāḫud* 'kasekene', *oravāḫīď* 'oravakesi', *haugāḫĭń* 'tegin lõhki', j.t. Kõrgete täishäälikute, iseäranis *i* ees, näib ta kõige üleüldisem olevat, kuid säälgi kõigepäält lauserõhutumas seisukohas, nõnda et samal isikul võib samas sõnas nii *ḫ* kui *š* esineda[1].

b. Geminaat-*s*.

150. L ü h e n e m i n e üksikkonsonantideks oli *kk*, *tt*, *pp* juures konstateeritav, ja niisamuti on lugu ka *ss*:iga.

Sõnu, kus *ss* t ü v e h ä ä l i k u n a ette oleks tulnud, õieti ei olegi, kui me v e n e l a i n u s i d arvesse ei võta, mis näit. soomes ülepää geminaatsõnadeks on kujunenud; näit. *kasaŕ* 'võsakirves, kiin' (s. k a s s a r a, v. косарь), *kos*, gen. sg. *kosan*, 'plett' (s. k a s s a, v. коса), *kośńik* 'pletipael', *lisakaz* 'valgejutilise pääga' (v. лысый), *kisad* 'nahkpaunad' (v. киса), *kiseľ* 'kiisel' (s. k i i s s e l i, v. кисель). — Siia kuulub ka *baśta*, prees. *baśib*, 'kõneleda' (Даль: баснть, m. s. 'потѣшать разсказнями'), *baśen* 'kõnelus, jutt' (баснь), mille ühendamine kesk- ja põhjavepsa ning karjala *pagiže-*, *pagize-* sõnaga raskeks jääb.

Näeme, et neis sõnus *i* järel *š*:i ei ole — nad on tulnud keelde pärast *s* > *š* muutust, ja vähemalt nooremais ei ole vist geminaata olnudki. Ometi näikse ka vene *ž* avalduvat *s*:iga: *his*, gen. *hisan*, 'heina-

[1] Nõnda tuli sagedasti ette, et fonograafisse kõneldes selge *ḫ* kuulda oli, aga pärast sõnu korrates selle asemel *š* esines.

või õleküün, sara' (v. хижа), kuid see iseäraldus võib ka kohaliste vene murrete läbi loomuliku seletuse saada.

Mainitagu ka, et vene *štš-* (щ-) hääliku vasteks on (muidugi vaheldumatu) *šš*, näit. *i̯ašši̯k* 'kast' (ящик), *veššad* 'asjad' (вещи), *niššat* 'vaevane' (нищий), *ti̯ošša* 'ämm' (тёща), *tašši̯da* 'tassida' (тащить), *goľaniššad* 'saapasääred' (голенище). Samuti *pravaššik* 'mõrsja meeskaaslane' (проводчик). Kõik noored lainud.

151. Ühendatud omiski sõnus võib ometi geminaat esineda, näit. *kuśśadad* (kui mitte *kuś sadad*) 'kuussada', *vissadad* viissada', *kimasso* (soo nimi). Niisama onomatopoeetilises *uśśutada* (~*uśutada*, Krl.) '(koera) hassetada' (s. usuttaa, vrd. *huttutada* eel 99). Muidugi on raske kronoloogiseks hindamisematerjaliks tarvitada ühendatud sõnu, kus osad veel iseseisvad on.

152. Kõige tähtsam on meile inessiivi lõpp, kus esineb oodatav *s* või *i* eel *š*. Näit. *sus* 'suus', *harvas verkos* 'harvas võrgus', *hoŋgas* 'pedakas', *segлas* 'sõelas', *heį̆nantegos* 'heinategemises', *põhpöų̈dös* (kohanimi), *päį̆väs* 'päevas', *udęs arges* 'järgmisel mitte-paastuajal', *kiviлahtęs* (kohanimi), — *miš* 'kus', *koďiš* 'kodus', *pertiš* 'toas' (s. pirtissä), *ahavõš* (< **ahavoį̆ssa*) 'tuules', *ubhīš* 'täkkudes', *härgīš* 'härgades', (*nägū*) *unīš* '(näis) unes', *silmīš* 'silmades', *vanhīš paį̆dõš* 'vanus särkides', *meʦsoīš* 'metsiste püügil', *virzūš* 'viiskudes'. See lõpp võib koguni intervokaalselt esineda: *mišak* 'kus', *äį̆äsik* 'kui paljus', *ühtesañzę* 'üheskoos' (vrd. s. yhdessänsä), *koďišañzę* 'oma kodus' (s. kodissansa).

Kuid imelik on, et *i*-tüveliste inessiivi ainsuses tuleb oodotava *š*:i kõrval (vrd. üleval: *koďiš*, *pertiš*) ka *s* ette, näit. *sis* 'selles' (aga *miš* 'kus') *neʦsis päʦšis* 'selle-s ahjus', *papis* 'papis, papi juures', *kukis* 'kukes' (muidugi: *kukīš* 'kukkedes'), *külbetis* 'saunas', *arskaĥťis* (küla nimi). Kas mitte vahest lausefoneetiliselt seletatav? Nimelt on *s* häälikseaduslik, nagu eel tähendatud, järgmise sõna *s*:iga alates (näit. *kodiš*, aga *kodis ˌsanū*, *riś*, aga *vissadad*), ja sarnaseist seisukohist oleks ta kesteab võinud üldistuda (?). Vahest annab teiste murrete uurimine parema seletuse.

153. Viimaks juhime tähelepanu tuttava regressiivse assimilatsiooniseaduse pääle: *uį̆ub i̯ärvez ˌdaŕńe* 'ujub järves (väike) part', *värăž ˌbuŕg* 'väljas tuisk', *koďižgi* 'koduski'.

III. Konsonandi kõrval.

a. Silbi algul.

154. Heliga konsonandi järel on *s* > *z* muutus sündinud. Näit. *varz*, gen. sg. *varzan*, '(hobuse) vars' (s. varsa), *sorz*, gen. *sorzan*, 'metspart, soorsk' (s. sorsa), *kärz*, gen. *kärzän*, 'elaja nina, kärss, kärts'

(s. k ä r s ä), *kürz*, gen. *kürzän*, 'hernejahust kook (pliin', vrd. s. k ü r s ä), *moŕźmed* '(abielus) naised' (vrd. eest. 'mõrsjad', s. m o r s i a m e t), *käŕźin* 'kannatan' (s. k ä r s i n), (*ą̨iap‿*) *paŕźištho* '(sõidab) palgimetsa', '(*käźi-*)*vaŕź* '(käe-)vars'. Pääle kahe viimase näituse, tuleb dentaalist (juba algsoome ajal muidugi) sündinud sibilant sagedasti ka imperfekti vormides ette, näit. *viheľźīń* 'vilistasin' (s. v i h e l s i n), *kasaŕźīń* 'raiusin (võsu, oksi'), (*kukerdan*:) *kukeŕźīń* 'kummutasin', *küheŕźīme* 'ma painutasin ennast (alla)'. Kuid tuleb ka üldistunud *d* ette, nagu varsti näeme.

i järel korralikult *ž*: (*pirdan*:) *piržīń* (~ anal. *pirdīń*) 'tõmbasin joone'.

155. H e l i t a konsonandi järel on, nagu seda silbilõpuliste klusiilide ajaloos oleme näinud, *s* kas püsinud või (*i* järel) *š*:iks muutunud (*öks* — *sikš*, *hibusīď* — *magutišęn*, *meheks* — *mehīkš*, *eťsta* — *iṭšę*, *лaps* — *bipšin*).

Iseäraldused, mis *ts*:i puhul nähtavale tulevad (*tš* pro *ts*), on affrikaada ajaloos esitatud. Tähele panna on ka vormid *лopisę* 'lõpeb', *лopisō* 'lõpevad', *ruṭšisō* 'võtavad jalad (saabastest) lahti' j. t., kus *-sę*, *-sō* (pro *-šę*, *-šō*) arvatavasti analoogiline (vrd. *tegesę*, *pidasō* j. t.). Muidu tuleb aga *š* pro *s* niisugustes onomatopoeetilis-deskriptiivseis sõnus ette nagu *kokšib* 'klopib', *kokšāďab* 'klopsatab', (*pertiš*) *šakšad* '(toas) vaikselt talitad', *лopšab*, *löpšäb* 'pehmelt tatsub', *räpšūńe* 'rämpsukene', *käpš* 'linnujalg, käpp'.

b. Silbi lõpul.

156. H e l i g a konsonandi ees on *s* *z*:iks vast. *ž*:iks muutunud. Näit. *razv* 'rasv', *razvakaz* 'rasvane', *käzn*, gen. *käznän*, 'kase pahk', *pazmetiž* 'pasma-jaotus', *kavaźńik* '(okaspuu okstest) luud' (*-ńik* vene lõpp). Vahest kuuluvad siia ka *ezmažnaŕg* 'esmaspäev', *tožnaŕg* (< *toi̯sena*?, *toi̯sna*?) 'teisipäev', *nou̯znūž* (< *nou̯snu-*?, **nou̯sęnu-*?) 'oleks tõusnud'.

157. H e l i t a konsonantide eel esinenud *s* on juba klusiilide ajaloos esitatud. Nii *s* kui (*i* eel) *š* tulid ette (*uskon* — *išken*, *puręskendob* — *i̯uťiškandob*, *astub* — *ištub*, *keskust* — *lepišť*, *surust* — *hebošť* < **hepoi̯sta*).

Ometi mõnikord *s* ka *i* järel: *krist* 'rist', *kist* '(vöö-) tutikene'; esimeses on vist praegune vene kuju (крест) mõjunud, järgmine nii noor vene lain, et ta *s* > *š* muutusest osa ei ole saanud võtta. *voi̯stada* 'võiga määrida' on nähtavasti ka õige hiline sünnitus. Raskem seletada on *kiskotadazhę* 'ennast ringutada' (s. k i s k o t e l l a). — Sõnades *hoštab* 'voolab külma sisse' (= s. u h o o k y l m ä ä) ja *kuštab* 'kumab' on kesteab *i* olnud (**hoi̯sta-*, **kui̯sta-*, vrd. *paštab*, *лoštotab* = s. p a i s t a a, l o i s t a a). Ka inkoatiivse ja futuurse tähendusega *-skande*: *tuлęškandob* 'hakkab, saab tulema', *kadoškandob* 'hakkab, saab

kaduma' on imelik oma alalise *š*:iga, kui selle ees mitte *i*-diftong ei ole esinenud; vahest on *i*-tüvelised (*ɨutiškandob*, *ɔopiškandob* j. t.) siin analoogiat avaldanud. Igatahes frekventatiivverbides nagu *möškenden* 'müün sagedasti', *saškenden* 'saan sagedasti' (s. myöskentelen, saaskentelen) — mis õieti ka eelmise rühma tähendusega võivad esineda — peab *š* analoogiline olema, sest ka *möskenden* tuleb ette, niisama *ambuskenden* 'lasen (sagedasti) püssi' (s. ammuskentelen), *sülgeskeda* 'sülitella', *puręskendob* 'pureb sagedasti', j. t. — Tüübist *en nägiške* (< **näge-is-ke*) 'ma ei näinud' vt. eel. 27.

Sõnas *vestta*, prees. *vestan*, 'vesta' (vrd. s. vestää, aga ka veistää), näitab *s*, et ta ilma *-i*:ta vepsa keelde on pärandatudki; niisama *pästär*, plur. *pästräd* 'linatolkmed' (s. päistär, keskvepsa *päštar*, ks. Setälä, AH 234), kus aga ka vastav slaavi originaal (vrd. v. паздер) ilma *i*:ta esinenud (vt. Jalo Kalima: Suomen *päistär*, Virittäjä 1920, lk. 14).

IV. Sõna lõpul.

158. Sõna lõpul on sündinud muutus *s* > *z* või (*i* järel) *s* > *ž*. Näit. *karakaz* 'auguline', *korękaz* 'jämeda koorega', *taivaz* 'taivas', *petoz* 'kahju', *keskuz* (*-aid*) 'kesk(-aid)', *ihastuz* 'rõõm', *toivotuz* 'lubadus', *kertmuz* 'nööripunumise rull', *veďeɔuz* 'vedeleja' (s. vetelys), *mätäz* 'mätas', *lülükäz* 'kõvapinnaline (okaspuu)', *päţšõďez* 'ahju esine', — *nagriž* 'nairis', *varіž* 'vares', *neidižɔaps* 'tütarlaps', *niťatіž* 'niidetud maa', *rahnotіž* 'lõigatud põld', *poimetіž* 'iluõmblus', *tegotіž* 'tehtud, nõiutud haigus'.

Ainult kui *s*, *š* helita konsonandi ette on sattunud, on ta muidugi helitu, näit. *ťervaskand* 'tõrvaskänd' (aga näit. *taivaznaba*, *nărituznimi*), *pöuvespiło* 'peotäis linu', *nagriškop* 'nairikoobas', *vidakas‿taho* 'tiheda kuusemetsaga koht', *täus‿täudūńe peŕť* 'tungil täis tuba', jne.

Lisa: Analoogiasünnitusi.

159. Vepsas kordub sama nähtus, mis näit. soome keeles on tuttav, ja nimelt et imperfekt-vormidesse tüve *d* sagedasti on *s*:i asemele tunginud. Näit. (*vodab*:) *voď* 'laskis vett, jooksis läbi' (s. vuotaa: vuoti, vuosi), (*voiďab*:) *voiďіń* 'võidsin' (s. voidin, voisin), (*iďab*:) *iď* 'idanes' (s. iti), (*hädän*:) *hädіń* 'kihutasin minema' (s. häädin, häsin), (*piďada*:) *pidīmā* 'pidasime' (s. pidimme), (*koumę rigat‿*) *tuuď* '(kolm reht) tuulas', *soŕď* 'kukutas ümber' (vrd. sorti, sorsi), *veŕďіń* (~ *veŕžіń*) 'põletasin alet' (s. viersin), *siŕďіń* 'nihutasin' (s. siirsin), *keľďіń* 'keelasin' (s. kielsin), *küńďіń* 'kündsin' (aga *küńžіń* 'küünistasin', nagu soomeski: kynnin — kynsin), *käńdіń* 'käänasin' (s. käänsin), (*vändän*:) *väńď* 'mängis' (vrd. s.

vääntі, vääns i), *tuńďiń* 'tundsin' (s. tunsin, eestiski murd. 'tuusin').

Niisuguste vormide sündimisel on muidugi mõju avaldanud ka vahekord *muštan* : *muštiń*, *nägehtan* : *nägehtiń*, s. o. nende sõnade analoogia, kus tüve dentaal *s*:i ja *h* järel häälikseaduslikult ka *i* ees esineb, kuigi tüve *d* üleüldistumine ilma vahelülidetagi võimalik oleks olnud.

160. Ehk me küll nägime, et kolmanda silbi tüvedentaal *i* eel sagedastigi korrapäraselt *s*:iks oli läinud (*vaįhudęd* : *vaįhuźīď*, *rebinudęd* : *rebinuźīď*, ja isegi *neįžńe*, s. neiti), tuleb ometi ka üldistumist ette, *-eda*-adjektiivides koguni alati: *sogedīď* 'sõgedaid', *libedīď* 'libedaid', *pimedīď* 'pimedaid', *vauktīď* 'valgeid', jne. — nagu soomeski sokeita, lipeitä jne., pro **sokesia*, **lipesiä* jne. Niisama (*kägędan*:) *kägedišканź* (Krl.) 'hakkas tõotama tulla' (vrd. s. käkeän : käkesin). Kui aga viimane tüüp mitte häälikseaduslikku moodustust ei edusta? Vrd. *neįžńe*, aga *neįdišť* (part. sg.), *neįdižлaps*, *eńzńe* (< *ensinen*), aga *eńďišť* (part. sg.), *eńtšęd* (< *entisęt*). Vahest tuleb endistele piiramistele *t* > *s* muutuse kohta (vt. Setälä, ÄH 131) veel järgmise silbi *s*:i takistav mõju juurde, nõnda et isegi näitus nagu (*hebo om*) *kibedīš* '(hobune on) paiseis' võiks häälikseaduslik olla. Kõik aga eeldusega, et see (diftongist kord kujunenud) *i*, *ī* hilisem ei ole kui *t* > *s*.

Mõnikord on dentaalist tekkinud sibilant ümberpöördud tüvedentaali asemele üldistunud: (*niž* 'niis':) *nižęd* 'niied' (s. niidet), *nižud* (demin.) 'niiekene'.

ž:i resp. *š*:i vanadus.

161. Enne kui *s*:i ajaloo lõpetame, tuletagem meelde näitusi nagu *sõmžęd* (< *sȭmisęt*), *įomžęd*, või *eńtšīkš* (< *entisiksi*), mis näitavad, et kõnesolev *s*:i variant juba enne sisekadu on tekkinud. Et sisekadu aegu aga klusiilid veel helilisteks ei olnud saanud, ei tule seda ka *s*:i kohta arvata, nii et näit. *eńtšīkš* või *paįšked* ('paised') oma sibilandi otsekohe *š*:ist (mitte aga *ž*:ist) on saanud, kuna näit. *įomžęd* < **įomšęd* < ××*įōmisęt*. Vokalismis näeme, et diftongi *į* on kinnises silbis *s*:i eel kadunud, näit. *лašk* 'laisk', *oksašť* 'oksakest', ja see kadumine — muidu õige vana, nagu hiljem märkame — peab järelikult hilisem olema kui *š*:i tekkimine (sest et *š* ainult *i* mõjul suutis tekkida). Nõnda tuleb *s* > *š* muutust õige vanaks arvata. Üks muutus osutub ometi veel vanemaks: *i* nihkumine *s*:i ette (epentees) ains. 1. ja 2. possessiivsuffiksites, näit. *siлāž* (<××*sinullasi*) 'sinul', *itštūń* (< **itsętani*) 'mind ennast', jts., millede üle lähemalt hilistekkinud diftongide ajaloos.

Spirant h.

I. Sõna algul.

162. *h* on, nagu vepsas mujalgi, nõrga sahinaga helita spirandina säilinud. Näit. *haḳubō* 'sõstramari' („haisumari"), *ham* 'mõistus', *hambhītō* 'ilma hammasteta', *homendẹz* 'hommik', *hondṓń* 'halvasti', *hurgutada* 'loputada', *humā* 'humal', *hän* 'tema' (s. hän), *hämähäḳkud* 'ämblikud' (s. hämähäkit), *heiṇiärv* (kohanimi), (*andan*) *helkun* '(ma annan) lopsu', *herk* 'erk' (vrd. s. herkkä), *hiāta* 'kähku ihuda' (vrd. s. hijoa), *hibuz* 'juus' (s. hivus), *hihkutaškatas* 'hakatakse karjuma' (vrd. s. hihkua), *höblötädä* 'lobiseda', *hüvüz* 'varandus', *hüpin* 'hüpin'.

Tähendatagu, et ka vene lainudes originaali tugevasti larüngaalsahinaga *h*:le enamasti vepsale omane nõrgavõitu suusahinaga *h* vastab, näit. *hamut* 'rangid' (хомут), *harkoťid* '(köha-) röga' (vrd. харкать), (*aḳōmā*) *hotkas* '(sõitsime) kiirelt'. Kuid tuleb ette ka *x*: *xalat* 'pikk kuub' (халат), *xartsud* 'teemoon' (харчи), *xoromad* 'kambrid, toad' (хоромы), *xod* '(lahtine) sõidukoht' (ход). — Ka teise konsonandi ees tuleb *h* ette: *hlopṕbad* 'virutavad lüüa' (vrd. хлопнуть), *hlopṕtada* (~ *хло-*) 'plaksutada' (хлопывать), *hruputada* 'krõgistada' (хрупнуть), *hrustaľńē* 'kristalne' (хрустальный). Kuid niisuguste sõnade arv näib sedavõrd piiratud olevat, et taotlev analoogia ei ole seekord jõudnud omal põhjal tekkinud sõnade pääle mõju avaldada.

II. Vokaalide vahel.

a. Esimese silbi lühikese vokaali järel.

163. *h* on säilinud, kuigi spirandi juures võib — ja see käib ülepää *h* kohta helilises ümbruses — helihäält kuulda. Näit. *ahavokaz* 'tuuline', *paha* 'halb, paha', *kuha* 'koha, sudak', *muhada* 'muheleda', *puhāźīń* 'puhusin äkki' (s. puhalsin), *ihastuda* 'rõõmsaks saada' (vrd. s. ihastua), *vihand* 'haljas' (s. vihanta), *liha* 'liha', *лahokaz* 'pehkinud' (s. laho), *taho* 'koht' (vrd. s. sillä taholla 'säälpool'), *puhuda* 'puhuda', *pühäpäiv* 'pühapäev', *läheks* 'peaaegu, ligi', *viher* 'roheline' (s. viheriä).

b. Esimese silbi pika vokaali järel.

164. *h* on säilinud, aga vokaal lühenenud, nagu eestiski. Näit. *tohuz* 'küünal' (s. tuohus), *tohi* '(kase) toht', *uhi* 'aastane talleke' (s. uuhi), *ŕih* 'rehetäis' (vihkude arvu mõõtja), *rihenduz* 'söed ahjus'. Pandagu tähele ka pika tüvevokaaliga sõnade illatiiv: *maha* 'maasse', *ōhō* 'öösse', j. t. — Et lühenemine tõesti *h* mõjul sündinud, ḳatsume pikkade vokaalide ajaloos selgeks teha.

c. Esimese silbi diftongi järel.

165. Nii *h* kui ka diftong on säilinud, näit. *лаiḫ* 'lahi', *лаiḫan* 'lahja', *лаiḫtub* 'lahjeneb', *püiḫe* 'püid laskma', *kauḫ* 'kulp' (s. kauha), *kauḫāńe* 'kulbikene', *лauḫtuda* 'leppida', (*ozran*) *rouḫin* '(otri) jahvatan, murendan' (vrd. s. rouhia), *ǯauḫon* 'jahvatan', *hauḫalada* 'haukuda', *ǯouḫńe* 'jõhvine', *ǯouḫšīd* (< **ǯouḫisīta*) 'jõhviseid', *ǯouḫud* 'jõhvikene'.

Väga imelik näib, et mitmeis n. n. kokkutõmmatud noomenite tüübilistes on kinnise silbi ees *h* nagu ära kadunud, kuna ta lahtise silbi ees alal on, nõnda et siin päält näha mingisuguse astmevahelduse võiks arvata tegu olevat. Näit. *keǯaz*, part. sg. *keǯast* 'suur pussnuga', (Krl.) 'oda', nom. pl. *keiḫad* (s. keihäs, keihästä, keihäät), *vaǯez* 'sõna', *vaiḫed* 'sõnad' (vrd. s. vaihe, vaiheet, eesti 'vahe, vahed'); niisama *mäǯäz* 'mähk' (s. mäihä), *mäiḫän* 'mähja', *ravaz* 'rahu (ihus)' (s. rauhanen), aga ka 'vana' ning 'vana kütismaa', *rauḫad* 'rahud', ning 'vanad', *rauḫišt* (Krl.) 'jäme palgimets', *ǯovez* 'jõhv' (s. jouhi), *ǯouḫed* 'jõhvid', *ǯouḫud* 'jõhvikene'.

Juba see asjalugu, et mitmed neist sõnadest analoogiliselt kokkutõmmatute tüüpi üle on läinud (nagu juba vastavaist soome ja eesti vormidest selgub), kui ka see, et vaheldust teiste sõnade juures ette ei tule (*ǯauḫon* : *ǯauḫta* j. t.), paneb vahelduse häälikseaduslikkuse juures kahtlema. Lähemal vaatlusel selgub, et täitsa häälikseaduslik vahekord on *ravaz* (< ×*rāvas*, tähenduses 'vana', vrd. s. raavas = 'kariloom, lojus', murdeliselt 'täiskasvanu') : nom. pl. *rauḫad* (< **ravhad* < *rāvahat* < ××*rāvahęt*, vrd. s. raavaat), *rauḫišt* (< ×*rāvahisto*), samuti ka *vaǯez* (ainult *z* pro *h*, vrd. soome vaihe < *vaǯeh*, nagu murhe < *mureh*) : nom. pl. *vaiḫed* (< *vaǯehed*). Et aga keeles olid olemas korralikud kujud *rauḫad* (< ×*rauḫat* 'rahud'), *ǯouḫed*, *mäiḫäd*, *keiḫad* (< **keiḫhad* < **keihahat*), siis tekkis eelmiste analoogial ka *ravaz*, *ǯovez*, *mäǯäz*, *keǯaz*, pro **rauḫ*, **ǯouḫ*, **mäiḫ*, **keiḫaz*. Keskvepsas näikse ka umbes samasugune analoogiline vaheldus valitsevat[1]. Hiljem saame sama nähtusega veel konsonandijärelise *h* ajaloos tegutseda ja teda uuest küljest valgustada. Sääl ka sõnast *heuŋęz*, pl. *heuŋhed* 'sulg', mis s. höyhen kujuga võrreldes nagu metateelilist tüüpi edustaks, kui mitte just soome kuju metateetiline ei ole (**heüneh* > *heüḫen*); lõpphäälik *-h* on siin vahest kohasem algupäraseks oletada kui *-n*.

[1] Vt. Setälä, ÄH 331, kus vahelduse analoogine iseloom nähakse, kuigi asi vähe tumedaks näikse jäävat. Ega ju *keiḫad* ja *rauḫad* ole kuidagi sisekaduvormideks ainult mõistetud („on käsitetty sisäheittomuodoiksi"), vaid nad on ju häälikseaduslikud sisekaduvormid, mis analoogialülideks on kujunenudki.

d. Järgsilpides.

166. *h* on säilinud, nagu see, pääle kesk- ja Äänis-vepsa, ka kaugemate põhjanaabrite aunus-karjalaste keele omaduseks on. Lõuna-vepsas tuleb aga alati seesmise lühikese vokaali kadu *h* eel nähtavale. Tuleb arvesse võtta järgmised rühmad:

1. N. n. kokkutõmmatute tüübi *s*- ja *h*-noomenite vokaaltüvelised vormid ja nende tuletused, näit. (*kindaz*:) *kindhad* 'kindad' (s. kintaat), (*aiƶaz*:) *aiƶhad* '(rinna) pisted', *aiƶhīš* (*mahtamū pästtä*) '(rinna) pisteist (oskame päästa)', *orhāńe* 'oras, orasekene' (*ƶaboz*:) *ƶabhod* 'heinavaalud', *ƶabhōʦšęn* (*heinan*) 'riisun vaaludele (heina)', *veńhed* 'vened' (s. veneet), *torhō* (*tapta*) 'otsekohe kuhjast, s. o. „toorelt" (peksa)', *kaľhed* 'kallid', *kaľhuz* 'kallidus' (s. kallius), *karvakhad* 'karvased' (s. karvaiset, karvakkaat), (*hambhakaz*:) *hambhakhad* 'hammastega (varustatud)', *vilikokhan* (*leiban*) 'hallitanud (leiva)'.

Edasituletuste hulgas teenivad erilist tähelepanu *-ud*-deminutiivid, näit. *robhud* 'tohttorbikuke', *kegaľhud* 'sõekene', *rughud* 'rukkikene', *veńhudō* 'venekesel, paadikesel' (vrd. nom. *robeh*, *kegaľeh*, *veneh*). Niisuguste analoogial *ƶuhud* 'luukene', *pähud* 'pääkene', *lipkōhud* 'liblikas', jts.

2. Illatiivid, näit. *enambha sadha rubľha om kindhīd'* 'rohkem kui saja rubla eest on nahkkindaid', *sadōhe* 'sadadesse', *lihha* (< *lihahan*) 'lihasse' (analoogiliselt ka *vanhha* 'vanasse', pro **vanha*), *ligho* (*panda*) 'likku (panna)' (s. likoon), (*tuƶę*) *abhu* '(tule) appi', *märghä metsha* 'märga metsa', *meʦsīhe* 'metsadesse', *kädhe* 'kätte', *highe* 'higisse', *aiƶdverhe* 'aia äärde' (s. aitoviereen), *ühthe oiƶkthа* 'ühe joonega', *oƶudhę* 'õllesse', *venezhe* 'venesse, paati'. Eraldi pandagu tähele III. infinitiivi illatiiv: *samha* 'saama' (s. saamaan), *tomha* 'tooma', *sömhä* 'sööma', *vestmha* 'vestma', *abutamha* 'aitama', jne.

3. 3. isiku suffiks *-hen* (praegu *-he*, mitm. *-he* või *-hō*), mis nähtavale tuleb

a) passiivi imperfektis, näit. (*prihad*) *ƶoiďhe* '(poisid) jõid', *veiďhe* '(nad) viisid', *ƶäiďhe* (~ *ƶäiďhō*) '(nad) jäid', *andeťhe* (~ *andeťhō*) 'anti, nad andsid', (*kaik veiʦšęd*) *oteťhe* '(kõik noad) võeti, nad võtsid', (*koirad*) *nutaškaťhe* '(koerad) hakkasid haukuma', *ištuteťhe* (~ *-teťhō*) 'istutati, nad istutasid';

b) refleksiivse tähendusega (või tähendusvarjundiga) verbide imperfektis, näit. *pańhe* 'ta heitis magama', *pańhō* (~ *pańhe*) 'nad heitsid magama', *peźhe* 'pesi ennast', *taʦ'šīhe* 'heitis ennast', *kaiʦšīhō* 'nad kaitsesid ennast', (*hebōžęt_*) *poťkīhō* '(hobused) lõid jalaga, põtkusid', *vastoīhe* 'vihtles'. Nähtavasti analoogiline on *-he* vastavais infini-

tiividest: *pandazhę* 'magama heita', *pestazhę*, *taťtazhę*, *ʌoptazhę*, *kaitazhę*, *poťktazhę*, *vastõďazhę*, *petatazhę* 'ennast petta lasta', *unohtadazhę* 'ununeda', *tunktazhę* 'tungida', jne., kus õieti kaks suffiksi järjestikku on juhtunud (ka *pandāzę* < *pandañzę* tüüp on olemas, vt. *n*:i ajalugu). Niisamuti partitsiipides *pannuñzhę* 'magama heitnud', *peznuñzhõ* '(nad) ennast pesnud', *taťnuñzhę*, *ʌopnuñzhę*, *ʌopnuñzhõ*, *keŋgnuñzhę* 'endale saapad jalga tõmmanud', (*ī*) *petatanuñzhę* (*końďī*) '(ei) lasknud ennast petta (karu)'. Viimaks ilmub samasugune kahekordne suffiks, päälegi sagedamini teistes kui 3. isikus, ka imperatiivides *keŋkkazhęt* 'tõmmake saapad jalga', *augat k.* 'ärge t. s. j.', *augat heitkazhęt* 'ärge võtke ennast riideist', *sobigazhęm* 'pangem ennast riidesse';

c) Imperatiivi 3. isik, mis aga ainult mõnes enam-vähem kivinenud üteluses elab: (*prośťi* 'jumalaga', vastuseks:) *ǯumā prośťkha* 'jumal kaasa', (Šdj.) *okha hän tuʌob* 'tema tulgu', *okhakhe hõ tuǯas* 'nemad tulgu'. Harilikult aga *ʌaske koiŕ nutab* 'koer haukugu, las koer haugub', või: *durakoks ni ken ī rohtīš_kutsta händ* 'ärgu julgegu keegi teda rumalaks nimetada'.

4. *-hāńe*, *-hīńe* sõnad, näit. *alhāńe* 'all olev' (s. alhainen), *ülhāńe* 'üleval olev' (s. ylhäinen), *metshāńe* 'puu', *metshāžęd* 'puud', *vedhīńe* 'veevaim' (s. vetehinen), part. pl. *vedhīžīď*, *koďhīńe* (*kivi*) 'kodune (kivi, s. o. käega aetav jahvatuskivi)', *korbhīžęd* 'kuradid'.

5. *-ihńe-* (< *-ihinen*) sõnad, kuid ainult ains. nominatiivis ja partitiivis, näit. *lidnahńe* 'linna elanik', *lidnahišť* part. sg., *savihńe* 'savine', *tervasihńe* 'tõrvaksine', *kadagihńe* 'kadakane' (*h* nähtavasti siin ka algup. diftongi asemele tunginud). — Nende sõnade teistes käänetes tuleb aga nähtavale assimilatsioon:

(*-hisę-* >) *-hšę-* > *-ššę-*:

lidnaššęd, *lidnaššīď*, *saviššęn*, *tervasiššęd*, *kadagiššīď*. Selle vastu näit. (*tohńe*:) *tohšęd* 'tohtsed, tohust', part. pl. *tohšīď*, nõnda et muutus päärõhulist silpi ei näi puudutavat.

167. Viimaks mainitagu, et *h* on ka *f* häälikuks arenenud, ja nimelt sel korral, kui ta, pääle sisekadu, *v* hääliku järele on sattunud, näit. (*rahvaz*:) *raffan* (< *rahvahan*) 'rahva', (*kirvez*:) *kirffõ* (~ *kirvhõ*, Pjat., < **kirvehella*) 'kirvega', *ǯärffe* (< *ǯärvehen*) 'järve'.

III. Konsonandi kõrval.

a. Silbi algul.

168. Siin saab meil tegemist olema ühtumatega *nh*, *lh*, *rh*, mis enamail juhtumustel on säilinud. Näit. *vanh* 'vana', *vanhad* 'vanad', *vanhhapā* 'vanemail päevil' (s. „vanhaan päin"), *tarh* 'väiksem piirkond, ala' (näit. *viš_kegod ühtõ tarhā* 'viis kuhja ühel väiksemal alal'), *parh* 'lumekord', (*pań ʌumd*) *parhan* '(sadas lund) tubli korra' (< *rh*?).

Eesti 'haned', s. hanhet sõna vasteks (kui selleks mitte *guś* sõna ei tarvitata), on *handhed* (Krl.) või *handrẹd*, dim. *handrud* (Arsk.) — väike näpunäide sellest, kuidas iseäranis vähem tuntud loomade nimed häälikuvahetuste alla sattuvad.

169. Parallelne *i̯ovez* : *i̯ouhed* moodustusele (vt. 165) on *tanaz* : *tanhad* 'laudaesine, lauda ja elutoa vaheruum' (e. „tänav, tanav", s. „tanhua"), part. sg. *tanast*, part. pl. *tanhīd'* jne. Niisama *sitnäriž* 'pasknäri', vrd. s. närhi[1] (ehk küll ka seekord väga mitmekujuline: *sidneriž*, *sidräniž*, *sidräñž*, *sitnärviž*). *h* kadumisest, veel vähem millegi nõrga astme puhul kadumisest, ei saa siin juttugi olla, vaid on häälikseaduslik vahekord *verhad* : *veraz* ('võõrad : võõras') sünnitanud ka *tanhad* : *tanaz* (pro **tanh*), *-*närhid* : *-näriž* (pro *-*närh*). Samasuguseks eeskujuks on võinud olla ka varem nimetatud *heu̯nhed* : *heu̯nez*, mis vahest edustab vanemat suhet **heu̯nehet* : **heu̯neh*.

b. Silbi lõpul.

Heliga konsonandi eel.

170. *h* enamasti säilinud. Näit. (*hn*:) *ɹahn* 'latikas' (s. lahna), *kahnak* 'kõvaks läinud (leib)', *hihnāńe* 'maariba soode vahel' (Krl.), (*veba pirgōt'_*) *pahnōkš* '(viivad pirukaid) nurganaisele', (*taga-*) *rahńik* '(tagu-) kannikas', (*hm*:) *lehm mähmelib* 'lehm mäletseb', *pahmhas* 'kaerajahus', *tuhmda* 'mütsutada', (*hl*:) *ahɹak* (< *hl*?) 'ahne', *tuhɹak* 'tume, tuhm', *sihlita* '(piima) kurnata', (*hv*:) *vahvitada* 'kindlustada' (s. vahvistaa). Eemal sõnas: *iǹehmō* (sõimunimi kõhna naisterahva kohta, vrd. s. ihminen, e. 'inimene' < **inihmenen*?). — Ebaselge on sõna *humbar* 'uhmer' (s. huhmar).

171. *hv* > *f* (*ff*). See meile juba tuttav muutus (*raffan* < *rahvahan*, vt. 167) tuleb sõna lõppu sattunud *hv* juures nähtavale: (*vahvad*, isegi *vahvnẹn*, aga:) *vaf korvīl'e* 'nõrga kuulmisega' (ka *vahv*, Krl). Sõna seeski aga imelikul viisil vene lainsõnas *affalōhẹ* 'ahnelt, himuliselt' (oxвaтку), *affatkurōńe* 'tahtmise, himu tuhin', *affatnik* 'tahtja, soovija'.

Helita konsonandi eel.

172. Tulevad küsimusse ühtumad *hk* ja *ht*, millede üle üksikasjaliselt juba klusiilide ajaloos. Ainult palataliseeritud *ht* muutumise kohta

[1] Tähendatagu siinkohal, et mõistatusline *r* eesti 'rähn' sõnas vist muud ei ole kui varema *närhi* kuju metateetiline saadus (vrd. üleval vepsa kujusid), ehk küll nimede tähendused segi on läinud; seegi on arusaadav, sest et korrapärane *hähn* oma kujuga kiskus 'rähni' (< *närhi* = pasknäri) enese tähenduspiirkonda.

śť:ks, mis ühes kohalikus murdekeses (Jer., iseäranis nooremate keeles), vähemal viisil ka selle ümbruskonnas läbi on viidud, peame mõne näituse tooma. Esimeses silbis: *en rośťi* '(ma) ei julge', *pośťirobez* 'tohust torbik tuulamise tarvis', *ośťi* (*ịäred*) 'väga (jäme)' (mujal *ohťi*), *nüśťiń* 'kiskusin ära' (s. nyḫdin), *pistid* (*piśťid*) 'tangid' (s. pihdid), *vistịak* '(lõnga-) viht' (s. vyyhti). — Järgsilpides: *magadaśť* 'magas natuke', *häskaśť* 'haugatas', *lendaśť* 'tõstis ruttu', *hüpäśťiń* 'hüpatasin', *räŋgäśťiń* 'karjatasin', *höläśť* (*uhkhu*) 'plartsatas (lumelortsu sisse), *ịurgeśťib* 'kolab ümber', *arskaśť* (Arskaht'i küla nimi).

Kui seda meeles pidada, et *ht* > *st* eesti ning vadja murdeis tagavokaalidegi eel ette tuleb, on ta käesoleval korral häälikfüsioloogiselt seda loomulikum, sest et palataliseeritud *ht* juures keele esiselja sünnitatud pilu kergesti *ś*-sahina välja kutsub.

Huvitav on tähele panna, et neist õieti ühe küla keelele omastest *st*-sõnadest on mõned ka kaugemale kantud: *vistịak* (Tgl.), *lendaśť* (Krl.), *arskaśť* (Krl.), kuna *ht* (*ht*) muidu püsima on jäänud. Tuttav nähtus, mis nii sagedasti häälikseaduste äramääramisel raskusi sünnitab ja uurijale iga murdekesegi tundmise tähtsust meelde tuletab.

IV. Sõna lõpul.

173. Lõpp-*h* on püsinud, kuid järjekindlamalt ainult kõige lõunapoolsema, teistest eraldatud küla (Pjat.) keeles, kus üteldakse *madęh* 'luts' (s. made), *ubęh* 'täkk', *vandęh* '(tünni-)vits' (s. vanne), *pohťirobęh* 'tohust tuulamisetorbik', *ťervęh* 'terve', *veńeh* 'vene', *kegaťeh* 'tuletukk' (s. kekäle). Mujal tuleb *-h* enam-vähem jäänustaoliselt ette, näit. *orihvarzäńe* 'täkkvars', *oŕih* (Krl.) 'täkk', *tińeh* (Arsk., vanematel) 'tiine, raskejalgne', *sopuh* 'ahju leelõugas', *ʌomińeh* 'kõmin' (vrd. *ʌomäzõťta* 'kõmmutada').

Aga enamasti on *-h* asemel *-z*: *madęz*, *ubęz*, *vandęz*, *pohťirobez*, *ťervez*, *veńez*, *ťińez*, *kegaťez*; *haŋmez* 'ale' (s. halme), *vaĺez* 'sõna' („vahe", s. „vaihe" < **vaĺeh*), *kortęz* 'osi' (s. korte), *toręz* 'toores' (s. tuore), *hernez* 'herne'. Kogu *-eh* lõpu asemel on mõnikord *-iz*: *ʌaịniž* 'laine', *ragiž* 'rahe' (s. rae), *rahkiž* 'room' (s. rahje).

On kerge ära näha, et lõpp-*z* analoogiline on: *verhad* : *veraz* = *torhed* : *toręz* (pro *toręh*), s. o. algup. *s*-lõpulised sattusid oma vokaaltüvelistes vormides algup. *h*-lõpulistega kokku, ja täieline kokkulangemine oli tagajärjeks; nõnda ka partitiiviski *haŋmest*, *ťervest*, *veńest* jne. (pro *haŋmeht*, *ťerveht*, *veńeht*) — nagu *verast*, *rahvast* jne. — Arusaadav, et *nagrhed* : *nagriž* tüüp oma mõju avaldamata ei jätnud; seda viisi seletubki *-iž*: (*ʌaịnhed* :) *ʌaịniž* (pro *ʌaińeh*), part. sg. *ʌaịnišť* (pro *ʌaińeht*).

5. Nasaalid.

n.

I. Sõna algul.

174. *n* ülepää säilinud, näit. *nado* 'nadu', *naiľīď* '(sa) võtsid naise', *nogestuda* 'nõgiseks saada', *noųstan* 'äratan üles', *nut* 'haukumine', *nukta* 'tukkuda' (vrd. s. nukkua), *ńägen* 'näen', *ńälg* 'nälg', *ńegлa* 'nõel', *ńevon* 'palun ütelda', *nügüdęks* 'selleks korraks', *nübl* (~ *ńübl*) 'nööp', *nilestuda* 'libedaks saada', *niť* (~ *ńiť*) 'niit', *niťab* 'niidab (heina)'.

Harva tuleb *n*:i kadumist ette: *imi* (Krl.) 'nimi', *iver* 'kasepuu juur' (vrd. s. niverä), (*milēń*) *ikotōťab* (?) '(minul) käivad luksud' (s. nikotuttaa) — aga ainult neis sõnus, nõnda et kadumise ulatust raske on kindlaks teha.

II. Vokaalide vahel.

a. Üksik-*n*.

175. Säilinud, näit. *kana* 'kana', *anop* 'ämm' (s. anoppi), *sanuda* 'ütelda', *ńena* 'nina', *säųnę* 'säinas', *ańi* (*suŕ*) 'väga (suur)', *ięniž* 'jänes'. Sõnarühmadest, milledele *n* omane, nimetatagu a) *-nuda*-verbid, näit. *aлęnuda* 'alaneda', *openun* 'õpin', *ližanub* 'lisaneb', *sogenuda* 'sõgeneda'; b) *-eta-* : *-nen*-verbid, näit. (*korbeta* :) *korbnob* 'kõrbeb', *korbeń* 'kõrbes'; c) essiivid, näit. *udęn vodęn* 'uuel aastal' (s. uutena vuotena), *tönün* 'sel ööl' (s. tänä yönä), *alhan* 'allpool', *ülhän* (< *l*?) 'üleval pool'.

176. Tähele panna, et *sanuda* 'ütelda' (s. sanoa) verbist võib elavas jutustusstiilis kiirtempovorm *mä sāń* 'ma ütlesin' esineda, pro *mä sanūń*, mis muidugi normaalrõhutusel üleüldine. Sellevastu alati *panęn* 'panen', *mänęn* 'lähen', mis teistes keeltes kohati nimetatud põhjusel ilma *n*:ita esineb. Setälä järele ka vepsa murdeis *ńän* ~ *ńänen*.[1]

Ka isikupronoomenid *mä*, *śä* võivad vaevalt muud midagi olla kui niisamasugustel põhjustel tekkinud lühendused kujudest *minä*, *sinä*.

n:i asemel *m* sõnas *kaįmō*, gen. *kaįmлon* 'kaenal' (s. kainalo, vist < **kahinala*); võiks miski dissimilatsioon olla (*n* > *m* järgmise *l*:i mõjul). — Vist korralik kadu tuleb nähtavale sõnas (*paįnan* :) *paįmha* < *paįnmha* < *paįnamahan* 'painama'.

[1] Vaevalt võib kriitiline uurimus tõsiselt võtta Setälä arvamist, et vormides nagu *ńän*, soome murdelistes paan või mään ('panen, lähen'), vadja *pān*, *mēn*, eesti murd. *pân* jts. „nasaali astmevahelduse" jäljed kaugest soome-ugri ajast võiksid peituda, olgu küll, et Setälä, viimaks „Tietosanakirjas" (vt. näit. Suomen kieli, lk. 363 ja Vepsän kieli 947), selle arvamise just kui teaduse faktina registreerib.

b. Geminaat-*n*.

177. *nn* on üksik-konsonandiks lühenenud, nagu geminaadad ülepää. Esimese ja teise silbi vahel on ta vist ette tulnud latiivides *t'äna* 'siia' (s. tänne), *sina* 'sinna', *kuna* 'kuhu' ning terminatiiv-partikleis *kuńi* (*hut'ibad*) *śini* (*tütär voi̯kab*) 'nii kaua kui (matavad) seni (tütar nutab)'. Pääle selle on tüve konsonandi *t* partitsiibi ja essiivi *n*:iga *nn*:iks (juba algsoomes) kokku sulanud, näit. *hapanu* 'mädanenud' (s. hapannut < ××**happatnut*), *märganuźīd'* 'pehkinuid, mädanenuid', *nei̯t̥šęn* (< **nei̯t-sęnna*) 'neiu põlves', *homen* 'homme' (s. huomenna), *tänävon* (< ?×**vōnna*) (~ *tänävodęn*) 'tänavu'. — *männudęd* anal., pro **mänudęd*.

III. Konsonandi kõrval.

ns.

178. *s*:i eel on *n* paaris lahusolevas külas (Krl. ja kaugel lõunas Pjatinal) säilinud, aga mujal on sündinud muutus, mis ka teistele vepsa murdeile ning koguni karjalale omane on, ja nimelt *n*:i muutumine nasaalvokaaliks: veelumi sulg ei ole *n*:i juures mitte täielik, vaid õhku voolab nii nina kui suu kaudu välja, kuna keelegi *n*-artikulatsioon puudulik on. Tuleb küll ette mitu varjundit, aga praktilistel põhjustel ühendame nad *ñ*-tähe alla. Teatavail juhtumustel on aga nasaali osaline assimilatsioon ka täieliseks saanud ja eelmise vokaaliga pika vokaali sünnitanud, nagu eestis (ja vadjas ning liivis)[1].

a. Esimeses silbis.

179. Esineb üksikute sõnade tüvehäälikuna, näit. *kañz*, gen. sg. *kañzan* 'perekond' (vrd. e. 'kaasa', s. kansa), *mañźik* 'maasikas', *soñzar* 'kirp', *oñź* (~ *ondękaz*) 'õõnes' (s. onsi), *koñz* 'millal' (s. konsa, vadja *kę̄z*), *koñs‿taht* 'millal tahes' *лuñźik* 'lillakas-mari' („luumari"?), *peñzaz* 'põõsas', *eñzńe* 'endine', *küñź* 'küüs' (: *künded*, part. sg. *künt*), *küñstä* 'küünistada' (s. kynsiä). — Nende kõrval aga ka (Krl., Pjat.:) *kanz*, *mańźik*, *sonzar*, *konz*, *лuńźik*, *penzaz*, *enzńe*, *künz*. Aga mõnes kohas (kõigepäält Šdj.), iseäranis noorematel, ka *kāz*, *māźik*, *sōzar* jne.

---

[1] Pikk vokaal tuleb enamasti noorte keeles ette, ehk küll Setälä (TSK 10, lk. 949) temast nagu ka mõnest teisest noorte keele omadusest lõunavepsa iseloomuliku joone leiab. Astmevaheldusega ühendamine arusaamata ja lõunavepsa ning vadja lähedam sugulus *ns*:i edustuse puhul aluseta.

Pandagu tähele ka *kańźik* 'sasipää, sasis juustega' (? vrd. s. murd. 'karu' nimetust k a n t s i?), (*priha-*) *köńž* (Pjat. *könž*) '(poisi) jõmpsikas' (? s. p o j a n k ö n t s i k k ä), *viǹžak* 'sitke, visa' (vrd. eesti 'vintske'); *t* on sarnasel korral vist hilissündinu.

Ka selgeid lainsõnu tuleb ette, kus nasaal sibilandi ees on vokaliseerunud, näit. *лоńšak* 'mullune vasikas' (v. лоншак), *daǹž* (nimi, ? v. данша).

b. J ä r g s i l p i d e s.

180. *ns* on mitmes tähtsas rühmas esinenud, ja nimelt:

1) Ordinaal-arvsõnades, näit. *koṷmańź* 'kolmas', *ńeľańspäiv* 'neljapäev', *kahtsańz* 'kaheksas', (*kaĺksküme*) *ühteńź* '(kaheskümnes) esimene', *kahtęńskümńeńź* 'kaheskümnes', *viďeńź* 'viies', *kudęńź* 'kuues'.

2) 3. isiku possessiivsuffiksi jäänustes, näit. *kogonańzō* 'tervelt, muidu', (*mäń*) *üksnäńzę* '(läks) üksinda' (s. y k s i n ä n s ä), *keskńańzō* 'isekeskis' (s. k e s k e n ä n s ä), (*eľab*) *eriǹzę* '(elab) lahus', (*ken*) *meľheńzę* '(kes) tahes', (*mäń*) *koďheńzę* '(läks) oma koju', (*ịoksob*) *udheńzę* '(jookseb) lumehanges'. Korralik suffiks tuleb ette ka verbides: *poťkmańzę* (~ *poťkmāzę* ~ *poťkmazhę*) 'jalaga lööma', (*mäń*) *heịtmańzę* (~ *heịtmāzę* ~ *heịtmazhę*) '(läks) riidest lahti võtma', (*hebōńe pańhe*) *vaťamańzę* '(hobune hakkas) püherdama'; niisama II partitsiip: *poťknuńzę*, *heịtnuńzę*, *keŋgnuńzę* 'saapad jalga tõmmanud'. Kahekordse possessiivsuffiksi kohta (*pestazhę*, *peznuńzhę*, *pezmańzhę* jts.) vt. eel 166, 3 b. — Muidu on see 3. isiku suffiks analoogiliselt ka üle piiri tunginud, näit. *ma igańzę tägā* 'ma oma ea siin' (vrd. s. i k ä n i — i k ä n s ä).

3) *-nt*-tüveliste imperfektis, näit. *paskańź* 'pasandas', (*paịmendan*:) *paịmeńźiń* 'paimendasin', *okseńźiń* 'oksendasin', (*korbendab*:) *korbeńź* (s. k o r v e n s i), (*semendab*:) *semeńź* 'seemendas, külis', *aɹęńźiń* 'alandasin', *hoịkeńź* 'õhendas', *harveńź* 'harvendas' *mustęńź* 'tegi mustaks', *suręńźīmā* 'suurendasime', *süveńźītā* 'süvendasite', *kuvazuškańź* (*oɹęndaɹę*) 'hakkas muganema (olukorrale)', *hubenuškańź* 'hakkas kahanema', *ozutęɹęškańźiń* 'hakkasin osutelema (sõrmega)', (*mö ịo*) *pališkeńźīmā* '(me juba) kannatasime tulekahju', *eliškeńź* 'elas (oma aega', s. e l i s k e l i), *toškeńźiń* 'tõin (sagedasti)', (*kuna*) *oịgniškeńźīď* '(kuhu) hakkasid minema'.

4) *-ńzōťta*-verbides, näit. *hapaǹzōťab* 'mädaudab', *muịgeńzōťta* 'hapneda lasta', (*minun*) *okseńzōť* '(mind) ajas oksele', *kohtęńzōťta* 'parandada lasta'. Selle tüübi vanaduse kohta on muidugi raske kindlamat ütelda.

5) Lausefoneetilisis ühendustes, nagu *koịrańsu* (nimi = 'koira suu'), *koďťịańso* 'karusammal', *semeńšaụg* 'seemnekott'. Lähemalt lõpp-*n*:i ajaloos.

181. Àga ka järgsilpides tuleb selle pääedustuse kõrval paaris eelnimetatud kohas (Pjat., Krl.) ka säilinud *ns* ette: *kahtęnskümnenz*, *kudęnz*, *erinzę*. *poťkmanzhę*, *išuknunzhę* ('vee sisse sukeldanud'), *elgenźiń*, *kohtęnzōťta*. Pikk täishäälik on aga järgsilpides, iseäranis nooremail. palju üldisem kui esimeses silbis: *kahtsāź*, *kümńēź*, *erīzę*, *elgēźiń*, *hapāzōťab*. Niisama *poťkmāzę*, *heįtmāzę*, *keŋgmāzę*, *poťktāzę*, *heįtlāzę*, *keŋktāzę*; aga ka lühikese vokaaliga: *-mazę*, *-tazę* (*-dazę*, näit. *pandazę*), mis raske on seletada, niisama nagu lühike vokaal raske on seletada ka lõpus *-mazhę*, *-tazhę*, kus, nagu varem tähendatud, kahekordne suffiksollus esineb. Võib olla, et siin ka ilma *n*-olluseta suffiks on ette tulnud, või seletub asi kontaminatsioonide läbi (vrd. näit. *tapasę* < **taṕpaksęn*, samuti *-manzhę* pro **-mhanzę*), aga nende asjade uurimine ei käi meie sellekordse ülesande alla.

Mainitagu ka hiline lain *obmañšįtsa* 'äraandja, petja' (v. обманчица), kus nasaal näib vokaliseerunud olevat.

rn.

182. *rn* säilinud, näit. *harnastōdazhę* 'hammustada (katsuda)', *hernuškandob* 'hakkab aevastama' („hirnuma"), *purn* '(vilja) salv' (s. purnu), *sarn* 'muinasjutt' (s. saarna 'jutlus'[1]), *kärnduda* 'koredaks tõmmata'.

Iseäralik on *perm* (Krl., Šdj.) 'põrn' (s. perna), gen. sg. *perman*, dim. *permāńe*; teistes külades *pern*, *pernan*, *pernāńe*, nagu oodata tulebki. Igatahes huvitav vaheldus ja päälegi sõnas, mis — olgugi mitte just igapäevane — nii ühes kui teises murdes vist ammusest ajast tuttav on pidanud olema. Kas vahest miski assimilatsioon *p* mõjul (aga miks siis mitte ka sõna *purn* > **purm*?) või üks neist mitmeist „valekuulmise" komistustest, milledest keele elus küllalt näitusi on, mida aga ka kõige valjuma metoodiga uurija ei tarvitse millegi reeglipärase vahelduse jälgedeks registreerida.

183. *nt*, *nh* ja *hn* ühtumate üle on juba *t* ja *h* ajaloos kõnet olnud. Juurde võiks ainult mõne väiksema üksikasja lisada, nagu näit. et *лund* 'lund' asemel harilikult *лumd* esineb, mis muidugi tüve *m*:i (*лumen*, *лumhe* j. t.) üldistus on (*tapim*, *avaďim* pro *tapin*, *avaďin* suhte üle vt. allpool).

Sünnib nimetada ka niisugused lainsõnad nagu *komлat* 'tuba' (v. комната) ja *beľźin* (v. бензин), kus originaali *n*:ist *л* on saanud vahest dissimilatsiooni mõjul, kui meil homorgaansete konsonantide vahetumiste juures, iseäranis lainamise korral, muudkui lihtsat häälikute segiminekut on tarvis oletada. (Vahest aga juba vene murdeis *n*).

[1] Tähendusõpiline vahekord võib olla see, et mõlemate substantiivide aluseks on olnud verb *sārnata*, tähenduses 'kõnelda, jutustada'.

IV. Sõna lõpul.

a. Absoluut-lõpul.

α). Säilinud.

184. Korrapärane, nagu esimesel vaatlusel võiks arvata, ning kõige üldisem on *n*:i säilimine. Järgmised rühmad tuleb tähele panna.

1. Verbide 1. isik, näit. *andan* 'annan', *andõń* 'andsin', *libuhtan* 'tõusen natuke', *maksahtiń* 'maksin natuke', *pärpätiń* 'pärasin', (*haukõd'*) *hulkutäžiń* '(halgusid) loobiksin', (*odvä*) *heŋgitanüžiń* '(vaevalt) oleksin hinganud'.

2. Genetiiv (vast. akusatiiv), näit. *paĭkan* (*händ*) 'kaelarätiku (serv)', *papin* 'papi', *ižandan* 'peremehe', *ĭänišiden* 'jäneste', *ĭumalaiden* (*tegi*) 'jumalakujude (tegija)', *aĭgan* (*mänętan*) 'aega (raiskan)', (*nutab*) *ĭoŭdĭan* '(haugub) tühja'. (VepsÄ ometi mitmuse gen. *meiďe*, *sorźiďe* jne., vt. Setälä, ÄH 375).

3. Instruktiiv, näit. *koľmiń* (*andaobad*) 'kolm ühe korraga (annavad)', (*oľbad*) *moŭgoťiń* '(nad olid) mõlemad' (s. molemmin), (*bardaŋ_kaĭken nütkiń*) *üksiŋ_karvõń* '(habeme kõige kiskusin) iga karva eraldi' (s. yksin karvoin), *muŕgniniškõń* 'uperkuuti', *püštütpäin* 'püsti pääga', *söhten* (*gräh paĭatada*) 'süües (patt laulda)' (s. syöden), (*tšomat_*) *keĭtten i žaŕden* '(hääd) keetes ja küpsetades', *ťeten* (*otet*) 'teades (võetud', s. tieten), *ĭostęn* 'joostes'. Muidugi on instruktiive ka niisugused adverbid nagu (*koŭmęŋ_*) *kesken* '(kolme-)kesi', (*ebad läksliške*) *keskiń* '(ei ole nad läinud) enneaegu', *pahõń* 'väga', *hondõń* 'halvasti', *vätškūžiń* 'vähehaaval' (s. vähin erin), *püštpörüžiń* 'püsti olles (seistes, joostes)', j. t. Siia kuuluvad vist ka *rištan* 'kaua', *pordon* 'hulk aega' (vrd. *rišt*, *pord*). — Ometi *-pä* < ×*päin*, vt. 32.

4. *-ten*-adverbid, näit. *vastatęn* 'vastastikku' (s. vastakkain), *kormatęn* või *üskäten* 'üksteise süles' (s. sylikkäin), *kohtatęn* 'üksteise vastu', *päaętęn* 'päälakutę', *händäten* 'saba saba vastu', *ĭälgeten* 'järjestikku', *läheten* 'lähestikku', *kesketen* 'segamini', *kaĭkuťen* 'igatpidi', *ühtüťen* 'ühe võrra', *erasüťen* 'teisiti'. Siin nimetatagu ka mõned teist tüüpi partiklid, näit. *mösten* (~ *möstõn* ~ *möst*) 'jälle', *nügüdęn* (~ *nügüd*) 'nüüd'.

5. *-štin*-adverbid, näit. *tšomaštin* 'hästi', *tarkaštin* 'puhtalt, viisakalt', *aĭgaštin* '(liig) vara, aegsasti', *tuhaštin* 'tuhat korda'. Enamasti aga — iseäranis noorematel — puudub *-n*: *tšomašťi*, *tarkašťi* jne., ning isegi *tšomas*, *targas* jne. (vt. 31).

6. Ains. 3. isiku pronoomen *hän* ning sellest kujunenud liitpartikel *-hän* (= s. -han, -hän), näit. *enhän* (*ugoŕind*) 'ei ma ju (saanud karmu pähe), *ebathän* (*veškek*) 'ei nad ju (viinud ära)'.

7. Arvsõnad *kahtsan* 'kaheksa', *ühtsän* 'üheksa', (*sęi̯tšmęn*, *kümńen* — genetiivvormid). (Põhjapoolsemas vepsas *kaḱesa*, *üḱesa* või *kahtsa*, *ühtsa*, vt. Setälä, ÄH 374).

8. *n*-lõpuga substantiivid, näit. *semen* 'seeme', gen. *semńen*, *pai̯men* 'karjane, paime' (s. paimen, gen. paimenen), *tai̯men* (?anal.) 'taim', *habeń* 'lõuahabe', *śäŕbin* 'leivakõrvane, särve' (s. särvin). Enamasti on aga *n* : *m* vahelduse korral analoogiliselt:

-m pro *-n*.

185. Näit. *härkim* '(harudega) mänd' (s. härkin : härkkimen), (*iškmen*:) *iškim* 'tuleraud' (vrd. *iškta* 'lüüa, rabada)', (*voľmīd'*:) *voľim* 'voolimisraud', *tapim* (ometi ka *tapin* vanematel, Arsk) '(lina-) lõuguti', *vizūḿ* '(linaropsimise) mõõk', *avaďim* 'võti' (s. avain : avaimen). Pääle nende töö- või tegemisriista tähendavate sõnade tuleb sama lõpp ka teistes ette: *rohtim* 'takk' (s. rohdin : rohtimen), *pühlām* 'pihlakas', *serm* (~ *särm*) 'sõõre' (s. sieran : sieramen). Tuleb isegi superlatiivi jäänus ette: *samē parahim* 'kõige parem' (s. parain), mis aga oma vokalismigi poolest korrapärane ei ole (pro **parhim*), nõnda et ta vahest lainuna põhja poolt on päritud.

Tähendatagu, et see vokaaltüvedesse kuuluv *m* ka ains. partitiivis (pääle ains. nimetava ainus kääne, kus *n* on ette tulnud) esineb: *härkimd*, *ižkimd*, *pühlāmd*, resp. *härkimt* jne. (vt. 15).

β). Kadunud.

186. Ometi leidub mitu tähtsat rühma, kus lõpp-*n* vastu ootust kadunud on, ja nimelt järgmised:

1. *-ne-* (< *-nen-*) noomenid, näit. *toi̯ńe* 'teine', *habāńe* 'haavane', *ezmāńe* 'esimene', *kuźi̯āńe* '(kollane) sipelgas' (vrd. s. kusiainen, eesti 'kusilane'), *pai̯kāńe* '(pää-) rätikukene', *sibi̯āńe* 'kõditõbi', *veńaľne* 'venelane', *bepsaľńe* 'vepslane', *haŋgōńe* 'hangukene', (*priha*) *henōńe* '(poiss) nõrgakene', *koręndōńe* 'toobripuukene', *koi̯vūńe* 'kaskne', *näľgāńe* 'näljane'.

2. Illatiivid, näit. *keskhe* 'sekka', *kohtha* 'ette', *i̯osthu* (*i̯oksę*) 'joostes (jookse)', *litšmha* 'litsuma'. Lisanäit. vt. 166,2.

Eraldi pandagu tähele illatiiv oma terminatiivse lõpuga: *highessā* 'higini' (s. hikeen saakka), *ehthassā* 'õhtuni', *poṷhęssā* 'põlveni', (*en śö*) *лoŋgelīžhessā* '(ma ei söö) kuni lõuna-jumalateenistuseni', *häkituzhessā* 'kuni hingeldamiseni', *mänęndhassā* 'minemiseni', *tähässā* 'siia saadik', *päi̯hässā* 'päevani'. Ainult mõnes külas (Krl., Šdj.) on *s*: *highesā*, *ehthasā*, *tähäsā* jne. — Vrd. ka adverbtüüpi *toi̯žhappā* 'teisele poole'. Geminaat võib ometi ainult järsumalt lõppeva vokaali + tugeva

artikulatsiooniga klusiili või *s*:i ühtumast tekkida, nagu mõned lähedased keeled näitavad.

3. 3. isiku suffiks *-he* või *-zę*, < *-hen*, *-sęn*, näit. *oteťhe* 'võteti', *pańhe* 'heitis magama', *koďheñzę* 'oma koju', *pandāzę* (~ *pandazę*, *pandazhę*) 'magama heita'. Lisanäit. vt. 166,3, 180,2. Niisama *tapasę* (< **tap̆pak-sęn*) 'tapab ennast', (*vilu*) *tegesę* '(vilu) hakkab'. Edasi passiivi preesens: *ľetas* (< **leťtak-sęn*) 'lennatakse, tõstetakse', *magatas* 'magatakse', *oi̯getas* 'saadetakse', jne. (vt. 80).

4. Karitiivadjektiivid, näit. *hari̯atō* 'harjatu' (s. harjaton), *pitō* (*harā*) 'ilma pulgata (reha)', *nimetō* (*soŕm*) 'nimetu (sorm)', (*hebo*) *heŋgetō*, (*ťe*) *parhatō* '(hobune) hingetu, (tee) lumetu', *hambhītō* 'ilma hammasteta', *azumatō* (*verk*) 'paelutamatu (võrk)'.

5. Allatiivid, näit. *päлę* 'pääle', *hänлę* 'temale' (s. hälle, murd. hällen), *raffaлę* 'rahvale', *mugōmaлę* 'niisugusele', (*mäžoť*) *aparoлę* '(peksis) puruks', *kavagīľe* 'okaspuu okstele', (*söp‿*) *tšihegīľe* '(sööb) ennast kuni hingeldamiseni täis'.

6. *-ťi-* adverbides, näit. *oi̯kťi* 'õieti', *hui̯kťi* 'häbematult, ropult'; isegi *i̯au̯hmaťi* 'jahvatamata'. Selle lõpu üle lähemalt vt. 104,5.

7. Mõned üksikud juhtumused, näit. *eźmā* 'esiti', *eskā* 'siis', *avō* (~ *avōń* Pjat.) 'lahti' (s. avoin), *südä* 'sisemus, süda', *moŕźä* 'naine'.

187. Kuna *-n*:i säilimine näis juba nagu kindlaks seaduseks olevat, on neist kadurühmadest esimesel pilgul väga raske aru saada. Asi kujuneks küll nagu lihtsamaks teades, et mitmed neist, ehk küll algupäraselt *n*-lõpulised, siin ja sääl väljaspool vepsa keelt *k*-lõpuliste hulka on sattunud. Nõnda võiks mõtelda, et vepsaski *-n*:i asemel *-k* õige vara tekkis: a) illatiivides, kus juba *k*-lõpulise latiiviga pea ühesugune tulemise funktsioon segiminekut on aidanud (vrd. idavadja *meťsāsēɵ* 'metsa'); b) *-he*, *-zę*, *-sę* suffiksi juures, kus teatavail juhtumustel *k*-lõpp näit. soome murdeis esineb (idasoomes kohati *hei̯täksek* 'heidab ennast', *heittīhek* 'heitis ennast') ja kus *-k*:l on koguni algusest saadik võinud vahest teine funktsioon olla kui *n*:il; c) allatiivides, mis näit. enamais soome murdeis „aspiratsiooniga" (< *k*) lõpevad.

Aga teistegi kohta, kust *-n* puudub, võiksid vepsa keeles teatavad eeltingimused olla *-n*:i ja *-k* segiminekuks, nagu seda järgmisest päätükist näeme. Kuid peame ikkagi mööndma, et meil just vepsa kohta (ega ka karjala-aunuse ja kagu-soome murrete kohta, kus kadu peaaegu vastavail kordadel ette tuleb), midagi tunnistusi *-n*:i ja *-k* segiminekust ülepää ei ole, sest et *-k* ju niisama jäljetult ära on kadunud. Päälegi ei ole kuskil segiminekut *-k*:ga näidatud *-nen-* või *-toi̯n-* noomenite ega ka näit. *avō*, *südä* sõnade juures, kus ometi *-n*:i puu-

dumine vepsas niisamuti tuleb seletada nagu teisteski rühmades. Kui vaadanud oleme, kuidas „püsinud“ lõpp-*n* kujunenud on teiste sõnade ette sattudes, pöörame veel kord nende põhjuste juurde, mis püsimise ja kadumise puhul mõõduandvad on võinud olla.

b. Lausefoneetiline lõpp-*n*.

α). Säilinud.

188. Rühmades, kus *-n* absoluutses lõpus oli säilinud, on ta ka kokkusulanud liitsõnades kui ka teistes süntaktilistes ühtumais säilinud järgmisis seisukohis:

1) vokaali eel, näit. *manā* (< *mān alla*) 'manalas', *iknanāлę* (< *ikkunan allę*) 'õue', *tšakan-otā* 'verekaan, kupulaskja' (= „vere-võtja“), *meʈsan-emag* 'metsaperenaine, metsahaldjas', *meʈsan-ižand* 'metsa-peremees, metsahaldjas', *lävän-emag*, *-ižand* 'lauda-peremees, -perenaine' (= haldjad), *meʈsan-išketiž* (Pjat.)[1] 'metsahaldja pandud haigus', *mäduzęn aлūńe* 'sukse jalanööri alune (nahk, toht)', *radon aįg* 'töö aeg', *kaįken aįgan eľīń arskaḣťis* 'kõige aja elasin Arskahtis'. — Tähendatagu, et isegi eelolevais vahekriipsuga kirjutatud liitsõnus *-n* mitte järgsilpi üle ei ole läinud, nagu see mõnes keeles (näit. vadjas ja soome murdeis) isegi lahtistes ühtumais viisiks on — asjaolu, mis vepsa tugevast vokaal-algest (heli järsust algamisest, saks. 'fester Ansatz') seletub.

2) *t* eel, näit. *įärventaga* (kohanimi), *päʈšintagam* 'ahjutagune', *läväntagūńe* 'laudatagune', *mantazā* 'maaga ühetasane' (s. maantasalla), *kristintat* 'ristiisa', *seįnantäḣť* 'seinamärk (kanga loomise juures)', *įänišęntomāńe* 'äiakas, nisulill' (üks umbrohi, ven. куколь), *päʈšintšurg* 'ahjupoolne nurk', *virzun tegīń* 'viisu tegin', (*kana karkatab*,) *munan toįvotab* '(kana kaagutab,) muna lubab'; ka *d* eel: *meįďen derūnahńe mamš* (Krl.) 'meie külast eit'.

3) *h* eel, näit. *mustanhago* (kohanimi, Tgl.), *kurgęnhernez* (ühe taime nimi = „kure herne“), *kasken huťtes* (*tarbiš‿kaputad*) 'alet põletades (on tarvis viisusukad)'.

4) *n*:i eel, näit. *kägenniń* (väikese pajuliigi nimi), *koįranniža* 'koeranael (silmas)', *tšugun-*, *korbhīžęn-*, *лogahīžęnnena* 'sea-, kuradinina' (sõimusõna). Kahjuks ei ole liitsõnade hulgas niisuguseid, kus *n*:iga algav sõna oma tähenduse iseseisvuse oleks kaotanud, mis *nn*:i nagu sõnaseesmishäälikuna laseks esineda (kusjuures *nn* > *n* oleks oodata, vrd. allpool). Lauseis: *mä sinun navoďin* 'ma sind armastan', *tahtōń naįtta poįgan* 'tahan naist lasta võtta pojal'.

[1] Tuleb ette ka *meʈsañvišketiž*, aga näib, nagu oleks siis segiminek 'visata' verbi tuletusega.

β). Muutunud.

189. Tuleb kolmesugune edustusviis nähtavale, järgmisest häälikust olenedes.

1. *k* ja *p* eel on nasaal nende klusiilidega homorgaanseks arenenud:

a) *k* (*g*) eel, näit. *semeŋkabu* '(lina) seemne leivakene', *koiraŋkuźi* '(vee-) vill', *sigaŋkärz* 'seakärss' (sõimusõna), *hireŋkarv* 'hiirekarvaline', *końďiaŋkotšk* (kohanimi, Arsk.), *iumалaŋkoďi* 'kirik', *iumалaŋkušak* 'vikerkaar', *käbuŋ‿keťud* '(võrgu-) käbi keel', *kukiŋgarand* 'ohakas', *viďeŋ‿kesken* 'viiekesi', *paiõďeŋ‿kniga* 'lauluraamat', *koťiaŋ‿kaďibad* 'surnule põletavad viirukit', (*adrиuźik*) *maŋ‿kändäb* '(adraraud) maad käänab'.

b) *p* (*b*) eel, näit. *kristimpoig* (Krl.) 'ristipoeg', *iknampeť* 'aknapeel', *iürgimpäiv* 'jüripäev', *iliampäiv* 'eliasepäiv', *muštimpäiv* '(surnu) mälestuspäev', *painimpu* 'painalpuu', *birdampäťžęd* 'soalaad, (kanga-) puu, mille vahel suga on', *turkampörö* (sõimusõna), *turžham‿bok* (sõimusõna = „veehaldja külg"), *iumалam‿borask* 'taeva kits' (linnu nimi), (*mańitab*) *лapsęm‿päle* '(valetab) lapse pääle', *karabäžem‿peťťhe* (*tob*) 'karbikese tuppa (toob)'. (Ometi *äiäpäiv* 'lihavõte', *koirabuťk* 'koerputk').

Tähtis on tähele panna, et ka hilisemal ajal sõna otsa saanud *n* klusiilide eel samade muutuste alla käib kui algupäranegi, näit. *blimpada* (< *blina-pada*) 'plinitaina-nõu', *tämbä* 'tänapäev', *pühämpäivän* (< **pühana päivana*) 'pühapäeval'. Meie arvates on asjata niisugusel korral *n* > *m* muutuse vanaduse kohta — lõppkadust hilisem — järeldusi teha, sest et siin vist niisuguse foneetilise seadusega („häälдamisseadusega") tegu on, mis nii varem kui hiljem on valmis olnud korduma.

2. *m-*, *l-*, *r-*, *i-* ja *v*-häälikute eel on kaks edustusviisi märgata. Teine neist, mis peegeldub kokkusulanud liitsõnus, edustab *-n*:i täielist kadu, olgu küll, et *-n* vist esiteks assimileerus nimetatud konsonantide sarnaseks, kuid niimoodi tekkinud geminaadad on pärastpoole lühenenud. Teine edustusviis tuleb nähtavale sõnade liitudes lauseiks, s. o. vahemais süntaktilisis ühtumates, kus aga lõpp-*n* esialgu vist niisamuti järgmise konsonandi sarnaseks pidi assimileeruma. *m*:i eel ongi *-n‿ m-* > *-m‿ m-* üleüldine. Teiste konsonantide eel sellevastu — välja arvatud paar küla, kus ka *ns* oli säilinud — pikk täishäälik, kust ka oma nasaalvärv ei puudu, mis ometi mitte nii selge ei ole kui seda *ns*:i ajaloos nägime (olgugi, et keeleproovides on umkaudsemalt lühike vokaal + *ñ* märgitud[1]). Edustus kujuneb järgmiselt:

[1] Näitusi küsimuse järele korjates kuuleb sagedasti, kui küsitav iseäralist rõhku selguse pääle paneb, niisugustel kordadel kus tahes selge

a) *m*:i eel. näit. *hahkamägi* (Tgl.), *kurgemägi* (Tgl.), *surɐmägenä* (Arsk.) (kohanimed), *silmamuna* 'silmamuna', *hapamuna* 'mädamuna', *koiramuiɬ'* 'must maa liiva all', *kristimam* 'ristiema' (aga *kristintat*, *kristimpoig*). — *mä hergem‿maksõń* 'ma sõnniku lõin ära', *tirpīm‿mokan* 'kannatasin vaeva ära', *hebõžɐm‿mokiʇšob* 'hobust piinab'.

Kas on partitiivi kõrval genetiiv esinenud ka *-mu* (< *-mõta*) liitega: (*ťedmu* 'teed mööda', aga:) *kaлamu* (< *kalanmu?*, *kaladmu?*) 'kalaga', *ịärvemu* 'järve mööda'? Vist asjata oletus (vrd. eel 129,4).

b) *l*:i ja *r*:i eel, näit. *läťilämäs* (kohanimi, Arsk.), *kiveлaụd* 'laud käsikivi all', (*beregībat‿*) *końďịalihā* '(nad kostitasid) karulihaga', *söťiлaps* (< **sõtinlapsi*) (kõige noorema lapse meelitusnimi: laps, kes vanemaid saab toitma), *pühkiruz* 'käterätik', *päʇ'šiлaụd* 'luuk ahju ees', *päʇ'širahkõ* 'ahjuhaldjas', (aga *päʇ'šinäлuz*, *päʇ'šintagam*, *päʇ'šiŋkotšk*, *pätšimpohị*), *räťiruŋg* '(naiste) särgijatk', *oŋgirag* ~ *kokirag* 'õngevibu', *semerugiž* 'seemnerukis'. — *kapustãⁿ‿ leht* 'kapsa leht', *hirẽⁿ‿ лapāńe* 'hiire käpp', *perskẽⁿ‿ ropotuz* 'perse vihtlemine', *selgilĩⁿ‿ redun* 'puhastasin ära pori'. — Aga ka (Pjat.) *hirɐn лapāńe*, *semenrugiž* (kuigi: *kiveлaụd*).

nl > (? *ll* >) *l*, *л* ka genetiivi + *-лon*, *-лost* liitega, näit. *minuлon* 'minu juures' (s. m i n u n l u o n a), *meịďeлost* 'meie juurde'; vt. 60.

Niisama nagu *blimpada* < *blina pata* tuleb vastav nähtus ka siin ette: *kaŕźiлaụd* (< *karsina-lauta*) 'keldriluuk', *ikилaụd* (< *ikkuna-lauta*) 'aknaluuk'.

c) *ị* ja *v* eel, näit. *korvaịuŕ* (< *korvaɲịūri*) 'kõrvatagune', *saraịaụg* 'adraharu' (?), *kukiịaụgāńe* 'kukejalakene', *pitkaɟärv* (kohanimi, Arsk.), *ańďivaŕź* (< **antinvarsi*) 'pikk hang', *kuveŕź* (*aịgad*) 'kui palju (aega', s. o. kui palju kell), *keŕťivärťin* '(lõnga) korrutamisevärten'. — *korbhīžẽⁿ‿ ịaụg* (sõimusõna = 'kuradi jalg'), *tšäịgīⁿ‿ịärv* 'Tšaigla järv', *kandãⁿ‿ịaụhod* 'kannan jahud', *лaŋkšīⁿ‿ịoghe* 'kukkusin jõkke', *emagãⁿ‿ vanhtulad* 'perenaise ajad vananema'. — Aga ka (Pjat.) *korbhīžɐn ịaụg*, *лaŋkšiń ɟoghe* jne. (ehk küll *korvaɟuŕ*, *kurgeɟur*, *ańďivaŕź*).

3. *s*:i eel on lõpp-*n* niisamasuguseks nasaalvokaaliks arenenud nagu see *ns*:i ajaloos nähtavale tuli, näit. *koiŕañsu*, *końďịañso*, *semeñšaụg* (vt. 180), *adrañ‿sarad* 'adra harud', (*oị šä*) *habukañ‿šõm* '(oi sa) kulli roog', *vaụdañ‿saụpšībad* 'voli panid (nad) kinni, võtsid ära', *vaškañ‿ sanulišɐŋ‿ kiriịutamā* 'Vaska üteluse (= mis V. on ütelnud) kirjutame', *mä maịdoñ‿sihlita käskĩń* 'ma piima kurnata käskisin'. — Ometi võib

n:i. Ka vaba kõne järele üleskirjutatud näitustes tuleb sagedasti ette *-n*, kui sõna juhtumisi järgmise külge otsekohe ei liitu. Nõnda paistabki vahel keeleproovidest päältnäha ebajärjekindlus, mille tasandamiseks aga õigust ei ole olnud.

ka siin pikka vokaali vaevalt tuntava nasaallõpuga kuulda, kuna kohati (Pjat., Krl.) selge *ns* ette tuleb: *adran sarad*, *habukan śöm* jne.

Järeldused.

190. Jatkame arutust põhjuste kohta, miks *-n* absoluutses lõpus mitmes rühmas säilinud, mitmes aga kadunud oli. Viimastes ei ole *-n*:ist ka lausefoneetiliselt märkigi näha. Aga needki rühmad, kus *-n* muidu ühel või teisel kujul säilinud, olid ta kaotanud konsonantide *m*, *l*, *r*, *ś*, *v* eel (kas otsekohe või gemineerumise kaudu, kuid igatahes mitte enne lõppkadu, vrd. näit. *ikuлaɥd* < *ikkunlaɥt* < *ikkunalaɥta*). Nõnda ometi ainult kindlakujulisis liitsõnus. Vabamais ühtumates ei saadud *-n*:iga ka mainitud konsonantide eel nõndaütelda niisama mehaaniliselt talitada, vaid *-n* säilitas oma koha teiste *-n*-juhtumuste analoogial[1], hiljem ainult pikenemise ja osalt nasaleerumise teele asudes. Ei ole selleski täit kindlust, kas mitte kadu ka mõne teise konsonandi eel, kus *-n*:i jälgi praegu nähtaval (näit. *ukom_pä*), nõnda viimaks häälikseaduslik ei võiks olla (vrd. *äɟäpäɨv*, *koɟrabuťk*).

Tuleb meeles pidada, et vepsa lõpp-*k* lausefoneetiline käsitlus kõigest hoolimata niivõrd teine on (s. o. järjekindel kadu), et *-n*:i ja *-k* segiminek sel põhjal vaevalt motiveeritav on, nõnda et kahekordselt peame kahtlema, kas *-n*:i kadurühmad varema *-k* edustajateks saavad olla. Ühtlasi tuleb välja, et lausefoneetiline *-n* ikkagi nii vähe päris kadujuhtumusi näitab, et kõnesolevaid suuri kadurühmasid ainult nende juhtumuste üldistuseks võimatu on pidada.

191. Jääb seletusele üks tee, natuke järsk aga sirge: absoluutses lõpus on sündinud häälikseaduslik *-n*:i kadu, s. o. kadurühmad (*toińe*, *pańhe*, *nimetõ* jne.) edustavad just häälikseaduslikku arenemist, kuna *-n*-rühmad (*andan*, *paɨkan*, *koľmīń* jne.) analoogilised on.

Selle seletuse uskumiseks on meil tarvis ka siinkohal eesti lõpp-*n*:i ajalugu meelde tuletada. Sündis ju säälgi järjekindel kadu igatahes absoluutses lõpus, kuid et vähemalt mõnes lausefoneetilises kombinatsioonis (vrd. näit. *pattuden andeks andmine*, Mülleri jutlustes) *-n* niisama häälikseaduslikult püsima oli jäänud, üldistati ta säält tagasi, kuigi ainult ühte rühma (verbide 1. isikusse). Vepsas oli lausefoneetilise *-n*:i püsimisel, nagu nägime, õige tugev põhi, ja sellepärast oli *-n*:i restitueerimine kergem. Neis rühmades, kus häälikseaduslik *-n*:i kadu absoluutses lõpus ikka veel nähtavale tuleb, võiks *-n*:i resp.

[1] Kui me „säilitavast analoogiast“ julgeme kõnelda. Häälikseadused on ju „ilma erandita“, ja analoogia tegevus algab, nagu see enamasti ilmne, alles siis, kui häälikseadused on ennast juba maksma pannud.

tema jälgi teatud lausefoneetilisis ühtumais oodata, kuid need jäljed on uus analoogia ära uhtnud, s. o. sõnade käsitlus kujunes muidugi samaks kui vokaallõpuga sõnade oma.

Ei saa paljas juhus olla seegi, et *-n* just sinna restitueeriti, kus me ta praegu näeme. On ju kõnesolev konsonant rühmades nagu verbide 1. isik, genitiiv, instruktiiv, tähtsate funtsioonikandjate oluline osa, ilma milleta sagedasti koguni segadus võiks tekkida (vrd. näit. *andan* 'annan', *anda* 'anna', *kana* 'kana', *kanan* 'kanan', *ištten* 'istudes', *ištte* 'istu'), kuna kadurühmades *-n*:il funktsioonikandja juures nähtavasti nii tähtsat osa ei ole olnud etendada (vrd. *toi̯ńe*, *pańhe*, *koďhe*, *tapasę*, *nimetō*, *päлę*, *avō*, *-pā̆* < *päi̯n*, vepsÄ *sorźiďe*, aga *sorzan*).

191. Lõpuks tuleks *-n*:i kadu v a n a d u s e kohta tähendada, et ta vähemalt l õ p p k a d u s t h i l i s e m on, sest muidu oleks näit. *hebōńe* asemel **hebōń*. Arvatavasti on ta sündinud samal ajal kui lõpp-*k* ja *-t* kadu, niivõrd kui viimane häälikseaduslik on. Muidu on lõpp-*n*:i edustus kogu vepsas oluliselt sama, ja nagu tähendatud leidub isegi kaugemal ühiseid jooni, mis aga parallelselt on võinud tekkida.

Passiivkujudel *ľetas*, *magatas* pro **ľetasę*, **magatasę* on omad raskused; vrd. häälikajalooliselt ühevääriliist *tapasę* ('tapab ennast'). Vahest on rõhutumas silbis sündinud arenemine *-sęn* > *-sn* > *-sᴺ* > *s*, rõhulises aga *-sęn* > *sę*, kuid süsteemsund viis tasandusele, mis passiivides sündis *s*-rühma, refleksiivverbides *sę*-rühma kasuks.[1] — Muidugi võiks ka tüübis *tšomas* (~ *tšomaštin*), kui ta elatiiv ei ole, sedasama oletada, aga adverbide erilised rõhuolud pakuvad siin juba seletuse.

η.

192. Velaar-palataalne nasaal esineb muidugi ainult vastava klusiili eel, nagu algsoomeski. Ta on ülepää säilinud, näit. *haŋg* 'hang', gen. sg. *haŋgen*, *śäŋg* 'kõrs' (s. s ä n k i), gen. sg. *śäŋgen*, *niŋgōńe* 'niisugune', jne. Lõpp-*n*:i ajaloost nägime, et ka see häälik (s. o. dentaalnasaal) *k*-alguliste sõnadega kokku puutudes *η*:iks assimileerunud oli. On võimalik, et sarnane assimilatsioon juba algsoomlaste väljaütlemisse kuulus, kuid ka hiljem sõna otsa sattunud *n* on samuti *k*:ga homorgaanseks kujunenud, vrd. näit. *säu̯ŋgīď* (< **säu̯nękita*) 'säinaid'. Ei tarvitse ju tingimata sarnasel korral „häälikseadusest" samas mõttes kõneldagi kui muidu.

Eraldi teenib j ä r g s i l p i d e *η* tähelepanu. Pääle lausefoneetiliste ühtumate tuleb ta ka muidu ette, näit. *veraŋg* 'aletuli', *aлaŋg*

[1] Seda seletust olen tarvitanud ka vadja passiivi (näit. *antās*) kohta (Vatjan kielen äännehistoria 94) ja samuti seletaksin ka lõunaeesti tuttavad passiivi ja preesensi vormid (*andas*, *ossendas* jts.).

'madal maakoht' (s. alanko, eest. murd. 'alang'). Aga nende kõrval (rahvalaulus) *kuńigaz* (ebamäärase tähendusega) või (muinasjutus) *suŕkuńigaz* („*baįrin nimi*“ 'herra nimi' = 'suur kuningas'). Et nasaali kadu homorgaanse klusiili eel mõnes keeles (vadjas, jaolt lõunaeestis) seaduseks on, võiks ka siin tegemist olla mõne murde korrapärase kaduvormiga, mis rahvaluulega lainuna edasi antud — kui niisuguseid *ŋg* > *ŋ*-murdeid põhja pool peaks leiduma. Esialgu tahaks vormi ainult juhusliseks „häälikukomistuseks“ arvata[1].

m.

I. Sõna algul.

193. Säilinud, näit. *mañźikmägi* (kohanimi, Arsk.), *молęmbad* 'mõlemad', *muga* 'nii, nõnda', *mustįäŕv* (kohanimi, Ars.), *mälištõťab* 'paneb karjuma', *metskana* 'sookana', *milẽń meľdū* 'mulle meeldis', *мелаįärv* (kohanimi, Tgl.), *möhä* 'hilja', *muhu* 'naeratus' (vrd. 'muhelda', s. ? metateetiline hymy).

II. Vokaalide vahel.

a. Üksik-*m*.

194. *m* säilinud. Tuleb ette: a) üksikuis sõnus, näit. *hamar* 'hamar' (eL *haṁmar* < *hamara*, s. hamara), *humāńik* 'tapuaed' (s. humalikko), *käm* 'kääv' (s. käämi), *hämäšaųg* 'ämblik' (s. hämähäkki), *tom* 'toomingas' (s. tuomi), *лumekaz* 'lumine', *imetada* 'imetada', *suŕim*, plur. *suŕmad* 'soormad, tangud' (s. suurima, suurimat); b) lõpp-*n*:i ajaloos esitatud *n*:*m*-sõnades, näit. *śüďämes* 'sees', *įurętõmad* 'juuretumad', *meletõmad* 'meeletud', jne.; c) tuletusliites *-ma*, näit. *įom* 'jook' (s. juoma), *kandam* 'kandamus', *vedam* 'koorem, mida jõuab korraga vedada, vedamus', *tagamakaz* 'laiapuusaline', *peŕť-лuham* 'kokkulangev tuba', *śelgam*, gen. *śelgman* 'puupinnast lahtivõetud piirg', *tulilendam-heįn* (ühe rohu nimetus); d) tuletusliites *-muz*, *-maz*, näit. *kožmuz* 'kokkuleppimine', *katkõmaz* 'katkenud koht' (s. murtuma); e) superlatiivi jäänustes (superlatiivseis adjektiivides), näit. *pohmāńe* 'kõige enam põhjas olev, päramane' (s. pohjimainen), *įälgmāńe* 'viimane' (s. „jälkimäinen“), *röųnmāńe* 'äärmine' (s. reunimainen); f) imperfekti mitm. 1. isiku vormides, näit. *saįmā* 'saime', *an-*

[1] Keegi kinnitas ka *surkuńiŋgaz* kuju kuulnud olevat, mis muidugi täitsa ustav on. Tundmatuma sõna juures, nagu käesolev, võib ka mitmesuguseid moonutusi ette tulla, nagu seda rahvaluules alati näeme. Nõnda ka käesoleval korral m. s. *kuńigas_kulišť* („kunigas“ kuulis) asemel *kuńį as kuľišť* — täitsa arutu mõte. *kuńigaz* seletatakse sagedasti ka: 'miski loom' (vrd. *kuńits* 'nugis', v. куница).

dōmā 'andsime', *tulīmā* 'tulime', jne.; g) 1. isiku refleksiivsuffiksis *-me*, *-mō* (igatahes imperfektis), näit. *külbīme* 'ma suplesin', *tariṭšīme* 'ma pakkusin ennast', *tariṭšīmō* 'me pakkusime ennast'; h) 1. isiku possessiivsuffiksis *-m* < *-mi* (esineb jäänustaoliselt, pääasjalikult muinasjuttude vokatiivseis ütelustes, ja on teatavasti üht omandatavat tähendanud), näit. *ukōhťem* 'minu vanamehekene' (s. ukkoseni), *neịdōhťem* 'minu neiukene'.

195. *n:m*-sõnades oli sagedasti *m* ka *n*:i koha vallanud (*härkim*, *härkimd* j. t., vt. 185), kuid tuleb ka vastupidine üldistus ette: *śäŕbin* 'leivakõrvane', gen. sg. *śäŕbńen*, part. plur. *śäŕbnīď* (pro *śäŕbmen*, *śäŕbmīď*, vrd. s. särvin : särpimen), *habeń* 'habe', part. plur. *habeńīď* 'habemeid'.

b. Geminaat-*m*.

196. *mm* > *m*, näit. *samādan* (< ×**sammaltan*) 'topin (seinapraod) samblaga' (vrd. s. sammal : sammalen), *amu* 'ammu' (s. ammoin), *amuu̯ta* (< ×**ammulťtak*) 'ammutada' (s. ammentaa), *samutan* 'kustutan' (s. sammutan), *kämeń* 'kämmel' (s. kämmen), *kämńō* 'kämblaga', *hämeta* 'segada' (s. hämmentää), *kümenik* '10-rublaline'. Siia kuulub ka *läm*, gen. sg. *lämän* 'soe', *lämōńe* 'tuli'; vrd. eesti 'lämmus' (< **lämma-us*) 'lämbunud olek', eL *lämmi* 'soe', samuti liivi *lem̄* (< *lämmi-*) ning soome murd. lämmeä, lämmä ja aunuse *lämmü*, 'soe'. Sellest tuleb lahutada *lämbiž* 'küdes', *lämbitan* 'kütan', kus *b* vist edasituletus-suffiksi osa on (vrd. s. lämpiä-, murd. lämpüä-, lämpümä 'soe, soojus').[1]

Pääle niisuguste üksikute sõnade on *mm* veel prees. mitm. 1. isiku lõpus ette tulnud, näit. *samā* 'saame' (s. saamme), *tegomā* 'teeme', *andamā* 'anname', jne., ning mitm. 1. isiku possessiivsuffiksites, näit. *iṭšęmō* (s. itsemme) 'meie enese', *iṭšęлęmō* 'meile enesele', *koďhemō* 'meie kodusse' (s. kotiimme).

197. Võiks kergesti otsustada, et geminaada lühenemine on sündinud juba varem kui vokaali sisekadu, sest et öeldakse *poịmmīžęd* (×**poịmimisęt*) 'põimimised', mitte aga **poịmīžęd*. Et aga teiste geminaatade (ka *ll*:i) kohta just vastupidine järeldus maksab, siis on lõpp *-mīńe* — mis muidu väga üleüldine vepsas on, näit. *ịau̯hmīńe* 'käsikivi' — siin analoogiselt tüve külge liidetud (*ịau̯han* : *ịau̯hmīńe* = *poịmin* : *poịmmīńe*).

---

[1] Võimatu ei oleks iseeneses, et nii vepsas kui liivis klusiil korralikult ära kadus, näit. veps. **lämpiman* > **lämbmän* > *lämmän* > *lämän*, mille järele *m* kogu paradigmisse üldistus. Lainamisvõimalusedki raskendavad omast kohast otsuste tegemist.

III. Konsonandi kõrval.

198. *m* säilinud, näit. *armaz*, gen. *armha* 'armas', *korm* 'sületäis' (vrd. 'koorem', s. kuorma), (*tabadan*) *kormha* '(püüan kinni) sülle', *surmita* 'surmata, tappa', *ńälmotada* 'mugida (süüa)', *suĮkerm*, gen. *suĮkermon* 'lõnga keerdkoht' (s. 'sykkyrä'), *nilmak* (*liha*) 'sitke, vintske (liha)'.

6. Likvidad.

l.

I. Sõna algul.

199. *l* on säilinud, kuigi ta tagavokaalide eel — nagu arvatakse vene mõjul — madala keeleselja-artikulatsiooni ja sellekohaste suurte lateraal-aukudega sünnitatakse, mille läbi tema kõla *u*-varjundi omandab. Näit. *ʌaťikiäŕv* (kohanimi, Pjat.), *ʌaĮitiž* 'sõimamise läbi sünnitatud haigus', *ʌogahīńe* 'kurat, tont', *ʌoųsk* 'kõva löök, võmm', *ʌumud* 'lumeke', *ʌuhišk* '(hamba) jätis, juur', *lähen* (~ *ľähen*) 'lähedal', *läväntagūńe* 'laudatagune', (*toh-*)*leptāńe* '(tohu-)rullikene', *levedali* 'laialt', *lihakaz* 'lihane', *libuda* 'tõusta', *likutada* 'liigutada'.

Ka liites *-ʌon*, *-ʌost* ('juures, juurde'), mis iseseisvast postpositsioonist (vrd. s. luona, luokse) on välja kujunenud, on pea kogu lõunavepsas likvida alal, näit. *poįgaʌon* 'poja juures', *tütręʌost* 'tütre juurde'. Ainult kõige põhjapoolsemas rajamurdes (Šdj.) ilmub — muidugi põhjapoolsete murrete mõjul — *ʌ*:i asemel *n*, näit. *poiganost*, *tütręnost*, *hänenost* 'tema juurde', *minunost* 'minu juurde', *ühtenost* 'ühe juurest'. Selle pääle vaadates, et 'juures'-funktsiooni väljendajaks on *-nō* (< *-noʌ*): *poiganō* 'poja juures', *tütręnō*, *hänenō* (niisama: *poiganōpā* 'poja juurest', jne.), võiks siin *n*:i ja *l*:i metateesi mõtelda (*-lon* > *-nol*), mille järele ka *-ʌost* asemele tekkis analoogiliselt *-nost*, kuid küsimuse otsustamine tuleb alles kesk- ja põhjavepsa täielikuma materjaliga käsile võtta.

II. Vokaalide vahel.

a. Üksik-*l*.

200. Nii *l* kui sellest tekkinud *ʌ* — viimane tagavokaalide eel — on säilinud, kui me arvesse ei võta muutust, mille üle kohe allpool. Näit. *kaʌa* 'kala', *aiʌaz* '(rinna) piste', *aʌhampā* (< *alahan-*) 'allapoole', *viʌulind* 'kuldnokk', *hoľ* 'hool', *hoʌętō* 'hooletu', *noʌęn* 'noolin', *noľīń* 'noolisin', *suʌa* 'sula', *suʌīď* part. pl., *oʌęn* 'olen', *olīń* 'olin', *poʌękstošť* 'poolteiseks', *poľ* 'pool', *keletō* 'keeletu', *niled* 'libe', *kelikoręnd* 'keele-

peksja'. Pääle üksikute sõnade tuleb *l* ainult frekventatiivtuletises *-елẹ-*, *-ele-* ette, näit. *vestлẹn* 'vestan sagedasti', *vestlīń* imperf., *andлẹn* 'annan sagedasti, andlen', *küzẹлẹn* 'küsin sagedasti, küselen', *nägehtelīmā* 'vaatlesime', *abutelīď* 'sa aitasid sagedasti, aitlesid', *uẹ́elī* 'roomaja (loom)'.

201. Kuid vepsa keeles on maksnud seadus, et (*l* >) *л* on silbi lõpul edasi *u̯*:ks arenenud (mis omaltpoolt veel assimilatsioonide alla on sattunud). Siinkohal paneme ainult tähele, et ka algsoome intervokaalne *l* (> *л*) on, pääle seda kui ta vokaalkadude korral silbi lõppu on sattunud, nimetatud muutusest osa võtnud. Näit. *soų* (< **сол* < *sōла* < ×**sōla*) 'sool' (aga *солаspā* 'soolast'), *boųha* (< **bōлhan*) 'marja, marjule', (*лаųлан* :) *лаųmha* (< **laųlmha* < *laųlamahan*), 'laulma', *лаųda* 'laulda', *läųmas* (< **läųлmast*) 'raskesti' (vrd. *läų̈lā* 'raske olu', anal. ka *ľāmā*, Šdj.). *ịumā* (< *ịumaų* < *ịumaл* < *ịumala* < ×*ịumala*) 'jumal'. Lähemalt silbilõpulise *l*:i ajaloos.

Et *ị* ja *v* edustus kõnesoleval korral *l*:i omaga kokku satub (näit. *puskịad* : *puskī*, *ozavad* : *ozā*), ei ole ime, et mõni segiminek ette tuleb. Näit. *rehtī* 'pann', plur. *rehtịad* (pro **rehtлad*, vrd. s. riehtilät), *zerkō* 'peegel', plur. *zerkvod* (pro **zerkлod*, vrd. v. зеркало).

b. Geminaat-*l*.

202. Geminaada lühenemine näikse ka seekord häälikseaduseks olevat. Esimese ja teise silbi vahel tuleb ta nähtavale mitmes üksikus sõnas, näit. (*īlẹ*) *halad* '(pole) öökülma, halla', (*kaks*) *kelod* '(kaks) kella', *kelōńe* 'kellakene', *mulō* (*kezā*) 'mineval (suvel)' (vrd. 'mullu', s. muulloin), *külāńe* 'toidetud, küllane', *helištada* 'valutada', *heled* 'valus' (vrd. 'hell', s. hellä), *kaľiž*, gen. *kaľhen* 'kallis'. Rühmadest, kus *ll* > *l* — ka järgsilpides — nähtavale tuleb, nimetame: a) *-lline*-noomenid, näit. (*podušk-*) *pāľńe* (< *pāllinen*) '(padja) päälisriie', *öľńe* 'öösine' (s. yöllinen), *paųkoľńe* 'palgaline (teenija)' (s. palkollinen), *silmalīńe* 'rakukestega (täidetud)', *rätsnälīńe* 'kuupuhastus', *ịälgelīžẹd* 'sünnituspuhastus'; b) allatiivid, näit. *kelẹ* 'kelle', *pälẹ* 'pääle', *heiľe* 'neile', *karalẹ* 'augule', (*paịk palō*) *karōľe* '(päärätik põles) auguliseks', *polołẹ* 'õue, külatänavale', *vaųdalẹ* 'lahti, vallali', *mätälẹ* 'mättale', *mätīľe* 'mätastele', *sanondalẹ* 'ütlemisele', *eľabalẹ* 'elavale, elusale', (*priha-*)*kulūžīľe* '(poisi-)jõmpsikaile'; c) adessiivid, kus igatahes algsoomes (kuigi vist mitte algupäraselt) geminaat-*l* esinenud, näit. *teịľ* 'teedel', *rebōľ* 'rebasel', *eľabīľ silmīľ* 'elavate silmadega', (*hibuseḍ*) *ougīľ* '(juuksed) õlgadel', *käźīľ* 'kätel', *suksīľ* 'suuskadega', *herkhīľ* 'ärkvel', *taughōžīľ* 'talgutel'; ka (*on*) *käźilañzẹ* '(on) käepärast', *kumarīlañzẹ* 'kummargil'. Ometi on likvida silbi lõpul võimalik ainult neil

kordadel, kus palatalisatsioon ei ole *l* > *л* muutust tekkida lasknud (s. o. *ī* või *i*-lõpulise diftongi järel); muidu on ka adessiivis likvida vokaliseerumine sündinud, näit. *i̯au̯gā* (< *i̯au̯gau̯* < *i̯алgал* < **i̯alkalla*) 'jalal', *udō tahō* 'uuel kohal', *ńäpū* 'näpul, näpuga', *papī* 'papil', jne.

203. Tulebki päris hääliksеaduseks lugeda, et sisekadu kui ka lõppkadu tagajärjel silbi otsa sattunud, ka geminaadast tekkinud *л* (resp. *л̄*) vokaaliks on kujunenud; muidu ei laseks ennast seletada näit. *au̯* (~ *ā*) 'all', *siu̯* (< **silla*) 'sel', *keu̯* 'kel', *pöu̯vaz* 'lina' (s. pellava), isegi ühes külas (Krl.) ettetulev paradigmaatiline suhe *keu̯* 'kell' : *келод* 'kellad' (s. kello : kellot).

Viimased näitused lubavad ühtlasi tähtsa kronoloogilise järelduse: geminaat on lühenenud alles pärast mainitud vokaalkadusid, sest vastasel korral, nagu me vokalismi jõudes näha saame, oleks *alla*, *kella*, *pellavas*, *kello* kujudest **ала*, **кела*, **релаvaz*, **кело* saanud.

Kuid neist näitustest selguvad ka mõned n. ü. korratused, mida geminaada suhtes nähtavale tuleb. On ju loomulik, et vahekord *keu̯* : *келоп* raske on püsima, ja püsinud ongi ta kõigest ühes külas; mujal tasandunud: *кел* : *келоп*. Niisugusel tasandumisel on koguni tüvetäishäälik restitueeritud: *hалад* 'öökülmad, hallad', nom. sg. *hала*, pro **hau̯* (vrd. *калад* : *кала* = *hалад* : *hала*). Aga kuidas seletada *лл*:i sõnas *viллад* 'villad, villa' (part.), *viллакаz* 'pikkade villadega' (s. villakas), mis ju täitsa ootuse vastane on? Nagu esimese valguskiire asjasse heidab vanadel paiguti (Krl.) ettetulev kuju *vivл*, *vivлад*, *vivлакаz* (ometi ka bilabiaalsema *v*:ga, mis *u̯*:st õige vähe lahku läheb). Peame meeles, et oodatav oleks vahekord *viu̯* kui ka *viu̯ha* (illat. sg.), aga **viлап*, **viлад*, **viлакаz*. (VepsIsai. ongi *viu̯*, kuigi *viллад*). Kontaminatsiooni läbi on nimetatud *u̯л*-värviga *vivл*, *vivлад* saanud, kust aga üleüldsemalt esinev *лл* nähtavasti kujunenud. Muidu ei jää tähendatud kontaminatsioon just ainsaks, vrd. *au̯лę* 'alla' (s. alle), mis segisünnitus on osadest **алę* (oodatav kuju) ning *au̯* 'all' (s. alla).

III. Konsonandi kõrval.

204. Silbi algul ei ole meil midagi iseäralist tähele panna. Oleme juba klusiilide ja *h* ajaloos niisuguse *l*:iga mõnikord kokku puutunud, näit. *kagл* 'kael', *eglē* 'eila', *tuhлак* 'sume', *sihlita* 'kurnata', j. t.

Silbi lõpul on *l* säilinud ainult sel korral, kui tema järel või eel olev esivokaal on teda takistanud *л*:iks muutumast. Näit. *i̯äľg* 'jälg', *i̯älgīď* 'jälgi', *koľmńik* 'kolmeline', *koľmi̯āńe* 'umbes kolm' *soľmukaz* (*лаŋg*) (anal. *ľ*) 'sõlmiline (lõng)', *poľv* 'polv', *poľgīń* 'sõtkusin jalgadega' (s. poljin), *paľžīń* 'lõin tugevasti', *nilmak* 'libe-sitke', *kölmüńe* 'muhk'.

205. Kui aga *l* silbi lõpul on *л*:iks saanud areneda, siis näeme muutuse, mis kogu vepsa keelele enam-vähem omane on, ja nimelt

$$л > ų^{1}.$$

Lõunavepsa piirkonnas on arenemine enamasti veel kaugemale läinud, mille üle üksikasjaliselt vokalismis.

Esimese silbi lõpul tuleb (*l* >) *л* > *ų* kõigepäält üksikuis sõnus ette, näit. *ịaųg* 'jalg', *ịaųgaz* '(ree) jalas', *haųgāta* 'lõhki teha' (s. halkaista), *kaųm* (< ˣ*kalma*) 'kalmuküngas', *kaųmịšt* '(vanaaegne) matusekoht', *kaųged* 'külm, kalk', *paųk* 'palk', *haųmęz* 'kütismaa, ale' (s. halme), *vaųmhed* 'valmid', *taųkun* 'pudrutaoline odra- või kaerajahutoit, kama' (s. talkkuna), *kaųz* 'nüri kirves' (s. kalsu), *oųgotada* 'saata' (s. „ulottaa", eesti „ulutada"), *oųgad* 'õlad', *poųgen* 'sõtkun' (s. poljen), *soųmęn* 'sõlme' (aga *soľm* 'sõlm'), *voųmęd* 'voolimise rauad, voolmed' (: *voľim*, pr. pl. *voľmīd'*), *pōųd* 'põld', *keųd* (< *kelta*) 'kollane lill', *kuųd* (~ *kūd*) 'kuld', *suųg* (< ˣ*sulka*) 'tiib'. Pääle selle veel verbe, kus tüve *l* millegi tunnuse ees esinenud, näit. *noųda* 'noolida' (s. nuolla), *koųda* 'surra' (s. kuolla), *oųda* 'olla', *tuųda* 'tulla', *tuųdab* 'tuulutab', *aųgam* 'ärgem', *aųgat* 'ärge' (s. älkää).

206. Järgsilpide lõpul tuleb tähele panna:

a) frekventatiivverbid (*-ele-*, *-el-*), näit. (*aɟелęn* :) *aɟōda* '(vähehaaval, sagedasti) sõita' (s. ajella), (*andлęn* :) *andōda* '(sagedasti) anda, annelda', *ćedōdazhę* 'vedeleda', (*kulelīń* :) *kuлōda* '(sagedasti) kuulda', (*muɟелęn* :) *muɟōda* '(sagedasti) katsuda', *baśōda* '(sagedasti) kõnelda', *azɣlōda* 'seadelda', *magadōda* '(sagedasti) magada, vedeleda' (s. makailla), *segōlōgat* 'segage (sagedasti)', *aųgat abulōgat* 'ärge aidake (sagedasti)' (s. älkää autelko), *aųgat haɟkostadōʒazhęt* '(ärge) haigutage, haigutelge', *nägehlōdęs* 'vaadeldes', (*лapsīd'*) *vihtutōdęs* (*paɟatan*) '(lapsi) vaigistelles (laulan)', (*hüzęлęn* :) *küzlōdä* 'küseleda'.

b) *-alta*-tuletisline momentaanverbide liik, näit. *panādan* (< ˣ*panaltan*) 'panen kähku', *aɟādan* 'sõidan kähku', *ịoksāžīń* 'jooksin kähku', *лugādiške* 'loe ometi (natuke, kähku)', *purāta* '(kähku) pureda', *punātazhę* 'kähku tagasi pöörda' (s. „punaltaa"), *en punātę* 'ma ei pööra tagasi', *pätätäzhę* (~ *pätäᵘtäzhę* < *lt*?) 'taganeda', *sadulōʒšādan* (*hebōžęn*) 'sean (kähku) sadula (hobusele selga)'.

c) mõned üksikud *l*-tüvelised sõnad, näit. *samādabad* (*peŕtin*) 'topivad samblaga (toa seinad)', *samādab* 'lööb välku', *takādab* '(lumi)

[1] Kuidas Setälä isegi selle sirgejoonelise muutuse võib ühendusse „astmevaheldusseikadega" seada (TSK 10, lk. 948), jääb mulle arusaamatumaks.

hakkab külge (suksele)' (s. takaltaa), *humāzuda* 'purju jääda' (s. humaltua), *amuu̯dan* 'ammutan' (s. ammennan — *n* vahest algupärasem kui *l*), *ombōda* 'õmmelda', *katkōmaz* 'katkimurdunud koht' (s. katkelma), *tervōmaz* 'tõrvaga läbi-imbunud koht okaspuus'.

207. Nagu juba eel tähendatud, on ka hiljem silbi otsa sattunud *l* muutusest *л* > *u̯* osa võtnud:

a) üksikuis sõnus intervokaalse *l*:iga, näit. *sou̯* 'sool' (aga *soлaśtī* < **sōla-astia* 'soolanõu'), *bou̯* (~ *bō*) (< **bōla*) 'mari', (*rebāžęm‿*) *pou̯hę* (< ×**pōlęhęn*) '(rebase) üle'[1], *i̯umā* 'jumal', (*humaлakhāńe* :) *humā* 'humal', *kabā-vö* 'mähkmevöö' (s. kapalovyö), (*madaлad* :) *madā* 'madal', (*kai̯mлos* :) *kai̯mō* 'kainal'.

b) üksikuis geminaat-*l*:iga sõnus, näit. *keu̯* (< *keл* < *kello*), *pöu̯vaz* (< *peлvaz* < *pellavas*) j. t. (vt. 203).

c) adessiivides, näit. *siu̯mau̯* (< **siл maл* < **silla mālla*) 'toonelas', *t'äu̯mau̯* 'siin ilmas' (allat. *siлęmaлę*, *täлęmaлę*), (*ui̯un*) *vat̯sā i selgā* (< *vatsaл* < ×*vatsalla*) '(ujun) kõhuli ja selili', *orhā* (< *orahalla*) 'sirgelt', *kai̯ki̯ā* 'igal pool' (s. kaikkialla), (*pühkin*) *pai̯ka-händä* '(pühin) kaelarätiku nukaga', *udō ńedalī* 'tuleval nädalal', (*om*) *mehō* '(on) mehel', *vähäžō*, *vähäkhō* 'natukesevõitu', *pahakhō* 'halvavõitu' (vist ablatiivid).

208. Eeloleva häälik-edustuse puhul on juba asjakohased järeldused tehtud (201 ja 203), ja nimelt: *л* > *u̯* on noorem nii lõpp- kui sisekadust. Aga viimase nähtuse hulgas leidub kaks kihti: *h* eel on vokaal kadunud ka sel korral, kui esimene silp lühike on olnud, näit. *kod'he* (< **kotihen*) 'koju'. Näitusi nagu *aлhan* (< *alahana*) 'allpool' silmas pidades peame otsustama, et *л* > *u̯* muutus juba läbi oli viidud seks ajaks, kui nimetatud teine sisekadu kiht hääliksеaduseks sai.

Mis *l* > *л* muutusesse puutub, siis on raske määrata, kui kaua enne *л* > *u̯* muutust ta sündinud. Kas me ülepää mitte loomulikuks ei saa pidada, et *l*-hääliku *л*-variant tagavokaalide ees juba vanast ajast pärit on? On ju soome lääne murdeiski *л*-konsonant olemas, vene mõjust rippumata. Siin kohal peab otsustamata jääma ka see, kuidas on kujunenud üksikasjalisemalt *l*:i ja *л*:i vahekord, s. o. mil mõõdul algsoome järgsilpide esi- ja tagavokaalid praegusele jaotusele vastanud.

[1] Ei ole väiksematki kahtlust, et see tähtis postpositsioon (= 'millegi üle, millegi kohta, millestki', näit. *baśibad voi̯nam‿pou̯hę* 'kõnelevad sõjast, sõja üle'), mis näit. keelenäiteis alati kordub, muud oleks kui korralik ains. sisseütlev sõnast *pol'* (< **pōli*); on ju ka eestis kui ka soomes 'pool' (s. puoli) adverb-funktsiooni omandanud, vrd. 'selle poolest' (s. sen puolesta). Pääle selle tuleb üheväärilisena instruktiiv veel ette *pol'īń* (näit. *mä sanun it̯šēń pol'īń* 'ma ütlen enese kohta').

Juba progressiivse palatalisatsiooni ajaloos tuleb meil seda küsimust puudutada.

209. Mõned analoogiasünnitused on kergesti näha. Üteldakse näit. *huлd* 'huult' (pro **huu̯d*), kus *л* on tüveüldistus (*huлęn*, *huлęd* jne.); vrd. selle vastu (*īлę*) *hou̯d* '(ei ole) hoolt'. Samuti *saduл* (pro **sadū*) (vrd. *saduлan*, *saduлad* jne.). Häälikseaduslised *ombōda* 'õmmelda', *ombōgat* 'õmmelge', *muhōťōdazhę* 'muheleda, naeraskella' on *ō* ka vokaaltüvedesse üle viinud: *ombōmīńe* 'õmblemine', *muhoťōmazhę* 'muhelema', j. t.

unutta (Krl., mujal *uлutada*) 'ulatada'. Vist üks neist „komistustest", mis iseäranis homorgaaniste häälikute juures sagedad on.

210. Viimaks esitatagu ka lainsõnu, kus muutus *л* > *u̯* nähtavale tuleb, näit. *sau̯dat* 'sõdur' (v. солдат), *tou̯kutō* 'arutu, tolgutu' (vrd. v. толк), *pou̯no* (~ *pōno*) 'küllalt' (v. полно), *kou̯dun* 'nõid' (v. колдун), *pou̯kovnik* 'polkovnik', *kou̯pak* 'ahju kumerus' (v. колпак), *dou̯gonos* 'sookoovitaja' (v. долгонос), *šuu̯kūńe* 'siidine' (v. шолковый), *veśō* 'lõbus' (v. весёлый) j. t. — Nagu märkame, on silmanähtavalt nooredki lainsõnad muutusest osa võtnud. Ometi leidub veelgi nooremaid: *bir i baл* 'joomapidu', *buлk* 'sai', *viлk* 'kahvel', *ańdiл* 'ingel', *feršaл* 'velsker', *konovaлka* 'kupulaskja'.

IV. Sõna lõpul.

Vokaliseerumine sõnas *kündǟ* 'silmapisar' (s. kyynel). Selle vastu *bembeľ* 'look' (s. vemmel), *petkeľ* 'uhmri nui' (s. petkel), kus aga eelmise *e* mõju või analoogiline *i*-lõpp võib olla. Põhjapoolsemais murdeis *ḱünou̯*, *ṕembū*, *ṕetkū*.

r.

I. Sõna algul.

211. Säilinud, näit. *raha* 'hõbe', *rod* '(kala) rood', *rutustadazhę* 'ennast riidesse panna', *ruŋged* '(rukki) aganad', *räŋktä* 'karjuda', *rehed* 'tragi', *rikta* 'tappa'.

II. Sõna sees ja lõpul.

212. Enamasti muutumata kujul säilinud, näit. *eraz* 'mõni', *adrnor* (< ×**atra-nōra*) 'adra köidik', *kera* 'kera', *koi̯rad* 'koerad', *murūńe* 'killuke', *i̯omaŕ* 'joomar', *hai̯kar* 'ving', *kuŕiki̯äŕv* (kohanimi), *näŕitada* '(sõimunimega) pilgata', *irdbok* (< ×*irta-*) 'väline külg', *parm* 'parm', *kurk* 'kurk', *koŕvīkaz* 'kõrvadega', jne. — *rr*:i vist algsoomes ei ole esinenud. — Sõna lõpul on *r* — nii haruldane kui ta ka on olnud — püsinud, näit. *si̯zar* 'sõsar'.

Dissimilatsioonide, assimilatsioonide, metateeside ning äramääramata vahelduste alla langevad kergesti nii *r* kui *l*, iseäranis sõnu lainates. Näit. *kiviraur* ~ *kiviraul'* 'kivikild' (Krl. *kiviraur*, plur. *-rauhud*), *tuturkāńe* ~ *tutulkāńe* '(villa) kimbukene', *proлub* 'auk jääs' (v. прорубь), *levolver* 'revolver', *iartaĺńe* ~ *iantaĺńe* 'merevaiguline' (v. янтарный), *kanambrusл* 'kaelkook' (v. коромысло), *лauŕ* ~ (Krl.) *raul'* (nimi), *stolaŕ* ~ *storaĺ* 'puusepp' (v. столяр)[1]; sõna *rihлud* (< ×*rīhilūta*) 'reheluud', kus viimane liitosa on iseseisvuse kaotanud, näikse kohati (Krl.) imeliku kuju omandanud olevat: *rihrund*, gen. sg. *rihrundan*.

7. Poolvokaalid.

i̯.

I. Sõna algul.

213. Lõunavepsas on *i̯* enamasti nii taga- kui ka esivokaali eel säilinud. Näit. *i̯agab* 'jagab', *i̯ayg* 'jalg', *i̯oda* 'juua', *i̯orotab* (*baśta*) 'ühetooniliselt kõneleb', *i̯umā i̯urāďab* 'pikne müristab', *i̯uŕ* 'juur', *tagai̯uŕ* 'päälae tagumine osa' *i̯ärẹd* 'jäme', *i̯ädmu* 'jääd mööda', *i̯ätän* 'jätan', *i̯ädä* 'jääda', *i̯älgmā* 'viimaks', *i̯äniž* 'jänes', *i̯üged* 'raske(-jalgne)', *i̯üväńe* 'ivakene'.

Viimases sõnas tuleb kohati ometi ette nähtus, mis põhjapoolsemais murdeis üldisem on, ja nimelt *i̯* asemel *d'*: *d'üvä*, *d'üväńe* või *divä*, *diväńe* (ometi *i̯üged*). Ka on *i̯* paiguti koguni ära kadunud: *üvä* (Krl.); kadu on ometi hääliksealuslik vahest ainult liitsõnas, nagu *rugižüvä* 'rukki-iva'.

Ka *i̯ärv* on kohanimede liitosana sagedasti oma *i̯* kaotanud, näit. *maigaŕv* (< **mai̯agai̯ärv*), *süväŕv* (< **süvai̯ärvi*) (isegi: *süväŕvolẹ* ning *süväŕv-i̯ärv*) j. t.

II. Sõna sees.

A. Vokaalide vahel.

a. Üksik-*i̯*.

214. Säilinud vokaali eel on *i̯* enamasti säilinud. Näit. *mui̯ahtada* '(ruttu) katsuda, (lõhnast) ära tunda', *hi̯āta* '(ruttu) ihuda' (s. hiaista), *si̯a* 'koht' (s. sija), *kai̯oz* 'selge (ilm)' (vrd. s. kajastaa), *kui̯õńe* '(küla-) tänav', *pai̯u* 'paju', *hai̯u* 'hais' (s. haju), *vai̯ehtada* 'vahetada', *vai̯ez* 'sõna' (s. vaihe < ×**vai̯ẹh*). Järgsilpides tuleb *i̯* nähtavale kõigepäält tegijasõnades, mis ka partitsiibifunktsiooniga

[1] Ka Tallinna nimi tuttav enamasti *ľeveŕ* kujul (v. Ревель), vist juba vene keeleski, samuti nagu teiste lainsõnade muutused juba vene murdeist on võinud sündida.

esinevad, näit. *eľaįad* 'elanikud', *semendaįan* 'külija, külvimehe', *ī-iďaįā* 'mitte idaneva (seemnega)', (*sarnōďen*) *sanuįad* '(muinasjuttude) jutustajad', *keįhįad* (*vet*) 'keeva (vett)', *magadaįad* 'magavat, magajat', *pakiţšeįad* 'kerjused', *puskįad* (*härgäd*) 'puskjad (härjad)', *puįtōľiįad* 'soolapuhujad, nõiad', jne.; siia liiki kuulub ka *įoudįad* 'tühjad, õõnsad' ja vist ka *końďįad* 'karud' (s. kontiot), *koľįad* 'surnud'. Tähele panna ka tegijasõnade tuletused *raďįāńe* (< ×**rātaįaįnęn*) 'tööpalk', (harilikum partitiiv: *kakś rubľad*) *raďįašť* '(kaks rubla) tööpalka', *sanuįašť* 'ütlemispalka', *ombleįašť* 'õmblemispalka', *kündįäšť* 'kündmispalka', jne. (ka soome murdeis tuttav[1]). Niisama *pörįäńe* (< **pöriįaįnen*) 'tuuleveskikene (mänguratas)', *meźįāńe* 'mesilane', *voźįāńe* 'aastaline, aasta vanune', j. t.

į ilmub isegi *i* eel: *otįīď* 'võtjaid', *puskįīď* 'puskjaid', *įoudįīď* 'tühje', jne. (ometi *voįḱḱīď* 'nutjaid', *mänob voįḱḱīhe* 'läheb pulma-nutjaks'). *į* võib neis partitiivides aga tüvest üldistatud olla.

215. Sisekadu tagajärjel on *į*:st saanud diftongi järelkomponent: (*oįa*:) *oįha* (< *oįahan*) 'ojasse, ojja', (*paįu*:) *paįhu* 'pajusse, pajju'. Lõppkadu puhul sõna otsa sattunud *į* on esialgu niisama oma funktsiooni vahetanud: diftongi järelhäälikuks saanud, aga pärast seda enamasti oma sonandi sarnaseks assimileerunud, nii nagu algupärasegi diftongi -*į*; näit. (eelmainitud tegijasõnade ains. nimetav: *eľaįad*:) *eľā* (< *elaį* < *elaįa*) 'elanik', *semendā*, *iďā*, *sanū*, *keįhū* (*veźi*), *pakiţšē*, *puśkī*, *puįtōľī*, *końďī*, *koľī*; *ťeŋkatkāďā* (< **tēn-katkaįtaįa*) (valge linnuke, s. 'pulmunen', kes kevade poole teede rikkiminemise ajal ilmub).

b. Geminaat-*į*.

216. On raske otsustada, kas algsoomes õieti „geminaat-*į*:d" — mis me harilikus kirjaviisis *jj*:ga kirjutaksime — esinenud on, aga igatahes kõrge vokaaliga diftongi järel- ja algkomponendi ühtum (-*aįįa*-), mis ikkagi geminaata, olgugi vast natuke madalama algliikmega, edustab. See on lühenenud, nagu geminaadad ülepää: (*maksōń*) *äįän* '(maksin) palju', *äįik* 'kui palju', *äįīń* 'palju iga kord' (vrd. eesti 'äi', soome äijä 'vanamees', vadja *äďįä* < *äįįä* 'äi'). Ains. nominatiiv *äį*, lõppkadu läbi kujust *äįįä* (? **äįįa*) tekkinud, mis jällegi näitab, et geminaada lühenemine hilisem on kui lõppkadu.

---

[1] Vt. Artturi Kannisto, Lauseopillisia havaintoja läntisen Etelä-Hämeen kielimurteesta, lk. 15: *Minä maksov‿ viiskolmatta penniä sylestä sahaajaista* 'ma maksin 25 penni süllast saagimispalka'. Vrd. edasi tuttavat kaupantekijäinen 'mis pääle kauba (s. o. kauba „tegemise" eest) antakse'.

Teine algup. *i̯i̯*-sõna võiks olla *tu̯i̯adōdazhę* 'tolgendada' (vrd. s. tuijottaa = 'oma ette vahtida' — kui ta viimasega ühendatav on).

B. Konsonandi kõrval.

217. Palataalse poolvokaali edustus konsonandi kõrval on väga mitmelaadiline. Vaatame iga ühtuma spetsiaaljooni eraldi.

ri̯.

a) Säilinud on *ri̯* siis, kui ka järgnev vokaal on säilinud, näit. *saŕi̯ak* 'saar', *haŕi̯aspā* 'harjast', *haŕi̯ata* 'sugeda', *koŕi̯ad* 'saanid' (s. korjat), *koŕi̯ata* 'ümber pöörata lasta', *kiri̯an‿kiri̯utōt'* 'kirja laskis kirjutada', *süri̯äks* (küla nimi, transl. sg.). Huvitav on *ateŕi̯os* 'ühe söömavahe ajal' (vrd. s. ateria 'söömaaeg').

b) Kadunud (*r*:i palataliseerumise harilikult järele jättes) on *i̯*, kui vokaalkadu korral miski konsonant, välja arvatud *h*, temale on järgnenud, näit. (*haŕi̯ata*:) *haŕdan* (< **hari̯atan*) 'harjan', (ka *vaŕi̯ata* 'pigiga võida', v. варить, : *vaŕdan*), *haŕgōt'ta* (< ×**hari̯akoi̯ttatak*) 'harjutada' (ka *haŕegōt'ta*), *haŕgńen* 'harjun', *kiŕnik* (< *kiri̯anik*) 'kirjutustaiuline', *belōsüŕmägi* (kohanimi).

c) *h*:ga kokku sulanud on *i̯*, kui ta vokaalkadu korral *h* kõrvale on sattunud: *koŕhha* (< *koŕi̯ahan*) 'saani', *kirhha* 'kirja'.

d) Sõna otsa sattunud *i̯* on silbi järgliikme kujul säilinud, näit. *kiri̯* 'kiri', *süri̯* (küla nimi), kuigi selle asemel ka spirandiline poolvokaal (*kirj*, *sürj*) või *r*:i tugev palatalisatsioon harilik on: *kiŕ*, *süŕ*, *ateŕ* (: *ateri̯os*). Aga mõni kord on *i̯* asemel pikk *i*: *haŕī* (: *haŕi̯an*) 'hari', *koŕī* (: *koŕi̯an*) 'saan', mis ilmsesti analoogiline on (vrt. *koli̯an* : *kolī* = *haŕi̯an* : *haŕī*).

218. *li̯.*

a) Eelmise ühtuma *a*-korral näeme ka *li̯* juures vastavat säilimist: *väli̯äd* 'nõrgad', *väli̯eta* 'nõrgendada', *veli̯esęd* (ka *veľľesęd*, Krl.) 'vennaksed' (s. veljekset), *pali̯ata* 'nuiata', *neli̯āńe* 'nelja võrra', *kaľiak* 'kaigas'; ka *taľi̯aŋk* 'lõõtsapill' (v. итальянка), *mili̯on* 'miljon' (v. милліон).

b) Ometi näikse *li̯* asemel ka *ľ* esinevat, ja nimelt järgmistes: *vaľastada* '(hobust) rakendada' (s. valjastaa), *paľaz* 'paljas' (samuti *paľhad* 'paljad'), (*īlę*) *ńeľad* '(pole) nelja', *ńeľanz* (Krl.) 'neljas', (*kombib*) *ńeľālū* (< **neli̯alla lūlla*) '(roomab) roomakil' (Pj. : *ńeľau̯kombū*). Kui siin peaks *i̯* assimilatsioon *li̯* > *ľľ* sündinud olema, siis on ta muidugi vanem kui meile tuttav geminaada lühenemine. — Aga igatahes on *a*-kohaga võrreldes ebajärjekindlusetus, mille seletuseks peab vist oletama, et siin kas analoogilise sünnitusega (*kaľhed* : *kaľiz* =

paľhad : *paľaz*) või parem murrete segiminekuga tegemist on: ühes murdes *lʲ*, teises *ľ* häälikseaduslik.

c) Sõna otsa sattunud *ʲ* on *l*:iga kokku sulanud: (*väljäd*:) *väl* 'nõrk', *ńeľ* 'neli', (*imeljad*:) *imeľ* (< ?**imelja*) 'magus, imal'.

219. *sʲ*.

a) *s*:i järel on *ʲ* säilinud, kui ainult temale järgnev vokaal säilinud on, näit. *haźʲad* '(heina-) redelid' (s. haasiat), *hoźʲad* 'kõrkjad, soo-osjad', *roźʲām* 'kuivetanud kuusekene' (< ?), *hižʲakošti* 'libedalt', *hižʲotada* (Krl.) 'liugu lasta, suuskadega ajada'.

b) Sibilandiga assimileerunud on *ʲ*, kui ta vokaalkadu korral sõna otsa või teise konsonandi ette on sattunud, näit. *haź* (<××**hāsʲa*) '(heina-) redel', illat. sg. *haźha*, *hoź*, 'osi'; ka *oruž'* 'püss' (v. оружие).

220. *hʲ*.

a) *h* järel *ʲ* säilinud, kui järgnev vokaal on säilinud, näit. *pohʲas* 'põhjas', *ohʲata* 'peksta', *tühʲän* 'tühja', *tühʲīd'* 'tühje'. Aga niisama pea alati ka lõppkadu korral: *ahʲ*, *tühʲ*, *ahʲ* (< *ahʲo*) 'söed ahjus'. *pohʲ* 'põhi' kuju kõrval ometi ka analoogiline *pohī* (vrd. 217 d).

b) *ʲ* kadunud, kui sellele konsonant — sisekadu korral — on järgnenud, näit. (*pohʲata*:) *pohdan* (< **pohʲatan*) (Tgl.) 'kinnitan rüsaaia tikukesega põhja külge', imperf. *pohžīń*, *pohdamīńe* 'rüsaaia kinnitamistikukene' (s. 'tikkari'), *pohmāńe* 'kõige alumine', (*ohʲata*:) *ohd'an* (Arsk.) 'peksan'.

Eraldi märgatagu kadu *h* eel: *pońha* 'põhja', *aańha* 'asjata, hukka' (näit. *a.a ambuskẹndẹ aańha* 'ära lase püssiga asjata', vrd. *ahʲ*, pl. *ahʲad* 'pruudi kingitus pulmas', s. lahja 'kingitus'); vrd. eel *kirhha*, samuti nimes (*ilʲa*:) *ilʹńha* (*mänomā beśedaẹ*) 'Ilja juurde (läheme võõrsile').

221. *nʲ*.

See ühtum tuleb ette ainult sõnas *minď* 'minija', kus nähtavasti häälikseaduslik *ʲ* > *d'*. Selle vastu *mindʲad* 'minijad', *mindʲaseď* '(mõlemad) minijad', nominatiivist ülekantud *d*:ga, pro **minʲad*, **minʲaseď*.

222. Klusiil + *i*.

Näitused juba klusiilide ajaloos: *agʲad* 'otsad, ääred', *nodʹion* 'metsatule', *kabʲan* 'kabja', *hibʲan* 'keha'. Lõppkadu korral: *agʲ*, *nodʹī* ~ *nodʹʲ*, *kabʲ*, *hibʲ*.

Kokkuvõte.

223. Et *ʲ* edustust eelmisis ühtumais kokku võtta, tuleb enam-vähem ühiseks jooneks arvata: a) säilinud vokaali eel *ʲ* ülepää säilinud

(*hari̯ata*, *väli̯äd*, *hoźi̯ad*, *pohi̯as*, *agi̯ad*); ainult *li̯* jaolt teisiti (*paľaz*, *vaľastada*); b) sisekadu korral järgmise konsonandiga kokku puutudes *i̯* kadunud (*haŕdan*, *kirnik*, *pohdan*, *pohmāńe*), ainult *h* eel enamasti *h*:ks muutudes: *kirhha*, *лaĥha*; c) lõppkadu korral sõna otsa sattunud *i̯* säilinud (*kiri̯*, *pohi̯*, *kabi̯*), kui mitte foneetilistel põhjustel konsonandiga kokku sulanud, sagedasti ka konsonandi kvantiteeti pikendamata (*väľ*, *ńeľ*, *ateŕ*, ometi *haž'*).

Möödaminnes nägime ka, mis tähendas *ī*, mis mõnikord lõppkadu korral näis nagu *i̯*:st tekkinud olevat: *harī*, *koŕī*, *pohī*, *agī*, *noďī*. Juba häälikfüsioloogilistel põhjustel võib aimata, et ta korrapärase arenemise saadus ei saa olla. Intervokaalse *i̯* ajaloos nägimegi küllalt näitusi, millede järele käesolev tüüp ka a n a l o o g i a-sünnituseks kerge seletada on: *końďi̯ad* : *końďī*, *koľi̯ad* : *koľī*, *puśki̯ad* : *puśkī*, *suďi̯ad* : *suďī* (kohtunik, vrd. v. судить), *pui̯tōľi̯ad* : *pui̯tōlī* jne. Nõnda ka *hari̯ad* : *harī* (pro **hari̯*), *pohi̯ad* : *pohī* (pro *pohi̯*), *agi̯ad* : *agī* (pro *agi̯*) j. t. Võib ka olla, et just eestis tuttav ja foneetiliselt loomulik tüüp **hari*, **pohi*, **agi* ka vepsas maksev on olnud (vrd. allpool: *haružir* < *harvžir*), aga oblikvakäänete analoogia (*hari̯an*, *hari̯as* jne.) on *i* asemele *i̯* toonud (*hari̯*).

K e s k- ja p õ h j a v e p s a kohta tähendatagu lõpuks, et sääl väga harva *i̯* säilimist ette tuleb (ainult intervokaalselt: *pa̯i̯a*, *katsui̯*), kuna assimilatsioonide kõrval (*paľhad*, *neľ*, *haž* j. t.) *i̯* muutumine *ǵ*:ks (vepsK) või *ď*:ks (vepsP) harilik on (*joǵi* ~ *ǵöǵi*, *haŕǵata* ~ *haŕďada* jne.). Vt. lähemalt Setälä, ÄH 433—435.

v.

I. Sõna algul.

224. a) *v* on igal pool s ä i l i n u d, kui esimese silbi lõpul või järgmise algul labiaalklusiili ei ole. Näit. *vago* 'vagu', *vaлata̯i̯āńe* 'ristimise palk', *voźi̯āńe* 'aastane', *voi̯kaz* 'rasvane, võine', *väges* 'vägisi', *vänd* 'mäng', *väli̯äs* 'halvasti', (*ai̯d-*)*ver* '(aia) äär, veer', *veńhud* 'venekene', *vihmda* 'vihma sadada', *viga* 'viga', *vihti̯ak* '(lõnga) viht'.

b) *v* on igal pool *b*:ks muutunud, kui järgmine silp i n t e r v o k a a l s e *b*:ga algab, näit. *baba* 'mütmise ritv (nooda tõmbamise juures)' (vrd. s. v a p a), *babarm* 'vaarmari', *bibu* 'oksakene linnupüünises' (s. v i p u), dim. *bibūńe*.

c) *v* on enamais lõunavepsa külades *b*:ks muutunud ka sel korral, kui esimese silbi lõpul või järgmise algul ülepää *b* või *p* esineb. Näit. *barb* 'vits, varb' (s. v a r p a), *barb-ai̯d* 'raagudest, hagudest aid', *bou̯-barb* 'marja vars', *baŕbik* '(leht- ja okaspuu-) mets' (s. v a r v i k k o, eesti *varik* ~ *vārik* < *varvik* < **varβikko*), *barbaz*, plur. *barbhad* 'varvas', *bäŕbitada* 'kedrata (värtnaga)', *birbitada* (*käźīľ*) 'siputada (kä-

tega)', *birbaśi̯ad* 'paju-urvakesed', *(īvō enamb) birbāťa* '(ei või enam) oimu liigutada', *bembeľ* 'look' (s. v e m m e l), *bepsлāńe* 'vepslane', *bipšimpud* 'haspeldamispuud' (s. v i i p s i n p u u t). Kuid mõnes lõunavepsa põhjapoolses külas (korrakindlalt Krl.) esineb niisugusel korral *v*: *varb*, *vaŕbik*, *varbaz*, *värbitada*, *virbaśi̯ad*, *vembeľ*, *vepsлāńe*, *vipšiŋk* (Tsl. *vipšihaŋg*).

225. Muutus *v* > *b*, mis muidugi järeltuleva labiaali assimileerival mõjul on sündinud, ei saa väga noor olla, selle pääle vaadates, et ta enam või vähem järjekindlalt kogu vepsa keele piirkonnas esineb. Lainsõnadest, mis muutusest osa võtnud, mainitagu *borobitš* 'varblane' (v. воробей). Niisuguses vist õige hilises lainus nagu *berbľud* (ebamäärase tähendusega, vrd. v. верблюд 'kaamel') saab vaevalt muud kui muganemist oletada.

226. Iseäralik *v* > *b* tuleb nähtavale kokkuliitunud sõnas *embō* 'ma ei või, ma olen haige' (aga: *edvō*, *īvō*, *emāvō*, *etāvō* või *emā voi̯*, *etā voi̯*), *embōškandẹn* 'hakkan haigeks jääma'. Kui siin *v* > *b* muutus *m*:i progressiivselt assimileerival mõjul sündinud (vrd. Setälä, AH 445), siis on keelusõnas eneses pidanud sündima labiaalne assimilatsioon *en* > **em* ja nimelt järgneva *v* mõjul. Lõpp-*n*:i edustusega võrreldes on see küll erakorraline arenemine, kuid niisugustel kokkuliitumistel võib ju sagedastigi erakorralist arenemist konstateerida.

II. Vokaalide vahel.

227. Edustus pääjoontes parallelne intervokaalse *i̯* edustusele, kujunedes järgmiselt.

S ä i l i n u d on *v*, kui aga järgmine vokaal on säilinud, näit. *лava* 'põrand', *savi* 'sau', *savespā* 'sauest' (s. s a v i : s a v e n), *läväs* 'laudas' (s. l ä ä v ä s s ä), *levitada* 'laotada' (s. l e v i t t ä ä), *kova* 'kõva', *kover* 'kõver', *sovad* 'kuhjateibad' (vrd. s. s u o v a 'kuhi'), *kuva* 'liist' (s. k u v a 'pilt'), *kuvazuda* 'muganeda', *hüvä* 'hää küll, hüva'. Ka järeltulev labiaalvokaal ei ole *v*:d kadumisele viinud, nagu eestis, näit. *savu* 'suits' (s. s a v u, eL *sau̯*), *vävu* 'väi' (s. v ä v y), *koi̯vud* 'kased', *ai̯vod* 'ajud' ('ajud' < ×*ai̯vot*), *tävu* 'kops' (eL *täu̯*), dim. *tävūńe*. Niisama järgsilpides, näit. *ahavod* 'tuuled', *haravod* 'rehad', j. t.

228. M u u t u s t e alla on *v* sattunud s i l b i o t s a s, ja nimelt järgmiselt:

a) *v* > *u̯* ains. partitiivvormides (*savi*:) *sau̯d* 'save, saue', (*kivi*, pl. *kived*:) *kiu̯d* 'kivi', *tüu̯d* (< **tüvda*) 'tüve' — nõnda siis nähtavasti konsonanttüvega kujud, nagu näit. (*käsi*:) *kät*, *sond* (< ×*sõn-ta*).

b) *v* > *u̯* lõpp- ja sisekadu korral (välja arvatud *i̯*-diftongi järel), näit. *läu̯* (< **läv* < **lăva*) 'laut' (: *läväd*), (*ahavod*:) *ahā* (< *ahau̯* <

ahav*) 'tuul' (s. a h a v a), (*haravod*:) *harā* 'reha', *ad'ī* < *adiu̯* (< *ativo*) 'külaline', *rau̯had* (< **ravhad* < *rāvahat*) 'vanad', (*лava*:) *лau̯ha* (< *lavahan*) 'põrandasse', (*kavi*:) *kau̯hę* (< **kavihęn*) '(riide-) varna', (*savi*:) *sau̯hę* 'savisse', *kuu̯hāńe* (s. k u v a i n e n, < ×kuvahai̯nęn*) 'vari'. — Järelikult vormid, mis isegi hilisemast sisekadukihist (vt. vokalismi) nooremad on.

Tähele panna samuti *käu̯da* (< **kävuta*) 'käia', *käu̯лob* 'sammub, käib', kuid *kävel'* 'käis', *kävōda* (< **kävelta*) 'sammuda, käia'. Kohati (Krl.) vanematel inimestel veel ka *kävuda* pro *käu̯da*, nõnda et *v* kadu siin igatahes hiline on.

Pole ka ime, et päältnäha nooredki vene l a i n u d muutuse kaasa on teinud, näit. (*brovad*:) *brō* (< **brov*, v. бровь), 'silmakulm', *ou̯ʧ'śin* 'lambanahk' (v. овчина), *rou̯n* 'tasane' (v. ровно), (*sustavad*:) *sustā* '(liikme-) jatk' (v. сустав), (*raštvaks*:) *raštā* 'jõul' (v. рождество), (*kokovad*:) *kokō* 'kaigas, kepp' (v. кокова), *potkō* 'hobuse raud' (v. подкова), (*kuʧsubad i̯akovaks*:) *i̯akō* (nimi, v. Яков); niisama (*bлahosлovin*:) *bлahosлōda* (< **-лou̯da* < **-лovida*) 'õnnistada' (v. благославить), (*narovin*:) *narōda* 'oodata' (v. наровить). Harva tuleb lainsõna säilinud *v*:ga ette: *i̯ävdäzhę* 'ilmuda' (v. явиться).

c) *v* > *o* sisekadu korral *i*-lõpuga diftongi järel, näit. (*kai̯van*:) *kai̯da* (< **kai̯vada* < **kai̯vata*) 'kaeva', (*kui̯vō* 'kuivas':) *kui̯mha* 'kuivama', *kui̯damńe* (< **kui̯vadamne* < **kui̯vataminęn*) 'kuivamine', *kui̯žīń* 'kuivasin', *tai̯haspā̈* (< *tai̯vahas* < *tai̯vahasta*) 'taevast', (*sai̯var*:) *sai̯ręd* 'täitingud', *päi̯duda* (< **päi̯vduda*) 'valgneda, koita', *päi̯duškañź* 'päev hakkas koitma', *päi̯hässā̈* 'kuni päevani'.

Ometi üteldakse *roi̯vhad* (mitte **roi̯had*) 'linavihud' (vrd. eesti 'rõivad' = riided), kui ka *koi̯v* (mitte **koi̯*) 'kask', *kui̯v* 'kuiv', *päi̯v* 'päev'. Kui me veel võime oletada, et viimastes *v* häälikseaduslikult sõna lõpul säilinud, siis on igatahes *roi̯vhad* kerge analoogiasünnituseks otsustada, ja nimelt *v* üldistusel (vrd. *roi̯vaz*, *roi̯vast* j. t.).

d) *v* > *f* lõppkadu korral murde põhjapiiril (Šdj.): *koęf* 'kask', *kui̯f* 'kuiv', *pā̈f* 'päev'.

III. Konsonandi järel.

229. S ä i l i n u d on *v*, kui järgmine vokaal — olgu see kas või labiaal — on säilinud, enamasti aga ka sel korral, kui vokaal sõna l õ p u l on kadunud. Näit. *harv* 'harv', *harvas* 'harvas', *karvad* 'karvad', *korv* 'kõrv', *korvatō* 'kõrvatu', *korvīkaz* 'kõrvadega', *saŕv* 'sarv', *sarvęd* 'sarved', *sarvō* 'sarvega, sarvel', (*el'ab mei̯d'en*) *turvas* '(elab meie) juures' (vrd. s. t u r v a 'kaitse'), *nirvištuda* 'õmblusest lahti minna', *arv* 'hind', *arvon* 'hinna' („aru"), *torv* '(karjuse) pill', *torvod* 'pillid', *vau̯vatada* '(midagi lootes) oodata' (vrd. eesti 'vaadata', murd.

valat̆taɒa < *valvat̆taɒa*), *pol'v* 'põlv', *pol'vīd'* 'põlvi', *pou̯vęd* 'põlved', *pil'v* 'pilv', *pilved* 'pilved', *razv* 'rasv', *razvakaz* 'rasvane', *лadv* 'latv', *vahvitada* 'kindlustada'.

Ühtum *rv* kui ka *zv*, *dv* näib ka s i s e k a d u korral püsinud olevat, kuid ainult tingimusega, et järgnevaks konsonandiks *h* on olnud: (*mei̯d'en*) *turvha* '(meie) juurde', *torvho* 'pilli' (vrd. eesti 'toru' < ×**torvo*), *tervhud* 'tervisekene'. All järgnevatega (*pou̯hę*, < ×**polvęhęn*, j. t.) võrreldes võiks aga *v*:d niisugusel korral kergesti ka analoogiliseks pidada. — Edasi: *razvha* 'rasva', *лadvha* 'latva'.

230. *v* m u u t u s e d konsonandi kõrval on järgmised:

a) *v* on k a d u n u d, kui talle järgnev s i s e v o k a a l kadunud on, näit. (*sau̯vā* < ×*salvai̯a*:) *sal'i̯ad* '(hoone) ehitajad, puusepad', (*sau̯van*:) *sau̯da* (< **salvatak*) '(hoonet) ehitada, (hoonepalke) raiuda' (s. s a l v a a), *sau̯męd* (< **salvmęd* < ×**salvamęt*) 'maja nukad' (s. s a l v a m e t), *sau̯męmpä* 'puupää' (sõimusõna); ains. nomin. *sal'm* (pro **sau̯vāń*), analoogia mõjul (vrd. *sau̯męd* 'veekitsused', nom. sg. *sal'm* = s. s a l m e t : s a l m i); ka mitmuses korralikult *sal'mīd'*, *sal'mīš* jne. Edasi *tordan* (< **torvotan*) 'ajan sarve', (*survon*:) *surda* 'tampida, jahvatada' (Tsl.), *t'erdan* 'tõrvan', *t'eržīń* 'tõrvasin', *kazda* 'kasvada', *kazmha* kasvama', *лad'i̯ärv* (kohanimi, < *latvai̯ärvi*), (*pol'v*, *pol'vīd'*:) *pou̯hęssā* (< ×**polvęhęn-*) 'kuni põlveni' (vrd. aga *turvha*, *torvho* j. t. ülal), *pil'paлāńe* 'pilvetükike'. Niisama *ahńīd'* 'ahvenaid', kust *hń* üldistunud: ka nom. sg. *ahń* (pro *ahve*).

b) *rv*, *lv*, *hv* > *rf*, *lf*, *hf* on lõunavepsa põhjapiiril (Šdj.) sündinud eelloeteldud sõnades, kus lõppkadu ilmiks tuleb: *arf*, *korf*, *saŕf*, *i̯äŕf*, *tal'f*, *pilf* j. t. (muidugi: *arvon*, *korvad* jne.). Pääle selle tuletatagu meelde (*h* ajaloost) sisekadu korral tekkinud vorme *raffan* (< *rahvahan*), *kirffō*, *i̯ärffe*.

c) Viimaks mõni üksik sõna. *harvžir* 'harvasilmaline osa rüsas' kõrval kohati (Krl.) *haružir*. Kas selles vahest häälikseaduslik rudiment peitub, nõnda et *harv*, *korv*, *razv* jne. analoogilise *v* sisaldaksid (vrd. 223), on raske otsustada. — Sõna *kartę* (~ *kartęs*) 'viisi, kombel, keeli' (näit. *väkätäb metskanaŋ‿kartę* 'kõõrutab sookana moodi', *tei̯d'eŋ‿kartę* 'teie keeles'), *karthīńe* 'taoline' (näit. *ebad vaśkaŋ‿karthīžīлę anda* 'ei nad Vaska taolistele anna'), on nähtavasti ühenduses *karv* sõnaga (tähenduse poolest vrd. s. k a i k e n k a r v a i s e t 'kõigelaadilised'), olgugi, et sisekadu põhjendamiseks rõhutuma adverbi arenemist tuleb oletada (? **karvat̆tęn* > **karvtę* > *kartę*). — Täitsa häälikseaduslik ei tundu ka arenemine *gaŕitš* ('jõhvikas, kuremari') < **karvitsa*, sest *v* esinemist (analoogilist?) oli ikkagi ka *i* eel märgata. Igatahes tahaks sõna — samuti *gaŕbō*, s. k a r p a l o jne., vt. 3 — ühendusse seada *karva* sõnaga (vrd. eesti 'j õ h v i-kas'), ja vähemalt

arenemine ×*karvapõla > gaŕbõ on ju loomulik[1]; *gaŕitš* ongi vahest hilisem sünnitus (vrd. *tomitš* 'toome mari').

Lisa: vaheldus *v* ~ *m*.

231. Ka vepsas tulevad mõned harvad juhtumused ette, kus oodatava *v* asemel *m* ilmub või ümberpöördult, ja nimelt: *vaŋmaz* (< **valmas*) 'valvakas' (kui mitte **valvmas* < **valvamas*), *survod* (Tut.) 'jämedad jahud, mis sõela jäävad', *survõšpä* (*pudr*) 'jämedaist jahudest (puder)', vrd. lõunaeesti *sürma*, s. suurimat 'tangud'[2]. Aga tuleb ette (Tgl.) koguni *surdiiaŋhod* 'jämedad jahud'. Vrd. edasi *toŋgõm* (< **toŋkęma*) 'tungaltera' (vrd. s. odelma ~ odelva, hedelmä jts.), *aďi* (< **adiŋ* < **adiv* < *ativo*) 'külaline' (s. atimo ~ ativo), *aďivõhe* 'võõrsile', *aďivõʒšobad* 'nad on võõrsil'. — Pääle selle niisugused onomatopoeetilised sõnad nagu *лomäzõťta* ~ *лoväzõťta* 'kolistada' (vrd. v. ломить).

Päältnäha õige müstiline vaheldus *saŋvä* aga *saŋmęd* (vt. 230, a) on juba oma loomuliku seletuse leidnud. (Vrd. aga eesti 'salv' murdeliselt 'salm', kus *m*-kuju võib juhusliné olla, kui mitte oletatavast **salvmęn* < **salvamęn* abstraheeritud; vrd. Kodavere *ahve* : *ahamned* < **ahmned* < *ahvenet*).

Need näitused oleksime õieti hää südametunnistusega võinud möödaminnes kuskil *m*:i või *v* ajaloos üksikult nimetada — niisama, nagu ka teiste häälikute juures ettetulnud sarnased vaheldused on nimetatud. Asi on aga seekord iseäralise tähendusega selle pärast, et nimetatud *m* ~ *v* paradigmaatilise vahelduse, astmevahelduse jälgede kirja on viidud[3]. Vaheldus olla koguni, nagu isegi hilja aja eest kinnitatud[4], veel algsoomes esinenud, ja nimelt *m* tugevas, *v* nõrgas astmes. — Selle oletuse vastu olen pidanud mitmel puhul kahtlevale ja viimaks eitavale seisukohale asuma[5], ja vepsa keele uuri-

[1] Muljeerumise kohta vt. allpool „taotleva analoogia" mõju vastavais sõnus, kui mitte *gaŕitš*, *gaŕitšhein* siin mõju ei ole avaldanud. Vaevalt pruugib arvesse võtta sõna *gaŕ* (tähendus 'soo äär', vrd. v. гарь 'põlenud mets'). — Liig vähe on põhjust s. karitsa sõna (? linnu nimena, vrd. taivaanvuohi = 'taevakits') siin arutusele võtta. Parem võiks, tähenduse poolest, miski ×**karvas põla* ('kibe mari') sõna aluseks olla, kuid siis ei oleks vist *s* jäljetumalt kaduda saanud.

[2] Sõna seisab vist ikkagi ühenduses eesti 'suruda', s. survoa verbidega; valgustav on vepsa (Tut.) *meĺńits survob* 'veski jahtavab'.

[3] Ojansuu, Virittäjä 1909, lk. 25, ning Setälä, Quant.-Wechs. im fiug. und sam., lk. 6.

[4] Ojansuu, Karjala-aunuksen äännehistoria, lk. 59.

[5] Vt. Kod. dialekt lk. 159 (term 'substitutionen' on sinna kogemata sattunud 'wechselfälle' asemele), Vatjan kielen äännehistoria, lk. 113, Virittäjä 19, lk. 53.

mine ei ole selle eitava seisukoha revideerimist tarvilikuks teinud. Kui juba mitte-homorgaansete häälikute vaheldusi alati ette tuleb, mis ainult omast kohast loomulikkude elava keele nähtuste hulka kuuluvad, siis ei tarvitse akustiliselt ühesarnaste häälikute vaheldustest, liiatigi, kui sinna igasugused onomatopoeetilis-deskriptiivsed ja kontaminatsioonide sünnitused on kuhjatud, astmevahelduse seletust välja pressida.

Konsonantide palatalisatsioon.

232. Nagu juba selgunud, on konsonantide palataliseerumine vepsa keeles väga üldine. On tarvis seda nähtust lähemalt valgustada ja üksikud juhtumused kokku koondada.

Palatalisatsioon kuulub ülepää assimilatsioon-nähtuste hulka: palataalne häälik kisub palataliseeritava hääliku tema normaalkohast natuke ette ja ülespoole, oma artikulatsioonpaigale lähemale. Eestis (kui ka näit. Ida-Soome murdeis) on see mõjuandev häälik *i* või *j*, ja kogu nähtus kannab enamasti kindla häälikmuutuse iseloomu. See iseloom ei puudu küll vepsaski, kuid selle kõrval esineb ka teine palatalisatsiooni liik, mis muud ei ole, kui seesama konsonantide palataliseeritud väljaütlemine, mis vene keele foneetikale omane. Kesk- ja põhjavepsa murdeis näib ta — niivõrd kui tekstinatukeste transkriptsiooni järele võib otsustada — ülepää kõikide esivokaalide eel esinevat. Lõunavepsas on nähtus igatahes palju piiratum. Võime ainult ütelda, et ta sagedasti esivokaalide eel, kui ka järel, ette tuleb, kuna ta sääljuures võib — hääliku seisukoha, ütleja murde või vanaduskihi järele — tugevam või nõrgem olla, vahel ka nii nõrk, et teda vaevalt kuuldagi on [1].

I. Sõna algul.

A. Assimileeriv palatalisatsioon.

233. Dentaal-konsonandid on (praeguste) esivokaalide eel õige sagedasti palataalsed, enamasti aga nõrgalt. Näit. *ťädi* 'tädi', *ťänä* 'siia', *ťäht* 'täht', *ťedr* 'teder', *ťegiń* 'tegin', *ťö* 'töö', *ťin* (hariл. *tin*) 'tina', *śä* 'sa', *śemen* 'seeme', *śön* 'söön', *śina* 'sinna', *ńägen* 'näen', *ńena* 'nina', *ńit* 'heinamaa, niit', *ľäm* 'soe', (*toh-*) *ľeptäńe* '(tohu-) rullikene',

[1] Kahjuks on palatalisatsiooni tugevusastmed isegi foneetilises kirjanduses — muidugi jaolt tüpograafilistel põhjustel — üles tähendamata jäänud, ehk küll vähem olulisi peensusi on katsutud fikseerida.

ŕeu̯nā 'äärel', *ŕih* 'rehetäis' (haril. *reu̯nā*, *rih*). Nende kõrval võib aga (näit. Arsk., Tgl., kõige vanematel peaaegu järjekindlalt) ka palataliseerumata dentaale kuulda (*tädi*, *tedr*, *sön* jne.). Teistest konsonantidest võib ainult *k* juures, ehk küll harva, nõrka palatalisatsiooni märgata: *kärz* 'kärs', *kät* 'kätt', *ķenak* 'kes' (haril. *kärz*, *kät*, *kenak*); isegi *h* on sellest ülepää vaba: *härg* 'härg', *händ* 'saba', *hebo* 'hobu', *hözegōťta* 'hakata tolmutama', niisama nagu *p*, *m*, *v*: *pä* 'pää', *päl̨ę* 'pääle', *pövü* 'kasukas', *peled* 'peeled', *mägr* 'määr', *meľhīńe* 'armukene', *möst* 'jälle', *vägi* 'vägi', *vedekaz* 'vesine'. Viimaste hulgas võivad ainult noored v e n e l a i n u d muljeeritud konsonandiga esineda, näit. *päťi̯ō* 'viies (laste mängus, vrd. v. пятый), *ńetta* 'sihtida' (v. мѣтить), *ćer* 'usk, komme' (v. вѣра), (aga *ver* < *vēri* 'äär, veer'), *ćernida* pöörata' (v. вернуть).

234. Vankuvused paistaksid väikesel viisil nagu ka sellest olenevat, kas esivokaalile veel tagavokaal järgneb või mitte. Mul on üles märgitud näit. *te* 'tee', aga *ťedan* 'tean', *tänä* 'siia', aga *tändō* 'muidu', *lämäd* 'soojad', aga *ťämō* 'tuli', *sä* 'sa', aga *śäru* 'värin', *nägīń* 'nägin', aga *ńägub* 'näib', *netida* 'seda', aga *ńeţsę* 'see', *niž* '(kanga) niis', *ńiža* 'nisa', *räŋktä* 'kisendada', aga *ŕäŋgub* 'kisendab', jts. Ka on tunne, nagu võiks teise silbi konsonandi muljeerumine niisama, tahaks ütelda dissimileerivalt, esimese pääle mõjuda, näit. *śä* 'ilm' (s. s ä ä), aga *säśk* 'sääsk', *śe* 'see', aga *seń* 'seen', (vene lainudes) *ďeŋgad* 'rahad', aga *deŕōnha* (ka *ďe-*) 'külasse'. Vahe võib aga ainult suuremast ja väiksemast palataliteedist tulla, kuna kuulminegi sarnasel korral tõelist suhet valesti võib hinnata.

B. Taotlev palatalisatsioon.

235. Pääle eelnimetatute esineb iseäralikke, tugeva *i*-värviga palatalisatsioonjuhtumusi, ka t a g a v o k a a l i d e eel, nõnda et neis kogu nähtuse iseloomulikum põhjus puudub. Näit. (*viţsā*) *ńahata* '(vitsaga) peksa', *ńahak* 'terava otsaga asi', *ńau̯g* 'piitsalöök', *ńabahtōťta* 'näpsata (lüüa)' (s. n a p a u t t a a), *ńak*, dim. *ńakāńe* 'hakk' (s. n a a k k a), *ńok*, dim. *ńokāńe* 'nokk, nokakene', *ńorgāďa* (*lehm*) 'lüpsa ruttu (lehm)', *ńou̯skta* 'ümber kukkuda, plaksatada', (*boranan*) *ńoršūńe* (< ?) '(oina) sooruke', (*hebōńe*) *ńubotę̄ę̄sę* '(hobune) lingutab kõrvu', *ńulak* 'tölp', *ńurkta* '(näpuga, rusikaga) tõukida', *ńurmutada* 'manguda, nuruda'. Pääle *n*:i tuleb seda ka teiste konsonantide juures mõnikord ette, näit. *ťuku-ťuku* (interj. kanu kutsudes), *ŕaha*, *ŕahāńe* 'kullakene, armsakene'; ometi *raha* tähenduses 'hõbe'.

Juba sellest viimasest näitusest selgub, kuidas kogu nähtust hinnata. Niisama, nagu sõna algul kaks konsonanti või häälikud *g*, *d*, *b* või *š* või — nagu tahaksime oletada — *tš* esiti v e n e l a i n u d e s

tuttavaks said, pärast aga taotleva analoogia mõjul teatavasse omade sõnade rühmagi tungisid, niisama on siin ka muljeeritud konsonandiga sündinud, mis needki esialgu lainudes (näit. *ńuhtta* 'nuusata', v. нюхать, *ńuhtatõtta* 'nuusata lasta', j. t.) on esinenud. Ka lastekeele foneetika jälitlus on käesoleval korral oma osa mänginud.

Tuleb meeles pidada seda keelepsühholoogilist nähtust, et sisuliselt iseäralisele, normaalsest tarvitusest lahkuminevale sõnale, nagu seda just deskriptiiv-onomatopoeetiste ja meelitussõnade liik teataval viisil on, ka normaalsest tarvitusest enam-vähem lahkuminev kuju tahetakse anda. Üks sündsamaist abinõudest selleks näikse olevat sõna mõne hääliku asemele teise, homorgaanse või mitte-homorgaanse hääliku paigutamine või koguni sõna ümberloomine. Niisugune sõna võib oma uue tähendusvarjundiga küll juhusliseks, möödaminevaks jääda, võib aga ka usuaalseks saada, ja sellest tulebki see häälikvahelduste ja suguluskujude lõpmata rohkus, mis just tähendatud värviga sõnade juures alati ilmsiks tuleb. Kõige lihtsamaks abinõuks on just võõrakõlalise resp. lastekeelelise hääliku tarvitamine sarnase otsitud iseäraldusvarjundi saavutamiseks (vrd. *raha* — *ŕaha*). Nimetatud tähendusvarjund ise võib pärastpoole kaduda, nagu ta m. s. sõnades *ńak* või *ńok* nähtavasti kadunud on, kuid kuju jääb alles. Muidugi võib taotlev analoogia ka teistele sõnadele külge hakata, iseäranis sel korral, kui sõna ühest kohalisest murdest teise üle läheb ja järelikult lainsõnade eeltingimusel vastu võetakse. Ega ka näit. sõnaalguline *h*, kui ta eesti ja vadja keeles sagedasti sinna on saanud, kuhu ta ei kuulu, sääljuures sõnu ei ole valinud — olgu küll, et viimane nähtus omaette liigikese taotleva analoogia perekonnas moodustab.

236. Niisama, nagu kaks konsonanti sõna algul, *g, d, b, š* või *tš*, esineb taotlev palatalisatsioongi ka väljaspool vepsa piirisid, õige ohtralt m. s. aunus-karjalas.[1] Ega ta eestiski tundmatu ole, iseäranis sõna sees, kus hulga samasuguseid nähtusi allpool esitame.

II. Sõna sees.

A. Assimileeriv palatalisatsioon.

a. Regressiivne.

237. Sõna sisemised konsonandid ei käi niisuguse vähemalt selge üldpalatalisatsiooni alla nagu konsonandid sõna algul, näit. *hädä* (mitte **hädä*) 'taud', *lödä* (~ *ľödä*) 'lüüa', *södä* 'süüa', *hätä* 'välja kihutada', *kütä*

[1] Vt. Ojansuu, Karjala-aunuksen äännehistoria lk. 79 ja järg. Ojansuu on väga õieti need nähtused vene mõju ja taotleva analoogia (seda termi ei tahaks ma omaltpoolt nii kitsalt mõista nagu Ojansuu) arvele pannud. Kõhelemata oleks ta aga võinud suurema jao oma kokkukuhjatud affrikaatadestki sinnasamma kategooriasse läkitada, neid asjata algsoome pärandustena liigitelles.

'künda', *kündüz* 'lävi, künnis', *läülä* 'südamepööritus', *lölü* (~ *ľölü*) 'leil', *mülüdä* 'mahtuda', *tänävon* 'tänavu', *közähtõťťa* 'lasta alla kukkuda', *hözõtädä* 'tolmutada'. Ometi leidub ka palatalisatsiooni ja isegi väga selgel kujul, näit. *hüďäb* '(hangumisi) jäätab', *süďäkera* 'süda', *kümńendõ* 'kümnenda' (mitte *kümnęndõ*), *väŕäš* (< ?**väriäs*) 'väljas' („väravas"). On aga küsitav, kas need sõnad parem neisse eriliikidesse ei kuulu, milledest eraldi allpool. — Muidugi tuleb vene lainsõnus palatalisatsioon ette: *kaľesk* = v. коляска, *sušetk* = v. сосѣдка, *nužńē* = v. нужный, jne.

i ja *į* eel on palatalisatsioon umbes samasugune, nagu eestiski. Ehk küll vankumisi ette tuleb ning ka palatalisatsiooni tugevus vaheldub, on siiski võimalik umbes järgmised reeglipärasused üles tähendada.

i eel.

238. *i* eel, olgu see säilinud või kadunud, võib iga üksik dentaalkonsonant (ka geminaadast tekkinud) palataliseeritud olla, hoolimata sellest, missuguse vokaali järel konsonant seisab. Näit. *лаďin* 'sean', *kaľištuda* (< *kallis-*) 'kallimaks minna', *kaľhes* 'kallilt', *koďi* 'kodu', *uńi* 'uni', *mäńīń* 'läksin', *käźi* 'käsi', *toźi* 'tõsi', *eźi* 'esi', *abuńik* 'abimees', *puzuńik* 'korvide tegija', *sigaľi* 'säält kaudu', *huťib* 'matab', *suŕim* 'tang' (s. suurima), *hoľ* 'hool', *nuť* (< **nutti*) 'haukus', *suŕ* 'suur', *suŕhaymez* kohanimi (ometi: *sursorm* 'kesksõrm', *surpühä* ~ *suŕpühä* 'suur reede'), *hatuŕda* (< *-rida*) 'vassida', *hökeľda* 'kogelda', *šoroť* (< *sorotti*) 'soristas'. (Ometi ka näit. *nenīď* 'neid', *mälišta* 'kisendada'). Ka kahe *i* vahel võib selge palatalisatsioon nähtavale tulla, näit. *pińīď* 'väikesi', *pińikāńe* 'väiksekene', kui need sõnad parem taotleva palatalisatsiooni alla ei käi; vähemalt *sinīńe* 'sinine', *sinišťuda* 'sinineda' on normaalse *-ini-* ühtumaga üles tähendatud. Ka palataalse konsonandi palataliseerumine ei ole tundmatu: *teǵ* 'tegi', *teǵhõ* '(nad) tegid', *mäǵ_kazarmhu* 'läks kasarmu', *pańgi* 'panigi'.

239. Konsonantühtumatest on *i* eel esimene liige, nagu eestiski, kõige märgatavamalt palataalne, kuid ka järgmise dentaali artikulatsioon näib enamasti niivõrd normaalsest *i*-seisukohast kõrgemal olevat, et seegi on tarvis palataliseerituks märkida. Näit. *końďī* 'karu', (s. kontio), *häńďikaz* 'hunt', *ośťiď* 'ostsid', *ośť* 'ostis', *peŕťīńe* 'toakene', *saŕńik* 'muinasjuttude rääkija', *raďńik* 'tööline', *taťśib* 'heidab', *eťśīń* 'otsisin', *eťšta* 'otsida', *kaŕźin* 'karsin', *kezeŕź* 'ketras', *kezeŕźīń* 'ketrasin'. Palataalne või labiaalne konsonant näikse ometi niisugusel korral enam-vähem puutumatu olevat: *poťkind* 'jalaga löömine', *įäľg* 'jälg', *kuŕg* 'kurg', *häŕkita* (? ~ *häŕkita*) 'segada', *säšk* 'sääsk', *säškīď* 'sääski', (? ~ *säškīď*), *koľmīń* 'kolm korraga', *kakś* (~ *kaks*) 'kaks', *ükś* 'üks',

sukś 'suks', *i̯okś* 'jooksis', *hüpńi* 'hüppas', *kabŕda* 'kraapida'. Püsinud *i* eel on muljeerimist sarnasel korral sagedasti raske kuulda: *kabrin* 'kraabin', (*sukś* :) *suksĭď* 'suksi', (*i̯okś* :) *i̯oksĭń* 'jooksin'.

Eraldi pandagu tähele *tšomašťi* 'ilusasti', *kahtišťi* 'kaks korda', jne. (haruldasem *t*:ga), kus *ť* eksplosioon põhjapoolsemais murdeis koguni iseseisva sibilandi on esile kutsunud: *tšomaštši* (vt. 31).

240. Praeguse keele geminaatades (mis ju hilistekkinud on), näib ainult esimene jagu vähemalt tuntavamalt muljeeritud olevat, näit. *huťta* (: *huťib*) 'matta', *ehťta* 'ehtida', *i̯oksętõťta* 'joosta lasta', jne. (vrd. aga *niťťa* : *niťan* jts. allpool).

241. *s*:i ja affrikaada ajaloos on möödaminnes ka *š*-hääliku palatalisatsiooni puudutatud. Küsimuse raskus seisab selles, et *š*:i loomukohane palataal-olek selle palatalisatsiooni astet sagedastigi ei lase ära määrata. Näit. *kaši* 'kass' või *kašnik* 'pudrunõu' või *pašta* 'harida (maad)' oleksid võinud palataliseeritud olla, nagu seda *i* eel näit. palataalne *k*, *g* võib olla, kuid ei ole seda mitte. Küsitavam on juba näit. *pätš* 'ahi'; kuigi veel *t* kõrval *ť*, kas aga ometi *š*? On üles tähendatud näit. (*homāt̨šobad* :) *homātš* 'märkas', *kulišť* 'kuulis', kuid ei ole tundmatu ka kirjutusviis *homāťšībad* (*tš* ~ *tš* kohta vt. 140). Nähtavasti olenevad niisugused vahekesed ka murdelahkeist kui ka isikulisist artikuleerimisviisidest.

i̯ eel.

242. *i̯*-eelse konsonandi palataliseerumine tuleb ilmsiks *i̯* ajaloost. *ri̯* oli tagavokaalidega sõnus *ŕi̯*:ga tähendatud (*haŕi̯as* jne.), kuid palatalisatsioon on igatahes nõrk, alati mitte kuuldavgi; esivokaalide järel enamasti *ri̯* (*süri̯äs*, *kiri̯äńe*). Ainult *i̯* kokkusulamine *r*:iga on tugeva *ŕ*:i sünnitanud (*sür*, *kiŕ*, *kiŕńik*). — *l* on *ʌ*:i vastandina juba isegi kaunis palataalne („hele"), ja sellepärast ei ole tema palatalisatsiooni palju kuulda (välja arvatud vene lainud nagu *taľi̯aŋk*), muudkui *li̯* kokkusulamisel (*paľaz*, *paľhad*, *paľdan*, aga *pali̯ata*, *väľ*, aga *väli̯äd*). Tähele panna ometi *ńel*, aga *ńeľad*, kus *ľ*:i palataalne värv tagavokaali eel on hästi kuulda. — *z* näikse alati muljeeritud olevat (*haži̯ad*, *haž'*, *haž'ha*), *ž* ainult *i̯*:ga kokku sulades (*oružian* aga *oruž'* või *oruži̯*). — *h* on palatalisatsiooni tendentsist õige vabaks jäänud (*ʌahi̯ad*, *tühi̯äd*, isegi *pohmāńe*, *pohdan*), kui mitte *ʌahi̯*, *tühi̯* kõrval ei peaks *ʌah'*, *tüh'* esinema, nagu esineb *ʌaŕha*, *poŕha*. *a-h* jne. vahel ei ole seda *i*-värviga üleminekhäälikut kuulda, mis palataliseeritud konsonandi juures oluline. — Viimaks tuletame meelde, et klusiilidest ainult dentaalne palataliseeritult esineb (*noď'on*, *noď'i* või *noď'ī*, aga *agī*, *kabi̯ad*, *kabi̯*).

b. Progressiivne.

i järel.

243. Dentaalkonsonant on *i* mõjul progressiivse palatalisatsiooni alla sattunud järgmiselt:

1. (Praegu) lühikese sonant-*i* järele, näit. *piďasę* 'püsib', *viďas* 'tihedas kuusikus' (s. viidassa), *iďada* 'idaneda', *viďō* 'viiel', *niťud* 'niidud', *niťťa* 'niita', *kiťťa* 'kiita', *kiť* 'kiitis', *viťakez* (Šdj.) (~ *vitakez*, Pj.) 'vikat' (s. viitake), *ištťe* (~ *ištłę*) 'istu', *tińeh* 'tiine', *лomińeh* 'müra', *niń* 'niin', *piń* 'väikene', *pińikāńe* 'väiksekene', *pińen* 'väikse', *hiľ* 'süsi' (s. hiili), *hiľed* 'hiiled', *viľda*, prees. *viľen* 'lõigata (riiet)', *hiŕ* 'hiir', *hiŕukāńe* 'hiirekene', *siŕhe* 'kõrva', *piŕagvärtin* 'pirukarull', *piťk* 'pikk', *piťkemb* 'pikem'. Ometi tuleb ette (kohati, näit. Krl., järjekindlalt) ka *pidasę*, *vidas* j. t.

Pandagu nende näituste puhul kohe tähele, et palatalisatsioon võib järelikult algsoome oletatud esi- kui ka tagavokaalide eel ilma vaheta ette tulla. Ometi oli *i* ajaloos ses suhtes nagu vahet märgata: *siu̯d* 'sild' (s. silta), aga *silm* 'silm' (s. silmä). Vrd. edasi *viлu* 'vilu', aga *hiled* 'söed', *hildū* 'põles söeks' (s. hiiltyi), *niled* 'libe', *nilmak* 'libe ja sitke'. Meie ei tea, kas siin muud tarvitseb olla, kui et palatalisatsioon ülepää korrakindel ei ole (vrd. *piďan*, aga laialt ka *pidan*), või ongi tüüp *silm* oma *l*:iga analoogiline, pro **siu̯m* (vrd. *silmīď*, *silmīš* jne.)? Viimase võimaluse poolt kõneleb see tõsiasi, et ka n. n. esivokaaliga sõnus võib ka *i*-järel *л*-edustust näha, näit. *rehtī* (< **rehtiu̯* < **rehtiл*) 'praepann' (s. riehtilä), *miu̯* 'mil', *siu̯* 'sel' (s. millä, sillä), *päţšī* 'ahjul'. Aga sama kindlusetuse näeme korduvat ka teiste esivokaalide järel, kus võimalik on laiema materjaliga küsimust valgustada.

2. *i̯*-diftongi järel, näit. *mai̯ď* 'piim' (s. maito), *mai̯ďod* 'piima', *nei̯ďō* 'neiu', *лai̯ď* 'veeväli', *лai̯ďā* 'veeväljal', *kai̯ďeta* 'kitsendada' (s. kaidentaa), *tai̯ń* 'lõngaga värten', *koi̯ŕ* 'koer' (aga *ai̯лaz* 'piste', *ai̯лahīť* 'pisteil'). Seegi muutus ei ole mitte igal pool ja täitsa järjekindlalt läbi viidud. Huvitav on kohati esinev vahekord *mai̯ď* : *mai̯dod*, *tai̯ń* : *tai̯nan*, *koi̯ŕ* : *koi̯ran*.

3. *-isto* > *-tšť*, *-ai̯sta* (*-oi̯sta* jne.) > *-ašť*, näit. *harvišť* 'harv mets', *habišť* 'haavik', *koi̯višť* 'kaasik', *to i̯ašť* 'toomispalka', *nälgäšť* näljast'.

4. *-ińe*-noomenites, imperfektvormides, mitm. partitiivides ning ülepää vastavail kordadel diftongi *-i̯* või sonandi *ī* järel, näit. *oľgńe* 'õlgne', *tohńe* 'tohune, tohust' (s. tuohinen), *to i̯āńe* (< **tō i̯ai̯nęn*) 'toomispalk', *ukōńe* 'vanameheke', *lindūńe* 'linnukene', *andōń* (< **an-*

toi̯n) 'andsin', *andōď* 'andsid', *nägīń* 'nägin', *tuľīď* 'tulid', *putūń* 'puutusin', *sadōď* (< **satoi̯ta*) 'sadasid', *lindūď* 'lindusid', *koi̯rīď* 'koeri', *koi̯rīďen* 'koerte', *vastōďazhę* 'vihelda', *i̯otatōťab* 'ajab janule', *valikōťa* 'valitseda', *kūdmōń* (< ×*kūtamoi̯n*) 'kuuvalge', *kudmōď* part. sg., *üksnā̆ń* '(ma) üksinda', *homešaŕgīń* 'ülehomme', jne. Isegi labiaal võib muljeeritult esineda: *vizūḿ* '(linaropsimise) mõõk', *iṭšęлāḿpā̆* '(minult) eneselt', jts. Ometi on seekord vist tegu enam diftongi jäänuse kui konsonandi palatalisatsiooniga, nagu see diftongide ajaloost selgub.

244. Tähendatagu ka siin kohal, et *ž-*, *š-* vormid mitte palataliseeritud sibilandiga ei esine, näit. (*ukōńe* : *ukōžed*), *ukōžīď* (harilikum koguni *ukōžęd*), *putnūžīń* 'oleksin puutunud', *putnūž* 'oleks puutunud', *aďivōš* 'võõrsil', jne. See maksab enamasti ka *tš*:i kohta: (*amūńe* :) *amūṭšęd* 'ammused', *tagūṭši̯* 'tagant mööda', *valikōṭšęn*, imperf. *valikōtš*, ehk küll, nagu varem tähendatud, ka kuju *valikōťš* mitte tundmatu ei ole.

Teiste esivokaalide järel.

245. Eel (243,1) on näidatud, kuidas *i*-le järgnev dentaal on palataliseerunud, aga mitte korrakindlalt. Teiste esivokaalidega kordub sama lugu, näit. *veďab* (~ *vedab*) 'veab' (s. vetää), *veńa* 'Venemaa', *veńak* 'Vene naisterahvas' (s. venakko), *bepśaks* (~ *bepsaks*) 'vepsakeeli', *peťkeľ* 'uhmrinui', *äńestōda* 'häälitseda', *äńō* (< *ā̆nel-*) 'häälel' (aga *vedōda* 'vedeleda'), *veńez* 'vene', *äńd* 'häält', *seńd* 'seent' (aga *sond* 'soont').

Õpetlik on ka seekord suhe *l* ~ *л*, näit. *eľan* 'elan' (aga *ело* 'elu, *мела* 'mõla'), *heľedāńe* 'haige koht', *meľō* 'arukas' (s. mielevä), (*keletō* :) *keľō* 'keelel', *käľusęd* 'kälid' (s. kälykset), *egľē* 'eile' (aga *ńegлāńe* 'nõelake'), *külm-oi̯a* (kohanimi), *külbeť* 'saun', *nälktuda* 'nälgida', *i̯älged* 'jäljed' (aga *ou̯gęd* 'õled'), *sülgen* 'sülitan', *śelgas* 'seljas', *śelgam* 'puu pinnast võetud piirg' (aga *seu̯g*, pl. *seu̯god* 'võrgu paelad'), *selktāńe* 'selge', *meľd* 'meelt' (s. mieltä) (aga *keu̯d* < **keлd* < ×* *kęlta* 'kold', *elgendan* 'saan aru' (: *öu̯gotō* < **elkęttoi̯n* 'kõlvatu').

246. Võiks nüüd arvata — nagu seda vististi arvataksegi —, et vepsa palataliseeritud konsonant (resp. *l*) seletub niisugusel korral lihtsalt endise esivokaali regressiivsest mõjust. Aga meie leiame ju *л*-edustuse, mis tihtigi ka väljaspool analoogiavõimalusi seisab, isegi „endise esivokaali" eel, näit. *veu̯* 'veel', *veлak* 'kas veel' (s. vielä), *keľdan*, keskvepsa *ḱeu̯dan* 'keelan' (s. kiellän), *pästā̆dä* (< **pästaлtak*) 'päästa ruttu', *viheľdan*, keskvepsas *vihūdan* 'vilistan' (s. vihellän), *i̯äu̯* 'jääl' (s. jäällä), *öu̯* 'ööl', *ťeu̯* 'teel', *händā̆* (< **händau̯*)

'sabal' (s. hännällä), *mägō* 'mäel' (aga *mägīď* 'mägedel'), *küzədä* 'küselda' (aga *küzeľiń* 'küselesin') jne. Mitte esivokaali, vaid järgneva tagavokaali mõjul on suutnud *л* (> *ų*) tekkida ja tekkinudki, kuid ainult siis, kui eeloleva esivokaali mõju seda ei ole takistanud, s. o. kui ta ülepää konsonandi pääle ei ole suutnud oma progressiivselt palataliseerivat mõju küllalt avaldada. Näitustest selgub, et ta seda sagedasti on teinud, olgugi et sääl hulgas ka analoogilisi või muidu hilisemalt tekkinud palataliseeritud tüvekonsonante võime vahest leida (vrd. *veď iń* — *veďan*, *eľiń* — *eľan*, *selgīď* — *seľgad* jts.; vrd. ka taotleva analoogia jagu allpool). Et see esivokaali progressiivne mõju järjekindlalt maksma ei ole saanud (*ело*, *келоńе*, *pälę*, *siųd* j. t.), tuleb nähtavasti ainult eeltähendatud järgsilpide tagavokaalidest, mida ei tohi, nagu nägime, hilisteks arvata, ja mis regressiivse mõjuga oma vastukaalu ja nõnda siis mingisuguse balansseaduse sünnitas. Selle läbi leiavad loomuliku seletuse ka eelesitatud vankuvused, millede hulgas ometi palatalisatsiooni võitu palju harvem näeme kui tagavokaali mõju (alati näit. *enamb*, *kenak*, *ńena*, *ľeta*, *ťeduskōťta*, *mäduz*, *vedōda*, *kündō*, *keza*, *kezaľńe*, *peza*, *päzuda*, *eraz*, *kera*, *šäru*).

B. Taotlev palatalisatsioon.

247. Eel 235 nägime sõna algul näitusi, mis enam-vähem juhuslikud olid ja taotleva analoogia nähtuste hulka kuulusid. Sama kordub ka sõna sees, kõigepäält onomatopoeetilis-deskriptiivseis sõnus, nagu *buľahtada* 'sulpsatada', *buľbuk* 'veeroos', *buťťšūńe* 'koeranael', 'väike ümmargune asjake', *huńhutada* 'läbi niña kõnelda', *huńgahtōťta*, *huškāťa* 'vihistades visata', *anda hänlę huśk* 'viska ta minema', *ńuńa* '(poisikese) suguliige', *ńuńots* (sõimusõna poisikese kohta), *huźotada* 'tolmutada', *kuťkutada* 'kõditada', *kuŕńādťa* 'näuguda'. Muidugi leidub niisugusele hääldamisele ka seekord eeskuju m. s. ka vene lainudes, näit. *kapľūńe* 'tilgakene' (v. капля), *peńādťa* 'kaevata' (v. пенять), *guľāťa* 'hulkuda' (v. гулять), *goľu* 'alati' (v. наголь), *doľa* 'osa, jagu' (v. доля), *kuľ*, gen. *kuľan* '(jahu-) kuli' (v. куль), *goŕa* 'mure' (v. горе), *braďōda* 'sumada' (v. бродить), jne.

248. Kuid leidub hulgake sõnu, mis välimiselt võiksid lihtsalt progressiivse palatalisatsiooni alla käia — ja sääl juba jaolt esitatudki —, mis aga sisemiselt ka kõnesolevasse rühma võiksid kuuluda. Näit. *heľahtōťta* 'virutada (mis heliseb)', *heľotada* (*rata*) 'rühkida (tööd teha)', *äńestōda* 'häälitseda' (näit. lapsest), *heľedāńe* 'haige koht, paisekene' (vrd. *heled* 'haige'), *keľud* 'keelekene' (samuti mitmed teised deminutiivid, näit. *bembľud*, *veńhud*, *kegaľhud*, aga ka *kegaлud*), *käľuseđ*

'kälid', *piń*, *pińikāńe* 'tillukene', *tüťõ* (~ *tütõ*, *tühťõ* ~ *tühtõ*) 'neiuke', *tšiďab* 'udutab (vihma)', *hüďäb* 'hangumisi jäätab' (s. hyytää), *näľmotada* 'närides, nosides süüa', *heľbe* 'helve'. On ju ülepää raske kindlaks teha seda piiri, kus taotleva analoogia ulatuskonda kuuluvad sõnad ühinevad keele normaal-ainestega, olgugi, et rühmade olulisem osa laseb ennast hõlpsasti tunda.

Palatalisatsiooni vanadus.

249. See iseäraldus, et vepsas ja eriti kesk- ja Äänisvepsas konsonandid kõikide esivokaalide eel palataalvärviga ette tulevad, on määravalt osalt vene väljaütlemisviisi otsekohene mõju ja niisugusena muidugi suhteliselt noor. Ka esitatud „taotleva palatalisatsiooni" juhtumused ei saa vist kuigi vanad olla, ja neid on nähtavasti vähehaaval keelde tekkinud.

Huvitavam on küsimus, kui vana võiks olla see palatalisatsiooni liik, mis *i* ja *į* regressiivsel mõjul on sündinud ja mis korraliku häälikmuutuse iseloomu kannab. Mõned teised häälikmuutused selgitavad tema relatiivset vanadust. Näitused nagu *kuŕg* (< *kurki*) (: *kurgẹd*), *taľv* (: *tauvẹn*), *kaśk* (: *kasked*), *sukś* jne. osutavad, et ta lõppkadust vanem peab olema. Sama on ta vahekord sisekaduga, näit. *suŕmad* (< *sūrimat*), *roĥtta* (< **rohtitak*) jne.; sisekadu kohta vrd. ka näit. *kandịan* 'kandja': kui ×*kantaịan* oma sisevokaali kaotas, oli palatalisatsioon juba seaduseks saanud, ja *nd* jäi *į* eel püsima (mitte **kańďịan*). Seda tõendavad edasi *kundlíń* (mitte **kuńďľíń*) (vrd. s. kuuntelin), *andlíń* (< *antelin*) jts. [1].

250. Progressiivse palatalisatsiooni (*piďab*, *eľan* jne.) kohta — muidu nähtus, mis oma iseloomu poolest vokaalharmoonia tekkimise, „palataal-attraktsiooniga", ühesugune on — võiksid kriteeriumideks olla sõnad nagu *kümńõ* 'kümnel', *kämńen* 'kämbla' (s. kämmenen), *bembled* 'loogad' (s. vempelet), *oįgńen* (< *oįkenen*) 'lähen (minema)'. Nimelt võiks mõtelda, et palatalisatsioon oleks esimese silbi esivokaali mõjul, nõnda siis pääle sisekadu, tekkinud. Kuid teiseski silbis on sisekadu aegu võinud palatalisatsiooni sünnitav esi-*e* olla (vrd. ka nom. sg. *kämeń*, *habeń*, *bembeľ*, samuti *oįgńíń* 'läksin'). Näit. sõnas *keskńańzõ* 'isekeskis' võiks ka kadunud sisevokaali (*e* või *i*) mõju oletada,

[1] Ometi *ańďľí* 'vihkude andja viljarõugu loomisel'. Vist mõjunud *ańďirag* (< **ańďin-rāg*) 'vihkude andja hang'. Kui aga mitte hilisemat palataliseerumist ei tule oletada. Mitmed vankuvused nii vepsas kui mujal näitavad, et see „seadus" on ikkagi kaunis ebamäärane.

samuti *muŕgńan* 'lõunasöögi' (s. murkinan), kuid ka analoogiline võib *ń* olla (vrd. *keskīń*, *muŕgiń*). Nii on kindlamaid järeldusi progressiivse palatalisatsiooni ea kohta raske teha, nagu on tihtigi raske ka teiste näituste puhul seda määrata, kas palataliseeritud konsonant praeguses seisukohas tõesti hääliksеaduslik on või paradigmi teiste vormide analoogial tekkinud.

REFERAT:

SÜDWEPSISCHE LAUTGESCHICHTE.

I. Konsonantismus.

1. Die klusile.

A. Im anlaut.

Als stimmlos beibehalten. *g*, *d*, *b* kommen in der jüngeren schicht der lehnwörter vor; im zusammenhang damit hat durch die s. g. strebende („falsche") analogie eine menge von einheimischen neubildungen und ein gewisser teil von älteren wörtern einen stimmhaften klusil bekommen (2 ff.).[1] Bisweilen kann ein wort mit *g*, *d*, *b* aus zusammensetzungen abstrahiert sein, und auch die assimilierende wirkung eines nachkommenden *g*, *d*, *b* ist möglich gewesen (5). Die bekannte ansicht, dass *g*, *d*, *b* ursprünglich sein könnten, wird entschieden bestritten. — Dasselbe gilt von zwei konsonanten (6 ff.), die in der jetzigen sprache recht häufig sind.

B. Im inlaut.

1. Die einzelklusile.

a. Im silbenanlaut.

Nach einem stimmhaften laut sind die urf. stimmlosen klusile zu stimmhaften assimiliert worden (×*ai̯ka* > *ai̯g* 10 ff., ×*hoŋka* > *hoŋg* 14 ff., ×*murkina* > *muŕgin* 19 ff.), mit ausnahme von synkopeformen wie *oi̯ged* : *oi̯ktad* (13), *ambud* : *ampta* (18), *korged* : *korktad* (24); so auch satzphonetisch: *poi̯g*, aber *poi̯k‿kundлob*. Nur zwischen zwei nasalen ist der klusil verschwunden (×*kantamata* >> *kanmad* 17),

---

[1] Hinzuzufügen: *kärbäńe*. *priha*, vepsIsai. *gärbai̯ńe*, *briha* (das letztere weiter bekannt).

wie auch das *t* im ablativ (×*sõlta* >> *soų*, *soųpä* 22), während in partitivformen wie (×*sõnta* >) *sond*, *keťd* neben *d* auch *t* vorkommt (15, 21).

Nach einem stimmlosen konsonanten ist die allgemeine vertretung die beibehaltung des klusils (*sk* 26 ff., *st* 29 ff., *hk* 34, *ht* 38 ff., *tk* 42). Eine gemeinsame veränderung ist *sk* > *zg*, *st* > *zd* usw. vor einem (natürlich sekundären) *g*, *d*, *b*, *z*, *ž*: (*kaśk*, aber:) *kaźg_da hauųmęz* (28), (*лast*) *лazdgi* (33) usw. Das in den auslaut geratene *t* ist verschwunden in adverben wie (*tšomašťi* ~) *tšomas* (31) und im elativ (×*sõsta* >> *sos*, *sospä* 32). In den positivformen von adjektiven mit *-hk-* ist eine metathese eingetreten (*kovahkon* > *kovakhon* 35), und durch analogische anlehnung an das lautgesetzliche verhältnis *karvakhan* : *karvakaz* hat sich *-hko* zu einer neuen ableitungsendung umgestaltet (*kovakoz* 'etwas hart'). — Einige fälle mit *tk* > *tt* nach der ersten silbe (*kattetiž*, aber *katkõmaz* 43), welche doch keineswegs — ebensowenig wie solche fälle in anderen sprachen — als „spuren von dem stufenwechsel" anzusehen sind, wie schon das vorhandensein der geminata beweist. Dialektisch *tk* > *tśk* (*raťk* > *raťśk* 45) und in einigen wörtern mit deskriptiv-onomatopoetischer färbung *tšk* (*tulšk*, *mäťškähtäb* 46, so auch *kotšk* 'ecke', suom. kotka, und dergleichen, wo man so gern urspr. affrikatae mit gewissen varianten gesehen hat). Auch in dem einzelfall *sikлõţšęn* (44) haben wir keinen anlass irgendwelche „stufe" zu sehen (wahrscheinlich ein phonetisch leicht motivierbarer übergang *tkl* > *kl*), und so gibt es auch weiter im inlaut eines wortes unseres erachtens ein regelrechtes *tk* > *kk* > *k* (*valikat* 47), das älter ist als die angeführten lehnwörter mit *tk* (*лapatk* u. a. 47, 48).

In dem ergänzenden rückblick (50 ff.) wird zuerst die bekannte beweisführung bestritten, dass eine form wie (*oįged:*) *oįktad* ein beleg für die frühere stimmlosigkeit des klusils der zweiten silbe darstellen müsste, wobei die alte beweisführung ausserdem von dem vorurteile ausgegangen ist, dass der anlautende klusil der dritten silbe seinerseits ein stimmhafter spirant war. Aber auch dann ist die sache falsch motiviert: alle derartigen assimilationen sind regressiv, und z. b. ein **oįkedat* hätte also **oįgdad* ergeben. Infolgedessen wird im vorbeigehen (51) festgestellt, dass statt des angenommenen stimmhaften spiranten ein stimmloser klusil in der dritten silbe noch vor der synkope gestanden hat (so auch *s: entšīkš* < *entisiksi* 51). Die frühere stimmlosigkeit des klusils der zweiten silbe kann man mit hilfe von verwandten sprachen beweisen (*g*, *d*, *b* nur durch den einfluss der fremden phonetik). Wahrscheinlich ist *k* > *g* etc. jünger als

die vokalsynkope, denn ein **oi̯gedad* hätte wohl **oi̯gdad* (nicht *oi̯ktad*) ergeben (52).

Das nicht zu erwartende *t* im partitiv (*sond* ~ *sont*) wird so erklärt (53 ff.), dass der schwund (auch im estnischen und livischen) im absoluten auslaut lautgeseztlich war, später wurde aber der dental satzphonetisch durch die analogie der beibehaltenen partitivendung *d* resp. *t* wieder hergestellt. Der schwund kommt noch in partizipformen wie *söhtän* (55) zum vorschein, so auch im wort *лau̯tkun*, aber ganz konsequent in dem ablativ, den man später durch die postposition *-päi̯n* von dem adessiv zu scheiden begann (56); ebenso dürfte der jetzige dental des ablativs auch im estnischen (und livischen) durch satzphonetische umbildungen (statt schwund in absolutem auslaut) entstanden sein (57). Auch bezüglich des elativs (58 ff.) wird der geltenden erklärung nicht beigestimmt, sondern es wird der schwund des *t* angenommen, zumal als er nicht einzeln dasteht (*tšomas*, *kakstoš*, *habiš-*) und die übrigen *st*-fälle sehr leicht analogisch oder spät entstanden (60) sein können. — Schliesslich wird (61) der klusil oder das fehlen desselben in einigen einzelwörtern motiviert.

b. Im silbenauslaut.

Zuerst (62) wird zugegeben, dass die klusile vor stimmhaften konsonanten einem stufenwechsel unterliegen könnten in sprachen, wo diese erscheinung auch im silbenanlaut bekannt ist, womit aber von vornherein nicht ausgemacht ist, dass der wechsel auch im urfinnischen durchweg herrschte. Im wepsischen gibt es eine deutliche vertretung *kl* > *gl*, *ki̯* > *gi̯*, *tr* > *dr*, *tn* > *dn* usw. (63 ff.). Ein wechsel wie *ńägī* : *ńähi̯än* (64) ist schon von Setälä (ÄH 150) als sekundär zugegeben. Das derivatum *ünā́ńe* (s. ynnä 'und', vgl. yksi) könnte eine assimilation *kn* > *nn* vertreten, steht aber zu vereinzelt und ist etwas zweifelhaft (65).

Vor stimmlosen konsonanten (73 ff.) sind die klusile im allgemeinen erhalten, mit ausnahme von sandhifällen wie *kagz‿boлašť* usw. (74, 77, 84, 87, 90). Doch auch andere veränderungen. Weiter im wort *ks* > *ss* > *s* (75), worauf aber der translativ (76) von der analogie der (wenn auch wenigen) einsilbigen wörter ergriffen wurde, und so wurde das zusammenfallen des translativs mit dem inessiv vermieden (78). Eine entgegengesetze analogie in präsensformen mit *-ks-* (*ľösę* pro **ľöksę* 79), welches suffix in bekannter weise analysiert wird (80). — *ts* tritt vor erhaltenem vokal als affrikata auf (82 ff.), was einfach auf einer verkürzung beruht, die erst nach der synkope stattgefunden

hat (88). Stellenweise *ts* > *t'*, von der palatalisation beeinflusst (83, 86). Der gedanke (von SETÄLÄ), dass das *ps* eine fortsetzung einer gewissen stufe (der schwachen) anzusehen wäre, wird als grundlos abgelehnt (89), wie auch eine solche annahme (starke stufe!) inbezug auf das obenerwähnte *s* (aus *ks*) der unbetonten silbe (75).

Unter verbindungen von drei konsonanten wird *str* (92) erwähnt, das als *zr* auftritt (also mit einbusse des homorganen zwischenklusils, ohne irgendwelche „stufen"). In dem vielbestrittenen wort *kezr* etc. (mit schwa-bildungen 93) wird der ausganspunkt PAASONENS,[1] ein urspr. *-štr-*, als der natürlichste angenommen (93).

II. Die geminatae.

In der vertretung der geminatae kommen keine spuren von eventuellem urf. wechsel (94) zum vorschein, sondern nur eine konsequente verkürzung zu einfachen tenuisklusilen, mit der quantität der z. b. suomischen (nicht aber estnischen) intervokalischen *k, t, p*. Nach der anführung der gruppierten beispiele (94 ff.) wird auf einige neubildungen (99) und auf die bekannte veränderung *k* > *g* etc. (100) die aufmerksamkeit gelenkt.

In chronologischen bemerkungen (101 ff.) wird festgestellt, dass die verkürzung der geminata jünger als die apokope und synkope ist. Daraus folgt, dass die jetzige, scheinbar durch synkope entstandene geminata des infinitivs (*otta*) u. a. analogisch ist, was in anbetracht des typus *kanta* (< *kantta*) und z. b. *eŋ_kehta* (= est. ei kõhta, s. en kehtaa) desto glaubwürdiger ist. Auch ist die verkürzung jünger als der früher behandelte übergang *k* > *g* etc. (102). Sonst stellt es sich heraus (103), dass die „schwache stufe" auf ein früheres *kk, tt, pp* ebensogut zurückgeführt werden kann wie die „starke".

C. Im wortauslaut.

-k spurlos geschwunden, auch satzphonetisch (104 ff.); vielleicht bildete die zwischenstufe ein laryngaler klusillaut oder wenigstens ein „fester absatz" des vokals (105).

-t ist im allgemeinen als *-d* vertreten, abgesehen von satzphonetischen verbindungen, wo vor stimmlosen lauten ein *t* auftritt (106 ff.). Dabei kommen aber bemerkenswerte schwundfälle vor, z. b. (*sor-*

[1] Virittäjä 1917, 111.

mędnę ~) *sormęnę* (106,1), wo entweder *-nę* an die dentallose nom. pl. -form angefügt wurde, oder (wahrscheinlicher) der klusil vor *n* geschwunden ist (*söbäd* ~) *söbä* (106,3), *murẹnu* (106,5 c) und *tuha*, *koụmę*, *veńa* (107). Ausserdem ein *-t* pro *-d* (*sarvud* ~) *sarvut*, wo die alte deutung des *-t* und auch eine annahme, dass *-t* irgendwie an die stelle des *-d* geraten ist, nicht leicht zu billigen ist (106,4). In den schlussfolgerungen (108) wird auch wahrscheinlich gemacht, dass das *-t* (> *-ð*) in absolutem auslaut (wahrscheinlich auch vor gewissen konsonanten) in allen gruppen lautgesetzlich schwand, ebenso lautgesetzlich aber vor vokalen und (gewissen) anderen stimmhaften lauten als *-d*, vor stimmlosen als *-t* auftritt, und alle drei erscheinungen kommen jetzt vor. In anbetracht dessen, dass der dental meistens in solchen gruppen fehlt, wo er keine besondere funktion zu tragen hatte, dürfte eben der schwund, falls die analogie in der einen oder anderen gestalt sich nicht geltend gemacht hätte, auch in den übrigen gruppen zu erwarten sein.

2. Die angenommenen schwachen pendants der urf. *k, t, p.*

Nachdem einige hauptmomente der allgemein anerkannten stufenwechseltheorie berührt worden sind (109), sowie hervorgehoben worden ist, dass keines derselben nach unserer bisherigen darstellung inbezug auf das wepsische gestimmt hat (110), wird die vertretung:

A. Nach der betonten silbe

behandelt, und zwar zuerst die des velar-palatals. Sowohl nach vokal (111) als auch nach nasal (113) und liquida (114) tritt nur dasselbe *g* hervor, das wir auch in der „starken stufe“ kennen lernten. Nur ein leicht begreiflicher schwundfall in interjektionaler stellung (112) und eine verwechselung von klusilen (113). Nach *s*, *h* natürlich *k* (115). — Der dental ebenso in gestalt von *d* in allen stellungen (116, 117, 119, 120), mit ausnahme von (*ťedab*, aber unbetont:) *tšorttẹab* (116,1) und *tuha* (121); das letztere wohl schon urspr. klusillos. Das wort *kanambrusʌ* (118), dem man so wichtige bedeutung als sicherem rudiment des verbums *kanda* beigelegt hat, wird einfach als russisches lehnwort (resp. verdrehung eines solchen) angenommen, obwohl es unangebracht ist, ein zusammengesetztes wort, wenn es auch eigen wäre, als solches kriterium zu gebrauchen. — Endlich der labial, der ebenso auch in altgeschlossener silbe als *b* auftritt (122, 123, 124). Die für wichtig gehaltene „ausnahme“ *läm* (123) ist vielleicht von dem verb *lämbitan* (? seinem derivatum) fernzuhalten, aber könnte in gewissen

stellungen auch lautgesetzlich sein (×*lämpiman* > *lämbmän* > *lämmän* > *lämän*, vielleicht auch *lämъ* > *läm*), worüber näheres in der geschichte des *m*. Klusillos ist auch (neben gew. *tarbiž*) *tariž* oder *taršˌ* das ohne weiteres als „schnelltempo-bildung“ zu erkennen ist.

In dem rückblick (125 ff.) wird gefragt, ob man das völlige fehlen des stufenwechsels wirklich auf die bekannte weise erklären kann, dass ein wechsel jedenfalls existiert habe, später aber der starken stufe zuliebe verallgemeinert worden sei. Diese erklärung erweist sich als völlig unmöglich, schon deshalb, weil es eine grosse menge von beispielen gibt, die das paradigma hindurch nur die geschlossene zweite silbe enthalten (*sagarv*, *kündüz*, *kahtsan* usw.). Solange man sich nicht bemüht hat diese formen als analogisch zu erweisen — was wohl auch nicht gelingen wird — ist es höchst eigentümlich zu behaupten, dass auf einmal irgendwelche „spuren der schwachen stufe“ (also im grunde ein ganz verschiedenes lautgesetz) vorhanden sein könnten, besonders, da die vermeintlichen spuren an und für sich so durchsichtig sind. Die stufenwechseltheorie könnte man irgendwie nur durch die annahme aufrechthalten, dass die gemeinten spiranten der „schwachen stufe“ sich zu denselben klusilen entwickelt hätten wie die klusilen der „starken stufe“, und nicht nur im wepsischen, sondern auch im livischen und teilweise im estnischen. Also aus stimmhaften spiranten zu stimmlosen klusilen (*g*, *d*, *b* stimmlos nicht nur im estnischen sondern früher auch im wepsischen, wie oben 51 angenommen wurde), und so wäre die frage der völligen wechsellosigkeit klariert? Um das zu glauben, muss man wenigstens vollkommen überzeugt sein, dass die wechselerscheinung mit ihren stimmhaften spiranten wirklich finnisch-ugrisch-samojedisch ist[1], und ausserdem müsste man parallelen entwicklungsmöglichkeiten im sprachleben einen ganz mässigen spielraum zugestehen.

Zum schluss (127) wird auch betreffs der silbenauslautenden vertretung hervorgehoben, dass das *g*, *d*, *b* (*kagʌan* etc.) auch da offenbar aus *k*, *t*, *p* entstanden ist, und sogar ein *lidn* braucht nur nach den unbegründeten voraussetzungen der wechseltheorie vertreter einer spirantstufe zu sein.

[1] Doch muss man sich gegenwärtig halten, dass die ganze theorie sich vom finnischen aus entwickelte und zwar unter der voraussetzung, dass die erscheinung selbst unbestritten urfinnisch sei.

B. Nach dem vokal der unbetonten silbe (und weiter im wort).

Der velar-palatal (128), der dental (129) und der labial (131) begegnen überhaupt gerade in derselben gestalt wie in der „starken stufe", d. h. als *g*, *d*, *b*. Nur in synkopierten formen nach einem anderen klusil oder *s* kommen immer, wie schon bemerkt, die stimmlosen *k*, *t*, *p* zum vorschein (*kastken*, *oiged* : *oiktad*, *tutab* : *tutpad*). — Diese sehr regelmässige, in vielen grossen gruppen sich wiederfindende vertretung kennt nur kleinere nennenswerte besonderheiten. Der dental ist vor dem suffix *-mu* geschwunden (*ťedmu*, aber *kaлamu* 129,4), was mit dem fall *sormęnę* (106) wohl gleichzustellen ist. Ebenso vor *-лon*, *-лost* (*lehmīлon* 129,5). In ein paar fällen *h* pro *d*: (*männudęd* ~) *mänhed* und *aįahut* (129,9); im ersteren ist *-hed* analogisch, während die konstruktion *-hut* etwas dunkel bleibt und vielleicht durch untersuchung der übrigen weps. dialekte zu erklären ist. Häufig auch *z* pro *d* (*käbizub* 109,10), wo es sich auch um eine analogische endung handeln dürfte[1]. Es kommt auch ein analogisches *t* vor (*sagat* 130). Unter dem labial ist eine bedeutsame gruppe angeführt (132), wo konsequent *v* begegnet (*ozavad*, *kirįavad*, *haravad*, *oravad*); es muss aber ganz der geschichte des urf. *v* zugehören (es ist vielleicht aus fiug. velarem nasal entstanden und hat verwandschaft in den indogermanischen[2] sprachen).

In dem rückblick (133 ff.) wird festgestellt, dass der klusil auch nach dem vokal der unbetonten silbe lautgesetzlich ist, was schon aus den vielen beispielen hervorgeht, die ausserhalb aller analogiemöglichkeiten stehen. Und dass noch vor dem vokalschwund ein *k*, *t*, *p* (nicht *g*, *d*, *b* oder etwa *γ*, *δ*, *β*) vorhanden gewesen ist, dürfte auf grund der bekannten regressiven assimilationen ziemlich klar sein, wodurch auch der vorhergehende stimmlose laut stimmhaft geworden wäre (**oigdad*, nicht *oiktad*). Es ist ja auch bisher nicht bewiesen worden — allgemeine mutmassungen sind keine beweise —, dass auch im urfinnischen irgendwelche stimmhafte spiranten statt der an und für sich so natürlichen *k*, *t*, *p* standen, die infolge der akzentlosigkeit in gewissen sprachen ebenso gut verschwinden könnten (sei es

[1] Rapola (Kantas. pp. dift. 165) hält für möglich, dass diese formation (*hapanzuda*, *hapanzõtta*) auf der basis des von ihm angenommenen imperfekts (**hapansi*) entstanden sei. Später aber (322) meint er, dass auch im wepsischen der typus *-aįse-* vielleicht existiert und als analogiequelle gedient habe. In anbetracht von formen wie *ťebäsla* ('ruhen'): *ťebäzun* wäre diese annahme nicht unmöglich.

[2] Siehe K. B. Wiklund, Finnisch-ugrisch und indogermanisch (Le Monde Oriental I, 1).

auch durch zwischenstufen von spiranten) wie alle übrigen laute. Die klusile kommen ausserdem auf weitem gebiet im livischen, estnischen und wotischen vor, und die spirantenhypothese würde uns u. a. zwingen, z. b. einen übergang des stimmhaften spiranten in den stimmlosen klusil anzunehmen (134), ohne davon zu reden, dass man dann eine urfinnische entwickelung *δ* > *s* neben dem bekannten *t* > *s* (×**käti* > ×*käsi*, vgl. *magasin* u. a.) voraussetzen müsste. Also haben wir auch keinen grund, die wepsische vertretung auf urfinnische spiranten zurückzuführen.

3. Die (angenommenen) affrikatae.

Unter den finnisch-ugrischen sprachforschern scheint die ansicht sich geltend gemacht zu haben, dass auch im urfinnischen affrikatae vorhanden gewesen sind, und sogar in zwei spielarten (135). Das beweismaterial ist aber äusserst bedenklich gewesen — hauptsächlich nur deskriptiv-onomatopoetische wörter, deren affrikata ursprünglich den russischen lehnwörtern angehört (136) und wie die anlautenden *g*, *d*, *b* oder *kl*, *tr* usw. die tendenz gezeigt hat, sich auch über diese grenzen hinaus zu verbreiten. Die beispiele auch im wepsischen (137) zeigen, dass von einer uralten anlautenden affrikata kaum die rede sein kann, und das ist meistens auch aus anderen finnischen sprachen zu beweisen (138)[1]. Und ebenso im inlaut, wo häufig ein palatalisiertes *tk* zu *tsk* sich entwickelt hat (z. b. est. *kaťski* pro *kaťki*, und im wepsischen stellenweise ganz regelmässig, aber neben *ťšk* auch *tšk*, s. 45). Es ist auch wahrscheinlich, dass die reichlichen *tšk-* (resp. *ťšk-*) fälle im wepsischen (*mäťškäĺť*, *räťškäĺť*, *pitškaĺť*, *лotškab*, *kotškus*, *kotškab* usw.) und im karjala-aunus, neben lehnwörtern und ganz neuen bildungen, nur frühere *tk*-fälle sind, die ein *tk* zuerst durch die „strebende palatalisation" bekommen haben, wofür klare beispiele weiter unten.

4. Die spiranten.

s.

Im anlaut ist zu beachten, neben der gewöhlichen und regelmässigen beibehaltung des *s* (141), *s* gefolgt von einem anderen konsonanten (142 ff.) oder *š* (144 ff.). Eine solche vertretung ist wiederum

[1] Dass auch *tšoma* (worüber 138), letzten endes als kosewort seinem *tš* pro *s* verdankt, scheint an der hand der wepsischen volkslieder ziemlich sicher zu sein.

durch russische lehnwörter geläufig geworden und hat sich später infolge der bekannten tendenz in einer menge von einheimischen wörtern mit deskriptiv-onomatopoetischer färbung geltend gemacht. *z* und *ž* sind seltener (146). — Intervokalisch *s* > *z* (wie bei den klusilen) auch nach einer unbetonten silbe (147,1); nach einem *i* jedoch *ž* (147,2), mit einigen unregelmässigkeiten (148). Nur in synkopefällen vor einem stimmlosen konsonanten *s*, *š* (147,3), und eine regressive assimilation *š* > *s* oder *s* > *š*, beruhend darauf, ob *s* oder *š* folgt (147,4). *ss* > *s* (150 ff.), nach *i* aber *š*, abgesehen von fällen, wo das folgende wort mit *s* beginnt, und von einigen verallgemeinerungen (152); auch *s* > *z*, *ž* ist satzphonetisch bekannt (153). Neben einem konsonanten *s* > *z* resp. (nach *i*) *ž* (154, 156), abgesehen von stimmloser umgebung, wo *s* resp. (nach *i*) *š* (155, 157). — Im auslaut *s* > *z* resp. *ž*, nur vor dem stimmlosen konsonanten des folgenden wortes ein *s* resp. *š*.

Bekannte analogie-bildungen (*d* pro *z*) kommen vor (159). Inbezug auf den urf. übergang *t* > *s* scheint jedoch eine neue begrenzung nötig zu sein, und zwar die lautgesetzliche beibehaltung des klusils, wenn die folgende silbe einen sibilanten enthielt (*nei̯žńe* : *nei̯dišt* 160).

Das alter des übergangs *s* > *š* ist höher als das der vokalsynkope (*i̯omžęd*) und des später zu erwähnenden schwundes des *-i̯* vor *s* in geschlossener silbe (*лašk* 161). Die stimmhaftigkeit des sibilanten stammt aus der zeit nach der synkope — augenscheinlich parallel mit *k* > *g* etc. —, also das *ž* unmittelbar aus *š* (< *s*), nicht aus *z*, entstanden.

h.

h im allgemeinen in allen stellungen bewahrt, wie auch im karjala-aunus (162, 163 ff., 166, 168, 170, 173); neben stimmhaften lauten scheint *h* stimmhaft aufzutreten, was sehr alt — vielleicht urfinnisch — ist (vgl. auch *i̯oi̯dhe*, nicht **i̯oi̯ťhe* u. a. dgl.). Die veränderungen des *h* sind gering: *hš* > *šš* (*lidnahńe* : *lidnaššęd* 166,5), bedingungsweise *hv* > *ff* (*rahvaz* : *raffan* 167, *vaff* 171), und einige eigentümliche „stufenwechselfälle“ nach diphthong (*mäi̯äz* : *mäi̯hän* 165) und nach nasal und liquida (*tanaz* : *tanhan* 169) — durchsichtige analogieformen (durch anlehnung an das lautgesetzliche verhältnis *vai̯hed* : *vai̯ez*, *verhad* : *veraz*). Stellenweise *ḱť* > *śť* (*rośťi*, *lendaśť* 172). Im auslaut analogisches *z* pro *h* häufig (173).

5. Die nasale.

n.

Im anlaut erhalten, mit einigen ausnahmen vor *i* (174). So auch in intervokalischer stellung (175), abgesehen von einigen kleinigkeiten, unter denen jedoch eine schnelltempo-form *mä sān* (~ *mä sanūń* 176) darum nennenswert ist, weil man sogar in solchen fällen in allem ernst belege von uraltem stufenwechsel gewittert hat. *nn* > *n* (177). Die verbindung *ns* ist in dem entlegenen südlichsten dorf Pjatina und einigermassen auch anderswo erhalten (179, 181), aber sonst hat sich *n* überall — wie auch in den nördlicheren dialekten — zu nasalvokal und teilweise zu vollkommenem oral entwickelt (178 ff., 180). Die verbindung *rn* hat sich erhalten (182); doch *perm* ~ *pern* — eine jener kleiner zufälligkeiten, die im sprachleben — trotz allen einwänden der strengen formalisten — unvermeidlich sind und in günstigeren fällen (vgl. z. b. *m* ~ *v* unten) zu nutzlosen theorien anlass gegeben haben.

Die vertretung im auslaut ist interessant: das vorhandensein des *-n* ist in 8 gruppen (184) registriert, der schwund aber in ebenso vielen (186[1]); dazwischen auch ein analogisches *-m* pro *-n* (185). Aber auch die *-n*-gruppen haben in satzphonetischen verbindungen ihren nasal nur bedingungsweise, entweder ganz (vor vokal, *t*, *h* und *n* 188) oder bloss als *m*, *ŋ* (vor homorganem klusil 189,1) erhalten, während das *-n* sonst (d. h. vor *m*, *l*, *r*, *ĺ*, *v*) fehlt, sei es auch, dass in loseren syntaktischen verbindungen ein später verallgemeinertes *-n* mehr oder weniger deutlich auftritt (189,2), vor *s* meistens ein deutlicher nasalvokal (189,3).

In den schlussfolgerungen (190 ff.), nachdem die möglichkeiten von alten vertauschungen mit *-k* und die satzphonetische erklärungsweise in betracht gezogen, aber nicht genügend gefunden worden sind, um die grossen schwundgruppen zu motivieren (187, 190), wird der schwund (im absoluten auslaut) eben als lautgesetzlich, das *-n* aber als analogisch (aus satzphonetischen stellungen wiederhergestellt) dargetan. Das bestätigt auch die nähere betrach-

[1] Es ist hinzuzufügen die wichtige gruppe von elativ-ablativ: *sospā*, *poiǵāpā* usw., wo sich *-pā* als die urf. postposition ×*päin* (instr. pl. vom subst. ×*pä*) erkennen lässt (vgl. 56, 58). Vgl. auch: *īle nin ühted* ('es gibt kein einziges'), aber sonst *ńi*, z. b. *ńi ken* ('keiner', russ. никто). Kann man das *nin* wirklich volksetymologisch erklären (durch das russische negationswort + *nīn* 'so'), wie die entsprechende konstruktion im suomischen bekanntlich (nach Mikkola) erklärt wird?

tung der *-n-* und der *-n*-losen gruppen (190). In den letzteren ist das *-n* kein wichtiger funktionsträger gewesen und konnte verschwunden bleiben. Die satzphonetischen positionen, wo *-n* (zuerst in allen gruppen) sich lautgesetzlich erhalten hatte, waren nicht zahlreich — wahrscheinlich waren es sogar nicht alle diejenigen gruppen, wo *-n* jetzt vorkommt, — und das *-n* kam tatsächlich in der sprache ziemlich selten vor, aber immerhin häufig genug, um als analogiequelle dienen zu können für gruppen, wo sonst die deutlichkeit gelitten hätte. Die geschichte des *-n*, die also in dieser hinsicht derjenigen des nordestnischen und westwotischen *-n* etwas ähnlich ist, weist ausserdem interessante parallelzüge zur geschichte des ursprünglichen und späteren auslautenden dentalklusils auf.

Zum schluss (191) wird auf das alter des *-n* > *0* hingewiesen (jünger als die vokalapokope), und pass. präs. *magatas* (*-sęn* > *-sn* > *-s*), aber ebenfalls auch die reflexive präsensform *tapasę* (< **tappaksęn* als lautgesetzlich hingestellt.

ŋ und *m*.

ŋ erhalten, aber auch später (aus *n* vor *k*, *g*) entstanden (192). Auch *m* erhalten (193, 194, 198), nur selten *n* pro *m* (195). *mm* > *m* (196); daselbst auch das früher genannte *läm*, das als *mm*-wort anderweitig bekannt ist und vielleicht als grundform für derivata mit klusil gedient hat (**läm-pü-täpi*), in einigen sprachen analogische rückwirkung von klusilformen empfangend (z. b. bei Agricola: Lämpymet = *?lämpümät;* das *ü* kommt noch dialektisch vor). — *mm* > *m* jünger als die synkope, trotz scheinbar widersprechenden beispielen (197).

6. Die liquidae.

l im anlaut erhalten (in den wortinlaut geraten *-lon* > *-nol* 199), und zwar — wie auch weiter im wort — in der gestalt eines „helleren" *l* und „dunkleren" *ɫ*; das letzere, das nur vor hintervokalen vorkommt, wird immer durch russischen einfluss erklärt, doch nicht mit ganz unwidersprechlichen gründen, da ein *ɫ* auch im westsuomischen bekannt ist (208).

Im inlaut ist *l*, *ɫ* erhalten, wenn es nicht im silbenauslaut gestanden oder dorthin später geraten ist (200, 204). Dann hat sich ein übergang *ɫ* > *u̯* vollzogen (201, 205), woran auch die frühere geminata sich beteiligt hat (203), deren verkürzung in intervokalischer stellung die regel ist; dieses erlaubt uns auch mit bestimmtheit zu schliessen, dass die verkürzung der geminata jünger ist als

die (ältere) vokal-apokope und -synkope (es gibt nicht **кела*, **релаvaz*' sondern *keu̯*, *pöu̯vaz* 203). Nur in einem fall begegnet *л* im silbenauslaut: *kaлha* (< *kalahan*) u. a. dgl., wo der (durch *h* veranlasste) vokalschwund also später als *л* > *u̯* ist (208). Auch in den jüngsten lehnwörtern kann *л* vorkommen (210). — Analogische formationen sind wenig zahlreich (201, 203, 209). Solche müssen einigermassen auch in dem verhältnis des *l* und *л* vorkommen, aber die undeutlichkeiten in dieser hinsicht werden in der geschichte der (progressiven) palatalisation und des vokalismus aufgeklärt werden.

Was das *r* betrifft, so ist die beibehaltung desselben, abgesehen von einigen mehr oder weniger zufälligen vertauschungen, zu konstatieren (212).

7. Die halbvokale.

i̯.

Die erhaltung im anlaut (213) und in intervokalischer stellung (214) ist allgemein, und aus der geminata ist *i̯* geworden (216). Etwas von dem in den nördlicheren dialekten in allen stellungen sehr üblichen *i̯* > *d'* (resp. *ǵ*) spiegelt sich auch in vepsS wieder (*d'üvä* 213), wobei auch *i̯* > *O* in vielen ortsnamen auf *-i̯ärv* zu beobachten ist. In den silbenauslaut geratenes *i̯* ist zum diphthongmitlaut ge worden und hat die veränderungen des diphthongs mitgemacht (215). Nach einem konsonanten (217 ff.) gestaltet sich die vertretung in den hauptzügen so, dass *i̯* vor einem erhaltenen vokal erhalten ist (doch neben *li̯* auch *l'*), wogegen die synkope den schwund (vor *h* doch *hi̯* > *ḱh* 220 b) verursacht hat; infolge der apokope die beibehaltung des *i̯* im auslaut (wenn es sich nicht um die verallgemeinerung des *i̯* handelt, pro *i* wie im estnischen) oder nur mouillierung des stammkonsonanten, ganz gewöhnlich aber ein langes *i*, das jedoch analogischen ursprungs ist (223).

v.

Im anlaut ist bemerkenswert die assimilation *v* > *b* (224 b, c), die in nördlicheren weps. dialekten etwas beschränkter vorkommt und daher vielleicht im süden ihren ausgang genommen hat; der verursacher der assimilation ist der labial der folgenden silbe gewesen (225). Sonst *v* erhalten (224 a). — Intervokalisch erhalten, falls der vokal erhalten ist (227); im silbenauslaut dagegen *v* > *u̯* (228 a, b), oder *v* > *O* und zwar in synkopierten wörtern nach *-i̯* (c)[1], dialek-

[1] Auch: *piľpaлāńe* < *pilvi-*.

tisch auch (in apokopeformen) $v > f$ (d). — Nach einem konsonanten ist v erhalten, falls der darauf folgende vokal erhalten ist (229), häufig aber auch vor einem apokopierten vokal (*korv*, vielleicht aber nicht lautgesetzlich, 230 c). Vor einem synkopierten vokal $v > O$ (230 a). Dialektisch $v > f$ (b), ausserdem einige abweichungen in einzelfällen (c).

Vereinzelte $v \sim m$ fälle werden angeführt (231); es folgen prinzipielle auseinandersetzungen über solche lautwechselfälle, welche bekanntlich für verallgemeinerte stufen eines angenommenen paradigmatischen wechsels $v : m$ gehalten werden. Unseres erachtens muss hier die rede nur von lautvertauschungen sein, die ja durch verhören, umgestaltungen, entlehnungen usw. in dem sprachleben äusserst häufig sind, zumal bei lauten, die akustisch einander so nahe liegen wie v und m.

Die palatalisation der konsonanten.

Die palatalisation (232 ff.) als assimilationserscheinung ist meistens eine regelmässige lautveränderung. Daneben auch jene „palatalisierte aussprache", die für das russische charakteristisch ist und im mittel- und nordwepsischen vor allen vordervokalen vorzukommen scheint. Im vepsS ganz schwach, häufig gar nicht zu hören, und nur bei dentalen, seltener auch bei *k* oder *p* (233).

Ganz besondere aufmerksamkeit verdient die „strebende palatalisation", die sowohl im an- als inlaut vorkommt (235, 247 ff.) und auch in anderen sprachen bekannt ist, wo die „strebende analogie", d. h. ein gewisses bestreben nach effekten und eigentümlichkeiten in der aussprache, meistens unter fremdem einfluss, sich geltend gemacht hat. Die betreffenden wörter sind ja entlehnungen, nachahmungen von fremdwörtern oder auch von der kinderaussprache, neubildungen und zufälligkeiten, deren gestalt mehr oder weniger von der norm abweichen soll. Sie fallen meistens deutlich in die kategorie der deskriptiv-onomatopoetischen wörter (auch kosenamen u. dgl.), nicht selten aber in deren grenzgebiet (z. b. *tšup* 'winkel, ende', *kotšk* ~ *tšoga* 'ecke', *südäkera* 'herz'), wo ihr feinerer gefühlsinhalt besonders für einen fremden schwer herauszuhören ist, wenn ein solches wort, nachdem es usuell geworden, von seiner ursprünglichen bedeutungsfärbung überhaupt noch etwas übrig hat.

Die sozusagen natürliche palatalisierung, der auch im inlaut die dentale und seltener auch *k*, *g*, *p*, *b* unterliegen, ist hauptsächlich regressiv und von einem folgenden *i* oder *į* hervorgerufen (238 ff., 242). Bei den doppelkonsonanten — die ja analogisch sind —

hört man die mouillierung wenigstens am stärksten am ersten komponenten (240), und recht ähnlich verhält es sich auch mit den dentalen konsonantenverbindungen, obwohl der abglitt des letzten komponenten (resp. die zungenartikulation selbst) etwas höher als normal steht (239); die palatale scheinen in solchen verbindungen ohne bemerkbare palatalisation zu bleiben.

Die progressive palatalisation (243 ff.) scheint im wepsischen eine sehr bedeutende rolle zu spielen. Diese erscheinung ist nicht besonders beachtenswert z. b. nach einem diphthongmitlaut *-i̯*, der in seinen sonanten assimiliert worden ist (*toi̯äńe* u. a. 243,4), denn die assimilation ist in diesem fall nicht volkommen gewesen, sondern der anglitt des folgenden konsonanten ist noch stehen geblieben; aber die interessantesten sind die palatalisierung des dentals nach dem sonanten *i* (*viď as* 243,1) und überhaupt nach allen vordervokalen (*veď ab* 245). Man darf nicht behaupten, hier handele es sich nur um den regressiven einfluss eines (früher) vorderen vokals, denn die palatalisation tritt auch vor einem „geschichtlich hinteren vokal" ein (*viď as, viťakez, piďust, iď u*), und die geschichte des *l* zeigt, dass die vermeintlichen vorderen vokale der zweiten silbe in der tat hintere vokale gewesen sind (*veлak, veų, i̯äų* usw. 246). Gerade dem einfluss dieser hinteren vokale ist zuzuschreiben, dass die progressive palatalisation bei weitem nicht konsequent ist: der progressiven palatalisierenden tendenz stand hier eine regressive velarisierende tendenz entgegen, so dass sozusagen ein balancegesetz herausgekommen ist.

Das alter der regressiven palatalisation ergibt sich als höher denn dasjenige der vokalapokope (*taľv* : *tauvẹn* 249). Hinsichtlich des alters der progressiven palatalisation (250) ist es schwer etwas bestimmtes zu sagen, zumal da der palatalisierte stammkonsonant oft auch analogisch sein kann. Übrigens hinterlässt die palatalisation ihre spuren auch am nachfolgenden postdorsalen vokal, der in nördlicheren dialekten dadurch sogar zum vordervokal hat werden können (so regelmässiger im mordvinischen, siehe Paasonen, Mordvinische lautlehre 105); ist ja der charakter dieser erscheinung im prinzip derselbe wie bei der s. g. vokalharmonie (der „progressiven palatalattraktion"), obwohl die letztere wohl nicht im allgemeinen (und auch nicht im südwepsischen) direkt durch eine verschiebung der konsonantenartikulation, sondern wahrscheinlich durch unmittelbare assimilationswirkung von vordervokalen hervorgerufen worden ist.

LÕUNAVEPSA HÄÄLIK-AJALUGU

LAURI KETTUNEN

II

VOKAALID

REFERAT:

SÜDWEPSISCHE LAUTGESCHICHTE

II. VOKALISMUS

TARTU 1922

Soome Kirjanduse Seltsi trükikojas, Helsingis, 1922

Sisukord.

II. Vokaalid 1
A. Esimeses silbis 1
1. Lühikesed 1
(*a*, *ä* 1, *o*, *ö* 2, *ę* ja *e* 3, *u*, *ü* 4, *i* ja ?*į* 5).
2. Pikad 6
(*ā* 6, *ǟ*, *ō*, *ȫ* 7, *ę̄* ja *ē*, *ū*, *ǖ*, *ī* ja ?*į̄* 8).
3. Diftongid 10
a. *į*-lõpuga 10
(*aį* 10, *äį*, *oį*, *öį* 11, *ęį* ja *eį*, *uį* 12, *üį* 13).
-į kadu *s*:i eel silbi lõpul 13
b. *ų*- ja (oletatud) *ų̈*-lõpuga 14
(*aų*, *äų*, ?*äų̈* 14, *oų*, *ęų* 15, *eų*, ?*eų̈* 16, *ių* ja ?*ių̈* 16).
B. Järgsilpides 17
a. Üksikvokaalid 17
1. Säilinud või muutunud kujul pärandatud 17
a (ja ?*ä*) 17
o 23
u (ja ?*ü*) 26
ę ja ?*e* 29
(Assimilatsioonid: a. *h* järel 32. b. Üksikjuhtumusi 33. c. Labialiseerumine 33. Analoogiline *i ę* ja *e* asemel 34. Järelvaade: *e*- rühmad 35).
į (?) ja *i* 36
(1. *į* ja *i* esinemine 37. 2. Assimilatsioonid 38. 3. *į̄* ja *ī* esinemine teiste keelte *i* asemel 39).
2. Sisekadu 42
a. Üleüldine 42
(Teises silbis 42. Neljandas silbis 46).
b. Kadu *h* eel 46
c. *i* (*į*) ja *e* (*ę*) kadu 48

d. *u* kadu 50
Sisekadu vanadus 50
(a. Sisekadust nooremad muutused 50. b. Sisekadust vanemad muutused 51).
3. Lõppkadu 51
Iseäraldusi 54
Lõppkadu vanadus 56
b. Diftongid 57
(*aį* ja *?äį* 58, *oį* 60; Vahekord *hahkõď* : *hahkoid* jne. 63. *ęį* ja *?eį* 64. *uį* ja *?üį* 66).
Assimilatsiooni vanadus. Possessiivsuffiksitest sündinud diftongid 67
į kadumine *s*:i eel, silbi lõpul 68
Diftongid vepsa teisis murdeis 69
Lisa: Tüvevokaalide muutused tunnuse *i* eel. Diftongi järelkomponent kinnises ja lahtises silbis 70

Referat.

II. Vokalismus 74
A. Die vokale der ersten silbe 74
B. Die vokale weiter im wort 75
a. Die einzelvokale 75
1. Die in erhaltener oder veränderter gestalt ererbten 75
2. Vokalsynkope 78
3. Vokalapokope 79
b. Die diphthonge 79

Sõnaregister 82
Lisa: Kolm keelenäidet 130
1. *rebāžęn. häńď'ikhan da końď'įam‿pouhę* (Lõunavepsast) . 130
2. *kaks sanad äńišęn randaлpaį* (Äänis-vepsast) 132
3. *rebᵘoį i kukšin* (Lüüdi segamurdest) 132
Trükivigu ja täiendusi 134
Kaart

II. Vokaalid.

A. Esimeses silbis.

1. Lühikesed.

251. Esimese silbi lühikesed vokaalid on ülepää muutumata kujul püsinud. Vaatame igaühte eraldi.

a.

Näit. *kaha* 'kokkuseotud kaselatid heinakuhja pääl (kaitseks tuule vastu)', *aįab armaz aďivōńe* 'tuleb armas külaline', *tagapǟ* 'tagant', (*seį-nad*) *vast* '(seina) vastu', *vaлada* 'valada', *varha* (*ombōda*) 'varuks, tagavaraks (õmmelda)', *varbišť* (Krl.) 'varvik', *pahkuz* '(puu) pahk', *tahkišťsaŕ* (pn.); tähele panna ka *sau̯bata* (< **salpaťtak*) 'sulguda', *savihau̯mez* (< **savihalmę-*) (pn.) — juhtumused, kus keskvepsa murdeis *a* järgmise labiaalvokaali mõjul näikse labiaalseks assimileerunud olevat (*såu̯bata* jne.).

rägend 'lüpsik' (eesti murd. 'raandas', s. rainta), *tarāťa* 'põratada' (s. tärähtää). — Hästi arusaadav assimilatsioon: *päläg* 'päälagi'.

ä.

252. Näit. *vägi* 'vägi', *kädekaz* 'osav' (s. 'kätevä'), *tähīńe* (Krl.) 'siinne', *ťäht* 'pärast' (s. tähden), (*en*) *vändiške* '(ma ei) mänginud', *särähau̯g* 'lõmmupakk' (s. 'pärepölkky'), *lämpšībad* 'soojenesid' (s. lämpisivät).

mändä 'minna', vrd. soome, vadja *mennä*; idasoomes kui ka karjalas ning osalt aunuses ometi *ä*-lisel kujul.

tönün 'sel ööl', < **täna ȫna*. *ö* järelikult regressiivse labialisatsiooni tagajärjel. Sellevastu *ťenehtan* (Krl.) 'sel õhtul', < **täna ehtana*.

Tähele panna ka *i̯äŕv*, gen. sg. *i̯ärvęn* 'järv', mis kohanimede järgliitena *i̯aŕv* või *aŕv* kuju on saanud, esimese silbi vokalismi nõuetele muganedes, näit. *šidi̯aŕf* (Šdj.), *mai̯gaŕv*, *końďaŕv*, *nabaŕv* (< *napai̯ärvi*), aga *süväŕv* (< *süväi̯ärvi*). Isegi üksikult võib esineda *i̯aŕv* (Tšl.), *i̯aŕf* (Šdj.), mis võib olla — hoolimata sellest, et ta ka väljaspool vepsa

keelt *a*-kujul on kohati konstateeritud — just kohanimede järgliikmest *a*-kujulisena abstraheeritud. Ometi ka *i̯ärę̮d* 'jäme' (s. järeä) ~ *i̯arę̮d*, nagu ka *i̯au̯htuda* ~ *i̯äu̯htuda* ning *ü* ~ *u* allpool.

253. Tähendatagu veel, et *ä* asemel ka natuke kinnisem (kõrgem) ja veidi esisem häälik, peaaegu *ɛ*, võib lõunavepsaski ette tulla, ja nimelt neil, kel *ö* ja *ü* delabialiseeritult kõlab (vt. allpool 256, 265).

o.

254. Samati nagu karjala-aunuses ja soomes, ei tule vepsaski *o* jagunemist *o* ja *õ* vokaalideks nähtavale, mille eestis ja vadjas (osalt ka liivis) tuttava nähtuse põhjus seni küllalt selge ei ole[1]. Näit. (*paĭmen*) *torho tordab* '(karjane) pilli ajab', *torv* ~ *tord*[2] 'toru' (s. torvi), *sopelkogo* 'tattnina' (vrd. 'kogu', s. koko), *kodavävu* 'koduväi', *kod'inik* 'kodakondne', *hoŋg* 'mänd' (s. „honka"), *ohkitan* 'ohkan', *oi̯a* 'oja', *oksakaz* 'oksaline', *tora* 'sõda' (s. „tora"), *oza* 'õnn', *лohi̯äńe* 'forell' (?) (vrd. s. lohi), (*minuŋ_*) *kohtäž* '(mind) rabas haigus', *sorä* (< **sorava*) 'sõre', *orhäńe* 'oras', *oraž* (Maksimägi) 'orik', *orä* 'orav', *orasoŕm* 'esimene sõrm', *oлud* 'õlu', *tozi* 'tõsi', *soba* 'riie' (eesti murd. 'sõba'), *korv* 'kõrv', *poľv*, gen. sg. *pou̯vęn* 'põlv', *kobahtada* '(kergesti, ruttu) üles karata', jne.

ö.

255. *o*:le vastav esivokaal näikse algsoomes võrdlemisi haruldane olnud olevat. Nõnda tuleb ta vepsaski enamasti onomatopoeetilis-deskriptiivseis sõnus ette, millede algupära teatavasti õige hiline ja isegi juhusline võib olla; näit. *hölskutada* (Krl.) 'loksutada' (s. hölskyttää), *rökötädä* 'plärada', (*nagrda*) *höksähtĭń* '(ma korraga) naerda lagistasin', *hötškähtädä* (Jer.) 'võpatada' (s. hytkähtää), *höpsütädä* '(käia) tatsutada', *hötškütädä* 'laisalt joosta, lonkida', (*minun*) *örgäzǭť* '(minul) käisid röhitised', (*tohi*) *körpištub* '(tohi) tõmbab kipra, kokku', *kömbištub* 'jääb kangeks', *mölgištada* (*perzę*) 'paljaks teha (tagumik)', *kölgötäb* (*ištta*) 'kekitab (istuda)', *kömbörehtazhę* '(sagedasti) roomakile kukkuda' (s. kömpyröidä), (*härg*) *põlähtǭť* (*paskata*) '(härg) sittus korraga',

[1] Muidugi on ka selles vahelduses astmevahelduse jälgi püütud näha, nagu tumedais hääliksuhteis ülepää (vt. Setälä, Über quantitätswechsel im finn.-ugr. 50). Igatahes näikse eesti-vadja *õ* teiste *o* vastena sekundäärne, ulatades ainult nende keelte ühisajani. On tõenäone, et eesti-vadja ühisajal keeleala leidus, kus *o* > *õ* järjekindel oli või igatahes selgesti piiratav, aga pärastised murrete segiminekud ja lainud on praeguse olukorra sünnitanud.

[2] Viimases *d* selgesti vastava verbi mõjul (*tordab* < **torvotapi*, vt. 230).

(*końďī*) *örgähtäb* '(karu) röögatab', (*lämō*) *lötkäb* '(tuli) vinskleb', *löpshäńe* (Krl.) 'konn'. *pölkŭńe* 'pakukene' (s. pölkky) 'pakk', *köhkitada* '(valjusti) köhida', (*hebo*) *hörhötäb* '(hobune) hirnub (tasa', s. hörhöttää), *röhkäzõťta* 'röhitsema ajada', *kökötäb* 'kükitab' (s. kököttää).

256. Siis aga on tähele panna, et kohati (jaolt Arsk.), noorematel kaunis laialtki, *õ* oma labiaalvokaali iseloomu on kaotanud, esinedes enam-vähem selgena *e*:na, näit. *reketädä*, *hetškitädä*, *heksähtīń*, *ergäzõť* ~ *ergastõť* jne.

ę ja *e*.

257. Algsoome taga-*e*, mis veel eestis, vadjas ja liivis ligikaudu algkujul leidub, on vepsas, nagu karjala-aunuses ja soomes, esi-*e* sarnaseks saanud. Näit. *ťerv* 'tõrv', *śegл* 'sõel', (*ku-*)*veŕź* '(kui-)võrra', *verkõťa* 'võrkudega (kalu) püüda' (Krl.), *veza* 'võsa', *meла* 'mõla', (*ī hän*) *kehtand* (*rata*) '(ei ta) viitsinud (tööd teha)' (s. kehdannut, vrd. eesti 'kõhtama'); niisama *kerd* 'kord' (s. kerta), *hebõńe* 'hobune' (s. hevonen), *vehk-oi̯a* (pn.).

258. Esi-*e* säilinud, näit. *regi* 'regi', *ken* 'kes', *ťera* 'tera', *emai̯ärv* (pn.), *keza* 'suvi', *enambāńe* 'natuke enam', *kesk*(*-madaлāńe*) 'kesk (-madal)', *metsnik* 'metsastaja, jahimees'. Niisama *heŋg* 'hing' (s. henki), *keŋktazhę* 'saapad jalga tõmmata' (vrd. *keŋg* 'king', s. kenkä).

Sõna *väŕõ* '(välis-)uks', *väŕäš* 'väljas' (e. „väravas") liitub oma vokalismi poolest vadja-eesti-liivi rühma, kuna teistes keeltes ja osalt põhjavepsas *e* ilmub (s., karj. veräjä, aun. *veräi̯* : *veri̯äd*; vepsP *ćeraiл* 'väljas'); vahe võib oleneda originaalsõnast (v. вереи[1]), jaolt vahest kohalisist muutusist. Sõna *käŕda* 'kerida' vist teise sõnaga kokku sattunud (vrd. eesti 'käärida', s. kääriä). — Üksik assimilatsioon keeldsõna imperatiivis: *aлa* (< **ela*) 'ära', *aŭgat* 'ärge' (vrd. *en*, *ed*, *ī*).

259. Mõned labialisatsioon-juhtumused on tähele panna. Nõnda on *e* (ka taga-*e*:st sündinud) järgmise *u*- hääliku (< *л*) mõjul laialt *õ*:ks arenenud, näit. *võŭg* (~ *veŭg*) 'võlg', *põŭd* 'põld', *põŭvez* 'lina' (s. pellava), *köŭ* (~ *keu*) 'kel'. Ka mõned üksikud progressiivsed assimilatsioonid, *m*:i või *p* mõjul: *mö* (~ *me*) 'me, meie'[2] (vist selle ana-

[1] Mikkola, BFS 96, 97. Siin on võimalik veel mainida, et Ojansuu on sõnale üsna hiljuti leedu algupära oletanud (Vähäisiä kirjelmiä XLIX). Aga tema seletus on sellepärast veidi iseäraline, et koguni viis sugukeelte vahelist lainu oletatakse (e. 'värav' — lain soomest, vadja *väri̯ä* — lõunaeestist, liivi *vā'rəv* — eestist, aun. *veräi̯* — soomest, veps. *verai̯* — aunusest; ei tea, kust lõunaeesti *ä*-kuju võiks lainatud olla?). Analoogilised lõpud on ju niivõrd harilikud, et s. murd. verävä ning e. murd. *värak* sõnade pärast ei ole tarvis asja nii keeruliseks teha.

[2] Ometi näit. *meį̆a* 'meile', *meį̆d'en* 'meie'.

loogial ka *tö* pro *te* 'te, teie'), *pölgästōťta* 'heidutada' (s. p e l ä s t y t t ä ä), *mör* 'meri' (Šdj.: *kiven mä mörhe, mör mińe soлad* 'kivi ma viisin merde, meri mulle soola' — laste loos). Samasuguseid assimilatsioone tuleb ka pika *e* ajaloos ette.

260. Pronoomen *se*, mitm. *ne*, liitudes hämardunud tähendusega otsekohe sõnade otsa, millede vokaal *s-*, *n*-konsonandi pääle palataliseerivalt ei mõju, tuleb *sę*, *nę* kujul nähtavale, näit. *om i̯o händ mat‿sę* 'on ju seda maad (küllalt)', *mida antta‿sę* 'mida (tarvis) anda?', *upakod nę* '(kas) need saapad', *te i̯ā omat‿sigā i̯ärvęd nę* 'kas teil on sääl (niisugused) järved?'. Aga: *päi̯vō‿śe i̯o libū* 'päike juba tõusis', *mise* 'et'. — Seesama *se*, *ne* peitub ka demonstratiivpronoomeneis *ńeťsę* 'see', *ńenęd* 'need', vt. 112.

261. Huvitav on küsimus, kui palju võiks vahekord nagu *meлa* 'mõla', aga *eľan* 'elan' kahesugust esimese silbi *e*:d peegeldada. On ju esimese silbi *e* tingimata progressiivselt palataliseerivat mõju avaldanud (vt. 245), ja kui see mõju küllalt vana seaduse pääle põhjeneb, siis võiks tüübis *meлa* tõesti endine *ę* takistanud olla *ľ*:i tekkimist; vrd. ka part. pl. *meлī̯ď* (mitte **meľīď*). Ometi teeb kindlama otsuse tegemise raskeks see, et *ľ* võib ka analoogiline olla ja et midagi järjekindlat palatalisatsiooni ei ole ka esivokaalide järel võimalik konstateerida („balansseadus" — järgneva tagavokaali takistav mõju), ja koguni *л* võib esi-*e* järel mõnikord ette tulla (*veлak* 'kas veel', *öu̯gotō* < **eлgęťtoi̯n* 'kõlvatu'). Kõigest hoolimata ei ole vist paljas sattumus, et palatalisatsiooni algup. taga-*e* järel kunagi ette ei tule.

Sõnaalgulise a f f r i k a a d a järel esineb mõnikord *ę*: *tšębuda* 'kiikuda', *tšęm* '(ree) kodaravits', *tsępak* 'ennatu (inimene)' — sõnad, mis igatahes midagi säilinud *ę*:d ei saa peegeldada, sest et nad keele omapäraste hulka ei kuulu (vt. affrikaatade ajalugu).

u.

262. Näit. *kuk* 'kukk', (*mužik i̯o*) *ukokaz* '(mees juba) vanamehelik', (*i̯ä-*)*purišęd* '(jää-)purikad', *surm* 'surm', *uńi* 'uni', *mudahīńe* (Tgl.) 'kurat', *sugad* 'soad', *лugen* 'loen', *kudon* 'koon', *i̯udāďa* '(käskides) karjuda', jne.

ü.

263. Näit. *süvä* 'sügav', *sütüb* 'sütib', *süďākeraspā̄* 'südamest', (*neľ-*) *küme* '(neli-) kümmend', *külg* 'küljekont', *külbeлę* 'suplusele', *külbeť* 'saun', *külemba* 'küllasemaks', *üks* 'üks', *ülhäks* 'ülevale', *hüvä* 'hää küll', *pühä* 'paast'. — Mõnikord näikse *ü* olevat labialisatsiooni teel tekkinud: *püžüb* 'püsib' (s. p y s y y), j. t., millede üle *i* ajaloos.

264. Mõnikord tuleb ette vaheldus *ü* ~ *u*, näit. *i̯üged*, kohati *i̯uged* 'raske' (vrd. s. j y k e v ä), *nügüd*, Šdj. *ńugud* 'nüüd', *ńurkta* 'rusikaga nüsida' (vrd. s. n ü r k k i), *i̯urištab* ~ *i̯urāďab* 'müristab' (s. j y r ä j ä ä),

i̯urahtab '(korraga) müristab' (s. jyrähtää), *muhu* 'naeratus, muhamine' (s. hymy), *muhab* 'muheleb' (s. hymyilee). Oleks asjata niisugusist vaheldusist midagi algvaheldusi otsida; jaolt on *i̯* mõju (vrd. eesti 'janu' ~ 'jänu' jts.), jaolt kirjeldavaile sõnule omane vankuvus nende sünnitajaks.

265. Juba *õ* ajaloost tuttav delabialisatsioon tuleb kohati, iseäranis nooremate, nähtavale: *sivä*, *sitib*, *sidä*, *kime* jne. Muutus ei või muidugi vana olla — seda osutavad ka niisugused näitused nagu *pihktä* 'pühkida', mitte **pihkta*; vrd. järgsilpide *a* ajalugu.

i (ja *?i̯*).

266. Et algkeeles kord nii esi- kui taga-*i* on olnud — niisama nagu *e* ja *ę*, — selle juures vist keegi ei kahtle (vrd. näit. s. isä, aga visa, niisama nagu näit. pesä, aga mela). On ainult oletatud, et algsoome aegu taga-*i* oli juba esi-*i* sarnaseks muutunud, nagu pärastpoole ka *ę*:ga mitmes keeles sündis. Selle oletuse aluseks on olnud *i̯* puudumine Läänemere-soome keeltes. Tuleb aga meeles pidada, et puudumine praegustes keeltes kaugeltki mitte alati puudumist algkeeles ei tähenda, ning et isegi puudumine õieti mitte täielik ei ole: setu murdeis tuleb *i̯* ette ja isegi vepsas ei ole ta tundmatu. Nõnda näit. (pea igalpool lõunavepsas) *si̯zar* 'sõsar, õde' (s. sisar), *šį̄lik* 'sisalik', *šį̄blin* ~ *šį̄lbin* 'harutan lahti, kõdritsen' (s. silvon), *tšį̄tškõ* 'sõsarakene, sõtse', *tšį̄hišta* 'sihiseda' (s. sihistä), *ti̯rskahtada* 'prõksatada', *ti̯rahtada* 'libiseda, komistada', *ri̯štkab* (Krl.) 'hargub lahti', *ti̯rškta* 'õnge hakata'. Aga sagedasti ka selgeis vene lainudes: *ri̯ndazhę* 'kallale tormata', *tsi̯p* 'kanapoeg' (v. цып), *švi̯rkta* 'liugu lasta, sõita', (? v. швыр-), *si̯rikaz* 'niiskevõitu' (v. сыроватый), *ri̯ŋk* 'turg' (v. рынок), *ri̯š* 'punakas (hebune', v. рыжий), jne. Vahest on meil siis vepsas (nagu ka setu keeles) ainult hilise *i̯*:ga tegu, millest jaolt vene mõjule, jaolt otsekohe eelkäivale sibilandile võlgneme. Vrd. ka *šį̄žäl'* 'põu', kus *i* on delabialisatsiooni teel *ü*:st tekkinud (vanematel *šüžäl'*), ja niisama alg-esivokaalne *ki̯rvezvaŕźńik* (Krl.) 'kirvevarre pikkune'. Parem võiks juba vahekord *si̯ud* 'sild', aga *silm* 'silm' midagi kahesuguse *i* suhtes tunnistada.

Kõige rohkem tunnistaks aga *i̯* võrdlemisi hilist olemas-olu vahekord nagu soome (või lõunaeesti) isä, aga visa. Kui nimelt allpool esitatud arvamine õige on, et järgsilpide *ä* alleš pääle algsoome (vanemat), ajajärku esimese silbi esivokaali mõjul tekkinud, siis ei või esi-*i* ka tüübis visa kuigi vana olla, sest sel puhul oleks *visa* > **visä* (nagu *isa* > *isä*).

267. Nõnda võiks meil põhjust olla, algsoome keelejärjest välja minnes, *i*- ja *i̯*-rühmi lahutada, aga esitame nad ometi koos. Näit. *rindazлu* 'rinnaluu', *tik* 'rähn, tikk' (s. tikka), *ťin* 'tina', *sidāta* '(ruttu) siduda', *vigad* 'vead', *si̯adan* 'paigutan' (s. sijoitan), *pigutte* (Krl.) 'pea', *ižand* 'isand', *i̯tšę* 'ise', *niža* 'nisa', *ližada* 'lisada', *sibi̯āńe* 'kõdi-tõbi,

sügelised', *silm* 'silm', *mińtaht* 'mistahes', jne. Nii *š*:i kui ka *tš*:i järel on, nagu eel tähendatud, enamasti *į*, aga on ka *i*, näit. *širāťa* 'siriseda', *tšiďab* 'tibab vihma', *tširištōťta* 'viriseda'.

r:i eel näiks *i*:l tendents olevat alaneda: *hernub* 'aevastab' („hirnub"), *peŕť* (~ *pėŕt*) 'tuba' (s. pirtti). Ometi *hiŕ*, *irdaлę*, *kirota*, *kirįutab*, *nirvišk*, *pirāďa*, *virkan* j. t., nõnda et millestki korrapärasest muutusest ei või vähemalt meie murdeis kõnet olla.

Tähele panna ka *pirmūńe* 'põrmukene' (liivi *pęrm*), kus aga sõna iseloom ei lase kindlamat „oodatavat vastet" ära määrata.

268. Pääle eelmainitud *šüžäľ* < **sūžal* < **sisal*, tuleb *i* labialiseerumine ette ka sõnus *püžüb* 'püsib' (s. pysyy), *püšttä* 'püstitada', *püštüt* 'püsti'; juba *s* > *š* näitab, et siin *i*:st tuleb välja minna[1]. — Labialisatsiooni kaudu on *ü* sündinud ka sõnas *pühlām* 'pihlakas' ja võib olla ka sõnas *įüvāńe* 'ivake'. Sõnas *kütktä*, pr. *kütkin* 'kitkuda' näikse *ü* ka vepsast kaugemale ulatavat.

2. Pikad vokaalid.

269. Esimese silbi pikad vokaalid on lõunavepsas, nagu vepsas ülepää, lühenenud.

ā.

Näit. *ma* 'maa', *san* 'saan', *sada* 'saada', *radabad* 'teevad tööd' (vrd. s. raatavat), *saŕ* '(jäme) palgimets, laas' („saar"), *(nagriž-)naŕ* '(nairi)vars, lady, pääline' (s. naatti), *(ťe) sar* '(tee) haru' (s. haara, aga ka saara 'adra haru'), *vatę* '(villane) riie' (s. vaate 'riie'), *лabaz* (? < *ā*, vrd. vepsIsai. *lābas*) 'puude najale (metsa) tehtud lava', *лaŕ* 'viljasalv' (s. laari).

Terminatiivseks käändelõpuks kujunenud postpositsioon *-sā* (näit. *ehthassā* ~ *ehthasā* 'õhtuni'), mis vastab eesti 'saadik', s. saakka sõnadele (vist **sātīk*, millest rõhutumas asemas **sāīk* > **saįk* > *saį* > *sā*), on sellest *a* > *ä* muutusest osa võtnud, mille üle teise silbi vokalismis; näit. *tähässā* ~ (Krl.) *tähäsā* 'siiamaani' (s. tähän saakka), *päįhässā* 'päevani'.

[1] See edustus sunnib mind loobuma arvamisest, et näit. eesti *ü* vastavais sõnus juba algsoomest pärandatud on (vt. Kod. dial. 172). Päälegi ei ole neil tõendustel, mis „vokaalharmoonia" tekkimislugu tol korral näis selle arvamise kasuks pakkuvat (Kod. vok. 128), enam maksvust, sest teise silbi *ü* tahaksin, nagu hiljem näeme, igas keeles õige hiliseks oletada.

ā.

270. Näit. *ja* 'jää' (subst.), *jän* 'jään', *jädä* 'jääda', *pä* 'pää', *śä* 'ilm, ilma seis' (s. s ä ä), *vändän* 'mängin' („väänan"), *vändutada* 'ära veedelda, võrgutada'. *säśk* 'sääsk', *śärd* 'säärt', *äń* 'hääl' (s. ä ä n i), *äńud* dimin., *käp*, plur. *käpud* (Arsk.) '(vanaaegne) haud, kääbas'.

ō.

271. Näit. *so* 'soo', *toda* 'tuua' (s. t u o d a), *noŕ* 'noor', *hoľ* 'hool', *voź* 'aasta' (s. v u o s i), *torǫz* 'rõske, toores', *rod* '(kala) rood', *vodab* 'tilgub läbi' (s. v u o t a a), *somuz* 'soomus', *tom* 'toomingas', *tomitš* 'toomemari', *koŕ* 'koor', *mod* 'nägu' (s. m u o t o), (*pezen*) *modon* '(ma pese) näo, nägu', *not* 'noot', *po* 'naister. suguelund' (vrd. s. Lr. p u o 'födsladelarne').

Pandagu tähele ka õieti juba käändelõpuks kujunenud postpositsioon *лоп*, *лопрā*, *лost* 'juures, juurest, juurde' (s. l u o n a, l u o t a, l u o), näit. *mamaлon* 'ema juures', *meiďeлопрā* 'meie juurest', *minuлost* 'minu juurde'. Kohati *-lęst* (~ *-lest*), mis nähtavasti eelmiste esivokaalide mõjust oleneb.

ō̆.

272. Näit. a) *śön* 'söön', *śödä* 'süüa', *lödä* 'lüüa', (*heŋg*) *lösę* '(süda) tuksub', *mödä* 'müüa', *ťö* 'lina' („töö", s. o. algup. naiste näputöö), *vö* 'vöö', *võtäzhę* 'ennast vööga köita, vöötada' (s. v y ö t t ä y t y ä), *rõstän* 'kisun lahti, riisun' (vrd. s. r y ö s t ä n), *pörüb* 'käib ringi,ťpöörib', *öpörāńe* (~ *öpäräńe*, *eperāńe*, < **ō̆-põräi̯nen*) 'nahkhiir', *õbok* 'põhja ilmakaar' („öö külg"), *öńik* 'öövõõras', *ö* 'öö', *polö* (< **pōli-ō̆*) ~ *pohpoľ* 'põhjakaar'.

b) Ka *ō̆*:st lühenenud *ö* on sellest *ö* > *e* muutusest osa võtnud, mida lühikese *ö* ajaloos nimetasime; näit. *śen*, *śedä*, *ťedä*, *ťe*, *ťe* (*kaďve* < *kadi̯a-vō̆*) jne.

273. Postpositsioon 'mööda' (s. m y ö t e n, m y ö) on kujunenud käändelõpuks *-mu* ehk (natuke vanem) *-mud*, näit. *pädmu* 'pääd mööda' (resp. 'pääga'), *ťedmu* 'teed mööda', *haŋgemu* 'hange mööda', (*ištumā*) *ťämošťmu* '(istume) tule valgusel' („tuld mööda"), *meľhišťmu* 'armsamaga', *vaţsamu* (*moŕžä*) 'raskejalgne (naine)'. Nõnda siis **mō̆-* > **mö-* > *mu* — tagavokaaliga lõpp sellepärast, et *ō*:d järgsilpides ei leidunud ja et ta (ning *ü*) praegugi ainult väga piiratud juhtumustel ette tuleb.

ę ja ē.

274. Muidugi on ę̄ (nagu ę:gi) ē:ks muutunud ja arvatavasti juba nii vara, et vokaalide lühenemise ajajärgul ainult üks ē oli, millest *e* sai. Näit. *veraz* 'võõras' (s. vieras), *resk* (*maįd*) 'rõõsk (piim)', *venošti* 'vaikselt, tasa' (s. vienosti 'mahedalt, tasa', vrd. vadja *vę̄no* 'aeglane'), (*prihad*) *henod* '(poisid) nõdrad' (s. hienot 'peened'), *ťe* 'tee', *ťedan* 'tean' (s. tie̯dän), *ťedā* (*meź*) 'teadja (inimene)', *seń* 'seen', *veda* 'viia' (s. viedä), *veretuda* 'veeretuda', (*seįn-*) *veres* '(seina-) ääres, veeres', *keľ* 'keel', *meletōţšob* 'hullab', *peľ* 'peel', *ťemuz* '(kala-) supp, leem', (*bungutaškandęţ*) *perda* '(hakkad) peeretama'.

275. Mõned iseäraldused: *võba* 'viivad', *võgat* 'viige' (Krl., mujal *vebad*, *vegat*, vrd. s. vievät, viekää), *vǭ* (alati lauserõhuline) ~ rõhutumana *voų*, *vō*, *vo* (< **vēla*) 'veel'. Vrd. vastavaid labialisatsioone *e* ajaloos. — *śerm* '(nina) sõõre' (s. sierain) kõrval tuleb ette ka *śärm*. Sagedamini *i* oodatava *e* asemel: *piń* 'peenike', *pińikāńe* 'väiksekene' (meelitussõna), *ľib* '(saab) küllalt', ka 'saab olema', *linīž* 'saaks olema', *ŕibu* 'narts, narm' (? = s. riepu; vist parem = eesti 'riba'). Nagu märgata, ei saa viimastele „erandeile" juba sõnade iseloomu pärast suurt tähtsust anda.

ū.

276. Näit. *su* 'suu', *ʌu* 'luu', (*kakś*) *kud* '(kaks) kuud', *kudęn* 'kuue' (arvus.), *kuzęn* 'kuuse', *kuʌę* 'kuule', *puspā* 'puust', *suŕ* 'suur', *įuręd* 'juured', *įutuda* 'läkastada' (vrd. s. juuttua), *uź* 'uus', *murhāńe* 'sipelgas' (s. muurahainen), *ʌuďţšob* 'pühib luuaga', *urdamnik* 'uuristamisraud', *putustadazhę* '(enesel) nööbid kinni panna'.

ū̆.

277. Näit. a) *pü* 'püü', *püńikad* 'püüde ostjad', *tüń* 'vaikne' (s. tyyni), (*bardan*) *hüďäb* '(habeme) härmatab ära' (vrd. s. hyytää).

b) *pi*, *tiń*, *hiďäb* sääl, kus ka lühikene *ü* oli *i*:ks muutunud.

ī (ja ? ī̆).

278. Näit. *hiŕ* 'hiir', *niń* 'niin', *ükspikō* (*kaŋgaz*) 'kare linane riie' (s. piikko, vrd. pii), *pi* '(reha) pulk' (s. pii), *viž* 'viis', *vidas* '(tihedas) männikus' (s. viidąssa), *hiľ* (*-haųd*) 'söe (-auk)' (s. hiilihauta), (*lindud*) *kimibad* '(linnud) on mängul', *kimaz* (Krl.) 'kiimaaeg, mänguaeg', *tińhed* 'tiined', *viľda* 'lõigata riiet' (s. viillä), *likutada* 'liigutada', *ŕipta* 'rippuda', (*hämäšauguñ*) *sim* '(ämbliku võrgu) niit' (vrd. s.

siima), *ńiťid* 'niidid', *ńiťud* 'niidud, heinamaad', *ńiťan* 'niidan heina', *lin* 'kanep', *linma* 'kanepimaa' (s. liinamaa), *kiťťa* 'kiita', *rišt* (*proįďī*) 'kaua aega (läks)', *rištan* 'kaua' (Ingeri karj. *rīssan*, vt. Porkka, Ingr. Dial. 141)[1], *sirīʒšį* (< *sīri-*) 'mööda'. Onomatopoeetne *īhotada* (~ *ihotada*) 'hirnuda' ei teeni suurt tähelepanu.

279. Nagu näha, on pikkade vokaalide lühenemine järjekindel, käsitades ka kõrged vokaalid (*ū*, *ǖ*, *ī*), mis Äänis-vepsas näikse alati väljaspoole lühenemisseadust jäänud olevat. Muidu on ju lühenemine üldvepsa omadus, mis juba selle häälikmuutuse kõrgevõitu vanadusest tunnistust annab. Nõnda on loomulik, et esimese silbi diftongidest sündinud pikad vokaalid (*sȫ́n*, *sēžun*, *sēbaz* j. t.), mida kohati ette tuleb (vt. allpool), ei ole muutusest osa saanud võtta. Kohalistes vene keele murdeis on vokaalide kvantiteet vist kaunis ebamäärane — on tahetudki vepsa vokaalide lühenemises just vene mõju näha, mis aga õige küsitavaks jääb —, ja selle pärast ei paku ka lainsõnad neid kriteeriume. milledest muidu vahest võiks abi olla. — Ka võib sõnale sattunud lauserõhk (tunde rõhk) vokaali pikaks venitada, näit. *nitmas mä āńi paha* 'niitma ma väga agar'; et ta aga juhusliseks jääb, ei ole ta suutnud seda mõju keele sõnastiku pääle avaldada, nagu seda lauserõhutuse tagajärjel sagedasti oleme näinud.

Üks kriteerium lühenemise relatiivse vanaduse määramiseks jääb ometi ja nimelt niisugused sõnad nagu *h* ajaloos esitatud *tohi* '(kase) toht' (s. tuohi), *uhi* 'aastane tallekene' (s. uuhi), *möhä* 'hiline aeg' (s. myöhä) (*rih* 'rehetäis vilja', vist analoogiline, pro *rihi*). Kõrvu seades *tohi* < *tōhi* ja näit. *keľ* < *kēli* näeme, et lühenemine *h* eel varem sündinud, s. o. enne lõppkadu, mis ainult pika vokaali järel võimalik oli, üleüldine lühenemine aga hiljem, ja nimelt pärast lõppkadu, sest et lõppvokaal kadunud (vrd. Setälä, ÄH 329), ja samuti pärast sisekadu, nagu *ťednūž* (<| **tētanu-*), *suŕmad* (< *sūrimat*) jts. osutavad. — Lühenemine *h* eel ongi üks vanemaist muutustest, vahest koguni — selle pääle vaadates, et ta ka vadjas ja eestis, kohati ka soome murdeis esineb — juba algsoome hilisemast ajajärgust pärit.

[1] See huvitav sõna (vrd. riist 'tarbeasi', s. riista 'vili, metsloom', vahepäälne tähendus vist 'hää tükk' > 'tükk aega') lasebki meil vist mõista, miks 'rist' sõna vaste mitte **rišt* : **rištan* ei ole, vaid *krist* : *kristan* (vrd. 8). Igapäevne usuterminoloogia sõna, mis nähtavasti *risti* või *rista* kujulisena keelde kord ilmunud, sai seda kergemini venelisema kuju poolt kõrvale tõrjutud, et hoopis teise tähendusega *rišt*, *rištan* (*ī rištad* jne.) oli vahepääl keelde arenenud.

3. Diftongid.

280. Esimese silbi diftongide eelvokaal, sonant, on ülepää niisamasugusel järjel kui vastav esimese silbi lühike vokaal, joonekene, mis lõunavepsa, nagu allpool näeme, põhjapoolsemaist murdeist tublisti lahutab, mis aga teiste sugukeelte seisukohalt suurt iseäraldust ei paku. Diftongi järelvokaali („konsonandi") kohta võime ütelda, et *i* ja *u* on ülepää ka säilinud, kuna oletatud *ü* asemel enamasti *u* esineb; ainult kohati ja enamasti noorema põlve keeles on järelkomponent madalamaks redutseerunud, kuni täielise assimilatsioonini oma sonandi sarnaseks (*päi̯v* > *pȃv*, *лаu̯лаb* > *лāлаb* j. t.[1]). Kuid võtame küsimuse üksikasjalisemale selgitusele.

a. *i̯*-lõpuga.

ai̯.

281. Näit. *ai̯ďńik* (*hebōńe*) 'aidadest ülekargaja (hobune', s. 'aituri, aitomus'), *mai̯ďńik* 'hää lüpsiga (lehm)', *лai̯ď* 'veeväli' (ka kohalises vene murdes лайда), *nai̯da* 'naist võtta' (s. naida), *kai̯ď* 'kitsas' (s. kaita), *ai̯g* 'aeg', *ai̯ga* 'juures-olekul', (*lehm*) *rai̯gab* '(lehm) ammub', *tai̯gnāńe* 'tainanõukene', *vai̯gatab* 'tilgub läbi',[2] *tai̯ń* 'pooleli kedratud värten', *mai̯m* (Jer.) 'kalakene, maimukene', *mai̯hāńe* (Tgl.) 'õrnake', *tai̯men* 'taimeke', *vai̯ńe* 'vaikne', *vai̯kištu* 'jää vait', *vai̯tšę* 'parajasti', *kai̯tšęn* 'kaitsen', *hai̯kar* 'karm' (s. haiku), *vai̯hud* 'sõnakene', *kai̯v* Koiguši pagasta vepsakeelne nimi, *kai̯van*, plur. *kai̯vanod*, vepslaste sõimunimi ümbruskonna venelastel, *pai̯patada* 'tänitada, suure häälega laulda' (vrd. s. paipattaa).

Tähele panna *tsaŕināńe* 'keisriproua', < *-nai̯nen* (vt. järgsilpide diftongid); muidu ainus juhus, kus veel 'naine' ette tuleb. — Lauserõhutu partikel *vai̯* võib esineda ka *vā*, *va* kujul (= 'või').

282. *ai̯* on ülepää noorematelgi püsinud. Ainult põhja piirkülas (Šdj.) on üles tähendatud (*lehm*) *raęgub*, *taęgnāńe*, *vaękištu*, *kaętšęn* jne.; isegi *lāńištab* 'lainetab'. Aga selle kõrval näikse mainitud külale omasemana edustusena esinevat pikk vokaal, mida foneetiliselt tuleb *a* ja *i* vahemoodustuseks pidada: miski õieti tagane *ā*, mille *ą̄*:ga kirjutame, olgugi, et vokaal vähemalt lõpposalt natuke kõrgemal artikuleeritakse, nõnda et temasse midagi *õ* taolist seganeb. Näit. *rą̄gub*, *vą̄kištu*, *vą̄hud* (< *vai̯hud*), *ą̄das* 'aias', *są̄ń* 'sain'. Seesama maksab mutatis mutandis ka teiste Šidjärve diftongide kohta, kus ühesugune tagavokaali + *i* assimilatsioon sündinud.

[1] Sel puhul leiab Setälä (TSK 10, lk. 848), mitte korrapärast arenemist, vaid hilissündinud astmevahelduse jälgi. Nõnda siis isegi teine kiht seda kõikseletavat nähtust, aga ikka ainult „jälgede" näol!

[2]) Karjala *vaįattau* < **vaįyatta-*, nagu *poįat* < **poįyat*.

äi̯.

283. Näit. *ťäi* 'täi', *päi̯v* 'päev', *päi̯väd* 'päevad', *säi̯giž* 'õlekord rehe põrandal', *päi̯duda* 'lahtuda' (näit. soojus ahjust), *läi̯kitazhę* 'lainetada', *läi̯kähtädä* '(korraga) läigatada', *räi̯mähtädä* 'plaksatada', (*silmad*) *häi̯mäkod* '(silmad) sumedad, kirjud'. — Täitsa tundmatu ei ole ka kõrgem *ä* artikuleerimine (näit. *ťɛi̯*, tükati Arsk.).

Huvitav on suhe *täi̯*, plur. *täi̯äd*, niisama *täi̯ekaz* 'täiline, täitanud'. Nähtavasti on siin ainult geminaada häälikseaduslik lühenemine sündinud: **täi̯i̯ät* (vrd. eesti 'täiad') > *täi̯äd*. Vrd. allpool ka *ńevon* < *nevvon* < *neu̯von*.

Korrapäraselt *kägentä* < *-täi̯* 'puutäi' (nagu *tsaŕinäńe* 281); vrd. ka *tämbä* (< **täna päi̯vana*) 'täna', *tombä* (< **tõna päi̯vana*) 'hiljuti'.

284. Noorematel alanenud *i̯*, kuni täie assimilatsioonini: (*säęgiž* ~) *sägiž*, (*läękiťšęsę* ~) *läkiťšęsę*, *päv*, *päväd*. Ka Šidjärves selge *ä*: *päf* 'päev', *tä* 'täi', jne.

oi̯.

285. Näit. *poi̯g* 'poeg', *koi̯r* (~ *koi̯ŕ*) 'koer', *koi̯nab* 'koinab', *hoi̯keta* 'peenendada' (vrd. s. h o i k e n t a a), *ʌoi̯tho* 'kaugele' (s. l o i t o l l e). Muidugi niisama ka sõnus, kus eestis *õi̯*, näit. *oi̯ged* 'sirge, õige', *oi̯geń* (*aʟamha*) 'läks (sõitma)', *toi̯ńe* 'teine' ('tõine'), *toi̯žõ* (Laht) 'uuesti', *voi̯* 'või', *ʌoi̯m* '(kanga) lõim', *poi̯kpoľńe* (< *poi̯kkipõlinen*) 'põikpuu (rees)', *oi̯vaz* 'linavihk' (vrd. eestL 'rõivas' = riie), *poi̯metiž* 'iluõmblus' (vrd. 'põimida'), *roi̯mahtada* 'prantsatada', *toi̯votuz* 'tõotus, lubadus', *koi̯v* 'kask, kõiv'; niisama (*toda*:) *toi̯n* '(tuua:) tõin', *ʝoi̯n* 'jõin', (*ʌoda*:) *ʌoi̯n* 'lõin (kangast)', (*so*:) *soi̯d* 'soid' — vormid, mis eesti omade kriteeriumide järele juba näitavad, et vepsa edustus siin algupärasem on.

Verb *voi̯da* 'võida' on keeldsõnaga kokku liitudes oma häälikulise ja tähenduslise iseseisvuse kaotanud: *embõ* (< *en voi̯*) 'ma olen haige', *embõškandęn* 'hakkan haigeks jääma', *ïvõ* 'ta on haige' (vrd. *ïle* 'ei ole'). Samuti *puvõ* 'paastuõli' < *pü-voi̯*. Vt. diftongid järgsilpides.

286. *oi̯* näikse ka mujal ülepää säilinud olevat, väljaarvatud (Tgl., Tšl.) *tõńe* 'teine' (ka *tõžïd'* 'teisi') ja *ʝõń* 'jõin', kus vahest *ń*:i palatalisatsioon assimileerivalt on mõjunud. Šidjärves aga *tõ̭* 'tõi', *ï võ̭* 'ei või', *tõ̭votada* 'tõotada'; ometi *poęg*, *koęr*, *poęmetiž* — vahest peegeldus millestki põhjapoolsemais murdeis ettetulevast häälikseaduslikust edustusest.

öi̯.

287. a) Enamasti säilinud, näit. (*södä*:) *söi̯n* 'sõin', (*ľödä*) *ľöi̯n* 'lõin', (*mödä*) *möi̯n* 'müüsin', (*vö*:) *vöi̯d* 'võid, vöösid'.

b) *ö* delabialisatsioon sääl, kus ülepää *ö* > *e*, *ü* > *i*: *sei̯n*, *ľei̯n*, *mei̯n*, *vei̯d*.

c) Oige laialt põhjakülades (noorematel ka Tgl. ja Tšl.) *sȭń*, *lȭń*, *mȭń*, *vȭd'*.

d) Kortlaht'i iseäraldus *öi* > *üi̯*: *süi̯ń*, *lüi̯ń*, *müi̯ń* (ometi *või̯d'* — kas lain või analoogiline *ö*).

ęi̯ ja *ei̯*.

288. *ęi̯* muidugi *ei̯* sarnaseks saanud. Edustus järgmine:

a) Enamasti säilinud, näit. *sei̯žutada* 'asetada, seada', *lei̯kõda* (< **lei̯kkęltak*) 'lõikuda', *hei̯m* 'sugukond, hõim', *pei̯gõ*, pl. *pei̯gɹod* 'põial' (s. murd. peikalo), *hei̯kembäńe* 'nõrgem', *sei̯baz* 'teivas', *sei̯ń* 'sein', *hei̯ditš* 'õitses', *hei̯n* 'hein', *lei̯ban* 'leiva', (*t'e*:) *t'ei̯d* 'teid, teesid', *t'ei̯lpä* 'teilt' (pron.), *nei̯š* (*ɹambhīšpä*) 'neist (lambaist)', *hei̯d* 'neid', *hei̯l* 'neil, neilt', (*veda*:) *vei̯n* 'viisin'.

Keeldsõna *ei̯* (ains. 3. isik) on kiirtempo tagajärjel alati *ī*:ks saanud, näit. *hän ī anda* 'ta ei anna', *ī-id'ä* 'mitte idanev', *ī-bohat* 'vaene'. Samuti *īle* (Arsk. *īlę*) < *ei̯ olę* 'ei ole', *īklīž* (< *ei̯k-olīž*) 'kas ei oleks'; kujukas näitus sellest, kuidas iseseisvad sõnad võivad kokku sulada[1]. Tuttav lühenemine *ei̯* > *e*: *eka* (ometi ka *ei̯ka*) („ega"), näit. *anda eka otan* 'anna, muidu ma võtan'.

b) Põhjapoolseis külades (noorematel ka Tgl. ja Tšl.) *ei̯* > *ē*: *sēžun* 'seisan', *lēkõd'a*, *hēm*, *pēgõ*, *sēbaz*, *sēń*, *lēban*, *hēd'* jne.

c) Kortlaht'i edustus *ei̯* > *ī*: *sīžun*, *līkata* ('lõigata'), (*hau̯mez-*) *hīń* (< **halmęhhei̯na*), *sībaz*, *sīń*, *līban*, *vītš* 'nuga, veits'. (Ometi *hei̯d'ita*, *sei̯tšmen*). Labiaalkonsonandi järel on sündinud *ei̯* > *üi̯*: *vüi̯* 'viis', *müi̯l* 'meil', *müi̯d'* 'meid'. (Viimase analoogial ka *tüi̯d'*, *hüi̯d'*, elat. *müš*, *hüš*).

289. Viimaks olgu tähendatud, et *sei̯tšmęn* 'seitse' näikse kohati (Arsk., vanh.) *sęi̯tšmęn* kujul esinevat. Vististi miski jäänus *s*:i järel sündinud *e* > *ę* muutusest. Šodjärve murdes ka *sęi̯baz* 'teivas', *sęi̯n* 'sein'[2].

ui̯.

290. Igal pool säilinud, näit. *hui̯ktatõ* 'häbematu', *ui̯ndelīń* 'uinusin, magasin', *pui̯k*, pl. *pui̯kod* 'pilbas, pulk' (s. puikko), *kui̯v* 'kuiv', *kui̯vitš* 'kuivanud puu', *mui̯t'i* 'muidu', *kui̯d* '(lina) kiud' (s. kuitu),

[1] Kujukas iseäranis selle tõttu, et esineb ka normaalrõhuga *ei̯ olę*, kuid tähenduses 'ei tunne ennast kodus, ei saa läbi' (vt. Näytteitä etelävepsästä I, lk. 76, rida 3: *häŋ_kanāžīlon ei̯ olę*).

[2] Kahjuks tuli teade ainult ühe naabriküla elaniku läbi, sest Šodjärvele ei olnud mul võimalik saada; teisi iseäraldusi ei teatud murdes ette tulevat.

puińe 'puine', (*orā*) *puitab* '(orav) kargab puid mööda' (s. puittaa), (*лu:*) *лuid'* 'luid', (*ku:*) *kuid'* 'kuid', (*su:*) *suid'* 'suid', *kuiťńe* 'missugune'; liitsõnaline lühenemine: *kaikuťńe* 'igasugune, igaüks'.

Partikel *kui* lauserõhutu oleku tõttu järelkomponendi kaotanud, näit. *baśip_ku hambhūtō* 'kõneleb nagu ilma hammasteta (inimene)'.

üi.

291. Märgitud ainult üks näitus: (*pü:*) *püid'* 'püid, püüsid', *püiťe* 'püüdele, püile'.

-i kadumine *s*:i eel silbi lõpul.

292. See juba *s*:i ajaloost tuttav nähtus (kusjuures *s* > *š*) käib kõikide *i*-diftongide kohta. Näit. *paštab* 'küpsetab' (s. paistaa), (*nogi*) *loštotab* ~ *läštätäb* (? < **läistä-*) '(nõgi) läigib', *muštabad* 'mäletavad (surnuid)', *ušte* 'lant, vedel' (s. uiste), *лašk* 'laisk' (hobuse kohta), (*maińe:*) *mašť* 'maist', (*puińe:*) *pušť* 'puist', *лušť* 'luist', *tošť* 'teist', *toštiń* 'kesteab, vahest', (*veitšen:*) *vešť* 'veist, nuga'.

Harukordselt tuleb ette ka üldistunud diftong: *neiš kuiš* 'neis kuudes' — sest et see kääne nähtavasti väga haruldane on näit. plur. partitiivi (*neid kuid*) kõrval. Samuti *seišta* (pro **sešta*) 'seista'. Ainult ühes kohas (Krl.) on analoogilist *i*:d laiemalt näha: *puišť*, *toišť*, (*vītšed:*) *vītšť* (kuid *paštab*, *лašk* jne.).

Sõnadest *vestta* 'vesta' (s. veistää) ning *pästär* 'linatolge' (s. päistär) vt. *s*:i ajalugu.

293. Diftongi kadumise vanaduse kohta on olemas kaks toetuspunkti. Eeldades, et tüüp (*paižę:*) *paiškekaz* 'paiseline', (*heiže:*) *heišked* 'kõhussid' või *seitšmen* (mitte **paškekaz*, **hešked*, **setšmen*) mitte üldistunud diftongi ei edusta — ja *maine* : *mašť* suhet silmas pidades tuleks tähendatud tüüpi küll häälikseadusliseks pidada —, on diftongi lühenemine sündinud enne sibilandi saamist silbi lõpphäälikuks, s. o. enne sisekadu. Teiselt poolt on *š* häälik saanud ainult *i* mõjul tekkida, s. o. diftongi lühenemine on sündinud pärast tuttavat *s* > *š* muutust (kui mitte ühel ajal sellega). Et järelikult diftongi *i* kadumine vanem on kui sisekadu, noorem aga kui *s* > *š*, siis peab viimane muutus (*s* > *š*) omalt poolt vanemaks arvatama kui sisekadu — oletus, mida teisedki nähtused (*entšīkš* < **entišiksi* < *entisiksi*) kui ka muutuse ulatamine üle kogu vepsa-aunuse keelkonna ainult kindlustab.

Aga ka diftongi *i* kadumine on üle kogu vepsa keele ja isegi aunuses tuttav, nõnda et ka selle kohta käiv vanaduskriteerium igapidi ustav on.

b. *u̯*- ja (oletatud) *ü̯*-lõpuga.

au̯.

294. a) Enamasti säilinud, näit. *hau̯g* 'haug, havi', *rau̯dad* 'rauad (ometi *kuźirādad* 'tagemed'), *лau̯d* 'laud', *hau̯dnik* 'hautamisnõu', *лau̯лab* 'laulab', *hau̯kāďan* 'hammustan, haukan' (s. haukkaan), *rau̯kõhud* 'vaesekene', *лau̯k* 'sibul', (*eľan mamāń*) *kau̯t* ~ *kau̯d* '(elan oma ema) juures', (*nime k.* 'nime järele'), *лau̯t* '(õngitsemis-)parv' (s. lautta), *ńau̯gutada* (*vi̯tsā*) 'peksta (vitsaga)'. Niisama ka *i̯au̯hotada* 'jahvatada', *i̯au̯hmīńe* 'jahvatuskivi, käsikivi', *i̯au̯htuda* (~ *i̯äu̯htuda*) 'hanguda'.

b) Põhjapoolseis külades (Šdj., nooremail ka Tgl. ja Tšl.) on assimilatsioon *au̯* > *ā* sündinud: *лād*, *лāлab*, *hāgāďan*, *rāk*, *лāt*, *i̯āhod*, *hādõš* (pn., iness.), *hāgi̯ārǰ* (pn.) jne.

Tähendatagu, et *au̯* ka *ал*:ist sündinud, näit. *vau̯miž* 'valmis', *šau̯gun* (aun. *šallun*) 'koti', kuid seegi on reduktsiooni piirkonnas *au̯* > *ā* muutusest osa võtnud: *vāmiž*. — Sõna *rau̯k* 'vaene' võib laiserõhutumalt igal pool *rāk* ja isegi *rak* kujul esineda, näit. *īle rag‿ďeŋgōď* 'ei ole, vennike (armetu vend), raha'.

äu̯ (? *äü̯*).

295. a) *ä* on ülepää säilinud, kuid oodatava *ü̯* asemel ilmub *u*, kohati selgelt ja järjekindlalt: *räu̯staz* 'räästas', *ťäu̯ź* 'täis', *täu̯dūńe* 'täieline', *täu̯duda* 'täis saada', (*vähä*) *täu̯dū* (*hau̯gōť‿pätše*) '(vähe) mahtus (halge ahju)', *säu̯nę* 'säinas', *hämähäu̯k* (Krl. *hämähau̯g*) 'ämblik', *käu̯лęn* (*äu̯* < *-ävu-*) 'käin', *näu̯kta* 'näuguda'. Kuskil ei ole järjekindlalt *äü̯*:d (küll aga *ä*, vrd. allpool), kuid *äü̯* (resp. *äü̯* väga tahapoole artikuleeritud *-ü̯*:ga, mis ligikaudu meediodorsaalne *u* on, nagu näit. vastav häälik rootsis) võib selge *äu̯* kõrval ette tulla, näit. (Arsk.) *räü̯stäz* (enamasti taga-*ü*:ga), (*ťäu̯dęd*, *ťäu̯t*, *täu̯ź* ~ *täü̯ź*, aga :) *täü̯ttä*, (*säu̯ŋgīď* ~) *säü̯ŋgīď*, (*käu̯лęn* :) *käü̯līń*, *käü̯dä* (taga-*ü*), *läü̯lä* 'raske', *läü̯mäs* (taga-*ü*) (< **läu̯лmas*) 'raskesti'. Vrd. ka *läü̯hä* (< **lävha* < **lāvahan*) 'lauta'.

Kas tuleb nüüd mõtelda — nagu seda üldine arvamine nõuaks —, et *äü̯* on algupärane, *äu̯* aga hilisem, järgmise silbi tagavokaali mõjul vahest tekkinud? Näeme allpool *eü̯* ajaloost, et see oletus kindel ei ole. Nähtavasti on *äu̯*:l tendents olnud *äü̯*:ks assimileeruda, aga seda on takistanud või püüdnud takistada järgmise silbi tagavokaal; nõnda oleks häälikseaduslik (Arsk. vanal keelejuhil esinev) vahekord: *täü̯ź*, *täü̯źīď*, aga *ťäu̯t*, *ťäu̯dęd*, kuid arusaadavalt on sarnane vahekord tasanduste eest raske püsima. Sinna tuleb juurde murrete kirju edustus ja segiminekute võimalused.

b) Kohati noorematel (Tgl. ja ümbruskond) on *äü̯* > *ā̈*: *rā̈stäz*, *ťā̈ź*, *sā̈ŋgīď*, *kā̈dä* jne.

c) Šdj. iseäraldus: *ŕāstaz*, *ťāź*, *śāna* ('säinas'), pl. *śāŋgad*, (*kaži*) *ńāgub*, *ľāma* (= *ľäü̯lā̈*, *l* > *m* kohta vt. *l*:i ajalugu).

ou̯.

296. Midagi eesti taolist *õu̯*:d ei esine, vaid alati *ou̯*, eel tähendatud reduktsiooni piirkonnas *ō*; näit.

a) *pou̯d* 'põud' (s. p o u t a), *iou̯dā* 'tühi', *лou̯natada* 'süüa lõunat', *kou̯kū kou̯kita* 'konksuga tõmmata', (*andan*) *лou̯skun* '(annan) võmmi', *nou̯zęn* 'tõusen', *nou̯zhut* 'pärast tõusmist', *kou̯kištuda* 'konksu kiskuda'. Tähele panna ka *i̯ou̯hlindūńe* 'västrik' (= „jõhvilind").

b) *pōd*, *i̯ōdā*, *лōnatada*, *nōzhut*.

Huvitav on vahekord *лou̯na* 'lõuna' : *лoŋgęn*, *лoŋgō*, *лoŋgīď*; samuti *лou̯natada* 'lõunat süüa', aga *лoŋgelīńe* 'lõuna-jumalateenistus'. Nähtavasti sündinud korrapärane muutus **lou̯nakęn* > **lou̯ŋgęn* > *лoŋgęn*, mis ju, *u* ning velaarse nasaali suhet silmas pidades, väga loomulik on.

Muidugi ka seekord *oл* > *ou̯*, näit. *bou̯* (< *boл* < **bōla*) 'mari', *sou̯* 'sool', *nou̯da* 'noolida' (s. n u o l l a), *hou̯k* (? < **holkka*) 'reis'[1]. Ka see *ou̯* on võinud *ou̯* > *ō* muutusest osa võtta: *bō* j. t.

ęu̯.

297. a) Muidugi *ę* > *e*, aga ka *-u̯* võib esisemana, s. o. taga-*ü*:na või koguni *ü*:na esineda, nagu seda *äü̯* juures nägime. Küll näit. *leu̯g*, aga mitm. part. kas tahapoole kalduva või normaalse *ü*-ga: *leü̯gīď*. Ka (Krl.) *leü̯g* : *leü̯gad*, niisama (Arsk.) *ŕeü̯n*, pl. *reü̯näd* 'äär' (s. r e u n a). Üldine on ka *e* labialisatsioon: *ŕöü̯n* (Pjat. *röu̯n*), *ŕöü̯nā̈ʈši*.

b) Tgl. (noortel) *lēg*, pl. *lēgad* 'lõug'; kord (Jer.) *lei̯g*, mis vist segasünnitus on, *sēn* ~ *sei̯n* vahelduste järele. (Vrd. siiski *pei̯gō* 'pöial', s. p e u k a l o, murd. p e i k a l o).

c) Šdj. *ľōg* (< **löü̯ga* < *leu̯ka*), *ŕōnaлę* 'äärele'.

Igal pool *pöü̯d* (taga-*ü̯*:ga) või *pöü̯d* < *peu̯d* < *pelto* < ×**pęlto*; *vöu̯* (*vöü̯* ~ *vou̯*, *vō*) 'veel'; niisama *keu̯* : *köü̯* ~ *köu̯* 'kel', *vöü̯g* ~ *vöu̯g* < **vęlka*, *pöü̯väz* (~ *pöü̯väz*, *peü̯vez*) < ×**pęllava(s)* (aga *keu̯d* < ×**kęlta*, Krl. *keu̯*, esi-*u̯*:ga, < **kello*). Šdj. *ṕōd*, *ṕōvaz* (~ *ṕou̯d*, *ṕou̯vaz*).

---

[1] Vrd. s. ? h ö l k k ä - r a v i (? ning verb h o l k k u a 'röras af och an . .', eesti 'hulkuda') ja teiselt poolt karj. *hüppäü̯ roa̯giah*, aun. *roa̯gię̯du i̯uo̯ksou̯* (×**raki̯a* 'jalg, säär'); sõnade deskriptiivse iseloomu pärast ei või vasteid kindlaks teha.

Päältnäha *u̯* kadu esineb sõnas *ńevoda* 'nõu anda, ette kirjutada' (s. n e u v o a), prees. *ńevon*. Nähtavasti *neu̯vo-* > *nevvo-* > *ńevo-*; geminaada tekkimine on ju laialt mujalgi tuttav (vrd. ka *iu̯* ajal.), ja selle lühenemine lõunavepsas seaduseks. Vrd. muidu *täi̯äd* < *täi̯i̯äd* eelpool 283.

eu̯ (? *eü̯*).

298. Samal viisil edustatud nagu *ęu̯*. Näit. *heu̯nęz* '(linnu) sulg' (s. h ö y h e n), part. pl. *heü̯nhīď*, *ľöü̯tä* 'leida', *ľöü̯źīń* 'leidsin', *möu̯k* 'kalamari', nom. pl. *möü̯küd*, part. pl. *möü̯kūď* = s. m ö y k k y 'kägar' (vrd. ometi liivi *mę̄ǩka*, part. sg. *męu̯ǩkə* 'verivorst', mille järele *ęu̯* algup. oleks). Ebajärjekindlus *e* ja *ö* suhtes tuleb nähtavasti murrete omalaadilise edustuse segiminekust (Krl. järjekindlus: ka *höü̯nhed*), kuna *u̯* ja *ü̯* kohta käib sama, mis eel *äü̯* ~ *äu̯* puhul esitatud. — Tähele panna *öu̯gotō* (< **elkettoi̯n*) 'kõlvatu inimene' (vrd. *elgendan* 'mõistan'). Tuttavad murdevahed (Tgl.:) *hēnez*, *lȫdän*, *mȫküd*, (Šdj.:) *ľōdab*, *ḿōkud*.

Iseäralik on *lölü* (~ *ľölü*) 'leilitegemise vesi'; ainult paaris kohas algup. tähendus: 'leil', ja kohati (Jer. vanemail) ka algupärasem kuju *löl* (< *löü̯lü*).

299. Järelkomponendi *ü̯* kohta — ja seda muidugi ka *äü̯* puhul — on juba aeg küsida, kas ta mitte lihtsalt *u̯*:st ei ole tekkinud; seda näitas ju kogu *ęu̯* ajalugu, kus *eu̯* > *eü̯* resp. *öü̯*, missuguse muutuse isegi *-ел* > *-eu̯* kaasa teinud. *u̯* sekundäärsusest võiks küll tunnistust anda kuju nagu *räu̯stäz* oma teise silbi *ä*:ga, kuid tõenäolik on, et see *ä* on esimese silbi *ä*-sonandi otsekohesel mõjul (üle *u̯*) tekkinud; vrd. *läu̯mäs* (< **läu̯lamast*), *käu̯dä* (< **kävuda*), *röu̯nā̆žō* (Pjat., < ×**ręu̯nai̯-*) jts. (Samuti ju ka näit. *päi̯väd* < **päi̯vat* sonandi, mitte aga *i̯* mõjul, vrd. näit. *liža*, mitte *ližä*). Nõnda siis on õigustatud kahtlus, kas a l g s o o m e s k i *ü̯*-diftonge on esinenud. Lõpulik otsus selle kohta antagu alles siis, kui asjakohane materjal ka teisist murdeist on koos ja kogu diftongide saamise lugu paremini valgustatud.

iu̯ (ja ? *iü̯*).

300. On algsoomeski ette tulnud kaunis piiratult, ja praegu ainult mõnes onomatopoeetilises sõnas tuttav, näit. *piu̯gutada* 'vidistada', (*ľämō*) *piu̯gab* '(tuli) loidab', (*ала*) *riu̯skuta* (*uksō*) '(ära) kiunuta (uksega)', *liu̯hāťa* 'lehvitada (korraga)', *niu̯k-nau̯k* (interj.). Huvitav on sõna *liu̯stez* (esise *u*:ga) ~ *liü̯stez*: *kagr läks liu̯stkeлę* 'kaer läks pöörisele' (s. o. tupest lahti enne tera tulekut). Vrd. soome l i u s t a k e 'õhuke, õrn asi'.

u̯ esineb paiguti (Krl.) peaaegu labiodentaalselt: *pivgād'an*, *rivskād'an* jne. Reduktsioonpiirkonnas aga *pīgutada*, *ала rīskuta*.

Enamasti *v* on kuulda sõnas *kivdug* (~ *kiu̯dug*) 'sauna keris' (s. k i u k a a), mis nagu oletada laseks, et see tähtis kultuursõna osadest *kivi* + *tukka* koos seisab (vrd. *ol'ktuk* 'õletuustik', Sun. *habutuk̄* 'okaspuu okste hunnik'; soomendus: 'havuläjä').

301. Kui me veel lühidalt puudutame teiste vepsa murrete lahkuminevust diftongide edustuses, siis tahaksime kõigepäält toonitada, et *-ü̯* lõpu asemel näikse alati esinevat *-u̯* ja et nii *-u̯* kui *-i̯* on alati sonandi assimileerivalt mõjult hoidunud. Selle vastu on sonant ise järelkomponendi artikulatsioonile lähenenud, ja nimelt nõnda, et *-i̯* on sonanti kõrgendanud, *-u̯* aga labialiseerinud, kusjuures veel keskvepsa näikse muutuste rohkuse poolest põhja- ehk Äänis-vepsast märksa lahku minevat. Näit. *ǵɛi̯* (vepsÄ *d'äi̯*) 'jäi', *v́üi̯* (vepsÄ *v́ei̯*) 'viis', *śüi̯* 'sõi', *lüi̯ba* '(nad) lõid', *ḱei̯n* ~ *ḱii̯ń* 'hein', *sui̯ʈšed* ~ *si̯i̯ʈšed* 'suitsed', *d'åu̯hob* 'jahvatab', *råu̯dai̯žen* 'raudse', *ťöu̯ź* (lahtise ö:ga, vepsÄ *ťäu̯ź*) 'täis', *ŕüu̯nалę* (vepsÄ *ŕöu̯nal'e*) 'servale'; samuti *ṕüu̯vaz* ~ *ṕöu̯vaz* 'lina', *ťöu̯* (lahtine ö) 'sel' (vepsL *täu̯*).

B. Järgsilpides.

a. Üksikvokaalid.

1. Säilinud voi muutunud kujul pärandunud.

302. Oleme juba siin ja sääl mahti saanud tähele panna, et vepsas eesti taoline vokaali s i s e- ja l õ p p k a d u on sündinud, ja hiljem on lõunavepsa piirkonnas veel teatavate tingimustega samasuguseid vokaalkadusid kordunud. Kui need nähtused, millede üle eriliselt allpool, välja jätame, võime järgsilpide üksikvokaalid kas püsinud või muutunud kujul leida.

a (ja ? *ä*).

a on säilinud, näit. *tabadabad* 'võtavad kinni', *tagamas* 'taga, sopis', (*mužik vou̯*) *vazakaz* '(mees veel) natuke vasikataoline', *oghakaz* 'okkaline', *ai̯лastab* 'torkab (rinnus)', *vaлatada* 'kasta', *vodatada* '(vihud pekstes rehe põrandale) laotada' (vrd. s. v u o d a t t a a), *suла* 'sula', *liha* 'liha', *viga* 'viga', *sau̯ptazhę* 'sulguda', *putustab* 'paneb (nööbid) kinni', *tuhkutabad* 'peksavad (kividega)', *meu̯dabad* (< **męlatapat*) 'sõuavad', *ahtištan* 'kitsendan', *koritamatō* 'koorimatu', *sorvakaz* (~ *vähä ehtind*) 'maal seistes poolvalminud (lina)', *лaba* 'katkenud (kanga)lõng'.

303. Üleüldise arvamise järele esines algsoomes *ä* (nagu ka esivokaalid *e* ja *ü*), kui eelmised silbid esivokaale (ka algup. esi-*i*) sisaldasid. Lõunavepsas tuleb praegu ette niisugusel korral *ä* ja *a*, ja nimelt järgmiselt:

a) *ä*, kui eelmises silbis (praegu) on mõni esivokaalidest *ä*, *ö*, *ü* (mitte aga *e*, *i*), näit. *hädä* 'taud', *käbä* 'kinda pöial', *räŋgähtädä* 'röögatada', *vändäškändob* 'hakkab mängima', *lämptäškändob* 'hakkab küdema', *mäŋgähtädä* 'natuke mängida', *mäŋktä* 'mängida', *hämärā́ńe häpsähtäb* 'hämar poeb lipsti sisse', *kötkštä* ~ *kökštä* '(loomi) tappa', *pörästū* 'eksis ära', *söndän i̯ätämā* (*лavaлę*) 'toidu jätame (põrandale)', *śöhtä* 'natuke süüa', *söškätä* 'sagedasti süüa', *töhähtōťta* '(ruttu) visata', *vökäz* 'vööga, vööline', *pühä* 'mitte-paastuaeg', *kütä* 'künda', *künmhä* 'kündma', *küksänd* 'ärakihutamine', *küksäb* 'kihutab minema', (*minuŋgi*) *rügütäb* '(minulgi) on köha' (s. r y v i t t ä ä), *ī mülüškände* 'ei hakka sisse mahtuma'. — Siiski on üles märgitud ka *kärnakod* (*akad*) 'tusased, vihased (naised)', kus *a* järgmise *o* mõjul; nom. sg. alati *kärnäk*.

ťänä 'siia' (s. t ä n n e) kõrval võib ometi kuulda *ťäna*, mis ilmsesti *sina* 'sinna' ja *kuna* 'kuhu' adverbide analoogia on.

b) *a*, kui eelmises silbis on *e* või *i*, näit. *eraz* 'keegi' (s. e r ä s), (*toh-*) *kera* '(toht-) kera' (s. k e r ä), *ťera* 'tera', *pera* 'pära', *ťehta* 'teha', *śebadan* 'kaelustan', *śelgas* 'seljas', *vedabad* 'veavad', (*openḍamā*) *emagīhe* '(õpetame) perenaiseks', (*korvaлę händ*) *ehtata* 'anna talle kõrvakiil', *verta* 'alet põletada' (s. v i e r t ä ä), *veraŋg* '(loitev) ale tuli', *ťedamā* 'teame', *heŋgahtadazhę* 'hinge tõmmata', *bepśaľńe* 'vepslane', *veďa* 'viia', *eľada* 'elada', *ezmāńe* 'esimene', *keskmāńe* 'keskmine', *selgneda* 'selgida, puhastuda', *silmad* 'silmad' (s. s i l m ä t), *silmatō* 'silmatu', *sida* 'sellepärast' (s. s i t ä), *iďada* 'idaneda', *niťan* 'niidan', *sigaľne* 'säälne' (s. s i k ä l ä i n e n). Muidugi ka (*külā́ńe* :) *külemba* 'küllalisemalt', *väli̯eta* 'vähendada (riideid)', *mäkeľda* '(nosida) süüa', *mälišta* 'karjuda', *värišta* 'väriseda', jne.

kidegi 'saanitee suure külma ajal' kuju kõrval olen märkinud (Tgl.) *kiďä*, kus *e* > *ä* (tugevasti muljeeritud *d* mõjul?), kui sõna mitte põhjanaabrite murdesse ei kuulu.

Teiseks „erandiks" on adverb *lähekädō* (Tgl., ~ *lähäteli* Krl., 'üksteise) lähedal, ligistikku', mis aga ilmsesti liitsõna on: *lähe* + *kädō* (< **kädęл*). Et ta aga vastab soome tuttavale l ä h e k k ä i n ('ligistikku') adverbile, siis näikse temas peituvatki selle problemaatilise vormikategooria seletus (instr. sg. sõnast *käsi*, vrd. ka s. s i n n e k ä s i n 'sinna poole', jts.).

304. See järeldus näikse esiteks kõige lähem olevat, et rühm a) säilinud, rühm b) aga (*e*, *i* mõjul) *a*:ks muutunud algsoome *a*:d edustab[1].

[1] Seda mõtleb ka Setälä, kui tema lõunavepsa iseäraldusena „vokaalharmoonia parema säilimise" esitab (TSK. 10, lk. 949).

Teisele otsusele viivad ometi näitused nagu (*toręgaŕ hatrõďem*) *pä̆* < *päu̯* < **päл* < **pälta*, *täu̯* < **täл* < **tälla*, *öu̯* < **öл* < **ölla*, *nälgä* < *nälgaл* < **nälkalla*, *päi̯vä̆* < **päi̯vaл* < **päi̯valla*, *hüvä̆* < **hüvaл* < *hüvaлла*, *vägõ* < *väkelta* jts. — Ei oleks ju, nagu *l*:i ajaloost selgus, esivokaali eel midagi arenemist (*l* >) *л* > *u̯* olnud, vaevalt ka pääle esivokaali kadu; ainult eelmise esivokaali mõju võis mõnikord *l*:i säilitada (*päi̯vīl'*). Tähendab: teise ja järgsilpide *ä* on lõunavepsas tõenäoliselt *a*:st tekkinud ja alles pärast tähendatud *l* > *л* muutust, mis isegi võrdlemisi hiline nähtus on (hilisem kui lõpp- ja sisekadu, vt. 208).

a > *ä* on järelikult sündinud eelmise silbi esivokaali mõjul (nõnda siis progressiivne assimilatsioon), välja arvatud *e* ja *i*. Sellestki andub tähtis kronoloogiline järeldus. Vaatame näitusi nagu (*kütketa* 'kütkestada', aga:) *sülktä* (< **sülketak*) 'sülitada', *nülkkäm* (< **nülkekam-*) 'nülgigem', *ühtsän* (< **ühtesan*) 'üheksa', (*hüpitada* 'hüpitada', aga:) *hüptä* (< **hüppitak*) 'hüppida', *ńäptä* 'näppida', (*lämbita* 'küdeda', aga:) *lämptämhä* (< **lämpitamahan*) 'küdema'. *ä* on alles pärast sisekadu tekkinud, sest varem oleks *e* või *i* selle tekkimise ära takistanud, rääkimatagi *o* takistamisest, näit. *rämbotada* '(jalad) laiali ajada', *rämptäbä* 'lähevad laiali'.

Sõna *šüžäl'* (~ *šį̆žäl*) 'põu', kus *ü* on *i*:st sündinud (vt. 268), näitab, et *a* > *ä* on alles pärast esimese silbi *i* > *ü* muutust võimalik olnud, sest *i* järel oleks *a* püsima jäänud. Veel tähtsam on *pühlăm* < *pihlai̯-* 'pihlakas', mis ise n. n. tagavokaaliga sõna on (vrd. s. pihlaja).

On mõned liitsõnad, kus järelliikme *a* on *ä*:ks saanud, ja nimelt *vönä̆* (< *vönäu̯* < **vönau̯* < **vönaл* < *×võn alla*) 'vöö all', *vönä̆лę* (~ *vönäu̯лę*) 'vöö alla', *päläg* (Tgl., mujal *pä-лag*) 'päälagi', *tähässä̆* 'siia saadik'. Selle vastu on *ä* vastaval korral *a*:ks assimileerumiselt hoidunud *-pä̆* (< *-päi̯n*) lõpus: *meťsaspä̆*, *poigăpä̆* jne.

Isegi niisugused tagavokaaliga sõnad nagu *röu̯nä̆* (< *reunalla*), *vöu̯gäd* (< **velkat*), *põu̯väz* (< *pellava-*) j. t. on hilise *a* > *ä* muutuse kaasa teinud, olgugi mitte järjekindlasti igal pool: Pjat. *räu̯staz*, Šdj. *ŕästaz*, *lõdab* jts., sest ei olnud ju diftongi järelkomponentki muudkui piiramisi *u̯*:ks muutunud, ja üle *u̯* oli *a* > *ä* haruldasem (vt. 299).

305. Olgu siin ka meelde tuletatud lauserõhutumas olekus sündinud assimilatsiooni *aла* (< **ela*) 'ära', *augam* 'ärgem', kus teises silbis assimileerivaks vokaaliks *a* (mitte *ä*) on olnud[1]. (*emä*, *etä*, *ebad* võiksid analoogilise *e* sisaldada, vrd. *en*, *ed*, *ī* < *ei*, kuid nähtavasti ei ole siin sarnast rõhutumat olekut ja assimilatsiooni eeldusi esinenudki kui imperatiivi juures).

[1] Nii tõenäone kui see assimilatsioon ka on, peame ometi meeles pidama, et lauserõhutumad sõnad võivad ka ümbrushäälikute mõjul sarnaseid muutusi läbi teha. On ju näit. setu keeles *оле ei̯*', aga *azu ui̯*', *aňna as* jts.

306. Võiks mõtelda, et palatalisatsioonjuhused *veńaks*, *eľan*, *piďan*, *miťak* ('kuidas') jts. ometigi varemat teise silbi *ä*:d peegeldaksid. Kuid oleme varem progressiivse palatalisatsiooni käsitlusel näinud, et ta ainult esimese silbi esivokaali mõju on ja seda mitte ainult oletatatud *ä*, vaid ka *a* korral (*viďas* j. t.), ning ka sõnus nagu *iďu* 'linnaksed', kus isegi soomes *u* on (s. itu). Päälegi ootaks, kui konsonandile tõesti *ä* oleks järgnenud, konsonandi muljeerumises — resp. esivokaalilise lahksiirdehääliku hoidumises — mingisugust järjekindlust, kuna järjekindluse puuduse just esivokaali palataliseeriv mõju ja järgneva tagavokaali velariseeriv vastumõju („balansseadus") paremini motiveerib.

307. Asjale selgitust annab omast kohast ka kesk- ja põhjavepsa. Sääl puutub *ä*, isegi esimese silbi *ä*, *ö*, *ü* järel (*mätaz*, *mäthad*, *ĥärgad*, *hämastoįtan*, *ľävad*, *ĥäda*, *tändan*, *täta*, *ńähta*, *ľämptab*, *pärmda*, *šöda*, *ľögad*, *šüťa*, *üľahaks*, *üłahan*, *küľaha*, *lüpsan*, *küsta*, *pühkkat*, *kütkta*), ja muidugi ka *e* ja *i* järel (*kevaz*, *kera*, *keradan*, *ľetas*, *ľendan*, *šeľgad*, *emag*, *edahaks*, *ühesa*, *ühtsa*, *väǵevad*, *iža*, *niža*, *piťkad*). Ta on aga võinud häälikseaduslikult tekkida eelmise palataalse konsonandi mõjul: *ńähďäd* (aga *ńähmaha*), *hibǵän*, *neľäšti*, *meźǵäińe*, vepsÄ *hibďän*, *päštar* ~ *päštšär* (samuti ka regressiivselt: *kärbaįńe* : *kärbäšť*, *prihäšť*), *eťäbad* (vepsÄ), *čepšäks*, *nübťäd*, *viheľdän* j. t., millede kohta ometi sagedasti teada ei ole, kas nad mitte kuskil piirimurdes vahest lainudena ei seletuks; vrd. edasi (hilistekkinud *ī* järel): *sībäz*, *sībhäd* ~ *seįbaz*, *seįbhad*. Et *ä* tõesti *a*:st on sündinud, näitavad selgesti sõnad nagu *muŕžäį* — lõunavepsaski *moŕžä* 'naine', samuti < *-ziaį* —, *hiľläd*, kus igal tingimusel ainult *a* algupärane võib olla (vrd. s. hilja-, morsian). Nõnda on meil siis vist õigus otsustada, et kogu vepsas järgsilpide *ä* alles hilja on tekkinud ja lõunavepsas märksa laiemal alusel kui põhjapoolsemais murdeis. Sellele oletusele leiame varsti teiste vokaalide edustusest toetust.

308. Eelmise puhul kerkib laia ulatusega küsimus: kas siis algsoomeski „*ä*-harmooniat" oli, nagu sääl ka „*ö*-harmooniat" keegi ei oleta? Nagu teame, mõistetakse n. n. vokaalharmoonia ajalugu üleüldse nii, et järgsilpide esivokaalid esimese silbi esivokaalide mõjul tekkisid (progressiivne palataalattraktsioon), ja seda arvamist on katsutud ka Läänemere-soome keelte seisukohalt teoreetiliste arutustega põhjendada[1], kuid seni ei ole juletud oletada, et ükski tähendatud keeltest oleks harmooniaseaduse piirkonnast välja jäänud, isegi uraali keelte algomaduseks (ja koguni uraal-altai jooneks) näivad mõned teda häämee-

[1] Vt. Kod. vok., lk. 126—131.

lega hindavat. Käesolevad vepsa nähtused sunnivad meid ometi seda vana arvamist kahtlustama. Peame ju ikka mööndma, et arenemiskäik, mida selle juures oleksime sunnitud oletama, ja nimelt *a* > *ä* > *a* > *ä*, s. o. assimilatsioon, dissimilatsioon ja uus assimilatsioon, midagi sarnast on, millega ainult äärmisel korral lepiksime. Vähemalt olgu siis kindel, et liivi ja põhja-eesti järgsilpide *a* esivokaalidega sõnus tõesti mitte algupärane ei ole, vaid — nagu kindlasti usutaksegi — *ä*:st arenenud, missugust arvamist aga liivi keele kohta ei või millegiga põhjendada ja põhjaeesti kohta pääliskaudselt, silmas pidades suhet jalg : jala, aga nälg : nälja; kuid ainult pääliskaudselt, sest kui juba progressiivne mõju m. s. tagavokaali oleks suutnud — ja mitmes keeles on suutnud — üle klusiili esivokaaliks värvida, tohime hästi ka klusiili resp. spirandi kohta oletada, et ta mitte esivokaali eel, vaid esivokaali järel palataalsema värvi omandas ja *i̯*:ks kujunes. Ka see, et põhjaeesti vanus dokumentides on „vokaalharmoonia jälgi" leitud, näikse parem selle eelarvamise pääle põhjenevat, et sääl pidi neid leiduma; *ä* märk *æ* tähendab ju sagedasti ka *a*:d, ja kui ta järgsilpides *ä*:d tõesti peaks tähendama, siis näidatagu vähemalt, et kõnesolev koht praegugi *ä*-edustuse piirkonnas ei asu. — Parem võiks *ä* põlise olemasolu oletust kaitseda selle tõsiasjaga, et tüve *a* on *i* tunnuse eel *o*:ks muutunud, oletatud *ä* aga kadunud (jalgu — härgi, annoin — käänsin). Ärgu aga meelest lastagu, et kadu ka *a*-tüvedes on sündinud (sukki, koeri) ja et seegi asi ülepää esimese silbi vokalismist näib olenevat. Kuid kogu need järgsilpide vokalismi oletatud „algsoome muutused" nõuavad vist ümberhindamist, mille koht siin ei ole, kus ainult sunnitud oleme olnud oma seisukohta kõige lühemalt põhjendama.

309. Enne kui *a* ajaloost lahti saame, tuleb meil kõneks võtta mõned vaheldused. Juba abessiivi ajaloos panime tähele kõrvalkujusid *i̯au̯hmata* ~ *i̯au̯hmat'i*, *pezmata* ~ *pezmat'i*, *valatamat'i* 'ristimata', jne. Arvasime siis (104,5), et *-t'i* ainult hiline adverbide analoogia tulemus võiks olla. Ometi näeme samasugust vaheldust ka väljaspool vepsa keelt (vrd. s. peräti, hengeti jts.) ja laialt ka ablatiivis (s. laajalta ~ laajalti 'laialt', karjala *äi̯i̯äld'i* 'palju', jts.) ning elatiivis, kus *-sti*-adverbide asemel soome vanemas kirjakeeles sagedastigi elatiivi tarvitatakse (näit. Agricolal *tuimasti* kõrval *tuimasta*, *teudhelisesta* 'täielisesti') ja samuti näit. karj. *pehmie̯štä* 'pehmesti'. Selles valguses on tõenäone, et ka vepsa tüüp *tšomas*, mis üheväärilisel *tšomašti* ~ *tšomaštin* tüübiga esineb, ikkagi ainult adverbiaalne elatiiv on (nagu on ablatiiv samasugune adverb *vähäžō* 'väheselt', *pa-*

hokhō[1] < **pahahkolta* 'paha võitu', jts.), nii loomulik kui teisest küljest ongi rõhutumate adverbide suurt lühenemist oletada (vrd. 31, 58); igatahes peab rõhutuse mõju oletatama vokaali lühenemise kohta, nagu see mitmel teiselgi puhul ilmsiks tuleb (näit. *polīń*, aga *poi̯kpoľi* 'põigiti', *tagaspäťi* 'tagurpidi').

Aga see tume vaheldus *a* ~ *i* nõuab ikkagi selgitust, sest meil ei ole õigust kõnesolevat adverbide tüüpi, mille juba Ahlquist vastavate kaasustega ühendas (Suomen kielen rakennus, lk. 108), neist lahti kiskuda. Asi näiksegi viimaks õige lihtne olevat: see adverbide lõpp oma *i*:ga ei või muud midagi olla, kui vastavate kohakäänete põhjal moodustatud mitmuse instruktiiv, niisama, nagu näit. s. hyvin 'hästi', mitm. instruktiiv on sõnast hyvä või kova : kovin, parempa- : paremmin (vrd. vepsL *pahemba* < **pahempan* 'pahemasti' — ains. instruktiiv, nagu vahest ka *ühtä* 'ikka edasi', s. yhä < **ühðän* — ains. partitiivi samasugune edasituletus). Sellest järgneb ka, et nende adverbide lõppkonsonandiks on olnud *-n*, mitte aga *-k*, mille edustaja siin ja sääl (hilisemate segiminekute tagajärjel) ette tuleb (vrd. 104 ja 184) ja mille pärast asjata kobamist ses lihtsas küsimuses aastakümneid on jatkunud (vrd. Setälä, ÄH 218). — Kas kõige vanemad instruktiivilised adverbkujud ainult elatiivist moodustati (*sūresta* : *sūrestin*) ja sel analoogial pärast ablatiivist (ja abessiivist), või on nad enamvähem samaaegsed, see jäägu otsustamata.

310. Lõpuks veel mõned üksikud sõnad, kus millegi teise keele *a* (*ä*) asemel *o*, või ümberpöördult, ette tuleb: *sagarvod* 'saarmad' (s. saarvat), *haravod* 'rehad' (s. haravat), *haŕďi̯od* ~ *haŕďi̯ad* 'pihad' (s. hartiat, hartiot), *haŕďi̯akhāńe* 'pihakas', *närvod* 'reiejuured' (aun. *ńeǥrävä*, karj. *neǥrövä*, vrd. eestL *närme* 'Halsdrüse'), *piginod* 'sädemed' (s. kipunat), *rägendod* 'lüpsikud' (s. rainnat), *aganokaz* 'aganane', *ahavospä* 'tuulest' (s. ahavasta), *końďi̯an* 'karu' (s. kontion), *kaďi̯ad* '(alumised) püksid' (s. kaatiot, < slaavi **gatja*, vt. Mikkola BSF 76), *kui̯o* (illat. sg. *kui̯ho*) 'aidade vaheline tänav' (vrd. s. kuja), *tau̯g* 'villakraasimise riistapuu', gen. sg. *tau̯gon* ~ *tau̯gan*. Niisama *i̯au̯hon* 'jahvatan' (s. jauhan).

Sarnaste segiminekute võimalused on väga kerged: *o*- ja *a*-tüvede mitmus on ju näit. soomes ühesugune (vrd. näit. s. korennoita : korento = haravoita : *haravo), verbides näit. imperfekt (s. sanoin : sanon = jauhoin : *jauhon). Tarbetu on sarnasel korral „vokaalide astmevahelduse jälgi“ otsida — tarbetu niisuguste kõrvalkujude puhul ka muidu, sest neid tekkib ju keeles alati, olgugi,

[1] *o* pro *a*, vrd. *pahōn* 'halvasti'.

et uurijal võimalik ei ole igakord nende tekkimise põhjusi kindlate seadustega piirata.

o.

311. Et eesti keeles algs. *o*, *u*, *oi̯*, *ui̯* enamasti ainult *u*:ga on edustatud, tuleb tähendatud häälikute ajalugu üksikasjalikumalt valgustada lõunavepsa abil, kus nad kõik enam-vähem selgejooneliselt nähtavale tulevad.

o säilimine näib tagavokaalidega sõnades kui ka *ä* järel seaduseks olevat. Tuleb küsimusse kaks tähtsat rühma:

a) Algs. *o*-tüvevokaaliga noomenid, näit. *taho* 'koht', *ai̯vod* 'pääaju', *tahkod* 'käiad, tahud' (s. tahkot), *kandod* 'kännud' (s. kannot), *i̯au̯hon* 'jahu' (*i̯au̯hokaz* 'jahune'), *лago-rugiž* 'laos olev rukis', *лaho* (*metshäńe*) 'pehkinud (puu)' (s. laho), *mado* 'madu, uss', *pado* 'rüsa või mõrra tiivatõke' (vrd. s. pato), *nado* 'nadu' (aun. *nado*), *tarbod* 'noodamütad' (s. tarpoimet), *ru̯i̯od* 'kaera- ja rukkipäädest koguv puru', *rahtod* 'sulatatud või põhijätised', *vago* 'vagu', *vahtod* 'vahtu', *arvon* (*panẹmā*) 'hinna (määrame)', *hago* 'pehkinud, äravettinud puu' (s. hako), *haŋgod* 'hangud', *hau̯god* 'halud', *veziratkos* '(kevadisel) teede rikkesoleku ajal' (= s. 'kelirikko'), (*puzu-*) *лahkospā* '(piiru) lõmmust', *kivipaлos* (pn., iness.), *kogo* 'kogu, hunnik' (s. koko), *poло* 'majaesine, õu' (vist < ven. *поле*), (*kivi-*) *roŋgod* '(kivi-) kangrud', *torolind* 'suur rähn, kärg' (vist onomatopoeetiline nimetus, vrd. *tortotab* 'põristab, krõbistab'), *notkos* 'orukeses, nõos' (s. notkossa), *лodod* '(järve) laiud' (s. luodot), *murdod* 'puru, prügi', *murdokaz* 'puruga', *puлo* 'öökull' (s. pöllö), *pudroks* 'pudruks' (s. puuroksi), *puį̈kod* 'tikud', (*koi̯r mäń*) *nutomu* '(koer läks) haukumisega' (vrd. *nutta* 'haukuda'), *ľebo-kurod* 'puhkeajad', *kego* 'kuhi' (vrd. s. keko), *maho* 'aher', (*reht:*) *rehtod* 'laited', (*käźi-*)*tego* '(näpu-)töö', *ľedod* 'liiva', *venos* 'vaikselt', *heį̈mon* 'sugulaste' („hõimu"), *iлo* 'naer' (tuletus: *iлokaz* 'naeruline, naljakas'), *himotiž* (Tgl.) 'himu, iha', *pino* 'pinu', *izo* 'kullake, armas', *anop* (vananenud sõna) 'ämm' (s. anoppi), *kai̯oz* 'selge (ilm'), *kai̯ostuda* 'selgneda'.

Iseäranis tähele panna (*ä* järel:) *šädod* '(ilusad) riided' (vrd. s. säädöt), *mät*, gen. *mäton* 'süteauk ahjuesisel', *muražmätod* 'sipelgapesad', *vändod* 'mängud' (vrd. s. väännöt), (*ńärv:*) *ńärvod* 'reie juurt' (Sununsuu *ńiğräų*: *ńiğrävöd*, vrd. 310).

Ka mitmesilbilised *o*-noomenid: (*-ko*-sõnad:) (*i̯au̯hõń ühtem‿*) *puzikon* '(jahvatasin ühe) tohtnõu täie', *sarakod* '(puu) harud', *hari̯akod* 'liigud' (s. harjakaiset), *koţšakos* 'puusa kohas', *upakod* 'tohust (säärtega) saapad', *ropakomb* 'suurem, kehakam', *veńakod* 'vene naised',

vilikod 'hallitust', *litikod* 'kogrid', *listikod* 'kartuliviilukad' (? < v. листочек), *vihtį̄akod* 'lõnga vihud', *kärnakos* 'käredalt, vihaselt', *häpäkod* ~ *häį̄mäkod* (*silmad*) 'hämused (silmad)', *sarakospā̄* (*sarad*) 'harulisest puust (adra hargid)', *välikod* (Krl.) 'poolkuivanud männid'; (*-sto-*:) *hoŋgištod* 'männikud' (vrd. s. h o n g i s t o t), *säŋgištos* 'kõrrestikus', *koį̄vištos* 'kaasikus'; (*-ŋgo-*:) *алаŋgō* (s. a l a n g o l l a) 'madalal kohal', *veraŋgod* '(loitvad) aletuled'; (*-rmo-*:) *babarmod* 'vaarmarjad', *suį̄kermod* 'kokku-, segiläinud (lõngad)', *uńikäkärmod* 'unekotid'; (*-ško-*:) *hau̯ŕiškod* (nom. sg. *hau̯ŕišk* — naisterahva suguelundi nimetus);[1] (*-oz*:) *kasardoz* 'võsadest puhastatav koht metsas'.

Tuleb ometi kohe tähendada, et mõned mainitud sõnadest võivad ka algup. *oį̄*-sõnu edustada, ja nimelt analoogilise segimineku tagajärjel. Juba niisugune suhe nagu *tahōńe* ('kohakene'): *taho* '(koht') või *kandōńe* : *kand*, gen. *kandon*, võib omakorda sünnitada suhte *hebōńe* : *hebo* (pro *hebō*) või *ukōńe* : *uk*, gen. *ukon* (pro *ukō*, gen. *ukōń*). Pääle *hebo* ('hobu, mära') ja *uk* ('vanamees') on *oį̄*-liigis mõnes muus sugukeeles veel sarnased nagu (eelmainitud) *toro*, *рило*, *izo* — ehk küll raske on üksikasjaliselt otsuseid teha, sest ka *oį̄*-sõnu on neis keeltes, kus *į̄* säilinud (vepsas, aunuses, jaolt karjalas ja soomes), analoogiliselt tekkinud.

b) Algs. *o*-tüvega verbid, jaolt eelmise rühma tuletused, näit. (*-oda*:) *sidoda* 'siduda', *sidon* 'seon', *tagon* 'taon', *kudomha* 'kuduma', *kadob* 'kaob', (*kadoges* 'kaotsis'), *punon* 'punun', *uskon* 'usun', (*viťakhudęn*) *hį̄odęs* '(vikatit) ihudes', *vį̄odęs* 'vikati vart kinni sidudes'; (*-otada*:) *vikotada* '(vikatit) luisata' (Arsk.), *himotada* 'himu tunda', *toį̄votada* 'lubada, tõotada', *soį̄potab* (*magata*) 'nohiseb (magada)', *pupoť* '(jänes) sõi', *upotada* 'uputada', *riškotada* 'lahti harutada', *voį̄votada* 'kaevata, oiata'. *kokotab* (*kokovā*) 'kolgib (teibaga)', *porotada* 'valutada', *lätškotada* ~ *täŋgotada* 'kogeleda, tühja juttu ajada'; (*-ota*:) *turbota*, prees. *turptab* 'tursub' (s. t u r v o t a : t u r p o a a), (*vars‿se*) *korhotęлęsę* '(varss) ajab pääd püsti', *kirota* 'kiruda, sõimata', *pinodan* 'laon pinnu' (s. p i n o a n); (*-stada*:) *vahtostada* '(vale juttu) kõnelda, plärada', *vihostada* 'paista rohelisena'; (*-ohtada*:) *unohtada* 'unustada'.

Ei ole ülearune tähendada, et niisugustes nagu *sidon* on imperfekt (**sitoį̄n*) *o-* ja *oį̄*-verbidel vist varem ühine olnud (vt. allpool) ja nende tüüpide segiminek sellepärast võimaldatud.

312. *o* > *ö* labiaaliste esivokaalide *ö* ja *ü* järel, näit. *pörö* (< *pō̄rö* < **pō̄ro*) 'päälae ümmargune ülem jagu' (vrd. s. p y ö r ö), *hörhötädä* '(naerda) lagistada, hirnuda' (s. h ö r h ö t t ä ä), (*silmad*) *mölgöť* '(silmad) ajas jõlli', *rözöť* (*mändä*) 'lohistas (minna)', *kökötädä* 'kekitades istuda' (s. k ö k ö t t ä ä), *töľťötädä* 'rumalusi rääkida', *röpötäb* (*baśta*) 'pudrutab (kõ-

[1] Küsimusmärgiga ka *hau̯ďišk* (vrd. *hau̯du-*, s. h a u d i k a s); *-ď* ja *ŕ* on üksteisele nii lähedased, et näit. *piŕagvärten* peaaegu *piďag-* kõlab.

nelda)', *kötkötäb* (*nagrda*) 'kihistab (naerda)', *bölbötüz* 'latramine', *hölöť* (*oksęta*) 'oksendas (täie suuga'), *pölözuda*, *pölötädäzhę* 'jõllitada', (*mida meįďem‿päлę*) *körkötäd* '(mis sa meid) vihaselt vaatad', *hübö* 'öökull', *türö* 'leivapurudest, soolast ja veest toit' (vrd. vene тюрить 'leiba vee sisse murendada'), *hübözüda* '(natukeseks) magama uinuda', *kürömägi* (end. küla nimi, Tgl. kõrval). — Muidugi võib tuttaval delabialisatsiooni korral (vt. 256, 265) *ö* ja *ü* asemel *e* ja *i* ette tulla: *pere*, *herhetäb*, *peletätäzę* jne.

Juba eel tähendasime, et *o* on *ä* järel püsinud (*mätod* j. t.); muidugi ka *e* ja *i* järel (*tego*, *izo*), kus ta soomeski *ö*:ks muutumata jäänud. Muidu tuleb meeles pidada, et *ö* suhtes „vokaalharmooniat" ka soome kohta ei oletata, vaid peetakse järgsilpide *ö*:d igas kohas (s ä l k ö, n ä k ö jne.) *o*:st tekkinuks.

ö hilisust vepsas kinnitavad ka näitused *sülgöb* (< **sülkopi* < *sülkepi*), *ühtȫ* (< **ühtō* < **ühteu̯* < **ühteл* < **ühtella*), *kündȫ* (< **küntella*), *sölȫdä* (< **sȫlelta-*), *püštütȫdä* (< **püštütelta-*), *süvüsȫ* (< **süvüselta*), *pöu̯död* (< **pęltota*) jts., nagu see ka *a* > *ä* juures nähtavale tuli. Samuti on näha, et *ö*:gi alles p ä r a s t s i s e k a d u on *o*:st tekkinud: *sötlöb* 'söödab sagedasti', *ühtnȫdä* 'ühtida, ühineda'. Hilisema sisekadu aegu on aga kohati (vähemalt Pjat.) *o* > *ö* juba läbi olnud: *rüghō* 'köhaga' (Krl. *rüghū* < *-heu̯* < *-hella*) (Tgl. ometi *rüghȫ rikob* 'köhaga tapab'). Samuti tuleb ka *kündȫ* 'küünel' kuju kõrval ette (Pjat.) *kündō* (Krl. *kündū*), mis näitab, et ka labialisatsiooni teel tekkinud (*-eл* > *eu̯* > *ou̯* > *ō*) ei jõudnud igal pool muutusest osa võtta.

Eraldi pandagu tähele tüüp *vöhö* (< **vȫhen*) 'vöösse, vöhe', *öhö* (< **ȫhen*) 'öösse' — osa laiemast nähtusest, mille üle üksikasjalisemalt *e* ajaloos.

313. Oletatava *o* asemel on piiratud juhtumustel *u*, ja nimelt: *sanuda* 'ütelda' (s. s a n o a), *seįžub* 'seisab' (s. s e i s o o), *seįžutada* 'püsti seada' (vrt. v. поставить), *hau̯dun* 'hautan' (s. h a u d o n), *vaį̯uda* 'vajuda' (s. v a j o t a), *uлutab* 'ulatab' (s. u l o t t a a), *pau̯gud* '(herne) kaunad' (s. p a l o t), (*uįtta*) *pagūhe* '(põgeneda) pakku' (s. p a k o o n), *ruŋg*. gen. *ruŋgun* 'sõredate silmadega jagu rüsas', vrd. ka *räť śiruŋg* '(naister.) särgi jatk' (vrd. s. r u n k o), *ľebu* (Jer., mujal *ľebo*) 'puhkus' (s. l e p o). (Aga ka: *kädem‿paįžoť* 'käsi paistetas', s. p a i s u t t i).

Midagi korralikku *o* > *u* muutust ei saa neist näidetest ära seletada. Kui meeles peame, et k e s k v e p s a murdeis selle vastu niisugune muutus näikse laiemalt (üksiksõnus kuni karjalani) esinevat, võime käesolevad *u*-sõnad kergesti nende murrete mõju arvele panna. (Näit. *kaťsu* < *katsok* = *näge* 'vaata', tuntakse ülepiiri sõnana ja selle järele säälsete sõimunimi: *kaťsutaį̯ad*).

u (ja ? *ü*).

314. *u* säilimine on konstateeritav igas rühmas, mida katsume — oletatud *ü*-sõnad esialgu kõrvale jättes — järgmiselt jaotada:

a) *u*-tüvega noomenid, näit. *savu* ehk *katšk*, gen. *katškun* 'suits, sau' (s. savu, „katku"), *abu* 'abi', *haʲu* 'hais' (s. haju), *kaлu* 'kaigas', *magu* 'magusus, mage maik' (vrd. s. maku, eesti 'magu'), *suks-лadu* 'sukse jälg' (s. latu), *aʊgud* 'hakatused' (s. alut), *kubu* '(linnu) pugu', 'kõrisõlm', (*лaps-*)*kuлu* '(laps) vaeseke', *uru* 'koobastik', (*kaла on*) *kudū* '(kala on) kudemas' (s. kudulla), (*voʲk*:) *voʲkun* 'nutu', *ruzud* 'räbalad', *tuhu* 'tolm', *muru* 'killuke' (s. muru), (*tut*:) *tutun* 'võrgu käbi', *лopun* 'lõpu', *toritšmūgud* (< *-mulkut*) 'riiukuked', *potk*, gen. *potkun* 'jalaga löögi' (s. potku), *redu* 'muda', *kibu* 'valu' (s. kipu), *lindun* 'linnu', *viлusvedes* (kohanimi, vrd. s. vilu), *paksumba* 'sagedamini', *nižuʲauh* 'nisujahu', *ŕibu* '(ripendav) ots, narmas', *sibu* 'sügelemine', *rizukhīš* 'räbalates', *voʲkumu* 'nutuga' (vrd. s. itku); *vaškitš*, gen. *-un* 'vask-uss', *hämätʲšud* (Šdj.) 'ämblikud', *varatʲšud* '(aia) tugiteibad', *takitʲšud* 'takjad', *pühlätʲšud* 'pihlakamarjad'; *vitiliŋgud* 'kurvitsad'; (hilissünnitus:) *hakud* (~ *hakutaʲad* kortlaht'i külalaste sõimunimi[1]).

b) *-us*-noomenid, näit. *vastuz* 'vastuvõtmine', *putuz*, gen. *putusęn* 'nööbiauk', *katuz* 'kaas, kate, katus' (vrd. ometi s. katos), *tohuz* 'küünal' (s. tuohus), *keskuz-aid* 'vaheaid', *keritʲšuz* '(lamba) niitmine', *abutuz* 'aitamine', *kumarduz* 'kumardus', *ʲohtutusęks* 'meeldetuletuseks', *magaduśśiʲa* 'magadis-ase', *aʲeлusō* (Krl.) 'sõidul, ajul', *hondusęn* (*näht*) 'halbuse (pärast)', *tšomuz* 'ilusus', *pahuz* 'halbus', *äʲuz* 'paljus', *suruź* 'suurus',[2] *edhuz* (Krl.) 'kaugus', *kaĺhuz* 'kallidus', *pitkust i levedust* 'pikkust ja laiust', *hibďuz* 'lihavus', *ižanduz* ~ *tobmuz* 'isanda-õigus' (s. isännyys), *varghudō* 'vargusel'.

[1] Tuletus küsimuspartiklist *ha* ('mis', s. hä), mis mujal tundmatu („*hö sun rämbotabad baštes*: *ha*").

[2] „*nagriš_šegлañ_suruź*" (~ *surtę*, Krl.), aga „*nagrhęt_segлañ_surutšęd*" (Krl. *surtšed*); *лapz vou лuźikam_pittuź*. Nähtavasti siis vastav adjektiiv (**surūńe* : **surūtšęd*) olnud kontaminatsiooni sünnitamas; ongi: *sormęm_pittūńe* (~ *pitte*), *ühten ʲügetšęd*. — Muidu tuleb kahelda, kas siin lühikesest *u*:st sugugi tuleb välja minna. Kui kõnesoleva liigi aluseks on adjektiiv + ××*võsi* resp. ××*võtę* (vrd. Setälä, ÄH 71), siis peame juba tuletusõpilistel põhjustel kontraktsioonist välja minema, ja ei ole tõenäone, et see kontraktsioon oleks juba algsoomes lühikese vokaalini viinud, kuigi veel katsutaks soome-eesti-vadja pika vokaali edustajale (s. suuruus, eesti *sûrus*, vadja *sūrūz*) analoogilist seletust leida. — Olgu siin ühel korral täienduseks rõhutuma silbi vokaali-järelise dentaali ajalukku tähendatud, et abstraktsed substantiivid nagu eestiski enamasti algup. *-ks*-sõnade tüüpi üle on läinud: *honduz* : *hondusęn*, *äʲusęn* jne.

c) *-ud*-deminutiivid, näit. *haŋgud* 'hangekene', *oŋgud* 'õngekene', *ʌuhud* 'luukene', *kerthud* 'kelmekene', *ʌäžudęd* 'kindakesed',[1] *tihud* 'tihikene', *uksudęn* 'uksekese', *täi̯ud* 'täikene'.

d) Verbid *u*-tüvevokaaliga või *u*-tuletisega, näit. (*-uda:*) *vai̯uda* 'vajuda', *vanuda* 'vanuda' (s. v a n u a), *puhuda*, prees. *puhun* 'puhuda', *libuda* 'tõusta' (vrd. s. l i p u a), *ripta*, *ripub* 'rippuda', *sobaduda* 'enesele riideid saada', *vaŋgastuda* '(üle) läigatada', *ravastuda* 'vananeda, nõrkeda', *hergestuda* 'sõnnikuga määrdida'; (*-utada:*) *vanutada* 'vanutada', *vastustada* 'vastu võtta', *hūdutada* 'kuumendada', *riputada* 'riputada'; (*-stada:*) *tedustada* 'teada saada'.

e) II. partitsiibid, näit. *hapanu* 'hapnenud', *korbenu* 'küpsenud', *pandud* 'pandud', *osttud* 'ostetud', *murẹnudęd* 'katki läinud'.

f) Pronoomenid *minu* 'minu', *sinu* 'sinu', *sinutāž* 'ilma sinuta'.

315. Ainult harukorral võib ette tulla *o*, kus (soome järele) *u*:d ootaks: *uinoda* 'uinuda' (s. u i n u a), *uinotada* 'uinutada', *käźi-iškoʌę* 'kihlamispidule' (s. o. 'käelöögile', vrd. s. i s k u 'löök') — mis ainult täielikkuse pärast mainitagu.

316. Mitte ainult *ä*, vaid ka *ü* pidi üleüldise arvamise järele algsoomes esivokaalidega sõnus esinema. Praegu leiame lõunavepsas *ü* ning *u* ja nimelt umbes neissamus rühmades, nagu ka *u* (ja *o*) esines.

a) *ü*, kui eelmises silbis on *ü* või *ö*. Näit. (*ü*-noomenid:) *suŕsünd*, gen. *-ün* 'Kristus', *lölüks* 'leiliveeks' (s. l ö y l y k s i), *mötüd* '(halvemad) kindad', *pövü* 'kasukas', *möu̯küd* 'kalamarja' (s. „m ö y k k y ä"); (*üz*-noomenid:) *kündüz* 'künnispakk', *püdüz* 'püünis', *hüvüz* 'häädus, vara', *süvüz* 'sügavus'; (*-üd*-deminutiivid:) *kündüd* 'künnekene', *kütküd* 'kütke' (s. k ü t k ü t), *võhüd* 'vöökene'; (*-üdä*-verbid:) *küzüdä* 'küsida', *mülüb* 'mahub sisse', *ödüdä* 'ööseks jääda', *üldüdä* 'vallatuks minna', *küldüdä* 'tüdineda', *sündüdä* 'sündida' (ka *sündümpäi̯v* 'jõululaupäev'), *löu̯düdä* 'leiduda'; (*-ütädä:*) *tültstütädä* 'nürindada' (s. t y l s y t t ä ä), *hühütädä* 'pilgata' (vrd. interj. *hüh*), *pördütädä* 'lasta tagasi pöörda'; (partitsiibid:) *södüd* (*leibad*) 'söödud (leiba)'; (üksikuid sõnu:) *nügüd* 'nüüd', *sügüz* 'sügis'. Ka postpositsioon *-mu* ~ *-mü* : *sudmu* 'suuga' — *püdmü* 'püüga' (< *-mö*). — Muidugi tuleb ka siin tuttavat delabialisatsiooni ette: *leli*, *pevi*, *kindiz* jne.

On ometi vähemalt kohati (Fdr.) *ü* asemel *u* järgneva tagavokaali mõjul: (*suŕsündün*, aga) *suŕsünduost* 'Kristuse juurde', ning isegi

[1] *ʌäńe* '(laba-)kinnas', kuna *kindaz* 'nahkkinnas'. Sõna (ka karjalas *alańi*) nähtavasti tulnud sellest, et villast kinnast a l u m i s e k s kindaks tarvitati, kuigi sõnal seda varjundit keeles enam ei ole. Vrd. *möt*, pl. *mötüd* 'jäme (laba-)kinnas'.

suŕsündū, ablat.-adess. Kahjuks on selle piirava seaduse ulatuskond materjali kogumisel tarvilikult valgustamata jäänud (vrd. *kärnäk* : *kärnakod* 303 a).[1]

b) *u*, kui eelmises silbis miski esivokaalidest *ä* või *e* ja muidugi ka *i*. Näit. (*u*-noomenid:) *käbu* 'käbi' (s. käpü), *vävu* 'väi' (s. vävy), *šäru* 'väristus, värisemine', (*toh-)ŕäbud*' (toht-)rullid, rämpsud', (*üht*) *ńäghu* (< **näkuhun*) 'korraga', *väru-kogo* 'iriseja', *käpšutō* 'ilma jalata (lind)', *kärpuńena* 'kibranina, kiusakas', *redu* (? < **rętu*) 'muda', *id'u* 'linnaksed' (s. itu), *ńitud* 'niidud' (s. niityt, niitut, eest. niisama *u* ~ *i*); (*-üz*-noomenid:) *räpuz* 'rääbis' (s. rääpys, vrd. v. рапушка[2]), *käl'usęd* 'kälid', *ľemuz* '(kala) supp, leem', *veďелuz* 'vedelvorst' (s. vetelys), *viheľduz* 'vilistus' (s. vihellys), *ümberduz* 'ümberpiiramine' (vrd. s. ymmärrys), *häkituz* 'lõõtsutus'; (*-ud*-deminutiivid:) *kädud* 'käekene', *vägudęn* 'väekese', *šähud* 'ilmake', *täi̯udęd* 'täikesed', *kätkud* 'kätki', *regud* 'kelk', *ťehudęd* 'teekesed', *heŋgud* 'hingeke', *keľud* 'keeleke'; (*-uda*-verbid:) *ńäguda* 'nägida', *päzub* 'laskub', *mäŋgub* 'mängib', *helgun* 'hulgun', *vettuda* 'vettida', *hämärzuda* 'hämaraks minna', *süvenuda* 'süveneda', *meliśtuda* 'targemaks saada', *tüniśtuda* 'vaiksemaks jäädä'; (*-utada*:) *häi̯ktutada* 'lasta ära hingata, lahtuda (õllel)', *helgutada* ~ *helskutada* 'loksutada'; (partitsiibid:) *männu*, plur. *männudęd* 'läinud', *ńähtud* 'nähtud', *ťehtud* 'tehtud', *i̯ättud* (< **i̯ättatut*) 'jätetud', *märgänu*, gen. sg. *märgänudęn* 'mädanenud'.

317. Kerkib sama küsimus, mis *ä* ~ *a* puhul. Esimese pilguga võiks, *ü* algupärasusest välja minnes, siingi *u*:d hiliseks velarisatsiooni saaduseks pidada. Kahtlema sunnib seda arvamist ometi juba niisugune näitus nagu *pölüz* 'pääpadi, pöör' (karj. *pi̯eluš*), kus *ü* on *u*:st saanud ja nimelt alles pärast seda, kui esimese silbi *ö* labialisatsiooni teel oli tekkinud.[3] Samuti *püžün* 'püsin' ja *püštüt* 'püsti', kus, nagu oleme näinud, esimese silbi *ü* on *i*:st tekkinud; ja *i* järel ei oleks teises silbis juba miski *u* > *ü* muutus võimalik olnud. Tuleb ka seekord välja, et sisekadu ajal teises silbis veel *u* oli: *söhthüd* (< **söhtahut*) 'pärast söömist', *lüpstüz* (< **lüpsatus*) 'lüps' (s. lypsyys), *sötkhüdęlę* 'söödamaale'; koguni *ä* järele, kui keegi tahaks seda teises silbis oletada, ei oleks *u* > *ü* (vrd. *vävu* j. t.). Hilisemat, substitutsiooni tao-

[1] Krl. *ühtuvíńe* 'ühesugune' näikse miski juhuslik sünnitus või lain olevat. Vrd. näit. *ühtŭťen* 'ühevõrra'. Keelenäidetes ongi *ühtüvíńe*.

[2] *Преображенскій*, Этимологическій словарь, näikse selle vene sõna etümoloogia tumedaks märkivat. Mikkola, BFS. 23: vist lain soome keeltest.

[3] Viimaks ei tarvitse ka see karjala sõna, mida soomeski (pielus) tarvitatakse, muud olla kui kokkusulanud *pän-alus* — mitte tingimata 'peel' sõnaga ühendatav.

list „muganemist“ ei ole kerge ka uskuda, sest esivokaaliga sõnus on ju *u* üldisem kui *ü*.

318. Tähtis on teada, et kesk- ja põhjavepsas *ü* puudub, ja mitte ainult *e* ja *ä* järel (*ľenu* 'lennanud', *kävutas*, *kättud*, *ńähtud*), vaid niisama ka *ö* ja *ü* järel (*śönu*, *śönudęd*, *künduz*, *küttudęd*, *hüvuz*, *śüvudęn*, *śütub*); ainult harukordadel võib *ü* ette tulla, ja nähtavasti — nagu *ä*:gi — hilisemate assimilatsioonide mõjul või vahest lainuviisi (*väľdüb*, *sübľüiń́e*, *ľühüd*; viimasega vrd. *pähä* < **pähen*). Nii siis on *u*-edustus ühisvepsa jooneks arvata, mille ühtlust alles hilisemad *u* > *ü* muutused, ja kõigepäält just lõunavepsas, on rikkunud.

319. Huvitav parallelism: *a* muutus lõunavepsas *ä*:ks kõigepäält *ä* järel (ometi ka *ö*, *ü* järel, ehk küll need juhtumused arvurikkad ei ole), *o* muutus *ö*:ks ja *u* muutus *ü*:ks ainult *ö* ja *ü* järel. Nagu varem tähendatud, on ainult *ö* kohta arvamisel oldud, et teda järgsilpides algsoomes ei ole esinenud. Oleme juba näidanud, et meil küllalt kaaluvaid põhjusi ei ole ka järgsilpide *ä*:d teisiti hinnata, ja see maksab ka *ü* kohta, nõnda et neid *a*, *o*, *u* vokaale, mis lõunavepsas praegu „vokaalharmooniat“ rikuvad, nähtavasti otse algsoome päranduseks tuleb arvata.

ę ja *?e*.

320. Teatavasti ilmub lõunaeestis ja vadjas järgsilpides vokaalharmoonia seaduste järele taga- ja esi-*e*, nii nagu teisedki taga- ja esivokaalid (näit. eestL *lumę*, aga *läte*). Vepsas on *ę*, nagu oleme näinud, esimeseski silbis *e* sarnaseks saanud, nõnda et teda ka järgsilpides ei võiks oodata. Ometi tuleb ta selgemal või raskemini kuuldaval kujul ette, ja seda peaaegu sellest hoolimata, kas esimeses silbis taga- või esivokaal seisab. Vaatame kõigepäält *ę* ja *e* praegust vahekorda.

321. *ę* esineb 1) dentaal-konsonandi järel, kui see konsonant või vokaal ise palatalisatsiooni mõjust vabaks on jäänud. See on sündinud a) igatahes tagavokaalide järel, näit. *udęd* 'uued', *kudęndęn* 'kuuenda', *magadęлęn* 'magan sagedasti' (aga imperf. *magadeľiń*), *oŋgudęd* 'õngekesed', *kädudęn* 'käekese', *ī tundę* 'ei tunne', *baśiškandęn* 'hakkan rääkima', *vikatęz* 'vikat', *kohtatęn* 'vastamisi', *azętada* 'seada', *oksęndoлę* 'oksele', *ohįasęd* 'ohjad', *kunę* (Vgr.) 'kuhu', *sanęлęn* 'ütlen ette', *heųnęz* '(linnu) sulg', *oлęn* 'olen', (*vaza*) *nolętęлęškańźhe* '(vasikas) hakkas ennast noolima', *muręnub* 'läheb katki', *varęgandob* 'lööb kartma'; b) väga sagedasti ka esivokaali järel, olgu küll, et see oma palataliseeriva mõjuga *ę*:d raskesti kuuldavaks või sagedasti ka *e*:ks on teinud, näit. *kädęd* 'käed', *vedękaz* 'vesine', *vedęлęsę* 'vedeleb', *endę*

'enne', *medęn* 'mee', *tänę* (Vgr.) 'siia' (aga *sińe* 'sinna'), *päлętęn* 'pääle-kute', *särähtęz* 'piirg', *väręgandob* 'hakkab virisema', *śäręd* 'sääred', *i̯äręd* 'jäme', *herę* (< ×*hēręk) 'sõnnik', *tütręd* 'tütred', *mäthäлę* 'mättale' (aga *mäthīle*); iseäranis järjekindlasti (vähemalt Arsk., vanadel) *ž*:i ja *š*:i järel (hoolimata sellest, et nende ees *i*), näit. *pai̯žę* 'paistetus' (aga gen. sg. *pai̯šken*), *hebōžęn* 'hobuse', *neli̯āžęn* 'nelja võrra', *pihtīžęd* 'tangikesed'. — Allpool aga näitame, kuidas esivokaali mõjul sageli *e* pro *ę* (*kädęd* ~ *käded*, *veden*, *üskäten*, *tütred* j. t.).

2) Dentaalse konsonandi mõju võib, nagu näib, ka millegi teise konsonandi üle avalduda, näit. *vanhęmb* 'vanem', *лaskę* (~ *лaske*) 'lase', *vaskęd* 'vased', *koskęs* 'Kose külas', *kou̯mę* (~ *kou̯me*) 'kolm', (*voľmīď*:) *vou̯męd* 'voolimisrauad', *pou̯vęd* 'põlved', *ou̯gęd* 'õled', (aga *i̯älgeлę* 'järele'), *pou̯gęn* 'sõtkun jalaga', (*soľm*:) *sou̯męn* 'sõlme', *vau̯gęd* 'valge', *tau̯vęks* 'talveks', *kurgęd* 'kured', *turbęz* 'turvas', *sormęd* 'sõrmed', *sarvękaz* 'sarviline'; *ťervęz* (~ *ťervez*, *ťervehtada* 'suudelda'), *śärgęn* 'lõhun', *i̯ärvęs* 'järves'.

3) Kitsamal alal (Pjat., vanemail ka Arsk.) tuleb *ę* nähtavale ka labiaali ja *h* järel: *opęta* 'õpetada', *hobędas* 'pehmes', *robęh* (Pjat.) 'tohtnõu', *ubęz* (~ *ubez*) 'täkk', *лumęspā* 'lumest', *tapmęd* '(lina-) kolgitsid', *sirdamę* 'siiran, nihutan ennast', *kirvhęd* (Pjat.) 'kirved', *kau̯hę* 'varna', *pou̯hę* '(millegi) kohta', *suŕīhe radōhę* 'suurtesse töödesse', *surhę* 'suure', *todhę* 'tõesse', *sätäzhę* 'ennast riidesse seada'. Isegi *g* järel on selge *ę* (Pjat.) üles tähendatud: *лugęn* 'loen', *tugęta* 'peatada'. Muidugi võib *ę* ka esivokaalseis sõnus sääl ette tulla, näit *ťervęh*, kuna tagavokaalilistes võib puududa, näit. *kasken*, *ui̯ndiškeńź* j. t.

322. Teistes seisukohtades ilmub *e*:

1) harilikult mitte-dentaalide (s. o. labiaalide, palataalide ja *h* järel), näit. *ruben* 'kärna' (s. ruven), *лumen* 'lume', *kived* 'kivid', *maged* 'mage', *sagedad* 'sagedad', *лugen* 'loen', *ai̯gemba* 'varemalt', *oŋged* 'õnged', *kaŋged* 'kange', *ubez*, pl. *ubhed* 'täkk', *pahemb* 'pahem', *parahemban* 'parema', jne.

2) palataliseeritud konsonandi kõrval alati, näit *veďeлuz* 'vedeleja', *rišťemba* 'kauemini', *käťe* 'kääna ennast', *išťťe* (~ *išttę*) 'istu maha', *kümńendęn* 'kümnenda', *oi̯gńeda* 'ära minna', *nińed* 'niined', *pińestab* 'põlgab väikeseks', *sobāńe* 'riiekene', *vigāńe* 'vealine', *viľen* 'lõikan (riiet)', (samuti *niled* 'libe', mitte **niлęd*), *ai̯dōľen* 'piiran aiaga, teen aida', *siŕetęn* 'kõrvuti'; (regressiivne mõju:) *i̯okseńź* (Krl.) 'jooksis (sagedasti)', *katteź* (prees. *kattęb*) 'läks katki', *ližadeľ* (prees. *ližadęлob*) 'lisab (sagedasti)', *hui̯kteľīme* (prees. *hui̯ktęлęme*) 'häbendelen', *nügüdeľne* 'nüüdne' (aga *nügüdęn* 'praegu'), *vedeťhe* 'veeti', *ištuteťhe* 'istutati', *i̯okseťimā* 'lasksime joosta' (aga prees. *i̯oksętamā*).

Sagedasti näikse ülepää eelsilbi esivokaal *ę* esinemist eitavat, näit. *löüdet* 'leitud', *võhüden* 'vöökese', *sülgeskenden* 'sülitelen' (aga *tuлeškandęn* 'hakkan tulema'), *viritez* (plur. *viritesęd*) 'süütepiirg', *ičälgeten* 'pärakute', *läheten* 'ligistikku', *kesketen* 'segamini' (aga *vastatęn* 'vastastikku'), (*kahtęn* 'kahekesi', *lähtęn* ~) *lähten* 'lähen', *ühten* 'ühe', *mösten* 'jälle', *ülemba* 'kõrgemale', *keletõ* 'keeletu' (aga *hoлętõ* 'hooletu'), (*mänę* ~) *mäne* 'mine', *pezen* 'pesen' (aga *pezęškañź* 'hakkas pesema'), *heredemba* 'rutem', *heregandob* 'ärkab'; alati ka *oravīhe* 'oravaid küttima', *tedrīhe* 'tedrejahile', jne. (mitte **oravīhę* jne.), *kezerdan* 'ketran'. Ainult *ž*, *š* on isegi *i* palataliseerivast mõjust vaba, nagu eel tähendatud: *korbhīžęd* 'kuradid', *vedhīžęn* 'veehaldja', *лud'ičšęn* 'pühin luuaga', jne.

323. Tuleb meeles pidada, et kuna lõunavepsa *ę* hääldamine ülepää võrdlemisi vähe *e* hääldamisest lahku läheb — vahekord ei ole kaugeltki sama kui vadjas, vaevalt ka nii selge kui Võru murdes —, võis taga *-e* mõnelgi keelejuhil päris nagu ära kaduda ja tuli alati teiste juures kontrolleerida. Aga mõnikord on isegi spetsiaalnäituste hulka sõnu üles märgitud, kus oodatav *ę* puudub: *tutemb* (pro **tutęmb*) 'tuttavam', *лaptemba* 'enam kõrvale' (ometi *vanhęmb* 'vanem', *norębutāń* 'nooremuse pärast'), *ahtet* (pro *ahtęt*) 'ahetud', (ometi *otęt* 'võetud'), *riputet* 'riputatud', j. t.

324. Selle deskriptiivse ülevaate järele on meil tarvis kohe küsida, missugune on vepsa *ę* ja *e* a j a l o o l i n e vahekord. Kui algsoome „vokaalharmoonia" seisukohast kindlasti välja minnakse, ei jää muidugi muud üle, kui oletada esiteks taga-*e* muutust esi-*e* sarnaseks (nagu see põhjaeestis, liivis, soomes ja karjala-aunuses tõepoolest on sündinud), pärast nõnda sündinud *e* muutumist taga-*e*:ks, pääasjalikult dentaalse konsonandi mõjul. Kuid me oleme ju eel sunnitud olnud ka *ä*, *ö* ja *ü* kohta otsusele jõudma, et neid algsoomes esimesest silbist kaugemal ei esinenud. Vahest on meil küllalt põhjust sedasama ka *e* kohta oletada, ainult selle modifikatsiooniga, et see ainus *ę*, mis järgsilpides esines, muutus muidu, eelsilbi esi- või tagavokaalist hoolimata, *e*:ks, kuid dentaalse konsonandi mõjul (321) p ü s i s m u u t u m a t a; nähtavasti oli *ę* säilimine kohati seaduseks ka väiksemate kitsendustega (*лugęn*, *hobęd*, *ťervęh*, *radõhę*, *nagrhęd* (321,3) või ilma kitsendusteta, kuid murdesegiminekud hävitasid järjekindluse ära. Ka esimese silbi esivokaali palataliseeriv mõju on siin õige teravalt ähvarduseks olnud kõnesoleva tagavokaali olemasolule ja, nagu nägime, selle ka õige laialt *e*:ks palataliseerinud. Ongi palju raskem oletada, et *ę* oleks selle mõju all suutnud *e*:st t e k k i d a, kui algupärase *ę* s ä i l i m i s e oletamine. Ainus, mis meid *ę* suhtes suuremale ettevaatusele sunnib kui järgsilpide *ä*, *ü*, *ö* eitamises,

on see tõsiasi, et taga-*e* esimeses silbis ikkagi esi-*e*:ks oli muutunud[1]. Kuid ei ole ju eestiski see edustus esimeses ja järgsilpides ühesugune.

325. Kesk- ja põhjavepsa murded ei näi meile seekord suuremat iseäraldust pakkuvat: *ę* (või vahest *ę*, s. o. natuke enam tahapoole artikuleeritud *e*) näikse dentaalide järel nii taga- kui esivokaalidega sõnus esinevat (näit. *лudęg*, *kastę*, *ṕerzę*, *ǵändę*, *ľähtę*, *ḱernęh*, aga *puḱeged*, *ḱirv́ez*, *ťerv́eh* jne.). Ainult et palataalse vokaali mõju näikse võidule päästes ka konsonandi palatalisatsioonis avalduvat: *ühtęn* ~ *ühťen*, *ḱerę* ~ *ḱeŕe*, *v́enęh* ~ *v́eńeh*, *käręd*, aga *äŕed*, *peŕeh*, *hiŕen* jne. — Tuleb siiski ette paar valgustavat vormi: *ṕeťkū* (vepsL *peťkeľ*, karj. *petel*, s. petkel) 'uhmrinui', ning *v́embū*, vepsIsai. *ƀembou̯* (vepsL *bembeľ*, s. vemmel) 'look'. Lõpp-*l*:i vokaliseerumine näitaks, et tema eel taga-*e* on olnud ja seda esimese silbi esivokaalist hoolimata ning isegi mittedentaali järel. See järeldus on kaunis lähedal, et siin põline taga-*e* esivokaali assimileeriva mõju eest murdeliselt nii kaua hoidus, et ta *l* > *л* muutuse suutis ellu kutsuda[2].

Assimilatsioonid.

a. *h* järel.

326. *h* järel on — kesteab juba algsoome hilisemal ajajärgul — *ę* (ja oletatud *e*) assimileerunud *h* eelse vokaali sarnaseks, *i* välja arvatud. Näit. (illatiivid:) *maha* (< *māhan* < ×**māhęn*) 'maha', *öhö* 'öösse, öhe', *kaлha* (< *kalahan* < ×**kalahęn*) 'kalasse, kalla', *metsha* 'metsa', *pudrho* (< *putrohon* < ×**putrohęn*) 'putru', *abhu* (< *apuhun* < ×**apuhęn*) 'appi', *samha* (< *sāmahan* < ×**sāmahęn*) 'saama', *vestmha* (s. vestämään) 'vestma', *sömhä* 'sööma'; („kontraheeritud noomenid“:) (*kindaz*:) *kindhad* (< *kintahat* < ×**kintahęt*) 'kindad', *päkhäks* (nom. sg. *päkäz*) 'kuhjaga täieks', *hambakhad* 'hambalised, hammastega'. Selle vastu: *mihe* (Jer.) 'kuhu' (s. mihin), *püi̯he* 'püid laskma', (*śäďhe*) *nei̯he* (*śädōhę*) '(seadis ennast) neisse (riideisse)', *koďhe* (s. kotiin) 'koju', *pińīhe* 'väikestesse' (s. pieniin), *häńďikhīhe* 'huntidesse', *karvōhe* (< *karvoi̯-*

---

[1] See ettevaatus ei ole ometi Setälätki tagasi hoidnud oletamast, et algupärane taga-*e* on püsinud sõnus nagu lõunavepsa *kou̯mę*, *ubęz* (vt. TSK 10, lk. 947). Mulle näib, nagu sunniks see oletus ka Setälät järeldama, et *ę* esivokaalidega sõnades niisama algupärane on, sest oluliselt on vepsa *ę* esinemise põhjused nii taga- kui esivokaalidega sõnades samad.

[2] On vähem tõenäolik, et miski analoogiline *л* (**vembeлęn* tüübist) oleks suutnud *l*:i kõrvale tõrjuda. — Pärastpoole olen ka aunuse poolt leidnud *petkeл* ja isegi *härriл* (või *härgiл*) jts. — vist samuti seletatav *л* nagu vepsaski.

hen) 'karvadesse' (s. karvoihin), *mañźikōhe* 'maasikaid korjama', *i̯oi̯ďhe* 'joodi', *oteťhe* 'võeti' (s. otettiin), *pańhe* (< *panihen*) 'heitis magama', *vastoīhe* 'vihtles (ennast)', (*nagriž:*) *nagrhen* 'nairi', *rughed* (< **rukihet*) 'rukkid'.

327. Assimilatsiooni võiks vanemaks sisekadust arvata järgmise kriteeriumi põhja: *radho* (< *rātohon* < ×**rātohęn*) 'töhö', *i̯au̯hho* 'jahusse', *äi̯häpäi̯hässā* (< **äi̯i̯ahan päi̯vahan-*) 'kuni suurreedeni', jne., mitte aga **radha*, **i̯au̯hhu*, **äi̯hepäi̯hessā*; ammugi vanemaks nooremast sisekadust: *лagho* (<*lakohon* < ×**lakohęn*) 'lakku', *лau̯ha* (< *lavahan* < ×**lavahęn*) jne., mitte aga **лagha*, **лau̯hu*. See kõik ometi eeldusega, et assimilatsioon ka üle *dh*, *hh*, *vh* jne. oleks ulatanud, mis, tõsi küll, mitte küllalt kindel ei ole. Nagu eel tähendatud, tuleb seda nähtust juba ta levenemise pärast muidugi õige vanaks pidada.

b. Üksikjuhtumusi.

328. *pärägi* 'piirg' (s. päre, gen. päreen), *tähtäd* 'tähed', *lähtäm* (Tgl. *lähtęm*) 'õhv' (s. lähtemä), *lähtä* (~ *lähtę*) 'allikas, läte' (s. lähde), *tähtäkäz* 'tähine, tähti täis', (*kaks*) *säu̯nät* (Krl.) '(kaks) säinast', *homondęz* (Jer., mujal *homendęz*) 'hommik' (s. huommen), *ťänä* (Vgr. *ťänę*) 'siia, tänna' (s. tänne), *sina* 'sinna' (Vgr. *sińe*, s. sinne), *kuna* 'kuhu' (Vgr. *kunę*, s. kunne), kui neis *a*, *ä* juba vanemalt ajalt pärit ei ole (vrd. eesti 'sinna, tänna', vadjaI ometi *sinneɢ*, *tänneɢ*), *tandar* 'kõva, tallatud maa' (s. tanner), *vahtar* 'vaher'.

c. Labialiseerumine.

329. Lõunavepsale karakteristiline on *b*, *m*, *v* mõjul tekkinud regressiivne assimilatsioon *ę* (*e*) > *o*, vast. *ö*. Ta tuleb ette: a) preesensi ains. ja mitm. 3. isikus, näit. *tuлob* 'tuleb', *ťegob* 'teeb', *imob* 'imeb', *sülgöb* 'sülitab' (s. sülkee), *verkōʈšob* 'püüab kalu võrkudega', *saškandob* 'hakkab saama', *piržištaškandob* 'hakkab nutma, tihkuma', (*лau̯hago*) *noi̯kahtęлob* '(põrandapalk) nõtkub', — *tuлobad* 'tulevad', *ťegobad*, *imobad*, *verkōʈšobad*, *saškandobad*; b) prees. mitm. 1. isikus, näit. *tulomā* 'tuleme', *ťegomā* 'teeme', *sülgömā̆* 'sülitame', *i̯oлomā* (*vinan*) 'joome (sagedasti) viina', *härkiʈsomā* 'teeme võid', *saduлōʈšomā* (*hebōžęn*) 'paneme hobusele sadula selga'; c) III. ja IV. infinitiivis, näit. *panomha* 'panema', *tegomha* 'tegema', *vahvnomha* (< **vahvęnęmahan*) 'tugevnema', *mustnomha* 'mustnema', *i̯oksęndomńe ai̯g* 'ümberjooksmise aeg'; d) *-ma*-substantiives, näit. *pühäpanom* 'aeg jõulu ja lihavõttepaastu vahel', *sobīďempezom-oi̯a* (Krl., oja nimetus, kus riideid käiakse pesemas); e) *-v*-adjektiives, näit. *vägovad* 'tugevad, vägevad', *meľō* (< **mēlova* < **mēlęva*) 'tark'; f) mõnes üksiksõnas, nagu (*homendęz* ~) *homondęz* (Jer.) 'hommik', kus aga *o* võib ka teisiti seletuda (vt. 328).

Iseäralist tähelepanu teenib *e* labialisatsioon *л*:ist tekkinud *u̯* eel, näit. *edō* (< **etęlta*) 'eelt' (sellest *o* ka sõnadesse *edo-aiġōd'* 'vanasti', *edomāńe* 'muistne'), *sarō* (< *sarę̄u̯* < *sārę̄л* < ×**sārę̄lla*) 'laanes', (*palāžīt'_sä*) *tulō* '(kui sa põleksid) tulega, tulel', *mulōʦšō vodō* 'mineval aastal' (vrd. s. vuodella), *külmänudō mā* 'külmanud maal', *sogedāžō* (< **sokęta̯isę̄lla*) 'sõgesikku mängimas', *bläd'hudō* (< *-tę̄lla*) 'hooramas' (vrd. v. блядь), *raghō* (*vihmub*) (< ×**rakęhę̄lla*) 'rahet (sajab)', *kündõ* ~ (Pjat.) *kündō* 'küünega', *rüghõ* 'kõhaga', *ombōda* 'õmmelda', *i̯otōda* '(sagedasti) joota' (s. juotella), *ühtnōdä* (Tgl.) '(sagedasti) ühtida'. Kui seda nähtust ei tule eelmistest hoopis eraldada, siis jääb ta näitama labialisatsiooni võrdlemisi noort iga.

330. Noore ea poolt kõneleks ka see, et kõnesolev nähtus ei ole mitte kõigis vepsa murdeis ja isegi mitte kogu lõunavepsas läbi viidud: Kortlaht'is (kõige vanemail): *tulęb*, *tulęba*, *imeb*, *sülgeb*, *vergōʦšęba*, (*hübö*) *hüŋgląb* '(hüüp) kisendab', *tulęškandęb*, *saškandęmā*, *laŋktęmas*, *i̯olęmā*, *pühäpanęm* jne. *л*-rühmas *eu̯* > *ū*: *vägū*, *äńū* ('häälel'), *herūdazę* (< **hę̄rę̄lta-*, vrd. *herda*), *külmänudū mau̯*, *käu̯līmā madalāžū* (< ×**matala̯isę̄lla*) '(käisime) järve liivarannal'; *ö* asemel *ū̯*: *kündū̯*, *rüghū̯* ('küünel, kõhal'). — Teiselt poolt leiame ühelaadilisi labialisatsioonjuhtumusi isegi Äänis-vepsas (*tulob*, *imob* jne.) ning ka karjalas (ja soomes), kuid osalt võib see ehk parallelsest arenemisest tulla.

331. Komparatiivi *m*:i eel ei esine labialisatsiooni kuskil: *vanhemb* 'vanem', *melvemb* 'targem', *parahembad* 'paremad', *levedembahk* 'natuke laiem', *norębm* 'noorem', *molębmad* 'mõlemad' (muidugi *o*-tüvedes: *korhakomb* jts.). Vahest mitte-labialisatsiooni murdeist omandatud edustus, kui mitte parem häälikuliste tingimuste poolest siiski eelmisist juhtumusist lahku minev.

Analoogiline *i* *ę* ja *e* aseme

332. Üleminek teise tüüpi on sündinud sõnus nagu *laiņiž* (gen. *laiņhen*) 'laine', *säi̯giž* 'lade rehe põrandal', *ragiž* 'rahe'; vrd. *nagrhen* : *nagriž* = *laiņhen* : *laiņiž*, pro *laiņeh*.

Ains. nimetava *i* esineb üksikuil juhtumustel ka oblikvakäändeis: *apin* (: *ap*) 'äia' (s. apen, appi), *hau̯gid* 'havid' (s. hauet), *säŕgid* 'särjed', *ahńid* 'ahvenid', *uhid* 'lambad' (s. uuhet), *seńid* 'kärbseseened', *igeńid* 'igemed' (s. ikenet). *e* algupärasemus ei ole küll alati kindel — segiminekud on nii vepsas kui mitmel pool mujal võimalikud, sest pääle ains. nimetava pakub ka *e*- ja *i*-tüvede mitmus kokkusattumisi (*papīd'* : *papin* = *säŕgīd'* : *säŕgid*). Samasuguseid segiminekuid ja segimineku võimalusi verbides: *soťkin* 'sõtkun tainast' (vrd. s. sotken); vrt. näit. *poťkīń* : *poťkin* = *soťkīń* : *soťkin* (pro **sotken*).

Järelvaade: *e*-rühmad.

333. Eelmisest selgub juba, et *ę* ja *e* järgsilpide vokaalide hulgas väga arvurikka pere moodustab. Et meie esitus on nõudnud suuremalt jaolt foneetiliste liigituspõhimõtete silmaspidamist, võtame selgema ülevaate pärast veel tähtsamad grammatilised *ę*-, *e*- rühmad siin kokku. Need on: 1) kahesilbilised *e*-noomenid (nom. sg. *i*) ja nende tuletused, näit. *sormęd* 'sõrmed', *veded* (: *veži*) 'veed', *viďendęn* 'viienda', *ougęstada* (vrd. *oďg* : *ougęd*) 'kolmandale korrale viljalademeid peksta'; 2) kahe- ja mitmesilbilised *e*-verbid, näit. *panęn* 'panen', *tuлob* 'tuleb', *tšihižobad* 'sosisevad'; 3) „kontraheeritud" *e*-noomenid, näit. *hernęz* 'herne', *rughed* 'rukkid', *kindhad* (< **-hęt*) 'kindad'; 4) „kontraheeritud" *e*-verbid, näit. *kattęš* 'katkes', *tugedan* 'pean kinni'; 5) *-ed*-adjektiivid, näit. *oiged* 'õige', *pimed* 'pime', samuti *sogenud* 'sõgened', jts.; 6) *-ńe-* : *-žę-* noomenid, näit. *hebõńe* 'hobune', g. s. *hebõžęn*, *eźiťšūńe* (Krl.) 'esimene, eesmine'; 7) verbid *-ńe*-tuletisega, näit. *oigńen* 'lähen', *oignob* 'läheb'; 8) verbid *-ske*-tuletisega, näit. *ambusketa* '(sagedasti) lasta' (s. ammuskella), *sülgeskendomā* 'süliteleme', *libušketa* '(sagedasti) tõusta', *veďiškeńź* 'tõmbas', *tegešketź* 'tegi (vaevaga)'; 9) verbid *-ęlę*-tuletisega, näit. *ližadęlęn* '(sagedasti) lisan', imp. *ližadeďiń*, *ližadeď*, *herkastõdūzę* (Jer.) 'sagedasti ärgata, rahutult magada'; 10) *-tę(n)-*, *-te(n)*-adverbid, näit. *vastatęn* 'vastamisi', *ięlgeten* 'pärakute', *erasūten* (Maks.) 'teisiti', *kaikuďen* 'igapidi', *pälętęn* 'päälakute', *tšuratę* 'serviti', *siretę* 'kõrvuti', (*лuhudęd*) *kristatę* (*pāń*) '(luukesed) ristamisi (pani)', (*semeńšpad nagrhen*) *polętę* ~ *polętęn* '(külisid nairi) kahasse', *ioutę* 'jõude'[1] (ja vahest nende analoogial ka *seglañ_surtę* 'sõela suurune', *ordęŋ_korktę kogo* 'õrre kõrgune hunnik', jts.); 11) II. infinit. instruktiiv, näit. *teten* 'teades', *voiten* 'võides', *iostęn* 'joostes', *oksętęn* 'oksendades', *mälištęn* 'kisendades', *küzõden* 'küseldes', *vargastadęn* 'varastades'; 12) passiivi II partitsiip, näit. (*bairī*) *ięted* '(herra) jäetud', *poutęt* 'põletatud', *ahtet* 'ahetud', *lõūdet* 'leitud', *ištutęt* 'istutatud'; 13) komparatiiv, näit. (*rištan:*) *ristemb* 'kauem', *pahemb* 'pahem', *pitkemb* 'pikem', *üks hoikemb toińe ięredemb* 'üks peenem teine jämedam', (*enamp_*) *kuudembad* (*īle*) '(enam) kullavääriliesemat (ei ole)', *seďktemb* 'selgem', *rehedemb* 'tragim', *hobedemb* 'pehmem', (*keďekaz:*) *keďekhemb* 'liikuvama keelega', *humalakhemb* 'enam joobnud' (nõnda siis *a*-tüvelistes *e* ka mitmesilbistes); 14) mitm.

[1] Tähendatagu siin mööda minnes, et see adverbide *-tęn-*, *-tę* vaevalt muud on kui instruktiivi lõpp, mis esialgu ainult verbidesse (vt. rühm 11) kuulus, kuid viimaks üldistus ja spetsialiseerus. Samuti näit. soome adverbidele paikoittain, kylittäin, asteettain jne. on aluseks verbid, näit. vuorottain (< **võrottaden*), millega identiline vuorotellen (s. o. vastav instr. verbist vuorotella). Soome *-kain*, *-käin* lõpu kohta vt. 303 b (*-käden*). Tüüp rinnakkaisin on hiline (esiteks -kain adverbist adjektiiv -kainen, mille mitm. instr. -kaisin). Sääljuures muidugi ka selge denominaalne instr.: paikoin, vähin erin jne. Pärast kontaminatsioone: paikoittain (samuti eesti paiguti) jne. — Vt. Rapola, Kantas. pp. dift. lk. 356, kus *-kain* lõpu saamist teisiti seletatakse (*-kahin*), kuigi küsimus lahtiseks jäetakse.

genitiivi lõpp, näit. (*sed*:) *sīd'en*[1] ~ *nenīd'en* 'nende', *poi̯kīd'en* 'poegade', *särgīd'eñ‿samńe* 'särgede püünis'; 15) allatiivi lõpp, näit. *poi̯gaлę* 'pojale', *poi̯gīle* 'poegadele', *tšakaлę* (*hau̯gōl'*) 'veriseks (peksis)'; 16) illatiivi lõpp, näit. *kod'he* 'koju', *tedrīhe* 'tetredesse', *metsha* 'metsa'; (*mei̯d'eŋ‿*) *karthe* (Koivišt, vist juhuslik, pro *kartę*) '(meie) kombel'; 17) ains. 3. isiku *-he-*, *-sę-*, *-ñzę-* suffiks, näit. *pańhe* 'heitis magama', *pandazhę* 'magama heita', *tapasę* 'vaevab ennast', ning sellega ühenduses olev possessiivsuffiks *-zę*, näit. *vastōmhanzę* (Krl.) 'vihtlema', *pestazę* (Krl.) 'ennast pesta', *kod'heñzę* 'oma koju', *ühtheñzę* 'ühtesoodu', *uńimelišañzę* 'unes, unise pääga', (*hän*) *hibi̯aлęñzę* (*noŕ*) '(tema) keha poolest (noor)'; 18) ains. 1. ja 2. isiku refleksiivne *-me*, *-te*, näit. (*sadazhę*:) *same* 'ma jõuan, saan enesega korda', *panęme* 'heidan magama', *sirdame* 'nihutan ennast', *külbeme* 'suplen', (*ai̯gāžō*) *prigod'ime* ('omal ajal) olen kasuks' (v. пригодиться), *keŋgit'e* 'sa paned saapad jalga', *aлa keŋkte* 'ära pane jne.', *hot' sä hau̯ktę* 'sa kas või katke', *sätę* 'sea ennast', *eŋ‿kumartę* 'ma ei kummarda'; vrd. ka *ī peste* 'ei pese ennast'.

334. Pääle selle võiksid siia kuuluda veel mõned rühmad, mis häälikajaloolist selgitamist nõuavad. Nii näit. mitm. 1. ja 2. isiku lõpp *-mā*, *-mā̈*, *-tā*, *-tā̈*, näit. *samā* saame', *sömā̈* 'sööme', *satā* 'saate', *andamā* 'anname', *andatā* 'annate', *sai̯mā* 'saime', *sai̯tā* 'saite', *söi̯tā̈* 'sõite', *andōmā* 'andsime', *andōtā* 'andsite'. Vaevalt saab teisiti mõtelda, kui et see lõpp etümoloogiliselt ainult tempus- ja moodustüve otsa liidetud mitm. 1. ja 2. isiku p r o n o o m e n on (algs. vist *mek*, *tek*). *a*, *ä* tekkimist võiks nii vepsas kui mujal, kus ta ette tuleb, progressiivse assimilatsiooni läbi seletada hääliksеadusliseks juhtumustel, kus eelsilbis on *a*, *ä* esinenud (*a-*, *ä*-tüveliste preesens, näit. *andamā*, *andatā*, kuid päris korralikult i m p e r a t i i v oma *-ka-*, *-kä*-tunnusega), teistes aga selle *a-*, *ä*-lõpu üldistuseks, loomuliku süsteemsunduse tagajärjel. Mis lõunavepsa isikulõpu vokaali p i k k u s e s s e puutub, siis on ta — nagu põhjapoolsem vepsa näitab — diftongist *ai̯*, *äi̯* tekkinud, mis omakorda nähtavasti ainult *a*, *ä* otsa liidetud mitmuse tunnuse *i* sisaldab.

i̯ (?) ja *i*.

335. Üleüldise arvamise järele on algsoomes nii esimeses silbis kui eemal sõnas ainult esine *i* ette tulnud; *i̯* oleks juba varem *i* sarnaseks saanud. Tõepoolest on raske olnud otsekohe teisiti otsustada, sest et lähemad sugukeeled selle alg-*i̯* jälgi ei näita, ja g e o g r a a f i l i s e l e põhimõttele on harjutud nii väikeste kui suurte teoriate juures otsustavat tähendust andma. Vepsa põhjal võiks ometi mõtelda — ja on viimasel ajal ettevaatlikult ka mõteldud[2] — ka *i̯* varemat olemasolu järgsilpides. Vepsas tuleb nimelt, nagu *ę* ja *e*, ka *i̯* ja *i* ette.

[1] Krl. Ains. 3. isikust (*śe*) analoogiliselt tuletatud.
[2] Setälä, TSK 10, lk. 947.

1. *į* ja *i* esinemine.

336. *į* tuleb ette:

a) Dentaali ja *š*:i, *ž*:i või *tš*:i vahel, näit. *ulįšta* 'uliseda', *ulįžob* 'uliseb', *varįž* 'vares', *įänįž* (~ *įäniž*) 'jänes', *polįšk* 'poolikas' (näit. *perzepolįšk*, vrd. s. puolisko), *em‿pördlįške* 'ma ei pööranud (sagedasti)', *bolįšť* (~ *boľišť*, Krl.) 'marjamaa', *nabolįšť* 'pohla-marjamaa', *madalįšť* 'madal mets', *poudįštuda* 'põuale, kuivale minna (ilm)', (aga: *raįďišť* 'pajustik'), *mustįštab* 'mustab' (aga: *muśťik* 'mustikas'), *naglįťšęn* 'naelutan', *ĭlįške* (< *eį oliske*) 'ei olnud'; ometi ka *naglįta* 'naelutada, *neglįkoľ* (< *-kolįa*) 'katkiläinud silmaga nõel'. Selle vastu *kauįmišť*, *hauįgišť* ja isegi *kaťiž* ('kallis'), *helištada* ('valutada').

b) *š*:i (*tš*:i) või *ž*:i järel, kusjuures ka pikk *į* (sellest eraldi allpool) nähtavale tuleb, näit *tagūťšį* 'tagant läbi', *sirītšį* 'kõrvalt, mööda', *röünātšį* 'äärt mööda' (aga *venošťi* 'tasa', *vaįknošťi* 'vaikselt', *aįgašťiń*, Arsk., 'aegsasti'), *loįťšįń* 'palvetasin' (s. „loitsin"), *tariťšįń* 'pakkusin', *amūťšįď* 'vanu', *ünāťšįď* 'terveid', *sigaltšįď* ~ *sigalžįď* 'säälseid', *hebōžįď* 'hobuseid', *nälgāžįď* 'näljaseid', *andāžįń* 'annaksin', *sötäžįmā* 'söödaksime'. Kohati võib niisugusel korral *į* asemel *ī*:d kuulda ja nõnda alati, kui *tš* on palataliseeritud, näit. *homāťšībad* ~ *homātšįbad* 'märkasid', *kaįkuťšīď* ~ *kaįkuťšįď* 'igaüksi, igasuguseid'.

c) Ka teiste dentaalide järel võib (mitmuse käändeis) *į* esineda, näit. *šeglįď* 'sõelu', *jumalįďen* (*tegī*) 'jumalakujude (tegija)', (*nena*:) *nenįď* 'ninasid', *käznįď* 'käsnu', *norįď* 'köisi' (nom. plur. *norad*; aga *noŕďď* 'noori', nom. plur. *noręd*), (*ora*:) *orįď* 'orasid', *orįďen* 'orade', (*ола*:) *olįď* 'ränikiva', (*pera*:) *perįď* 'pärasid', *kerįď* 'kerasid' (aga *teďŕīď* 'tetri'), *oťsįďen* 'otsade', *sadōń munįń* 'sadade munade viisi', *libedįď* 'libedaid'.

d) Mõnel üksikjuhtumusel: *hondįk* 'halvavõitu' (*d* ja *h* vahel.? < **hondihk*?, vrd. s. huonohko), *šolįkōťa* 'lüüa, virutella' (vrd. s. solikoida 'solistella'), *pilį-pilkūľe* (Krl.) 'pihuks ja puruks', *tutį-lutį* (~ *-ťi*) interj., *šįrį-šarį* 'pilla-palla'.

337. Välja arvatud eelolevad juhtumused, leiame *i*, *ī*, näit. *koďi* 'kodu', *koďiš* 'kodus', *laďitōťa* 'seada lasta', *käńďipaľik* 'pulk, millega kangapoomi käänatakse, lasipulk', *uńi* 'uni', *mañźik* 'maasikas', *uďištada* ~ *uźištada* 'uuendada', *udęn uźikāžęn* 'tuliuue' (s. 'uuden uutukaisen'), *käźi* 'käsi', *veźi* 'vesi', *eťiťhe* 'otsiti', *koritada* 'koorida', *kurik* 'kurikas', *pilkištada* ~ *pilkitada* 'vilksuda', *segōťišudęn* 'segukese', *touķādiž* ~ *touńitiž* 'tõukamisest tekkinud haigus' (vrd. v. толкнуть), *pühkin* 'pühin', *buťkib* 'tõugib', (*heįtab*) *poťkindan* '(jätab) põtkumise', (*pä-*) *lagi* '(pää-) lagi', *tugi* 'tugi', *tohi* 'toht', *rubi* 'kärn', *savi* 'savi', jne. Samuti *koďīď* kodusid', (*koįŕ*:) *koįrīd* 'koeri' (vrd. *noŕ* : *noŕīď* eel), *kuźīď* 'kuuski', *käźīď* 'käsi', *käźīďen* 'käte', *aįaťišęd* (Vgr.) '(sisse) tungijad, paised'.

338. Nagu näeme, on taga-*i* oma esinemises palju enam piiratud kui taga-*e*, kuigi dentaalsel konsonandil sääljuures kaĮ seekord otsustav tähendus näikse olevat. Meil tuleb neistki *į*-juhtumustest mitmuse ja imperfekti *į* õieti ära lahutada ja valgustada tema tekkimislugu hiljem eraldi. Ei ole ka kesk- ja põhja-vepsas *į*:l laiemat alust kui lõunas, koguni vist kitsam (*kurdįž*, *лaiпįž*, *лandįž*, aga *vaŕiž*, *ďäńiž* jne.). Tekib kahtlus, kas me ajalooliseltki võime teda *ę*:ga üheväärilisek pidada. Vähemalt näitused nagu *poľ* 'pool', (*huлęn*:) *huľ* 'huul', *kakś*, *kuź*, *täųź*, *koďiš*, *mañźik* jts. sunnivad järeldama, et ainult esi-*i* võis konsonandi palatalisatsiooni sünnitada (vrd. *boлįšt* j. t.); aga on ka *kaųmišť* (< **kaлmisto*), *haųgišť*, *vaųmiž* ('valmis'), *vaųmištada*, vepsK *kūmiń* < *kolmin*, kus *i* ei ole likvidat palataliseerinud (nagu näit. *taľv* : *taųvęn*, *oľg* : *oųgęd*), ja on isegi vahekord *voľim* : *voųmęd* (s. vuolin : vuolimet), kus sisekaduvormis kronoloogiliselt võimalik oleks **voľmed* kuju oletada, kui nimelt kadunud vokaal tõesti esi-*i* oli.

On siis kaks küsimust: 1) kas tuleb esi-*i* muutumist taga-*i*:ks oletada, ja nimelt dentaali järel *š*:i ja *ž*:i mõjul (millede kõrval *į* peaaegu alati näikse ju esinevat)? Sedaviisi tahtsime ju ka esimese silbi *į*:d seletada. Või 2) ümberpöördult: oli just *š* (mis ju väga vara tekkinud) ja vahest miski muu häälikümbrus, mis piiratud murdealal algupärase *į* säilitas? Tähtsad vaatekohad kõnelevad viimase oletuse poolt; nimelt ei saa ikkagi *į* saatust *ę* omast hoopis eraldada, ja *ī*:gi ei ole vähemalt igas seisukohas *ī*:st võinud tekkida. Ainult seda tuleb silmas pidada, et oletatava algup. *į* muutumine *i*:ks on palju laiemalt ja ka varem sooritatud kui *ę* > *e*, ja isegi see on tõenäone, et ka algsoomes *į* enam ette tuli ainult neis murdeis, milledest vepsa keel ja vahest ta lähemad sugulased pärastpoole oma alguse said.

2 Assimilatsioonid.

Kas *-ihe-* > *-ehe-*?

339. Karjala-aunusele on iseloomulik nimetatud assimilatsioon (<**kallihen* > *kallehen*)[1], ja et ka vepsa põhjamurdeis midagi sarnast võiks aimata (*ruźihen*, aga ka *ruźehen*, kuigi harva, vt. Setälä, ÄH 318), siis ei ole ülearune seda küsimust ka lõunavepsa kohta teha. Vastuse võiks päältnäha jaatavas mõttes anda sõna *vaųmhęd* (karj. *valmehet*), aga eel näitasime, et ka *i* (vähemalt taga-*i*) kadu oleks sellesama kuju sünnitanud; meil on ju raske ka nominatiivi *vaųmiž* analoogiliseks (pro **valmiž*) arvata. Päälegi on *kalhed* : *kaľiž* (karj. *kallehet* : *kallis*), ja alles siis, kui kuskilt vepsast peaks **kauhęd* : *kaľiž* ilmuma, oleks õigus

[1] Nagu juba Genetz (Karelische Lautlehre 60) ja Ojansuu (KAÄH 125) oletanud.

kaľhed kuju analoogiliseks pidada. — Teised selle tüübi sõnad ei anna vähematki selgust, sest vokaal on alati kadunud (*rughed* : *rugiž*), ja ta oleks võinud niisama hästi *i* (või vähemalt *į*) kui *e* olla[1]. Ainult nägime, et see tüüp oli ka algupäraseid *-ehen* : *-eh* sõnu oma sarnaseks kiskunud (*лaįniž*, *säįgiž*, *ragiž*, vt. 332), ja üksi sel juhtumusel, kui need analoogiavormid sisekadust vanemad peaksid olema, tuleks meil kõnesolevat assimilatsiooni ka vepsa kohta oletada (**nagrehen* : *nagriž* = *лaįnehen* : *лaįniž*); pääle sisekadu on ju *nagrhed* : *nagriž* või *rughed* : *rugiž* millal tahes võinud vahekorra *лaįnhed* : *лaįniž* või *raghed* : *ragiž* (pro *лaįneh*, *rageh*) ellu kutsuda.

Aga meil leidub ometi sõnu, kus assimilatsioon *i* > *e* oleks võinud sündida, kus ta aga tundmatu: *koďhe* (< *-koďihe*) 'koju', *pańhe* (< *pańihe*), *oteťhe*, *oľdhe* (mitte **oudhę*). Ei tahaks küll neile täitsa otsustavat tähtsust jätta, sest et needki väljaspool analoogiavõimalusi ei seisa (*koďi*, *koďiš*, *pań*, *pańiń*, *oľ*, *oľbad*), kuid reaalist põhjust ei leidu ikkagi kõnesolevat karjala-aunuse assimilatsiooni vepsa kohta maksvaks tunnustada[2].

Üksikjuhtumusi.

340. *i* > *ü* paaril juhtumusel: *pühütädä* 'paastuda' (vrd. s. pyhittää), *rügüdä* 'köhida' (s. rykiä). Võib olla, et muutus lühikese silbi järel oleks koguni seaduseks (selle vastu näit. *pühkin* 'pühin'), kuid lisanäituste puudusel jäägu see oletus ära. — *ü* sõnas *pörüdä* 'pöörida' (s. pyöriä) võiks *i* labialisatsiooni edustada, kuid niisama hästi olla muganemise teel tekkinud (*pördüb* jts.).

3. *į*, *ī* esinemine teiste keelte *i* asemel.

341. Väga tähtis küsimus vepsa kohta on, kuidas arvustada seda *į*:d resp. *ī*:d, mis juba esitatud näituste hulgas päältnäha häälikseadusliku lühikese *i* asemel sagedasti ette on tulnud. Pöörates diftongide ajaloos asja põhimõttelise külje juurde tagasi, olgu näitused siinkohal süstematiseeritud ja esialgselt hinnatud.

1. Imperfekt: a) *i*-tüved, näit. (*hobida*:) *hobīń* 'tampisin (pehmeks)', *kakīď* '(sa) sittusid' (lastekeeles), *tuhmīď* 'peksid', (*korm*) *rutšįhę* '(koorem) lagunes', (*poлusapkat_*) *keŋgī* '(poolsaapad) pani jalga', (*huľda*:) *huľīń* 'põlgasin ära', *särbībad* 'rüüpisid' (s. särpivät), *ribīmä*

[1] Pärastpoole märkan ometi ka kuju *ruģhed*, mis *i* kadu näitaks (vrd. *teghe* ~ *teģhe* jts. 238); *e* oleks vaevalt *ģ*:d sünnitanud.

[2] Setälä (ÄH 318) ei tunnusta seda ka karjala-aunuse kohta, vaid tema arust on *kaunehet* lihtsalt *tervehet* tüübi analoogial sündinud. See analoogia jääks aga liig poolikuks: ei ole ju olemas vormi **tervis* (vaid *terveh*), mis oleks *kaunis* tüübist saanud kinni haarata. Ometi antakse sääl õige seletus vepsa *лaįniž* tüübi kohta, kuigi näituste valimisel mõtteeksitus (*ťervhed*, *vandhęd*, pro *лaįnhęd*, *лandhęd*) on sündinud.

'riisusime' (s. riivimme); (*kana*) *muńī* '(kana) munes', (*milēń*) *ehtī* '(ma) jäin ruttu haigeks', *eʒtsīń* 'otsisin', (ka *segлoīń* 'sõelusin'); b) *e*-tüved, näit. (*лoiʒtšęn:*) *лoiʒtšīń* 'palvetasin', *pańīń* 'panin', (*koʒokut*) *tegīń* '(halvavõitu) tegin', *pakiʒtšīń* 'palusin', (*koďhe*) *uлuteĺīď* '(koju) otsaga jõudsid', *röstäškäńžīď* (*mälišta*) 'sa tõstsid suurt häält (nutuks)'; aga *pań* 'pani', *tuĺ* 'tuli', *oĺ* 'oli', *pakitš* 'palus', *peźhe* (*i sugīhe*) 'pesi (ja kammis ennast)'; c) „*ä*-tüved", näit. (*sädäme:*) *säďīme* 'ehtisin ennast', (*kändän:*) *käńďīmā* 'käänasime', (*eĺab:*) *eĺīń* 'elasin' (s. elin), *veďīń* 'vedasin', *piďīmā* 'pidasime', *heretīń* 'väetasin'; aga *käńď* 'käänas', *eĺ* 'elas, *hereť* jne.; d) *a*-tüved, näit. (*ostan:*) *ośťīń* 'ostsin' (s. ostin), *muštīmā* 'mäletasime' (s. muistimme), *tartuťīń* 'kleepisin kinni', (*лapsęd*) *лomustībad* '(lapsed) tegid prügi (põrandale)', *magaźīń* 'magasin', jne. (Analoogiliselt *sulō* 'sulas', s. suli, vrd. *andō* 'andis', s. antoi). Aga *ośť*, *mušť*, *tartuť*, *magaź*.

2. Konditsionaal (*i*-, *e*-tüved), näit. *hobīžīń* 'tambiksin', *särbīžīď* 'sa rüübiksid', *pańižīmā* 'paneksime', *oĺīžīń* 'oleksin', *pakiʒtšīžīń* 'paluksin'. Aga: *sädāž*, *pidāž*, *ostāž*, *īktīž* 'kas ei oleks' (s. eikö olisi).

3. Noomenite mitmus: a) *i*-tüved, näit. (*papid:*) *papīď* 'pappisid', *papīkš* 'pappideks', *koďīš* 'kodudes', (ka: *meʒtsoīď* 'metsiseid', jts.); b) *e*-tüved, näit. *noŕīš* 'noortes', *sormīď* 'sõrmi', *uńīš* (*ńägū*) 'unes (näis)', *hilīť* 'hiiltel', *tedrīď* 'tetri', *homeшargīń* (instr. plur.) 'ülehomme', *üksīń* 'üksinda', *üksīŋ_karvōń* 'karva viisi', (*kesken* ~) *keskīń* 'enneaegu, pooleli (vrd. e. *-kesi*), *ťervhīď* 'terveid', *helpkīď* 'aganaid', *hebōžīťe* 'hobustele', *hibušīš* 'juustest', *oʒiktušīmu* 'õigemaid teid mööda'; c) „*ä*-tüved", näit. *lehm on härgīš* 'lehm on häril' (s. härillään), *silmīš* (*ebad vargasta*) 'silmades (silmade ees nad ei varasta)', *nenīď* 'ninasid', *terīď* 'terasid'; (anal. *ľepōď* 'leppi', *nižōď* 'nisasid'); d) *a*-tüved, näit. (*muna:*) *munīď* 'mune', *sugīď* 'sugasid', (*oʒ'a:*) *oʒīš* '(adra) aisades', *vodnīď* 'voonasid', (*solan:*) *soлīď* 'soolasid', (*ʒom:*) *ʒomīkš* 'jookideks' (s. juomiksi), (*hambhad iškob*) *boлīšpā* '(hambad saavad hellaks) marjust', *ʒumaлīď* 'jumalaid', *haragīď* 'harakaid'. (Analoogiliselt: *kuhōď* kohasid', Tgl. *kuhīď*, s. kuhia, *notōť* 'nootasid', s. nuottia, *paлīť* 'paladel', pro *paлōť*, *segлīď* 'sõelu', *pedrīď* 'põhjapõtru', *pernīď* 'põrnu').

4. Mõned tuletusrühmad, millede tuletise *i* tüvevokaaliga ühinenud: a) *-ińe*-noomenid, näit. *uhīńe* 'voonakene' (vrd. s. uuhi), *lähīńe* 'lähine' (s. läheinen), *särgīńe* 'särjekene', *eglīńe* 'eilne', *eźīžęd* 'esimesed', *peŕťīžęs* 'toakeses' (s. pirttisessä), *sińīńe* 'sinine'; iseäranis silmapaistev on see verbide IV. infinit. juures: *radmīńe* 'töötamine', *tapmīńe* 'peksmine', *puʒtōmīžęd* 'soolapuhumised', *ombōmīńe* 'õmblusmasin', *ʒauhmīńe* 'käsikivi', *argelīńe* (Krl.) 'mitte-paastutoit', jne.; nende part. sg. ometi *uhišť*, *eglišť*, *tapmišť* jne., vrd. dift. ajalugu; pääle selle

hulk sõnu kadunud *i*:ga: *olǵńe* 'õlgne', *samńe* 'saamine', *mömńe* 'müümine', *kudomńe* 'kudumine', *tägäľńe* 'siinne', j. t.; b) prolatiivi lõpu eel, näit. *keskīʦšį* 'keskelt läbi', *sirīʦšį* 'mööda', *įärvīʦšį* 'järve kaudu', *paksįärvīʦšį* 'Paksjärve kaudu', *pälīʦšį* '(millestki) üle, päält', *ülīʦšį* (Arsk.) 'üle'; c) sõnades *korvīkaz* 'kõrvadega', *sūgīkaz* 'sulgedega', *häńďīkaz* 'hunt', ~ (Krl., Šdj., vanematel ka Arsk.) *häńďikaz*; samuti *pätšikaz* 'ahjuline, ahjuga'; d) mõni adverb, kus aga mitmuse tüvi (nagu ka tüübis *sūgīkaz*) läbi paistab, näit. *kumaŕīлańzę* 'küürakil'.

342. *i*-tüveliste sõnade kohta valitseb arvamine, et tüve *i* tunnuse või tuletise *i*:ga juba algsoomes pika vokaali moodustas ja et praeguses vepsa edustuses — ka põhjapoolseis murdeis *eťšīń* ('otsisin'), *riśťī* ('ristis'), *pertīńe* ('toakene'), *pihtīžęd* ('pihikesed') jne. — nimelt see algupärane edustus kajastub;[1] tähendab: esimeses silbis oleksid pikad vokaalid vepsas lühenenud, järgsilpides see ainukene, mis algsoomest saadik pidi esinema, püsinud.

Niisugune väide ei oli küllalt ustav. Siis juba parem diftongist välja minna, mitte aga *įį*:st, vaid *įį*:st (muidugi ka siis, kui esimeses silbis esivokaal oli), mis vepsas võrdlemisi hilja *ī*:ks ja enamasti edasi *ī*:ks monoftongeerus. Ka tüve lõppvokaalid *a* ja *ę* assimileerusid *i* eel talle lähemale, ja nimelt *a* *o*:ks (*įalka* : *įalkoį-*), see *oį* aga esimese silbi *ä*, *e*, *i* ja osalt ka *o*, *u* mõjul *ęį*:ks ja edasi *įį*:ks (näit. ××*kānta-* : ××*käntęį-* > ××*käntįį-* > ×*kānsįį-* > *kānsī-*, ja murdeliselt vahest samal ajal näit. ×*muna* : ×*munęį-*, kust edasi ×*munįį-* > *munī-* > *munī-*, murdeliselt aga hiljem, sest vadja ja eesti *munę* ei ole *ęį* > *įį* muutusest osa võtnud). Nõnda võiks eelkirjeldatud *ī*, *ī* suuris joonis häälikseaduslik *įį* järeltulija olla ja seda koguni sõnus nagu (*pirdan*:) *piržīń* 'tõmbasin joone' (s. piirrän : piirsin), *oksęńźīń* 'oksendasin', *semeńźīń* 'külisin', (*magadan*) *magaźīń* 'magasin', (*kädęd*:) *käźīď* 'käsi', (*kündęd*:) *küńźīľ* 'küüntel'. Selle pika vokaali asemel näikse ometi lühike teatavais piirides (vahest rõhutumas lahtises silbis) ka lõunavepsas häälikseaduslik olevat, näit. (*ośťīń*:) *ośť* 'ostis', *mušť* 'mäletas', (*käńďīń*:) *käńď* 'käänas', (*pańīń*:) *pań* 'pani', (*magaźīń*:) *magaź* 'magas', (*andāžīń*:) *andāž* 'annaks'; ainult põhja-äärseis lõunavepsa külades (Laht j. t.) võib kuulda, vist analoogilisi, *ośťī*, *mušlī*, *käńďī*, *pańī*, *tuľī*, *olī*, *eľī* jne. Edasi *sömńe* 'söömine', *olǵńe* 'õlgne' j. t. (aga *ombōmīńe* jts.). — Kesk- ja põhja-vepsas on lühikese vokaali ulatuskond, nagu näidete natukesest võib otsustada, laiem, näit. *ľäkśin* (vepsE *läksīn*), *avąįžin*, *viheľźin*, *notįd* ('nootasid'), *ńudįd* ('luude').

[1] Vt. Setälä, TSK 10, lk. 946, ja Ojansuu, KAÄH 149. Ojansuu oletab ometi loomulikumalt: *ī* asemel diftongiliselt hääldatud *įį*:d, kuigi lähemalt seletamata, mil kombel ta *ī*:st lahku läks.

oksi̯d ('oksi'), *maǵedi̯d* ('magedaid'), *vadnhi̯š* jne.; ka *häńďikaz* (vepsL ~ *häńďīkaz*) (ometi *püḱikī*, *täḱikī* < *-ki̯i̯* < *-kẹi̯*). Alles siis, kui meil diftongide edustus on käsiteldud, võime selle pika ja lühikese vokaali vahelduse põhjustest paremini aru saada.

343. Ühte paneme eeloleva edustuse puhul iseäranis tähele. Taga-*i* sõnus nagu *norī̯ď*, *nenī̯ď*, *munī̯ď*, *sogedī̯ď*, *heledī̯ď*, põhjamurrete *лudi̯d*, *oksi̯d* jne., võib vaevalt muud olla kui dentaali kaitsel säilinud tagavokaal, kus endise diftongi sonant *i̯* peegeldub. Nähtavasti on diftongi lühenemise korral — tingimusil, mida üksikasjaliselt on raske ära määrata — väga vara ka esivokaal tekkinud, mis enne kadumist on isegi tüvekonsonandi suutnud palataliseerida.

344. Mainitagu lõpuks, et kinnise silbi *š*:i eel on sündinud lühenemine: (*särgīńe*:) *särgišť*, *oľgišt*, *tapmišť*, (*uhīńe*:) *uhišť*, (*peŕťīńe*:) *peŕťišť* jne. Lühenemine on teadagi samaaegne, kui vastav nähtus diftongide ajaloos.

2. Sisekadu.

a. Üleüldine.

345. Pika esimese silbi järel on teise (rõhutuma) lahtise silbi vokaal kadunud, kui järgnenud on veel kolmas (kinnine) või enam silpisid. Kadu tuleb samade tingimustega ka neljandas rõhutumas silbis ette.

Teises silbis.

Kadu tuleb järgmistes rühmades nähtavale:

1. Kolmesilbiliste vokaaltüvega noomenite oblikvakäänetes ja vastavais tuletustes, näit. *ehtkōńe* (< **ẹhtako-*) 'õhtukene', (*kukor*:) *kukrōď* '(riidest) kukruid, rahakotte', *hambhakaz* 'hambuline', *sukлōńe* '(kanga) süstik' (s. sukkulainen), (*suŕim*:) *suŕmad* 'tangud', (*räťśiń*:) *räťśńän* '(naiste) särgi', (*väŕťin*:) *väŕťnäd* 'värtnat', (*muŕǵiń*:) *muŕǵńad* 'hommikusööki', *muŕǵńōťšẹn* 'võtan einet', (*końďī* < **konti̯a*:) *końďi̯an* 'karu', *końďi̯akaz* 'karu moodi, vihane', *kaksi̯āžẹd* 'kaksikud (lapsed)'.

2. Kolmesilbiliste konsonanttüvega noomenite käänetes (välja arvatud nom. ja part. sg.) ja nende tuletustes, näit. (*pai̯meń*:) *pai̯mńīď* 'karjaseid', *perskekaz* 'tugeva tagumikuga', (*pai̯žẹ*:) *pai̯šked* 'paised', (*säu̯nẹ*:) *säu̯ŋgīď* 'säinaid', *лoŋgelīńe* 'lõuna-jumalateenistus', (*liťšẹ*:) *litškō* 'malgal, mis katuse õlgi kinni hoiab', *ratshīť* 'ratsutades', (*sei̯baz*:) *sei̯bhīť* 'teivastega', (*tupaz*:) *tuphad* '(metsa-, heina-) tukakesed', *tahthakaz* 'tainane', (*sukaz*) *sukhan* (*puzun*) 'suuga (korvi)', *mäthišť* 'mätastik', *turbhẹkaz* 'turvastega, turbarikas', (*vandẹz*:) *vandhud* '(tünni) vitsakene', *tervhed* 'terved'.

3. Kahesilbiliste vokaaltüvega noomenite edasituletustes *-hāńe*, *-hīńe*, *-māńe* jne. lõpuga, näit. *metshāńe* 'puu', *metshīńe* (*ižand*) 'metsa-(isand, s. o. haldjas)', *kuzhāńe* 'kuusekene', *koskhīńe* (*mužik*) 'Kose küla (mees)', *vaśkmāńe* 'uus, tundmatu, vastne', part. sg. *vaśkmašť*.

4. Kolme silbiga *-ńe* noomenites, välja arvatud ains. osastav, näit. (*oľgišť*:) *oľgńe* 'õlgne', *oľkšīď* 'õlgseid', (*vaśkišť*:) *vaśkńe* 'vaskne', *vaśkšęd* 'vasksed', *tohńe* 'tohune, tohust', pl. *tohšęd*, *vośńe* 'aastane', *öľńe madōńe* (< **öllinen*) 'jaaniussike', (*sömišť*:) *sömńe* 'toit', part. pl. *sömžīď*. — Eraldi pandagu tähele (*neįdižлaps*:) *neįťšen* 'neiu', *neįťšukāńe* 'neiuke', mis vist asjata **ts*-sõnade hulka (82) sattus.[1]

5. *-ęd*, *-ed* -adjektiivide oblikva-käänetes ja nende tuletustes, näit. (*korged*:) *korktad* 'kõrged', *korktāńe* (adj.), *korktusęspā* 'kõrgusest', (*vaugęd*:) *vaųktīď* 'valgeid', *vaųktašťi* 'puhtalt', *vaugnob* 'valgneb', (*rusked*:) *rusktad* 'rusked, punakad', *oįktha* 'sirgesse', (*avaďim‿sę*) *kiŋktas* (*vernit*) '(võti) tugevasti (kinni keeratud)'.

6. Kahesilbiliste vokaaltüvega noomenite ains. illatiivis, näit. (*лadvas*:) *лadvha* 'latva', (*radod*:) *radho* (*käųлobad*) 'töhe (käivad)', (*häŋ‿käbed*) *modho* '(ta ilus) näolt', *notha* 'noota', *hänęm‿poųhę* (< **poлhę* < ×**pōlęhęn*) 'tema üle, temast', (*кала*) *oŋghe* (*otab*) '(kala) õnge otsa (hakkab)', (*öks pakitšhe*) *paṕhe* '(ööks palus) papi juurde', *maįgarhę* (Krl., pn., < **maigįärvęhęn*, vrd. 230).

7. Kahesilbiliste (vokaaltüvega) verbide pöörde- ja nominaalvormides ja nende tuletistes, näit. (*tapan*:) *tapta* (< **tappatak*) 'peksa (reht)', *tapmha* 'peksma', *tapnūžįń* 'oleksin peksnud', *tapkatā* 'pekske', (*pohtab*:) *pohtta* 'tuulata', *satta* (< | **sāttatak*) 'saata', *saųda* (< **saлvda* < **salvatak*) 'tahuda' (s. salvaa), (*virkan*:) *virkmha* 'sõnama', (*keleŋ‿*) *kasttęs* '(keelt) kastes', *kuįdes* 'kuivades', *rahndęs* 'lõigates', *išktęn* (*ī rikta*) 'lüües (ei või tappa)', *paštmatō* (*рлot*) 'küpsemata (päts)' (s. paistumaton), *kutskat* 'kutsuge', (*purzub*:) *pursta* 'nina nuusata', (*putūń*:) *putta* 'juhtuda, puutuda', (*tšomat‿*) *putnudęd* '(hääd) juhtunud', (*houdun*:) *houtta* (< | **hōltutak*) 'hoolt kanda', (*vihmuškandob*:) *vihmda* 'vihma sadada, vihmuda', (*ripub*:) *ripnūžīń* 'oleksin rippunud', *ripkeлę* '(ennast) üles pooma', (*rikon*, *rikōń*, *rikōmā*:) *rikta* 'tappa', *riktęs* 'tappes', *rikkat* (< | **rikkokata*) 'tapke', (*лoįťšen*:) *лoįťšmha* 'palvetama', *pašttud* 'küpsetatud', *tuŋktazhę* 'tungida', *keŋkte* 'tõmba saapad jalga', (*pap ī*) *külptę* (*a rahvas‿külbesō*) '(papp ei) suple (aga rahvas suplevad', talvel veeristimispühal), *roḥtta* 'tohtida', (*ribin*:) *ripta* 'riisuda' (s. riipiä), *pühkkät* 'pühkige', *pühkmīńe* 'pühkimisluud', *лomžęd* '(kanga) lõimpuud', *tut-*

[1] Niisama ka eesti *neįťsi-* < *neįťsüt* < **neįťtisut* ja samuti s. neitsyt vana sisekaduvorm, laialt nähtavasti koguni häälikseaduslik. (Isegi idasoome murdeis *vuǫtisin* > *vuǫťsin*, *katisen* > *kaťsan* jts.). Vrd. s. neiti-.

pad 'tuttavad', (*voi̯kā* < *voi̯kka̯a:*) *voi̯ki̯ad* 'nutjad', (*kei̯hū:*) *kei̯hi̯ad* 'keevad', (*puškī:*) *puški̯an* (*härgän*) 'puskja (härja)', (*perī:*) *peri̯ad* (< **pēri̯at*) 'peeretajad', (*särgesō:*) *ebat_särktę* 'nad ei lähe lõhki', (*ńi ken ī*) *ištte* (*tsarīhe*) '(keegi ei) istu (hakka keisriks)'.

8. Kahesilbiliste konsonanttüvega („kontrakta"-)verbide pöörde- ja nominaalvormides ja nende tuletustes, näit. (*pau̯gata:*) *pau̯ktan* (< **palkkatan*) 'palkan', *pau̯kšīń* 'palkasin', *pau̯ktamha* (< **palkkatamahan*) 'palkama', (*vi̯tsata:*) *vitstan* 'seon vitsadega', *ťordan* (< **torvętan*) 'ajan sarve', *ťerdan* 'tõrvan', *tahktāźīń* (< **tahkotalsin*) 'hõõrusin korraga', *лaŋkšībad* 'langesid', *soĺmdan* (s. s o l m i a n) 'sõlmitsen', *ī lämptę* 'ei soojene', *sau̯ptōda* '(sagedasti) kinni sulguda', prees. *sau̯ptęлen*, *vasťtōda* '(sagedasti) vastu tulla', (*ťäpätä:*) *ťäptäb* 'topib kinni', *hüpšhe* 'hüppas', *kaťšībad* (< **katkisivat*, vt. 148,2, ühtlasi täiendus *tk* ajalukku) '(nad) läksid katki', *tūdmīńe* (< **tūlta-* < **tūlata-*) 'tuulamismasin'.

9. Verbides tuletuslõpuga *-lę-*, *-tu-* j. t., näit. (*andan:*) *andлęn* 'annan (sagedasti', s. a n t e l e n), (*snäpūďen*) *ańďlī* '(viljavihkude kuhjast) andja', *kandлob* 'kannab (sagedasti)', *tartлob* 'hakkab (sagedasti) kinni', *vestlīń* 'vestsin (sagedasti)', (*eba*) *rafle* (*södägi*) '(nad ei) raatsi (süüagi)', *ī kundлę* 'ei kuula sõna', *ombлomā* 'õmbleme', (*лaďōdazhę:*) *лaďлęmę* 'seadlen ennast', (*sodōkou̯kū*) *vändлęlīmā*[1] '(sõgesikku) mänglesime', *varptuda* (< **varpatutak*) 'hakata võsu kasvama, võsadega kattuda', *vanhtub* (< **vanhatupi*) 'vananeb'.

346. See päältnäha väga korrapärane edustus tunneb ikkagi ka oma „erandid", ja nimelt järgmised:

1. Mõnikord tuleb vokaalkadu ka 1. rühma sõnade ains. n o m i n a t i i v i s k i ette: *odv* (pro **odā* < *odav* < **ōtava*) 'odav', (*kervad* :) *kerv* (pro **kerā*) 'kõvasti keeratud (lõng)', *närv* (pro **närā* < **nārava*, aun. *ńeārävä*, vt. 310) 'reie juur, kube', *murm* (*-hei̯n*) (pro **muram*) 'murakas' (tüüp **mūrama*), *šärm* (< | **sērama*) 'sõõre', *pirg* (< | **pīraka*) 'pirukas', *päi̯vōлaskm* (< | **laskęma*) 'lääs, õhtukaar', *päi̯vōnou̯zm* 'ida'; vrd. ka *ugŕ*, gen. *ugŕin* 'koeranael' (Maksimägi: *ugaŕ* : *ugriń*, < v. урорь). — Meeles pidades, et vokaal niisugusel korral ülepää seaduslikult on säilinud (*suŕim*, *räťšin*, *väŕťin*, *muŕģiń*, *tandar*, *sündüm*, *vau̯ged*, *korged* jne.), on kõnesolevad kujud õige kerge ära seletada: oblikvakäänetest on vokaalita kujud ka ains. nominatiivi tunginud (*odvan*, *odvas*, *odvad*, *odvīd*, *odvīďen* — *odv* pro **odā*, *närvod* — *närv* jne.), mille hõlbustamiseks ka sündsaid proportsioone on küllalt käepärast olnud (näit. *silmad* : *silm* = *särmud* : *särm*). — Analoogiline on ka part. sg. *lähtämd* 'õhva', pro *lähtmäd*, ja nimelt muganemine suhtesse *avaďim* : *avaďimd*.

[1] Analoogiliselt kahekordne tuletussuffiks, pro *vändlīmā*; samuti *käu̯лęлomā* pro *käu̯лomā* j. t.

2. *u-* (*ü-*)tuletisega intransitiiv- ja iseäranis refleksiivverbid, näit. *soduda* 'lahti harguda', *paštuda* (s. p a i s t u a) 'küpseda', *paštumha* 'küpsema', (*kastta* 'kasta':) *kastuda* 'märjaks saada', *pahtuda* 'kinni hanguda', *huududa* (< **hultu-*) 'kuumeneda', *huudumha* 'kuumenema', *ịohtuda* (*melhe*) 'tulla (meelde)' (s. j o h t u a), *täịduda* 'täis saada' (s. t ä y t y ä, t ä y t t y ä), *päzuda* (< **pāsu-*) 'ennast (alla) lasta', *hernuda* 'aevastada', *hildumha* 'söeks saama' (s. h i i l t y ä), *lõụdüdä* 'leiduda', *üldüdä* 'vallatuks, üle käte minna', *üldünhed* '(nad on) vallatuks läinud', (*koďī kuzhę libū*) *pörüden* '(karu kuuse otsa ronis) keereldes (puu ümber)', *kostuda* 'sulada'.

Nägime eel (345,7), et verbide *u-* (*ü-*)tüved muidu korraliku sisekadu alla käivad; isegi võis ka viimaks esitatud rühmast mõni näitus sääl juhusliselt ette tulla (*paštmatō*, pro *paštumatō*). See näitab, et vokaaliga vormid a n a l o o g i l i s e d on. Ongi loomulik, et niisugusel korral analoogia järele tarvidus ilmub, sest tüüp *paštta*, **pahtta* kannaks vastava transitiiv-verbi funktsiooni. Eeskuju on ohtrasti pakkunud intransitiivverbid häälikseadusliku (s. o. rõhulise silbi) *-tu*, *-du*, *-u* tunnusega (*varptuda*, *vanhtuda*, *vatstuda*, *tusktuda*, *lesktuda*, *kärnduda*, *väľduda*, *ɲahoduda*, *redustuda*, *lähenuda* 'läheneda', jne.). — Vastav nähtus kordub ju eestiski, selle vahega, et analoogiaallikana nähtavasti pikk *u*, *ü* olnud on (*uhtuma* < **huhtūma* < **huhtouma-* < **huhtoδuma-*, *selgima* < **selkeδümä-*), ja et see analoogia (põhjaeestis) ka *u-*, *i*-tüvega transitiivverbid kaasa on kiskunud.

3. *-ude-*, *-üde-*deminutiivid, näit. *sarvudęd* 'sarvekesed', *sarvuźīď* 'sarvekesi', *ịälgudęspā* 'jäljekesest', *ịälguźīľe* 'jäljekestele', *kätkudęs* 'kätkikeses', *kündüdęd* 'küünekesed'. Et ülekaaluv arv selle liigi sõnust häälikseaduslikku *-ude-*, *-üde-*moodustust edustab (*kädudęd*, *kivudęn*, *rughudęd*, *saịrudęn*, *ťervhudęn*, *purtkudęd*, *pilvisudęs*, *kadotišudęn* jne.), siis on seda selgem, et **sarvdęd*, **sarvźīď*, **ịälktęspā* jne. süsteemsunduse eest varju ei võinud jääda.

4. Preesensi mitm. 3. isik, näit. *andabad* 'annavad', *ɲaụɲabad* 'laulavad', *vändäbäd* 'mängivad', *uskobad* 'usuvad', *kuţsubad* 'kutsuvad', *ịoksobad* 'jooksevad', *mähkibad* 'mähivad'. Seletus on sama, kui vastavate (põhja-)eesti vormide juures: preesensi teiste isikute mõju (*andan*, *andad*, *andab*, *andamā*, *andatā* — *andabad* pro **antpad*); lõunaeestil on kergem olnud sellest analoogiast ennast vaba hoida (eL *antva*), sest et sääl vähemalt ains. 3. isik tüvevokaali on kaotanud (*and* 'annab').

5. Akt. 2. partitsiip, näit. *andand* 'annud', (*ī hän*) *kehtand* (*rata*) '(ei ta) viitsinud (teha tööd)', *ịätänd* 'jätnud', *lõụdänd* 'leidnud', *pühkind* 'pühkinud', jne. (Krl. *andan*, *kehtan*, *ịätän* jne.). Kui vokaali kadu *nd* vahelt meie „korralikust sisekadust" vanem oleks, vastaksid käes-

olevad vormid ootusele. Nähtavasti ei ole ta aga vanem (vrd. allpool), vaid *andand* tüüpi tuleb analoogiliseks pidada, pereka *vastand* (< *vastannut*), *märgänd* jne. tüübi järele. — Niisugused nagu *männudęd* (pro **mändęd*) '(nad on) läinud', *i̯änudęd* 'jäänud' seletuvad kergesti samal kombel nagu eelmainitud tüüp *kätkudęd*; vrd. *rebinudęd*, *putnudęd*, *märgänudęd* jts.

6. Üksikjuhtumusi. a) *vodada* 'läbi joosta' (s. v u o t a a), *hüď ä* 'jäätada, kinni hanguda' (s. h y y t ä ä), *heroda* 'beischlaf üben' (vrd. e. 'hõõruda', s. h i e r o a = 'reiben'). Pääle vokaali lühenemist on segiminek häälikseadusliste kujudega arusaadav, näit. *pidab* : *pidada* = *vodab* : *vodada*, *hüdäb* : *hüdädä* (pro *vodab* : **vota* < **votta* < **võtatak*, *hüdäb* : **hütä*), samuti *kadob* : *kadoda* = *herõb* : *heroda* (pro **herda*). Segimineku hädaoht on kõige lähem siis, kui sõnad peaksid mujalt pärit olema, sest traditsionaalsed vormivahekorrad suudavad — ja on suutnud — pärandatud sõnus, kui mitte teiste kujudega kokkulangemisega segadust ei ole sündinud, paremini püsida.

b) *kiu̯dug* (~ *kivdug*), gen. *kiu̯dugan*, allat. sg. *kiu̯dugaлę* 'sauna keris' on juba varem (300) arvatud liitsõnaks ja sisekadu puudumine on omane seda arvamist kinnitama.

c) *astragā* 'ahingaga', (*rai̯dug* :) *rai̯dugad* 'pilve äärt' seletuvad vene lainudena (острога, радуга).

d) (*kiri̯ā* :) *kiri̯avad* 'kirju' on arvatavasti analoogiline (vrd. *ťerā* : *ťeravad*), kui ta mitte ei peaks lain karjala-aunusest olema (aun. *kiri̯av*); samuti *kahmaлod* (: *kahmā* 'mõlemad peopesad koos, kamal') (s. k a h m a l o), pro **kahmлod* (kui ta liitsõna ei ole).

Neljandas silbis.

347. Sisekadul on võimalust olnud sündida viiesilbiliste sõnade neljandas silbis, ja nimelt a) *-oi̯tta-*, *-oi̯tse-* ja *-uhta-*verbides, näit (*kiri̯utada*, aga:) *radatōťta* (< | **rātaťtoi̯ttatak*; *ťt* pro *t'*, vt. geminaatade ajalugu) 'lasta tööd teha', *huлaskōťta* (Krl.) '(kivid) hõõguvaks kuumendada', *kohtęńzōťta* 'parandada lasta', *nikištōťta* ~ *kuлksutōťta* 'luksuma ajada', *kiskotōťtęs* (< | **kiskoťtoi̯ttatęssa*) 'ringutama ajades', *horazōťmha* (< **-oi̯ttamahan*) 'norskama', *paganōtšmha* 'roojastama', *openuhtta* (< | **-nuhtatak*) 'natuke õppida', *lebāzuhtkat* 'puhake natuke', b) *-kas* tuletisega adjektiivides, näit. (*humaлakaz* :) *humaлakhan* 'joobnu', *tuhkakhīď* 'tuhaga segatuid', (*roi̯vhakaz* :) *roi̯vhakhemb* 'suurem ja tugevam', c) neljasilbiliste sõnade illatiivi lõpu eel, näit. *kanambrištho* 'kanarbikku', *mäthištho* (< **mättahistohon*) 'mätastikku', *munanitšhu* (< *-nitsuhun*) 'munatoitu'.

b. Kadu *h* eel.

348. *h* eel on vokaal kadunud hoolimata sellest, kas eelmine silp pikk või lühike, kas vokaal rõhuta või rõhuga silbis seisnud. Paneme tähele järgmised rühmad.

1. *h*-tüvega noomenid ja nende tuletused, näit. (*ogaz* :) *oghad* 'okkad', *oghakaz* 'okkaline', (*veńeh* :) *veńhō* 'venel, paadil', *veńhud* 'venekene', *rughen* (~ *ruǵhen*) 'rukki', (*heįnaŋ_kogodabad*) *лавholę* '(heina koguvad) vaalusse' (?)[1], (*sitakaz* :) *sitakhad* 'sitased', *hahлakhīď* 'karvaseid', *viлukhīď* 'külmi', *hoųkakhad* 'jämedate reitega', (*vikatez* :) *vikathęn* 'vikati', *särähthud* 'piirukene'. — Samuti ka (*mehed*, aga:) *meţsamhed* (< *metsamehed*), vt. 348 5.

2. Illatiiv, näit. (*häneŋgi*) *ozha*, *nimhe* (*andaškatas*) '(temagi) osa, nime pääle (hakatakse andma)', *kalha* 'kalasse', (*otab*) *varha* '(võtab) varuks', *pahha* 'pahasse', (*vaįehtan*) *lihha* '(vahetan) liha vastu', (*лava* :) *лaųha* 'põrandasse', (*hüvä* :) *hühä* (*mäń ďeŋgad*) 'häässe, hää jaoks (läksid rahad)', *paha paihu*, *kibu kiųhe*, *viga vedhe* (lausumissõna) 'paha pajusse, kibu kivisse, viga vette', (*suŕ rom* :) *surhe romhu* 'kõrgesse heina', (*rodu* :) *rodhu* 'suguvõsasse', *adhú* 'põrgu' (v. ад), (*rugiž mäń*) *лagho* '(rukis läks) lakku', *todhę* 'tõesse', (*kavi* :) *kaųhę* 'varna', (*koďi* :) *koďhe* 'koju'. Edasi: (*hiam* :) *hiamha* 'käikse', (*magaśīmā*) *vaųkthassā* '(magasime) kuni (päeva-)valgeni', *mehелushesā* (*oľ tägā*) 'mehelemine-kuni (oli siin)' [2], *muįundhassā* (< *muįuntahan-*) 'kuni tundumiseni', *kopištho* (kohanimi), (*suлām* :) *suлāmhę* 'sulanud kohta (vees)', (*aįd-*) *verudhe* '(aia-)äärekesse'. Muidugi *vastha* 'vasta', *лaptha* (< **лappętahan*) 'kõrvale', *oįktha* 'õigesse', *mūįkthа maįdho* 'hapu piima', *värthnä* (< **värttinahan*) 'värtnasse', *peŕtįäťhe* (~ *pertįäťše*) 'eeskotta'.

Eraldi pandagu tähele III. infinitiivi illatiiv, näit. *valamha* 'valama', *anmha* 'andma', *tegomha* 'tegema', *ambmha* (< *ambmha* < *ampumahan*) '(püssi) laskma', *sugimha* 'sugema', *soųdamha* 'soolama', *soľmdamha* 'sõlmitsema', *lebāzumha* (*ištūmā*) 'puhkama (istusime)'.

3. 3. isiku suffiks, näit. *pańďhe* (< *pantihęn*) 'pandi', *tapeťhe* 'tapeti', *pańhe* (< **panihen*) 'heitis magama', *pandazhę* 'magama heita', (*viлu*) *teǵhe* '(külm) hakkas', *peźhō* 'nad pesid ennast'.

4. *-hāńe*, *-hīńe* tuletuslõpp, näit. *vaghāńe* (*лaps*) 'hällilaps', *алhāńe* 'all olev', *vedhīńe* 'veehaldjas', *koďhīńe* (*kivi*) 'kodune (käsikivi)'. Teadagi *metshāńe* 'puu', *korbhīńe* 'kurat', jne., mis juba üleüldise sisekadu tingimused täidavad. Vormidest *savehńe* 'savine', *heledahńe* 'valus koht', *kaskehńe* (*rugiž*) 'kütismaa (rukis)' vt. allpool (349,3 b).

Vastu ootust ometi *mudahīńe*, *лogahīńe* (väiksemad vandesõnad), *kaŕźnahīńe* 'toaaluse haldjas' (?), *gomnahīńe* (*лabid*) 'rehe-(labidas)', *meţsahīńe* (*ело*) 'metsa (elu)', *kañzahīžęd* (*įagasō*) 'perekonna liikmed (jagunevad)', *pöüdöhīńe* (*heįn*) 'põllu (hein)', *iguhīńe* (*gagura*) 'igavene (lontrus)'. Siin on lihtsalt hiliste tuletustega tegu, nagu neid ka allpool näeme adjektiivides, kuhu *h* ei kuulu.

[1] Nom. sg. *лaboz* (pro *лaboh*, vrd. Ingeri karj. *lavoh* 'Heuschober').
[2] *mehелuz* (Vgr.) 'mehel-olek' — hiline tuletus, vrd. *mehō* 'mehel'.

5. Üksikjuhtumus: (*me̮tsamez*:) *me̮tsamhed* '(väiksed) kuradid' („metsamehed"), *me̮tsamhen ńena* (vandesõna).

c. *i* (*i̯*) ja *e* (*e̯*) kadu.

349. *i* (*i̯*) kadu, mis mitte üldise sisekadu alla ei käi ja mis ainult osalt hääliкseaduslik on, tuleb nähtavale järgmisis rühmis:

1. *i̯*- (*i*-)tüvega verbides, ja nimelt a) teises silbis, näit. *muńda* 'muneda', *muńnūž* 'oleks munenud', (*sugib* :) *sukta* 'sugeda, kammida', *hopta* 'pehmeks tampida'; harilikum *hobida*. *i* puudumine neis sõnus ongi vist analoogiline, sest muidu oleks meil **sugda*, **hobda* — *i* kadu ei võiks ju kuigi vana olla. Vrd. *kärin* (< *kärin*) : *kärdä* = *muńin* : *muńda* pro *muńida*. b) Kolmandas silbis korralikult, näit. (*hatuŕib* :) *hatuŕda* 'tühja juttu jahvatada', (*pikuĺib* :) *pikuĺda* (Krl.) 'ümber piiluda', (*gaguŕda*:) *ī gaguŕden rata* 'mitte vussides töötada', *käkuŕda* 'kokku rullida', *mähmeĺda* 'mäletseda', (*abidin*:) *abitta* 'muret teha'.

2. Imperfekti ja konditsionaali mitm. 3. isikus, kui nad *ī*:ga ei ole moodustatud (vt. 341,2), ja nimelt a) esimese silbi järel, näit. *pańbad*, *tuĺbad*, *oĺbad*, *mänbäd* (aga *pańīn*, *pańīmä*, *tulīd'*, *oĺītä* jne.); b) kolmandas silbis, näit. (*pańīžīń* :) *pańīšpad*, *tuĺīšpad*, *tu̯nūšpad* jne., *oi̯geńšpad* 'õiendasid', (*toradeĺīń* :) *toradeĺbad* 'tõrelesid'. Et aga kogu see *-bad* ainult preesensisse on kuulunud, ei tarvitse ka vokaali kadu korralikult sündinud olla.

3. *-ńe* lõpuga noomenites:

a) *-mńe*, näit. *ou̯gotamńe* 'saatmine', *ku̯idamńe* (< **ku̯ivataminen*) 'kuivatamine' (s. kuivaaminen), *ku̯idamžed vaĺhed* 'nõiasõnad armastuse äratamiseks', *i̯oksendomńe aig* 'jooksu aeg'. (Muidugi ka *samńe* < *sāminen* 'saamine', *sömńe* 'söömine', jne.). Haruldasem ja nähtavasti analoogiline näib kadu olevat algrõhulises silbis: *irdaĺńe* 'väline' (vrd. s. irrallinen), *kudomńe* 'kudumine', *pidamńe* 'pidamine'; ometi ka *pidamīńe*, aga tähenduses 'kinnihoidmispuu kirvest käiates'. Ülepää *ī* harilikult rõhuga silbis: *i̯au̯hmīńe*, *maksmīńe*, *tapmīńe*, *ke̯itmīńe*, *tehmīńe*, *panmīńe*, *männīńe*, *rikmīńe*, *taĺmīńe*; ometi ka *särgīńe*, *särgīžīd'*, *lähīńe*, *uhīńe*, *eglīńe*, *sińīńe*, *ezīńe*. Part. sg. *ou̯gotamišt*, aga ka *i̯au̯hmišt*, kui ka *särgišt*, *eglišt* jne. Pika ja lühikese vokaali vahekorrast ja segimineku võimalustest diftongide ajaloos.

b) *-ĺńe* (< *-llinen*), näit. *bepśaĺńe* (~ *bepsлāńe*) 'vepslane', *veńaĺńe* 'venelane', *te̯i̯aĺžed* 'teie inimesed', *kugaĺńe* 'kust poolt inimene', *sigaĺžīd'* 'säälseid', *vau̯daĺńe* 'vallaline', *se̯inaĺžet_tšasud* 'seinakell', *üks-taholńe* 'ühepaikne', *surmaĺńe* (*affat*) 'hirmsasti, surmani (himulik)', *he̯imoĺńe* (< **he̯imollinen*) 'sugulane', *ehtaĺńe* 'õhtune', *sügüzeĺńe* 'sügiseline',

homeńtseľńe 'hommikune', *huįktaľžīd'en* 'häbematute'. (Muidugi *öľńe* < **öllinen* 'öösine', *harvsüľńe metshāńe* 'harvade süüdega puu', vrd. s. s y y l l i n e n). Part. sg. *bepśališť*, *veńališť*, *sügüzeľišť*, *homentseľišť* jne. — Tuleb tähendada, et siin algup. tüüp *-laįnen* on *-llinen* tüübiga segi läinud, nagu näitab juba kaksikkuju *bepsлāńe* ~ *bepśaľńe*. Kadu vist ainult rõhutumas silbis häälikseaduslik.

c) *-hńe*, näit. *savehńe* (~ *savīńe*) 'savine', *saveššęd* (< **savehšęd*) 'savised', *ťšaįglahńe* (*uk*) 'Tsaigla (vanamees)', *abidahńe* 'murelik', *kägehńe* (*maksim*) (sugunimi = Maksim Kägi), *habukahńe* (*sašku* = S. Habuk), *regudehńe* (*nor*) 'kelgu (kõis)', *kaskehńe* (*rugiž*) 'kütismaa (rukis)', *šaįguhńe* (*hatar*) 'kotiriidest (jalanarts)', *kadagihńe*, gen. sg. *kadagiššęn* 'kadakane'. (Isegi *töhńe лaŋg* 'linane lõng', vrd. *tö* 'lina'). Part. sg. *savehišť*, *kägehišť*, *habukahišť* jne.; ootaks vähemalt **savhišť*, **käghišť*, **habukhišť*. Kogu see *h* kuulubki nähtavasti ainult sõnadesse, mis tuletatud on *h*-noomenitest (tüüp *rughīńe*) ja neist analoogiliselt laiali läinud (vrd. *mudahīńe* jts. 348,4).

d) *-ťńe*, näit. *kaįkuťńe* (< *kaįkuttinen*) 'igaüks', (*toįžūťńe* :) *toįžūťšęd* (*vaįhed*) 'teistsugused (sõnad)'.

4. Üksikjuhtumustel: (*avaďim* :) *avaďmed* (ka *avaďimed*, Tgl.) 'võtmed', *homentsō* (s. h u o m e n i s e l-) 'hommikul', *kerantsīď* 'veeanumaid' (vrd. ometi 350). Sõnas *puńk*, *puńkāńe*, *puńkūńe* (vasika, ka väikese lapse meelitusnimi, vrd. s. p u n i k k i, eesti 'punik') ei käi *i* kadu millegi korraliku sisekadu hulka (vrd. *kurik*, *muśťik*, *užikāńe* j. t.); samuti (*magadab*) *alaśias* (? Tgl.) '(magab) jõuetuna, haigena' (< *ala-siįassa*). — Sõna *turžaz* 'veehaldjas' näikse ka *i*-sõnade hulka kuuluvat (s. aga t u r s a s, Renvalli sõnar. t u r i s a s; arvatakse germ. lainuks, vt. Thomsen GSI 155).

350. *e* (*ę*) spetsiaalkadu läseb ennast registreerida õieti ainult kahesilbilistes verbides, näit. (*лugen* :) *лukta* 'lugeda', *лugmha* 'lugema', *panmha* (ometi ka *panomha*) 'panema', *panmīńe* 'panemine', *panmaťi* (Jer.) 'panemata', *männīńe* 'minek', *imda* 'imeda'. Tema häälikseaduslikkust panevad aga kahtlema näit. *vedęлęsę* 'vedeleb', *hobedas* 'pehmes', *pimedāńe* 'pimedakene', *murenub* 'läheb katki', *varęgandob* 'hakkab kartma', jts., kus päältnäha ühesugused kadutingimused oleksid olnud. Ilmsesti jääbki *e* — nagu ka *i* — kadu teises silbis, lühikese esimese silbi järel, analoogiliseks, vrd. näit. *vilen* (< *vīlen*) : *vilda*, *vilmha*, *vilmīńe* = *imen* : *imda* jne. Ainult lauserõhutusest tingitud kadu võiks mõnikord küsimusse tulla (vrd. *pań*, *mäń* j. t. allpool).

351. Järgsilpides võiks *e* kadumist piiratud juhtumustel häälikseaduslikuks pidada, nagu seda *i*:gi kadumine on, näit. *homendęz* 'hommik', gen. sg. *homentsęn* (? < *e*), *kerandęz* 'kõrvadega toober' (s. k o r v o), gen. sg. *kerantsęn*, (*sabiťšęn* :) *sabitšmīńe* 'villade kraasimine'.

d. *u* kadu.

352. *u* kadu tuleb ette ainult akt. II. partitsiibis, nagu laialt eestiski ja ka mujal. Näit. *tond* 'toonud', *vend* 'viinud', *otand* 'võtnud', *andand* 'annud', *i̯ou̯dand* 'jõudnud', *löü̯dänd* 'leidnud', *nai̯lend* 'naise võtnud', *andлęnd* '(sagedasti) annud', *pau̯ktand* 'palganud', jne. Nagu lõpp-*t* ajaloost selgus, on murdeliselt ka *d* kadunud (Krl. *otan*, *i̯ätän*, *söhtän* jne.), mõnikord (adjektiivselt) ilmub *u* ilma lõppklusiilita (*i̯änu* 'jäänud', *hapanu* 'mädanenud', *muręnu* 'katkine'); kui mitmuses *-dęd* asemele analoogiline *-hęd* on astunud, on selle eest vokaal hääliksеaduslikult kadunud: *i̯änhęd*, *hapanhęd*, *paлanhęd* jne.

u kadumine *n-t* vahelt on muidugi „hääliksеaduslik", olgugi, et siin on spetsiaalse juhtumusega tegu — lihtsalt et teisi samasuguseid kombinatsioone ei ole olemas. Võimalik — ja isegi tõenäoline — et kadu on algupärasemalt ainult teatavasse seisukohta, vist rõhutumasse silpi (näit. *ou̯gotand*) kuulunud, kuid üldistumine on niisugusel korral loomulikuks nähtuseks. Niisama arusaadav on, et püsima ei oleks kergesti võinud jääda ka **otnd*, **löü̯dnd* jts., nagu neid — sest üleüldine sisekadu peab ikkagi *u* kadust vanem olema — võiksime eeldada. On ju suhe *pau̯ktab* : *pau̯ktand* õige lihtsalt ka suhte *otab* : *otand*, *andab* : *andand* sünnitanud.

Sisekadu vanadus.

353. Kronoloogilisi järeldusi on ka sisekadu kohta nii mitme teise häälikmuutuse puhul võimalik olnud teha, et siin üle jääb neid ainult kokku võtta.

a. Sisekadust nooremad muutused.

Üleüldine sisekadu on v a n e m kui:

1) *k*, *t*, *p* > *g*, *d*, *b*, näit. (**makatamahan* >) *magadamha* 'magama', (*×sata* >) *sada* 'sada', (*varpahat* >) *varbhad* 'varbad'. Vrd. *oi̯ktan* (mitte aga **oi̯gdan*) < **oi̯kętan*. Vt. 52.

2) geminaatade lühenemine, näit. *tutab* 'tuttav', *tutpad* (mitte aga **tutabad*) < **tuttapat* 'tuttavad', *kei̯had* < **kei̯hhad* < **kei̯hahat* 'odad', *pöu̯vaz* (mitte **peлahas*) < **peлvaz* < **pellavas* 'lina'. Vt. 101, 203. Niisama järgsilpides: *i̯au̯gatō* (mitte **i̯au̯ktō*) < **i̯alkat̆toi̯n* 'jalatu', *ai̯tasañzę* (mitte **ai̯tsañzę*) < **ai̯t̆tassansęn* 'oma aidas', *iṯšęлāń* < **itsęllani* 'mul enesel', *märgänudęd* (mitte **märgnudęd*) < **märkanutęt* 'mädanenud', *i̯älgeлę* (mitte **i̯älgлę*) < **i̯älkellęn* 'järele'.

3) intervokaalse *ts*:i arenemine affrikaadaks, näit. *kutsta* (mitte

kuʦsuda) < **kutsutak* 'kutsuda', *gurbiʦšud* (mitte **gurptšud*) < **kurpitsut* 'kurvitsad'. Vt. 88.

4) *ks* > *ss* > *s*, näit. *tervasō* (mitte **tervsō*) < **tervassęlla* < ×**tęrvaksęlla* 'tõrvaksega'. Vt. 81.

5) (*l* > *л* >) *u̯*, näit. *soudan* (mitte **soлdan*) < **sōlatan* 'soolan'. Vt. 208.

6) ? Progressiivne palatalisatsio on: *oiġńen* (mitte **oiġnęn*) < **oiķęnęn* 'lähen ära', *bembʹed* (mitte *bemлęd*) 'loogad'. Vt. 250.

7) Pikkade vokaalide lühenemine (väljaarvatud *h* eel), näit. *ťednūžīń* (mitte **ťedanūžīń*) < **tētanu-* 'oleksin teadnud'. Vt. 279.

8) *a* > *ä* (**häda* > *hädä*), *o* > *ö* (**põron* > *pörön*), *u* > *ü* (**küsun* > *küzün*), näit. *hüptä* (mitte **hüpta*) < **hüppitak* 'hüppida', *söthüd* (mitte **söthtud*) < **söhtahutta* 'pärast söömist'. Vt. 304, 312, 317.

9) Sisekadu *h* eel, näit. *kaлha* (mitte **kauha*) < *kalahan* 'kalasse'. Vt. 208.

b. Sisekadust vanemad muutused.

354. Üleüldine sisekadu on n o o r e m kui:

1) *s* > *š* *i*-hääliku eel, näit. *entšīkš* (mitte **entsīkš*) < **entisīksi* 'endisel kombel'. Vt. 161.

2) Palatalisatsioon, näit. *surmad* (mitte **surmad*) < *sūrimat* 'tangud', *kandiad* (mitte **kańďiad*) < *kantaiat* 'tiined (lehmad)'. Vt. 249.

3) Diftongi *i* kadumine (vähemalt esimeses silbis) *s*- (*š*-) hääliku eel, näit. *лaškad* 'laisad', vrd. *paiśked* (mitte **paśked*) < **paiśękęt* 'paised'. Vt. 293.

4) *?ę* (*e*) assimilatsioon *h* eelse vokaali sarnaseks, näit. *radho* (mitte **radha*) < **rātohon* < ×**rātohęn* 'tööle'. Vt. 327.

355. Mis puutub sisekadu vanadusse *h* eel, siis tuleb tema võrdlemisi nooremat iga juba sellest järeldada, et ta ainult lõunavepsa iseärald uks jääb, kuna üleüldine kadu ühisvepsa oma on. Ka esitasime eel ühe kriteeriumi (*kaлha*, aga näit. *souha* < *soлha* < **sōlahan*), mis sedasama vahekorda kinnitab. Niisama peab *i* ja *e* spetsiaalkadu võrdlemisi hiline olema.

3. Lõppkadu.

356. Lõppkadu on oma iseloomu poolest sisekadu sarnane: pika esimese silbi järel on teise alglahtise silbi vokaal kadunud; see ainult vahet, et kadunud vokaal mitte sõna sees, vaid lõpul seisnud. Pääle selle on mitmesilbiste alglahtine lõppvokaal a l a t i kadunud. Rühmitame nähtuse järgmiselt.

1. Ains. nominatiiv.

a) Vokaaltüvega noomenid; näit. (*a-*, *ä-*tüved:) *arp* 'märk, arp' (s. arpa), *pazm* 'pasmas', *kik* (:*kikan*) 'tanu', *kok* (:*kokan*) 'penis', (*te-*) *sar* '(tee-) haru', *tuhk* 'tuhk', *soim* 'lodi', *rihm* 'linnupüünis', *siganišk* (haiguse nimi, kus kael üles paistetab, vrd. s. niska), *tähk* 'rukkipää', *tähklind* 'rukkiräägk', *ehdzoŕa* (< *ehta-*) 'ehapuna', *heinmado* 'heinauss' (s. heinämato), *tandar* 'kõva maa', *muŕgin* 'hommikusöök' (s. murkina), *kadond* 'kadumine', *voikand* 'nutmine', *ambund* '(püssi) laskmine', *sauvand* '(kirvega) tahumine' (s. salvanta), *hämär* 'hämar', *räťin* 'naiste särk', *hiiam* 'käis, varrukas', *sündüm* 'kolmekuninga-päev'; siinkohal nimetada ka *-ed* adjektiivid: *korged* (gen. *korktan*) 'kõrge', *saŋged* 'jäme', *vaŋged* 'valge', *pimed* 'pime', *heled* 'valus', jne.; (*o*-tüved:) (*radon:*) *rad* 'töö', *rok* 'rõugetõbi' (s. rokko), *seŋg* (< **selko*) 'võrgu selisnöör', *ven* 'aeglane' (vrd. s. vieno), (*kožaľ-*) *puik* '(koonlalaua) pulk', (*aterjod:*) *aterj* 'söömavahe', *raibak* 'kõle', *lehtik-hein* 'ristikhein, härjapää' (?), *sihilišť* 'nõgestik', *meťsišť* 'metsatukk', *kanambrišť* 'kanarbik'; (*u*-tüved:) (*peŕť-*)*hat* 'kokkulangenud, lagunenud (tuba)', *lind* 'lind', *suŕsünd* (< *-süntu*) 'Kristus', *tšupnor* (< **suppunōra*) 'nöör nooda päras'; (*e*-tüved:) *taľv* (gen. *tauven*) 'talv', *saľmjärv* (järve nimi, < *salmijärvi*), *košk-oja* (oja nimi), *vašk* 'vask', (*käži-*)*vaŕź* '(käe-)vars', *ükssaŕv* (*lehm*) 'ühe sarvega (lehm)', *sülg* 'sülg'; (*i*-tüved:) (*apin:*) *ap* 'äi' (vrd. ometi s. appe-), (*sapin:*) *sap* 'sapp', *pap* '(vene) papp', *kristaud* 'ristluud, niuded'. — Tähele panna ka *jumā* (< *jumal* < ×*jumala*) 'jumal', *solā* (< **solau* < ×**sōlava*) 'soolane', *orālind* (< *orava-*) 'tiibadega orav', *vägō* 'vägev', *tapā* '(rehe-)peksja', *sõtā* (< *sõtäi* < **sõttaja*) 'kullake', *kegompañī* (*habuk*) (väikene kull, „kuhjalooja kull"), *uielī* (*silm*) 'jooksev (silm, võrgus)', *kähižī* (*mamš*) 'kähisev (vanamoor)', (*kuťjan:*) *kutī* 'surnute mälestuse söök' (v. кутія), (*ťätivod:*) *tätī* '(lamba soolikast) nöör kraasimisriistas' (v. тетива).

b) I. partitsiibid, näit. *palaab* 'põlev', *tutab* (< **tuttapa*) 'tuttav', *elab* 'elav'.

c) passiivi II. partitsiibid, näit. *sad* (< ×*sātu*) 'saadud', (*vaskespā*) *ťeht* '(vasest) tehtud', *otęt* (s. otettu) 'võetud', *sulat* (*voi*) 'sulatatud (või)', (*vits*) *vanut* '(vits) väänatud, pehmeks keerutatud', *semet* 'külitud', *satatęt* 'vigastatud', (*minā troik om*) *ombletęt* '(minul ülikond on) lastud õmmelda', (*laahn*) *somustęt* '(latikas) soomustatud', (*koňďī*) *ümbärt* '(karu) ümberpiiratud', (*käži*) *vihkāť* '(käsi) vigastatud', (*tuhas tahos*) *aidōď* '(tuhandest kohast) aiaga piiratud'.

d) komparatiivid, näit. *surembb* (s. suurempi) 'suurem', *enamb* 'enam', *hoikemb* 'õhem', *šelktemb* 'selgem', *hondomb* 'halvem', (*mikulā tämbā*) *korhakomb da bodrembb* '(M. täna) kõbedam ja tragim'.

2. Ains. ja mitm. partit., näit. *mad* 'maad', *maiḍ* (< ×*maiḍta*) 'maid', *päd* 'pääd', *päiḍ* 'päid', *kалad* 'kala'. *kалōd'* 'kalu', *sobad* 'riiet', *sobīd'* 'riideid', (*kaks*) *süld* '(kaks) sülda', (*īle*) *vaụdad* (< **valtata*) '(ei ole) voli', *pahkust* '(puu) pahka', *süvüst* 'sügavust', *kaľišt* 'kallist', *edōmašt'* (*mužikamu*) 'esimest (esimese mehega)', *rindhakast* 'laia rinnaga inimest', *rindhakhīd'* part. pl., *raụdaľišt* 'raudset asja', *rihendust* 'küdenud ahju, süsi', *opendust* (*kuлę ebad*) 'õpetust (nad ei kuula)', *ombлętišīd'* 'õmblusekohti', *herẹt* 'sitta', *karpkīd'* 'kuusesamblaid', *seiẓud* 'seistes', *ištud* 'istudes' (Krl. *sīžut*, *ištut*), (*oлudẹn*) *keiṭhut* (*aiab*) 'pärast (õlle) keetmist (sõidab', s. o. pärast „praasnikut").

3. Ains. ja mitm. inessiiv ja elatiiv, näit. *mas* 'maas', *päs* 'pääs', *лages* 'laes', *sureskives* (kohanimi), *kimas* 'kiimal, kiimaluses', *kahtsas vodẹs* 'kaheksas aastas', *lähtkes* 'lähtes, allikas', *virzūš* 'viiskudes', *kädẹs* (*nütkī*) 'käest (tõmbles)', *sus i hulīš* (*nahk lähtẹnd*) 'suust ja huultest (nahk tulnud)', *kezerdusẹs* (*pästäb*) 'ketramisest (vabastab)', *išttẹs* 'istudes'.

4. Ains. ja mitm. adessiiv ja ablatiiv, näit. *täụ maụ* (< **tälla mālla*) 'siin maal, siin ilmas', *siụ kerdā* 'sel korral', *päivōkhā päivā* 'päiksepaistelisel päeval', *ehtā paŕźīľ* (*ištū*) 'õhtul' parsil (istus)', *silmīl* 'silmil', *niťū* 'heinamaal, niidul', *udō tahō* (< **ūtęlla taholla*) 'uuel kohal', *kалadusō* (*eľabad*) 'kalapüügil (elavad)', *hoŋgištō* (pn., adess.), *paľhīľ iaụgōľ* (*uẹлob*) 'palja jalu (uidab)', (*om*) *katteťišīľ* '(on) katkemisel', *levedusō* (< **-sęlta*) 'laiuse poolest', *iaụgōľ libo rindhīľ edvō* 'sa oled haige kas jalust või rinnust, (*goľu*) *ühtō keľō* (*härpätän*) '(alati) ühes keeles (lobisen)', *päiлugū kazak* (< **päivalukulla*) 'päiviline', (*väkäm*) *sodōkoụkū* '(mängigem) sõgesikku'. [1]

5. Ains. ja mitm. translatiiv, näit. *kuks* 'kuuks', *öks* 'ööseks', (*täp:*) *täpäks* '(augu) kinnitoppimise asjaks', (*huŕip_savum_peŕthe*) *säks kaiḳuṭšęks* '(tõmbab suitsu tuppa) kõiksuguse ilma ettekuulutuseks', *iohtutusęks* 'meeldetuletuseks', *viritusīkš* 'süütepiirgudeks', (*baśip_*) *ťšaiglaššīkš* '(ta kõneleb) Tšaigla murret', (*tegese*) *mahtiaks* '(teeb ennast) asjatundjaks'.

6. Essiiv, näit. *tänävon* 'sel aastal', *udẹn vodẹn* 'uuel aastal', *iürgimpäivän* 'jüripäeval', (*kaiḳem_probuib*) *neiṭšęn* '(kõik proovib)

[1] Olgu siin täienduseks konsonantide ajalukku öeldud, et elatiivi ja ablatiivi sõna lõppu sattunud dentaali kadu ei eita see, et ka possessiivsuffiksite eel dentaali ei ilmu, näit. *лaske söb aiṭasañzẹpā* 'las sööb oma aidast', *et_küzüške milāń* 'sa ei ole küsinud minult'. Nii pea kui dentaal absoluutsest lõpust kadus ja selle tagajärjel elatiiv ja ablatiiv inessiivi ja adessiivi sarnaseks said, ei olnud võimalust enam lausefoneetilisel ega ka muidu häälikseadusliselt püsinud *-st*, *-ld*:l analoogia eest varju leida.

neiupõlves', *lesken* 'lesepõlves, lesena', (*mänob rovno ku*) *viďen* '(läheb just kui) viiena', *ülhän* 'üleval'.[1]

7. Verbide ains. 3. isikus:

a) preesensis, näit. *sab* (< ×*sāpi*) 'saab', *i̯äb* 'jääb', *i̯ätäb* 'jätab', (*žar päʈšis*) *vendub* '(palavus ahjus) leigneb', (*tšakan*) *tšudab* '(vere) torkab välja', (*lint‿*) *ťiŋgab* '(lind) häälitseb', *piďahtab* 'peab natuke'.

b) imperfektis, näit. *oť* 'võttis', *kuľ* (< *kūli*) 'kuulis', *i̯ät* 'jättis', *hapań* (s. happani) 'hapnes', *sageń* 'sai paksemaks', *musteń* 'mustnes', *murmuť* 'mõmises', *лapišť* 'litsus kokku', *pińest* 'pidas liig väikseks', *lähtāź* (< **lähtalsi*) 'läks ruttu', *särāzōť* 'pani värisema', *paganōťš* 'roojastas ära', *kapľaḣť* 'tilgahtas', *oi̯gendeľ* 'saatis', *uręgań* 'hakkas urisema', *vau̯gnęškañź* 'hakkas valgenema', *mui̯eлęskañź* 'hakkas (käega) katsuma'. Lõunavepsa põhjaäärseis külis võib kadu asemel *ī*:d kuulda (*oťī*, *kuľī*, *i̯ätī* jne.), kuid nähtavasti teiste isikuvormide üldistuse tagajärjel.

c) konditsionaalis, näit. *i̯oi̯ž* 'jooks'. *otāž* 'võtaks', *i̯ätāž* 'jätaks', *vendūž* 'leigneks', *oi̯gendelīž* 'saadaks sagedasti', jne. — *otnūž* 'oleks võtnud', *i̯ätnūž* 'oleks jätnud', jne. — Samuti ka eitavas: *en i̯oi̯ž*, *i̯onūž* 'ma ei jooks, ei oleks joonud', *emā andāž* 'me ei annaks', *etā i̯ätāž* 'te ei jätaks', jne.

8. Verbide imperat. mitm. 1. ja 2. isikus, näit. *ai̯agam* (*agi̯ha*) 'ajagem (suuskadega äärde)', *väkäm* 'mängigem', *tagekazhem* (*nakunapä*) 'mingem tagasi (sinnapoole)', *sīžutagazęm* (Krl.) 'seisatagem', (*tšibirīkūť*) *tabōťōkam* '(konnapoegi) püüdkem kätte', *ou̯gat* 'olge', *nähkät* 'nähke', (*ühthe änhe*) *mälegakat* '(ühe häälega, s. o. korraga) mölisege'. Ka eitavalt: *au̯gam väkäm* 'ärgem mängigem', *au̯gat* (*tšai̯uta*) *ou̯gat* 'ärge (ilma teeta) olge', *au̯gat unohtagat* 'ärge unustage'. Kadunud vokaal on arvatavasti olnud *a* (ka *rahngamā* 'lõigakem', *ou̯gatā*, *tuu̯gatā* jne. tulevad ette), olgugi, et ta on võinud algup. *ę*:st sündida (vrd. 334). Väliste tunnismärkide järele on vormid ilma *-k*:ta esinenud.

Iseäraldusi.

357. Vastu ootust tuleb vokaali kadu lühikese silbi järel ette imperfektides *pań* 'pani', *tuľ* 'tuli', *mäń* 'läks', *im* 'imes' (s. imi). Selle pääle vaadates, et *i* muidu vastavais seisukohis on püsinud (*koďi*, *uńi*, *käźi*, *veźi*, *savi* jne.), peame *i* puuduses teiste vormide analoogia mõju

[1] Mõistatus *maged maľāžęnā* on nähtavasti Soomest saadik vepslastele kandunud, vrd. s. „makeaa maljaisenaan", s. o. magedat karika täis, karika viisi (= uni), sest vepsas ei oleks see essiivisse liitunud possessiivsuffiks kuidagi kaduda saanud; praeguseks vepsa tähenduseks jääbki 'karika all'.

nägema (näit. *oťin* : *oť* = *pańin* : *pań*), või olgu siis, et siin lauserõhuoludega tuleb rehkendada (nagu näit. soome murd. *pān*, *tūn* pro *panen*, *tulen*). Vrd. muidu ka epenteetilisi kõrvalkujusid *pāń*, *tūť*, *māń*, kus lauserõhul oma osa on olnud.

Mõnes liitsõnas on kadu lausefoneetiliste olude tõttu motiveeritud, näit. (*ańi* 'väga', aga) *ańäį* 'väga palju', *kudaįg—sidaįg* (< *kutaaįka-*) 'kui—siis, kuni—seni', (*iľįa:*) *iľįaŕg* 'eeliapäeva aegne mitte-paastuaeg'; (*ende:*) *endeglē* 'üleeile' (aga *endemuлō* 'tunamullu'), (*ruzu*, aga) *rustuk* (< *rusutukku*) 'narts', *aįdruž* (Arsk.) 'vana lagunenud aid' (< *rusu*?), *nabaŕv*, *pühäŕv*, *süväŕ-korbes* (kohanimed. ×*napa-*, **püha-*, **süvaįärvi*), *kivoįa* (pn., Šdj., aga ka *kivioįāńe*, Krl., samuti *kivikaлāńe* 'kivikala', jts.).[1] Vrd. ka *šäpid* (Tšl. *šäpido*) 'lumetuisk' (< *-pito*).

lül, gen. *lülün* 'okaspuu pinnalüli', s. lülü. Muganemise teel seletatav, näit. *modod* : *mod* (< ××*mōto*) = *lülül* : *lül* (pro *lülü*). Vahest samuti seletatav *hur* 'vasak, kura' (s. murt. kura-käsi, liivi *kura*) — ühtlasi täiendus *k*- ajalukku.[2]

358. Sagesasti ilmub vastu ootust lõppvokaal, näit. *haлa* '(öö-)hall' (s. halla), *sova* 'kuhja keskteivas, varras' (vrd. s. suova), *śera* 'kõvasi' (s. murd. siera), *vida* (ometi ka *vid*, Krl.) 'tihe madal kuusik' (s. viita), *heno* 'võimetu' (vrd. s. hieno), *lölü* 'leil', *pövü* 'kasukas' (vepsIsai. *põv*, Ingeri karj. *põvvü*).[3] Seletus sama kui eel *lül* sõna puhul, ainult ümberpöördud sihis, näit. *kaлad* : *kaлa* = *haлad* : *haлa* (pro **haų*); samuti *kovad* : *kova* = *sovad* : *sova* (pro **soų*); *ťerad* : *ťera* = *śerad* : *śera* (pro **śer*) jne. Arusaadavalt on need analoogiavormid tekkinud alles siis, kui esimene silp neis oli lühenenud.

359. Teisiti seletatav on lõppvokaal niisuguseis sõnus nagu *häblä* 'pläraja', *muţšu* 'väikseke', *hatura* 'vusserdaja' (ka liignimena esinev, vrd. *haturda* 'vusserdada'), (*śä iguhīńe*) *gagura* '(sa igavene) köhmus', (*oį śä*) *veďma* '(oi sa) vedelvorst', (*įoksendop_ku*) *viślaga* (ebamäärane tähendus), (*śötä*) *vävuško* '(pai) väimeheke', *baťško* 'vennike'. Neist näiteist hakkab juba selguma, kus selle edustuse pärispaik on: venekujulistes nimedes, nagu *vańka*, *kośťia*, *kuźma*, *oŕťia*, *paša*, *natku* jts. Ka mainitud sõnad, mida enamasti vokatiivselt tarvitatakse, on pärisnimede väärilisteks saanud või saamas. Sisuliselt kuuluvad siia ka *tata* 'isa, taat' ja *mama* 'ema'. — Muidugi sama nähtus igasuguseis hilistes vene lainudes: *kurva* 'lits' (v. курва), *paďina* 'halb hobune' (v. падина), jts.

---

[1] Siia juurde tulevad mitmed juhuslisemad lausefoneetilised kadud, mis iseäranis fonograafi-keelenäidetest hästi näha on (näit. — n:o 35 — *tändō mańi küläńe* < *mä ańi*, kuna ka *mä*, *sä* samul põhjustel *mina*, *sina* kujudest lühenenud). — Muidugi jääb isegi liitsõnade normaal-edustuseks vokaali püsimine (*kezate* 'suvetee', *įogihein* 'jõehein', *илopeza* 'lõbusünnitaja', *perzeheįm* 'otsekohene sugulane', jne.).

[2] Karjalast (Uhtualt) leian: *hurašana* 'paha, õel sõna'. (Korrektuurlisa).

[3] See sõna olgu täienduseks ka *v* ajalukku — kõrvutine edustusele *äįän* < **äįįan*.

360. Lõpuks tähendame iseäralduse pääle, mis küsimuspartikli sõna otsa liitudes nähtavale tuleb. Õieti muud kui häälikseadusliseks ei saa vist pidada vorme nagu *veлak* 'kas veel' (s. vieläkö), *koñzak* 'millal', *mišak* 'kus', *vähäk* 'kas vähe'; liitpartikel näikse vepsas nimelt varemat geminaata edustavat (vist **-kko*[1]). Nõnda siis häälikseaduslik edasi *rištaksik* 'kas kauaks', *voi̯bik* (s. voipiko) 'kas võib', *mänebik* (Krl.) 'kas läheb', *omik* 'kas ǯon', *ťervehtabik* 'kas suudleb'. Aga *-k* asemel hakkas partikli aset täitma *-ik*, mis korraliku preesenskuju otsa liitus, näit. *rohtibik* (pro **rohtpik*) 'kas julgeb', aga isegi *voi̯ńik* 'kas ma võin', *voi̯ďik* 'kas sa võid', *voi̯badik* 'kas nad võivad', *rohtiník* 'kas ma julgen', *ťervehtaník* 'kas ma suudlen'; viimaks aga missuguse sõna otsa tahes, näit. *pahõńik* 'kas pahasti', *äi̯äník* 'kas palju', *kerdaník* 'kas või korra', *äi̯äsik* 'kas paljust', *heŋgīšik* 'kas elus', *kaľhedik* 'kas kallid', (*tšortad* 'kuradit':) *tšortadik* 'kas kuradit'. — Teiselt poolt aga *mikšak* (pro **mikšik*) 'mispärast' (s. miksikä). (Aga ka: *metsk heiž ďeŋgõš* 'kurat võtku rahad').

361. Passiivi preesensi edustusest (*letas*, *magatas* jne.), kus lõppkadu ilmub hoolimata sõnade algup. konsonant-lõpust (×**leťtakseŋ* jne.), vt. konsonantismi, 191.

Lõppkadu vanadus.

362. Lõppkadu on vanem kui 1) lõpp-*k* kadumine, näit. *anda* (mitte **and*) < **antak* 'anna', *ližata* (mitte **ližat*) 'ilma lisata', vt. 105; 2) geminaatade lühenemine, näit. *ak* (mitte **aka*) < ×*akka* 'vananaine', *keлe* (mitte **keлe*) < *kello* 'kell' (muidugi ka vanem *l* > *ɹ* muutusest), vt. 101, 203; 3) esim. silbi pikkade vokaalide lühenemine (mitte *h* eel), näit. *hab* (mitte **haba*) < ×*hāpa* 'haab', vt. 279; 4) *a* > *ä* muutus, näit. *täɹ* (mitte **täl*) < **tälla* 'sel', vt. 304; 5) diftongi järelkompo-

[1] Soome seisukohast tuleks lühikesest klusiilist välja minna (maako), aga vähemalt *-k*:ga kokku liitudes on ka häälikseaduslik geminaat tekkinud (kastekko); viimane tüüp on ka vepsas mõõduandvaks võinud saada, sest *-k*-sõnade ulatuskond on ju väga lai (vt. 104), ja vepsas ka *tk* > *kk* (47). Lõppvokaali kohta ei ole ka täit kindlust (vrd. s. mikä, veps. *mišak* j. t.). — Muidu tuleb see *-k* veel teises funktsioonis ette (= s. -pa, -pä), näit. *vaškõ lähtiškek* ~ *läksiškek* 'V. mine juba', *mamš löɹďäškek veiťš* 'eit otsi juba veits' (harilikum ilma *-k*:ta: *andaške*, *ozutaške*, *mäniške teďлe* 'mine kuula järele', jne.). Sama lõpp (Krl. ometi *-t*) — kuigi mitte ajalooliselt sama — võib tulla ette ka eitavas minevikus: *ī ańďiškek* 'ei ole annud', *ī oliškek* 'ei ole olnud' (Krl. *oľišket ī*); harilikult *ī ańďiške*, *ī oliške*, *en nägiške* jne. (selle kohta vt. 27).

nendi assimilatsioon, näit. *andā* (< *andaį* < ×*antaįa*) 'andja', mis aga, nagu allpool kohe näeme, õige hiline muutus on.

Geminaatade lühenemine ja *a* > *ä* olid ka sisekadust nooremad. Sisekadu isegi on aga vähemalt mitmesilbiste sõnade lõppkadust noorem, nagu selgub näitustest *taįgin* (< *taįkina*) 'taignanõu', *muŕgin*, *korged* (gen. *korktan*), *hapań* (< **happani*) j. t.; teine silp on neis nimelt kinniseks saanud seks ajaks, kui sisekadu järjekord kätte jõudis, sest muidu ei oleks teise silbi vokaali enam olemas. Võimalik aga, et lõppkadu mitmesilbistes varem sündis kui kahesilbistes, kus ta — teoreetiliselt vaadates — sisekaduga samaaegne võis olla.

On võimalik nimetada paar muutust, milledest lõppkadu noorem on, ja nimelt palatalisatsioon, näit. *talv* (mitte **tauv*) < *talvi* 'talv' (vt. 249), ning pikkade vokaalide lühenemine *h* eel, näit. *uhi* (mitte **uh*) < ×*ūhi* 'talleke', *tohi* (s. tuohi) 'toht' (vt. 279); viimane neist muutustest võibki juba vepsa-vadja-eesti-liivi ühisajalt pärit olla.

Juba see, et lõppkadu nagu sisekadugi üldvepsalised nähtused on, annab tunnistust nende auväärt vanadusest. Muidu on kadu eelkäijaks ilmsesti olnud rõhutumaks jäänud vokaali helireduktsioon, nagu seda ka teiste keelte piirkonnas siin ja sääl selgesti märgata võib. Isegi sõna seisukoht lauses on vokaali püsimisele ja kadumisele esialgu mõõduandev võinud olla.

b. Diftongid.

363. Kuna järgsilpide diftongid on Läänemere-soome keeltes peaaegu igal pool oma järelkomponendi *į* enam-vähem kaotanud, on ta vepsas — kokkukõlas aunusega — üleüldse püsinud. See käib õieti ka lõunavepsa kohta, kus kõige vanematel veel siin ja sääl võrdlemisi selget diftongi võib kuulda, kuid valitsev on juba uuem ja nähtavasti kaunis noor edustus, kus diftongi *-į* on oma sonandi sarnaseks assimileerunud (*oksaįnen* > *oksāńe*), ilmutades oma varemat olemasolu võimaluse korral ainult järgmise konsonandi palatalisatsiooni näol. Põhjapoolse piiri lähedal (Šdj.) on assimileerunud *-į* ühtlasi ka esikomponendi, kui ta tagavokaal olnud, peaaegu esivokaaliks muutnud (*oksaįnen* > *oksą̄ńe*).

Sonandiks võib pääle *a*, *o*, *u* ka *ä*, *ö*, *ü* olla (*įälgmāńe* j. t.), aga nagu näeme, ainult nendesamade tingimustega, mis ka lühikeste vokaalide juures „vokaalharmoonia“ on sünnitanud. Nõnda ei ole meil põhjust seda küsimust diftongide ajaloos enam puudutada — näitused kõnelevad selle *ä*, *ö*, *ü* sekundäärsuse kohta isegi selget keelt.

aį (ja *? äį*).

364. 1. *-ńe*-noomenid, näit. *rahāńe* 'hõbedane', *kuŋdāńe* 'kullane, kuldne', (*hebo-*)*varzāńe* '(mära) varsakene', *maľāńe* 'karikakene' (s. maljainen), (*mä įo*) *vanhāńe* '(mina juba) vanakene, raugakene', *pakāńe* 'pakane külm', *raŋdāžęd* 'raudsed', *vastāžęs* (*aďivōʇšęndaspä*) 'vastastikusest (võõrsilkäimisest)', *oksāńe* 'oksakene', *toįāńe* 'toomispalk', *rudāńe* 'kuivanud okaspuu', *rebāžęlę* 'rebasele', (*kesk-*) *igāńe* '(kesk-) ealine', *lināžīď* 'linaseid', *ťināžęn* 'tinase', (*radōńe ańi*) *kogoľįāńe* '(töökene päris) ühine, kollektiivne', *salagāńe* 'viidikakene' (s. salakka, vrd. v. салака), *omalāńe*, ad. sg. *omalāžō* 'aiaga piiramata karjamaa', *tuľįāžęn* (*ťegotiž*) 'tuule (toodud haigus', vrd. s. tuulijainen), *ezmāńe* (< **esimaįnęn*) 'esimene', *kerimāžęd* 'kerilauad', *pińikāńe* 'väiksekene', *pidatāńe* (Krl.) 'piirunäpits, pilak', *omlęįāńe* ~ *omlęndāńe* 'õmblemispalk', *hirikāžīď* 'hiirekesi', *vižįāńe* 'umbes viis, viie võrra', *sürįāńe* 'kangaspoom', *nälgāńe* 'näljane', *įälgmāʇšīď* (< **įälkimaitsita*) 'viimaseid', *rätsnāńe* (< **rätsinaįnęn*) 'puuvillane', *küstkhāńe* (Maks.) 'meigas, melekas'.

2. *-ām-* (*-ām-*) substantiivid, näit. *sulām*, gen. *sulāmen*, illat. *sulāmhe* (vanematel *sulaįm* : *sulaįmen*) 'sula koht (jäätanud järves, jões', s. Lr. sulain, sulamen), *rozįām* 'väike kuivanud kuusk', *pedām* 'suur mänd' (Krl. tuttav keskvepsa sõnana), *süďā*, gen. sg. *süďāmen* 'süda, sisi-', *pühlām* 'pihlakas', *įalāń* (Maksimägi) 'jalakas'.

3. *-āťa-* (*-äťä-*) verbid, näit. *avāťa*, prees. *avāďan* (nooremail *avāta* : *avādan* — ka järgmistes võib palat. puududa) 'lahti teha', *kabrāťa*, imperf. *kabrāž* 'kinni haarata', (*pordhīmu*) *tarāžīń* '(mööda treppe) prantsatasin alla', *kalāťa* 'kokku kraapida', *paįgādāžīń* 'virutaksin (mürtsuga)', *lobāťa* 'lobiseda, lobada', prees. *lobāďan*, *lovāťa* 'lõgiseda', (*koįr*) *urāďab* '(koer) ulub', (*lehm*) *kobāďab* '(lehm) tahab pulli', *lohkāťa* 'lõhki teha' (s. lohkaista), *kobāďab* 'kolab', (*upakod*) *robāďabad* '(saapad) kisuvad kokku (kuiva käes)', *sogāťa* 'pimedaks teha' (s. sokaista), *kohtāťa* '(äkilise) haigusega rabada' (s. kohdata : kohtaan), *huŋgāťa*, *hutkāťa* '(vuhinaga) minema visata', *umbāďab* 'vohmib süüa', *urāďab* 'uriseb', *huįgāťa* 'ära häbistada', *ozāďab*, imp. *ozāžīń* 'tabab märki', *heľāďab* 'heliseb', *rehkāťa* 'kähku tõmmata', *särāďämä* 'väriseme', (*vaškalę*) *śärbāďäbäd* '(V:le) võetakse lusikal' (sama tähendus liiviski), *kärāťä* '(kurgus) valutada', *mäzāďäbäd* 'krõgisevad', *kölāďäb* 'kõigub' (näit. aud), *hülgāž* 'jättis maha', *lükāďämhä* 'lükkama', *nütkāťä* '(kähku) lahti tõmmata'. — Ka tuletused, näit. *lovāźōťa* 'kolistada', *torāźōťab* 'pragistab', (*samovara*) *pirāďaškandob* '(teemasin) hakkab võrisema'.

4. *-āďa-* (*-äďä-*) verbid, näit. *takāďa* 'tõotada (kuhugi) minna', prees. *takain*, imp. *takāīń* (vrd. s. taata : takaan), *tarbāďa* 'mütaga tõmmata', prees. *tarbain* (s. tarpaista : tarpaisen), *paš-*

kaiƀ[1] 'lööb mööda seinu' (s. p a i s k i i); vrd. ka *peńāďa* : *peńaiƀ* 'kaevata' (v. пенять), *ī kasāďe* (*niŋgōmīhe radōhe*) 'ei pane kätt külge (niisuguseile töile)', prees. *kasaime*, imperf. *kasaīme* (v. касаться). — Kogu see tüüp näikse olulisemalt *-ōďa*-verbide päralt olevat, nagu allpool selgub.

5. *a*-tüvede konditsionaalid, näit. *andāžiń* 'annaksin', *otāž* 'võtaks' (*ebat‿) *ťelustāž* '(nad ei) segaks', *vändāšpäd* '(nad) mängiksid', jne. (s. a n t a i s i n jne.).

6. Mitm. 1. ja 2. isiku lõpp *-mā*, *-tā* < *-maį*, *-taį*, näit. *samā* 'saame', *saįmā* 'saime', *andamā* 'anname', (*mö*) *koŕimā* (*maįdon*) '(me) kurname (piima)', (*rudan*) *kabadamā* '(kuiva okaspuu) lõikame maha', *saįtā* 'saite', *andatā* 'annate', *eťškatā* (~ *eťškat*) 'otsige'. Diftong nähtavasti hiline, vrd. eel. 334.

7. Mõned adverbid ja üksiksõnad: *pigā* 'pea, ruttu' (s. p i a n ? < **piγaįn*), *ezmā* 'e s i t e k s', *eskā* 'siis, pärast'. Mõnel vanemal võib ka neis diftongi kalduvust kuulda, niisama sõnas *odvā* 'vaevalt' (? < ven. едва), *sogedāžõ* 'sõgesiku mängul', *huťiõmāžõ* (< **-įoįmaįsęlta*) 'salamahti', *moŕźā* (Krl. *moŕźā* < *morsiaįn*) 'naine'.

Oma kuju järele kuulub *aį*-sõnade hulka ka *väŕāš* 'väljas', *väŕähe* (ka *väŕähe*, Pjat.) 'välja'; kuid peame oletama varemat kuju **väraįa* (s. v e r ä j ä = 'laide', < ven. верея, vt. 258; tähenduse suhtes vrd. veps. *väŕõ* '(välis-) uks'; teiselt poolt aga set. *uššę* = 'välja'). Vist **väraįa* > *väräį* (vrd. *antaįa* > *andaį*), mille järele kogu sõna eksis diftongiliste hulka. Aga ka vastupidist üleminekut tuleb ette: *mikulā*, gen. *mikulaįan* (pro *mikulāń*, vrd. vene *Mukулай*), muganedes suhtesse *śemendā* : *śemendaįan*.

365. Selle pääedustuse kõrval tuleb kahe, alguses mainitud murdelahkumineku pääle tähelepanu juhtida. Esiteks on kõige lõunapoolsemas eraldatud külas, Pjatinal, veel täieline diftong kuulda, ehk küll natuke *e*-värvilise järelkomponendiga (*ė*), näit. *sulaim*, *süďäį*, *pigaį*, *ezmaį*, *eskaį*, kuid konsonandi ees ometi enamasti nagu mujal: *kanāńe*, *oksāžiď*, *avāďab*, *särāďäb*, *umbāťa* jne. Diftongi-võitu häälduamist võib kõige vanemail siin ja sääl mujalgi veel kuulda.

Teiseks on põhja piiril, Šidjärvel, *aį* > *ą̄* (s. o. tagavokaalsemalt artikuleeritud *ä*, omastkohast keskkeele vokaal nagu eesti *õ*), nii nagu seda ka esimese silbi diftongides nägime; näit. *rahą̄ńe*, *karą̄ńe* (mujal *karāńe* 'auguke'), *vazą̄ńe* (mujal *vazāńe* 'vasikas'), *prihą̄ńe* (mujal *prihāńe* 'poisikene'), *rebą̄ńe*, *vepslą̄ńe*, *kohtą̄dab*, *kohtą̄ž*, *varą̄dab*, *ozą̄duz* ('pihta minek'), *samą̄* 'saame', *įotą̄*, *tuломą̄*, *pigā*, *burą̄dą̄*(< *buraįdaį* < *-taįa*; oja nimi). (Selle vastu näit. *särādäb*).

366. Oma jagu huvi pakuvad vormid (Šdj.) *kaįtą̄zę* 'ennast kaitseda', *pestą̄zę* 'ennast pesta', *sittą̄zę* 'sittuda', *kustą̄zę* 'kusta', *litštą̄zę* 'ennast

[1]) Pärastpoole väideti kogu seda kuju juhuslikuks, pro *patškutab*.

litsuda', *i̯agadə̄zę* 'jaguneda'. Mujal vastab sellele tüüp *kai̯tazhę* ~ *kai̯tazę*, aga ka *kai̯tūzę*, *pestūzę* jne., kohati (Krl.) ka *pestāhę*, *i̯agadāhę*. Pikk *ā* võiks järelikult tekkinud olla *ai̯*:st, mitte ainult *ns*:ist (vt. 180,2). Aga nagu seda juba *z* näitab (mitte *ž*), ei saa *-i̯* siin algupärane olla, vaid vahest imperfektist pärit, nagu seda refleksiivverbide alal ka soomes ette tuleb[1].

oi̯.

367. 1. Deminutiivide rühm, nom. sg. *ō* (vanemail nõrga diftongiga: *òᵘ*), teistes ains. käänetes (harilikult) järgm. konsonandi palatalisatsioon; mitmuses *oī-* (järgnev kaasustunnuse konsonant palataliseeritud), väljaarvatud mitm. nominat., kus *oid*. Näit. *hahkō* 'hall lammas' (vrd. vadja *hāhka* 'hall'), gen. sg. *hahkōń*, part. sg. *hahkōď*, allat. sg. *hahkōľe* jne., mitm. *hahkoid*, *hahkoīď*, *hahkoīľe* jne., *vau̯gō* (< *valkoi*) 'valge lehm', part. sg. *vau̯gōď*, part. pl. *vau̯goīď*, *päǯši-rahkō* 'ahjuhaldjas'[2], (*oi̯ mindāń*) *rau̯kōď* '(oi mind) vaesekest', *mamō* 'emake', (nimed:) *mari̯ō*, *nastō*, *varvō*, *annō*, *vaškō* jne., *kroi̯kō* ~ *kroi̯krō* 'ronk', *tohɔ̄-so* 'lage soo', *tutō* '(lapse) luts', *kurgō* 'kurekene', *kudmō* 'kuu, kuuvalge', *musti̯ō* 'must lehm', (*surę̄n*) *rudōń* (*lüpstes*) '(suurt) punast lehma (lüpstes)', *tuľi̯ō* 'tuulekene' (vrd. s. t u u l i a i n e n), *päi̯vōď* 'päikest', *pästkōš* 'päsukesest', (*ala samuta*) *ľämōď* '(ära kustuta) tuld', *i̯äńō* 'jänesekene' („taotlev" palatalisatsioon; s. j ä n ö), *väŕōď*, nom. pl. *väŕoid* '(välis-) uksed', *ŕebō* 'rebane' (s. r e p o < *repoi̯*), *vei̯kō* 'vennake' (s. v e i k k o), *meǯsō* 'metsis', nom. pl. *meǯsoid*, gen. pl. *meǯsoīď en*, illat. pl. *meǯsoīhe*, *sokō* (neiu meelitusnimi), *tšoǯšō* (mehe meelitusnimi), *nei̯dō* 'neiuke', *tütō*

[1] Vrd. ka soome passiivi preesensi (s a a d a a n < **sātahęn*), mis teatavasti pass. imperfektist (s a a t i i n < **sātihen*) oma lõpu on saanud. Aga samasugust mõju on otsekohe refleksiivverbide alal olemas, näit. idas. *hei̯tākse* 'heidab ennast' kõrval ka *hei̯tāi̯ksen* (vrd. *hei̯ttihen* 'heitis ennast') ja selle järele ka *hei̯ttāi̯tä* 'ennast heita'. Vaevalt on *i* ka niisugustes (ikka murdelistes) nagu *sekai̯ntua* muud kui kõnesoleva imperf. mõjul tekkinud; on ju **seko-i-hen* täitsa korrapärane 'segas ennast' (selle järele *sekai̯ksen*, *sekai̯nnut*, *sekai̯ta* jne.), ja selle kõrval esinenud tüübid *sekaantua*, *sekautua* on eelmisega kontaminatsioone sünnitanud. — Kui Rapola (vt. Kantas. pp. dift. 19, 20) oletatud *-ðente-*, *-ðentu*-tuletised tõesti oleksid kord eksisteerinud, on nad vaevalt muud võinud olla kui niisama isesuguste kontaminatsioonide tulemus.

[2] Vist tuletus sõnast, mis eestis kujul 'rahk' ('haavad on rahas' = 'die Wunden sind eiterig'), s. r a h k a 'kärn' (vrd. ka r a h k a s u o 'mädasoo'), karj. *rahkamai̯to* 'ahjus keedetud hapupiim', j. t. ette tuleb, nõnda et *rahkoi̯* siis alguses midagi 'kärna ja paisete sünnitajat' oleks tähendanud. Vrd. Agricola *rahkoi* 'paha haldja' nimetusena, kus aga 'kärna sünnitaja' peitub. Vt. Krohn, Suomalaisten runojen uskonto 247.

~ *tühtõ* 'tütrekene', *köhkõ* (sõimunimi köhija kohta, 'köhard'), *ogrõ* (sõimunimi), *lipkõ* 'liblikas', *kisõ*, *piśõ* ~ *piśüńe* ('kassi' paitusnimed), *hoлõ* 'hoolekene', *i̯ogõ* 'jõekene', *ligõ-ťoh* 'värske, painduv toht', *kiri̯õ* 'kirju lehm', *bелõ* 'valge lehm', *hau̯rõ* (ilma hammasteta inimese sõimunimi), *kuźiparõ* 'kusija laps, kusur'. Kaasrõhuga silbis samuti: *kaharõ*, *kühärõ* (mütol.), *eďinõ* 'tigu' (s. e t a n a).

2. *oi̯*-lõpuga verbid, näit. *tahtõďa*, prees. *tahtõń*, imp. *tahtoiń* (ka *tahtõľiń*) 'tahta'[1], *tarbõďa*, prees. *tarboin* 'mütaga kalu nooda pärasse hirmutada' (s. t a r p o a < **tarpo̯iδak*), *arbõďa*, prees. *arboin*, imp. *arboiń* 'ette kuulutada, arbutada', *hau̯gõďa*, prees. *hau̯goin* (~ *hau̯gõľen*), imp. *hau̯goiń* (~ *hau̯gõľiń*) 'lõhkuda' (s. h a l k o a), *katkõďa* 'katki murda' (s. k a t k o a, vrd. e. 'katkuda'), *vastõďazhę* (~ *vastõdazhę*), prees. *vastoime*, imp. *vastoīme*, *vastoīťe*, *vastoīhe* 'vihelda', *vastoind* 'vihtlemine', *notõďa*, prees. *notoimā* (~ *notõľemā*) 'noota tõmmata', *ligõďa* (prees. *ligõľen*) 'viisu põhitohtu kinni punuda', *pu̯i̯tõmha* 'soola puhuma, nõiduma', *huhtõmīńe* 'uhtmine', *śeglõmha* 'sõeluma'.

3. Mõned eelmise rühmaga kokkukuuluvad noomenid, näit. *tarbõ*, gen. *tarbõmen* (s. t a r v o i n : t a r p o i m e n) '(nooda) mütt'.

4. Karitiivadjektiivid, näit. *võtõ* '(ilma) vööta, vöötu', *võtõmäd* 'vöötumad', *pitõ* (*harā*) 'ilma pulkadeta (reha)'; rõhuga silbis: *vaťsatõ* 'mitte-raskejalgne', *aлastõ* 'alasti', *tabatõ* 'halbade kommetega', *kädetõ* 'käetu', *i̯au̯gatõ* 'ilma jalata', *i̯au̯gatõmīď* 'ilma jalgadeta', *huлętõmad* 'huuletumad', *ozatõ* 'õnnetu', *soлatõmad* 'soolatumad', *meľetõ* 'meeletu', *tehmatõ nahk* 'parkimata nahk', *hamatõ* 'arutu'; edasituletus: *meletọ̃šob* 'hullab (meeletult)'. Algsoome suhteks arvatakse: kinnises silbis *oi̯*, lahtises *o* (**võĭtoi̯n* : **võttoman*). Sellest allpool.

5. *-ińe*-noomenid (enamasti *o*-tüvede edasituletused), näit. (*kand*): *kandõńe* 'kännukene', *vagõńe* 'vaokene', *notkõžęs* 'orukeses', *i̯orõžõ* (*i̯oksob*, < **i̯oroi̯sęlta*) 'sorinal (valub, jookseb)', (*vau̯ged-*)*modõńe* '(valge-)näoline', *aivõžęd* 'pääajukesed' (s. a i v o t), *kegõńe* (sugunimi), *põrõńe* 'päälaekene'. Ka rõhuga silbis: *lepištõńe* '(väike) lepik', *mańźikištõžęn* (*ťedan*) 'maasikmaa (tean)', *tobńembahkõńe* 'natuke kõbedam', *pitkakõńe* (? < **pitkakhõńe*) 'pikavõitu, pikergune'.

6. *-oi̯tta*-verbid, näit. *tazõťada* 'tasandada' (s. t a s o i t t a a), *tabõťõda* 'taotella' (s. t a v o i t e l l a), *segõťab* 'segab' (s. s e k o i t t a a), *vau̯gõťõda* (< **valkoi̯ttęltak*) 'sagedasti valada', *ližõťõda* 'sagedasti lisada', *küžmõtädä* 'kokku kuivatada' (*küžmõtuda* 'kokku kuivada'). Rõhuga silbis: *haŕegõťta* 'harjutada', *haŕgõťiž* (Krl.) 'rebasepüügi söödamaa',

[1] *oi̯* ja *a* vahekord. *tahtõń*, eesti *tahan*, on nähtavasti häälikseaduslik: *tahtoi̯-* on *i̯*-ga tuletatud tüvest *tahta-*.

varastõťta 'lasta oodata' (vrd. *varastada*), (*not tarbiš‿kudotõťta* '(noot tarvis) kududa lasta', *robahtõťta* 'lasta robinal tulla', *räzähtõťab* ~ *räbähtõťab* 'teeb praginal lahti' (*paskata räbähtõť*), *vilugõťan* 'jahutan', *viletõťta* 'lasta riiet lõigata' (vrd. *viľda*), *ịotatõťab* 'ajab janule', *ī olęzõťa* (*mindä sigā*) 'ei meeldi olu (mulle sääl)', *paštatõťta* 'lasta küpsetada', *poťkitõťta* 'lasta põtkuda', *humāzõťta* 'joovutada', *kezerzõťta* 'lasta kedrata', *upehtõťta* 'ära uputada', jne. Nagu märgata, on *-tõťta* analoogiliselt üle piiri läinud (pro **viletada*, **ịotatada*, **paštatada*, **poťkitada*, vrd. näit. s. viillettää, juotattaa, paistattaa, potkittaa).

Imelikul viisil on mõnes selle kategooria sõnas *õ* asemal *u*: *ulutada* 'ulatada' (vrd. s. ulottaa < ?*uloịtta-*), *ozutada* 'näidata' (s. osoittaa), *pakutabad* (*лošīď*) 'ajavad minema (põtru)', vrd. s. pakoittaa = 'sundida'. Ka *kirịutan* 'kirjutan' (vrd. s. kirjoitan, kuid murdeliselt ka kirjutan). Vrd. *u* pro *o* eel 313.

7. *-oịtsę*-verbides, näit. *paľikõťa*, prees. *paľikõťšęn* 'kurikaga (pesu) virutada', *listikõťšęn* 'lõikan viilusid', *vaľikõťšob* 'valib', *varďịõťšīń* 'ma vahtisin', (*hergen*) *kahelõťšęnd* '(sõnniku) kõvaks külmanud', *koverõťa*, imp. *koverõťšịń* 'sinna-tänna ringi sõita', *tarikõťazhę* 'taarudes kõndida', *varhindõťšęn* 'panen (hobusele) päitsed pähe', *ahavõťšętada* 'tuule käes kuivatada' (näit. liha), *aďivõťšob* 'käib sugulaste juures võõrsil' (vrd. s. sukuloitsee), (*komõťa*:) *komõťšob* 'on vaderiks' (mehe kohta), *kumuškõťšob* (naise kohta), *babõťšob* 'on ämmamooriks'.

8. Kahesilbiliste *a*- ja *o*-tüvede imperfekt, näit. (*valada*:) *valõń* (*valõď*, *valõ*, *valõmā*, *valõťā*, *valõbad*) 'valasin', *radõ* 'töötas' (s. raatoi), *andõ* 'andis' (s. antoi), *kandõď* 'sa kandsid', *paštõmā* 'me küpsetasime', (*rikome*:) *rikõme* 'tapsin ennast', (*uskon*:) *uskõń* 'uskusin', *лauịlõ* 'laulis', *punõ* 'punus' (s. punoi).

9. Mitm. pluraalvormid, näit. (*vago*:) *vagõď* 'vagusid', *vagõďen* 'vagude', (*veńaľžīľ*) *vändõľ* (*pahemba vändäbäd*) '(vene) mängusid (enamasti mängivad)', *kanõľe* 'kanadele', (*veлak śä*) *hamõš* '(kas sa veel) mõistuse juures', *sadõń* 'sadade kaupa' (s. sadoin), *üksīŋ‿karvõń* 'karva viisi, üksikarvu', (*nit mänop‿*) *suịkermõľe* '(niit tõmbub) keerdu'.

10. *o*-tüvede konditsionaalid, näit. *rikõžịń* 'tapaksin', *rikõž* 'tapaks', *rikõšpad* '(nad) tapaksid'.

11. Verbide mitm. refleksiivsuffiks *-mõ*, *-tõ*, *-sõ* (< *-moị*, *-toi*, *-soị*), näit. (*kahtęn akamu*) *tegīmõ* '(kahekesi naisega) jäime', *kukotamõ* 'ajame kaelad õieli', *sobimõ* 'paneme riidesse', *sobitõ* 'panete riidesse', *iťšętõ* (*kartęs*) 'teie enese (keeles)', *keŋgisõ* 'panevad saapad jalga', *nütkisõ* 'riidlevad isekeskis', *kaịťšęsõ* 'kaitsevad ennast', *toťšisõ* '(sääsed) suruvad' (Maksimägi), (*kokan nälgäs*) *lõsõ* 'vinsklevad', *ịagõhõ* '(nad) jagunesid', *liťšõhõ* '(nad) tungisid', *žälīhõ* '(nad) kaebasid', *rikõhõ* '(nad)

tapsid ennast', *mölkištīhō* '(nad) näitasid tagumikku'. Diftongi *-i̯* vist üleüld. mitm. analoogial (vrd. 334)[1].

12. Üksikud adverbid, näit. *avō* 'lahti', *tanō* 'hiljuti' (s. taannoin), *sinō* 'siis' (s. silloin), *ťändō* 'muidu', *mugō* 'niisugune, nõnda', *mulō(-vō)* 'mullu', *vihtō* (Krl.) 'muiste, vanasti' (s. vihdoin). Sagedasti laseb ennast instruktiivkääne ka püsinud *-n*:iga tunda: *ai̯gōń* 'vahest, ehk', (*tegop_*) *tazōń* '(teeb) tasaseks', (*radab*) *hondōń* '(teeb tööd) halvasti'. Iseäralisel viisil *amu* 'ammu' (s. ammoin); vrd. 367₆.

368. Mis puutub murde-edustusse, siis tulevad jällegi tähele panna Pjatinal sõna lõpul ja mõni kord ka sõna sees (mitte-palataliseeritud konsonandi eel) säilinud diftong (ometi natuke *e*-taolise järelkomponendiga), näit. *reboi̯*, *kroi̯koi̯*, *vei̯koi̯*, *kiri̯oi̯*, *väroi̯*, *muloi̯*, *siloi̯*, *ťändoi̯*, *pezemoi̯*, *pezetoi̯*, *pezesoi̯*, *pezīmoi̯*, *pezītoi̯*, *pezīhoi̯*. Ka *tarboi̯kat*, *haravoi̯kat*, aga *tarbōďa*, *segлōďa*, *huhtōľe*, *puitōle*, *kanōd*, *vagōď* jne. — Šidjärvel jälle: *kudmō̯*, *päivō̯*, *händō̯* (= *häńďīkaz*), *paᵢ̯ō̯žīď* ('laule'), *haugō̯kš*, *sarnō̯ď*, *surīľ notō̯ľ*, *satō̯ń*, *satō̯ťšob* ('paneb saadudele'), *palō̯*, *külblīmō̯*, *ai̯gō̯š*, *panęmō̯*, *tanō̯*, *silō̯*, *tändō̯* jne. — Kortlaht'is võib jälle kuulda *ō* asemel väga kinnist *o*:d, peaaegu *лauлū* 'laulis', *radū* 'töötas', jne.

Vahekord *hahkōď* : *hahkoid* : *hahkoīď*, *tahtōń* : *tahtoīń*.

369. 1. ja 2. rühmas esines ülevalnimetatud vahekord korrapäraselt; samuti varem *takāďa* : *takain* (364,4), ja hiljem näeme seda natuke ka *ui̯*-sõnus. Päältnäha võiks tas midagi põlist vana peituda: sarnast, mida Setälä (FUF XII,1–2, lk. 189) diftong-sõnade vanemas muutmises on arvanud esinevat ja mida võiks võrrelda konsonanttüvelise sõna muutmisega, näit. **tüťtär* : **tüttä-ret* (vrd. vepsa *hahkō* : *hahkoid*).

Sel oletusel on üleüldse ja eriti käesoleval korral liig suured raskused, et uskumisväärilseks saada. M. s. tuleks, kui siin tõesti millegi sarnase nähtusega tegu oleks, ka **andoi̯ń* (pro *andōń*), **vagoi̯ď* (pro *vagōď*) oodata.

Oleks aga iseenesest loomulik mõte, et tüve ja tunnuse *i* oleksid kuidagi pika *i* sünnitanud (**hahkoi-i-ta* > *hahkoīď*, **tahtoi-i-n* > *tahtoīń*), kuid seda seletust kahtlesime isegi *i*-tüveliste vastavate vormide juures (*papīď*, *hobīń*, vt. 342).

Ei esine sarnast vahekorda ju keeltes, kus pikk vokaal oleks saanud püsida. Analoogiline seletusviis on päälegi siin nii lähedane, et keerulised teoriad tarbetumaks jäävad. Noomeneis oli ju *ī*

[1] Kortlaht'is *-mō*, *-tō*, *-sō* ka singulaaris — ilmsesti hilisem segiminek.

üleüldisemaks mitmuse tunnuseks kujunenud, ja et näit. *hahkōd'*, *hahkōl'e*, *hahkōš* oleksid hääliksеaduslikult nii ainsuse kui mitmuse edustajaiks saanud, võeti viimase tarbeks (*papīd'*, *noŕīl'e*, *tervhīš* jne. eeskujul) *hahkoīd'*, *hahkoīl'e*, *hahkoīš*. Ja mitm. nimetavaks *hahkoid* (pro *hahkōd'*, mis ju ains. osast. oli), nagu näit. *papīd'*, *papīl'e* jne. mitm. nimetava *papid* andis. — Imperfekti tunnuseks oli *ī* niisama väga laialt kujunenud (*särbīń*, *ved'īń*, *ośt'īń*, *magaźīń* jne.), ja sellepärast ka *tahtoīń* pro *tahtōń*, mis ju ühtlasi preesensi funktsiooni väljendas. Katsuti ka imperfektkujuga *tahtōl'īń* läbi saada, sest et *oi̯*- ning *li*-tüübi verbidel on enamasti ühesugune frekventatiivne tähendus.[1] Nähakse ju, kuidas ainsuse ja mitmuse või preesensi ja imperfekti kokkusattumine ka teistes keeltes mõnesuguseid analoogiasünnitusi elule on kutsunud (vrd. näit. s. murd. part. sg. *tüttöi̯ä* < **tüttöi̯δä*, aga part. pl. *tüttölöi̯tä*, vadja *tšüzün* < *küsün*, aga *tšüsüzin* pro **tšüzün* < *küsüi̯n*).

ęi̯ (ja ? *ei̯*).

370. Juba lühikese *i* ajaloos (342) tähendasime, et *i*- tunnuse eel mitte ainult tüve *ę*, vaid tingimisi (esimese silbi sonandist olenedes) ka tüve *a* (*oi̯* vaheastme läbi, nõnda siis ka algup. *oi̯*) *ęi̯*:ks arenes, mis aga ainult piiratud juhtumustel ja piiratud alal sonandi säilitas (vadja *munę*, eesti *mune*, *kuked* j. t.), enamasti aga *i̯i̯*:ks ja vepsas edasi *ī̯*:ks kujunes. Nõnda oleks sõna nagu *kukīńe* 'kukekene' täitsa hääliksеaduslik, ja samuti vahest ka nom. sg. *kuk* 'kukk' (algsoome dift. järelkomponendi kadutingimusist allpool), kuna gen. sg. *kukin* pro **kukīń* kergesti seletatav analoogiavorm oleks (vrd. *pap* : *papin*); hääliksеaduslik (vähemalt mõnes oblikvakäändes) ka vepsa põhjapoolseis murdeis ettetulev tüüp *muśt'ik'ī*, *püh́ik'ī* (lehmanimed). Siin tekib väga tähtis küsimus, kas meil midagi õigust on olnud a l g u p ä r a s e s t *oi̯*:st kõnelda nii mitmelgi neist juhtumustest, kus eel oleme *oi̯*-sõnu esitanud. Muidugi on neis rühmades hääliksеaduslik *oi̯* mõõduandev olnud, aga nimelt sellepärast ongi tal võimalik olnud ennast maksma panna ka sõnus, kuhu ta ei ole kuulunud või mis hilisemad derivaadid on. Kas mitte näit. vepsa *ukōńe* 'vanamehekene' analoogiline ei ole, pro **ukīńe*, ühe sõnaga: kas mitte analoogiline *oi̯* ei ole kõrvale tõrjunud varemat *ęi̯*:d (kust vepsas *ī̯*, *ī* oleks saanud) neis siiski mitte haruldasis sõnus, millede esim. silbi sonandiks *u*, *o* või ka *ä*, *e*, *i* on olnud (nagu *kurgō*, *tohлō*, *l'ämō*, *ŕebō*, *vei̯kō*, *vötö* — vrd. *mui̯t'i* 'muidu' —, *mugō*, *segōt'an* — vrd. e.

[1] Kui *-līn* mitte nii noor ei ole, et ta nooremate muljeerimata kujude ajal alles tekkinud, proportsioonil *sanōda* : *sanęlīń* = *tahtōda* (harilikult *tahtōd'a*) : *tahtōl'īń*.

segi —, *huhtõd'a*, *notõd'a*, isegi *uskon* : *uskõń*, *vändod* : *vändõl'* jne.)[1]? Häämeelega ühineksin Rapolaga, kes (Kantas. pp. difl. 52) vähemalt ühe jao tähendatud tüübist algup. *ęi*-sõnade kirja viib ja sellega valgust toob müstilise „*oi* ~ *ęi* astmevahelduse" seletamiseks (olgugi, et ta selle ebamäärase *oi* ~ *ęi* teoria kütkest lahti ei näi saavat). Julgeksin koguni järeldada, et m. s. verbid nagu *katkõd'a* (s. katkoa) ja *hüptä* (s. hyppiä) mõlemad ühesugused diftongitüübilised on, muudkui et viimases ilmus igavene vana *oi* > *ęi* jne. (vepsas prees. *hüpin* pro *hüpīn*, mis imperf. on, ~ *hüpnīń*, missugune analoogiavorm just nagu viitakski, et preesens kord imperfekti sarnane on olnud). Vahest on ka difl. järelhäälikul samasugune mõju olnud, vrd. *haųkta* : *hakųin* (pro **haųkīń*) 'hammustelen' (s. haukkoa : haukon < *haųkoįn*), kuid arusaadav, et mõlemad tuletistüübid juba vara segamini läinud. — *pühktä*, *haųkta* ja isegi näit. s. sormissa jts. vormide ega ka millegi muu seiga põhjal ei tahaks ma seda üleüldist arvamist toetada, et miski *ei* > *i* muutus oleks algsoomes sündinud, veel vähem aga Ojansuu arvamisega ühineda, et tähendatud muutus koguni kaks korda algsoomes oleks läbi viidud[2]. Allpool tahame diftongide tekkimise ja arenemise küsimust veel mõne üleüldise märkusega puudutada.

371. Sõnas *eglē* 'eile' ei või *ē* midagi algupärast *ęi* diftongi edustada. Tuntakse ka kõrvalkujud *eglą̄* ja *eglą̄i* (Pjat.) ning isegi *öglą̄*. Põhjapoolsemais murdeis *eglei*, *egl'äi*, aga ka *eglai*, ja nimelt viimast on neist võimatu hilisemaks seletada, kuna progressiivne palatalisatsioon täitsa loomulikult seletab eelmised. Nähtavasti on varem esinenud kõrvuti instr. sg. **eglan* ja instr. pl. **eglīń* (< **eklęin*), ja nende kontaminatsioon põhjendab praeguse kirju edustuse ka väljaspool vepsat. Adjektiiv *eglīńe* edustab korrapärast tuletust instr. pl.-vormist.

homišargīń 'ülehomme' on häälikseaduslik (×**hõmęis-arkęin*), mille vastu aga kõrvalkuju *homešargīń* on oma *e* saanud *homen* 'homme' adverbi mõjul.

Muidu tuleb *ei* (> *ē*) ette vene lainudes, näit. *radēd'a*, imperf. *radeīń*, prees. *radein* 'ihata' (v. радѣть) — sõna paindunud eelmainitud

[1] Kas vepsa *ed'inõ* 'tigu' (s. etana) on sedaviisi võrreldav s. eto sõnaga (näit. s. eto-elävä 'väike, tühine loom')? Ja kas s. lämmin viimaks samuti häälikseaduslik algup. diftong-sõna ei ole? Samuti võivad sõnad nagu *śäŕǵ*, pl. *säŕǵid* 'särg', *haųg*, pl. *haųgid* 'haug, havi' (karjala *šärki* : *šärit*, *haųki* : *haųvit*) ja mitmed teised algup. diftongiga deminutiivid olla. — Muidugi on suur hulk praegusist *oi*-sõnust ainult hilissünnitusi, teiste samasuguste analoogial.

[2] Vt. Suom. tiedeakat. esitelmät ja pöytäkirjat 1919, lk. 91. Ojansuu rajab oma järelduse vahekorrale *tunsi* (< ×**tuntį* < ×**tuntęi*), aga näit. *tuntisin* (<< ×**tuntęisin*). Konsonantismis (160) oleme ometi tahtnud näidata, et viimasel puhul ei *t* > *s* ole lihtsalt, *s*:i järgmise silbi takistava mõju pärast, sündinudki. Sõnad nagu *totinen*, *etinen* näitavad ainult analoogilist *t*:d (ootaks: *tosinen*, aga *totisen*, vrd. eesti 'tõsine').

tahtõďa tüübi järele. -- Suhe *ońďrē*, transl. *ońďreʲaks*, *maťvē* : *maťveʲahńe mamš* (v. Андрей, Матвей) on seletatav samuti kui eel *mikulā* : *mikulaʲan* (364,7). Edasi: (*ubohē* :) *uboheʲaks* (*tegese*) 'nõdrameelseks (teeb ennast', v. уборить), *rusē* 'riik, Vene riik' (v. Россия), *ruskē* (: *ruskeʲan*) 'vene' (adj.), (nimi:) *kerenskē* (ka raha nimena) jne.[1]

uį (ja *?üį*).

372. 1. *-ńe*-noomenid, näit. *алӱžęлę da ülüžęлę* 'päri ja vastu vett', *manaлӱńe* (< *mān-aluįnen*) 'manala elanik', *kaлӱńe* 'pilpake', *įärvęn taguńe* (*deŕōn*) 'järvetagune (küla)', *kabūńe* 'murukene', *pakūžęd* 'kollased', *pazūńe* 'praokene', *ruzūńe* 'nartsukene', *mulskūńe* 'koeranaelakene', *urbūžīď* 'kaseurvakesi', *tutūńe* 'võrgukäbikene', *tukūńe* 'hunnikukene', *tortūńe* (dim. sõnast *tort* 'penis'), (*niŋgōman*) *tuhūžęn* (*kabiʦšob*) '(niisuguse) tolmukese (kaabib välja)', *sämūńe* 'puust näpits (viisu tegemise juures)', (*tävu* :) *tävūńe* 'kopsukene', *igūńe* 'igavene' (s. ikuinen), *sirgūńe* 'kõrvarõngas', *lindūńe* 'linnukene', *püšt-põrūžīń* 'alati liikvel', *ühtūʦšed* 'ühesarnased', *kükūžīť* 'kükakil', *udęvūʦšīń* 'uuel viisil', *päkhūńe* 'kuhjani täis', *įälgiʦšūńe* 'järeltulev, viimane', *häväʦšūńe* hääkene'.

2. Eelmistega lähedalt kokkukuuluvad *-ťen* adverbid ja prolatiiv, näit. *kahtūťen* 'kahel viisil', *toįžūťen* 'teisiti', *ühtūťen* 'ühel viisil', *tagūʦšį* 'tagant läbi'.

3. Noomenite tüüp *-uįn* : *-uįmę-*, näit. *vizūń*, gen. *vizūmen* (~ *vizùᵘmen*) 'linakolgits'.

4. Mõned *-ūď'a* : *-uin* tüübi verbid, näit. *koudūď'a* 'nõiduda', *praznūď'a* ~ *praźńikōťa* 'pidutseda', *kantūď'a* 'lõbusasti, lõdvalt elada', *lädūď'a* 'hoorata', *torgūď'a* 'kaubelda', (*lindud*) *tokuibad* '(linnud) on mängul'[2], (*proza*) *kлaduī* '(kihlveoks väljapandud raha) läks kaduma', prees. *kлaduib*, *goŕūď'a*, prees. *goŕuin* 'kannan muret', *piruibad* 'pummeldavad', *boįūď'a* 'sõdida', (*heįtabad*) *boįūńdan* '(jätavad) sõdimise'. Nõnda siis kõik vene lainud. Selle edustuse kohta vt. eel 369; *-ōď'a* tüübi kõrval jääb ka *-ād'a* vepsas kaunis haruldaseks.

5. *-u-* (*-ü-*)tüvede imperfektid, näit. *azūń* 'seadsin', (*veźi*) *vaлū* '(vesi) valgus', *įohtū* 'juhtus', (*odvā*) *putūń* '(vaevalt) leidsin kohale', *kem putū* 'kes tahes', *nukūmā* 'tukkusime', *meľdū* 'meeldis', *päzūń* 'laskusin alla', *ripūbad* '(nad) rippusid', (*tartta* :) *tartū* 'istus puu otsa', (*hübö*) *hüŋgū* (*voįnaks*) '(hüüp) häälitses, hüüdis (sõja ettekuulutuseks)', *öįdū*

[1] *ē* asemel võib neis sõnus kuulda lahtisematki *ē*:d (*ǟ* ehk *ɛ̄*).

[2] ~ *kimuibad* (: *kimūď'a*), mis vene lainude hulgas ainsaks omaks sõnaks jääb ja vist sündinudki *tokūď'a* analoogial, sest leidub ka *kimda* : *kimibad*.

'leidus', *tülstŭ* 'läks nüriks' (s. tylsyi), *sogenūń* 'sõgenesin', *murẹnū* 'läks katki', (*taịgin*) *imitŭ* '(tainas) läks magusaks'.

6. N. n. konditsionaali perfekt, näit. *sanūž* 'oleks saanud', *sönūžiń* 'oleksin söönud', *oụnūž* 'oleks olnud', *en лasknūž* 'ma ei oleks lasknud', *ku śe troṅnūž*, *ka śe riknūž* 'kui see oleks puutunud, siis see oleks tapnud', *en noụstanūž*, *ka ebad noụžnūž* 'kui ma ei oleks üles äratanud, siis ei oleks nad üles ärganud', (*kaịk*) *nogestunūšpad* '(kõik) oleksid nõega kokku saanud'.[1]

7. *u*-tüveliste noomenite mitmus, näit. *lindūď* 'lindusid', *kaлūťe* 'kaigastele', *kubūš* 'pugudes', *käpūhe* (*käụлobad лoịtšmha*) 'vanade kalmude juurde (käivad palvetamas)'.

373. Jääb üle ainult tuttavad murdeiseäraldused ka käesoleva diftongi kohta konstateerida: Pjatinal *valuị*, *putuị*, *imituị* (aga *putūń*, *ruzūńe* jts.). Šidjärvel *pakụ̈ńe*, *ruzụ̈ńe*, *putụ̈ń*, *valụ̈*, *kukkụ̈* ('kägu kukkus'), *azụ̈ń* (*verkon*) 'kudusin paelad kinni (võrku)' (aga *ühtūťen*).

Assimilatsiooni vanadus. Possessiivsuffiksitest sündinud diftongid.

374. Diftongi järelkomponendi assimilatsioon oma sonandi sarnaseks peab üks nooremaist muutustest olema, samaaegne kui hilissündinud *ụ* assimileerumine (*ịumā* < *ịumaл* jts.). Pääle selle, et kesk- ja põhjavepsas järelkomponent on püsinud, tuleb veel meeles pidada, et — rääkimata lõppkaduvormidest nagu *andā* < *andaị* < **antaịa* — diftong ka lõunavepsa lõunapoolsemas osas (Pjat.) ainult tingimisi assimileerunud on, kuna mujalgi veel vanemate kõnes enam-vähem selge järelkomponent kuuldub[2], nagu seda ka *-ụ* juures märgata võib; vrd. ka hilised lainud, nagu *maťvē*, *moṭšāk* (v. мочалка) jts. Sellele oletusele ei räägi vastu ka niisugune lain nagu *razbaịńik* 'röövel', *zbivaịdazẹ* 'segi minna' oma püsinud *-ị:*ga, sest praegugi on neis originaali teise silbi rõhk väga harilik.

375. Kronoloogilist huvi pakuvad ka ains. 1. ja 2. isiku possessiivsuffiksid, mis diftongilist edustust näitavad, näit. *veľľēń* (Krl.) 'minu veli' (s. veljeni), *minutāń* 'ilma minuta', *miлāń* 'minul', *siлāž* 'sinul',

[1] Kui see vepsale omane moodustus on kujunenud II. partitsiibist + 'olla' verbi konditsionaalist (näit. *sānu* + *oịsin* < *sānut olisin*), nagu mõned karjala ja isegi soome murrete vormid (*suạnnoịsin* < *sännuoịsin*) seda lasevad oletada, siis pidi lõpp *-t* kadu enne seda sündima; raskem oleks *t* hilisemat kadu vokaali eel oletada. Moodustuns voib ka kontaminatsioon olla: *rikkoịsi* + *rikkonu*(*t*) = **rikkonuịsi*.

[2] Mõnikord ainult lausefoneetiliselt, näit. *rahnō* ('lõikas vilja'), aga . . . *rahnō ď'a* . . .

iṭšęлāń '(mul) enesel', *itštāž* '(sind) ennast', *uktāń* 'minu vanameest', *tatāń* 'minu isa', (*nägīń mä*) *tattāń* '(nägin ma) oma isa', *tattañľon* ~ *tattāľon*[1] 'ma oma isa juures' (s. isäni luona), *aịtasāń* 'minu aidas', *üksnāń* '(ma) üksinda', *üksnāž* '(sa) üksinda', (Krl. *üksnīn*, *üksnīž*), *vanhembutāń* 'sest et ma vanem olen', (*лaps läks*) *minhūń* (või *minun rodhu*) '(laps sai) minu sarnane', *sinhūž* 'sinu sarnane', *koďhēń* '(minu) koju', (*mänīmā*) *mamōhēń* (*öks*) '(läksime) minu ema juurde (ööseks)', *vagolēž* 'vakku (künnihobusele)'. Teatavasti on kõnesolev suffiks olnud *-ni*, *-si* ilma eelkäinud diftongita (*aịtassani*, *aịtassasi*, *üksinäni*), mis alles pärastpoole ja nagu arvatakse suffiksi *i* epenteetilisel mõjul tekkinud[2]. Aga diftong peab niisugusel korral igatahes õige vana olema (*ž*, mitte *z*, vt. 161), nõnda et ta kõnesoleva assimilatsiooni vanadust ei saa kuigi lähedalt valgustada.

376. Siinkohal tuleb tähelepanu juhtida ka tüübile *tšomašťi* 'hästi', kus *š* varemast diftongi *-ị*:st tunnistust annaks. Aga kust võiks niisugune *ị* pärit olla, kui kogu see tüüp meie arvates ainult ainsuse elatiivi instruktiiviline edasimoodustus on (vt. 309)? Vahest epenteetiline, nagu possessiivsuffiksite] oma, vahest analoogiline ja nimelt funktsionaalselt lähedase mitm. instruktiivi poolt (nagu näit. soome murd. muulloisti, vrd. muulloin), kuid vahest loomulikuim on mõte, et järeltulev *i* oleks regressiivselt, *t* palatalisatsiooni kaudu, *s*:i pääle mõju avaldanud; vrd. ka *tšomašťši* (< *tšomašťi*) — isegi lüüdi murdeis tuttav tüüp.[3] Mis puutub tüübisse *tšomas*, siis võib ta ju lihtne elatiiv olla, kuid lauserõhutumalt oleks ka endine *-sti* oma lõppvokaali võinud nii vara kaotada, et miski *i* mõju veel võimalik ei olnud.

-ị kadumine *s*:i eel silbi lõpul.

377. Nii nagu esimeses silbis, on *-ị* ka kaugemal sõnas silbi lõpul *s*:i eel kadunud (muidugi *s* > *š*), näit. *maksašť* 'maksakest', (*paлāńe* :) *paлašť* 'palukest', *ozrašť* (*leịbad*) 'odra-(leiba)', (*tomāńe* :) *tomašť* 'külakosti'

[1] Imelik on siin partitiiv. Vist segiminek nende postpositsioonkonstruktsioonidega, kus partitiiv korrapärane.

[2] Selle epenteesi kohta võib ometi ka kahtlust avaldada. Vahest on kuidagi kas või analoogiline mitmuse *i* suffiksi eel asunud. On ju diftong siin laialt ka väljaspool vepsa keelt tuttav. Päälegi on vepsa vokatiivselt säilinud suffiks *-m* (*ukōhťem* 'minu vanamehekene', *neịdōhťem* 'minu neiukene'), mis ühte omandatavat on tähendanud, ilma niisuguse „epenteesita" oma lõpp-*i* kaotanud. Kõik need küsimused jäägu eri nurimuse lahendada.

[3] Karjala lainuks võiks *-šti* ainult sel juhtumusel olla, kui vepslaste hulgas oleks karjala asundusi olnud või nende keeleala Karjalani ulatanud; üle aunuse keele, kus *armahasťi*, *hüvästi* jne. (mitte siis < *-aịsti*, niisama vähe nagu karjalaski!), ei oleks muidugi karjala mõju ulatanud.

(s. tuominen, tuomista), *toi̯ašť* 'toomispalka', *(kezāńe* :) *(üks-) kezašť (varzad)* '(ühe-)suvelist (varssa)', *lei̯bašť (īle)* 'leivapoolist (ei ole)', *tähtäšť* 'tähekest', *(vähā̆ńe* :) *vähäšť* 'vähekest', *(märā̆ńe* :) *(kaks) märäšť* '(kaks) mõõtu', *(rustkāńe* :) *rustkašť* 'krõmpsluukest', *huťi̯ašť* 'matmispalka', *ombлe̯i̯ašť* 'õmblemispalka', *vaлatai̯ašť* 'ristimispalka', *(tändōńe* :) *tändošť* 'tühist', *(pordōńe* :) *pordošť* 'silmapilku'. Muidugi on sama lugu *ī*:ga, mis ju omal ajal diftongist sündinud, näit. *(eglīńe* :) *eglišť* 'eilist', *(puskmīńe* :) *puskmišť* 'läbitorkamist', *(pakiṭšīń voi̯t‿) pühäsišť* '(palusin) paastu-õli'; vt. 344. — Sõna *homešaŕgīń* 'ülehomme' ei ole, nagu eel tähendatud, kujust **hōmei̯ssa* tekkinud (vrd. s. huominen), ses *ei̯* peab vepsas ainult hiline olema.

Pääle selle tuleb sama lühendus veel mõnes verbitüveski ette, näit. *vihoštada* 'paista rohelisena', *(keu̯dā) pakuštabad (лaŋgad)* '(kolla-rohuga)t värvivad kollaseks (lõngad)', *kehuškōťta* 'keeta', *(kädę̄n) muroštab* '(käsi) jääb surnuks'.

Vist on ka see tuletisollus *-škandę-*, mis esineb inkoatiivse ja futuurse tähendusega verbides : *saškandę̄n* 'hakkan saama, saan tulevikus', *andaškata* 'hakata andma, tulevikus anda', *ripuškandob* 'hakkab ripnema', *(ahvaťnikōď)* *lineškandob* '(soovijaid) hakkab ilmuma', jne. (vt. 157), varem *-i̯* sisaldanud.

378. Kortlaht'i küla iseäralduseks jääb: *(tomāńe) tomāšť, ozrāšť, toi̯āšť, rebāšť, prihāšť, pakūšť, lindūšť, (kaks) pidatāšť* jne. Sama edustus tuli nähtavale ka esimeses silbis (vt. 292), aga sääl nägime ühtlasi, et see edustus ainult analoogilise üldistuse tagajärjeks võis olla. Samuti tuleb ka käesolevaid vorme hinnata. Verbides nagu *kēhuškōťta* on korrapärane lühike vokaal, sest analoogia võimalust ei ole olnud.

379. Muidu on *-i̯* kadu kogu vepsa keele ja isegi aunuse omadus, mis selle muutuse kaunis vanaks laseb oletada; esimeses silbis olemegi teda juba kõige vanemate vepsa muutuste hulka arvanud. Ootaksime ka mitm. inessiivis ja elatiivis vorme nagu **i̯au̯goš, *i̯au̯gošpā̆, *silmiš, (rova* 'kraav' :) **roviš*, aga kergesti arusaadav mitmuse tüve üldistus on siin ilmsesti sündinud *(i̯au̯gōď, i̯au̯gōľe, i̯au̯gōľ — i̯au̯gōš, rovīď — rovīš)*; — Muidugi on Šidjärve vormid *rahą̆ńe, pakŭ̯ńe* jne. kõnesoleva muutusega võrreldes alles eilse päeva lapsed, ja nõnda sääl siis ka *rahašť, pakušť* (mitte **rahą̆šť, *pakŭ̯šť*).

Diftongid vepsa teisis murdeis.

380. Juba varem on tähendatud, et järelkomponent *-i̯* on kesk- ja põhjavepsa murdeis säilinud — ja samuti aunuses, koguni karjalas, kuigi viimases ainult kinnises silbis — ja et assimilatsioon sonandi sarnaseks ka lõunavepsas veel täielikult läbiviidud ei ole. See on

ometi joon, mis lõunavepsa õige tüüpiliselt juba keskvepsast lahutab. Sonandi suhtes ei ole sellevastu lõuna- ja keskvepsa vahel suuremaid lahkuminekuid; ainult *aį* näikse keskvepsas *ǫį* kujul tähendatavat (nähtavasti meediodorsaalselt artikuleeritud *a*), näit. *kargǫidan*, *avǫižiba*, *hobedǫižed*, *pakǫińe*, kuna ta Äänis-vepsas püsinud on: *avaiťińe*, *pakaińe* jne. Aga teiste diftongide edustuses läheb just Äänis-vepsa teisist murdeist selle iseäralduse poolest lahku, et sonant on *-į*:le lähemale assimileerunud: *ŕebęi*, *śegęitętud*, *tahtęida*, *akęiš*, *kanęid*, *ukęid*, *kanęiťe*, *лuźikęiďe*, *koŕendęiл*, *katęi* ('kattis'), — *lindįid*, *tartįi*, *ištįińei* ('istusin'), *kǫukįińe* ('konksukene'); keskvepsas: *ŕeboi*, *śegoiťet*, *tahtoida*, *akoiš*, *kanoiď*, *ukoiď*, *kanoiďen*. *лuźikoiďen*, *korondoiť*, *katoi*, — *linduiď*, *tartui*, *ištuimoi*, *koǫkuińe*.

„Vokaalharmoonia" ei paku iseäraldusi: *kärbǫińe*, *küzui* jne. Jällegi näeme, et *į* (ja muljeerimine) on tagavokaali õige hilja esivokaaliks assimileerinud: *aįöį* (vepsÄ *aįei*) < *aįoi*, *haŕǵɛińe* < *harjaįnen* j. t. *h*:gi ei ole takistanud — ka seekord — esivokaali tekkimist: *vähɛińe* (vrd. *pähä* < **pähen*).

Lisa: Tüvevokaalide muutused tunnuse i eel. Diftongi järelkomponent kinnises ja lahtises silbis.

381. Juba lühikese *i* ajaloos olime möödaminnes sunnitud tähelepanu juhtima selle tuttava nähtuse pääle, et tunnuse *i* on eeloleva tüvevokaali *a* ja *ę* väga vara enamvähem oma sarnaseks assimileerinud. Nõnda sündis ka *a-i* ühtumast *oį* (ka ×**härka* : ×**härkoį-* jts.). Sellest järgneb, et see diftong *aį* (resp. hilisem *äį*), mis praegu ometigi nii vepsas kui teisis keelis kaunis laialt ette tuleb (*andāžįń*, *kärbāńe* jne.), alles pärast nimetatud vana (alg- või esisoome aja) *aį* > *oį* muutust on keelde ilmunud, nagu seda oletataksegi.

Kuid *oį* püsimine või edasiarenemine olenes esimese silbi sonandist. See kõikide *a*-tüvede juures oletatav *oį* jäi püsima ainult, kui esimese silbi sonandiks oli *a*, *ę* või *į* (×*kantoį-*, ×*kaloi-*, ×**męloį-*, ×**vįkoį-*), kuna *ä*, *e*, *i*, *o*, *u* korral, murdeliselt vist järjekindlalt, sündis *oį* > *ęį* ja edasi *ęį* > *įį* (*įį*) > *į* > *ī* (×**härkįį-*, ×**selkįį-*, ×**isįį-*; samati ×**nokkįį*, ×**munįį*);[1] järgsilpides (rõhulisis) vist esimese

[1] Et see *a*-tüvede juures oletatav *įį* vähemalt murdeliselt juba algsoome ajajärku kuulub, näitab sõna nagu s. murd. kunta : kunsia; analoogiliseks on *s*:i nimelt liig raske seletada, sest analoogia on ju niisugusel korral ülepää tüve *t* üldistanud, häälikseaduslikud *s*-kujud hävitades (kääntі, lentі jne.). (Korrektuurlisa:) Karjalas näemegi, kuidas see sõna häälikseaduslise *s*:i on säilitanud hämardunud tähenduses : *olima üǫkun-*

silbi sonandist hoolimata (×*i̯umali̯i̯-), kuid pärastised analoogiamõjud ei lase kuigi hästi otsuseid sinna saadik teha. — Tüvevokaalidest e̯:st ja i̯:st sündisid diftongid e̯i̯ (e̯i̯) ja i̯i̯ (i̯i̯), milledest eelminegi juba algsoome ajal i̯i̯:ks sai (×*kätii̯- > ×*käsii̯). *u* + *i* sünnitas muidugi *ui̯*, mis püsinud (×*lintui̯-*) resp. esivokaalide mõjul *üi̯*:ks saanud (**tülüi̯-*), kuna *o* + *i*:st *oi̯* sai. Seegi *oi̯* jäi laialt püsima (×*kantoi̯-*), kuid jaolt näib ta — tingimustel, mida üksikasjalisemalt ei või siin arutama hakata — e̯i̯:ks muutunud olevat (×*kukkoi̯-* > ×*kukke̯i̯-*) ja sellest isegi i̯i̯:ks (veps. *kukīńe*, *ṕüḱiḱī*). Sama lugu oli ju ka tüve *a*:st (esimese silbi *u* ja *o* korral) tekkinud *oi̯*:ga, mis jaolt e̯i̯:ks sai (eesti-vadja *mune̯* < ×**mune̯i̯-*), jaolt aga e̯i̯ > i̯i̯ muutusest jõudis osa võtta (veps. *munī̯-*, s. m u n i-).

382. Nagu juba varem tähendatud, võime ainult varemat diftongi i̯i̯:d oletades aru saada sest ī̯:st resp. (hilisemast) *ī*:st, mis praegu nii ohtralt lõunavepsas „oodatava *i*“ asemel ette tuleb (*ruṭšīhe*, *лoi̯tšīń*, *muńī*, *piďīń*, *kodīš*, *terīď*, *keskīń*, *eľabad mou̯goťīń sigā* 'elavad mõlemad sääl', *uhīńe*, *korvīkaz* jne.). Et ta läbi ja läbi analoogiline võiks olla, seda on võimatu juba sellepärast uskuda, et *i*-tüved — ainsad, kus analoogia allikat mõni vahest võiks näha — võrdlemisi haruldased on, ja mingit „analoogia tarvet“ ka olemas ei ole. Küll aga oleme selle pääle tähelepanu juhtinud, et nii mitmelgi korral omis asemates häälikseaduslik *oi̯* on selle oodatava (*oi̯* > e̯i̯ > i̯i̯ >) ī̯, *ī* välja tõrjunud, mis ju täitsa arusaadav, sest nii nagu ühesuguseil funktsioonidel on juba algkeeles enamvähem ühesugused välised märgid pidanud olema, nii püüavad need märgid analoogia abil ühesugusteks saada, niipea kui häälikuline arenemine on nad üksteisest liig kaugele lahutanud. Olgugi, et meie arvates häälikseaduslik vahekord näit. eesti k a t k u d a — h ü p p i d a, s. k a t k o a (< **katkoi̯ðak*) — h y p p i ä, p o t k i a jts. ja nii mitmedki muud samasugused suhted püsima on jäänud, on e. u h u d a, s. h u h t o a, e. n e i u d, s. n e i d o t[1] jts. (vt. 370), võib olla juba algsoome ajal, tasandava analoogia mõjul häälikseadusliste kujude tasemele tunginud. Muidugi peavad sarnased „analoogiavormid“ suurelt osalt lihtsalt hilisemad sünnitused olema, mis uute, elujõuliseks saanud suffiksite (seekord *-oi̯-*) poolt ellu on kutsutud.

žissa või *üö̯kunžin* 'olime (metsas või mujal) üle öö', kuna samas murdes võib esineda (*hei̯mokunda:*) *hei̯mokundie̯ŋ_kau̯ťťi* 'hõimkondade, sugulaste kaudu', *nīdä venehkundie̯* jne. — analoogiline *d* pro *ž*.

[1] Nagu juba sisekadu ajaloos (345, lk. 43, märkus) viidatud, ilmub nii s. n e i t i- kui ka eesti-soome n e i t s y t (< **nei̯tisut*) ning vepsa *nei̯žńe* kujudes oodatav edustus. Algs. **nei̯ti̯i̯s-* (*t* häälikseaduslik, vt. 160), kust aga hiljem abstraheeriti s. n e i t i-.

383. Aga tuleb meeles pidada, et vepsa häälikseaduslise *į̄*, *ī* kõrval tuli ette ka lühike *i* (*į*) (*tuľ*, *ośť*, *magaź* jts.) ja et lühike *i* ka teisis keelis (ikka pika *i* kõrval, vrd. näit. vadja *įumalīn* = s. jumalinen j. t., karjala murrete *šię otīt*, *olīt*, *tulisīt*, *ottamīńi*, *įuǫmīsta* jne.) ja ka põhjapoolsemais vepsa murdeis pääedustuseks on. Meil ei tarvitse neil juhtumustel — isegi mitte *i*-tüvede puhul — tingimata millestki *ī* > *i*:st rääkida, aga sellevastu on kindlaid andmeid olemas, et diftongi järelkomponent *-į* teatavail tingimustel õige vara, vist küll juba algsoomes, ära kadus.

Tähendatud *-į* kadu — mitte miski ebamäärane, algsoomesse pärandatud „astmevaheldus“ — näikse peegelduvat veel praegugi tuttavas vahekorras nagu s. istuin : istumen, s. o. järelkomponendi kadu näikse vähemalt rõhutumas lahtises silbis häälikseaduslik olevat. Niisuguse vahekorra püsimajäämine oli aga äärmiselt raske, ja sellepärast sündiski tasandus, enamasti diftongiliste kujude kasuks, sest et neid veel rõhuga silbi edustus mitmes murdes toetas. Et vepsaski kadu tähendatud piirides häälikseaduslik näib olevat, sellest annavad tunnistust sõnad nagu *kudmō* (< *kūtamo-* < ×**kūtaįmo-*, vrd. põhjamurrete *kudaį*), *murmad*, *särmud* ja võib olla koguni niisugused nagu (*iškim*:) *iškmed* (< **iskįmęt* < ×**iskįįmęt* < ×**iskęįmęt*), (*voľim*:) *voųmęd* (< **võlįmęt* << ×**võlęįmęt*); vrd. ka *süďä* 364,2, aga *südämihńe* 'seesmine' (kui mitte hilisem *ä* > *ä*), ning vahest ka *vödäm* 'vöö koht', gen. *vödmen* (s. vyötäinen). Vähemalt sisekadu ajal ei olnud enam diftongi järelkomponenti olemas,[1] sest muidu ei oleks sisekadu sündida saanud; vrd. ka *avāťa* (< **avaįťtak*), aga *avaďim*. Ja nimelt selle seaduse pääle tahaksime toetada seletuse, miks „algup. *i* asemel“ vahel pikk, vahel lühike *i* (*į*) leidub: see mitmesuguseist allikaist päritud *įį* jaolt kaotas oma järelkomponendi *-į*, jaolt aga (ja vist ikka kinnises silbis) jäi *įį* püsima, ja pärast sulas *-į* oma sonandiga pikaks vokaaliks. Häälikseaduslik oleks siis vahekord näit. *ośtīń* : *ośť*, aga ega niisugune vaheldus analoogia eest hästi püsida ei suuda. Nõnda on ka alglahtises silbis *ī* (*ośtīma* murdeliselt ka *ośtī*), kuna põhjapoolseis murdeis *i* resp. *į* ka algkinnises silbis ette tuleb. Niisama vähe on see oodatav vahekord ka teiste diftongide (*aį*, *oį*, *uį*) juures säilinud: sündinud on üldistus diftongilise astme kasuks, välja arvatud mõned üksikjuhtumused (nagu *kudmō*). Analoogia tegevus on võinud alata väga vara, kuid nähtavasti on teda jatkunud kuni viimse ajani ja jatkub

[1] Rapola rekonstruktsioon **kandoįn* : **kantamen* jne. (Kantas. pp. dift. 254) viiks vahest tarbetumalt kaugele — diftongi kadumiseni enne oletatavat *aį* > *oį* muutust.

ikka edasi keeltes, kus diftongilise ja diftongituma edustuse vahekorrast veel jälgi järele on jäänud.

384. Eelmisega ei ole ometi seda võimalust tahetud eitada, et algsoomes murdeliselt ka *i̯i̯* > *i̯* (*ī*) arenemine ja selle järele varem või hiljem pika vokaali lühenemine võis sündida. Tuleb ju mõnes keeles juhtumusi ette, kus praegust algkinnise silbi *i*:d on raske, vahest ka võimatu, millegi lahtise silbi oodatava *i* analoogial seletada. Ainult lõunavepsas ei näe me niisuguste lühenemiste võimalusigi. Millal lühike vokaal sääl näha on, kus ainult pikka võiksime eeldada, on lausefoneetilised, eraldi rõhuolud lühenemises süüdi. Nii näituseks varem käsiteldud *-šti*, *-štin* adverbide juures (309), kus kinnise silbi tõttu lühenemist vepsa seisukohalt ei tohiks olla. Tagantjärele tuleb tähendada, et neiski ometi veel pikk vokaal võib harukordselt esineda: (*erašti* ~) *eraštiń* 'vahetevahel, mõnikord', *toštiń* (< **toi̯sti̯i̯n*) 'vahest, ehk' (häälikuliselt = s. t o i s t e), mis kinnitab meie arvamist, et need adverbid ainult elatiivi põhjal edasituletatud mitm. instruktiivid on; mitmuse käändeis oli ju *i̯*, *ī* ülepää laialt häälikseaduslik.

385. Nagu selgub, lähevad eelesitatud arvamised diftongide tekkimise kohta — järgsilpide diftongid on arvatavasti k õ i k millegi tuletussuffiksiga sünnitatud[1] — kaunis järsult senistest teoriaist lahku, tahtes asju, nagu usuksime, lihtsamas valguses näha, mis omakorda sellest oleneb, et järgsilpide esivokaalide eitamine süsteemi ennast on lihtsustanud. Kuid ärgu meelest lastagu, et me siin ikkagi keerdülesannete ees seisame. Juba küsimus, kuidas *e̯i̯* püsimist (tüüp *mune-*) rahuloldavaisse piiridesse sulgeda ja mil mõõdul *t* > *s i* eel häälikseaduslik ja analoogiline on, nõuaks eri uurimust, mis ühtlasi *i̯i̯* vanadust ja võimalikke kihtisid valgustaks, rääkimata materjali enese eritlemisest ja igakülgsest võrdlemisest. Siin peame ainult mõne sihtjoonega leppima, mille ülesseadmise vepsa järgsilpide vokalism meile möödapääsematuks on teinud.

[1] Kas see tuletussuffiks algupäraselt miski iseseisev sõna on olnud, nagu teoreetiliselt ja koguni hilisemate reaalnähtustegi varal tahaks otsustada, see on küsimus, mis meid võiks ainult selles mõttes huvitada, et see *i* iseseisva sõna alghäälikuna ei ole tarvitsenud tagavokaal (resp. spirant) olla, nagu me seda esivokaaliks olemegi oletanud.

REFERAT:

SÜDWEPSISCHE LAUTGESCHICHTE.

II. Vokalismus.

A. Die vokale der ersten silbe.

Die kurzen vokale sind im allgemeinen erhalten, mit ausnahme von dem hinteren *e*, das, wie im aunus-karjala und suomi, zum vorderen *e* geworden ist (257); in der vertretung *мела* — *el'an* könnte sich das urspr. verhältnis wiederspiegeln, denn die progressive palatalisation kommt nach einem urspr. hinteren *e* nicht vor (261), wohl aber nach einem urspr. hinteren *i*. Aus verschiedenen gründen (besonders inbezug auf formen wie s. *visa*, nicht **visä*) wird für wahrscheinlich gehalten, dass die verschiedenheit *ị* — *i* im urf. zu gunsten des *i* noch nicht ganz ausgeglichen war (266). Inbezug auf *o* (254) keine zweiteilung *o* — *ǫ*, wie im wotischen, estnischen und livischen (welche zweiteilung man ohne genügende begründung als erbe des stufenwechsels angesehen hat; es wird auf eine andere erklärungsmöglichkeit hingewiesen). Das *ö* ist im urf. seltener gewesen und kommt meistens in wörtern von späterer herkunft vor (255). Sonst sind nur kleinere veränderungen zu beachten: einige *ä* > *a* resp. *ä* ~ *a* fälle (252), dialektsweise *ä* > *ɛ* (253) und delabialisation von *ö* und (256, 265), einige labialisationen (*e* > *ö* 259 und *i* > *ü* 268) u. a.

Die langen vokale (269 ff.) sind alle verkürzt worden. Die qualitativen veränderungen sind beinahe nur dieselben wie bei den kurzen: *ę̄* > *ē* (> *e*) (274), dialektisch *ō̄* > *ȫ* > *e* (272 b) und *ū̄* > *ǖ* > *i* (277 b); dazu noch kleinere veränderungen (269, 273, 275). Abgesehen von der erhaltung des *ū*, *ū̄*, *ī* in den nördlichsten dialekten ist die verkürzung gemeinwepsisch und jünger als die synkope und apokope, sowie auch jünger als die verkürzung vor *h* (279).

Die diphthonge haben im südwepsischen ihren sonanten im allgemeinen bewahrt (280), während die wesentlichsten veränderungen

in den übrigen dialekten meistens an den sonanten vor sich gegangen sind (301). Im wepsS ist die vertretung der sonanten im grossen und ganzen dieselbe, wie bei den kurzen vokalen (*ę* > *e* 288, 297 a, keine zweiteilung in *o* 285, 296, dann einige labialisationen 297 ff.). Die mitlaute („konsonanten") sind meistens erhalten, stellenweise aber, zumal bei der jüngeren generation, mehr oder weniger reduziert oder ganz an den sonanten assimiliert; dazu noch kleinere veränderungen. Vor einem silbenauslautenden *s* ist der mitlaut *-ĺ* verschwunden (292), wie auch in den übrigen weps. dialekten und sogar im aunus. Der schwund wird als älter denn die synkope, aber jünger denn *s* > *š* festgestellt (293).

Inbezug auf die „urf. diphthonge auf *-ü*" wird gefragt, ob hier ein *-ü̯* wirklich im urf. existiert hat oder ob es vielmehr aus einem *-u̯* später entstanden ist, und zwar in den sprachen, die auch sonst eine „vokalharmonie" entwickelt haben. Wenigstens im wepsS lässt es sich annehmen, dass der jetzige mitlaut *-ü̯* sekundär ist, denn nicht nur **ęu̯*, sondern auch **ęl* (> *e.ı*) hat den übergang zum *-eü̯*, *-öü̯* mitgemacht (297, 299). Die schwankung *-u̯* ~ *-ü̯* scheint teils auf dialektischen verschiedenheiten, teils auf der qualität des nachfolgenden vokals zu beruhen (295, 297). In den übrigen weps. dialekten nur *-u̯*. Übrigens ist im wepsS ein laut zwischen *u* und *ü* (nahezu ein mediodorsales *u*) recht häufig (295 a, 297).

B. Die vokale weiter im wort.

a. Die einzelvokale.

1. Die in erhaltener oder veränderter gestalt ererbten.

Zur zentralsten frage gestaltet sich das alter der sog. vokalharmonie. Schon in den überschriften werden die vorderen vokale *ä*, *ü* und sogar *e* und *i* mit fragezeichen als urf. ausgangspunkte angegeben.

Das *ä* tritt im wepsS nur nach einem *ä*, *õ*, *ü* der vorhergehenden silben auf (*hädä* usw. 303 a), nicht aber nach *e* und *i* (*kera* usw. 303 b). Schon aus der geschichte des *l* (*ʌ* nur vor einem hinteren vokal) ergibt sich, dass früher auch nach *ä*, *õ*, *ü* ein *a* gestanden hat (*täu̯* < **tälla*, 304); also *a* > *ä* jünger als *l* > *ʌ*, und ebenso jünger als die synkope (*rämbota* : *rämptäbä* usw. 304), und jünger als die labialisation in fällen wie *šüžäl* (< **sisali*), *pühläm* (< **pihlaiņ*) oder (dial.) *vöügäd* (< **veugad*) u. a. (304). Ein beispiel wie *e'lan* kann mit

dem *ľ* kein früheres *ä* beweisen, sondern nur eine progr. palatalisation (306). In den übrigen weps. dialekten ist *ä* weiter im wort noch seltener, und es wird festgestellt (307), dass es auch dann späteren ursprungs ist. Das *ä* ist also im wepsS nicht „besser erhalten", sondern aus *a* durch eine späte progressive assimilation in bei weitem zahlreicheren fällen entstanden als in den übrigen weps. dialekten. Es fragt sich nun weiter (308), ob dieses sozusagen urwepsische *a* nicht doch aus einem früheren *ä* durch dissimilation entstanden sei, so dass wir (weil die vokalharmonie nach der landläufigen meinung jedenfalls durch eine „progressive palatalattraktion" zu erklären ist) einen prozess: assimilation — dissimilation — assimilation (etwa *a* > *ä* > *a* > *ä*) voraussetzen müssten. Das wäre aber etwas unglaubliches, dessenungeachtet, dass ein späterer übergang *ä* > *a* auch im nordestnischen allgemein angenommen wird (*ärja* < **häryän*) — ob aber mit recht, ist noch sehr fraglich, denn z. b. das *j* in der schwachen stufe (*ärjä*) kann ebenso gut nach einem vorderen vokal motiviert werden, als vor einem solchen. Scheinbar ein wichtigerer beleg für die uralte herkunft des *ä* wäre die abweichende vertretung der *a*- und der (vorausgesetzten) *ä*-stämme vor dem charakter des plurals und des imperfekts *i* (z. b. suom. jalka : jalkoina, aber härkä : härki-nä, est. jalgu — härgi, wepsS *jaugõď — härgïď*). Aber schliesslich hängt auch diese verschiedenheit von dem sonanten der ersten silbe ab (d. h. auch ein *a*-stamm kann ebenso behandelt werden wie ein sog. *ä*-stamm, vgl. z. b. suom. musta : musti-na), und später haben wir gelegenheit zu zeigen, dass die geschichtlichen veränderungen des stammvokals durch unsere voraussetzung völlig verständlich werden.

Das *o* ist erhalten, sogar nach *ä* (*šädod* 311), aber nach *ö* und *ü* ein übergang *o* > *ö* (*pörö, kürö-* usw.), der sich ebenso als sehr spät erweist (312). Dasselbe gilt auch von dem verhältnis *u* — *ü* (*vävu — pövü, kündüz*, 316), wo die spätere herkunft des *ü* offenbar ist (317); „urwepsisch" kann hier nur *u* (und *o*) sein (318). Man sieht also (119), dass die höheren vordervokale (*ö, ü*) der ersten silbe entsprechende vokale (aus *o, u*) weiter im wort erzeugt haben (wie auch das *ä* in den meisten fällen nach *ä* vorkommt), und in solcher weise dürfte die vokalharmonie auch in anderen sprachen ihren anfang genommen haben. Übrigens ist nicht zu vergessen, dass das *ö* weiter im wort von allen forschern als sekundär (*o* > *ö*) angesehen wird (319).

Weiter ist das verhältnis des hinteren und vorderen *e* zu beachten (320 ff.). Das *ę* kommt nämlich auch in „vordervokalischen" wörtern vor, hauptsächlich nach dentalen konsonanten (321 1, 2), dialektisch auch sonst (321 3), abgesehen von fällen, wo die palatalisation (pro-

gressiv oder regressiv) ihren einfluss geltend gemacht hat, was ihr jedoch meistens nicht gelungen ist. Es scheint schwer zu denken, dass ein *ę* unter der drohung der palatalisation (aus *e*) hätte spät entstehen können, vielmehr muss hier ein urspr. hinteres *e* (hauptsächlich nach dentalen konsonanten, dialektisch auch sonst) bewahrt sein (324) — also ein hinterer vokal auch in vordervokalischen wörtern, wie oben *a*, *o*, *u* statt *ä*, *ö*, *ü*. In den übrigen weps. dialekten ist die vertretung im grunde dieselbe (325), mit einigen rudimenten wie *v́embū*, *b́embou̯*, die beweisen dürften, dass das *ę* früher nicht ausschliesslich nach den dentalen konsonanten vorkam (**vempęl*).

Schliesslich das verhältnis *į* — *i* (335 ff.). Das *į* kommt nur nach dentalen in begrenzten fällen vor (336), und ein beisp. wie *poľ* (< *pōli*) mit der palatalisation zeigt, dass vor der vokalapokope hier ein *i* (nicht *į*) gestanden (338). Es gibt aber auch hinweise in entgegengesetztem sinne (neben *oľg* auch z. b. *vau̯miž* < **valmįs*), und das häufig vorkommende *į̄* kann jedenfalls kaum aus einem *ī* entstanden sein. Darum wird es als wahrscheinlich angesehen (338), dass das urspr. *į* unter gewissen bedingungen im weps. erhalten ist, obgleich der übergang *į* > *i* allgemeiner und in viel weiterem umfange, und wohl auch früher stattgefunden hat als *ę* > *e*. Wenn wir also schon des parallelismus halber nur ein hinteres *i* weiter im wort in der urfinnischen grundsprache voraussetzen, so dürfte das *į* schon im späteren urfinnischen meistens zu *i* nivelliert gewesen sein.

Ausser dieser bedeutungsvollen vertretung, aus welcher der frühere mangel der vokalharmonie hervorgeht, sind noch einige spezialzüge zu nennen. In der geschichte des *a* interessiert uns das bisher ganz dunkel gebliebene verhältnis *a* ~ *i*, das bei abessiv, elativ und ablativ in weiterem umfange in der weise vorkommt, dass die genannten kasus (die auch adverbiell gebraucht werden) adverbielle nebenformen auf *-i-* haben (weps. *pezmata* ~ *pezmaťi*, s. kyllältä ~ kyllälti und besonders der typus *-sti*: *tšomašti* ~ *tšomas*, wo das letztere trotz unserem früheren zweifel ein elativ sein dürfte). Diese nebenformen müssen ganz einfach pluralische instruktiv-weiterbildungen von den respektiven kasus sein. Daraus folgt, dass der urspr. auslautkonsonant *-n*, nicht aber *-k* gewesen ist, wie auch wir in dem konsonantismus (104,12) für möglich hielten (309). Ein bisweilen vorkommender wechsel von *a* und *o* (*sagarmod*, est. 'saarmad', u. dgl.) wird durch analogische übergänge (ohne vermutungen von „stufen") leicht erklärt (310). — Die urf. *o* und *u* lassen sich in zahlreichen gruppen (311 ff. und 314 ff.) wiederfinden; in einzelfällen jedoch *u* pro *o* (313), was dem einfluss von nördlicheren dialekten mit eventuell regelmässigem *o* > *u* zuzu-

schreiben wäre. — Die bekannte assimilation des *ę* (*e*) nach *h* (*metsha* < **metsahęn*) wird angeführt (326) und das hohe alter derselben berührt (327). Einzelfälle mit *a*, *ä* statt *ę*, *e* (328). Eine menge von labialisationen des *ę* (*tegob* usw.) (329), die teils auch in den nördlicheren dialekten bekannt sind (330); merkwürdigerweise fehlt die labialisation in dem komparativ (331). Einige analogische *i*-fälle (*лaiнiž* u. a.) werden angeführt (332), und zum schluss die vielen kategorien zusammengefasst, wo ursprünglich *ę*, *e* gestanden hat (333), darunter auch die endung der 1. und 2. pers. des plurals (334), wo das *a* auf einer früheren assimilation beruhen kann und ein analogisches *i* des plurals im weps. hinzugefügt ist. — Betreffs der vertretung des *i* (*į*) wird (339) konstatiert, dass es keine genügenden gründe gibt, die dem karjala-aunus charakteristische assimilation *-ihe-* > *-ehe-* im weps. anzunehmen. Nach einigen einzelfällen (*ü* pro *i*, 340) werden die interessanten gruppen (*лoiʦšįń*, *uhīńe* u. a.) angeführt, wo *į̄* resp. *ī* dem kurzen *i* der (meisten) anderen sprachen entspricht (341). Die ansicht, dass dieses *į̄*, *ī* ein urf. beibehaltener langer vokal, oder aus einem (etwas unbestimmten) *iį* entstanden sei, wird bestritten (342); als ausgangspunkt dürfte vielmeher ein *įį* gedient haben, wo das *į* denselben stammvokal vertritt, der als diphthongsonant (d. h. mit dem *i* des charakters gebunden) bei allen stämmen (schon im urf.) höher geworden ist. Bedingungsweise schon früh ein *įį* > *į*, später im weps. *į* > *0* und *įį* > *į̄* und weiter in den meisten stellungen *į̄* > *ī* (343). Vor *s* (> *š*) die bekannte verkürzung des diphthongs (resp. diejenige des *į̄*) (344).

2. Vokalsynkope.

Die bedingungen der allgemeinen synkope sind dieselben wie im estnischen: die erste silbe lang, die zweite kurz. Diese gemeinwepsische erscheinung lässt sich in vielen wichtigen gruppen (345) konstatieren, und kommt in bestimmten fällen auch in der vierten silbe vor (347). Es giebt jedoch eine nicht unerhebliche menge von „unregelmässigkeiten“ (*odv*, *paštuda*, *sarvudęd* usw. 346), für welche aber jedesmal die betreffenden analogiequellen leicht zu finden sind. — Für das südwepsische charakteristisch ist eine spätere synkope vor *h* (348), die auch nach einer kurzen silbe sich geltend gemacht hat (*kaлha* usw.). Aber auch sonst ist der schwund des *i* (349) und *e* (350) nach einer kurzen silbe wahrzunehmen, teils infolge der satzakzentlosigkeit, teils durch die analogie, während wenigstens weiter im worte auch ein regelmässiger lautgesetzlicher schwund vorkommt. Eine ganz besondere schwundkategorie bildet das *u* des II. partizips (*andand*

usw.), wobei die akzentverhältnisse — wie auch z. b. im estnischen — vielleicht eine rolle gespielt haben (352).

Die allgemeine synkope erweist sich als älter denn eine menge von anderen (teils gemeinwepsischen) lautübergängen: *k, t, p* > *g, d, b*, die verkürzung der geminatae, *ts* > *ʦ*, *ks* > *ss* > *s* u. a. (353), doch nicht als so alt, dass es keine älteren wepsischen lautübergänge gäbe: das verschwinden des mitlauts *-ʲ* vor *s*, *s* > *š* u. a. (354). Die speziell südwepsische synkope (vor *h* und diejenige des *e* und *i*) sind jungen datums (355).

3. Vokalapokope.

Der kurze schlussvokal der zweiten silbe ist geschwunden, wenn die erste silbe lang gewesen ist, weiter im wort aber immer. Nachdem die einschlägigen gruppen angeführt worden sind (356), kommen einige besonderheiten zur sprache, und zwar fälle, wo der schlussvokal gegen erwartung fehlt (357 — doch wenigstens teilweise infolge der akzentverhältnisse) oder wo er gegen erwartung vorkommt (358 — analogiebildungen, 359 — in wörtern mit vokativischer funktion); dazu noch die eigentümlichkeit vor der fragepartikel *-k* (< *-kko*), wobei eine analogische umgestaltung (ein abstrahiertes *-ik*) wahrzunehmen ist (360).

Das alter der apokope lässt sich durch andere lautübergänge einigermassen bestimmen (362). So ist sie älter als *-k* > *0* im auslaut, die verkürzung der geminatae usw., jünger aber als die palatalisation und die verkürzung der langen vokale vor *h*. In der zweiten silbe sollte man die apokope, wegen des parallelismus, chronologisch mit der synkope gleichstellen, in den folgenden silben scheint sie aber älter zu sein (*taiʲgin* < **taiʲkina*). Als gemeinwepsische erscheinungen müssen sie beide recht alt sein. Vor dem endgültigen schwund ist die stimmreduktion des druckschwachen vokals anzunehmen.

b. Die diphthonge.

Die für das wepsische so charakteristische beibehaltung des mitlauts *-ʲ* ist im wepsS nur in beschränktem masse (bedingungsweise in dem dorf Pjatina, aber mit etwas niedrigerem vokal als *i*) zu finden (363). Die allgemeine vertretung ist die assimilierung des mitlauts an den sonanten (*aiʲ* > *ā* 364, *oiʲ* > *ō* 367, *uiʲ* > *ū* 372), wobei der nachfolgende konsonant, wo möglich, palatalisiert worden ist (*oksāńe* usw.). Die wichtige frage, ob neben *aiʲ*, (*oiʲ*), *uiʲ* auch *äiʲ*, *üiʲ* existiert haben, ist mit der früher behandelten erscheinung der „vokalharmonie“ ver-

bunden; das scheint jedenfalls klar zu sein, dass die jetzigen *äi̯*, *öi̯*, *üi̯* lediglich aus *ai̯*, *oi̯*, *ui̯* entstanden sind, und zwar unter denselben bedingungen wie auch *ä*, *ö*, *ü* weiter im wort. — Ausser der obengenannten partiellen beibehaltung des mitlauts ist eine andere durchgehende dialektische vertretung zu nennen: in dem nördlichen grenzgebiet (Šidjärv) sind die komponenten des *ai̯*, *oi̯*, *ui̯* in der weise miteinander verschmolzen, dass sich mediodorsale lange vokale (bezeichnet mit *ą̄*, *ǭ*, *ų̄*) entwickelt haben (365, 368, 373).

Besondere beachtung verdient das in sehr zahlreichen gruppen vertretene *oi̯* (367); in vielen anderen sprachen ist es ja unmöglich, die urspr. *oi̯*-wörter von den urspr. *o*-wörtern (im est. und liv. sogar von *u*-wörtern) zu trennen. — Eigentümlich ist das auf den ersten blick sehr altertümliche paradigmatische verhältnis nom. sg. *hahkō*, part. sg. *hahkō l'* (< **hahkoi̯ta*), nom. pl. *hahkoid* (d. i. *hahko(id*), part. pl. *hahkoī l'* (367,1) und ebenso inf. *tahtō l'a*, präs. *tahtōń*, imperf. *tahtoīń* (367,2). Schon in anbetracht dessen, dass die zu erwartenden formen (nom. pl. und part. pl. **hahkōd'*, imperf. **tahtōń*) mit formen von ganz anderer funktion (part. sg. und präs.) gleich wären, haben wir anlass, analogische anlehnungspunkte zu suchen. Und solche ergeben sich in dem *ī* des plurals und des imperfekts (*papid* : *papīd'*, *papīl'e* usw., *ośt'īń*, *ośt'īmā* usw.) — eine endung, die gewissermassen als merkmal des plur. und imperf. gegolten und ein gutes muster geboten hat (369).

In der geschichte des *ęi̯* (370) wird betont, dass ein urspr. *ęi̯* sich im wepsa zu *ī̯*, *ī* entwickelt hat (*kukīńe* u. a.) und dass man auch z. b. **ukīńe* statt *ukōńe* erwarten möchte, d. h. dass diejenigen in der geschichte des *oi̯* angeführten wörter, wo der sonant der ersten silbe ein (urspr.) *o*, *u*, *ä*, *e*, *i* ist, ein analogisches *oi̯* (statt *ī̯*, *ī*) enthalten oder spätere derivata nach dem muster der *oi̯*-wörter sind; so wären typen wie s. katkoa (< **katkoi̯δak*) und hüppiä nur lautgesetzliche vertreter von ursprünglich demselben diphthong, und weps. *hau̯gin* (s. haukon : haukkoa, wenn es nicht analogisch ist, vgl. *rau̯k* : *rau̯kō l'*) würde darauf hinweisen, dass auch der diphthongmitlaut hier massgebend gewesen ist. Der mystische „stufenwechsel" *oi̯* : *ęi̯* wird zur nutzlosen hypothese, wie auch, aus weiter unten angeführten gründen, die annahme von einem urf. übergang *ei̯* > *i*, den man im urf. sogar zweimal annehmen zu können geglaubt hat. — Ein beispiel wie *eglē* (371) kann natürlich kein urf. *ęi̯* repräsentieren.

Die assimilation *ai̯* > *ā* usw. ist natürlich sehr jung (374). Die epenthese des *i* bei den possessivsuffixen *-ni*, *-si* hat, wie man allgemein denkt, einen diphthong erzeugt, der älter als *s* > *š* (*siлāž* < *-ai̯si* <

-asi), also sehr alt ist (375). Älter als *s* > *š* ist auch der schwund des mitlauts *-i̯* vor dem *s* der geschlossenen silbe (377), wobei nur wenige analogische abweichungen (378, 379) vorkommen. Vor *s* ist der schwund des mitlauts gemeinwepsisch (sogar im aunus bekannt), aber sonst sind veränderungen bei den diphthongen im mittel- und nordwepsischen nur im sonanten zu finden (380).

Im nachtrag (381 ff.) werden die angenommenen veränderungen des stammvokals vor dem *i* des suffixes zusammengefasst, wobei darauf hingewiesen wird, dass eine form wie *andāžiń* oder *kärbāńe* ein sekundäres (obwohl schon urfinnisches) *ai̯* enthalten muss (381). Weil kein *ä*, sondern nur *a* als ausgangspunkt für den stammvokal dient, wird die theorie der diphthongbildung einfach: nur *oi̯*, das je nach der qualität des sonanten der ersten silbe entweder bewahrt werden oder sich zu *ei̯*, *ii̯* und auch zu *ī̯*, *i̯* weiterentwickeln konnte; natürlich nahm auch das *ei̯* der *e*-stämme an dieser entwickelung teil. Das *ī̯*, *ī* scheint im weps. also meistens ein regelrechter nachfolger von diesen diphthongen (und auch von urspr. *ii̯*) zu sein, obwohl ein *oi̯*, wegen der gleichen funktionen, häufig an die stelle des (*oi̯* > *ei̯* > *ii̯* >) *ī̯*, *ī* eingedrungen ist, resp. spätere derivata mit einem *-oi̯* statt des „lautgesetzlichen“ *ī̯*, *ī* vorkommen (382). Aber schon im urfinnischen hat sich die tendenz geltend gemacht, wonach der mitlaut des diphthongs in offener silbe reduziert wurde und verschwand, und so entstand der wechsel des diphthongs und des sonanten, der noch heute hie und da vorkommt (z. b. s. i s t u i n : i s t u m e n). Meistens ist der wechsel aber nivelliert worden, z. b. im wepsa den diphthongformen zuliebe, bis auf kleine überreste, die noch ausser in einzelwörtern (z. b. *kudmō* < *kūtamo-* < ×**kūtai̯mo-*) auch in einem verhältnis wie *ośťīń* : *ośť* oder *kukīńe* : *kuk* (< **kukki*) wahrzunehmen sind (383). Damit wird auch eine entwicklung (*ii̯* >) *ī* > *i* inbezug auf gewisse sprachen nicht ausgeschlossen (384). Im wepsS kann die verkürzung des langen vokals nur infolge von satzphonetischen verhältnissen in frage kommen, wie in der adverbendung *-šti*, *-štin*, worin nach unseren früheren auseinandersetzungen (309) ein instr. plur. steckt; aber sogar hier sind auch formen mit langem *i* bekannt (*eraštīń*, *toštīń*), was die richtigkeit der genannten annahme nur bestätigen dürfte.

Sõnaregister.[1]

A

a 20, 106 5c
ā ~ *aų* 203
abid 'meelepaha' (< v. обида).
abidahńe 349 3c
abidāńe (dimin., vt. *abid*).
abidōťazhę 'mures olla'.
abi|tta -din 349 1
abu 166 2, 314, 326
abuńik 238
abutada 122 1, 166 2
abu|tōda 200, 206 1
abutški 85 5
abutuz 314b
ad 348 2
aďivōńe 231, 251
aďivōš 244
aďivōťa(zhę) 231, 367 7
aďivōţšęnd 364 1
aď'ī 228b, 231
adr 66, 127
adrañ⌣sarad 189 3
adrлuźik 189 1a
adrnor 212
affat 171
affat-kurōńe 171, 349 3b
affaťńik 171, 377
aganokaz 309
agī : *agįan* 64, 127, 222, 223, 242, 356 8
agįahńe 64
agįatō 64
agįemb 16
aha (interj.).
ahavokaz 163
ahavōťa 85 3
ahavōţšętada 367 7
ahā 3, 32, 152, 227, 228 6, 310
ahį 220a
ah-įärv (pn. < ? *ahven-įärvi*).
ahkud 34
ahлak 170
ahń 230a, 332
ahtaz 38
ahthakoz 35
ahtištada 302
ahtištuda 30, 120
ahtta 38, 323, 333 12
ahvaťńik 377 (vt. *aff-*).
aįd 104 4, 116 1, 158, 282, 304b
aįdńik 281
aįdōďa (:*aįdoin*) 356 1c
aįdōľe- 322 2
aįdruž 157, 357
aįdver 166 2, 224a, 348 2
aįg 10, 42, 184 2, 188 1, 189 2c, 281, 329, 349 3a, 357
aįga 281
aįgakoz 35
aįgaštiń 184 4, 336b
aįgāńe 147 2, 333 18
aįgemba 322 1
aįgōń 367 12
aįgōš 368
aįлastada 302
aįл|az -had 166 1, 200, 243 2
aįada 15, 20, 76, 85 4, 98, 106 5c, 129 6, 129 8, 131 1, 133, 154, 162, 251, 285, 356 2, 356 8, 380
aįand 15

[1] Täienduseks mõni sõna juurde lisatud laiemast lõunavepsa sõnastikust.

aʲaťišęd 337
aʲāta 206 6
aʲeлęška|ta -ndęn (vrd. *aʲōda*).
aʲeлuz 314 b
aʲōda 19, 206 a
aižaz 147 2
aiť 353 2, 356 4, 375
aiʲvod 227, 311 a
aiʲvōžęd 367 5
ak 94, 100, 101, 102, 104 12, 129 9, 147 4, 303 a, 362, 367 11, 380
akaľńe 22, 94
akatō 98
aла 104 2, 129 11, 142, 220 6, 258, 300, 305, 333 18; 367 1
aлaŋg 14, 14, 192, 311 a
aлasʲas 149 4
aлasta (? Tgl. 'alasti').
aлastō 367 4
aлāńe 314 c
aлāžud 145, 147, 314 c
aлęmba 104 8
aлęmbašťe (pn.).
aлęnuda 40, 175
aлęta 180 3
aлhaks 76, 77
aлhaťi 104 11
aлhampā 200
aлhan 175, 208
aлhāńe 30, 166 4, 348 4
aľi (= v. али ~ или).
aлūńe 188, 372 1
aлūʦšį 104 10
ambund 356 1 a
ambusketa 27, 157, 220 6, 333 8
ampta 18, 106 3, 123 1, 348 2
amu 30, 196, 367 12
amukhošti 35
amuštada 30
amuštuda 30
amuʲta 196, 206 c
amūńe 85 2, 244. 336 b
anastada 30
andaškata 348 2, 377
ańďiл 113, 210
ańďirag 249
ańďivaŕź 189 2 c
ańďťī 249, 345 9
andōda : andлęn 15, 19, 20, 184 3, 200, 206 1, 249, 345 9, 352
anh-ʲärvud (pn. < ? *hanhiʲärvut*, vrd. 168).
ańi 106 1, 106 5 c, 129 8, 175, 279, 357, 364 1
ańitaki (= v. всётаки).
annō 367 1
anop 175, 311 a
anšpug 'kang' (v. ганшпуг).
anta : andan 17, 32, 52, 80, 95, 98, 101, 104 3, 106 2, 106 2, 117 1, 129 4, 129 8, 147 2, 147 4, 162, 184 1, 190, 194, 196, 230 c, 243 4, 247, 288, 296, 334, 336 b, 341 1 d, 342, 345 8, 346 4, 5, 348 2, 352, 356 7 c, 360, 362, 364 5, 6, 367 8, 369, 374, 381
anttazę 101, 166 3 a, 260
ańäʲ 357
ap 96, 332, 356 1 a
apakivi 'lubjakivi'.
apar 186 5
arb 356 1 a
arbōďa 23, 367 2
arbōťī 'ettekuulutaja'.
arbōťada 124
arbōźōťta 148 1
ard 20
aŕed 'õel' (v. аред).
aŕg 19, 152, 156, 243 4, 357
argelīńe ~ argesīńe 341 4
argestuda 114, 129 6
arʲk 61 7
armaz 116 2, 198, 251
arskaʲť (pn.) 152, 172, 188 1
arskaʲťihńe (adj.).
arv 229, 230 6, 311 a
aśť|ī -ʲan 29, 106 1, 116 2, 207 a
astrag 92, 128 1, 346 6 c
astta 29, 32, 104 11, 129 6, 157
azęgi 128 2 b
azętada 147, 321 1
azętōda 119 2, 206 1
azuda 147, 372 7, 373
azumatō 186 4
ateŕ 217 a, 223, 356 1 a
ateŕʲōńe (dimin.).
aʲ 203
aʲg 114, 314 a
aʲgam 128 5, 205, 305
aʲgat 10, 26, 47, 94, 128 5, 166 3 b, 205, 206 1, 258, 351 8
aʲgotada 114

au̯лę 203
au̯лūt̯šį = *алūt̯šį*
avaďim 15, 183, 185, 345 5, 346 1, 349 4, 383
avāzuda 148 1
avāťa 342, 364 3, 365, 380, 383
avō 186 7, 187, 190, 367 12
(*pät̯šin*)*āлuz* 189 2b

B

-ba (näit. *miba* 'mis siis').
baba I 28, 100
baba II 224b
babarm 5, 106 5a, 125, 224a, 311a
babarmhei̯n 122 1
babō 3
babō|ťa 367 7
babu 3
baďi̯ 69, 69
ba|i̯aŕ -i̯rin 192, 333 12
bал 210
baлat 3
baлatokaz (adj.).
baлūďa 3 (v. баловать, vrd. 374 4).
baŋgahtada 'prantsatada', vrd. 2.
bapkō 41
barabańda 'trummi lüüa'.
barb 23, 124, 224c
barbai̯d 224c
barbaz 5, 124, 224c, 353 1
baŕbik 124, 224c
baŕbikokaz (adj.).
bard 3, 184 3, 277
bardakaz (adj.).
bariš 3
baśeń 37, 150
baśiškata 321 1
baśitōťta 129 6
bask 3
baśmīńe 'kõnelemine'.
baśōda 206 1
baśta 76, 77, 104 5, 104 6, 131 1, 150, 207a, 213, 290, 312, 314a, 356 5
baši (interj. lambaid kutsudes).
bazar 'turg'.
baťško 359
beglī 'põgeneja' (v. бѣглый).
b'eлō 367 1
beлōsüŕmägi (pn.) 217b
beľzin 183
bembeľ 21, 75 3, 210, 224c, 250, 325, 353 6
bembľud 16, 17, 248
bepsaks 76, 89, 245, 307
bepsaľńe 186 1, 303b, 349 3b
bepsлāńe 224c, 349 3b 365
berbľud 225
berekta 189 2b
bes 3
beśedā 3, 220b
bezbeń (v. безмень; vrd. 224).
bibu 5, 224b
bibūńe 224b
bigi 2
bipkta 41
bipšimpu(d) 224c
bipšta 89, 129 6, 155
bir(ibaл) 210
biŕb 'pigitraat' (v. верва, vrd. 224).
biŕbaś 224c
birbāťa 124, 224c
birbitada 124, 224c
birbiťš 85 1, 88
bird 3
birdampäľžęd 189 1b
biritšmägi (pn.).
bлahosлōda 228b
blim-pada 189 1b, 189 2b
bläď 329
bläďhudō 329
blädūďa 372 4
bodr 356 1d
bohaśv 'rikkus'.
bohat 84, 99, 288
bohatas 'rikkalt'.
bohatemba 'rikkamalt'.
bohatembāńe 'natuke rikkam'.
bohattuda 99
boi̯ūďa 372 4
boi̯ūńd 372 4
bok 13, 40, 189 1b, 212
boлāńe 74
boлi̯šť 30, 336a, 338
boran 235
borašk 2, 189 1b
borobitš 225
bou̯ (vt. *bō*).
bou̯barb 224c
bou̯ńik (= *bou̯-pirg*).
bou̯nuhńik 106 3
bō : *boлad* 2, 3, 5, 34. 128 2b; 162, 201, 207a, 230c, 296, 341 3d

braďõda 247
brakūďa (v. браковать, vrd. 372,4).
brižda 147 3
brõ : *brovad* 228b
brükv (~ *bri̯ukv*, v. брюква).
bubeń 'kelluke' (v. бубен).
budẹgata 128 4
buhoťta ~ *buhťta* 'möllata'.
bukark 100
bukõ 3
buľahtada 2, 247
buľbuk 2, 247
buľbutada 'vuliseda'.
bu.ık 33, 210
buľťš 2
buľťšūńe 247
bumag 100
buŋgāťa 2, 247
burak 37
bur|āda -avin 'auku lasta' (v. буравить, vrd. 228b).
burā|ťa -dab 'põriseda'.
burbutada 2
buŕg 3, 76, 100, 153
buŕgā|ťa -ťšob 'tuisata'.
burõ 3
burą̄dį̄ (pn.) 365
buśi (interj. lambaid kutsudes).
buśińe 'talleke'.
butahtõťta '(raskesti) kukkuda lasta'.
butk 2, 42, 45, 49, 189 1b, 190
butkahtada 77
butkā|ťa -ďan 'tõugata'.
buťkta 337
bäko 'oinas'.
bäkälik 2
bäkätädä 2
bälišta 2
bärbitada 224c
bõlbõtädä 2
bõlbõtüz 312
bõlskütädä 2
bõrišta 2

D

da 28, 33, 34, 37, 40, 50, 85 5, 100, 104 6, 106 2, 106 3, 106 5, 129 8, 129 9, 147, 356 1d, 372 1, 374
dańž 179
dau̯t 3
davāďa 3
davitš 2
davīńe 153
ďeŋg 77, 100, 129 9, 234, 294b, 348 2, 360
deŕõn 28, 49, 77, 100, 234, 372 1
derūnahńe 188 2
ďetko (v. дяденька, vrd. 359).
divi̯a = *ďü̯ä*
ďivutõdazhẹ 'imestada'.
divä 213
do- (*dosõhtībad* 'lõpuni sõid', v. до).
dogaťta 3
dokažda 147 3
doľa 247
dou̯b 100
dou̯gonos 210
dou̯pta 'nokkida'.
dõdõ (in.).
dropk 8
drug 106 5c
dudāťa 2
duh 3
du̯ida 3
dumāťa 3
duplik 28
dura 100
durak 3, 100, 161 3c
ďü̯ä 'mõnus'.
ďüvä (*i̯üvä-*) 213

E

e = *ö*
eba 76, 106 3, 345 9
ebad 104 4, 106 3, 106 5, 119, 184 3, 184 6, 230c, 305, 341 3c, 345 7, 356 2, 364 5, 372 6
ed 32, 39, 104 4, 104 5, 106 5, 258, 356 4
edemba 104 8
edes-tagaz 116 1
edhaks 307
edhampā 11
edhan 28, 106 3
edhuz 314b
eďinõ 367 1, 370
edo-ai̯gõď 329
edomāńe 329, 356 2
edõ 22, 116 1, 329
edvõ 106 5c, 226, 356 4
eglẽ 63, 106 5a, 204, 245, 357, 370
eglestõdāzẹ, vt. *ögles-*
eglīńe 341 4, 349 3a, 370, 377
ehdzoŕa 356 1a
eht 38, 40, 186 2, 269, 356 4

ehtaľńe 349 3b
ehtatada 120, 125, 303 b
ehtitiž 120
ehtkōńe 85 2, 128 1, 345 1
ehťta 129 6, 240, 302 1, 341 1
eį, vt. *ī* 228
eį олę 288
eįka 41, 288
eka 288
eľab 202, 356 1b
eľabāńe 131 2
eľada 104 5, 129 8, 180 2, 188 1, 229, 245, 246, 250, 261, 294 a, 303 b, 306, 307, 341 1c, 342, 356 4, 382
eľaškata 180 3
eľā : *eľaįad* 214, 215
elge|ta-ndan 15, 99, 104 4, 105, 114, 125, 128 4, 181, 298
eло 245, 246, 348 4
emag 128, 188, 189 2c, 303 b, 307
emagōťa 128 1
emagōţšuz 85 3
emaguz 128 1, 129 8
emaįärf (pn.) 258
emaťš 140
emā 27, 104 4, 106 5, 226, 305, 356 7c
embō 226, 285
embōškata 226, 285
en 22, 26, 27, 32, 39d, 75 1, 98, 104 4, 104 5, 105, 106 5, 114, 120, 124, 129 11, 157, 172, 184 6, 186 2, 252, 258, 333 18, 336 a, 356 7c, 372 6
enamb 16, 18, 166 2, 224c, 246, 333 13, 356 1d
enambāńe 258
ende 117 1, 321 1b, 357
endeglē 357
endemuлō 357
endemuлōńe 85 2
eńik, vt. *ōńik*
eñźńe : *eńtšęn* 18, 50, 51, 88, 106 5c, 129 1, 160, 179, 293
eńtšīkš 161, 293, 354 1
eperāńe 272
epka 41
eragata 32, 128 4
eragōťta 128 4
erasūťen 184 4, 333 10
erašti 384
eraštīń 384
eraz 212, 246, 303 b
ergastōťta 255
ergāzōťta 255
eriñzę 180 2, 181
eskā 106 5c, 108, 128 1, 186 7, 364 7, 365
eźi : *eden* 116 1, 238
eźinik 'esimene (tööl), ees olev'.
eźipaťťš ('vesti) rinnaesine'.
eźiţšūńe 333 6,
eźīńe 85 2, 341 4, 349 3a
eźmažnaŕg 156
eźmā 186 7, 364 7, 365
eźmāńe 129 12, 186 1, 303 b, 364 1
etā 104 4, 226, 305, 356 7c
eťsta 82, 83, 128 5, 155, 239, 341 1b, 342, 364b
eţšihtada 'natuke otsida'.
eťta 337

F

faťte 'vahest'.
ferša.ı 210
feťkanťšoga (pn.).
frunt 'front'.

G

gad 'uss' (v. гад).
gagara 87, 348 4
gagard = *gagara*
gagar-įärvud (pn.).
gagura 359
gagurakaz (Krl. 'aeglane, kohmakas').
gaguŕda 349 1
gaŕ 230c
gaŕbō 2, 3, 5, 5, 5, 33, 230e
garboлāńe 74
garitš 3, 3, 85 1, 230c
garitšheįn 230c
-gi 104 12
g.ıumiškatazę 'hakata kollitama'.
goľaniš 150
goľu 3, 28, 247, 356 4
gomin 3, 87
gomnahīńe 348 4
gońda 3, 37, 104 5
goŕa 247
goŕāńe 3
goŕnits 3
goŕūďa 372 4
go|ťťa -ďin 'oodata' (v. годить).

gräbähtōťta 'plartsatada'.
gräh(hīńe) 184 3
guľāťa 247
guľges, *guľghe* 3
guľūńe 3
gurb 3
gurbitš 2, 5, 5, 37, 85 1, 87, 88, 90, 353 3
guś 3, 168

H

ha 314 a
hab 12, 362
habāńe 186 1
habeń 184 8, 195, 250
habhāžud (dimin., vt. *hab*).
habišmägi (pn.) 59
habišť 122, 243 3
habuk 85 5, 122 1, 125, 189 3, 356 1 a
habukahńe 349 3 c
habutuk 300
hago 188 3, 311 a
hahk 34, 37, 115, 369
hahkamägi (pn.) 189 2 a
hahkō 367 1
hahлakaz 348 1
hai̯ďita 106 3
hai̯kar 212, 281
hai̯kostadazhę 30, 206 1
hai̯u 128 4, 214, 314 a
hai̯ubō 162
hakud 314 a
hakutada 314 a
haлa 202. 203, 358
xaлat 162
haлahtada 39
haлāťa 'kõlada' (Vgr.).
ham 129 4, 162, 367 9
hamar 194
hamatō 367 4
hambastada 123 1
hambaz 11, 16, 106 1, 341 3 d
hambhakaz 166 1, 326, 345 1
hambhītō 162, 186 4, 290
hamut 162
handhed 168
handr 168
haŋg 14, 50, 113, 192, 273, 311 a
haŋgōńe 186 1
haŋgud 106 4, 113, 314 c
hapañzōťťa 180 4, 181
hapamuna 189 2 a
hapata 96, 102, 106 5 c, 177, 314 e, 352, 357 7 b, 362
hapatš 140
hapneda 356 7 b
harag 128 1, 134, 341 3 d
haravōťa 47, 85 3, 368
harā 132, 186 4, 227, 228 b, 310, 367 4
harďod ~ *harďi̯od* 20, 310
haŕďi̯akhāńe 310
haŕegōťta 217 b, 367 6
haŕǵ|ata 217 b
haŕgōtiž 367 6
haŕgōťta 217 b
haŕī 217 a, d, 223, 242
hari̯akod 311 a
hari̯az 106 5 c
hari̯ata 47, 217 a, b, 223
hari̯atō 186 4
harkoťid 162
harnastōdazhę 182
harpaľ 96
harplikaz (adj.).
harplištada 30
haršk 'samm'.
harškahtada 'sammu teha'.
hartak 140
xartšud 162
haružir 223, 230 c
harv 152, 229
harvas ~ *harvašťi* 31, 104 12
harveta 180 3
harvišť 243 3
harvsüľńe 349 3 b
haž̄ : *haźi̯ad* 219, 223, 242
hat 356 1 a
hatar 11, 95, 304, 349 3 c
hatšūńe 140
hatura 359
hatuŕda 238, 349 1 e, 359
hau̯d 278
hau̯dnik 294
hau̯dutada 116 1
hau̯g -in 10, 52, 294 a, 332, 370
hau̯g -on 24, 75 3, 106 5 a, 129 9, 184 1, 252, 295, 311 a, 368
hau̯gāťa 147 2, 149, 205
hau̯geta 24, 333 18
hau̯getiž 114
hau̯gišť 114, 336 a, 338
hau̯gōďa 129 6, 333 15, 367 2
hau̯hatada 165
hau̯kahtada 39
hau̯kāťa 294 a
hau̯kpino 24

haɣkta 370
haɣkūńe 94
haɣmęz 28, 113, 205, 238, 251
haɣmezhīń 288c
haɣ'išk 311a
haɣrō 367 1
haɣskta 'haukuda'.
haɣšnosť 'ahnus' (Krl.).
haɣtta 13, (311a), 313
haɣttazhę 'küpseda'.
ǩavad 114, 129 1
hādōš (pn.) 294b
hāgįärf (pn.) 294b
hāmez = *haɣmez*
he (vt. *hö*) 60, 75 3, 288
hebo 12, 160, 186 4, 233, 255, 311a, 364 1
hebōńe 30, 34, 58, 104 4, 104 6, 147 2, 149, 157, 166 3b, 180 2, 189 2a, 191, 206b, 235, 257, 281, 341a, 321 1b, 329, 333 6, 336b, 341 3b
hebōžud (dimin.).
heįdi|ta 85 3, 116 1, 288
heįkembāńe 288
heįm 288, 311a, 357
heįmoǩńe 349 3b
heįn 15, 97, 104 1, 122 1, 152, 166 1, 194, 230c, 288, 301, 346 1, 348 1, 348 4, 357
heįnįärv (pn.) 162
heįnmado 356 1a
heįnuz 75 1, 81
heįtaška|ta -ndęn 'hakata heitma'.
heįžę 128 2a, 147 3, 293
heįžęvats 104 1
heįtta 15, 106 2, 106 3, 337, 372 4
heįttazhę 104 6, 128 5, 166 3b, 180 2, 181
heľahtōtta 248
heľāťa 128 4, 364 3
heľbe 24, 104 1, 248, 341 3b
heľbepuzu, vrd. 104 1, 147
heled 11, 129 2, 202, 248, 343, 356 1a
heľedahńe 348 4
heľedāńe 245, 248
helegata 128 4
helgutada 316b,
helištada 202, 336a,
helk 162
helkta 316b
heľotada 248
helskta 129 6
helskutada = *helkutada*
heno 186 1, 274, 358
heŋg 14, 258, 272, 360
heŋgahtada 39
heŋgahtadazhę 303b
heŋgetō 98, 113, 186 4
heŋgitada 184 1
heŋgud 316b
herda 330
her|ę -gen 98, 128 2a, 129 6, 189 2a, 321 1b, 325, 356 2, 367 7
herędašťi 129 2
heredemba 104 8, 322 2
heregata 322 2
herekoda, vrd. 98 1
herelindūńe = *paskatš*
hereperzę 104 1
heretada 116 3, 341 1c
heręteleg 104 1
heręťš 140
hergestuda 30, 314d
herk 94, 162
herkastōdāzę 333 9
herkhīľ 94, 202
hernez 39d, 173, 188 3, 325, 333
hernuda 267, 346 2
hernuškata 182
heroda ~ *herda* 346b
herūdazę 330
hetškitädä 255
heɣnez 165, 169, 298, 321 1
hiam 348 2, 356 1a
hiāta 162
hibďuda 129 10
hibďuz 314b
hibį 72, 125, 222, 307, 333 17
hibįakaz 72
hibusękaz 75 1
hibusutški 85 5
hibuz 98, 111, 122 1, 125, 155, 162, 202, 341 3b
higestuda 111
higi 10, 166 2, 186 2
hihkutaškata 162
hihn '(hälli) rihm'.
hihnāńe 170
hiįam = *hiam*
hiįāta 214
hiįoda 311b
hiľ 21, 21, 106 1, 243 1, 341 3b
hilduda 20, 243 1, 346 2
hiľhaɣd 278
hiľläd 307
himotada 311b

himotiž 311a
hiŕ 189 2b, 243 1, 267, 278, 325
hireŋkarv 189 1a
hirhitada 12
hirikāńe 364 1
hiŕukāńe 243 1
his 150
hizdada 34
hižiakošti 219a
hižiotada 34, 219a
-hk 34, 35, 36
hʌissida 'piitsutada' (vrd. 266).
hʌopnida 162
hʌoputada 162
hobed 12, 123 2, 129 2, 321 3, 324, 333 13, 350
hobedakoz 35
hobedāńe 129 2, 380
hobida 45, 341 1, 341 2, 349 1, 369
hod 162
hodr 66
hogišta 147 2
hoik 94, 100, 333 13, 356 1d
hoiketa 183 3, 285
hoľ 21, 21, 200, 209, 271
hoʌętō 200, 322 2
hoʌō 367 1
homāťa 85 3, 87, 241, 336b
homehtuda 39c
homen 32, 129 8, 177, 370
homendęz 15, 162, 328, 329, 349 4, 351
homentseľńe 349 3b
homešaŕgīń 243 4, 341 3b, 370, 377
homišaŕgīń 370
homondęz 329f
hond 17, 20, 24, 61 1, 356 1d
hondik 336d
hondostada 'halvaks pidada' (vrd. 30).
hondōń 162, 104 3, 367 12
honduz 314b
hoŋg 14, 32, 152, 254
hoŋgišť 113, 311a
hoŋgištō (pn.) 356 4
honnęda 17
hopta 349 1
horazōťta 347
horomad 162
hoštta 157
hož : *hožiad* 219, 223
hoźiotada = *herda*
hot 104 3, 333 18
hotkas 162
hoʊk 296
hoʊkakaz 348 1
hoʊtta 24, 119, 345 7
hruputada 162
hrustaľńē 162
huba 12, 34
hubembahk 34
hubenuda 180 3
hubeta 122 1
hudahtōťta 39b
hudr 66
huhtōďa 367 2, 368, 370
huigāťa 364 3
huiged 129 2
huiktaľńe 129 2, 129 5, 349 3b
huiktazhę 'häbeneda'.
huiktatō 290
huikťi 104 5, 186 6
huiktōdazhę 322 2
huľ : *huʌęn* 21, 106 1, 209, 338, 356 3
huʌaskōťta 347
huʌā 132
huľda 341 1
huʌętō 367 4
humaʌakaz 32, 63, 333 13, 347
humaʌakhāńe 207a
humā 162, 207a
humāńik 194
humāstuda 32, 116 3
humāstuhtta 39
humāzōťta 367 6
humāzuda 129 10, 148, 206c
humbar 16, 21, 21, 170
huńhutada 247
huŋgahtōťta 247
huŋgāťa 364 3
hur 357
hurahtōťta 39b
huŕda 356 5
huręgata 128 4
hurgutada 162
huśk 247
huśkāťa 247
huśk|ta -ib 'vihistada (lüüa)'.
huźotada 247
huťitada 116 3
huťiāńe 377
huťiōmāžō 364 7
huťiūžō 'peidumängul' (Krl.).
hutkāťa 364 3
hutkutada 184 1
huťta 77, 83, 129 6,

129 8, 131 1, 177, 188 3, 238, 240
huťtazhę 129 6
huttuda 99
huttuhuttu 99
huttutada 99, 151
huɣduda 346 2
huɣdutada 314 d
hübrńena 71
hübö 129 4, 312, 329, 372 5
hübözüdä 312
hüdegi 128 2b
hüďädä 128 2b, 237, 248, 277, 346 b
hühütädä 316 a
hülgäťä 114, 147 2, 364 3
hüŋgüda 330
hüŋktä 372 5
hüpitada 96, 304
hüpthü 'tuhatnelja'.
hüptä(zhe) 162, 239, 304, 345 8, 353 8, 370
hüpähtädä 39, 172
hüvitödazhę 98
hüvüz 162, 316 a, 318
hüvä 104 12, 227, 263, 304, 348 2
hüväťšüńe 372
häblä 359
hädä 116 1, 237, 303 a, 307, 353 8
hädägöťta 'hädaldada'.
hähk 34, 115
häịduda = *venduda*
häịktuda 'ära hingata'.
häịktutada 316 b
häịmäk 283, 311 a
häkerta 104 3
häkeritš 104 3
häkitada 'hingeldada'.
häkituz 186 2, 316 b
hämendiž = *hämetiž*
hämeta 98, 196
hämetiž 75 1
hämähaɣg 295
hämähaɣk 162
hämär 11, 111, 303 a, 356 1a
hämäröťa 15
hämärötšęhtada 39
hämärzuda 316 b
hämäšaɣg 194, 278
hämätš 140, 314 a
hän 22, 31, 49, 75 3, 104 12, 106 5, 116, 145, 147 3, 147 4, 148 2, 162, 166 3c, 184 6, 186 5, 199, 247, 257, 260, 288, 303 b, 333 17, 345 b, 346 5, 348
händ 15, 143, 184 2, 207 e, 233, 246
händembäńe 16
häńďikaz 117 1, 239, 326, 341 4c, 342, 368
häńďǫ̈ 368
händäkäz 97
händäten 184 4
häpstä 89
häpsähtädä 303 a
häpäk 311 a
härg 114, 152, 214, 233, 255, 307, 341 3c, 345 7
härgïš 341 3c
härkim 185, 195
härkita 239, 329
härpätädä 356 4
hätä 95, 101, 159, 237
hö (vt. *he*) 60, 75 3, 108, 116 2, 129 9, 166 3c, 202, 288, 314 a, 360
höblötädä 71, 162
höglötädä 63
hökeľda 238
höksähtädä 255, 256
hölskutada 255
hölähtädä 172
höpstä 89
höpsütädä 255
hörhötädä 255, 312
hörpötaškata 'hakata lorama'.
hözegöťta 128 4, 233
hözötädä 128 4, 237
hötškütädä 255, 256
hötškähtädä 255
hötür|dä -ib (= *herda*).
hötötädä 312

I

i 39, 85, 100, 104 5, 106 5, 112, 129, 184 3, 207 c, 210, 314 b, 341 1b, 356 3
ibik 97, 100, 106 5a
iďada 129 9, 159, 243 1, 288, 303 b
iďä 214, 215
ideges 128 2b
iďu 306, 316 a
iga 10, 101, 104 5, 106 3, 111
igañzę 180 2
igäńe 304 1
igeń 332
igöhud 129 3
iguhïńe 348 4, 359

igūńe 372 1
ihastōdazhę 119 2
ihastuda 30, 163
ihastuz 158
ihotada 278
ih- (vt. *üh-*).
iknampeľ 189 1b
iknanā(лę) 188 1
ikotōťta 174
ik- (vt. *ük-*).
ikuлau̯d 189 2b, 190
ikun 94
ili̯a(hńe) 220b
ili̯ampäi̯v 189 1b
ili̯aŕg 357
iло 311a
iлokaz 311a
iлopeza 357
imāta 20
imbri (vt. *üm-*).
imda 329, 330, 350, 357
imeľ 218c
imend 15, 55
imetada 194
imi 174
imituda 372 5. 373
ińehmō 170
ird 20, 24, 119, 267
irdaľńe 349 3a
irdbok 212
irdha 20, 37, 106 1
iŕ|ē -ei̯an ('selge, läikiv', Krl.).
išk 26, 315
išketiž 188 1
iškim 185, 383
iškta 26, 157, 185, 341 3d, 345 7
ištta(zhę) 29, 101, 104 7, 129 4, 129 6, 129 8, 129 11, 157, 166 30, 190, 243, 255, 273, 322 2, 345 7, 348 2, 356 3, 380
ištutada 322 2, 333 12
ištud 129 4, 356 2
izo 148 1, 311a, 312
izr 92
iža- 60, 147 2, 307
ižand 15, 52, 184 2, 188 1, 267, 345 3
ižandōťa 147 2
ižanduz 314b
iṭšę 82 2, 104 1, 104 6, 129 4, 155, 161, 196, 207a, 243 4, 267, 353 2, 367 11, 375
iṭšęksęnzę 104 6
iṭšęmō 196
iṭšętō 98
itšhīńe 82 2
iver 174
ī 28, 38, 58, 95, 104 4, 104 6, 106 5, 111, 112, 117, 129, 147, 166 3b, 214, 257, 258, 288, 303a, 305, 321, 333 18, 345 7, 346, 349 1, 360, 364, 367 6
ībohat 288
īhotada 278
ī-iďā 288
īklīž 281a, 288, 341 2
īle 100, 129 4, 129 7, 202, 209, 218b, 285, 288, 294 6, 333 13, 356 2, 377
īлi̯ške 129 8, 336a
īvō 104 2, 224c, 226, 285

I̯

i̯agada 129 8, 213
i̯agadazę 348 4, 366, 367 11
i̯agarta 111
i̯akō 228b
i̯aлāḿ 364 2
i̯aręd 252
i̯artaľńē 212
i̯aŕv 252
i̯aššik 150
i̯atkata 129 7, 148 2
i̯au̯g 18,19, 85 2, 94, 106 1, 106 5c, 114, 189 2c, 202, 205, 213, 356 4, 379
i̯au̯gaz 116 2, 129 5, 205
i̯au̯gatō 353 2, 367 4
i̯au̯h 129 3, 129 8, 189 2c, 231, 311a, 314a 327
i̯au̯hmaťi 186 6, 309
i̯au̯hmīńe 197, 294a, 341 4, 349 3a
i̯au̯hokaz 311a
i̯au̯hotada 294a
i̯au̯hta 98, 104 5, 129 6, 145, 165, 197, 301, 309, 310, 311a
i̯au̯htuda 252, 294a
i̯au̯htutada 120
i̯o 35, 85 3, 104 11, 106 5c, 129 7, 129 8, 129 9, 180 3, 260, 262, 364 1
i̯oda 12, 13, 15, 75 2, 80, 85 2, 104 3, 104 6, 106 2, 106 3, 116 3, 122 2, 130, 166 3a, 213, 285, 286, 326, 356 7c, 365

i̯ogerandas (pn.), vrd. 189 2b
i̯ogi 111, 125, 189 2c 223
i̯ogiheiṇ 357
i̯ogō 367 1
i̯ohtta 39
i̯ohtuda 38, 346 2, 372 5
i̯ohtutōda 38
i̯ohtutuz 314b, 356 5
i̯oksāta 206 6, 322 2
i̯oksẹndomńe aig 329, 349 3a
i̯oksẹta 359
i̯oksẹtada 322 2
i̯oksẹtōťta 129 6, 240
i̯oлōda 329, 330
i̯om 194, 341 3d
i̯omńe 147 2, 161
i̯omaŕ 212
i̯ond 32, 106 2, 106 3, 117 3
i̯orotada 213
i̯orōžō 367 5
i̯orskāťa (moment. = *herda*).
i̯orskutada (= *herda*).
i̯osta 29, 73, 180 2, 184 3, 186 2, 239, 333, 346 4, 367 5
i̯osthu 186 2
i̯otahtada 39
i̯otatōťta 98, 243 4, 367 6
i̯otōda 329
i̯otta 95, 129 6
i̯oudā 129 8, 184 2, 214, 296
i̯oudutada 116 1
i̯ouhik 99
i̯ouh(ik)lindūńe 296
i̯ouhńe 165
i̯ouhud 165
i̯outa 95, 106 5a, 352
i̯outẹ 333 1a
i̯outiärv (pn.) 83
i̯ovez 165, 169
i̯udāťa 262
i̯udẹgata 128 4
i̯ugẹd 264
i̯uho 'tuisk' (v. BIORA).
i̯umaлamborašk 2, 189 1b
i̯umaлaŋkodi 189 1a
i̯umaлaŋkušak 189 1a
i̯umā- 166 3c, 184 2, 189 1a, 201, 207a, 213, 336c, 341 3d, 356 1a, 374
i̯umātšurg, vt. *tšurg*
i̯uŕ 21, 21, 53, 189 2c, 213, 276
i̯urahtada 264
i̯urāťa 213, 264
i̯uŕdazẹ 'juurduda'.
i̯urẹkaz 97
i̯urẹtō 194
i̯urgehtida 39b, 172
i̯urghudū 129 12
i̯urišta 264
i̯ursk 'põratus'.
i̯utiškata 27, 157
i̯utuda 276
i̯üged 32, 34, 213, 264
i̯ügeťšẹd 314b
i̯ügizuda 148 1
i̯ügitada 'raskendada'.
i̯ürgimpäi̯v 189 1b, 356 6
i̯üvāńe 213, 268
i̯ä 22, 213, 246, 270
i̯ädä 106 5a, 106 5c, 108, 114, 129 9, 147, 166 3a, 213, 270, 301, 346 5, 352, 356 7
i̯äľg 19, 24, 114, 204, 239, 245, 321 2
i̯älgeлẹ 321 2, 353 2
i̯älgelīžẹd 202
i̯älgembahko 16
i̯älges 114
i̯älgeten 114, 125, 184 4, 322 2, 333 10
i̯äľgiťšūńe 372 1
i̯älgmā 213
i̯älgmāńe 85 2, 194, 363, 364 1
i̯älgud 114, 346 3
i̯ä-lindūńe ? 'västrik' (Krl.).
i̯änduz 75 1, 117 1
i̯äńiž 75, 175, 184 2, 213, 336a, 338
i̯äńišẹntomānē 188 2
i̯äńō 367 1
i̯ä-puriž 262
i̯äred 123 2, 129 2, 129 10, 172, 213, 252, 321 1b, 333 13
i̯ärizuda 129 10, 148 1
i̯äritada 'jämedamaks teha'.
i̯äŕv 42, 104 1, 106 1, 129 2, 129 4, 129 9, 153, 162, 167, 189 2a, 189 2c, 193, 199, 212, 213, 230b, 252, 258, 260, 321 2, 356 1a, 357, 372 1
i̯ärvẹ-keśk 'kahe järve vaheline maariba', vrd. 189b.
i̯ärventaga (pn.) 188 2
i̯ärvīťši 341 4b

i̯ăšura = i̯ăpuriž
i̯ättä 95, 104 4, 106 2, 129 6, 213, 303a, 316b, 333 12, 346 5, 352, 356 7
i̯ätõda 20
i̯äuhtuda 252, 294a
i̯ävdăzę 228b

K

-k 360
ka 106 2, 106 3, 372 6
kabāta 364 6
kabāvö 207
kabe 13
kabita 1, 372 1
kabi̯ 72, 222, 223, 242
kabлaz 71, 143
kabrāťa 364 3
kabŕda(zhę) 71, 76, 239
kabu 189 1a
kabuta 122 1
kabūńe 372 1
kadaboлad 128 2b
kadagi 128 2b
kadagihńe 166 5, 349 3c
kaď i̯ad 3, 148 1, 310
kaďилõťa 85 3
kadoda 11, 311b
kadoges 128 2b, 311b
kadond 356 1a
kadoškata 27, 157
kadotada 116 1
kadolišud 129 3, 346 3
kaďvö 272b
kagл 63, 127, 204
kagлatęn 63
kagлuz 75 1
kagr 24, 63, 87, 300
kagrāńe 147 2
kaha 251
kaharõ 367 1
kaheлõťa 367 7
kahmā 346 6d
kahnak 170
kahtęn 120, 322 2
kahteńskümńeńź 180 1, 181
kahteństoškümńeńź 32
kahtišťi 31, 239
kahtsan 104 5, 121, 125, 184 7, 356 3
kahtsańź 180 1, 181
kahtūťen 372 2
kai̯d 281
kai̯da : kai̯van 228c
kai̯dakhõńe 35
kai̯ďeta 116 1, 243 2
kai̯k 13, 16, 75 3, 94, 100, 104 6, 104 8, 106 3, 112, 129 8, 166 3a, 184 3, 188 1, 356 6, 372 6
kai̯kenai̯gan 188 1
kai̯ki̯ā 207c
kai̯kuťen 184 4, 333 10
kai̯kuťńe 129 8, 147, 290, 336b, 349 3d, 356 5
kai̯|mõ -mлon 176, 207a
kai̯ta(zhę) 82 3, 166 3b, 281, 282, 365, 367 11
kai̯v 281
kai̯van 281
kai̯vhūńe (adj.).
ka̯i̯agi 128 2b
ka̯i̯ostuda 311a
ka̯i̯oz 214, 311a
kakastuda 30
kaks 1, 32, 74, 107, 121, 129 8, 202, 214, 239, 276, 328, 338, 356 2, 367 11, 377, 378
kaksikerdāńe 'kahekordne', vrd. 189b
kaksitada 73
kaksi̯ādžęd 345 1
kaksküme 15, 180
kakstoš(küme) 32, 59
kakta 341 1a
kaлa 27, 55, 106 1, 116 1, 129 4, 189 2a, 200, 314a, 326, 345 6, 348 2, 353 9, 355, 356 2, 357, 358
kaлaduz 356 4
kaлata 129 7
kaлāťa 364 3
kaťesk 237
kaťhes 238
kaťhetuda = kaťištuda
kaťhuz 166 1, 314b
kaťištada 129 6
kaťištuda 30, 238
kaťiž 16, 166, 202, 218b, 336a, 339, 356 2, 360
kali̯ak 218a
kaлu 129 4, 129 5, 314a, 372 7
kaлūńe 272 1
kana 22, 30, 75 3, 80, 129 4, 129 5, 147 2, 175, 188 2, 190, 193, 230c, 288, 341 1, 367 3, 368, 380
kanambrišt 347, 356 1a
kanambrusл 118, 125, 212
kanaŋkoda 1
kand -an 15, 111

kand -on 117 1, 158, 311 a, 367 5
kandam 17, 194
kandatada 117 1
kandatęz 75 1, 117 1
kandā 15, 354 2
kańďita 117
kandōda 345 9
kaŋg 14
kaŋgaz 113, 278
kaŋged 322 1
kaŋghasīńe 14
kañz 179
kañzahīńe 348 4
kañzik 179
kanta 58, 95, 101, 129 8, 189 2 c, 249, 367 8
kanttazhę 95, 101
kantūďa 372 4
kapkīńe 128 2 a
kapľahtada 356 7 b
kapľūńe 247
kapsahtada 89
kapust 136, 189 2 b
kaput 188 3
kar 202
karabāńe 189 1 b
karakaz 158
karāńe 30, 31, 365
karbe 119, 356 2
karbetuk 104
karg 19, 131 1
kargāďuz 129 7
kargāzōťta 148 1
kargāťa 148 2, 380
karged 50
karguz 114
kark 94
karkatada 188 2
karkoťid 106 1
karpe 119 (vt. *karbe*).
karpotada 96
kaŕśta 239
kaŕźiʌu̯d 189 2 b
kaŕźnahīńe 348 4
kartę 230 c, 333 16
kartęs 230 c, 367 11
karthīńe 230 c
karthud 106 4
kartohk 129 8, 129 9
kartō|ťa -ʈ'šęn 'kaarta mängida'.
karv 184 3, 189 1 a, 229, 230 c, 326, 341 3 b, 367 9
karvakaz 35, 166 1
karvatō 106 1
kasaŕ 150
kasardoz 20, 311 a
kasarta 154
kasāďazhę 364 4
kaśk 26, 28, 28, 51, 77, 95, 129 6, 188 3, 249, 321 3
kaskeḱńe 348 4, 349 3 c
kastę 128 2 a, 325
kastęhei̯n 104 1
kastkhāńe (~ *kaskhāńe*) 128 a
kastta 345 7, 346 2
kastuda 106 3, 106 5 a, 346 2
kašnik 241
kazak 356 4
kazarm 238
kazaʈših 'naisteenija'.
kazda : *kazvab* 75 2, 147 3, 230 a
kazvatada 104 5
kazvoľī ~ *kazvoľi̯akaz* 'hää kasvuga'.
kazvōńe ('puu-)taim'.
kaži 71, 76, 148 2, 241, 295 c
kata : *kandan* 95
katatš 140
kať|ī -ʌan 'suur pada', vrd. 95
katkāťa 42, 215
katkętiž 43
katkōďa 367 2, 370
katkōďazhę 104 4, 129 11
katkōmaz 43, 194, 206 c
katsta 313
kaʈsutai̯ad 313
kaʈšęrg 140
kaʈši 140
katšk 139, 140, 314 a
katškustada 30
kaťta 189 1 a
katta 95
kattazhę 101
katteda 43, 322 2, 333 4
katteťiž 43, 345 8, 356 4
katusękaz 75 1
katuz 314 a, 95
kau̯d 294 a
kau̯gęd 205
kau̯gęstada 129 b
kau̯h 165
kau̯m 205
kau̯mišť 205, 336 a, 338
kau̯staz 29, 143
kau̯z 205
kau̯t = *kau̯d* 294
kavagi 128 2 b, 186 5
kavaźńik 156
kavi 228 b, 321 3, 348 2
kāz = *kau̯z*
kebmā 68
kedm 68, 72

kedmāńe 1
kedmenduz 15
kedud 116 1
kegaľeh 166 1, 173
kegaľhud 98, 166 1, 248
kego 104 12, 168, 311 a
kegompańī habukāńe 356 1 a
kegõńe 367 5
kehakaz 'sume'.
kehe (vt. *ken*).
kehkitada (vt. *kö-*).
kehtta 120, 257, 346 5
kehuškõťta 377
keįhta 75, 129 3
keįhū 214, 215, 345 7
keįtimpu 1
keįtoz 75 1
keįtta 69, 95, 129 8, 184 3, 349 3 a, 356 2
keįaz 3, 165, 353 2
kekerišk 27
keksak 'kelleks' (pro **keksik*, vrd. 360).
keлı (vt. *keų* : *ken*).
keľ 21, 53, 55, 55, 129 1, 245, 274, 279, 345 7, 356 4
keлę 202
kelekaz 333 13
keletõ 200, 245, 322 2
kelikorẹnd 200
keлotada 'kella helistada' (vrd. 202).
keлõńe 202, 246
keлõťada = *keлotada*
keľta 95, 101, 159, 246
keľud 189 1 a, 248, 316 b
ken (vt. *keų*, *keлę*) 106 5 a, 116 1, 166 3 c, 180 2, 202, 203, 258, 345 7, 372 5
kenak 233, 246
keŋg 258
keŋgitõda 113
keŋktazhę 104 6, 128 5, 129 11, 166 3 b, 180 2, 181, 258, 333 18, 341 1, 345 7, 367 11
keńńi 'keski'.
kera 212, 237, 246, 303 b, 307, 336 c
keraďiž 129 7
kerandẹz 15, 349 4, 351
kerata 47, 147, 307
keratazhę 129 7
kerāńe 22, 24
kerd 107, 121, 129 8, 257, 360
kerdaıę 119
kerdā 119, 356 4
kerenskē 370
kerimāžęd 364 1
kerįta -ţšęn '(lammast) niita'.
kerįţšuz 314 b
kerthud 106 4, 314 c
keŕťivärťin 189 2 c
kertmuz 158
kertta 95
kerv 346 1
kesk 22
kesken 184 3, 189 1 a, 341 3 b
keskes 115
kesketen 184 4, 322 2
keskhe 26, 186 2
kesk-igāńe 364 1
keskīń 184 3, 250, 341 3 b, 382
keskīţšį 341 4 b
kesk-madaлāńe 258
keskmāńe 85 2, 303 b
keskńańzõ 180 2, 250
keskust 30, 33, 157
keskuz 158, 314 b
keza 202, 246, 258
kezaľńe 246
kezate 357
kezāńe 377
kezerduz 356 3
kezerta 93, 98, 239, 322 2
kezerzõťta 367 6
kezi 116 1, 125
kezr 93
kezrāńe 93
kezrumāńe 93
keų 203 (vt. *ken* : *köų*).
keų : *keıon* 202, 203, 207 b, 259, 297 c, 362
keųd 205, 245, 297 e, 377
kevaź : *kevadẹn* 106 3, 107, 129 1, 307
kevaźaŕg 'kevadine mitte-paastuaeg'.
kēhuškõťta 377, 378
kĭą = *ka*
kibed 160
kibištada 38, 106 1, 122 1
kibištaškata 27
kibu 12, 116 2, 314 a, 348 2
kidegi 128 2 b, 303 b
kiďä 303 b
kik 356 1 a
kiлazuda 147 1, 148 1
kil- (vt. *kül-*).
kimas 356 3

kimasso (pn.) 151
kimaz 278
kimda 278, 372 4
-kime 265 (vt. *kü-*).
kimūďa 372 4
kindaz 117 1, 166 1, 166 2, 314 c, 326, 333
kiŋged 61 8, 345 5
kiŋgitada 61 8
kiŋgitōdazhę 119 2
kirbota 24
kirbotada 124
kirffutški 85 5
kirišta 147 2
kiri̯ 129 4, 217 a, c, d, 220 b, 223, 242
kiri̯ā 132, 133, 364 6 a
kiri̯āńe 1, 242
kiri̯ō 367 1, 368
kiri̯utada 1, 129 6, 189 3, 267, 347, 367 6
kiri̯utōťta 217 a
kiŕńik 217 b, 223, 242
kirodiž 129 7
kirota 129 7, 267, 311 b
kirpištuda 'kokku kiskuda'.
kirvez 147 1, 167, 230 b, 321 3, 325
ki̯rvezvaŕźnik 266
kis 150
kiseľ 150
kiskotadazhę 26, 157
kiskotōťta 129 6, 347
kisō 367 1
kist 157
kišk 147 3
kizidä 18 (vt. *kü-*).
kitkta 42
kiʈši̯-kaʈši̯ 140
kiʈšuk 'kutsikas'.
kiťťa 95, 243 1
ki̯udug 128 1, 300, 346 6 b
kiveлau̯d 189 2 b
kivi 113, 166 4, 228 a, 259, 322 1, 348 2, 348 4, 356 3
kivikaлāńe 357
kiviлahtęs (pn.) 152
kivinaba 12
kivioi̯āńe (pn.) 357
kivipaлos (pn.) 311 a
kiviraul̯ ~ *kiviraul̯* 212
kiviroŋgod 311 a
kivišť 30
kivoi̯a (pn.) 357
kivud 1, 98, 129 3, 346 3
kītimpu (Krl., = *kei̯timpu*).
kлadūďa 372 4
kлuksutōťta 347
kläť 'hobuse kronu'.
kniga 189 1 a
kobahtada 254
kobāťa 364 3
kobegata 128 4
kobegōťta 128 4
kobr 71
kobramui̯ā 71
kobrotada 71
koda 1, 129 4
kodavävu 254
koďhīńe-kivi 166 4, 348 4
koďi 11, 32, 104 6, 129 5, 152, 189 1 a, 238, 333 16 333 17, 337, 318, 341 3, 348 2, 357, 382
koďinik 254
koďipühüd 106 4
koďiš 116 1, 129 9, 152, 153
kodvotada 70
kokirag 189 2 b
kogo 254, 311 a, 316 b, 333 10
kogoľi̯āńe 364 1
kogonañzō 180 2
kogota 129 7, 348 1
koht -an 38, 104 6
koht -un 38, 40
kohtatę(n) 136, 184 4, 321 1
kohtatški 85 5
kohtāďuz 129 7
kohtāťa 129 7, 254, 364 3, 365
kohtęnduz 120
kohtęñzōťta 180 4, 181, 347
kohtęta 104 2, 120, 121, 131 1
kohtha 186 2
koi̯natš 140
koi̯nda 285
koi̯r 15, 39, 52, 129 4, 129 5, 166 3 a, 166 3 c, 212, 243 2, 243 4, 285, 286, 311 a, 377
koi̯rabuť(ś)k 189 1 b, 190; vrd. 45
koi̯ramui̯l 189 2 a
koi̯raŋkuźi 189 1 a
koi̯ranniža 188 4
koi̯rañsu 141, 180 5, 189 3
koi̯rustadazhę 30, 129 11
koi̯v 100, 227, 228 c, 285

koi̯veritš 85 1
koi̯vhäžud 147 2, 149
koi̯višt 30, 58, 243 3, 311 a
koi̯vüńe 186 1
koi̯okut 341 1 b
kok 356 1 a
kokäťa 129 7
kokirag = *ońďirag*
kokitada 'õngitada'.
kokotada 311 b
kokotuz 30, 60
kokõ 228 b, 311 b
kokšäťa 155
kokšta 155
kokta 13, 94
kолahtõťta 39 b
kolāťa 75 2, 77
kolęgõťta 128 4
kolęntpäi̯v 18
kolętada 'suretada'.
kolī 189 1 a, 214, 215, 217 d, 223
koľk 'küna'.
koľmitada 129 6
koľmīń 184 3, 190, 239
koľmi̯äńe 204
koľmnik 204
kom -an 'vader'.
kombištuda 123 1
kombõda 123 1
kombüńe 16
komлat 183
komõťa 367 7
kompta 18, 218 b
końďī 12, 14, 75 2, 75 3, 116, 124, 129 6, 129 8, 131 2, 166 3 b, 189 1 a, 214, 215, 223, 239, 255, 310, 345 1, 346 2, 356 1 c
końďi̯akaz 345 1
końďi̯a-liha 189 2 b
końďi̯aŋ_kotšk (pn.). 189 1 a
końďi̯ańso 180 5, 189 3
końďi̯arv (pn.) 15, 252
-kondus 117 1
konovaл 'kohitseja', vrd. 210.
konovaлka 210
koñs_taht 179
koñz 179
koñzak 360
kop 96, 158
kopišť (pn.) 348 2
kopotada 96
koptizõťta 147 1
koŕ 21, 271
koŕb 23, 24, 50
korbęta 98, 102, 106 5 c, 124, 175, 180 3, 314 e
korbhīńe 23, 32, 166 4, 188 4, 189 2 c, 322 2, 348 4
koŕda 364 6
korękaz 158
koręnd 15, 200, 380
koręndõńe 186 1
korged 24, 41, 133, 345 5, 346 1, 356 1 a, 362
koŕgitada 'kõrgendada'.
korhak 16
korhakomb 331, 356 1 d
korhotõdazę 311 b
koritada 337
koritamatõ 302
korišk 28
koriškõńe 27
koŕī 106 5 c, 217 a, c, d, 223
kori̯ata 217 a
korktäńe 345 5
korktę 333 10
korktuz 33, 98, 345 5
korm 198, 341 1
kormatęn 184 4
kors|ta -ub 'norsata'.
korzahtada 39
kortęz 95, 173
kortiž 'rusikahoop' (Krl.).
korthišť 30
kortлaht (pn.).
korv 106 1, 147 2, 171, 229, 230 b, 230 e, 254, 303 b
korva̯ur 189 2 e
korvalitški 85 5
korvatõ 229
korvīkaz 212, 229, 341 4 c, 382
kos 150
kośk (ka pn.) 26, 28, 50, 321 2
koskhīńe 345 3
kośkitada 26, 115
kośko̯a (pn.) 356 1 a
kośńik 150
kostęgõ-iärv (pn.).
kośťi̯a 359
kostkhäńe 'kuiv puu'.
kostuda 346 2
košk 28
kožaľ 356 1 a
kožaľpu̯ik 356 1 a
kožlīńe (dimin., vt. *kožaľ*).
kožmuz 194
kot 106 1, 129 12
koţšak 140, 311 a
(kapust)koţšęn 136

kotšk 139, 140, 189 1a, 189 2b
koy̯da 22, 35, 129 8, 129 9, 147, 205
koy̯dun 210
koy̯dūďa 372 4
koy̯k 296
koy̯kita 296
koy̯kištuda 296 a
koy̯mandęz 75 1
koy̯mañź 98, 180
koy̯mañśkümńeñź 15
koy̯mašti 31, 184 3
koy̯mę 107, 108, 159, 321 2, 324, 338
koy̯męlküme 15, 48, 107
koy̯męloš(küme) 32
koy̯pak 210
koy̯pi̯ogi (pn.).
koy̯pso (pn.).
kova 227, 358
kovakoz 35, 35
kover 1, 227
koverdōda 20
koveriťš 85 1
koverōťa 367 7
koverpä 1
koverzuda 129 10, 148 1
koveruz 75 1
kovištada 129 10
kovizuda 129 10. 148 1
krasō 7
kraśta 7
(varišęd) krauskabad 7
krepsahtada 7
krist 8, 157, 278
kristatęn 333 10
kristimam 189 2a
kristimpoi̯g 189 1b, 189 2a
kristintat 188 2, 189 2a
kristit 8, 22
kristлud 356 1a
kriśťta 8, 342
kroi̯kō 7, 367 1, 368
kroi̯krō 367 1
krot 7
krä̆kson 7
ku 276, 290, 292, 356 5
kubлutada (= *herda*)
kubu 129 2, 314 a, 372 7
kuda 'mida, mis'.
kudai̯g—sidai̯g 357
kudamb 16
kudęgi 104 1, 128 2b, 133
kudęńź 116 1, 180 1, 181, 321 1
kudmāńe 11, 27
kudmō 243 4, 367 1, 368, 383
kudoda 38, 262, 311 b, 341 4, 349 3a
kudotōťta 367 6
kudu 116 1, 314 a
kugaľńe 349 3b
kuha 163, 341 3d
kuhлaz (? < **kuhi̯ilas*, vrd. 220 b).
kuhmatš 140
kui̯, ku 290, 356 6, 359, 372 6
kui̯d 290
kui̯da : *kui̯vab* 228c, 345 7
kui̯dahtada 129 6
kui̯damńe 228c, 349 3a
kui̯dukaz 116 1
kui̯tńe 290
kui̯ťši̯ 104 10
kui̯v 228c, 290
kui̯vata 228c
kui̯veritš 85 1
kui̯vitš 290
ku̯i̯o 310
ku̯i̯ōńe 214
kuk 22, 106 3, 152, 262, 370
kukerzuda 'ümber kukkuda' (vrd. 129 10).
kukerta 47, 98, 154
kuki-harī (pn.), vrd. 188 3
kuki-i̯ayg 189 2c
kukiŋkaraŋg ~ *kukiŋgarand* 1, 5, 189 1a
kukištuda 30, 106 2
kukīńe 1, 370, 381
kukkuda 99, 373
kukor 345 1
kukotōdazhę 116 3, 367 11
kuľ 247
kulakotški 136
kuľiŋg 14
kuľištada 30
kuľm -un 'silma kulm' (Krl.), vrd. 247
kulōda 206 1
kuľšpä 'konnapoeg' (Krl.).
kulu 314a
kuluda 131 1
kulūńe 202
kumarduz 314b
kumaŕīlañzę 202, 341 4d
kumartazhę 20, 98, 333 18
kumuškōťa 367 7
-kun 55
kuna 104 6, 104 8, 106 5,

177, 180 3, 303 a, 328
kunak 'millal' (vrd. 360).
kuna-ńi 'kuhugile'.
kundōda 13, 117 1, 249, 345 9
kune 321 1
kuńi 104 9, 177
kuńigaz 14, 192
kuńits 192
kunut 9
kur 18, 129 7 311 a
kura 106 5c
kuŕ|da -ib (= v. купить).
kurdištuda 30, 119
kurdiž 119, 338
kuŕg 239, 249, 321 2
kurgeñi̯uŕ 189 2c
kurgemägi (pn.) 189 2a
kurgẹnhernez 188 3
kurgō 114, 367 1, 370
kuŕik 337, 349 4
kuŕik-i̯ärv (pn.) 212
kurišta 147 2
kurk 212
kurktuda 61 8, 106 5c
kuŕńāda 247
kurva 359
kuspā 'kust'.
kuśsadad 147 3, 151
kusta 29, 128 4, 145
kustazhẹ 26, 366
kušak 189 1a
kuštta 157
kuź 29, 276
kuź 147 3, 276, 337, 338, 346 2
kuzāta (moment., vt. *kusta*).
kuzhāńe 147, 345 3
kuźi 189 1a
kuźiparō 367 1
kuźirādad 294 a
kuźi̯āńe 186 1
kuźma (in.) 359
kuźńe 147 4
kužu 'kutsikas'.
kut 82 1, 95, 104 2
kutak 'kuidas' (vrd. 360).
kuťī 356 1a
kuťi̯ō 'kuues' (laste mängus).
kuťkutada 43, 247
kuţsāta 20
kutsta 60, 73, 82 1, 88, 104 5, 129 6, 142, 166 3c, 228 b, 345 7, 346 4, 353 3
kuţšẹr 136
kuţšutada = *kuťkutada*, vrd. 139, 247
kuu̯d -an 3, 24, 32, 205
kuu̯da : *kuʌẹn* 75 1, 106 5b, 119 2, 192, 241, 276, 356 2, 7b
kuu̯dakaz 97
kuu̯dāńe 364 1
kuu̯demb 333 13
kuu̯hāńe 228 b
kuu̯tkerāńe 24
kuva 227
kuvaďištoh 'punutav toht'.
kuvazuda 147, 180 3, 227
kuvata 129 7
kuveŕź 189 2c, 257
küherta 98, 154
kühärō 367 1
kükištuda 30
küksänd 303 a
kükstä 303 a
kük|tä -üb 'kükitada'.
küküžīľ 372 1
küľa 307
külbedbaba 100
külbeʌẹ 263
külbeť 98, 125, 152, 245, 263
külbetada 124
küldüdä 316 a
külbŏdazhẹ 368
küldütädä 119
külemba 263, 303 b
külg 19, 114, 263
külmetuda 98
külmänu 329
külmo̯i̯a (pn.) 245
külptä(zhẹ) 24, 104 7, 194, 333 18, 345 7
külāńe 202, 303 b, 357
-küme 32, 180, 250, 263, 265
kümeniḱ 196
kümńe 104 5, 184 7
kümńeñź 32, 180, 181 237, 322 2
kündi̯āńe 214
kündüd 129 3, 316 a, 346 3
kündüz 117, 125, 237, 316 a, 318
kündäťiž 117 1
kündä : *kündʌẹd* 15, 21, 29, 61 2, 210
küñstä 128, 159, 179
küñź 117 1, 125, 179, 246, 312, 329, 330, 342

küntä 101
kürz 154
kürömägi (pn.) 312
küsta 307
küstlkhäńe 364 1
küzüdä 18, 106 5a, 316a, 353 8, 356 4, 380
küzödä 22, 200, 206 1, 246, 333 11
küžmötuda 367 6
küžmötädä 367 6
küťk 42, 45
küťketa 42, 148 2, 304
kütktä 268, 307
kütküd 106 4, 316a
kütä : *kündän* 15, 17, 66, 95, 101, 159, 237, 303a, 318
küstä = *küństä*
käbed 129 2, 345 6
käbetkubūńe 129 2
käbetpä babuk = *orātš*
käbištada 122 1, 129 10
käbizuda 129 10
käbu 189 1a, 316b, 372 7
käbūńe 11
käbä 303a
käbäť 12
kädekaz 252
kädetō 116 1, 367 4
kädud 106 4, 316b, 321 1, 346 3
kägehńe maksim 349 3c
kägenniń 188 4
kägentä 283
kägeta 111, 129 7, 160
kägi 99
kägitš 85 1
kähišta 356 1a
käkuŕda 349 1
käkärm, vt. *uńi-k.*
käťusęd 245, 248, 316b
käm 194
kämeń 191, 250
kämita 129 7
kämitš 85 1
kändatōťta 117 1
käńďipaťik 337 (vrd. 189b).
känttä 95, 101 (vt. *kätä*).
käp 270, 371 7
käpišť 96
käpš 89, 90, 155
käpšutō 316b
kärbhäńe 23, 307
kärbäńe 380, 381
käŕdä 129 6, 258, 349 1
käred 325
käŕg 19
kärnakos 311a
kärnduda 129 10, 182, 346 2
kärnäk 303a, 316a
kärpuńena 316b
kärpūńe 71
kärsktä 'käratella' (vrd. 93 : *rsk*).
käŕštä (?) 154
kärz 154, 189 1a, 233
kärätä 364 3
käsktä 26, 28, 128 5, 189 3
käzi : *käden* 16, 22, 107, 125, 154, 166 2, 202, 224c, 228a, 233, 238, 303b, 313, 321 1b, 337, 342, 356 1c, 356 3, 357, 377
käzi-ńańzę 202
käzi-išk 315
käzimuǥagō 128 1
käzimöhkūń 85 5, 136
käziťego 1, 311a
käzivaŕź 356 1a
käzn 156, 336c
käťk 42, 106 4
käťkud 43, 45, 106 4, 316b, 346 3, 346 5
käţšerta 140
kätšk 'kägarasse kuivanud' (vrd. 139).
käţšūńe 140
kätä : *kändän* 1, 17, 95, 101, 159, 189 1a, 318, 322 2, 341 1c, 342
käudä 86, 228b, 295
käuląnd 15
käulätä 'ruttu käia'.
kävōda : *käuląb* 16, 104 11, 114, 131 1, 228b, 295, 330, 345 6, 345 9, 372 7
kävuda 228b, 318
kävuzōťta 147 1, 148 1
kädä 128 4
köhkitada 255
köhkō 367 1
kökštä 303a
kökötädä 255, 312
kölgötädä 255
kölmúńe 204
kölätä 364 3
kömbištuda 255
kömbörehtazhę 255
köńź 179
körkötädä 312
körpištuda 255
közähtōťta 148 2, 237
kötkštä 303a
kötškähtädä (vrd. s.? ketkahtaa, vrd. 46).

kötkötädä 'lagistada (naerda)'.
köţšęrta(zhę) 140
köu 259, 297c (vt. *keu*).

L

лabaz 269
лabhōťa 166 1
лabid 129 1, 348 4
лaboz 166 1, 348 1
лaďig (= *piňž*).
лaďihtada 39
лaďin, vt. *лaťta*
лaďitōťta 337
лaďiärv (pn.) 230a
лaďōdazhę 345 9
лadu 11, 314a
лadv 70, 229, 345 6
лadvišť 70
лaged 129 2
лageduz 129 2
лagi 10, 102, 111, 304, 337, 356 3
лago 327, 348 2
лago-rugiž 311a
лagos 111
лahed 129 2
лaĥha 220b
лahi 220a, b, 223, 242
лahk 34, 311a
лahn 129 4, 143, 170, 356 1c
лaho 311a
лahoduda 129 10, 346 2
лahokaz 163
лaht (pn.) 73, 120, 152
лahthīňe 38, 73
лahtō (pn.) 120
лaiď 243 2, 281
лa|ida -iib 'laita'.
лaih 165
лaihtuda 38, 165
лaihtutada 120
лainata 129 7, 148 2
лaiňištada 282
лaiňiž 95, 173, 332, 338, 339
лaiindvaiez 'sõimusõna'.
лaiiškata 'sõimama hakata'.
лaiitiž 199
лambaz 16, 106 1, 123 1, 288
лambhāńe (dimin.).
лamp 129 9
landiž 338, 339
laŋg 129 4, 204, 349 3c, 377
laŋgeta 18, 47, 76, 111, 148 2, 189 2c, 330, 345 8
-лapahkōńe 36
лapaiärf 96
лapatk 47, 48, 49
лapāńe 189 2b
лapišk 27
лapištada 30, 356 7b
лaps 16, 29, 33, 89, 90, 104 5, 106 1, 116 1, 129 5, 129 8, 155 1, 158, 189 1b, 189 2b, 206 1, 314a, 314b, 341 1, 345 3, 348 4, 375
лaptahńe 30
лaptas 32, 129 2
лaptembha 16, 24
лaptha 348 2
лaŕ 269
лasketada 26, 115
лasketōdazhę 75 3
лaskta 166 3c, 321 2, 346 1, 356 4, 372 6
лast -an, vt. *лastāńe*
лastāńe 29
лastę : *лastked* 104 1, 128 2a, 128 3
лastkud 128 2a
лaśťta 'meelistella' (v. ластить).
лašk 161, 292, 354 3
laťik-iärv (pn.) 199
latk 104 3
laťta 238
lazd 104 5, 116 1, 189 2b, 190, 294
laz|da -lan 106 3, 201, 280, 294, 346 4, 367 8, 368
lazdāńe 11
lazdruz 11
lazhago 329
lazhtuda 165
lazk 294
lazŕ 212
lazŕīne (dimin.).
lazt 294
lazłkun 55
laztš 140
lava 41, 106 3, 128 4, 129 4, 227, 228b, 303a, 327, 348 2
ľebāsta 348 2
ľebāzuhtta 128 5, 148 1, 347
ľe|be -pked 41, 122, 128 2a
ľebokur 311a
ľebu 313
ľed -on 311a
ľehm 15, 39, 58, 75 3, 106 5a, 129 2, 129 4,

129 5, 170, 235, 281, 282, 341 3c, 356 1a, 364 3
leht 189 2b
lehtik-heį̈n 356 1a
lehtud 38
leį̈b 13, 28, 52, 75 3, 94, 129 9, 166 1, 288, 316a, 377
leį̈bakhāńe 122 1
leį̈bāńe 377
leį̈kōda 288
leį̈p_pala 13, 51, 52
lemgō 128 1
lemuz 274, 316b
leń 'laiskus' (лѣнь).
lenda|htada (~ *-stada*) 172
-lendam 194
lendan, vt. *leta*
lendlī orā 15
lendōda 32
leńduda 'laiskneda' (vrd. *leń*).
leńtuk 'laiskleja' (vrd. *leń*, *tuk*).
lep 96, 100, 341 3c
lepakastkhāńe 106 4
lepatš 140
lepišť 30, 58, 157
lepištōńe 367 5
lep,ō -o,an (pn., < *lep-pa-o,a*).
lepōťe (pn.).
(toh)leptāńe 199, 233
leptuda 13, 129 10
leśk 26, 356 6
leśktuda 129 10, 346 2
-lest 60, 271
leta : *lendan* 75 2, 77, 95, 98, 101, 117 1, 172, 186 3, 191, 246, 307, 318, 361
leų̈g 297
levahtōťta 39
leved 49, 129 2
levedaťi 104 11, 199
levedembahk 34, 37, 331
leveduz 33, 129 2, 314b, 356 4
levitada 227
levolver 212
-ťi 104 11
ťib 275
libāta 122 1
libed 129 2, 160, 336c
libo 356 4
libōda 122 1
libuda 12, 12, 39, 98, 199, 260, 314d, 346 2
libuhtada 184 1
libutahtta 39a
libušketa 333 8
lidn 67, 127
lidnahńe 67, 166 5
ligho 166 2
ligos 'leos'.
ligozuda 129 10, 147 1
ligotada 111
ligōďa 367 2
ligōťoh 367 1
liha 106 5e, 163, 166 2, 189 2b, 198, 302, 348 2
lihakaz 199
likutada 199, 278
lin 278
lināńe 364 1
lind 13, 117 1, 147 2, 200, 243 4, 278, (296), (311)a, 314a, 356 1a, 7a, 372 1, 4, 7, 378, 380
lineškata 377
linma 278
linoba(d) 106 3
lipkhāńe 91
lipkō 91, 367 1
lipkōhud 106 4, 166 1
lipst- (vt. *lüpst-*).
lisakaz 150
listik 311a
listikō|ťa -ʦšęn 367 7
lištta 29
liža 104 5, 362
ližadōda 19, 322 2, 333 9
ližanuda 129 10, 175
ližata 122 2, 147 2, 267
ližōťōda 367 6
litik 311a
liʦšę 104 1, 345 2
litšta 82 1, 104 5, 186 2
litštazhę 129 11, 366, 367 11
lių̈hāťa 300
lių̈stez 300
-lńe 349 3b
лобāťa 364 4
лod 311a
лoda 116 3, 285
лoga 10, 111
лogahīńe 188 4, 199, 348 4
лogakaz 111
лogandęz 75 1
лohį̈āńe 254
лohkāťa 34, 364 3
лoį̈m 285
лoį̈ta : *лoį̈ʦšęn* 44, 44, 82 3, 84, 336b, 341 1b, 345 7, 372 7, 382

loi̯tho 285
loi̯tokoz 35
loi̯ťšahtada 39
lomāzōťta 173, 231
lom|da -ib 'mürada'.
lomińeh 173, 243 1
lompā 271
lomžed 345 7
lomukaz 'prügiga'.
lomustada 341 1d
loŋgelīńe 186 2, 296, 345 2
-lon 129 5, 189 2b, 199, 271
loñšak 179
lop 129 4, 314
lopiškata 157
lopotada 106 3
lopsahtada 89
lopšta ~ */opšta* 155
lopta : *lopin* 96
loptazhę 75 3, 155, 166 3b
loputški 85 5
loś 367 6
lośnik 'põdrakütt'.
-lost 60, 129 5, 189 2b, 199, 271
loštotada 157, 292
ložahtōťta '(tugevasti) lüüa' (vrd. 148 2).
lotšk 139
lou̯kas 'osavasti' (= v. ловко).
lou̯na : *loŋgęd* 32, 128 3, 296
lou̯natada 296
lou̯sk 199, 296
lou̯skāďuz 129 7
lovāďa 364 4
lovāzōťta 231, 364 3
lu 11, 116 2, 117 1, 218b, 267, 276, 290, 356 1a
lud 85 3, 212, 342, 343
ludę 128 2b
ludęgi 104 1, 128 2b, 325
luďita 85 3, 87, 116, 276, 322 2
lugāta 20, 27, 111, 206b
lugetiž 32
luham 194
luhišk 27, 199
luht 38
luhud 106 4, 166 1, 314c, 333 10
luińe 292
lukta : *lugen* 13, 27, 111, 125, 262, 321 3, 322 1, 324, 350
lulutada 104 2
lumękaz 194
lumi 37, 168, 183, 321 3, 322 1
lumud 129 3, 199
luñźik 179
luźik 43, 128 2b, 147, 189 1a, 314b, 380
lutš 'tulelont'.
luťšalę 136
lühe|ta -ndan 'lühendada' (vrd. 98).
lühūd 106 6, 107, 108, 318
lük|tä -ib 'tõukida'.
lükätä 364 3
lül 357
lülükäz 158
lüpstüz 129 12, 317
lüpstä 89, 98, 104 5, 307, 367 1
lüpsäzōťta 147 1
lähekašti (Krl.) = *lähekädō*
läheks 163
lähekädō 303b
lähemba 'lähemale'.
lähen 199
lähenuda 346 2
läheten 184 4, 322 2
lähīńe 341 3d, 349 3a
läht|e -ken 38, 120, 325, 356 3
lähtęndāžīť 120
lähtem-lehm 328
lähtä (= *lähte*) 120, 328
lähttä 22, 38, 74, 104 5, 104 8, 106 5a, 112, 116 1, 184 3, 300, 322 2, 342, 356 3, 360, 375
lähtäm 15, 328, 346 1
lähtātä 356 7b
lähäteli 104 11, 303b
läi̯kitazhę 283, 284
läi̯kähtädä 283
läkästuda 30
läm -än 123 1, 196, 233, 234
lämbita 16, 18, 148 2, 252, 304, 307, 345 8
lämbitada 123, 129 6, 196
lämbähtōda 123 1
lämō(ńe) 123 1, 129 4, 196, 234, 255, 273, 300, 361 1, 370
lämptä 'painduda'.
lämptäškätä 303a
läŋkpud 18

läštätädä 292
ľäžuda 116 1
läťik 83
läťilämäs (pn.) 189 2b
lätškotada, vrd. 311b
läu̯ : *lävän* 188 1, 188 2, 227, 228b, 295, 307
läu̯lä 201, 237, 295
läu̯mas 201, 295
lävänemag 188 1
lävänižand 188 1
läväntagūńe 199
lämä = *läu̯lä*
lödä 79, 237, 272, 287, 301, 307, 367 11
lölü 237, 298, 316a, 358
löpshäńe 89, 255
löpsähtädä 'pehmesti kukkuda'.
lötktä 255
löu̯dōda 116 1
löu̯düdä 316a, 346 2, 372 5
löu̯tä 106 5a, 106 5b, 129 8, 298, 304, 322 2, 333 12, 346 5, 352, 360

M

ma 11, 55, 116 2, 164, 188 2, 189 1a, 207c, 269, 326, 329, 330, 356 2, 3, 4
madalāńe 258, 330
madalįšt 336a
ma|dā -dalad 207a
madāskata 'madalamaks saada'.
madęz 173
mado 311a, 356 1a
madōńe 345 4
magadahtta 39d
magadōda 104 12, 119 2, 119 3, 206 1, 321 1
magaduśśiįa 314b
magaduz 129 7
magazōtta 147 1
magata 12, 14, 35, 75 2, 85 5, 95, 98, 106 2, 111, 129 7, 129 8, 147 1, 148 2, 172, 186 3, 191, 214, 311b, 341 1d, 342, 348 2, 349 4, 353 1, 361, 369, 383
maged 129 2, 322, 342, 356 6
magu 314a
magutada 111
maguťiž 75 1, 155
maho 311a
mahtā 356 5
mahtta 38, 166 1
mahud 129 3
maįd 26, 189 3, 243 2, 348 2, 364 6
maįďńik 281
maįgaŕv (pn.) 128 1, 133, 213, 252, 345 6
maįhāńe 281
maįm 281
maįńe 147 2, 292, 293
maks 73
maksahtada 184 1
maksāńe 377
makśim 349 3e
maksta 73, 129 6, 129 8, 189 2a, 216, 349 3a
maľ 356 6
maľāńe 364 1
mam 189 2a
mama 359, 106 5a
mamō 271, 294, 367 1, 375
mamš 188 2, 356 1a, 360, 370
mamšō (dimin., vt. *mamš*).
manalūńe 372 1
manā(-pā) 188 1
mańikilťš 'valetaja'.
mańitada 189 1b
mañźik 179, 326, 337, 338
mañźikheįn 97
mañźikištōńe 367 5
mañźik-mägi (pn.) 193
mantazā 188 2
marįō 367 1
mašin 106 3
maŕ 'vandesõna'.
maŕikōta 'kurja vanduda'.
maŕvē (in.) 370, 374
maŕveįahńe 370
-mā 334
me, mõ 32, 116 2, 129 4, 147, 180 3, 184 1, 188 2, 189 2b, 229, 259, 271, 288c, 312, 333 16, 364 6
mehelуz 348 2
mehō 207c, 348 2
meįa 104 8
meįaľńe 106 3
meįalžikš 76, 77
meľ 21, 38, 245, 346 2
mela 245, 257, 261
mela-įärv (pn.) 193
melata : *meu̯dan* 148 2, 302
meľduda 193, 372 5

meletō 194, 367 4
meletōťa 85 3, 274, 367 4
meľheñzę 180 2
meľhīńe 233, 273
melištuda 30, 316 b
meľńits 114, 231
meľ|ō -vad 132, 245, 329
melvašti 'arukalt'.
melvemb 331
melvembahk 37
melvembahkōńe 34
merd 20
meškāďa (Krl., = *mänętada*).
meź 29, 39, 76, 129 5, 155, 207 c, 274
me|źi -den 116 1, 125, 321 1 b
meźi̯āńe 214, 307
ḿet 106 3
mets 75 3: 82, 84, 140, 166 2, 188 1, 304, 304, 326, 333 16, 360
meṭsañ(v)išketiž 188 1
meṭsahīńe 348 4
meṭsamez 348 1, 348 5
meṭsamhen ńena 348 5
meṭsan-emag 188 1
meṭsata 129 7, 148 2
metshāńe 82, 106 5 c, 143, 166 4, 311 a, 345 3, 348 4, 349 3 b
metshīńe 345 3
metshuźīľ 129 12, 147
meṭsišť 356 1 a
mets-ižand 188 1
metskana 193, 230 e
metsnik 258
meṭsō 152, 341 3, 367 1
ḿetta 233
mi 129 8, 131, 243 1
miak 61 4
mida 11, 61 4, 104 4, 260, 312
midak 61 4
mihe 326
mikšik 360
mikuлā 356 1 d, 364 7, 370
mili̯on 218 a
mińď 129 9, 221
mińďi̯asęd 221
mińtaht 267
minu-, vt. *mä*
mise 260
miš 152
mišak 152, 360
miš-ńi 'kuskil'.
mit 95
mitak 306
miťe 'kuidas'.
-mńe 349 3 a
mod 129 2, 271, 345 6, 357
modotę 136
modokaz 116 1
modotški 85 5
modōńe 367 5
mok 189 2 a
mokita 189 2 a
moлęmbad 16, 193, 331
moŕda 106 1
moŕźā 129 3, 129 4, 154, 186 7, 273, 307, 364 6
mozgud 34, 112
moṭšāk 374
mou̯goťīń 184 3, 382
-mō 367 11
-mu 60, 189 2 a, 273, 316 a
-mud 60
mudahīńe 262, 348 4, 349 3 c
mudakaz 116 1
mudastuda 30
muga 106 5 c, 193
mugagi 104 12
mugō 186 5, 367 12, 370
mugōńe 85 2
muhada 163, 264
muhōťōdazhę 104 3, 129 11, 209
muhu 193, 264
mui̯ged 13, 348 2
mui̯geñzōťta 180 4
mui̯geta : *mui̯gnob* 10
mui̯ktāńe 13
mui̯ľ 189 2 a
mui̯ťi 104 5, 290, 370
-mui̯ā 71
-mui̯agō 128 1
mui̯ahtada 214
mui̯egōťta 128 4
mui̯ōda : *mui̯eлęn* 206 a, 356 7 b
mui̯uda 'tunduda'.
mui̯und 348 2
muлō-kezā 202
muлōńe 32, 85 2, 329
muлō(vō) 357, 367 12, 368
muľskūńe 372 1
muna 106 5 c, 129 8, 147 2, 188 2, 189 2 a, 336 c, 341 3 d, 343, 381
munańiťš 85 1, 140, 347
muńda 129 8, 341 1, 349 1, 382
muraž-mät 311 a
murd 20, 311 a

murdokaz 311a
muręnduzhei̯nad 15
muręnuda 129 9, 314e, 321 1, 350, 352, 372 5
muręta 47, 106 1, 106 5c, 108
muŕgiń 19, 345 1, 346 1, 356 1a, 362
muŕgńāńe 85 2
muŕgniniškōń 184 3
muŕgńōťa 85 3, 345 1
murhāńe 276
murm 346 1, 383
murmišť 30
murmutada 356 7b
muroštada 377
muru 314a
murūńe 212
must 29, 33, 34, 50, 50
mustanhago (pn.) 188 3
mustęta 180 3
muśťik 29, 336a, 349 4
muśťikišť 30
muśťikī 370
mustį̄štada 336a
mustį̄ō 367 1
mustį̄äŕv (pn.) 193
mustnęda 180 3, 329, 356 7b
muštimpäi̯v 189 1b
muštta 29, 104 6 159, 292, 341 1d, 342
muštpā 131 2
mužik 38, 84, 100, 123 1, 129 2, 262, 302, 345 3, 356 2
mutškūńe 139, 140
muṯšu 359
muṯšūńe 139
muṯšu-poi̯g 'poisike'.
muu̯k 314a
-mü 316a
mülüdä 147 3, 237, 303a, 316a
mä : minun 85 4, 104 12, 106 5, 114, 124, 131 2, 174, 176, 180 2, 180 4, 188 4, 189 2a, 189 2b, 189 3, 193, 199, 207a, 243 1, 254, 255, 259, 271, 279, 303a, 314f, 341 1, 356 1c, 4, 357, 364, 367 1, 6, 375
mäduz 116 1, 188 1, 246
mägi 22, 82, 111, 189 2a, 193, 217b, 246
mägr 63, 233
mähktä 346 4
mähmeľda 170, 349 1b
mä|i̯äz -i̯hän 165
mäkeľda 303b
mäkiš 'pehme liha pöidla kohal kämblas' (Vgr.).
mäľdä 46
mälegata 356 8
mälišta 30, 238, 303b, 333 11, 341 1d
mälištōťta 193
mäľušk 46
mäńdik 117 1
mändä 22, 85 1, 85 5, 107 3, 104 6, 117 2, 128 2a, 129 9, 131 1, 176, 180 2, 214, 220b, 238, 252, 311a, 312, 316b, 322 2, 346 5, 348, 349 2, 3, 350, 356 6, 357, 360, 367 9, 375
mänend 186 2
mänetada 184 2
mäŋgähtädä 113, 303a
mäŋktä 18, 50, 303a, 316b
märg 114, 166 2
märgäkoz 35, 35
märgätä 32, 106 5c, 114, 129 9, 147, 177, 316b, 346 5, 353 2
märgäñzōťta 'määndada'.
märi|ta -ṯšęn 'mõõta'.
märāńe 377
mäzāťä 364 3
mäžotada 148 2, 186 5
mät 311a, 312
mäthišť 345 2, 347
mäťškähtädä 46
mätuz 116 1
mätäz 125, 158, 202, 307, 321 1b
mö, vt. *me*
mödä 116 3, 272, 287, 341 4
-möhkütški 85 5
möhä 104 8, 193, 279
möhästuda 30
möhätš 140
mölgötädä 312
mölkištada 255
mölkištadazę 367 11
mör ('meri') 259
mör-mör (interj.)
mösketa 27, 157
möst 60, 128 4, 184 4, 233, 322 2
möt -ün 95, 314c, 316a
möṯšęrtazhę 140
möu̯k 298, 316a
möu̯knik 'marjaga kala'.

N

na 'säh'.
naba 12, 158
ńabahtōťta 235
nabaŕv (pn.) 252, 357
naboлi̯šť 30, 336a
nabō 5
nado 11, 174, 311a
nagл 63
nagлi̯ta 63, 336a
nagat 'sähke'.
nagoľ 'paljalt' (vrd. *goľu*).
nagrda 12, 63, 98, 255, 312
nagrhudęd 129 3
nagriškop 158
nagriž 63, 129 2, 158, 173, 269, 314b, 324, 326, 332, 333 10, 339
ńahak 235
ńahata 235
nahk 34, 50, 64, 356 3, 367 4
nahknik 34
nai̯da 106 5c, 281
nai̯tta 95, 129 8, 147 3, 174, 188 4
nai̯lend 129 9, 352
ńak 235
nakhu 'sinna'.
nakkā 'sääl'.
nakunapā̄ 356 8
nakus 'sääl'.
napлāhk 36
narōda 228b
narvāńe 'künnis'.
nastō 367 1
naške(k) 'säh'.
nať 95, 269
natku 359
naʈšaľda 136, 140
ńau̯g 235
ńau̯gutada 294a
nau̯k (interj.) 300
navoťta 32, 188 4
ńe 104 10, 106 1, 238, 260, 288, 292, 326, 333 14
ńedaľ 207c
ńegл 174
ńegлāńe 63, 245
negлi̯koľ 336a
nei̯ďižлapś 116 1, 158, 160, 345 4
nei̯ďō(hťem) 194, 243 2, 367 1, 375
nei̯žńe : *nei̯ʈšęd* 22, 53, 53, 60, 129 1, 148 1, 177, 160, 345 4, 356 6, 382
nei̯ʈšęstadazę 82
nei̯ʈšukāńe 82 1, 106 5a, 129 1, 345 4
ńeľ 86, 218b, c, 223, 242
ńeľampäi̯v- 76
ńeľañśpäi̯v 180 1
ńeľañź 218b, 223
ńeľāлū 218b
neľi̯āńe 218a, 321 1b
neľküme 263
neľäšti 307
ńena 71, 98, 175, 188 4, 233, 246, 316b, 336c, 341 3c, 343
ńenęd 260, 333 14
netī 147 2
netīʈši̯ 104 10
ńeʈsę 22, 83, 104 5, 112, 152, 234, 260
ńevest 106 5c
ńevoda 147 3, 174, 283, 297c
ńevodiž 129 7
ńi 104 2, 4, 10, 106 5, 166 3c, 345 7
nikištadazhę 94
nikištōťta 347
ńi-kut 'mitte kuidagi'.
niled 129 2, 200, 243 1, 322 2
niledašti 'libedalt'.
nilestuda 30, 174
nilmak 198, 204, 243 1
nimetō 186 4, 190
nimi 158, 174, 192, 294a, 348 2
niń 15, 243 1, 278, 322 2
nińsarg 19
nin (*-ühted*) 106 5a
niŋga 'nõnda'.
niŋgō 69, 106 3, 364 4, 372 1
niŋgōńe 192
nirvišk 27, 267
nirvištuda 229
ńišk 26, 356 1a
niššat 150
niž 147 2, 160, 234
niža 147 2, 188 4, 234, 267, 307, 341 3c
nižud 160
nižu̯i̯au̯h 314a
nižūńe 147 2
nit -in 13, 278
nit -un 104 11, 174, 233, 243 1, 278, 316b, 356 1a, 367 3
niťatiž 158
niťťa 174, 240, 243 1, 278, 279, 303b

niu̯k-nau̯k 300
nod'i̯ ~ *nod'ī* 69, 222, 223, 242
nogestuda 106 3, 111, 147 2, 174, 372 6
nogi 10, 292
nogibad'i̯ 69
noi̯d'a 146
noi̯kahtōda 329
noi̯kta 43
noi̯azuda 129 10, 148 1
ńok 101, 235
ńokakaz 94
ńokāńe 235
noлętōdazhę 321 1
noŕ 271, 333 17, 336 c, 337, 341 3 b, 343, 369
nor 129 8, 212, 336 c, 349 3 c, 356 1 a
noŕda 'köita'.
norębmb 331
norębmbutāń 16, 323
norišť 'noor raiesmaa'.
ńorkāťa 235
ńoršūńe 235
-nost (vt. *лost*) 60, 199
not 271, 341 3 d, 342, 345 6, 367 6, 368
notk 42, 311 a, 367 5
notkokaz 42
notkta 42, 43
notōd'a 367 2, 370
no|u̯da -лęn 200, 205, 296
ńou̯skta 235
nou̯sta 29, 129 8, 156, 296, 346 1, 372 6
nou̯stada 29, 174, 372 6
nou̯statiž 75 1
-nō 199
ńubotōdazhę 235
ńugud 264
ńuhtatōťta 235
ńuhtta 235
nukta 174, 372 5
ńuлak 235
ńuńa 247
ńuńots 247
ńurkta 235, 264
ńurmutada 235
nuškek 'säh'.
nužńē 237
nut 174, 311 a
nutand 15, 55, 95
nutaškatazhę 166 3 a
nutta 95, 101, 147 3, 166 3 c, 184 2, 311 a
ńübl 71, 174, 307
nügüd 106 6, 108, 111, 128 4, 129 1, 264, 316 a
nügüdęks 174
nügüdeľńe 322 2
nügüdęn 106 6, 108, 184 4, 322 2
nühttä 38, 172
nülktä 101, 304
nürktä = *ńurkta*
nütktä 42, 45, 184 3, 356 3, 367 11
nütkäťä 364 3
ńägehtada 106 5 a, 111, 159
ńäǵehtōda 119 2, 200, 206 1
näghu 316 b
ńä|gī -hi̯än 64
ńägi̯äńe 64, 64
ńägōda : *ńähлęn* 64
ńäguda 104 4, 129 6, 152, 234, 316 b
ńägä 112
ńähi̯äńe 64
ńähmīńe 64
näht 314 b
ńähtä : *ńägob* 13, 27, 32, 32, 33, 64, 65, 104 2, 104 6, 106 2, 112, 120, 157, 174, 233, 234, 243 4, 307, 313, 316 b, 318, 341 3 b, 356 8, 360, 375 1
näľg 114, 129 4, 174, 243 3, 304, 367 11
näľgitazhę 114
näľgäńe 186 1, 336 b, 364 1
näľktuda 24, 245
näľmotada 139, 198, 248
ńäp 202
ńäpištada 30, 58
ńäptä 304
näriž 100, 169
näritada 212
närituznimi 158
ńärv 310, 311 a, 346 1
nätškotada 139
näţšäk 'nätske'.
näu̯kta 13, 295
nä̆d 112
nä̆ške 112

O

obmañšiţsa 181
odv 346 1
odvai̯ 364 7
odvastada 30, 33, 58
odvā 184 1, 364 7, 372 5
odvembahko 'veidi odavamalt'.

odvneda 'odavamaks minna'.
ogaz 111, 348 1
oghakaz 302, 348 1
ogrō 367 1
ohįastada 30
ohįaz 106 1, 321 1
ohįata 220
ohkitada 254
ohti 172
oį 69, 147, 189 3, 359, 367 1
oįged 13, 50, 50, 51, 111, 285, 333 5
oįgendōda 356 7b, c
oįgeta 47, 75 2, 186 3, 349 2, 353 1
oįgńeda 250, 285, 322 2, 333 7, 353 6
oįgńešketa 180 3
oįktāńe 13, 85 2
oįkti 104 5, 186 6
oįktha 166 2, 345 5, 348 2
oįktuśīmu 341 3b
oįa 215, 245, 254, 329, 341 3d, 356 1a, 357
okha 166 3c
oks 161, 342, 343
oksakaz 73, 254
oksāńe 363, 364 1, 365
oksęnd 117 1, 321 1
oksęñzōťta 180 4
oksęta 47, 73, 131 1, 180 3, 312, 333 11, 342
ола 336c
олаńď 'kakukene' (v. оладья).
олęnd 180 3
олęzōťta 367 6
oľg 321 2
oľgńe 24, 243 4, 341 4, 342, 344, 345 4
oľktuk 300
олud 16, 32, 106 6, 108, 122 1, 128 4, 129 1, 133, 147, 166 2, 254, 356 2
олudud (dimin.).
om 106 5c, 260
омалāńe 364 1
ombлęįāńe 214, 364 1, 377
ombлęndāńe 364 1
ombлętada 356 1c
ombлętiž 356 2
ombōda 17, 20, 123 1, 206c, 209, 251, 329, 345 9
ombōmīńe 341 4, 342
ondękaz 179
ońď'irag 113
ońď'rē (in.) 370
oŋg 113, 322 1, 345 6
oŋgirag 113, 189 2b
oŋgitada 113
oŋgud 106 4, 314c, 321 1
oñź 117 1, 179
openduz 356 2
openuda 175
openuhtta 347
opeta : *opendan* 15, 99, 303 b, 321 3
opotk 47
ora 336c
ora-soŕm 254
oraž 129 9, 254
orā 15, 128 2a, 132, 133, 149, 254, 290, 322 2
orāńe 22
orālind 356 1a
orhā 207c
orhāńe 166 1, 254
orih 39d, 173
orihvarz 173
oŕź 333 10
oŕtįa 359
oruž' 219 b, 234
ośťi 172
ostta 27, 29, 33, 101, 106 5a, 128 5, 239, 314e, 341 1d, 341 2, 342, 369, 383
oza 76, 254, 348 2
ozatō 367 4
ozā 132, 201
ozāťa 164 3
ozr 92, 165
ozrāńe 377, 378
ozutada 27, 98, 360, 367 6
ozutōda 98, 180 3
ozą̄duz 365
otōda '(sageli) võtta'.
ots 82, 336c
otta 95, 101, 102, 106 1, 106 5b, 128 2b, 129 8, 129 9, 184 3, 188 1, 214, 288, 323, 345 6, 348 2, 352, 356 1c, 7b, c, 357, 364 5
ottazhę 129 8, 129 11, 166 3a. 186 3, 326, 339
oųda : *олę-* 85 5, 104 4, 104 5, 106 1, 106 2, 106 3, 106 5, 108, 119 2, 119 3, 128 2b, 129 8, 129 9, 129 11, 131 1, 147, 160, 166 2, 184 3, 200, 202, 205, 207c, 314a, 321,

339, 341 12, 342, 348, 349 2, 356 1c, 4, 8, 360, 372 6
oŋg : *oŋgęd* 24, 114, 202, 205, 245, 338
oŋgęstada 114, 333
oŋgotada 106 5a, 114, 125, 205, 349 3a, 352
oŋkpä 24
oŋtšin 228b

P

pabetkōťta 47, 48
pada 189 1b
paďina 359
pado 311a
pagan 106 1
paganōťa 347, 356 7b
pageta 47, 111
paghu 10
pagл 63
pagž-žir 74
pagūhe 313
paha 104 6, 129 7, 163, 279, 348 2
pahakoz 207c, 309
pahemb 322 1, 333 13
pahemba 16, 309, 367 9
pahk 34
pahkuz 251, 356 2
pahлaks-mägi (pn.) 73
pahmaz 114, 147 1, 170
pahnad 170
pahokhō 309
pahōń 24, 184 3, 309, 360
pahtuda 38, 346 2
pahuz 314b
paįď 11, 13, 14, 152
paįďäńe 30
paįgāťa 364 3
paįgutada 104 3
paįk 94, 184 2, 190, 202
paįkahänd 207c
paįkata 129 7, 148 2
paįkäńe 186 1
paįmen 15, 184 8, 250, 254, 345 2
paįmeta 47, 180 3
paįnahtada 39
paįnāta 20
paįnda 129 6, 176
paįndazhę 75 3
paįnimpu 1, 189 1b
paįpatada 281
paįškekaz 128 2a, 293
paįžę 104 1, 105, 128 2a, 147 2, 147 3, 161, 293, 321 1b, 345 2, 354 3
paįžotada 313
paį̯atada 3, 104 4, 184 3, 206 1
paį̯o 3, 189 1a
paį̯ōńe 368
paį̯u 214, 215, 348 2
paį̯ulind 'ööpik' (?).
pakāńe 364 1, 380
pakāžud 129 3
pakita : *pakiťšęn* 22, 75 1, 85 3, 140, 341 1b, 341 2, 345b, 377
pakiťšęnd 117 3
pakiťšē 214, 215
paks 74
paksįärvīťšį 341 4b
paksumba 104 8, 314a
paksus 31
pakuštada 377
pakutada 116 3, 367 6
pakūńe 372 1, 373, 378, 379
paлa 13, 51, 52, 341 3c
paлab 131 2, 356 1b
paлada 128 1, 147, 202, 329, 352
paľaz 218b, 223, 242, 356 4
paлāńe 377
paľik 337
paľikō|ťa -ťšęn 367 7
pališketa 180 3
paliįata 122 2, 148 2, 204, 218a, 242
panāta 206b
panda 16, 106 5a, 106 5c, 114, 117 2, 128 2a, 129 3, 145, 166 2, 168, 176, 238, 311a, 314e, 329, 330, 333, 341 1b, 341 2, 342, 349 2, 349 3a, 350, 356 1a, 357
pandazhę 129 9, 166 3b, 186 3, 190, 326, 333 17, 333 18, 339, 348 3, 368
panętada 116 3
panętōťta 95, 101, 101, 129 6
panmaťi 350
panom 329
paŋg 13, 18, 113
paŋgäńe 14
pap 32, 152, 184 2, 202, 332, 341 3, 345 6, 345 7, 356 1a, 369, 370

papiššęd 'papi perekond' (vrd. 166 5).
pap|ta -an 'magada' (lastekeeles).
paraďiž 129 7
parahemb 322 1, 331
parahim 185
parata 12, 104 5, 108
parh 168
parhatō 186 4
parm 212
parō 367 1
paŕź 55, 95, 100, 104 12, 119, 125, 129 2, 356 4
paŕźišť 154
pask 26
paskata 26, 47, 180 2, 255, 367 6
paskaťš 140
paša 359
paškāďa 364 4
pašta 129 8, 157, 241, 292, 345 7, 367 8
paštand 15, 15
paštatiž 129 3
paštatōťta 367 6
paštmatō 345 7, 346 2
paštuda 29, 345 7, 346 2
pazahtōťta 39
pazm 356 1a
pazmetiž 156
pazūńe 372 1
pažahtōťta '(tugevasti) lüüa' (vrd. 148 2).
paţsaz 82
patškutada 364 4
paŭg 3, 19, 145, 313
paŭk 205
paŭkata 98, 102, 106 1, 129 7, 148 2, 345 8, 352
paŭkoľńe 202
paŭktōda 119 2, 129 7
paŭtę 119
pedām 364 2
pedr 66, 341 3d
pedrompühä 58
pehk 34
pehu 61 3
peįgō 288, 297
peksatōťta 73
peľ 1, 21, 189 1b, 233, 274
pelgētiž 75 1 (vt. *pö-*).
peńāďa 247, 364 4
peńzaz 179
pera 303b, 336c
pérata 129 7
perda 27, 119 2, 119 3, 274
perditädä = pördütädä
peŕeh 325
peridä = pörüdä
perī 345 7
perk = pörk
perm 182
pern 182, 341 3d
perskekaz 345 2
perskuz 75 1, 128 2a
perze 104 1, 128 2a, 189 2b, 255, 325, 336a
perzeheįm 357
perzekoda 104 1
peŕť 65, 145, 152, 155, 158, 189 1b, 194, 206c, 267, 356 1a, 5
peŕťīńe 239, 341 4, 342, 344
peŕtsāts, peŕtiā|tś -ďes 348 2
pesta 29, 86, 104 5, 104 7, 106 2, 128 2b, 271, 309, 322 2
pestazhę 104 7, 166 3b, 180 2, 333 17, 333 18, 341 1b, 348 3, 366, 368
peza 32, 246, 357
pezęskata 322 2
pezętada 147
pezitš 85 1
-pezom 329
petatazhę 166 3b
peťkeľ 21, 42, 45, 45, 210 10, 245, 325
petoz 158
peťškeľ 45
peŭd = pöud
pevi = pövü
pi 278
piďada 58, 104 4, 129 6, 159, 243 1, 250, 306, 341 1c, 341 2, 346 6, 349 3a, 382
piďadazhę 75 3, 129 11, 155, 243 1
piďahtada 39, 356 7a
pidamńe 349 3a
pidatāńe 364 1, 378
piďaťiž 116 1
piďeghe 128 2b
pidōda 20, 27
piďustōń 43
piďuz 43
pigā 111, 125, 364 7, 365
pigemba 104 8, 111
pigiń 1, 310
pigutte 267
pihk 34
pihktä 33, 265 (vt. *pü-*).
pihtid 38, 39d, 172

pihtīžęd 321 1b, 342
pihä (vt. *pü-*).
piį̄õńe 158
-pikõ 278
pikuľda 349 1
pilį-pilkūľe 336d
pilkištada 337
pilkitada 337
piľ-palāńe 230a
piľv 229
pilvestuda 30
pilvisud 129 3, 346 3
pimed 1, 108, 129 2, 133, 139, 160, 333 5, 356 1a
pimedāńe 350
pimizuda 148 1
piń 90, 238, 243, 248, 275, 326
pindakaz 117 1
piństada 322 2, 356 7b
piństa 98
piństkāńe 238, 243 1, 248, 275, 364 1
pino 311a
pinota 129 7, 311b
piñž 'naister. suguelund' (vrd. 179).
pipi 'haige koht' (lastekeeles).
pipkutada 91
pipūńe (= *piñžūńe*).
piŕagvärtin 128 1, 243 1, 311a
pirāťa 267, 364 3
pird 20, 119
pirdõda 119
piŕg 170, 346 1
pirmūńe 267
pirpitada (vt. järg.).
pirpitiž (naister. sugutungi avaldus).
piržištaškata 329
pirta 95, 154, 342
pirūďa 372 4
piśõ 367 1, 248
piśtid 172
piśūńe 367 1
piťeŕ 'Peeterburg'.
piťk 16, 42, 43, 45, 49, 50, 129 3, 243 1, 307
piťka-įärv 189 2c
piťkakõńe 367 5 (vrd. 35).
piťkaľi 104 11
piťkemb 42, 43, 45, 243 1, 333 13
piťketa 42, 43
piťkuź 43, 314b
pitõ 186 4, 367 4
piťšed 43
pitškahtada 139
pittāńe 43
pittuź 43, 314b
pittūńe 314b
piųgutada 300
piųkta 300
pivgāťa 300
plakutada 7
plešakaz 7
pleťta 7
plokāťa 7
plot 345 7
plotn 67
pläskätä 7
po 271
poďįask (säina sarnane kala, v. подъязок).
poďmhāńe jne. 61 5, 70
poduškpäľńe 202
pohdamīńe 220b
pohį 16, 189 2b, 220, 223
pohįata : *pohdan* 220b, 223, 242
pohmāńe 194, 220b, 223, 242
pohpoľ 272
poŕťirobez 38, 172, 173
pohtta 345 7
poįg 13, 111, 129 7, 129 9, 188 4, 189 1b, 189 2a, 199, 285, 286, 304, 333 14, 333 15
poįkpoľi 309
poįkpoľńe 285
poįktazhę 13
poįmda 197
poįmetiž 158, 285, 286
poľ 200, 207a, 338, 345 6
пола 'kuue hõlm' (v. пола).
polęspäįväspä 32
polętę(n) 333 10
polįšk 336a
poľištada 116 3
poľīń 207a, 309
polo 18, 106 5a, 202, 311a
polog 'suur päärätik' (v. полог).
poľtošť 200
polusapkad 341 1
poľv -ųvęd 186 2, 204, 229, 230a, 321 2
poľõ 272
pord 184 3
poŕda 'lahti harutada'.
poŕdazhę 'lahti harguda'.

pordaz 3, 119, 364 3
pordon 119, 184 3
pordõńe 377
poregi 128 2b
poŕgmāńe 61 6, 70
poŕmhāńe 17, 61 6
porn 'tugev'.
porotada 311b
potk 314a
potkāťa 42, 122 2, 129 7, 147 2
poťkind 15 ,55, 239, 337
poťkitõťta 367 6
pot|kõ -kovan 228b
poťktazhę 42, 43, 104 6, 166 3b, 180 2, 181
poud 296
poudištuda 116 1, 336a
pouhe (186 2), 207a, 321 3, 345 6
poukovnik 210
poukta : pougen 19, 24, 114, 204, 205, 321 2
pouno 210
poutta 95, 129 6, 131 1, 333 12
põno 210
praźńik 7
praźńikõťa 372 4
praznūďa 372 4
pravaššik 150
prigoťtazhe 333 18
priha 22, 73, 106 5c, 111, 128 4, 166 3a, 179, 202, 274
prihāńe 307, 365, 378
probūďa 356 6
proiďī 278
proлub 212
prost 'lihtne' (v. простой.).
proštta 166 3c
proza 372 4
protokoľda 7, 131 1
prõŋgitada 7
pu 104 4, 106 5c, 128, 189 1b, 224c
pudr 66, 276, 311a, 326
puga 'kanamuna laiem ots' (v. пуга).
pugetada 111
puhāta 163
puheged 325
puhkāťa 34
puhtaz 38
puhťta 38
puhuda 163, 314d
puik 290, 311a, 356 1a
puińe 290, 292
puitkheлę 128 2a
puitōďa 75 1, 367 2, 368
puitõmīńe 341 4
puitõľī 214, 215, 223
puitta 290
puľskutada 'sulistada', vrd. 247.
puлo 311a
punātazhę 206b
puńk 349 4
puńkāńe 349 4
punoda 311b, 367 8
punodazhę 129 6, 129 8
pupotada 311b
purāta 20, 206b
purda 119 2
puręsketa 27, 157
purętiž 75 1
purn 182
puriž 262
pursktа 'purtsata' (vrd. 93).
pursta 345 7
purtę 104 1
purtkud 346 3
puśkī 201, 214, 215, 223, 345 7
puskta 129 6
puskmīńe 377
puzertazhę 129 10
puzerzuda 129 10
puźik 147, 311a
puzu 147, 345 2
puzuлahk 34, 311a
puzuńik 288
puťilikõťa(zhę) 85 3
putškahtada 139, 140
putškutada 139, 140
putta 129 8, 243 4, 244, 345 7, 346 5, 372 5, 373
putustada 302
putustadazhę 30, 276
putuz 1, 30, 314b
puvõ 285
pü 1, 277, 291, 316a
püdüz 116 1, 316a
püńikī 342, 370, 381
pühkiruz 189 2b
pühkmīńe 345 7
pühktä 34, 106 5b, 108, 115, 128 5, 265, 207c, 307, 337, 340, 345 7, 346 5, 370
pühlām 128 3, 185, 268, 304, 364 2
pühlāmīńe (adj.).
pühlāťš 314a
pühüd 106 4
pühütädä 340
pühä 58, 238, 263, 303a
pühäpanom 329, 330

pühäpäi̯v 51, 163, 189 1b
pühäpäi̯vā̆ʈšęnd 117 3
pühäŕv (pn.) 357
pühäsīńe 377
püi̯he 165, 326
püńik 277
püštpörū̆žīń 372 1
püšttä 268
püštüt 29, 98, 268, 317
püštütpäi̯n 184 3
püštütō̆dä 312
püžüdä 263, 317
pä 1, 11, 29, 145, 190, 233, 270, 273, 318, 356 2, 3
pädäräšťi 1
pähud (dimin., vt. *pä*) 106 4, 166 1
päi̯duda 228e, 283
päi̯hässā̆ 269
päi̯лugū 356 4
päi̯v 32, 117 3, 129 8, 152, 163, 180, 186 2, 189 1b, 190, 228c, 269, 280, 283, 284, 304, 327, 356 4, 6
päi̯vō 104 11, 260, 367 1, 368
päi̯vōkaz 356 4
päi̯vōлaskm 346 1
päi̯vōnou̯zm 346 1
päkhūńe 372 1
päkäz 94, 326
päлagi 251, 337
päľďä 129 6
päлę 186 5, 189 1b, 190, 202, 233, 246, 312
päлętęn 184 4, 321 1b, 333 10
päľīʈši̯ 104 10, 341 4b
päľńe 202
päľžęd 106 1, 189 1b
päläg 251, 304
pälā̆žęd 106 1
päŕmdä 129 6, 307
pärmätez 75 1
pärpätädä 184 2
pärägi 128 2b, 328
pästkō 367 1
pästtä 22, 29, 106 1, 166 1, 356 3
pästär 21, 157, 292, 307
pästā̆tä 246
päzdä 147 3
päzuda 147 3, 246, 316b, 346 2, 372 5
pätipau̯kāńe 'viis mõõtu pikk' (v. пять + палка).
ṕäti̯ō 233
päťś 16, 18, 38, 75 1, 129 8, 152, 241, 243 1, 295, 356 7a, 367 1
päʈ'śikaz 341 4c
päʈ'śiлau̯d 189 2b
päʈ'śinā̆лuz 189 2b
päʈ'śiŋkotšk 189 2b
päʈ'śimpohi̯ 189 2b
päʈ'śirahkō 37, 189 2b, 367 1
päʈ'śintagam 188 2, 189 2b
päʈ'śinťšurg 188 2
päʈ'śōďez 158
pätā̆täzhę 206b
päu̯ 304
pā̆ 304
-pā̆ 22, 32, 56, 186 2
pöhpöu̯dös (pn.) 152
pölgästōťta 114, 259
pölgō̆tiž 75 1
pölkū̆ńe 255
pölüz 317
pölähtōťta 255
pölözuda 312
pölötädäzhę 312
pöri̯ā̆ńe 214
pördütädä 119, 316a
pördō̆dä 336a
pörk 'uherd'. .
pörästuda 30, 303a
pörüdä 32, 272, 340, 346 2
pörö 189 1b, 312, 353 8, 367 5
pöu̯d 205, 259, 297c, 312
pöu̯döhīńe 348 4
pöu̯hīńe 13
pöu̯vespi̯o 158
pöu̯väz 85 3, 203, 207b, 259, 297c, 301, 304
pövü 233, 316a, 358

R

raba 122 1
rad 11, 32, 32, 129 4, 188 1, 321 3, 324, 327, 345 6, 354 4, 356 1a, 364 1, 364 3, (vrd. v. страда 'raske töö').
radahtada 39a
radaškata 116 1
radatōťta 95, 129 6, 347
radēďa 370
raďi̯āńe 11, 30, 214
radmīńe 341 4
raďńik 239
raffaľžīkš 76
raffīkš 76

-rag 113, 189 2b
ragiž 111, 173, 329, 332, 339
raha 211, 235, 364 1, 365, 379
ŕaha 235
rahāńe 364
rahkiž 173
rahkō 189 2b, 367 1
rahnda 345, 356 8, 374
rahnotiž 158
rahńik 170
rahtod 311 a
ravaz 75 3, 106 5c, 129 7, 142, 147, 167, 171, 173, 186 5, 230 b, 345 7
raibak 356 1a
raiď 11
raiďišť 336 a
raidug 346 6c
raigahtada 39
raikta 13, 281, 282
raiata (= *herda*).
rak ~ *rauk* 294 b
rambitada 123 1
rand 50, 117 1
randhīńe 15
raštā 228 b
razagat 'põletamata jäänud raiesmaa'.
razbaińik 374
razv 156, 229, 230 c
razvakaz 156, 229
rata 39 a, 44, 248, 257, 269, 345 9, 346 5, 349 1, 367 8, 12, 368, (vrd. v. страдать).
raťk 42, 42, 45, 49
ratkaig 42
ratkištada 42
ratshīl 82, 345 2
raťsta 82 1, 83
raťťa = *raťsta*
rauď 116 1, 294
raudaľńe 356 2
raudāńe 301, 364 1
rauhembahk 34
rauhišť 165
rauk 100, 294 b
raukō 367 1
raukōhud 147, 294
raul' 212
ravastuda 30, 314 d
ravaz 30, 34, 165, 228 b
rebāńe 364 1, 365, 378
rebinudęd 129 9, 160, 346 5
rebizuda 129 10
rebō 22, 128 2a, 149, 202, 207 a, 367 1, 368, 370, 380
redu 11, 189 2b, 314 a, 316 b
redukaz 35, 116 1
redupaťsaz 1
redustuda 346 2
regi 111, 128 2b, 258
regud 98, 316 b
regudęhńe 349 3c
rehed 211, 333 13
rehkāťa 364 3
reht 311 a
reh|tī -tiad 201, 243 1
reketädä 256
resk 274
resk-maid 26, 274
retk 45, 45
reün (vt. *röün*) 297
ŕibu 275, 314 a
rig 159
rigibukō 3
rih 164, 233, 279
rihenduz 164, 356 2
rihaud 212
rihm 12, 104 5, 356 1a
rihrund 212
rikta 128 5, 129 6, 129 8, 211, 312, 345 7, 349 3a, 367 8, 10, 372 6
riktazhę 367 8, 11
rind 117 1
rindakaz 356 2
rin|dazhę -ime 266
rindazuu 117 1, 267
rindhad 106 1, 116 2, 129 5, 356 4
rindustada 117 1
rinduz 117 1
riŋgotada 113
riŋk 266
ripitada 129 6
ripkęlę 345 7
ripkhe 128 2a
ripšud 89
ripta 13, 129 6, 278, 314 d, 341 1, 345 7, 345 7, 372 5
ripuškata 377
riputada 20, 96, 129 8, 314 d, 323
ris-tuk 148 1
riškota 129 7, 147 3
riškotada 311 b
riškta 266
rišt 184 3, 278
rištakoz 35
ristan 129 4, 184 3, 278, 333 13, 360
rišťemba 322 2
rizahtōťta 148 1
rizud 148 1
rizukaz 314 a

rįž 266
riųskutada 300
robahtada 39b
robahtõťta 39b, 367 6
robāťa 364 3
robegõťta 128 4
robez 38, 39d, 39d, 106 4, 122 1, 166 1, 172, 173, 321 3
robhud 106 4, 108, 166 1
rod 116 1, 211, 271
rodakaz 116 1, 125
rodu 348 2, 375
rodukaz 116 1
rohk 34
rohkāzõťta 61 10
rohkotada 120
rohtim 185
rohtištada 120
roḱťta 38, 39d, 129 8, 166 3c, 172, 249, 345 7, 360
roį|da -ǥin 'loopida'.
roįmahtada 285
roįv|az -had 228c, 285
roįvhakaz 347
rok 94, 356 1a
rom 348 2
roŋg 113, 311a
ropak 96, 311a
ropotuz 189 2b
ropsta 89
rostę 61 12
roziām 219a, 364 2
rozme 61 12, 104 1, 128 2a
rozmgestuda 61 12, 106 5c, 128 2a
rozhta 165
rozn 228b
rova 379
rovno 356 6
rubekaz 122 1
rubi 12, 322 1, 337
rubĺ 32, 166 2, 214
rud 364 6
rudāńe 11, 364 1
rudõ 367 1
rughīńe 349 3c
rughud 166 1, 346 3
rugiž 22, 111, 129 9, 147, 173, 189 2b, 311a, 326, 333, 339, 348 1, 2, 348 11, 349 3c
rugižüvä 213
ruǥod 311a
ruŋg 189 2b, 313
ruŋgęd 128 2a, 211
rusē 370
rusked 129 2, 345 5
ruskē 370
ruskneda 26
rusktuz 129 2
rustkāńe 29, 377
rustuk 357
-ruz 11, 189 2b
ruzu 314a, 357
ruzūńe 372 1, 373
rutšta(zhę) 75 3, 104 7, 106 5c, 140, 155, 341 1, 382
rutustadazhę 211
rügiž 111, 312, 329, 330
rügüdä 340
rügütädä 303a
ŕäb 316b
räbähtõťta 367 6
rägend 111, 251, 310
räįmähtädä 283
rämbotada 18, 304, 314a
rämptuda 129 10
rämptädä 304
räŋgähtädä 39, 40, 172, 303a
räŋktä 113, 211, 234
ŕäpšūńe 155
räpuz 316b
räzähtõťta 367 6
räťin 11, 83, 356 1a
räťśin 83, 345 1, 346 1
räťśiruŋg 189 2b, 313
räťśnälīńe 202
räťśnäńe 364 1
räųstäz 29, 295, 304
röhkāzõťta 61 10, 255
rökötädä 255, 256
röpötädä 312
rösttä 272
röstäškätä 341 1d
rözötädä 312
röųn ~ *reųn* 32, 233, 297, 301, 304
röųnmāńe 194
röųnäťšį 85 4, 336b

S

sabitazhę 75 3, 80, 351
sabr 71
sabutada 106 5c, 122 1
sada 11, 100, 101, 102, 151, 166 2, 243 4, 336c, 353 1, 367 9
sada : san 10, 12, 104 2, 106 5e, 108, 122 2, 129 3, 129 8, 130, 152, 157, 166 2, 194, 196, 269, 282, 326, 333 14, 334, 349 3, 356 1c, 364 6, 365
sadazhę 141, 333 18
saduл 209

sadulõťa 329
sadulõʒšāta 206b
sagarv 111, 125, 310
saged 322 1
sageta : *sagenob* 111, 356 7b
saiṛud 129 3, 346 3
saiṛvar : *saiṛęd* 228c
salagāńe 364 1
saľm 230a, 231
saľmiäŕv (pn.) 356 1a
salõda 106 3
samāta 20, 196, 206c
samba 38, 104 1, 123 1, 128 3, 147 2
sambaiäŕv 104 1
samē 185
samńe 341 4
samovar 85 2, 364 3
sampkud 18
samuda 106 5a, 129 9
samutada 196, 367 1
sand 15
saŋged 18, 356 1a
sanõda 321 1, 369
sanuda 129 3, 175, 176, 207a, 214, 313, 372 6
sanuiāńe 214
sanund 202
sanutiž 189 3
sanũ 214, 215
sap 356 1a
sapag 128, 341 1
sapožnik 106
sar 189 3, 269, 356 1a
saŕ 21, 251, 269, 329
saraiaug 189 2c
sarak 141, 311a
sarg 19
saŕiak 217a
sarn 129 2, 182, 214, 368
saŕńik 239
saŕv 229, 230b, 356 1a
sarvękaz 321 2
sarvud 106 4, 108, 346 3
sašketa 157, 329, 330, 377
sašku 349 3c
satatada 356 1c
sat-laińiž 95
satõta 368
satta 345 7, 368
satuz 106 1
saub 23
saubata 124, 148 2, 189 3, 251
sauda 230a, 345 7
saudat 210
saumę- 230a
saumęmpä 230a
sauptazhę 302
sauptõda 345 8
sauraz 'hallikas hobune' (v. соврасый).
sauvand 356 1a
sauvā : *saľiad* 230a, 231
saveńńe 348 4, 349 3c
savi 227, 228a, 228b, 337, 357
savihaumez 251
savihńe 166 5
savīńe 349 3c
savu 227, 314a, 356 5
-sā 61 5, 186 2, 269
śe (vt. *siu*) 24, 106 1, 128 4, 152, 234, 260, 311b. 345 5
seba 'ree seba'.
sebadęluz 129 7
sebampä 122 1
sebata 141, 303b
sed 333 14
sega 104 8
śegл 63, 152, 257, 314b, 333 10, 336c, 341 3d
seglikand 63
śegлõďa 63, 129 8, 341 1, 367 2, 368
śegлõťišęd 75 1
segõťada 367 6, 370, 380
segõťišud 337
segõťõda 206a
seibaz 279, 288, 307, 345 2
seibhutški 85 5
seiń 251, 274, 288, 297b
seinaľńe 349 3b
seinantäht 188 2
seinveŕ 21
seišta 104 2, 279, 288, 292, 313
seižud 129 4, 356 2
seižutada 10, 288, 313, 356 8
seitšmen 43, 82 2, 184 7, 288, 289, 293
seitšmeńź 82 2
selg 129 4, 207c, 245, 246, 303b, 307 1
śelgam 194, 245
selgatški 85 5
selgita 148 2
selgitada 104 2, 114, 189 2b
selgneda 303b
selktāńe 24, 91, 245
selktemb 123 2, 333 13, 356 1d

seme 15, 53, 55, 55, 141, 184 8, 189 1a, 233
semendā 214, 215, 364 7
semeñšaɣg 180 5, 189 3
semerugiž 189 2b
semeta : *semendan* 75 2, 77, 99, 106 5c, 180 3, 333 10, 342, 356 1c
seń 15, 15, 234, 245, 274, 332
śeńťäht 'selle tõttu'.
śera 358
śerm 185, 275
sestrik 29, 97
seɣg 19, 245, 356 1a
śeveŕź 'seevõrd'.
sibitada 'kõditada'.
sibi̯äńe 186 1, 267
sibu 314a
sid 60, 141
sida 11, 303b
sidai̯g 357
sidāta 116 1, 267
sidbukark 100
sidegi 128 2b
sidnäriž 100, 169
sidoda 106 3, 311b
sidräniž 100, 169
siďä (vt. *sü-*).
siďämes (vt. *sü-*).
siga 137
sigaľi 104 11, 238
sigaľńe 85 2, 303b, 336b, 349 3b
siganišk 356 1a
sigaŋkärz 189 1a
sigä 106 5a, 111, 125, 260, 367 6, 382
sigäţši̯ 85 4
sihe 106 2
sihilišt 356 1a
sihmäńe 'nõges'.
sihlita 170, 189 3, 204
si̯ja 22, 104 5, 129 8, 214, 314b
si̯jata 267
sikmõťa 43, 44
sikš 73, 155
silm 89, 106 3, 113, 152, 202, 243 1, 266, 267, 283, 303b, 311a, 312, 341 3c, 346 1, 356 1a, 356 4
silmalíńe 202
silmamuna 189 2a
silmaripšud 89
silmata 129 7
silmatõ 303b
silmäńe 141
silmdaškata 'hakata silmama'.
simõ 367 12, 368
sim 278
sina ~ *sińe* 104 8, 177, 233, 303a, 321 1b, 328
sinemba 16
sińi 104 9, 177
siništuda 238
sinīńe 238, 341 4, 349 3a
sirdāta 119
siŕetę 104 12, 322 2, 333 10,
sirgūńe 372 1
siŕhe 243 1
si̯rikaz 266
sirīţši̯ 104 10, 278, 336b, 341 4b
sirta 159
sirtazhę 24, 321 3, 333 18
si̯zar 21, 21, 148 1, 212, 266
si̯zarę̄sęd 75 1
sit 100
sitakaz 348 1
sitkõ (pn.) 42
sitnik 67
sitnäriž 100, 169
sittazhę 366
sitund 15
situzõťta 147 1
siɣ 203, 243 1, 356 4
siɣd -an 243 1, 266
siɣmaɣ 207c
skabi 142
skabлaz 143
skauštaz 143
-ske 27
skird 142
skokiškata 142
skop 142
skribižē 143
skribõ 143
slinad 142
sme|ɣ -лan 'vapper' (v. смѣлый, vrd. 210).
smuťta 142
snap 345 9
so 11, 22, 32, 53, 151, 180 5, 189 3, 271, 285, 367 1
soba 30, 106 5c, 129 4, 129 5, 129 10, 254, 356 2
sobaduda 129 10, 314d
sobāńe 322 2
sobidāzę 128 5, 129 11, 166 3b, 367 11
sobīďempezom-o̯ja (pn.) 329

sobitada 141
sobitazhę 122 1
sodõkoy̯kū 345 9, 356 4
soduda 129 10, 346 2
sogāťa 364 3
soged 11, 129 2, 129 5, 160, 343
sogedāžõ 329, 364 7
sogenuda 175, 333 5, 372 5
sogeta 111, 141
sohud 129 3
soi̯m 356 1a
soi̯potada 311b
soi̯tõńe 95
sokõ 367 1
solaśťī 207a
solata 148 2, 353 5
solatõ 367 4
solā 132, 356 1a
soľm 205, 321 2
soľmita 129 7, 147 2, 148 2, 345 8, 348 2
soľmukaz 204
somustada 356 1c
somuz 271
sömäńdik 117 1
soń 15, 15, 53, 55, 55, 228a, 245
soñzar 21, 179
sopelkogo 254
sopuh 173
sorā 132, 254
soŕ|da -in 'maha pillata'.
soŕm 106 1, 129 4, 129 4, 186 4, 238, 254, 314b, 321 2, 333, 341 3b
sorz 154, 184 2, 190
sorta 351
sorvakaz 302
sozõkukū = *sodõkoy̯kū*
soťkta 42, 332
soy̯ 201, 207a, 259, 296, 341d
sova 227, 358
sõ 22, 53
-sõ 367 11
spasampühä 142
spri̯ŋgahtada 143
srazu 142
stay̯hagod 142
stay̯ťs 142
sti 142
sti-лapahkõńe 36
stirāďa 142
stolaŕ 212
stopkāńe 41
sto|y̯ -лan 142
stragāťa 143
stramdazhę 142
strepim 142
strepta 142
sträbähtõťta 143
sträpikõťazhę 142
su 106 1, 141, 152, 180 5, 189 3, 276, 290, 316a, 356 3
suďī 223
suga 10, 125, 262, 341 3d
sugaz 111, 125
sugida 128 5, 341 1b, 348 2
su̯i̯kerm 198, 311a, 367 9
su̯i̯tšed 301
sukaz 345 2
suklāńe 101, 345 1
sukś 73, 104 4, 202, 239, 249
suksлadu 11, 314a
sukta 349 1 (vt. *sugida*).
sula 141, 200, 302
sulada 129 9, 147 3, 341 1d
sulata 129 7, 147 3, 356 1c
sulām 348 2, 364 2, 365
sulāhk 36
sumegi 128 2b
suŕ 22, 106 1, 106 5c, 128, 175, 276, 321 3, 348 3, 356 1d, 367 1, 368
sur|da -von 230a, 231
suŕďi̯ja y̯hod 231
surduda 'väsida' (Krl.).
sure̯mägenā (pn.) 189 2a
sure̯ndõdazhę 'suurustada'.
sureskives (pn.) 356 3
sure̯|ta -ndan 180 3
suŕhay̯mez (pn.) 238
suŕim 194, 238, 249, 279, 345 1, 346 1, 354 2
suŕkuńigaz 192
surm 32, 262
surmaľńe 349 3b
surmita 198
suŕpühä 238
suŕsünd 15, 18, 316a, 356 1a
surte̯ 333 10
suruź 30, 58, 157, 314b
suruťše̯d 85 2, 314b
surūńe 314b
survod 231
suśelk 237
sustā 228b
suy̯g 205
suy̯gīkaz 341 4c

svaď'v 70
svárb 70
süblüíńe 318
südämihńe 383
südä 20, 141, 186 7, 187, 194, 237, 263, 364 2, 365
sügüz 107, 316 a
sügüzeľńe 349 3 b
süld 356 2
sülg 356 1 a
sülgesketa 27, 114, 157, 322 2, 333 8
sülktä 24, 245, 304, 312, 329, 330
süľńe 349 3 b
sünd 316 a
sündüdä 316 a
sündüm 346 1, 356 1 a
sündümpäi̯v 1, 316 a
sündütädä 117 1
süri̯ (pn.) 217 a, d, 242
süri̯äńe 364 1
süttä (?) 263, 265, 318
süvenuda 129 10, 316 b
süve|ta -ndab 129 10, 180 3
süvüz 312, 316 a, 318, 356 2
süvä 141, 263, 265, 307
süvärkorbes (pn.) 357
süvärv (pn.) 213, 252, 357
šä 234, 269, 356 5
šä : sinun 26, 58, 82, 98, 108, 116, 147 4, 161, 176, 188 4, 189 3, 233, 234, 314 a, 314 f, 329, 333 18, 357, 359, 367 9, 375
sädegi 104 1, 128 2 b
šädod 311 a, 326
sädõkaz 116 1
sädätädä 116 1
sähud 316 b
säi̯gïž 111, 283, 284, 332, 339
sämũńe 372 1
šäŋg 113, 192
šäŋgišt 113, 311 a
šäpido 11, 357
šär 129 4, 270, 321 1 b
šärbim 30, 184 8, 195
šärbäťä 364 3
säŕg 114, 129 5, 332, 333 14, 370
säŕgïńe 341 4, 344, 349 3 a
särktä 24, 114, 321 2
särktäžhę 75 3, 81, 345 7
säŕm 275, 346 1, 383
särptä 24, 147, 341 1, 341 2, 369
šäru 141, 234, 246, 316 b
särähau̯g 252
särähtęz 39 e, 114, 147, 321 1 b
särähthud 348 1
särãzõťta 356 7 b
särätä 364 3, 365
säšk 26, 141, 234, 239, 270
sätäžhę 321 3, 326, 333 18, 341 1 c, 341 2
säu̯nę 104 1, 128 2 a, 133, 175, 192, 295, 328, 345 2
šödä 12, 75 2, 104 3, 104 4, 106 3, 116 3, 122 2, 129 8, 129 9, 141, 166 2, 186 2, 186 5, 233, 237, 272, 287, 300, 307, 316 a, 318, 326, 334, 345 9, 356 4, 372 b
söhttä 39, 55, 106 5 b, 184 3, 303 a, 317, 352, 353 8
sölõdä 312
söm(ńe) 147 2, 161, 189 3, 342, 345 4, 349 3 a
sönd 117 3, 303 a
söndäńe 15
sönt-kur 18, 50, 51
söškätä 303 a
söťi̯aps 189 2 b
sötkhüd 317
sötõdazhę 20, 312
söttä 31, 336 b
sötähtädä 39 a
sötä 356 1 a, 359
sötätišęd 'söögi pühkmed'.

Š

šabahtõťta 145
šabäťa 145
šagrad 146
šahäťa 145
šai̯k 144
šakšta 145, 155
šapag 144
šarahtada 40
šargahtada 145
šau̯g 180 5, 189 3, 294 b
šau̯guhńe 349 3 c
šeneľ 144
šetinad 144
šiblin 266
šidi̯arf (pn.) 252

šil 144
šilpta 24, 145
širäťa 145, 267
šįrį-šarį 336a, 336d
šįžlik 145, 266
šįžäľ 266, 267
-škata 27
-šķe 27
šlöpötädä 145
šmätkähtädä 145
šoʌįkõťa 336d
šoro 145
šorotada 238, 145
šorpakaz 'haruline'.
špilk 144
šuhńida 145
šuįgi 145
šumda 144
šuräžõťta 145
šuštuda 106 5c, 145
šuʒkūńe 144, 210
švikutada 145
švįrkta 266
šüžäľ 145, 267, 304

Z

zaįm 146
zaįmda 146
zakʌad 146
zastāda 146
zavertk 47, 146
zavoťta 146
zbivaįdazę 374
-zę 104 6
zerkõ 201
ziga 137
znoįda 146
zoʌotē 146
zoŕa 146, 356 1a
zoŕdazhę 146

Ž

žar 146, 356 7a
žaŕda 184 3
ženih 146
žerd 50, 74
žįd 146
žir 74
živo 146
žäľ 146
žäľdäzhę 367 11

T

tabata 129 7, 198, 302
tabatazhę 75 3
tabazõťta 148 1
tabazuda 148 1
tabatõ 122 1, 367 4
tabõťõda 122 1, 356 8, 367 6
taga 104 8, 188 2
tagaįuŕ 213
tagam 10, 188 2, 189 2b, 302
tagamakaz 194
tagapǟ 251
tagaraĥńik 170
tagaspäťi 309
tagaz 116 1
tagāńe 85 2
tagemba 104 8, 111
tagendõdazhę 111
tagetazhę 356 8
tagoda 311b
tagr 63
taguz 111
tagut 111
tagūńe 188 2, 199, 372 1
tagūʇšį 85 4, 244, 336b, 372 2
tahk 311a
tahkata 34
tahktāta 345 8
tahkišťsaŕ (pn.) 251
tahk-kivud 1
taho 22, 22, 131 2, 158, 163, 202, 311a, 356 1c, 4
tahoľńe 349 3b
(koñs)taht 179
tahtaz 120
tahthakaz 345 2
tahtõďa 18, 38, 188 4, 367 2, 369, 370, 380
taįgiń 3, 10, 362, 372 5
taįgnāńe 281
taįmen 184 8, 250, 281
taįń 89, 243 2, 281
taįvaz 3, 147, 158, 228c
taįvaznaba 158
takāďa 364 4, 369
takāta 206c
takiž 94
takitš 314a
taľįaŋk 218a, 242
taľv 230b, 249, 321 2, 338, 356 1a, 362
tanaz 13, 22, 169
tandar 328, 346 1, 356 1a
tanhāʇšį 85 4
tanõ 367 12, 368
tapā 356 1a
tapim 183, 185, 321 3
tapmīńe 341 4, 344, 349 3a
tapta 22, 64, 101, 102, 129 9, 166 1, 345 7
taptazhę 75 3, 79, 80, 104 6, 181, 186 3, 190, 191, 333 17, 348 3

tarāduz 75 1
tarāťa 12, 251, 364 3
tarb 23, 311 a
tarbāďa 364 4
tarbiž 32, 37, 39, 64, 104 2, 104 3, 106 1, 124, 148, 188 3, 367 6
tarbō 367 3
tarbōďa 367 2, 368
tarh 168
tarikōťazhę 367 7
tarita 194, 336 b
taritazę 194
tarkaštin 184 5
tarkitazhę 75 3
tartʌob 345 9
tartta 372 5, 380
tartutada 341 1 d
taššida 150
tazā 188 2
tazōń 367 12
tazōtada 367 6
tat 22, 188 2, 189 2 a, 375
tata 359
taťmīńe 349 3 a
taťšta(zhę) 83, 166 3 b. 239
taţšutada 140
taťtazhę 166 3 b
taug 310
taughōžęd 19, 202
taukun 38, 205
tavīńe 2
-tā 334
ťe, vt. *tō*
ťe 11, 22, 30, 60, 129 4, 186 4, 189 2 a, 202, 234, 246, 269, 273, 274, 288, 357
ťedan 116 1, vt. *ťeta*
ťedōda 360
ťedr 66, 233, 322 2, 333 16, 336 c, 341 3 b
ťeduskōťta 27, 116 1, 246
ťedustada 116 1, 314 d
tegāta 111
tegešketa 333 8
ťegetada 104 2, 111
tegī : *tehįan* 64, 184 2, 336 e
tego 152, 311 a, 312
ťegōda : *ťehʌęn* 64
ťegotiž 111, 158, 364 1
ťehmatō 64, 367 4
ťehta 13, 20, 64, 65, 104 12, 106 3, 106 5 c, 111, 120, 129 8, 188 2, 196, 233, 238, 303 b, 316 b, 329, 341 1 b, 348 2, 349 3 a, 356 1 e, 367 12
ťehtazhę 24, 28, 75 3, 79, 129 2, 155, 186 3, 339, 348 3, 356 5. 367 11, 370
ťehud 316 b
teįa 104 8
teįaľńe 349 3 b
te-keskust 30
ťeleg 104 1
ťeʌustada 364 5
-tę(n) 333 10
ťenehtan 252
ťeŋkatkāďā 215
ťera 1, 129 4, 258, 303 b, 341 3 c, 358, 382
ťeraskōťta 27
ťerā 132, 346 6 d
ťerv 1, 3, 257
ťervasihńe 166 5
ťervaskand 158
ťervaz 75 1, 81, 353 4
ťervata 148 2, 230 a, 345 8
ťervehtada 321 2, 360
ťervehtōdazhę 75 3, 80
ťervęz 173, 321 2, 321 3, 324, 325, 341 3 b, 345 2, 369
ťervhud 129 3, 229, 346 3
tervōmaz 206 c
ťesar 356 1 a
ťeta 104 1, 104 3, 116 1, 184 3, 234, 274, 279. 303 b, 333 11, 353 7, 367 5
tetpā 131 2
tetpāńe 131 2
tihed 129 2
tihud 106 4, 314 c
tik 12, 131 1, 267
ťin 1, 233, 267
ťināńe 364 1
ťiněh 39 d, 173, 243 1, 278
tiŋgab 356 7 a
tįrahtada 266
tirpta 189 2 a
tįrskahtada 266
tįršķta 266
tįošša 150
tobmaʌęńzę 72
tobmuz 314 b
tobńemb 72
ťobńembahkōńe 367 5
tobńeta 72
toda 104 6, 106 2, 106 3, 129 8, 166 2, 180 3, 189 1 b, 271, 285, 352

tohi 164, 255, 279, 337, 362, 367 1
tohkera 303 b
toh-kärpūńe 71
tohleptāńe 199, 233
tohлō 367 1, 370
tohńe 166 5, 243 4, 345 4
tohŕäb 316 b
tohsarg, vt. *sarg*
tohuz 164, 314 b
toińe 60, 147 2, 149, 186 1, 190, 285, 286, 292, 333 13
toiž̦happā 186 3
toiž̦ō 285
toiž̦ūťen 372 2
toiž̦ūťiń ~ *-ʦšiń* 86
toiž̦ūťńe 349 3 d
toivotada 188 2, 286, 311 b
toivotuz 158, 285
toʲjāńe 243 3, 243 4, 364 1, 377, 378
tokūďa 372 4
tolā|ta -dan 'ruttu tuua'.
toľko 104 5, 106 3, 145
tom 194, 271
tomāńe 188 2, 377, 378
tombā 1, 283
tomitš 85, 230 c, 271
topk 41
tora 254
toradōda 131 1, 349 2
torata 85 5, 104 5
torāźōťta 364 3
tord 254 (vrd. 230).
toręgata 304
toręz 22, 166 1, 173, 271
torgūďa 372 4
torhō 22
toritšmuʏk 314 a
torkiʦšęškata 27
toro 254, 311 a
torolind 311 a
tort 372 1
torta 230 a, 254, 345 8
tortotada 12, 131 1, 311 a
tortūńe 372 1
torv 229, 254
tošketa 180 3
toštīń 292, 384
tozi 238, 254, 321 3, 348 2
tozigi 104 12
tožnaŕg 156
totštazhę 367 11
toʏgōm 231
toʏkāďiž 129 7, 337
toʏkita 85 3
toʏkušk 46
toʏkutō 210
toʏnitiž 337
toʏʦšusk 46
-tō 367 11
troʲk 356 1 c
trońda 372 6
trop 7
truhkahtada 7
truśta 7
trähk 7
träštä 7, 28
tsaŕ 136, 345 7
tsarināńe 281, 283
tsʲp 136, 266
tšaʲ 136, 356 8
ťšaigлahńe 349 3 c, 356 5
tšak 38, 137, 333 15, 356 7 a
tšakan-otā 188 1
tšakastuda 30
tšak-soŕm 137
tšapatada 136
tšapta 106 5 c, 129 8, 137
tšasud 136, 349 3 b
tšębuda 261
tšęm 261
tšeʲjāńe 137
tšępak 261
tšeŕod 136
tši 104 10
tšibirīk 356 8
tšiď'ada 137, 248, 267
tšidō 137
tšihegīle 186 5
tšihšta 137, 266, 333
tšihkta 136
tšihotada 137
tširāťa 137
tširgutada 136
tširištōťta 267
tširu 137
tšiʦšik 137
tšiʦšikišť 30
tšiʲtškō(hud) 106 4, 137, 266
tšoga 'sopp' (vrd. 137).
tšohahtōťta 137
tšoksāťa 136, 137
tšokta 136
tšoлombiťʲad 136
tšoma 15, 20, 22, 24, 106 1, 106 2, 114, 137, 184 3, 345 7, 376
tšomakoz 35
tšomašti(n) 31, 31, 31, 32, 58, 58, 184 5, 191, 239, 309, 376
tšomuz 314 b
tšoŋkta 137
tšopāťa 137
tšopʲjāńe 137
tšorhotūdazę 137
tšort 360

tšortteqb 116 1
tšorskta 137
ťšoťšō 137, 367 1
-tši 104 10
tšudada 356 7a
tšudōńe 136
tšugu 137, 188 4
tšugūńe 137
tšuhonskē 136
tšuhu 137
tšuknidazę (Krl., = *tšuktazhę*).
tšukta 137
tšuktazhę 11, 137, 181
tšumbištada 137
tšumbūńe 136
tšup 137
tšupnor 356 1a
tšura 136
tšuratę 136, 333 10
tšurg 'nurk' (vrd. 137).
tšurk 136, 145
tšuta 137
tšähišta 137
tšäiǥ-ǰärv (pn.) 189 2c
tšäiǰktä 137
tšäp 136
tugeduz 129 7
tugeta 111, 129 7, 321 3, 333 4
tugetazhę 111
tugi 337
tuha 107, 108, 121, 356 1c
tuhaštin 184 5
tuhiлōťa 85 3
tuhk 356 1a
tuhkakaz 115
tuhkastada 30, 116 3
tuhkutada 302
tuhkvezi 34
tuhлak 170, 204, 347
tuhmda 170, 341 1
tuhu 314a
tuhustada 30
tuhūńe 372 1
tuǰadōdazę 216
tuk 104 1, 106 5c, 357
ťuku-ťuku 235
tukūńe 372 1
tuлęškata 27, 157, 322 2, 330
tuli 1, 329
tulilendam 194
tulivihtrō 61 11
tuťǰāńe 364 1
tuťǰō 367 1
tundustada 117 1
tuŋgāta 17, 113
tuŋkta 17, 18
tuŋktazę 166 3b, 345 7
tunmatō 17
tuntta 159, 321 1
tupaz 345 2
turbęz 124, 321 2
turbhękaz 345 2
turbota 24, 311 b
turbotada 124
turkampörö 189 1b
turžaz 349 4
turžham·bok 189 1b
turvas 229
turvha 229
tusk 28
tusktuda 346 2
tužda 147 3
tut 314a
tutab 131 2, 345 7, 353 2, 356 1b
tutemb 323
tutǰ-лutǰ 336d
tutkmed 42, 46
tutō 367 1
tutšk 46
tutškim 46, 46
tutškta 46
tutškūńe 46
tutukāťšǰ 85 4
tuturkāńe 212
tuturta 20
tutūńe 372 1
tuʒda : *tuлęn* 22, 27, 28, 75 2, 104 3, 104 5, 106 2, 106 3, 106 5a, 106 5b, 111, 119 2, 119 3, 129 8, 129 12, 131 1, 147 2, 166 2, 166 3c, 194, 205, 243 4, 329, 330, 333, 341 1b, 342, 349 2, 356 8, 357, 365, 383
tuʒď ('tuulas') 159
tuʒdab 205
tuʒdmīńe 345 8
tühǰ 220a 242
tühǰästädä 30
tühtō 367 1
tülpäk 96, 100
tültstüdä 372 5
tültstütädä 316a
tüń 277
tüništuda 30, 316b
türö 312
tütär 3, 21, 53, 60, 116 1, 129 8, 177, 199, 321 1
tütō 248, 367 1
tüveduz 'soo kallas'.
tüvi 228a
ťädi 1, 233
ťägäľi 104 11
tägäľńe 125, 147 2, 341 4

tägäľžįkš 'siinsete kombel'.
tägā 111, 125, 180 2, 348 2
tähĺīkī 342
tähīńe 252
ťähk 34, 37, 356 1a
tähklind 356 1a
ťäht 38, 233, 252, 328
ťähtäkäz 328
ťähtäńe 377
tähässā 186 2, 269, 304
ťäį 106 4, 129 3, 283, 284, 297 c
ťäįduda 346 2
ťäįekaz 283
ťäįud 106 4, 314 e, 316 b
tämbā 1, 104 4, 189 1b
tändō 106 5a, 234, 357, 367 12, 368
tändōńe 377
tänemba 16
tänepähko 34
ťäŋgotada 311 b
ťänä, ťäne 177, 233, 234, 303 a, 321 1b, 328
ťänävon 67, 177, 237, 356 6
tänävoźńe 13
täp 356 5
ťäpätä 345 8
täspā 32
ťätī 356 1a
ťäų 301, 304, 356 4, 362
ťäųduda 295
ťäųdūńe 158, 295
täųmaų 207 c, 356 4
täųź 101, 116, 158, 295, 301, 338
täųttä 129 6, 295
tävūńe 227, 372 1
-tä 334
ťö 1, 230 a, 233, 259, 260, 272, 288 c, 349 3c
töhńe 349 3c
töhähtōťta 303 a
töťťötädä 312
tönün 175, 252

U

ubeĺťta 39 e, 122 1
ubez, ubeh 39 c, 152, 173, 321 3, 322 1, 324
ubohē 370
udar 11
udęлęńzę 'uuesti' (vrd. 104 6).
udęn vodęn 175
udęssā 61 5
udęvūťšīń 372 1
udhęńzę 180 2
uďištada 337
ugaŕ 346 1
ugoŕda 184 6
ugŕ 346 1
uhi 164, 279, 332, 362
uhīńe 341 4, 344, 349 3a 382
uhk 34, 37, 172
uįndaškata 321 3
uįndōda 129 12, 290
uįnota 129 7, 148 2, 315
uįnotada 315
uįtta 106 1, 313
uįelī 200, 356 1a
uįōda 20, 356 4
uįuda 153, 207 c
uk 104 5, 106 2, 129 4, 129 5, 129 8, 147 4, 190, 243 4, 244, 311 a, 349 3c, 375, 380
ukahtada 39
uko-įärf (pn., vrd. 189 c).
ukokaz 262
ukōĺťem 194, 375
ukōńe 244, 311 a, 370
ukś 300
uksud 314 c
ukutada 106 3
улāťa 364 3
улįšta 147 2 336 1
улutada 209, 313, 367 6
улutōda 341 1d
umbāďiž 129 7
umbāťa 364 3, 365
umbes 'ummukses' (vrd. 123).
uńi 152, 238, 262, 337, 341 3b, 357
uńiburō 3
unikäkärm 311 a
uńimelišańzę 333 17
uńi-siga 'unekott' (vrd. 137).
uńištada 337
unohtada 10, 39 e, 311 b, 356 8
unohtadazhę 116 3, 166 3b
unud 106 4
unutta 209
upak 260, 311 a, 364 3
upehtuda 39 c
upehtōťta 367 6
upota 41, 129 6, 148 2
upotada 311 b
uptazōťta 104 4
upud 96
urāťa 364 3
urbūńe 372 1
urdam 20
urdamńik 276

uręgata 356 6
uru 314a
uskta 26, 50, 157, 311b, 346 4, 367 8, 370
uššutada 151
ušte 104 1, 128 2a, 292
uź 61 5, 95, 106 3, 116 1 152, 175, 202, 207c, 276, 321 1, 317, 356 4, 356 6
uźikāńe 337, 349 4
uźištada 337
uzuńťin 39e
utku-įärv (pn.) 42

V

va
vadnaz 67, 342
vaf 171
vaghāńe 10, 348 4
vago 224a, 311a, 367 5, 367 9, 368, 369, 375
vaht 38, 311a
vahtaŕ 38, 328
vahtokaz 120
vahtostada 30, 311b
vahv 171
vahvęta 171, 329
vahvitada 170, 229
vaį 281
vaįgatada 281
vaįhud 129 3, 147, 160, 281, 282
vaįkištuda 94, 281, 282
vaįkńe 281
vaįknošťi 336b
vaįtšę 281
vaįehtada 39e, 104 5, 214, 348 2
vaįez : *vaįhen* 101, 165, 173, 214, 349 3d
vaįuda 313, 314d
vaks 43, 73
valada 104 3, 251, 348 2, 367 8
vaľastada 218b, 223
valatada 302, 309
valataįāńe 224a, 377
valatamaťi 309
vaľādazę 180 2
vaľikōťa 243 4, 244, 367 7
vali|ta -*ţšęn* 44, 47
valuda 372 5, 373
vandęz 173, 339
vandhud 345 2
vanh 16, 152, 166 2, 168
vanhāńe 364 1
vanhemb 321 2, 323, 331
vanhembutā|š (-*ń*) 375
vanhtuda 345 9, 346 2
vanhtutada 189 2c
vaŕka 359
vanuda 129 6, 314d
vanutada 314d, 356 1c
varastada 30, 112, 367 6
varastōťta 367 6
varaz 30
varatš 140, 314a
varāťa 365
varbaz, *varb*, vt. *barb-*
varbišť 251
varďįōťa 367 7
vardud 106 4
varęgata 321 1, 350
vargastada 58, 114, 125, 333 11, 341 3c
varghudō 129 12, 314b
varha 251, 348 2
vaŕhind 106 5a
vaŕhindōťa 367 7
varįš 7, 158, 336a, 338
varįata : *vaŕďan* 217b
varptuda 345 9, 346 2
varz-an 154, 311b, 377
vaŕź 113, 119, 154, 189 2c, 266, 356 1a
varzāńe 173, 364 1
varvō 367 1
vaśk 321 2, 356 1a, 356 1c
vaška 189 3, 230c, 364 3
vaškitš 314a
vaškmāńe 26, 345 3
vaśkńe 147 4, 345 4
vaškō 360, 367 1
vast 29, 251
vastata 129 7, 148 2, 346 5
vastatęn 184 4, 322 2, 333 10
vastāńe 364 1
vastha 348 2
vastoind 367 2
vastōďa 129
vastōďazhę 29, 166 3b, 243 4, 326, 333 17, 367 2
vasttōda 345 8
vastustada 314d
vastustadazhę 30
vastuz 314b
vaza 147, 321 1
vazakaz 302
vatag 128 1
vatę 104 1, 119, 128 2a, 269
vats 82, 104, 129 4, 129 8, 207c, 273
vaţsatō 367 4
vatstuda 82, 129 10, 346 2
vatstund 117 3
vaźd 119, 189 3

vaudalę 202
vaudaľńe 349 3b
vaugastada 114
vaugastuda 314 d
vaugdiarvihńe 147 3
vauged 33, 34, 50, 147 3, 160, 321 2, 345 5, 346 1, 348 2, 356 1a, 367 5
vaugediärv (pn) 129 2
vaugetpä 129 2
vaugištada 114
vaugnęda 345 5
vaugnęškata 356 7b
vaugō 367 1
vaugōťōda 367 6
vauktašťi(n) 24, 129 2, 345 5
vaumaz 231
vaumištada 30, 338
vaumiž 205, 294b, 338, 339
vaumita 85 3
vauvatada 229
veda 106 5a, 166 3a, 168, 170, 184 6, 274, 275, 288, 301, 303 b, 352
vedada 104 4, 245, 246, 303 6, 322 2, 341 1c, 369
vedadazhę 75 3
vedam 194
vedazōťta 147 1, 148 1
vedāta 116 1
vedekaz 116 1, 233, 321 1b
veďeluz 158, 316b, 322 2
vederistim 8
vedhīńe 166 4, 322 2, 348 4
vedišketa 333 8
veďma 359
vedōda 245, 246
vedōdazę 206 1, 321 1b, 350
vehk-oja (pn.) 257
veikō 367 1, 368, 370
veitš 166 3a, 288, 292, 360
velak 246, 261, 360, 367 9
velā|ta -dan 'ruttu viia'.
velieseđ 22, 218 a
veľľeń 375
vembeľ 21, 224c, j. t. (vt. *b-*).
ven 356 1a, 129 4
veńa 107, 129 1, 245
veńak 245, 311 a
veńa-keľ 129 1
veńaks 76, 77, 129, 306
veńaľńe 32, 186 1, 349 3b, 367 9
veńata 129 7
venduda 356 7a
vendutada 117 1
venez 39 d, 129 10, 147, 166 1, 166 2, 173, 245, 325, 348 1
veńhud 166 1, 224a, 248, 348 1
venošťi 274, 311 a, 336b
ventsalę 106 5c
vepslāńe 224c j. t. (vt. *b-*).
ver 21, 166 2, 224 a, 233, 274, 348 2
ver 233
veraŋg 14, 192 303b, 311 a
veraz 39, 76, 169, 173, 274
verdāńe 104 5
veretuda 274
verk 147, 152, 186 4, 373
verkōťa 257, 329, 330
vernida 233, 345 5
veŕź 257
verta 95, 101, 159, 303 b
vešō 210
vešť 106 3
vestōda 29, 200, 345 9
vestta 157, 166 2, 292, 326, 345 7
veššad 150
veza 257
vezi 11, 114, 129 8, 214, 215, 260, 314a 321 1b, 333, 337, 348 2, 357, 372 5
vezikaŕ 'vikerkaar' (Laht).
veziratk 42, 311 a
vezitegotiž 111
vet 27
vettuda 99, 316 b
veu 246
veug 259
viďa (~ *vid*) 75 2, 243 1, 266, 278, 306, 358
viďakaz 158
viďen 356 6
viďeńź 116 1, 125, 180, 333
viga 224a, 267, 302, 348 2
vigāńe 322 2
vigišta 30
vihand 163

viheľduz 20, 316 b
viheľta 154. 246, 307, 342
viher 163
vihk 34, 104 5
vihkāďuz 129 7
vihkāťa 34, 356 1 c
vihmda 224 a, 329, 345 7
vihmuškata 345 7
vihor 61 11
vihoštada 311 b, 377
vihtiak 172, 224 a, 311 a
vihtō 367 12
vihtutōda 120, 206 1
viįoda 311 b
vikatęz 321 1, 348 1
vikotada 311 b
viл 203
viľda 243 1, 278, 322 2, 350, 367 6
viletiž 30
viletōťta 307 6
vilik 311 a
vilikokaz 166 1
viliktuda 129 9
vilk 210
villakaz 203
vilu 32, 75 3, 76, 186 3, 243 1, 348 3
vilugata 128 4
vilugōťta 128 4, 367 6
vilukaz 348 1
vilulind 200
vilus vedes (pn.) 314 a
vin 106 2, 329
viñžak 179
vipšihaŋg 224 c
vipšiŋk (vt. *b*-) 224 c
virbaśiad 224 c (vt. *b*-)
virizuda 148 1
viritada 104 2, 105
viritez 322 2
virituz 356 5
virkta 345 7
virst 43
virz 73, 106 5 c, 129 7, 152, 188 2, 356 3
viśťaga 359
vissadad 147 4, 151, 152
vistiak 172
višküme 15, 147 3
vizuda 148 1
vizūm 185, 243 4, 372 3
viž 104 5, 129 9, 147 3, 152, 189 1 a, 243, 278, 356 6
vižiāńe 147 2, 364 1
viťakez 243 1, 311 b
viťiliŋg 14, 314 a
vits 129 4, 235, 294 a, 356 1 c
vitsata 82, 129 7, 345 8
viукson-tšurg (pn., vrd. 188 2).
vītš 288, 292
vodada 159, 271, 346 6
vodatada 302
vodatiž 116 1
vodn 67, 341 3 d
voį 136, 285, 356 1 c, 377
voį-aśťī 104 2
voįda 226, 104 2, 106 5 a, 106 5 c, 285, 286, 360
voįk 129 4, 314 a
voįkand 15, 356 1 a
voįkaz 94, 224 a
voįkazōťta 'nutma panna'.
voįkā 214, 345
voįkta 177
voįn 207 a, 372 5
voįstada 157
voįške 106 4
voįškud 106 4
voįžę 128 2 a
voįta 116 1, 159, 333 11
voįvotada 311 b
voľim 185, 205, 321 2, 338, 383
voź 67, 86, 175, 177, 237, 271, 329, 356 3 356 6, 367 12
voźįāńe 214, 224 a
voźńe 13, 88, 345 4
voų 35
voų ~ *vō* 104 5, 275
väges 224 a
vägetō 111
vägi 233, 252, 330
vägizuda 129 10
vägō 111, 132, 304, 307, 329, 356 1 a
vägud 316 b
vähä 295, 302, 360
vähäkoz 207 c
vähāńe 207 c, 309, 377, 380
väkätädä 230 c
väľ 218 a, c 223, 242
väľduda 129 10, 318, 346 2
välik 311 a
väľįeta 218 a, 303 b
väľįäs 31, 31, 58, 129 10, 224 a
vänd 224 a, 311 a, 367 9, 370
vändōda 345 9
vändutada 117 1, 270
vändäškätä 252, 303 a
värbitada 224 c (vt. *b*-).
väręgata 321 1 b

väriśta 147 2, 303 b
väŕõ 258, 364 7, 367 1, 368
väŕõžud 129 3
värtin 128 1, 189 2c, 311 a, 345 1, 346 1, 348 2
värukogo 316 b
väŕähe 364 7
väŕäš 153, 237, 258, 364 7
vätškūńe 'väikene' (vrd. 140).
vätškūžiń 184 3
vätä : *vändän* 94, 159, 270, 307, 346 4, 356 4, 356 8, 364 5, 367 9
vävu 129 4, 227, 254, 316 6, 317, 359
võ 11, 207 a, 272, 287, 312
võdam 383
võhozera (pn.).
võhüd' 316 a, 322 2
võkäz 303 a
võnǟ 304
võtäzhę 272
võtõ 367 4, 370
võu̯ 35, 275, 297 c, 302
võu̯g 259, 297 c, 304
võu̯gäńe (dimin.).
võu̯kšik 'võlglane'.

Ü

ühtenź 180
ühtęństoš (*kümńeńź*) 32
ühtesańzę 152
ühthińe 38
ühtheńzę 333 17
ühtnäghu 'korraga'.
ühtnõdä 312, 329
ühtsän 104 5, 121, 125, 184 7, 304, 307
ühtüvīńe 129 9, 316 a
ühtüťen 184 4, 316 a. 372 2, 373
ühtüťšed 372 1
ühtüťšiń ~ *-tīń* 86
ühtä 104 8, 120, 309
üks 15, 43, 73, 74, 88, 106 5a, 120, 129 9, 166 2, 168, 199, 239, 263, 311 a, 312, 314 b, 322 2, 325, 333 13, 356 4, 8, 367 9, 375, 377
üksikerdäńe 'ühekordne' (vrd. 189 1a).
üksīń 184 3, 341 3b
üksnäń(*zę*) 104 6, 180 2, 243 4, 375
ükspikõ 278
ükssaŕv 356 1 a
ükstahoľńe 349 3b
ükstoš(*küme*) 32
üldüdä 20, 316 a, 346 2
ülemba 16, 322 2
ülenuškata 'hakata ülenema'.
ülhäks 263, 307
ülhäľi 104 11
ülhän 175, 307, 356 6
ülhäńe 166 4
ülīťšį 341 4b
üľütte 104 11
ülüžęlę 372 1
ümberduz 20, 316 b
ümbri 32, 104 12
ümbrikondus (pn.) 117 1
ümbärtä 123 1, 356 1 c
ünäńe 65, 85 2, 127, 336 b
üsk 26
üskäten 184 4, 321 1b

Ä

ägestada 111
ägez 10
äį 147, 216, 358
äįk 10
äįik 216
äįuz 314 b
äįädik 129 4
äįäkoz 'palju võitu'.
äįänik 360
äįäpäiv 189 1b, 190, 327
äįäsik 152
ämbäť|tä -ib (Krl.) 'lakkuda'.
äń 15, 245, 270, 330, 356 8
äńestada 30
äńestõda 30, 245, 248
äńõ 245
äńud 270
äŕed 325

Ö

ö 40, 73, 74, 106 1, 155, 164, 246, 272, 304, 312, 326, 345 6, 356 5, 375
öbok 272
ödüdä 316 a
öglästõdazhę 63
öglä 370
öľńe 202, 349 3b
öľńe-madõńe 345 4
öńik 272
öpöräńe 272
örgähtädä 255
örgäzõťta 255, 256
öu̯gotõ 116 1, 261, 298

LISA:

Kolm keelenäidet.

Võrdluse pärast võetagu siia kolm keelenäidet: lõunavepsast (millest juba suurem keelenäidete kogu on avaldatud, vt. Esisõna), Äänis-vepsast ning kaugelt aunuse murde põhjapiirilt, kuhu näikse oma haruna (Pyhäjärvi, Suoju, Mundjärvi, Tiudia) ulatavat murre, mis vahest iseloomulikumalt vepsa kui karjala-aunuse rühmkonda kuulub. Kahjuks ei ole kesk-vepsast sündsat teksti käepärast.

1. *rebāžęn, häńďikhan da końďi̯am‿poų̯hę.*

(Fonogr. nr. 6).

Arskaľť 12. I. 18. Paųših Maria 62 v.

a i̯ō mužik калamu. rebāńe homāťš mužikan, калamu a i̯ab. keskelę tet‿poi̯kpoľi põŕź, pańhe. mužik ńeʦsęn‿rebāžęn oť, reghe pań, калalę keskhe. rebāńe калaŋ‿kai̯ken regespā tedmu päšť, hän iʦšę regespā ui̯ďī, ńeʦsęŋ‿калaŋ‿kuzhāžęn‿aų̯lę keraź. kuzhāžęn‿aų̯lę keraź i ištūhę.

astub moŕźä vedęlę kanambrusлā da vädrīmu. vedęlę kuńi astub, käveľ. sińi rebāńe i̯okś peŕťhe moŕźmelę. blimpadam‿pähä kukeŕźi neťidamu harplimu ištūhę kuzhāžęn‿aų̯lę. ištub dai̯ voi̯kab, кала persken‿aų̯.

häńďikas‿sę tuľ. „miŋ‿komāńe voi̯kad?“ — „seŋ‿komāńe voi̯kan, minun näged mit peksībad, ai̯võžęt‿päspā lähtobad“ — a iʦšęлañzę harpaľ päs. „a midak silāž?“ — „a midak, mäńīŋ‿калat‿samha, proлubalę, ka peksībad minuŋ‿калat‿samas“. — „mit ku milēń oľīš‿калat‿sada komāńe?“. ńeʦsę häńďikas‿küzęlob ńetī (ńetīʷ) rebāžō. — „a vot mit komāńe калañ‿sada: veźiproлubalę mänę da hänt‿proлubha liʦšo dā piďa, ала kräńi ńi mių̯ händäd neťida“.

häńďikaz mäń‿proлubalę, händäm‿proлubha liʦšō, калad hänlę tartū. händän hänō proлubas külm. ak tuľ vedęlę, kanambrusлaŋ‿kädhe, neťida häńďikast vizū vizū kanambrusлā. häńďikaz händäŋ‿katkāš‿proлubha. i̯okś: „komāńe, minun abiďībad!“ — „keñ‿sinun abiďī, ku mä, näged, abiďit pahęmba sindāž“.

ištubad hö kuzhāžęn‿aų̯ da‿i papatabad: „kut oľīž mei̯le nügüt‿sadazhę tagęmba ťeverōpā, eka mei̯t‿ťeverō võų̯ vizubad, kanambrusлā, käų̯лobad goľu. tagekazhęm na kunapā“. seľgas kandab häńďikaz rebāžęn. rebāńe seľgaspā otveʦšaib: „peksmatōmam‿pekset kandab“.

edẹmba kańďitšhō, tageźhō. putū heịle końďī. końďī i baśib: „min ťö sötā?“ — „min sömā“, ńeʦsẹ rebāńe końďịalẹ baśib, „härkmudẹn . . . liʦsōń da kiškāžẹd vedan da‿i sön“. — „a milēń voịb muga ťehta?“ — „voịb“.

mäŋ‿końďī, kuzẹladvaŋ‿katkāž, oksat‿katkoī, kuzẹladvan liʦsō . . . sigā segōť segōť, kiškad veď. Kiškat‿końďī veď da końďī prapaďī, da sömäd ańi äịi rebāžẹlẹ häńďikhamu teghe, sōbäd da sōbäd ńeʦsẹŋ‿końďịan. mägi sigā olīń da beregībad minun ańi pahōń, końďịalihā, da końďịaŋ‿kedẹspä tegībad ańi tšomam‿pövün. ühtä voụ piďabad.

Rebasest, soest ja karust.

Sõitis mees kaladega (kalaga). Rebane märkas meest (mehe), kaladega sõidab. Keset teed põigiti pööras, heitis ennast. Mees selle rebase võttis, rekke pani, kalade sekka. Rebane kõik kalad reest teed mööda kukutas, tema ise reest põgenes, need kalad (selle kala) kuusekese alla kogus. Kuusekese alla kogus ja istus maha.

Astub (pere-)naine vett tooma kaelkoogu ja pangedega. Vett tooma kuni astub, käis, seni (selle aja sees) jooksis rebane naise tuppa. Plinipaja pähe kallas (ümber) ja selle taignaga istus kuusekese alla. Istub ja nutab, kalad enda all.

Susi tuli. „Mis sa, kaimuke, nutad?“. — „Seda, kaimuke, nutan, mind vaat' kuidas peksid, pääajukesed pääst lähevad“ — aga enesel taigen pääs. „Aga mikspärast sinul . .?“. — „A mikspärast, läksin kalu püüdma jääaugule, siis peksid mind kalu püüdes“. — „Kuidas minul oleks (võimalik) kalu saada, kaimuke“, küseleb see hunt selt rebaselt. — „A vaat kui võid kaimuke kalu sada: jääaugule mine ja saba auku litsu ning pea, ära liiguta kuidagi (millegiga) seda saba“.

Susi läks jääaugule, saba auku litsus. Kalu temale hakkas. Saba temal augus külmas kinni. Vananaine tuli vett tooma, kaelkoogu (haaras) kätte, seda sutt vihtus vihtus kaelkooguga. Susi saba murdis katki jääauku. Jooksis: „kaimuke, minule tegid (nad) liiga“. — „Kes sinule liiga tegi, kui minule, vaata, on tehtud liiga enam kui sinule“.

Istuvad nad kuusekese all ja pajatavad. „Kui võiksime nüüd saada eemale tee äärest, või meid teeääres veel vihuvad, kaelkooguga käivad ikka. Taganegem vaat' kuhu poole“. Seljas kannab susi rebast. Rebane seljast vastab (?): „peksmatumat pekstu kannab“.

Eemale saatsid nad ennast, taganesid. Juhtus nendega kokku karu. Karu ütlebki: „mis te sööte?“. — „Mis me sööme“, see rebane karule ütleb, „männakese (enesele sisse) litsusin ja soolekesed vean (kisun) ja söömgi“. — „Aga kas ma võin (enesele) samuti teha?“. — „Võid“.

Läks karu, kuuseladva murdis katki, oksad katkus, kuuseladva litsus (sisse), sääl segas segas, soolikad kiskus. Soolikad karu kiskus ja karu lõppes ära, ja toitu väga palju rebasele soega sai, söövad ja söövad seda karu. Minagi sääl olin ja kostitasid mind väga hästi, karulihaga, ja karu nahast tegid (nad) väga hää kasuka. Ikka edasi (seda) kannavad (peavad).

2. *kaks sanad äńišęn randалpaį.*

(Parlogr. nr. 1).

Soutjärv, Kaske küla. — M. Fiilin, 42 a. (Lieksa 12. V. 22).

minuŋ‿koďi om kaskeza, šoutarvem‿volostid. siga oma kaiķ lüďilaįžęd, ukod i akad, prihad i neįtšęd, pagištazę lüďikš. ńeętsę rahvaz väńan ťedab iętšęzę rodus. hüvä olīž, ku veľľet‿someлaįžęd enamb oľīš‿käuttu lüďih, da ťedustęлdud ńeętsęn raĥvan[1] *rauķkan eľandan da keľen. spasibo nīľe, ken radab da opendazę meįďe keľhe. možet piťkaлл‿igaл ćeл prigoďižę noŕilę лapsilę ńeętsę keľ. anda ďumaл heiľe ťervhut ńeętsiš rados. tuлob ćeл‿aįg, mʷo ühttum teįďeke*[2] *veľľet‿someлaįžęd da karďalaįžęd . . . silęį*[3] *i meįл tuлob üks keľ daį*[4] *üks meľ. — anda kätt, aлa pahaks muštlę!*

Kaks sõna Äänise rannalt.

Minu kodu on Kaskes, Šoutjärve voolostit. Sääl on kõik lüüdilased (vepslased), (vanad) mehed ja naised, poisid ja tüdrukud, kõnelevad lüüdi keelt. See rahvas vähe teab enese soost. Hää oleks, kui vennad soomlased enam oleksid käinud lüüdilaste juurde ja saanud teada selle rahva vaesekese elu ja keelt. Tänu neile, kes töötab ja õpib meie keelt. Vahest pikal eal veel hakkab kõlbama noorile lapsile see keel. Anna Jumal neile tervist ses töös. Tuleb veel aeg, meie ühineme teiega, vennad soomlased ja karjalased . . . Siis meilgi tuleb üks keel ja üks meel. — Anna kätt, ära pahaks pane!

rebʷoį i kukšin.

(Parlogr. nr. 2).

Mundjärv, Bošši küla. — Ondrei Aleksejeff, 66 a. (Sortavala 18. V. 22).

peлdoų ńittaų neįtšud rugišť. koďiš lähtes kukšinā[5] *pańi iętšelę keraлę maįdod. maįdoŋke kukšinam‿pańi peлdon randaлę, eį лoįttozė meętšas. a iętše ńittaų. — rebʷoį meętšas lähel dühun oť: kukšin om‿*

[1] < *rahvahan.*

[2] < *ker* (või *кел*) < *kerdaл* (vrd. vepsL *kerdā*, *kerdaлę* 'kaasas, kaasa').

[3] vepsL *silō* < *silloįn.*

[4] *da* + *i.*

[5] Illat. sg.; *h* > *i* ja *i* neis murdeis kas säilinud või assimileerunud eelmise vogaaliga.

mai̯doŋke. häŋ‿kukšinad lähembi podoi̯d'ī, kukšinaллū[1] *tul'i. kukšinas katšou̯, siga om mai̯dod. nei̯ʈšud reb"oi̯d ei̯ näge. — reb"oi̯ pi̯ä̯d oppiu̯ kukšinā panda, pi̯ä̯ ei̯ mäne, pi̯ä̯лę tuлou̯ ahtaz. a häллę mai̯dod reb"oi̯-лę him"oi̯taškai̯. reb"oi̯ täu̯d väged pi̯ä̯n šinne litš"oi̯, mai̯dōpi̯ä̯i̯, poh-d'āpi̯ä̯i̯, kukšinaлę šüdämē. pi̯ä̯ i mahtui̯ šinne, mäńi. mai̯dod d'uo̯i̯, d'uo̯i̯ kai̯. pi̯ä̯t‿sua̯i̯*[2] *ottamā i̯ä̯re*[3] *kukšinas — pi̯ä̯ ei̯ pi̯ä̯ze, kukšin d'älgē tuлou̯. reb"oi̯ kukšinaлę sanou̯: mina šiu̯da iʈšeŋke emvoi̯ ottada. lähte pi̯ä̯ss‿i̯ä̯re. kukšin ei̯ pi̯ä̯ze pi̯ä̯ss‿i̯ä̯re . . . „šina sanou̯ hüväлл‿ed hei̯ta, mina sanou̯ šindai̯ upotan". — reb"oi̯ tuskeu̯dui̯, mäń d'ärveлę, d'ärven randā, kua̯л"oi̯ vedē i pi̯ä̯m‿pai̯n"oi̯ kukšinaŋke šinne. kukšinā veʈ mäńi täu̯ž, kukšin sua̯i̯ upponemā pohd'ā i reb"oi̯m‿ved'i d'älgē.*

Rebane ja kruus.

Põllul niidab (lõikab) tüdruk rukist. Kodust tulles kruusi pani enesele kaasa piima. Piimaga kruusi pani põllu äärde, ei kaugele metsast, aga ise niidab. — Rebane metsas lähedal tundis haisu: kruus on piimaga. Tema kruusile lähemale astus, kruusi juurde tuli. Kruusis, vaatab, sääl on piima, Tüdruk rebast ei näe. Rebane pääd katsub kruusi panna, pää ei lähe, pääle saab kitsas. Aga temale rebasele piima järele hakkas himu tekkima. Rebane täie jõuga pää sinna litsus, piima poole, põhja poole, kruusile sisse. Pää mahtuski sinna, läks. Piima jõi, jõi kõik. Pääd hakkas võtma ära kruusist — pää ei pääse, kruus järele tuleb. Rebane kruusile ütleb: mina sind enesega ei või võtta, mine pääst ära. Kruus ei pääse pääst ära. „Sina — ütleb — hääga ei heida (lase), mina — ütleb — sind uputan". — Rebane vihastas, läks järvele, järve randa, sumas vette ja pää surus kruusiga sinna. Kruusi vett läks täis, kruus hakkas uppuma põhja ja rebase kiskus järele.

---

[1] vepsL *-лost, -nost*, s. *-luo*.
[2] Analoogiline *uo̯, ua̯* (vrd. *d'uo̯n, sua̯n*).
[3] < *i̯ä̯rei̯* < *i̯ä̯reh* < *ā̆rehen*.

Trükivigu ja täiendusi.

I. Konsonantismis.[1]

6. lk.	12.	rida	ülevalt	on	part.	p. o.	illat.
11. „	13.	„	„	„	sõnaalguline	„	silbialguline
18. „	9.	„	alt	„	*utku-järv*	„	*utku-ärv*
28. „	17.	„	ülevalt	„	*rosmestuda*	„	*rozmestuda*
30. „	13.	„	„	„	*vadnas*	„	*vadnaz*
39. „	19.	„	„	„	*magada*	„	*magata*
43. „	18.	„	„	„	*seista*	„	*seišta*
45. „	3.	„	alt	„	*jagadne*	„	*jagadne*
45. „	14.	„	„	„	*paugand* < *paganud*	„	*paukand* < *paukanud*
58. „	12.	„	ülevalt	„	*viďez*	„	*viďeńź*
58. „	16.	„	„	„	*kohtendada*	„	*kohtendab*
65. „	16.	„	alt	„	*ühtüvštšed*	„	*ühtüvštšed*
66. „	19.	„	ülevalt	„	*puzerdazhe*	„	*puzertazhe*
69. „	17.	„	„	„	sprirandi ja klusiili	„	klusiili ja spirandi
70. „	3.	„	„	„	*šolom-*	„	*tšolom-*
70. „	9.	„	„	„	*tšep*	„	*tšäp*
70. „	19.	„	„	„	*modete*	„	*modote*
70. „	4.	„	alt	„	*tšotšō*	„	*tšotšō*
73. „	18.	„	„	„	*sträpikōďazhe*	„	*sträpikōťazhe*
75. „	7.	„	ülevalt	„	ka vormid	„	ka metateetilised vormid[2]

[1] Kahjuks ei ole vokalismist seni ühtegi poognat trükitud, ja nõnda siis see osa kontrolleerimata.

[2] Selle vea märkasin lugedes J. Mägi arvustust, mis oli sihitud minu eitava arvamise vastu *s* : *z* hüpoteesi puhul (vt. Eesti Keel 1922, lk. 91; ka mõni otsekohene trükiviga sääl lahkesti näidatud). Et teisis vepsa murdeis ja koguni aunus-karjalas *veneheze* tüüp ette tuleb, on metateetiline seletusviis loomulikum, kui oletada analoogilist *-he* lõppu, mis *taivaz*, *venez* jne. tüvedesse oleks liitunud. Kuid viimaks maksab metateesi seletus ka *pestazhe*, *peznuñzhe* jts. vormide kohta (vt. 166,3b), vrd. näit. aunuse *pestäheze*, *laskenuheze* jts., olgugi, et me kahe suffiksi oletamisest ka sel puhul ei pääse.

75.	kl.	10.	rida	ülevalt	on	*h*-silbi eel	p. o. *h*-silbi järel
75.	„	4.	„	alt	„	**kirvezehen*	„ **kirvehezen*
76.	„	3.	„	ülevalt	„	*kiskha*	„ *kiškha*
88.	„	6.	„	„	„	*ńegла*	„ *ńegл*
90.	„	10.	„	„	„	*ńeľañspäi̯v*	„ *ńeľañśpäi̯v*
90.	„	11.	„	„	„	*kahtsañz*	„ *kahtsañź*
103.	„	7.	„	alt	„	*sanondaлę*	„ *sanundaлę*
118.	„	10.	„	„	„	*ńorgūďa*	„ *ńorkūďa*

Täienduseks *s*:i ajalukku (lk. 79, § 154): *virz*, gen. *virzun* 'viisk'. Sõna vist pääle *s* > *š* muutust vepslastele tuttavaks saanud (? venest, vt. Mikkola, BFS 97).

Täienduseks *h* ajalukku (lk. 85, § 166 2): ka *h* kadu näikse olevat võimalik ühtumates nagu *poťkmañzę*, *heį̯tmañzę*.

Soome s i i t o v a 'paha vaim' (lk. 71, § 137) näikse olevat lain karjalast, kus (näit. Tunguel) *žīdova* (< v. шид 'juut', vrd. ka Genetz, Tutkimus Venäjän Karjalan kielestä 143) ebamäärane vandesõna on. Vepsa *tšidõ* on vist otsekohe võrreldav karj. *tšī-orava* (Genetzi järele), s. s i i p i o r a v a sõnadega (s. s i i p i 'tiib'); sarnaste nimetuste juures leidsime ju väga mitmesuguseid kujusid (vrd. *poŕǵmāńe* ~ *poďmhāńe* j. t., *handhed* ~ *handręd* j. t.).

tšak 'veri' (lk. 71, § 137) sõna täienduseks mainitagu karj. *tšakka* (tähendus 'sääsk', aga ka:) 'kärn' (mida Wichmann, FUF. XI, lk. 251, sürj. *tšak* 'räude' sõnaga võrdleb, selles algupärast affrikaata nähes). Nõnda vahest *sakka* > 'pahtunud veri', mis kergesti teiselt poolt 'kärna', teiselt poolt 'vere' tähenduse võis omandada. Aga niisama nagu eesti 'kärn' (~ 'kaarn', vrd. s. k a a r n a 'okaspuu koor') deskriptiivsõnade tundemärke näitab (vrd. ka s. r u p i: rupa, röpä jts.), on võinud ka *sakka* sõna asemele *tšakka* tekkida. — Olgu teistele *tš*-sõnadele siin juurde lisatud veel *tšurg* 'nurk' ja *tšoga* 'sopp'.

tš-sõnade relatiivsest noorusest on autor ikka kindlamale arvamisele jõudnud pääle selle, kui tal võimalik oli (kevadtalvel 1922) paari kuu jooksul Soomes olevate Karjala pagulaste juures karjala-aunuse ja lüüdi murdeid (ning isegi Äänis-vepsat) uurida; uusi *tš*-sõnu oli võimalik leida suurel arvul, kuid igal pool on neil lõpmata palju variatsioone, mis kogu selle liigi häälikmetafoorilisest tekkimisviisist lisatunnistust annab [1].

[1] Kahjuks on selle uurimisteekonna vili, nii tähtis kui ta oleks käesolevale teosele, siin peaaegu kasutamata jäänud, sest ka vokalism oli siis juba murtud korrektuurina valmis.

SOOME
LAADOKA
AUNUSE MURDED
LÜÜDI MURDED
ÄÄNISJÄRV
(ONEGA)
ÄÄNISVEPSA
KESKVEPSA
LÕUNAVEPSA
VALGE-JÄRV
(BJELOZERO)
POVENTSA
PETROSKOI
AUNUS
LODINAPELDO
VYTEGRA
UUS-LAADOKA
TIHVINA
PIKALJEVO
EFIMOVA
KOTKATJÄRVI
PYHÄJÄRVI
VIELJÄRVI
SÄÄMÄJÄRVI
LINTAJÄRVI
MUNJÄRVI
KONTUPOHJA
DEREVJANNAJA
PEDASELGA
ŠOKŠU
SOUTJÄRVI
KALAJOKI
KASKES
HIMJOKI
VOZNESENJA
ALAZOG
VILHAL
ENARV
KORBAL
NURGOIL
KOIDAL
KORVOIL
VÄLHJÄRV
TŠAŠLAS
TŠAIGLA
PELON
KORTLAHT
VAUGEDJÄRV
ARSKAHT
KOIGUŠI
PJATINA
Pohja laht
Soome laht
Liivi laht
Liivi
EESTI
KARJALA
VEPSA
Laadoka
HELSINGI
TALLINNA
NARVA
VADJA
PETERBURI
TARTU
RIITA
AUNUSE
TIHVINA
POVENTSA

TÜ RAAMATUKOGU
10300015525720

A-7025

I - II